



VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus ... ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.
Sap. 7, 15.



== Izdajajo profesorji kn.-šk. ==
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Urejuje dr. Frančišek Ks. Lukman.

Leto XVI. — Zvezek 1.

V Mariboru, 1913.

Tisek tiskarne sv. Orlisa v Mariboru.



Vsebina I. zvezka:

I. Razprave:	Stran
Kavčič, Simbolika v novem zakonu (Dalje)	1
Pavlica, Socializem in pastirstvo	20
Singer, Opravilnik gozdanjske župnije na Koroškem	36
Vrhovnik, Iz zapuščine Antona Kremla	51
II. Iz duhovnega pastirstva:	
Kako urediti velikonočno izpraševanje, da doseže svoj namen? (I. J.) 63 — Število oracij pri sv. maši (Somrek) 65 — Črne sv. maše (Somrek) 66 — Nekaj pojasnil za novi brévir (R. Janežič) 67 — Missae Gregorianae (Somrek) 69 — Kdaj se morejo stranke pritožiti zoper previsoko štolnino? (Somrek) 70 — Se-li sme petrolej rabiti za večno luč? (Somrek) 71 — Kdaj sme spovednik za velike grehe naložiti malo pokoro? (Somrek) 71 — Mednarodni katehetski kongres na Dunaju (A. Čížek) 72 — Minister za bogočastje in uk na katehetskem shodu (Somrek) 77 — Hvaljen Jezus! (J. L.) 78 — Veroučni načrti (J. L.) 78.	
III. Cerkveni pregled:	
1. Postava proti jezuitom na Nemškem (Lukman) 79 — 2. Vzhodna cerkev: Srbska cerkev (Dr. F. Grivec) 84.	
IV. Slovestvo:	
a) Pregledi: Priprava za prvo sv. spoved in prvo sv. obhajilo (Somrek) 88	
b) Ocene: Blagor njemu, ki bere, in njim, ki slišijo besede prerokovanja ter hranijo, kar je v njem zapisano 90 — Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik (Dr. J. Hohnjec) 90 — Medved, Zgodovina katoliške Cerkve (Dr. Iv. Svetina) 92 — Höller, Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien (Lukman) 93 — Podlaha, Posvátná místa království Českého (P. Št.) 97 — Dorfmann, Ausgestaltung der Pastoraltheologie zur Universitätsdisziplin (Slavič) 97 — Gatterer, Annus liturgicus (Somrek) 99 — Mohr, Das Dorf in der Himmelssonne (Ksaver Meško) 99 — Lindemann, Florilegium hebraicum (Slavič) 100.	



VODITELJ

v bogoslovnih vedah.

Deus . . . ipse sapientiae dux
est et sapientium emendator.

Sap. 7, 15.

◊ ◊ Izdajejo profesorji kn.-šk. ◊ ◊
bogoslovnega učilišča v Mariboru.

Uredil dr. Fr. Ksav. Lukman.

◊ ◊ ◊ **Letnik XVI.** ◊ ◊ ◊

V Mariboru 1913.

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Q 35 / 1913



9585

Pregled

črez XVI. letnik „Voditelja“.

Razprave.

	Stran
Simbolika v novem zakonu. Jakob Kavčič	1 116 249 350
Socializem in pastirstvo. Dr. A. Pavlica	20
Opravilnik gozdanjske župnije na Koroškem. Štefan Singer	36
Iz zapuščine Antona Krempla. Iv. Vrhovnik	51
Nauk grških apologetov II. stoletja o Jezusu kot zveličarju. Dr. F. K. Lukman	101 228
Lavantinski škof Nikolaj — župnik v Jesenicah na Češkem. Peter Štefan	136
Alkolno vprašanje. Anton Mrkun	152
Zmaga krščanstva. K 1600letnici Konstantinovega milanskega edikta. Dr. Jos. Srebernič	205
Dogmatična in moralna podlaga odloka o starosti prvoobhajancev z dne 8. avgusta 1910. Dr. Gregorij Rožman	240
Liturgija, vir cerkvenih govorov. Dr. Jos. Somrek	301
K tisočšeststoletnici krščanske svobode. Staro in moderno suženjstvo. Dr. A. Pavlica	316
Kaj uči sv. Justin o evharistiji? Tom. Klinar	326
Starost prvoobhajancev izza IV. lateranskega zbora l. 1215. Dr. Gregorij Rožman	336

Iz duhovnega pastirstva.

Kako urediti velikonočno izpraševanje, da doseže svoj namen? J. J.	63
Število oracij pri sv. maši. Somrek	65
Črne svete maše. Somrek	66
Nekaj pojasnil za novi brevir. R. Janežič	67
Missae Gregoriana. Somrek	69
Kdaj se morejo stranke pritožiti zoper previsoko štolnino? Somrek	70
Se-li sme petrolej rabiti za večno luč? Somrek	71
Kdaj sme spovednik za velike grehe naložiti malo pokoro? Somrek	71
Mednarodni katehetski kongres na Dunaju. A. Čizek	72

Minister za bogočastje in uk na katehetskem shodu. Somrek	77
Hvaljen Jezus! J. L.	78
Veroučni načrti. J. L.	78
Missae pro defunctis. Somrek	162
Missae exsequialis pepelnično sredo. Somrek	163
Še enkrat gregorijanske maše.	164
Svetinje mesto škapulirjev. Somrek	164
Kdaj se sme matutin pričeti? Somrek	165
Začetek večernic in matutina v mrtvaškem oficiju	166
Skioptične projekcije in kinematografične predstave v cerkvah prepovedane	166
Domači krst	166
Sv. maša izven cerkve	166
Nova olajšava pa obhajanje bolnikov	167
Obhajanje na Veliko noč	167
Družba za pospeševanje prvega sv. obhajila	167
Prejemanje sv. obhajila po drugem obredu	168
Kdaj je treba opraviti sv. spoved, da dobimo popolne odpustke? Somrek	168
Pismena spoved. Somrek	169
Dekret sv. kongregacije za redovnike o spovedih redovnic	169
Molitev »Obscuro te, dulcissime Domine I. Chr.« po sv. maši	171
Odpustki za pobožnost na čast sv. Ane	171
Popoln odpustek za prvo soboto v mesecu	172
Otroci in cerkev. J. L.	172
Skrb za mladino. Somrek	173
Naše katehiziranje. E. Vračko	173
K veroučnemu načrtu za lavantinsko škofijo. J. L.	178
Po katerem načrtu naj se razlagajo katehizmovna vprašanja? Somrek	179
Blagoslovljenje krstne vode. Somrek	262
Mašne ustanove. Somrek	262
Molitve po tihi sv. maši. Somrek	263
Peta maša na kvatarno soboto. Somrek	264
Kakšno mašo je treba vzeti, da se dobi odpustek privilegiranega oltarja?	264
Molitev »Obscuro te, dulcissime Domine I. Chr.« po sv. maši	265
Maše v zasebnih oratorijih	265
Molitve po deljenju sv. obhajila tempore paschali ante et post missam de requie. Somrek	265
Zajtrk in vsakdanje sv. obhajilo. Somrek	266
Monštranca in ciborij v enem tabernaklju. B. D.	267
Pogreb nedoraslih. Somrek	267
Pogreb samomorilcev. Somrek	268
Molitev brevirja po starem in novem redu	268
K rabi mesene začimbe ob postnih dneh. Lukman	269
Homilije o nedeljskih berilih ali lekcijah. Somrek	269
O starosti cerkvenih praznikov. Somrek	270
Škapulirska svetinjska za vojake. Somrek	271
Blagoslavljanje rožnih vencev. Somrek	271
Mesec avgust posvečen brezmadežnemu srcu Marijinemu	271
Novi odpustki	271
Bratovščina praškega Jezuščka	272

	Stran
Družbe za pospeševanje in podporo duhovniških poklicev	272
Jubileji. Somrek	273
Veljavnost oklica. M. M.	273
Katehetov izlet s šolsko mladino. Somrek	274
Prestop v višji razred ali oddelek. Somrek	275
Udeležbe katehetov pri okrajni učiteljski konferenci. Somrek	276
Učiteljske konference. Somrek	276
Sme duhovnik porabiti učence ljudskih šol med učnim časom kot ministrante? Somrek	277
Expositio Sanctissimi ex causa publica et privata. Somrek	363
Binacija v sili. Somrek	364
Organa silent. Somrek	364
Rože na oltarjih. Somrek	365
Petje med sv. mašo v materinščini. Somrek	365
Najhujši nasprotniki krščanskega življenja v župniji. Somrek	365
Čitatelji slabih časopisov pri spovedi. Somrek	366
Kakšna pokora se naj nalaga spovedencem? Somrek	367
Molitev zaradi polajšanega posta. Somrek	369
Ciborije v plašček. Somrek	369
Ali spadajo nedelje v postnem času med one dneve, ob katerih je treba mo- liti psalm Miserere ali druge od škofa določene molitve, ako se uživa meso? Somrek	369
Postna dispensa. Somrek	370
Ali sme ob petkih in sobotah uživati pri istem obedu poleg mesa tudi ribe, kdor ima za te dni dispenzo, da sme uživati meso? Somrek	370
Mašni stipendij za božične sv. maše. Somrek	371
Kje naj se poročne listine shranjujejo, ako se poroča z delegacijo? Somrek	371
Ali se poročenim smejo vrniti listine? Somrek	372
Poroka v tuji župniji z delegacijo. Somrek	372
Kje se okliče ženin z nepravim domovališčem? Somrek	372
Enkratna molitev — dvojni odpustki. Somrek	374
Odpustki za društvo detoljubov	375
Molitev za srečno smrt	376
Svetinje mesto škapulirjev	376
Tretjeredniki z redovnimi molitvami ne zadoste obveznostim drugih bratovščin	377
Papeški odpustki	377
Molitve ob koncu tihe sv. maše	377
Prvo sv. obhajilo otrok. V. K.	377
Snujmo Marijine družbe tudi za može in žene! Fr. Sal. Gomilšek	378
Kako skrbi lavantinska škofija za svoj duhovniški naraščaj? Fr. Sal. Gomilšek	379

Cerkveni pregled.

Postava proti jezuitom na Nemškem. Lukman	79
Vzhodna cerkev: Srbska cerkev. Dr. F. Grivec	84
Slovenski pastirski listi. Lukman	180
XXIV. mednarodni evharistični shod. Lukman	278
1600letnica milanskega edikta. Lukman	279
Frédéric Ozanam. Lukman	281

Ruska cerkev. Dr. F. Grivec	287
Deset let na prestolu sv. Petra Lukman	381
Katoliški shodi: a) Hrvaško-slovenski katoliški shod v Ljubljani — b) Drugi katoliški shodi. Lukman	38

Slovstvo.

Aich, Gelegenheitsreden. V. Band. Dr. A. Medved	203
Anton Bonaventura, Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja. J. Voh	394
Barlé, Nekoliko podatka o kugi god. 1739 i god. 1743—1745. Stegenšek	295
Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik. 2. Aufl. Dr. J. Hohnjec	90
Baur u. Remmele, Charakterbildung. Lukman	389
Belser, Das Zeugnis des 4. Evangelisten für die Taufe, Eucharistie und Geistessendung. Lukman	386
Beßmer, Philosophie und Theologie des Modernismus. Dr. F. Grivec	186
Blagor njemu, ki bere, in njim, ki slišijo besede prerokovanja berila	90
Bobelka, Kommunionunterricht. Somrek	88
Cathrein, Glauben und Wissen. 4. u. 5. Aufl. Lukman	187
Cerkvena berila	90
Dorfmann, Ausgestaltung der Pastoraltheologie zur Universitätsdisziplin und ihre Weiterbildung. Dr. Slavič	97
Dostal, Peto izvestje društva za krščansko umetnost v Ljubljani 1907—1912. Stegenšek	294
Dwight, Das Himmelsbrot. Lukman	389
Gatterer, Annus liturgicus cum introductione in disciplinam liturgicam. Ed. II. Somrek	99
Gill gl. Schwillinsky.	
Griessl, Kirchliche Vorschriften und österreichische Gesetze und Verordnungen in Eheangelegenheiten. 3. Aufl. J. Kavčič	293
Grivnacký, Hermeneutica biblica. Dr. Slavič	289
Gspann, Vernunft und wahres Christentum. Lukman	386
Hartmann, Repertorium rituum. 12. Aufl. Somrek	393
Hefele, Der hl. Bernhardin von Siena und die Franziskanische Wanderpredigt in Italien während des XV. Jahrhunderts. Stegenšek	293
Hettinger, Aus Welt und Kirche. 6. Aufl. Dr. A. Medved	196
Höller, Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien. Lukman	93
Jeglič gl. Anton Bonaventura.	
Katechismus der christlichen Lehre. Übers. von Weth. Somrek	390
v. Keppler, Mehr Freude. 66.—75. Tausend. Lukman	195
Kerer, Die Macht der Persönlichkeit im Priesterwirken. Ksaver Meško	390
„ Die Zunge im Noviziate. Ksaver Meško	390
„ Gebt mir große Gedanken. Ksaver Meško	390
Kopatin, Zbirka molitvic z odpustki. Lukman	203
Lechthaler gl. Röggl.	
Leinz, Ansprachen für christliche Müttervereine. 2. Aufl. Lukman	389
Lindemann, Florilegium hebraicum. Dr. Slavič	100
Mahnič gl. Ušeničnik.	

	Stran
Markitan, Die österreichische Saisonwanderung. Dr. Hohnjec	296
Mayer gl. Stolz.	
Medved, Zgodovina katoliške Cerkve. Dr. Iv. Svetina	92
Meyer, Erste Unterweisungen in der Wissenschaft der Heiligen. I. Band. 2. und 3. Aufl. Lukman	195
Mohr, Das Dorf in der Himmelssonne. 4.-6. Aufl. Ksaver Meško	99
Munz, Allegorie des Hohen Liedes. Dr. Slavič	288
Napotnik, Križev pot ob bregu sv. Roka v Šmarju pri Jelšah Jan. K. Vreže	198
„ Operations et constitutiones Synodi dioeceseanae Lavantinae. Lukman	187
Novák, Některé naše kněžské problémy. Díl I. M. Krajnc	191
v. Oer, Das Vater unser. Lukman	196
„ Unsere Schwächen. 10. Aufl. Lukman	196
Pascher, Kurze Katechesen zur Vorbereitung auf die erste hl. Beicht und erste hl. Kommunion. Somrek	88
Pell, Jesu Opferhandlung in der Eucharistie. 3. Aufl. Lukman	184
Pesch, Compendium theologiae dogmaticae. Tomus I. Dr. Hohnjec	289
Pichler, Erstbeicht- und Erstkommunionunterricht. Somrek	88
Podgorc, Evangeljska zakladnica. J. L.	202
„ Razlaganje cerkvenega leta ali slovenski Goffine. J. L.	201
Podlaaha, Posvátná místa království Českého. Ř. I. D. VI. P. Št.	97
Premrl, 100 Praeludia organi. S. S.	203
Priester, Der, und die gegenwärtige Lage der Kirche. A. S.	390
Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch. I.-III. Band. 2. Aufl. A. S.	194
Remmele und Baur, Charakterbildung. Lukman	389
Röggl, Zusprüche im Beichtstuhle. 13. Aufl. von Lechthaler. A. S.	292
Rozman, Krščanski vojak. P. Št.	198
v. Ruville, Der Goldgrund der Weltgeschichte. Lukman	387
Sattner, Šmarnice. 2. natis. S. S.	203
Scaramelli, Geistlicher Führer auf dem christlichen Tugendwege. 5. Aufl. Lukman	292
Schäfer, Die Parabeln des Herrn in Homilien erklärt. 2. Aufl. E. Vračko	297
Schmitt, Anleitung zur Erteilung des Erstkommunikanten-Unterrichtes. 12. Aufl. Somrek	89
Schubert, Grundzüge der Pastoraltheologie. Somrek	193 392
Schwillinsky, Anleitung zum Erstbeicht-, Erstkommunion- und Firmungsunterricht. Neue Bearbeitung von Gill. Somrek	89
Segneri, Quadragesimale. 3. Aufl. L.	298
Seitz, Cyprian und der römische Primat. Lukman	185
Smolik, Encyklika . . . O učení modernistův. Dr. F. Grivec	186
Stolz, Predigten. Hsg. von Mayer. I. Band. 2. u. 3. Aufl. A. S.	297
Svetina, Katoliški verouk za realko, učiteljišče in deklški licej. Dr. Ant. Medved	197
Ude, Ethik. Lukman	387
Ušeničnik, Več luči Mahničevi zbrani spisi. A. S.	290
Videnský, Sv. Hostýn ve svém původu a svých osudech. P. Št.	295
Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva. Stegenšek	295
Wächtler, Aus dem Leben berühmter Männer. M. Volčić	298
Weiß, Die Kunst zu leben. 7. Aufl. Lukman	195

Weth, Katechismus der christlichen Lehre. Somrek	390
Zbirka molitvic z odpustki sest. Kopatin. Lukman	203

Raznoterosti.

Nova varianta k Jan 21, 17. Lukman	204
Babilonski zmaj. Lukman	299
Sredstva za povzdigo cerkvenega petja. Somrek	300
Biblična komisija o Dejanju apostolov in pastoralnih listih sv. Pavla	394

Slike

(v tekstu).

Lega v gozdanjski matrikuli imenovanih krajev	37
Tloris stare župne cerkve sv. Janeza v Gozdanjah	39
Tloris nove župne cerkve sv. Filipa in Jakoba v Gozdanjah	39





I.

Razprave.

1.

Simbolika v novem zakonu.

Spisal Jakob Kavčič, Maribor.

§ 6. Liturgična oblačila v novem zakonu.

O novozakonskih liturgičnih oblačilih sploh.

Liturgična ali sveta (cerkvena) se imenujejo tista oblačila, ki jih rabi duhovnik, ko opravlja bogoslužna opravila.

V starem zakonu je Bog sam določil liturgična oblačila in zapovedal, da jih naj nosijo Aron in njegovi sinovi, »kadar se bodo bližali oltarju, da opravljajo službo v svetišču, da pregrehe krivi ne umrjejo« (Eks 28, 43). V novem zakonu je sveta katoliška Cerkev uvedla oblačila za daritev svete maše¹.

Da je sveta Cerkev posebna liturgična oblačila vpeljala, za to je imela svoje razloge. Pred vsem pogled na stari zakon. Ako je Bog za stari zakon, ki je bil le senca nove zaveze, določil posebna liturgična oblačila za predpodobno in nepopolno službo božjo, je pač jasno, da morajo v novem zakonu, kjer je služba božja svetosti božji primerna, kjer se Bog časti »v duhu in resnici« (Jan 4, 24), biti cerkvena oblačila primerna času dopolnitve.

Drugi razlog je pogled na novo zavezo. Svetost hiše božje in oltarja, zvišenost daritve in čast krščanskega duhovništva zahtevajo za daritev svete maše posebna, častita oblačila, ki se razločujejo od vsakdanjih².

¹ Conc. Trid. Sess. 22, c. 5 de ritu missae.

² Gühr, Das heilige Meßopfer¹¹⁻¹³. Freiburg i. B. 1912, 222.

Tretji razlog je pogled na vernike. Kakor je Cerkev postavila razne obrede, skrivnostna blagoslavljanja, luči, kadilo in mnogo drugega enake vrste, tako tudi cerkvena oblačila, da se povzdigne zvišenost velike daritve svete maše in da se srca vernikov izpodbujajo po teh vidnih znamenjih božjega češčenja in pobožnosti k premišljevanju teh tako visokih reči, ki so skrite v tej daritvi¹.

Liturgična oblačila so za posamezne stopnje mašniškega posvečenja in duhovniške časti določena. K papeškim liturgičnim oblačilom pripadajo: amictus, alba, cingulum, supercinctorium, stola, tunicella, dalmatica, casula, fano, pallium, mitra in manipulus.

K škofovskemu svetemu oblačilu se prištevajo: amictus, alba, cingulum, stola, tunicella, dalmatica, casula, pallium pri nadškofih, rationale pri nekaterih škofih, mitra in manipulus.

Duhovnikom služijo za liturgična oblačila: amictus, alba, cingulum, manipulus, stola in casula; dijakonom: amictus, alba, cingulum, manipulus, stola in dalmatica in subdijakonom: amictus, alba, cingulum, manipulus in tunicella. Za klerike je edino oblačilo superpelliceum.

Ta oblačila nosijo posamezni v polnem številu le pri sveti maši in pri onih bogoslužnih opravilih, ki so z najsvetejšo daritvijo v strogi liturgični zvezi; pri drugih svetih opravilih namestuje albo roket oziroma superpelliceum, kazulo pa pluviale; tako nosi škof, ko birmuje, roket, oziroma, če je redovnik, superpelliceum, amikt, štolo in pluviale; če obhaja slovesne večernice, ima amikt, albo, cingulum, štolo in pluviale; duhovnik, ko krščuje, nosi samo superpelliceum in štolo².

Odkod je sv. Cerkev vzela vzorec za svoja oblačila?

Gotovo je, da Cerkev svojih oblačil ni vzela iz stare zaveze, če tudi se ne more tajiti, da so bogoslužna oblačila stare zaveze nekako vzbujala hrepenenje po liturgičnem oblačilu in vplivala na njegovo lepoto.

V prvih krščanskih časih je služilo za bogoslužno oblačilo praznično oblačilo Grkov in Rimljanov, tako da se v kroju in obliki oblačila niso pri božji službi razločevali duhovniki od lajikov. To dokazujejo tudi imena cerkvenih oblačil, ki se strinjajo z imeni, s katerimi so se zaznamovala oblačila Grkov in Rimljanov, na primer tunica talaris, alba, orarium³. Pri tem je gotovo ostalo skozi prva tri stoletja,

¹ Conc. Trid. Sess. 22, c. 5 de ritu missae.

² J. Braun S. J., Die liturgische Gewandung im Okzident und Orient. Freiburg im Breisgau 1907.

³ A. J. Binterim, Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christ-katholischen Kirche. IV, 1. Mainz 1827, 191. 192.

dokler se je Cerkev morala boriti zoper paganstvo za svobodo in prostost. Vendar pa so se v tej dobi za božjo službo rabila najlepša praznična oblačila, kakor to svedočijo besede apostolskih konstitucij, ki naročajo, da naj škof opravlja daritev v »bleščečem oblačilu«¹, ali besede sv. Hieronima: »Kakšna krivica pa je to do Boga, če imam čistejšo tuniko in če se škof, duhovnik, diakon in drugi kleriki pokazujejo pri daritvi »in administratione sacrificiorum« v blesteče belem oblačilu?»²

Saj že Klement Aleksandrijski pripomni, da so celo verniki pri službi božji nosili druga oblačila kakor doma: »Ne vem, kako je to, da s krajem preminjajo oblačilo in obnašanje.«³ Ako so torej že verniki na obleko, ki so jo rabili pri službi božji toliko pozornost obračali, koliko bolj je bilo to pričakovati od škofov in duhovnikov, da so pri službi božji rabili druga oblačila, kakor v vsakdanjem življenju. Če tudi po kroju in obliki niso bila drugačna od vsakdanjih, gotovo pa po vrednosti blaga ali vsaj po redkosti rabe in snažnosti⁴. Zato so imenovali oblačila, ki so bila običajna za božjo službo »sveta, posvečena oblačila« vestes sacrae, sacratae. Tako poroča zgodovinar Anastazij, da je papež Štefan I (254—257) prepovedal duhovnikom in diakonom nositi oblačila, ki jih rabijo pri službi božji, tudi zunaj cerkve⁵.

Liturgično oblačilo se je torej sčasoma razvilo iz vsakdanjega oblačila ljudstva. Cerkev je namreč že iz začetka skrbela, da so pri službi božji rabili praznična oblačila, t. j. čista in lepša kakor navadno ter tudi dragocenejša. Pozneje je gledala na to, da tistih oblačil, ki so jih rabili pri sveti daritvi, niso več nosili v vsakdanjem življenju, ker so po rabi pri službi božji postala nekako sveta ali posvečena. Slednjič je zapovedala, da so oblačila, ki so bila določena za službo božjo, oblačili čez vsakdanja in da so jih po dokončanem svetem

¹ Orans igitur apud se pontifex unacum sacerdotibus splendidaque veste indutus et stans ad altare. Const. ap. l. 8, c. 12. G. Rauschen, Florilegium patristicum. Fasc. VII. Bonnae 1909, 134.

² Dial. contra Pelagianos I, 29. P. lat. 23, 524 A.

³ Paedagogus III, 11, P. gr. 8, 657 C: Nunc autem nescio, quomodo una cum locis habitum et mores mutant.

⁴ S. Hieronymus, Commentarius in Ezechielem c. 44: Per quae discimus, non quotidianis et quibuslibet pro usu vitae communis pollutis vestibus nos ingredi debere in sancta sanctorum; sed munda conscientia et mundis vestibus tenere Domini sacramenta. P. lat. 25, 436 D.

⁵ Hic constituit, sacerdotes et levitas vestibus sacratis in usu quotidiano non uti et nisi in Ecclesia. Apud Baron. ad an. 260. N. 6. Instituit, ut sacerdotes et diaconi nusquam sacris vestibus, nisi in ecclesia uterentur. Brev. Rom. ad fest. 2. aug.

opravilu slekli in shranili na posebnem prostoru v cerkvi ali pri cerkvi, kjer so se shranjevale druge bogoslužju namenjene reči.

Zgodovina nas uči, da so se liturgična oblačila v bistvenih delih in posebnostih razvila v dobi od četrtega do devetega stoletja. V tem času jih že imenujejo razni cerkveni zbori in obredniki z danes običajnimi imeni in se kažejo na cerkvenih spomenikih.

Tako prepoveduje druga sinoda v Bragi (l. 563) dijakonom nositi orarium (štola) pod tuniko (tunicella, dalmatika) in ukazuje, nositi ga vidno čez ramo, ker se drugače ne razločujejo od subdijakonov (can. 9); nadalje prepoveduje lektorjem v cerkvi peti v svetnem oblačilu (can. 11)¹.

Sinoda auxerreska (l. 578) prepoveduje dijakonom pokrivati rame z ogrinjalom (velum) ali s pallo (can. 13)². — V četrti sinodi toledski (l. 633) se glasi 28. kanon: Če po krivici odstavljenega škofa, duhovnika ali dijakona v kateri poznejši sinodi spoznajo za nedolžnega, mora zgubljeno službo dobiti zopet nazaj pred oltarjem, in sicer škof s tem, da sprejme štolo, prstan in pastirsko palico, duhovnik, da se mu da štola in planeta, in dijakon, da sprejme štolo in albo³. 40. kanon iste sinode pravi: Noben škof in duhovnik, še manj dijakon, ne sme nositi dve štoli (orarium). Zadnji naj nosi orarium čez levo ramo, »quia orat, id est praedicat«, desno telesno stran mora imeti prosto, da more neovirano opravljati svojo službo⁴. — Prvi nemški cerkveni zbor (Concilium Germanicum l. 742) določuje: Duhovniki in diakoni ne smejo kakor laiki, nositi kratke zgornje obleke (sagum), ampak kazule⁵. — V prvi seji osmega vesoljnega cerkvenega zbora (l. 869) se naštevajo v pismu Teodozija, jeruzalemskega škofa, do Ignacija, patrijarha carigrajskega, ta-le oblačila: tunica, humerale, mitra in stola, ki mu jih je poslal v dar⁶.

Iz navedenih podatkov, katere nam dajejo cerkveni zbori, je razvidno, da se je v pokonstantinski dobi, približno do devetega stoletja, cerkveno oblačilo že razvilo v glavnih potezah. To pa se je vršilo tako, da so oblačilo, ki so ga rabili pri cerkvenih opravilih, popolno izločili iz izvenliturgične rabe. Nadalje so za liturgična opravila določili posebne vrste oblačil, ali bolje, Cerkev je določila, katera oblačila se naj rabijo pri bogoslužnih opravilih. Razun tega so se sčasom vpeljala oblačila, ki so bila znamenja cerkvene časti in oblasti ali stopnje posvečenja, kakor pallium in štola. V prvih stoletjih te dobe je bilo običajno, da so navadno oblačilo odložili, mesto tistega oblekli liturgično, ko so imeli opravljati službo božjo, a pozneje je prišlo v navado, da so čez vsakdanje oblačilo oblekli liturgično. In slednjič je moralo priti še tisto, kar je svetost opravil in kraja zahtevala, to je blagoslavljanje cerkvenega oblačila.

¹ Dr. K. J. Hefele, Conciliengeschichte. III. Band. Freiburg i. Br. 1858, 16.

² Hefele, III, 41. — ³ Hefele, III, 75.

⁴ Hefele, III, 76. — ⁵ Hefele, III, 467.

⁶ Hefele, Konziliengeschichte. IV. Band. Freiburg i. Br. 1860, 375.

Jasno je, da se ta razvitek ni vršil splošno in ne na vseh krajih ob istem času. Četudi je pri tem vplival tok časa, noša in navada, je vendar pred vsem odločeval tisti duh, ki vodi in vlada sv. Cerkev.

Noša je v teku časa oblačilo ljudstva spreminjala, Cerkev pa je prvotno oblačilo, ki je bilo Rimljanom in Grkom običajno, ohranila, ker je bilo za božjo službo bolj primerno, in tako je nastalo liturgično oblačilo, katerega je Cerkev v svojem duhu uredila. V tej dobi so oblačila preprosta, brez vseh okraskov, izvzemši dalmatiko, ki je iz vsakdanje noše vzela s seboj v liturgično službo svoje zgodovinsko običajne trake, »clavi«.

V tretji dobi od devetega do trinajstega stoletja nas zgodovina liturgičnih oblačil opozarja pred vsem na dve točki, in sicer, da so se posebna cerkvena oblačila odločila za posebna liturgična opravila in da se je pomnožila cerkvena obleka z novimi oblačili. Kazula je postala izključno mašno oblačilo, manipelj je postal znamenje subdijakonata in tunicella pravo oblačilo subdijakov.

Amalarij našteva v svoji knjigi »De ecclesiasticis officiis« ta-le liturgična oblačila: Amictus, alba, cingulum, sudarium (stola), manipulus, tunica, dalmatica, casula, sandalia, caligae (calceamenta linea), pallium¹. Proti koncu te dobe so bila še sprejeta k liturgični obleki: Cappa, superpelliceum, chirothecae, subcinctorium, mitra, rationale.

Ob koncu XII. stoletja je obsegala liturgična obleka sedemnajst oblačil in s tem je dosegla svoj višek, tako da se ni nič več novega pridjalo, kajti papežev fano ali orale je veljal v tem času za amikt, ko pa so papeži pravi amikt med svoja liturgična oblačila sprejeli, je postal fano ali orale le nakit brez praktičnega pomena.

V naslednji dobi, od začetka trinajstega stoletja do današnjega dne, ni nobenih posebnih sprememb, izvzemši, da je superpelliceum prišel namesto albe mnogovrstno v liturgično rabo, posebno pri nižjih klerikih, in da se je raba oblačil subcinctorium in rationale skrčila.

Spremembe so se v tej dobi vršile le glede oblike, blaga (materiala) in oprave ali opreme. Glede oblike so oblačilo krčili in obrezovali, kar se je krajšati dalo, le pri pluvialu in mitri se je zgodilo nasprotno. Na pluvialu so plašček povečali, da ni bilo nobenega razmerja med njim in oblačilom samim, mitro pa so podaljšali, da je bila podobna bolj stolpiču kakor častitljivemu glavnemu pokrivalu.

Glede na blago in opremo je sprememba v zadnjih stoletjih srednjega veka neprimernega pomena. Hvaležnost do Boga in do sv. Cerkve je vzpodbujala ljudi k največji darežljivosti. Porabljali so najboljše in najdražje blago, kakoršno so v križarskih vojskah na jutrovm

¹ P. lat. 105, 1102 A.

videli, pridjali so bisere, dragulje, srebro in zlato v nitih in ploščicah ter sklenino, posebno pa občudovanja vredno vezenino, ki daleč prekaša današnji čas. Ljudstvo, po sv. Cerkvi navdušeno za čast božjo in po vplivu krščanstva prerajeno, se je nahajalo v blagostanju. Olika in umetnost sta se višali in širili in mesta in dežele so v njih tekmovala. Izven tega se je svilarstvo, s katerim so se križarji seznanili na jutrovem, razširjalo po južnih evropskih deželah in pridelalo dragocnega blaga.

Tekom sedemnajstega stoletja je pa nastopil propad te veličastne dobe. Brezverski duh je vplival tudi na liturgično opravilo. Prišlo je tako daleč, da so začeli napravljati liturgično obleko iz usnja, jo plesti iz slame ali narejati iz pisanega blaga za stole in iz tkanine, kakršna je služila za navadno obleko. Šele proti koncu prve polovice XIX. stoletja, ko je neverski duh začel pojemati, je tudi v pripravi liturgične obleke napočila boljša doba, ki skuša s probujenjem verskega prepričanja popraviti, kar je zakrivila reformacija in t. zv. doba prosvete (XVIII. stoletje). Oblačila iz davnih časov se iščejo in popravljajo, po njihovem vzorcu se narejajo nova. Snujejo se družbe vednega češčenja, ki si stavijo vzvišeno nalogo, skrbeti za dostojno cerkveno obleko. Nepopisno veliko so že te družbe storile za povišanje službe božje.

Zgodovina liturgičnih oblačil je zrcalo cerkvenega življenja. Sv. Cerkev je službo božjo opremila z pomenljivimi obredi, ki predstavljajo skrivnosti svete vere, skrbela je za veličastne hiše božje, kjer se te skrivnosti opravljajo, priredila pa je tudi tem skrivnostim in svetim dejanjem primerno cerkveno oblačilo. Z njim je povišala po zunanje svoje služabnike nad ljudstvo, jih povzdignila iz vsakdanjega življenja ter obdala z bliščem, ki bi naj kazal vzvišenost in notranjo vrednost katoliške božje službe¹. Poznavavec liturgičnih oblačil mora iz prepričanja vzklikniti: »*Digitus Dei est hic!*« (Eks 8, 19). »Tu je prst božji«, božji duh je vodil sv. Cerkev.

§ 7. O simboliki liturgičnih oblačil sploh.

Preden začnemo razpravljati o posameznih oblačilih, še je potrebno, da spregovorimo splošno o simboliki liturgičnih oblačil in o liturgičnih barvah².

¹ »*Ex vestibus omnibus recte compositis resultat gravis quidam et decens ornatus sacerdotis ad sacrificandum accedentis, quod in huiusmodi vestimentis primum omnium considerari debuit; nam hoc est veluti primum fundamentum et litteralis ratio horum indumentorum.*« Suarez, *Commentaria ac disputationes in tertiam partem S. Thomae*, disp. 82, sect. 2, n. 3.

² J. Braun, *Die liturgische Gewandung* 700—707.

Simbolika liturgičnih oblačil je trojna: moralična, tipična in alegorična¹.

Moralična simbolika išče v bogoslužnih oblačilih lastnosti in čednosti, ki bi naj dičile duhovnika². Tipična simbolika se ozira na Kristusa, višjega duhovnika novega zakona, katerega podoba in namestnik je duhovnik pred oltarjem; ker pa ta simbolika predočuje to, kar imamo verovati o Kristusu, se imenuje tudi dogmatična³.

Alegorična simbolika predstavlja duhovnika kot borivca, ki se bori zoper sovražnika človeštva, zato pomenijo liturgična oblačila razno borilno orožje, n. pr. amikt čelado, alba oklep, pas lok, manipelj kij, štola kopje ali sulico, kazula ščit⁴.

Ta simbolika sloni na svetopisemskem naziranju, da je Kristus s svojo daritvijo na križu premagal sovražnika človeštva, hudega duha. Duhovnik ponavlja isto daritev na nekrvav način, nadaljuje torej, kar je Kristus storil, rešuje svet s tem, da naklanja človeštvu sadove krvave daritve na križu. Mora torej pred vsem on sam obleči božje orožje, da bo premagal skušnjave po besedah sv. Pavla: »Orožje našega vojskovanja ni meseno, ampak močno po Bogu za razdevanje trdnjav« (2 Kor 10, 4); »Oblecite torej božje orožje, da se bote mogli zoperstavljeni zalezovanju hudega duha, ker nam ni boj zoper meso in kri, ampak zoper poglavarstva in oblasti, zoper vladarje sveta teh tmín, zoper hudobne duhove v podnebjú. Zato primite orožje božje, da se bote mogli zoperstavljeni ob hudem dnevu in stati v vsem popolni. Stojte torej prepasani na ledju z resnico in oblečeni z oklepom pravice in noge obute s pripravljenostjo evangelija miru. V vsem zgrabite ščit vere, s katerim bodete mogli ugasiti vse goreče pšice hudobneža, in vzemite čelado zveličanja in meč duha, ki je beseda božja« (Ef 6, 11—17).

¹ Sed ultra hoc habent haec omnia (sc. vestimenta) optimas et sacras significationes, tum in ordine ad mores, tum in ordine ad Christi passionem. Suarez, disp. 82, sect. 2, n. 3.

² Durandus, Rationale divinatorum officiorum, l. III, c. 1, n. 9 (Ed. Venetiis 1577, 43^a): »Vestes nempe sacerdotales virtutes significant, quibus debent sacerdotes ornari secundum illum propheticum: Sacerdotes tui induantur iustitiam et sancti tui exultent.«

³ Durandus, Rationale l. III, c. 1, n. 2 (ed. cit. 42^a): designant mysterium incarnationis.

⁴ Durandus, Rationale l. III, c. 1, n. 4 (ed. cit. 42^b): »Amictus pro galea caput tegit. Alba pro lorica totum corpus cooperit. Cingulum pro arcu, subcingulum pro pharetra assumit, et est subcingulum illud, quod dependet a cingulo, quo stola Pontificis cum ipso cingulo colligatur. Stola collum circumdans quasi hastam contra hostem vibrans. Manipulo pro clava utitur. Casula quasi clypeo tegitur, manus libro pro gladio armatur.«

Po starosti je moralična simbolika najstarejša ter gleda v liturgičnih oblačilih le simbole čednosti dijakonske, duhovniške in škofovske službe.

Glavni zastopniki moralične simbolike so Hrabanus Maurus (784?—856)¹, Amalarius Metensis (780?—850?)² in v poznejši dobi Bruno, škof mesta Segni (1045?—1123)³, Honorius Augustodunensis (umrl po l. 1150)⁴.

Z XII. stoletjem nastopi zraven prejšnje že tudi tipična simbolika, po kateri zaznamuje liturgična obleka Kristusovo včlovečenje, njegovo božjo in človeško naravo, njegov nauk in njegovo razmerje do svete Cerkve. Kot glavna zastopnika veljata Sikard iz Cremona (umrl 1215)⁵ in papež Inocencij III (vladal 1198—1216)⁶.

Ob koncu XIII. stoletja vzame tipična simbolika trpečega Kristusa za predmet. Liturgična oblačila dobé pomen orodja in reči iz trpljenja Gospodovega ter tako kažejo na glavne dogodljaje trpljenja. Ta simbolika je za vernike najbolj primerna, ker predočuje v duhovniku pravega namestnika Kristusovega, ki ponavlja na nekrvav način krvavo daritev. Najvažnejši liturgik, ki o njej govori, je Guilelmus Durandus (1237?—1296)⁷.

Alegorična simbolika liturgičnih oblačil se je razvila v XII. stoletju. Navajata jo posebno že imenovana Honorij in Durandus, potem pa sčasom premine.

Omeniti moramo še eno vrsto simbolike cerkvenih oblačil, ki združuje moralično in alegorično. To izražuje Cerkev v molitvah, ki jih molita duhovnik in škof, ko si oblačita liturgična oblačila, imenovali bi jo službeno simboliko sv. Cerkve, vendar ne v tem pomenu, kakor bi ta bila edino veljavna in odločena ali zapovedana od sv. Cerkve, temveč ker je v službene liturgične knjige sprejeta.

Pripomniti še moramo, da ni simbolika povzročila liturgičnih oblačil, njihove oblike, okraskov in opreme, temveč so jih začeli še le takrat simbolično razlagati in jim pridajati višji skrivnostni pomen, ko so bogoslužna oblačila že dobila svoj stalni liturgični značaj.

Kakor imajo liturgična oblačila v svojem razvitku posebne dobe in svojo zgodovino, ravno tako ima tudi simbolika teh oblačil svoje

¹ De institutione clericorum libri III. P. lat. 107, 293—420.

² De ecclesiasticis officiis libri IV ad Ludovicum Pium. P. lat. 105, 986—1242.

³ Tractatus de sacramentis ecclesiae. P. lat. 165.

⁴ Gemma animae. P. lat. 172. — Sacramentarium. P. lat. 172.

⁵ Mitrale sive de officiis ecclesiasticis summa. P. lat. 203, 13—436.

⁶ De sacro altaris mysterio libri VI. P. lat. 217.

⁷ Rationale divinatorum officiorum. L. VIII. Delo je ohranjeno v mnogih rokopisih in starih izdajah. Do l. 1500 se je natisnilo na 40krat.

čase in posebno zgodovino. Simbolična razlaga liturgičnih oblačil, kakor jo dandanes nahajamo v cerkvenih molitvah in liturgičnih knjigah, ni morebiti kaj slučajnega in poljubno ali samovoljno izmišljenega, ampak posledica zgodovinskega razvitka, zato nam mora biti sveta in je potrebno, da jo tudi poznamo.

§ 8. Liturgične barve in njih simbolika.

Katoliška liturgika smatra tiste barve za liturgične, katere je sv. Cerkev določila za službo božjo ali sprejela v kanon liturgičnih barv.

Rimski kanon (liturgičnih barv) jih našteva petero in sicer: belo, rdečo, zeleno, vijolično in črno. To velja za vso zapadno Cerkev, izvzemši Milan, ki ima od sv. Ambrozija posebne obrede za božjo službo in posebni kanon liturgičnih barv.

Kakor liturgična oblačila ima tudi kanon liturgičnih barv svojo zgodovino. Do XII. stoletja se o stalnih liturgičnih barvah ne more govoriti. Inocencij III in Durandus sta s svojimi liturgičnimi spisi merodajno vplivala, da se je omejilo število cerkvenih barv. Ko je l. 1570 Pij V v novo izdajo misala sprejel rimski kanon liturgičnih barv, se je slednji sčasoma splošno udomačil in ob koncu prve polovice XIX. stoletja z uvedbo rimske liturgije tudi sprejel. Glavno pravilo tega kanona določuje, da mora imeti vsako liturgično oblačilo glavno ali temeljno barvo (*campus panni*), ki prevladuje vse okraske in vzorce¹.

Starozakonske liturgične barve so za novi zakon brezpomembne. Liturgične barve novega zakona imajo svoj začetek v simboliki. Kakor so liturgična oblačila dala povod za svojo simboliko, tako je nasprotno simbolika povzročila liturgične barve, ker je v značaju barv² in v njihovem učinku na človeško srce³ zasledila neko sorodnost s posameznimi prazniki in časi cerkvenega leta in z njihovim vplivom na dušo vernikov.

Preden se je kanon liturgičnih barv v glavnih potezah razvil je preteklo skoraj dvanajst stoletij. Sedaj pa se nam mora vsiliti vprašanje, kakšno barvo so imela liturgična oblačila prej. Ako se ozremo v predkonstantinsko dobo, bi smeli reči, da zvečine belo.

¹ S. R. C. 23. Sept. 1837 (Decr. auth. n. 2769).

² »Habent mores colores suos, habent et odores; odorem in fama, colorem in conscientia. Colorem operi tuo dat bonitas et cordis intentio; odorem modestiae et virtutis exemplum.« S. Bernardus, In Cant. sermo LXXI.

³ Psihologija uči o učinkovanju glavnih barv naslednje: bela barva bodri, črna teži in tlačí, rdeča in rumena dražita in razvnamata, modra pomirja, vijolična vznemirja, zelena blaži. G. Hagemann, Elemente der Philosophie. III. Psychologie. 8. Aufl. hsg. v. A. Dyroff. Freiburg i. Br. 1911, 144.

Kakor smo že prej omenili, se je v prvih treh stoletjih rabila kot liturgično oblačilo obleka takratne noše. Rimska tunica in grški χιτών sta bila skoraj izključno bela in ravno tako zgornje oblačilo toga in ἱμάτιον. Paganom je veljala bela barva za znamenje veselja, zato so jo rabili pri verskih svečanostih¹. Bela barva kot barva luči jim je bila znak božanstva in zato so nosili duhovniki kot posebni ljubljenci božji bela oblačila.

Bolj ko paganom pa je morala biti priljubljena bela barva prvim kristjanom, ker je imel Kristus, ko se je na gori Tabor izpremenil, snežno bela oblačila (Mt 17, 2; Mk 9, 2; Lk 9, 29). V beli obleki sta se prikazala angela na Velikonočno nedeljo ženam (Mt 28, 3; Mk 16, 5; Jan 20, 12). V belih oblačilih sta stala nebeška poslanca pred apostoli in učenci na dan Gospodovega vnebohoda in sta jih tolažila (Dej 1, 10).

Da so torej prvi kristjani rabili belo oblačilo pri službi božji, je bilo naravno, pa iz tega še ne sledi, da bi moralo biti izključno belo, da bi bila bela barva res takrat liturgična barva. V katakombah sv. Priscile se kaže podoba iz tretjega stoletja, ki predstavlja preoblačenje Bogu posvečene Device Pudencijane, kjer ima škof Pij, ki izvršuje opravilo, tuniko s črnimi našitki (clavi) in pemelo (kazulo) žoltorjave barve, diakon Pastor pa, ki streže, nosi zelenkasto tuniko².

V pokonstantinski dobi so do XII. stoletja razen amikta in albe bile tunicele in tunike bele barve, mašni plašči ali planete pa, kakor slike kažejo, raznobarvni. Če pomislimo, da so se cerkve takrat lahko ponašale s pestrimi mozaiki, s krasnimi oltarskimi prti in s pisanimi stenskim zaveseami iz svile, je bilo pač nekako dosledno, da so napravljali tudi mašno obleko iz dragocenega in raznobarvnega blaga.

Drugačno razmerje je v izhodnji Cerkvi; tam je bila bela barva liturgična.

Začetni kanon liturgičnih barv, kakor ga nam podaje Inocencij III, je imel štiri glavne barve: belo, rdečo, zeleno in črno; kot postranske barve pa vijolično, modro in rumeno ali žolto.

Rimski kanon še je pridjal glavnim barvam vijolično, izločil pa je iz liturgije modro in rumeno³.

¹ Cicero, De legibus l. II: Color albus praecipue decorus deo est, tum in caeteris, tum maxime in textili. Ovidius Fast. I, 79:

Vestibus intactis tarpeias itur ad arces,

Et populus festo concolor ipse suo est.

² A. Kuhn, Roma. 3. Aufl. Einsiedeln 1887, 38.

³ S. R. C. 23. Februarii 1839 (Decr. auth. n. 2788); 26. Martii 1859 (n. 3082); 5. Decembris 1868 (n. 3191); 23. Junii 1892 (n. 3779).

Vendar pa imajo v Španiji po posebnem papeževem privilegiju dovoljenje, da smejo rabiti pri vseh prazničnih in votivnih mašah Marijinega brezmadežnega spočetja modro barvo¹. Nadalje more nadomestovati belo in rdečo oblačilo zlati brokat, samo belo pa srebrni brokat, in to zaradi dragocenosti blaga (*ratione pretiositatis*)². Škofovski obrednik³ zahteva za tretjo nedeljo v adventu (*Gaudete*) in za četrto nedeljo v postu (*Laetare*), ako se služi slovesna sv. maša (*missa solemnis*), rožasto barvo (*coloris rosacei*) za mašna oblačila.

Ni dovoljeno rabiti istega oblačila za dvojno barvo, če tudi sta barvi v enakem razmerju; takšna oblačila so protipostavna⁴; ravno tako je prepovedana vijolična obleka mesto črne pri mrtvaških mašah⁵.

Ne sme se rabiti za liturgično obleko blago brez natanko spoznatne glavne barve in seveda tudi ne blago z enotno barvo, ki pa ni liturgična. Pri pisanem, večbarvnem blagu odloča glavno barvo podlaga, le če pisanost tako prevladuje, da se podložna barva skoraj ne pozna, potem poda pisanost glavno barvo.

Bela barva.

Bela barva je barva luči in zato pred vsem simbol božjega bistva, kakor pravi sv. Janez: »Bog je luč in v njem ni teme« (1 Jan 1, 5). Nadalje je bela barva znak nedolžnosti; zato poda duhovnik novokrščencu belo oblačilo, rekoč: »Prejmi belo oblačilo, katero prinesi neomadeževano pred sodni stol našega Gospoda Jezusa Kristusa, da boš imel večno življenje.« Bela barva je simbol čistosti: »Imaš malo imen, »katera niso oskrunila svojih oblek; in hodili bodo z menoj v belih, ker so vredni« (Raz 3, 4). Bela barva znači svetost: »Oprali so svoja oblačila in pobelili svojo obleko v krvi Jagnjetovi« (Raz 7, 14). »In dalo se ji je, da se obleče z bisom, čistim in svetlim; bis namreč so pravičnosti svetnikov« (Raz 19, 8). Bela barva simbolizira blaženost in poveličanje: »In na prestolih sem videl štiriindvajset starejšin sedeti, oblečene v bela oblačila in imeli so na svojih glavah zlate krone« (Raz 4, 4). »Kdor zmaga, ta bo oblekel belo oblačilo in izbrisal ne bodem njegovega imena iz knjige življenja« (Raz 3, 5).

Oblačila bele barve se rabijo na praznik presv. Trojice in ob vseh praznikih Gospodovih, izvzemši tiste, ob katerih se obhaja spomin na njegovo trpljenje, zakaj Kristus je luč od luči. Nebo je bilo

¹ S. R. C. 12. Februarii 1884.

² S. R. C. 28. Aprilis 1866 (n. 3145); 20. Novembris 1885 (n. 3645).

³ *Ceremoniale episcoporum* I, II, c. 13, n. 11; c. 20, n. 2.

⁴ S. R. C. 19. Decembris 1829 (n. 2675); 12. Novembris 1831 (n. 2682 ad dub. 50); 23. Septembris 1837 (n. 2769 ad dub. V, 2).

⁵ N. Gühr, *Das heilige Meßopfer* 11—12 249.

razsvetljeno ob njegovem rojstvu, svetla zvezda, voditeljica modrih, je obstala nad krajem, kjer je bilo božje Dete; angel se je prikazal v čarobnem svitu ob Gospodovem vstajenju in bel oblak je Gospoda zagrnil, ko je šel v nebesa. Nadalje so zapovedana bela oblačila ob vseh praznikih Marije Device, saj je ona »žena, oblečena s solncem, in mesec pod njenimi nogami in na glavi venec dvanajstih zvezd« (Raz 12, 1), o kateri govori sv. Duh: »Vsa lepa si, prijateljica moja, in madeža ni na tebi« (Vp 4, 7). Beli paramenti se rabijo ob praznikih angelov, katerih lepoto označuje Gospod: »Kje si bil, ko so mene hvalile juternice in me slavili otroci božji?« (Job 38, 7); ob praznikih svetnikov, ki niso mučeniki, torej spoznavavcev, devic in drugih svetnic, ki niso umrle mučeniške smrti, »ker ti niso oskrunili svojega oblačila« ali pa so »ga oprali v krvi Jagnjetovi«.

Belobarvna oblačila se rabijo tudi ob praznikih rojstva sv. Janeza Krstnika, sv. Janeza Evangelista, stolice sv. Petra v Rimu in Antiohiji, vezi sv. Petra, spreobrnjenja sv. Pavla in vseh svetnikov; pri posvečevanju cerkev in oltarjev, ob obletnici izvolitve in kronanja papeževga, ob obletnici izvolitve in posvečevanja škofovega; nadalje v osminah zgoraj navedenih praznikov in ob vseh nedeljah in delavnikih od Velike noči do Binkošti, če ne pride vmes kak praznik ali takšne okoliščine, ki zahtevajo posebno barvo, potem razen tega pri votivnih mašah tistih skrivnostih in onih svetnikov, kojih prazniki imajo belo barvo, in pri poročnih mašah.

Vrhtega so zapovedana bela liturgična oblačila pri procesijah s svetim Rešnjim Telesom in pri vseh pobožnostih, ki se vršijo pred izpostavljenim Najsvetejšim ali so v zvezi s češčenjem sv. Rešnjega Telesa. Belo mora biti nebo ali baldahin, bela notrajnost tabernaklja, belo ogrinjalo za ciborij. Nadalje se rabijo liturgična oblačila bele barve pri delitvi sv. krsta in sicer od tam naprej, ko se je otrok mazilil s krstnim oljem, pri delitvi svete popotnice in pri poroki. Kadar se deli sv. obhajilo zunaj maše, se sme tudi rabiti štola dnevne barve¹. Slednjič morajo nositi duhovniki oblačila bele barve pri pogrebu otroka, ki je umrl v krstni nedolžnosti, torej preden je prišel do let razločevanja.

Za duhovnika je bela barva glasen opomin, da mora s čistim srcem in s sveto radostjo opravljati najvišje skrivnosti, po besedah psalmistovih: »Pristopiti hočem k oltarju božjemu, k Bogu, ki razveseljuje mojo mladost« (Ps 42, 4). »Kdo bo šel na goro Gospodovo ali kdo bo stal na svetem kraju? Kdor ima nedolžne roke in čisto srce« (Ps 23, 3. 4).

¹ S. R. C. 12. Dec. 1836 (n. 2740).

Pa tudi vernikom bodi belo liturgično oblačilo v bodrilo, da prihajajo s čistim srcem k službi božji. »Izuj čevlje s svojih nog, zakaj kraj, na katerem stojiš, je sveta zemlja« (Eks 3, 5). Spominjajo se naj s hvaležnim srcem milosti odrešenja. »Hvalite Gospoda, ker je dober in njegovo usmiljenje ostane vekomaj« (Ps 117, 1).

Rdeča barva.

Rdeča barva je barva ognja in krvi in znamenje ljubezni. »Deni me kot pečat na svoje srce, kot pečat na svojo ramo, zakaj močna kakor smrt je ljubezen, huda kakor pekel njena gorečnost. Njeni plameni so plameni ognja in zubljev; mnogo vod ni moglo pogasiti ljubezni« (Vp 8, 6. 7).

Predvsem simbolizira rdeča barva ljubezen božjo do človeštva. »Ogenj sem prinesel na zemljo in kaj hočem, kakor da se užge« (Lk 12, 49). Delivec te ljubezni je sv. Duh, ki se je prikazal nad apostoli v podobi ognjenih jezikov.

Nadalje pomeni rdeča barva ljubezen do Boga, ki je »močna kakor smrt«. Kakor se smrti nihče ne more ustavljati, tako tudi ljubezen vse premaga¹. Tudi morje trpljenja je ne more pogasiti, kakor nam pričajo mučeniki². »Kdo bo nas ločil od ljubezni Kristusove? Stiska ali nadloga ali preganjanje ali lakota ali nagota ali nevarnost ali meč?« (Rim 8, 35). Ako kdo svoje življenje daruje iz ljubezni do Boga, je to najvišji dar, ker je življenje največje naravno dobro za človeka, zato tudi ta ljubezen najpopolnejša; mučeništvo ima v liturgiji prednost pred devištvom. Oblačila rdeče barve se rabijo o Binkoštih, in sicer od predbinkoštna sobote do vsote sobote pred praznikom sv. Trojice, ob praznikih Gospodovih, ob katerih se obhaja spomin njegovega trpljenja, spomin svetega mučilnega orodja, spomin presvete Krvi in na praznik najdenja in povišanja križa. »Večje ljubezni od te nima nihče, da kdo da življenje za svoje prijatelje« (Jan 15, 13) in »v tem smo spoznali ljubezen božjo, da je on dal življenje za nas« (1 Jan 3, 16).

Paramenti rdeče barve se rabijo ob vseh apostolskih praznikih in njih osminah, izvzemši zgoraj omenjene, ki imajo belo barvo, ob

¹ Valida est ut mors dilectio idcirco, quia sicut mors violenter separat animam a corpore: ita et dilectio Dei violenter segregat hominem a mundano et carnali amore. S. Isidorus Hispalensis, Sententiarum II, 3, 4. P. lat. 83, 603 A.

² Caritate martyres sancti vivaciter ardebant, quia Dei et proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc caritatem aquae multae extinguere non poterant, quia quaecumque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare non valebant. Hoc nimirum esset caritatem extinguere, si in tribulationibus, quas ingerebant, ad Dei et proximi odium eos humiliare potuissent. S. Gregorius M.

praznikih mučenikov in mučenic in njih osminah, izvzemši praznik od Heroda pomorjenih nedolžnih otročičev, če se njih spomin obhaja na delavnik; takrat namreč je v rabi vijolično oblačilo, na osminski dan pa so zapovedana rdeča oblačila, ravno tako, ako pride praznik na nedeljo.

Slednjič še se rabi rdeče oblačilo pri votivnih mašah omenjenih praznikov in pri maši za srečno izvolitev novega papeža.

Rdeča barva bodi za duhovnika in vernike živ opomin, da naj napolnjuje njihova srca sveta ljubezen do Jezusa, ki se na oltarju iz ljubezni do ljudi daruje nebeškemu Očetu, kakor moli duhovnik pri slovesni sv. maši: »Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris et flammam aeternae caritatis. Amen.«

Zelena barva.

Zelena barva pomeni po sv. pismu (Vp 1, 15; Gn 9, 13—16; Eccli 40, 22; Jer 17, 8; Mt 24, 32) upanje, veselo pričakovanje. Ta pomen se strinja z nalogo svete Cerkve. Cerkev je nepremagljiva (Mt 16, 18), v njej je dušna paša za vse človeštvo (Jan 10, 16), v njej se seje seme božje besede in rodi sad (Mt 13, 8); Cerkev je drevo, čigar veje se razprostirajo po celem svetu in v kojega senci počivajo narodi sveta (Mt 13, 31—32).

Oblačila zelene barve obleče Cerkev ob nedeljah in delavnikih med praznikom sv. treh Kraljev in prvo predpostno nedeljo in med nedeljo sv. Trojice in prvo adventno nedeljo, če se ne obhaja tiste dni noben praznik. Izvzeti so kvaterni dnevi in bilje s postom, ki imajo vijoličasto barvo, izvzemši kvaterne dneve v binkoštni osmini.

Za duhovnika in ljudstvo vsebuje zelena barva veliko tolažbe. Človeško življenje je vojska in prinese za vsakega mnogo naporov, trpljenja in bridkosti, toda milost božja in upanje na prihodnje plačilo napravi, da se v tem upanju veselimo in težave voljno nosimo (Rim 12, 12).

Vijolična barva.

Vijolična barva je barva ponižnosti in spokornosti ali ponižnega spokornega duha in hrepenenja po tistem trenutku, ko bo duša rešena nevarnosti sveta, »ker žalost, kakor jo Bog hoče imeti, napravlja stalno pokoro v zveličanje« (2 Kor 7, 10).

Do XIII. stoletja je veljala črna barva za barvo spokornosti, vijolična pa se je le redko rabila.

Oblačila vijolične barve so zapovedana v adventu v opomin, da moramo srca pripraviti Gospodu, da bo v njih našel vredno bivališče: »Glej, stojim pred vrati in trkam; če kdo čuje moj glas in od-

pre vrata, bom k njemu prišel in večerjal bom z njim in on z menoj« (Raz 3, 20); nadalje od prve predpepelnične nedelje (septuagesima) do vštete velike srede v opomin, da s trpečim Zveličarjem žalujemo nad grehi in križamo svoje meso z grehi in poželenji vred (Gal 5, 24); potem se rabi ob biljah, ki so postni dnevi, in ob kvaternih dnevih, izvzemši binško biljo in kvaterne dni v binškem tednu. Vijolična oblačila se rabijo še pri procesiji in maši na Markovo, pri procesijah in mašah v križevem tednu, pri votivnih mašah trpljenja Kristusovega in tistih, ki imajo značaj pokore ali prošnje, pri vseh prošnjah, pri blagoslavljanju sveč na Svčnico, palm na cvetno nedeljo, krstne vode in navadne vode, sploh pri vseh tistih blagoslavljanjih, ki so zvezana z zarotovanjem, tako tudi pri delitvi sv. krsta do dokončanega maziljenja s krstnim oljem, pri delitvi zakramenta sv. pokore in poslednjega olja.

Duhovnikom in vernikom oznanjujejo vijolična oblačila besede prerokove: »Spreobrnite se in delajte pokoro čez vse vaše hudobije in hudobija vam ne bo v pogubljenje. Vrzite od sebe vse grehe, s katerimi ste se pregrešili, in napravite si novo srce in novega duha. ... Nočem smrti umirajočega, preobrnite se in živite« (Ez 18, 30—32).

Črna barva.

Črna barva je znak teme, trpljenja, žalosti in smrti. Oblačila črne barve se rabijo predvsem na Veliki petek, ko je božji Sin po strašnem trpljenju na križu umrl in se je spolnila Ezechielova prerokba: »Zagrnil bom nebo in omračil bom zvezde, solnce bom pokrilo z oblakom in mesec ne bo dal svoje svetlobe. Napravil bom, da bodo žalovale vse nebeške luči nad teboj in dal bom temo čez tvojo zemljo« (Ez 22, 7—8). Nadalje se rabijo črna oblačila pri opraviilu za mrtve, izvzemši umrle otroke, ki še niso bili pri pameti.

Črna barva nas spominja rajnih bratov in sester, ki so sicer v milosti božji umrli, pa še se morajo v vicah čistiti. »Črna sem, pa vendar lepa, očrnela sem, ožgalo me je solnce« (Vp 1, 5. 6). Če tudi so duše lepe zaradi milosti, so pa očrnele, ker jih žge solnce božje pravičnosti.

§ 9. O blagoslovljenju liturgičnih oblačil.

Reči, ki se rabijo za službo božjo, odteguje sv. Cerkev posvetni rabi s tem, da jih blagoslavlja in spreminja v svete reči (res sacrae). To velja tudi o liturgičnih oblačilih. Blagosloviti se smejo vsa cerkvena oblačila, morajo pa se amikt, alba, manipelj, štola, kazula in bržkone tudi pas.

Liturgična oblačila blagoslavljeni ima pravico samo škof, duhovnik le po škofovem pooblaščenju¹; brez pooblaščenja izvršeno blagoslovljenje bi bilo neveljavno. Tudi redovni predstojniki imajo navadno privilegij, za svoje cerkve in samostane blagoslavljeni oblačila². Ako bi liturgično oblačilo v sili ali bona fide rabili pri službi božji, bi s tem ne postalo res sacra, marveč bi ga moral škof ali njegov pooblaščenec blagosloviti³.

Cerkev je določila dvojni formular za blagoslavljanje liturgičnih oblačil. Prvi je splošen in obsega dve molitvi, ki se začenjata z besedami: »Omnipotens sempiternus Deus, qui per Moisen famulum tuum...« in »Deus invictae virtutis triumphator...«; drugi je poseben in ima samo eno molitev z začetnimi besedami: »Deus omnipotens bonarum virtutum dator...« V tej se imenomoma navedejo oblačila, ki se blagoslovijo. Ta formularja sta določena samo za škofo⁴. Ako pooblaščen duhovnik blagoslavlja, mora rabiti molitvi prvega formularja, vendar še pridene zraven tretjo molitev, ki se začne z besedami: »Domine Deus omnipotens, qui vestimenta Pontificibus...«⁵. Kedaj se je uvedlo blagoslavljanje liturgičnih oblačil, se ne more natanko določiti. Prvi zgodovinski podatki segajo v IX. stoletje. Če tudi se oblačila v prvih krščanskih časih že imenujejo vestes sacratae⁶, ἱερά στολή, vendar ne zaradi tega, ker so bila blagoslovljena, ampak zaradi rabe pri službi božji⁷. Liturgična oblačila zgubé blagoslov, če se toliko zrabijo, da niso več za službo božjo ali če se iz enega oblačila napravi drugo, n. pr. iz kazule štola. Tudi vsled popravila se zgubi blagoslov, ako se od oblačila odloči tako velik kos ali takšen del, da bi oblačilo vsled tega pomanjka ne bilo več za rabo, recimo od albe en rokav.

§ 10. O liturgičnih oblačilih posebej.

1. Amictus⁸.

Amikt je štirivoglast prtič, ki se dene okoli vratu čez rame in prsa ter se s trakoma, ki sta na zgornjih koncih prišita, okoli pasa

¹ S. R. C. 16. Maii 1744 (Decr. auth. n. 2377).

² S. R. C. 13. Mart. 1632.

³ S. R. C. 31. Augusti 1867 (n. 3162 ad dub. VII).

⁴ Pontificale Rom. pars II De benedictionibus.

⁵ Rituale Rom. tit. VIII, c. 20.

⁶ C. 42, D. I De consecratione.

⁷ S. Augustinus: Indumenta et vasa habemus in usum celebrandorum sacramentorum, quae ipso ministerio consecrata sancta dicantur in eius honorem, cui pro salute nostra inde servitur. In psalmum 113 sermo 2, n. 6.

⁸ J. Braun S. J., Die liturgische Gewandung 21—52.

zveže¹. Napravljen mora biti iz čistega platna². V sredini naj bi imel, kakor predpisuje rimski misal, križec³, zadostuje pa tudi križec v sredini zgornjega roba.

Amikt je prišel med liturgična oblačila iz rimske noše. Rimljani so nosili ovratno ali poramno ruho, katero so imenovali amictus, focale, palliolum pallium, mappula, orarium. Nosili so jo vsi sloji ljudstva, tudi vojaki, seveda različne vrednosti⁴. Amikt je bil v navadi tudi pri menihih. V liturgično rabo je prišel ob koncu VIII. stoletja in so ga imenovali: anagolaium, anagolagium, anabolagium, bržkone od grške besede ἀναβόλαιον = ogrinjača, pozneje amictus od amicare, ogrniti, z ozirom na starozakonski ephod ali rationale tudi humerale ali, ker pokriva rame, suprahumerale. V XII. stoletju je dobil amikt ob zgornjem robu poseben okrask iz vezenine v zlatu in v srebru, tudi z biseri, katerega so imenovali parura ali collare, plaga, plagula, plica, gemona, praetexta, truncus aurifrisium (auriphrygium), frisium; ta rob je bil podoben trdemu kolerju.

Amikt obleče klerik tako, da ga prime za oba zgornja konca, kjer sta trakova prišita, ga poljubi na mestu, kjer je križec, ga položi na glavo in potem spusti na rame ter zakrije z njim ovratnik svojih oblačil in potem še le trakova potegne navzkriž čez prsa in ju zveže.

Amikt se izroči posvečencem pri subdijakonatu. K subdijakonatu pridejo kleriki z amiktom in s pasom, s katerim je podpasana alba. Ob koncu posvečevanja potegne škof posvečencu amikt, ki ga je imel na vratu, čez glavo, rekoč: Prejmi amikt, po katerem se znamenja brzdanje govorjenja, v imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.⁵ Ta obred spominja na čase, ko so humerale polagali na glavo in ga še le, ko so bili popolno oblečeni, spustili na kazulo, oziroma dalmatiko ali tunicelo.

Glede na besede, s katerimi izroči škof subdijakonu amikt, pomeni to oblačilo čuječnost v govorjenju: »Kdor se v nobeni besedi ne pregreši, je popoln mož« (Jak 3, 2). Z ozirom na molitev pa, katero opravljata škof in duhovnik, ko si amikt oblačita, pomeni to oblačilo čelado zveličanja. »Postavi Gospod na mojo glavo

¹ Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus. A malarius, De eccles. off. II, 17. P. lat. 105, 1094 C.

² S. C. R. decr. gen. 18. maii 1819. (n. 2600).

³ Missale Rom. Ritus servandus in celebr. Missae I, 3.

⁴ Sv. Hieronim Ep. 52 (ad Nepotianum) n. 9 jo imenuje »sudarium orarium-que«. P. lat. 22, 535.

⁵ Accipe amictum, per quem designatur castigatio vocis. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Pontif. Rom. I. De ord. subd. — A malarius: In isto primo vestimento admonetur castigatio vocis. De eccles. off. II, 17. P. lat. 105, 1094 C.

čelado zveličanja, da odbijem napade hudega Duha.«¹ Čelada zveličanja, o kateri govori sv. apostol Pavel v listu do Efežanov (Ef 6, 17), pomeni upanje na nebeško plačilo (1 Tes 5, 8), ki nam v boju zoper sovražnika zveličanja da varstvo in obrambo, kakor čelada varuje glavo².

Ako ima papež slovesno sv. mašo, nosi čez mašno oblačilo drugo amiktu podobno poramno oblačilo, ki se imenuje fanum (ital. fano, fanone). Napravljeno je iz bele svile in pokriva v dveh gibah enako večjemu kolerju pleča in rame; spredaj ima uvezen zlat križec. Obleče se v vrsti oblačil za albo in naprsnim križem. Ko pa si obleče papež kazulo, potegne dijakon zgornjo gibo kolerja čez kazulo tako, da je uvezeni križec spredaj.

Tipična simbolika vidi v amiktu tisti prt, s katerim so zagrnili Gospodu obraz in ga v lice bili rekoč: »Povej nam, kdo te je udaril« (Mt 26, 67; Mk 14, 65)³.

2. Alba⁴.

Alba je obširno platneno oblačilo, ki ogrinja celo telo in sega do gležnjev⁵. Rokave ima ozke in zgoraj odprtino (caputium) za glavo, kjer je sedaj izrez s trakoma (lingula, ligula), da se ob vratu zoži in telesu prilagodi. Napravljena mora biti iz platna⁶ in rokavi morajo imeti pod pazduho vstavek; čipke ali zobci in drugi okraski so lahko kakršnikoli. Da se zobci bolj vidijo, smejo biti z barvnim blagom podloženi⁷; mesto zobcev so dopuščene tudi vezenine ob spodnjem robu in ob koncu rokavov. Alba bi naj segala do gležnjev tako, da ostane, ko je prepasana, za debelost prsta povzdignjena od tal⁸. Alba

¹ Impone, Domine, capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus. — Impone, Domine, galeam salutis in capite meo ad expugnandas omnes diabolicas fraudes; inimicorum omnium versutias superando — tako moli škof.

² Lotis itaque manibus assumit amictum, qui super humeros circumquaque diffunditur. Per quem operum fortitudo significatur. Humeri quippe fortes sunt ad opera peragenda... Duo vasculi, quibus amictus ante pectus ligatur, signant intentionem et finem, quibus informandum est opus. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 50. — Amictus significat, quod in Apocalypsi (c. 10) describitur, angelum Dei fortem descendisse de coelo, amictum nube. Id. I, 35.

³ Amictus etiam repraesentat operimentum, quo Iudaei velabant faciem Christi, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit. Durandus, Rationale III, 2, 3. — ⁴ J. Braun, o. c. 57—101.

⁵ Secundum (indumentum) est linea tunica, quae graecae *ποδήρης*, latine talaris dicitur, eo quod ad talos usque descendat. Rabanus Maurus, De clericorum institutione lib. I, 16. P. lat. 107, 306.

⁶ S. R. C. 18. Maii 1819 (n. 2600).

⁷ S. C. R. 12. Iulii 1892; 24. Novembris 1899.

⁸ Ut ad latitudinem digiti vel circiter supra terram aequaliter fluat. Missale Rom. Ritus serv. in celebr. Missae I, 3.

je liturgično oblačilo škofov, mašnikov, dijakonov in subdijakonov, ki jo nosijo pri sv. maši in pri vseh opravilih, ki so v zvezi s sveto mašo.

Alba izhaja iz rimske tunike, katero so nosili Rimljani prepasano, izvzemši tuniko senatorjev (*tunica laticlavata*). Tunika je bila v starejši dobi brezrokavna ali kratkorokavna, potem je prišla v navado tunika z dolgimi rokavi (*tunica manicata, manuleata*) posebno v orijentu. Ob času sv. Avguština je veljalo za nečastno, nositi tuniko s kratkimi rokavi¹.

V dobi cesarjev je segala tunika samo do kolen, dolge tunike nositi je veljalo za mehkužno in nedostojno. V tretjem stoletju pa so nosili že tudi dolge tunike ravno vsled mehkužnosti. V začetku so jih napravljali iz bele volne, pozneje iz platna, medtem ko je zgornje oblačilo ostalo volneno². Pozneje so laiki nosili kratko tuniko zaradi ročnosti, dolgo pa je rabila Cerkev pri službi božji.

Temu liturgičnemu oblačilu so pridajali različna imena in sicer z ozirom na barvo: alba sc. vestis; glede na blago: *linea sc. tunica*; z ozirom na dolgost in obleko: *poderes talaris* (*ποδήρης*), *tunica talaris*, *talaris camisia*. Od XIII. stoletja naprej pa nosi splošno le ime: alba. Grki jo imenujejo *στύχαριον*. Po obliki se alba ni spreminjala, izvzemši glede na okraske. V X. stoletju so obrobjali rokave in konec albe z zlatimi (*chrysoclavus*) in škrlatnimi (*dibophon*) našitki in z vezenino (*vestes sigillatae*), v XIII. stoletju so te našitke skrčili v podolgovate pravokotnike (*parura*, *plaga*), katere so nosili navadno spredaj in od zadaj na spodnjem koncu in na rokavih ob zgornjem robu. V XVI. stoletju so prišli obče v rabo zobci ali čipke, ki pa ne smejo segati previsoko, ker bi s tem oblačilo zgubilo svoj značaj; zobci bi naj bili močni in trpežni.

Pomen albe v duhovnem oziru nam izraža molitev, katero moli mašnik, ko si oblači albo: »Stori me belega, o Gospod, in očisti moje srce, da bom očiščen v krvi Jagnjetovi užival večno veselje«³ in molitev, katero opravlja škof: »Stori me belega, Gospod, in očisti me greha, da bom s tistimi, ki so svoja oblačila oprali v krvi Jagnjetovi, užival večno veselje.«⁴

Alba pomeni toraj čistost in neomadeževanost duše⁵, s kakoršno mora duhovnik stopiti k oltarju, da daruje in prejme tistega, katerega

¹ De doct. christ. l. 3, c. 12, n. 20: *Talares et manicatas habere apud Romanos veteres flagitium erat, nunc autem honesto loco natis, cum tunicati sunt, non eas habere flagitium est.* P. lat. 34, 74.

² S. Augustinus, sermo s. 37, 5: *Interiora sunt enim linea vestimenta, lana exteriora.* P. lat. 38, 224.

³ *Dealba me Domine et munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis.*

⁴ *Dealba me Domine, et a delicto meo munda me, ut cum his, qui stolas suas dealbaverunt in sanguine Agni, gaudiis perfruar sempiternis.*

⁵ *Post amictum camisiam sive albam sacerdos induit, quae membris corporis convenienter apta, nihil superfluum aut dissolutum in vita sacerdotis aut in eius membris esse debere demonstrat, haec ob speciem condoris munditiam demonstrat. Habet autem alba caputium, quod est professio castitatis. Habet etiam ligulam, quae significat linguam sacerdotalem, quae ligat contumaces et absolvit paenitentes.*

hoče, očiščen po krvi Jagnjetovi, kojo pri sv. obhajilu zaužije, gledati v nebesih v večnem veselju.

V trpljenju Gospodovem je alba znak belega oblačila, s katerim je Herod zasramoval Kristusa¹ (Lk 23, 11).

(Dalje prihodnjič.)

2.

Socializem in pastirstvo.

Spisal prof. dr. A. Pavlica v Gorici.

Katoliški sociologi bi se bili ognili marsikateri nepriliki, ko bi se bili tudi v socialnem vprašanju bolj ozirali na nauk sv. očetov in sholastikov in na določila kanoničnega prava. Spisanih imamo že mnogo sociologij, a nismo kljub temu še na jasnem. Kar piše n. pr. A. M. Weiß O. Pr. v »Apologie des Christentums IV: Soziale Frage und soziale Ordnung« v drugem delu na mnogih mestih in v spisu »Zins und Wucher« l. 1882² o kapitalizmu in socializmu, ni v bistvu resnično. Isto je zagrešil tudi A. Lehmkuhl, Theologia moralis (1890) I, 684—700, isto tudi Noldin i. dr. Ta nejasnost škoduje tudi pastirstvu, ker je socialno vprašanje postalo vsakdanje, ki zahteva jasnih, praktičnih navodil. Izvrstna je n. pr. knjiga Ratzingerjeva, Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen, a je v tem temeljnem vprašanju nedovršena in deloma tudi pogrešena.

Pisec teh vrstic je bil samo poskusil podati nekaj navodil glede socializma v goriškem cerkvenem listu »Folium ecclesiasticum« 1911 št. 11, a se je brž oglasil že v prihodnji številki mož, ki je skrajja vse pobijal. Mej nami je torej nesporazumljenje.

Poglejmo pred vsem, v čem obstoji prav za prav socialno vprašanje? Najboljši sociologi, ki so meni znani, Vogelsang, Ratzinger, Hohoff in drugi pravijo, da se socialno vprašanje reducira na vprašanje o delu in veljavi oziroma na vprašanje o obrestovanju³. Ratzinger piše: »Ako je denar neploden, izvira vsa veljava

Durandus, Rationale III, 3, 1. 3. Alba novitatem vitae significat, quam Christus habuit et docuit et tribuit in baptismo. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 36. P. lat. 217, 787.

¹ Haec etiam vestis (alba) repraesentat albam vestem, in qua Herodes illudit Christo.

² Tiskano kot rokopis v Gradcu.

³ »Dahin spitzt sich heute die Frage zwischen Zins und Wucher zu, und hierin beruht auch die Krankheit, welche soziale Frage genannt wird.« Ratzinger, Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen, 311 in 317.

izključno le iz dela. Pri tej definiciji so se Adam Smith, D. Ricardo, Proudhon in Lassale ravnali po sholastikih.... Resnično! Ako priznamo, da je veljava izključno le produkt dela (mera industria), se lastnina (v današnji obliki!!) se stališča znanstva ne da več zagovarjati. V tem slučaju pridemo z nepobitno logiko do nujnih sklepov, ki jih izvaja Karol Marx v svojem delu »Das Kapital« iz pojma o veljavi.«¹

Liberalni sociologi pravijo, da je med nauki sv. očetov in modernih socialistov sličnost in da so se socialisti vrnili k starim zmotam, ki jih je v srednjem veku učila katoliška cerkev². V. Hohoff pripoveduje v svoji knjigi³, da je navedel svoj čas največjemu nemškemu protestantskemu juristu Rudolfu Iheringu nekaj citatov iz sv. Tomaža, da se je pa ta nad njimi začudil in da se mu je zdelo nerazumljivo, kako da je moglo človeštvo pozabiti take nauke, ki so bili že v srednjem veku dognani. V pismu z dne 30. januarja 1884 je pisal Hohoffu, da bi te citate postavil lahko kot geslo svoji knjigi »Der Zweck im Rechte«. V resnici jih je v drugi izdaji porabil, ne meneč se za očitanja luteranskih strankarjev. Hohoff pravi v že omenjeni knjigi, da se iz nauka sv. očetov in sholastikov in iz kanoničnega prava o neproduktivnosti denarja in kapitala sploh da izvajati Marxov nauk o delu in veljavi, ki je bistven knjigi »Das Kapital«. Socializem da je vzvišen ideal, v svoji zgodovinski prikazni pa da je šiba božja, ki tepe človeško družbo za grehe⁴. Luteran R. Meyer je pisal v listu »Germania« z dne 15. marca 1879, »da se je prepričal, da bi danes ne imeli socialnih zmed, ko bi ne bilo prišlo do cerkvenega razkola. Sv. cerkev je v kanoničnem pravu zagotovila, da je produkt dela ostajal v rokah delavskih stanov.« Isti pisatelj piše v knjigi »Kapitalismus« str. 192: »Stara katoliška cerkev je učila isto, kar uči klasična ekonomija« (Marx). Berolinski modroslovec F. Paulsen, luteran, priznava v svojem delu »Ethik« (1894) II, 57, »da je stara cerkev obrestovanje prepovedovala«. Vogelsang kliče: »Vsakršno vživanje brez dela, ki bi je opravičevalo le posestno pravo, je cerkev obsojala kot zločin proti pravičnosti. Krščansko-socialni red je načelno obsojal brezdelne dohodke v katerikoli obliki in dosledno tudi njih najpreprostejšo obliko, ki je obrestovanje.«⁵ Zanimiva v tem pogledu je zlasti knjiga Endemannova »Die nationalökono-

¹ Ratzinger oc. 226. — ² Lecky, Geschichte der Aufklärung II, 202. 206.

³ Die Bedeutung der Marx'schen Kapitalkritik. 1908, 20.

⁴ Str. 123 i. d. Na str. 51. pravi: Ali je Marxov nauk o veljavi in nadeljavi resničen, in v tem slučaju je imela cerkev in sholastika prav, ali pa ni resničen, in v tem slučaju se je cerkvena veda in cerkveno zakonodajstvo v srednjem veku hudo motilo. — ⁵ Gl. Hohoff oc. 37.

«mischen Grundsätze der kanonistischen Lehre» (1863). Endemann se ne ogreva za nauk sv. očetov in sholastikov, a pove vendar-le, da je nauk novodobnih socialistov podoben nauku srednjega veka, da so cerkveni očetje slikali razmere, v katerih bi bilo ljudem vse skupno, kot idealni smoter in da sloni nauk srednjega veka o oduševanju na krivih ekonomičnih nazorih (!), v katere se je zapletla sholastika vsled svoje suženjske odvisnosti od Aristotela.

Ti namigljaji dokazujejo, kako važno je poznati v tem pogledu sv. očete, sholastike in kanonično pravo. Liberalni sociologi sami nas učijo, da je kapitalizem in obrestovanje, kakršno je sedaj, proti naukom sv. očetov in sholastikov, proti kanoničnemu pravu in proti naukom celega srednjega veka, dočim hočejo naši moralisti spraviti to dvoje v sklad¹. Zato pa je to vprašanje vrlo zanimivo in z ozirom na krščansko-socialno delovanje zelo važno. Take izjave liberalnih sociologov kažejo katoličanom, kje je iskati pravih naukov za rešitev socialnega vprašanja, dokazujejo pa tudi, da smo katoličani sedaj v novi struji, ki je srednji vek ni poznal. Zato pa je tudi papež Leon XIII v okrožnici »Rerum novarum« izjavil, da se s sedanjimi razmerami v človeški družbi in s sedanjim napredkom ne more sprijazniti.

* * *

Oglejmo si nauk sv. očetov, sholastikov in kanoničnega prava bolj natanko!² Za podlago v pričujoči razpravi nam služijo spisi sv. očetov, Corpus iuris canonici, dalje spisi Ratzingerja, Hohoffa, Vogelsanga in dr. Najbolj se tu opiramo na podatke, ki jih podajajo Hohoff³, Vogelsang in Ratzinger.

Sv. Bazilij obsoja v svojih spisih, zlasti v homiliji In psalmum 14 vsakršno obrestovanje. V njej govori tako-le: »Dajati denar na obresti je greh, ki ga graja sv. pismo na nešteti mestih. Ezechiel imenuje največje hudo, ako kdo več prejema, ko daja. David opisuje

¹ Prim. Lehmkuhl oc. I, 687 in druge.

² O sv. očeti, zlasti o sv. Baziliju, Avguštinu, Jeronimu je mnogo koristnih podatkov v Sommerladt, Das Wirtschaftsprogramm der Kirche des M. A. 1903; Ign. Seipel, Die wirtschaftsethischen Lehren der Kirchenväter 1907; Brentano, Ethik und Volkswirtschaft 1901; Isti, Die wirtschaftlichen Lehren des christl. Altertums 1902.

³ Hohoffovi spisi, ki jih toplo priporočamo, so: Warenwert und Kapitalprofit, Paderborn 1902; Die Bedeutung der Marx'schen Kapitalkritik, Paderborn 1908; Protestantismus und Sozialismus, Paderborn 1883; Die Revolution, Paderborn 1887; Zur Geschichte des Wortes Kapital v Monatschrift für Sozialreform 1907 in Was ist Zins istotam I. 1894.

popolnega človeka z besedami: Kdor ne daja denarja na obresti. Denar, ki se daja na obresti, smemo primerjati gadu. Pravijo, da razgrizejo gadje, ko se rodijo, materi trebuh. Tako tudi razgrizejo in uničijo obresti hiše, ko se rodijo. Kdor daje obresti, je podoben ribam, ki požrejo z jedjo hkrati tudi trnek. Denar, ki se daje na obresti, je podoben zajcem, o katerih pravijo, da hkrati rodijo, dojijo in se parijo. Tako se oderuhom daje denar hkrati kot obresti, se jim rodi in poganja. Ko dobi kmet klas, ne išče več zrna pod zemljo, oderuh pa hoče imeti dobiček in posojilo. Tak človek sadi brez zemlje in žanje, kjer ni sejal. Kar se da obresti, je v škodo temu, ki da, in temu, ki prejme, temu na duši, onemu na premoženju. Stari in Novi Zakon prepovedujeta oderuštvo (obrestovanje).«

O tem predmetu govori sv. Bazilij tudi v pismih (Epistolae) 107, 108 in 109.

Sv. Jeronim pravi Super Ezechielem l. 6 ad c. 18, da se oderuštvo ne uganja le z denarjem, ampak se vsako rečjo, ako se več zahteva, kakor se da. Te besede sv. Jeronima so sprejete tudi v kanonično pravo¹.

Sv. Ambrož govori o tem zelo obširno v spisih De Tobia, De Nabuthe Israelita, De officiis l. III, c. 9, Ep. 19 ad Vigiliūm itd. V teh spisih pobija obrestovanje in uči, da je prepoved obrestovanja, ki je bila dana v Starem Zakonu, dana tudi v Novem. Proti bogatinom, ki izsesujejo z obrestmi kri ubogim, ni pisal tako ostro še nihče, niti Marx ne! V tem prekaša sv. Ambrož Marxa. Njegov nauk je sprejet v kanonično pravo². Sprejeto je zlasti njegovo načelo: Quidquid sorti accedit, usura est, t. j. karkoli se pridruži posojeni svoti, je oderuštvo, kar povdarja tudi sv. Jeronim. Iz tega se jasno vidi, da je sv. očetom oderuštvo in obrestovanje eno ter isto. Sv. Ambrož se izraža proti vsakemu obrestovanju. Tudi rimske usurae licitae obsoja. Pravi, da je usura vzrok propadanju narodov (Ep. 19 n. 5). Radi oderuštva je moral po njegovem mnenju priti padeč za rimsko cesarstvo. Zanimivo je zlasti vedeti, kako govori sv. Ambrož o kupcih in trgovcih. Naši moralisti, kakor Lehmkuhl, Noldin in dr. so tako preprosti, da mislijo, da se od kupcev in trgovcev lahko zahtevajo visoke obresti, češ, ti imajo s kupčijo velike dobičke. Sv. Ambrož pa kliče: »Ti misliš, da smeš sprejemati od trgovca obresti? Toda trgovec mora slepariti pri cenah blaga, ako hoče tebi dajati obresti. Ti si kriv in deležen njegovega sleparstva, ti dobivaš od tega, kar on oslepari« (De Tobia c. 14).

¹ Decr. Grat. C. XIV, q. 3.

² Decr. Grat. C. XIV, q. 3 in 4.

Sv. Avguštín zavzema isto stališče v spisih: De opere monachorum c. 15, Ep. 54 ad Macedonium, Ep. 268, In psalmum 36 itd. On kliče: »Dobička ne moreš imeti, ako nisi koga osleparil. Razžalil si Boga, da bi si pomnožil denar. Vera je opešala, kup zlata pa je zrastel. Bogastva si na tem svetu ni mogoče pridobiti brez greha. Ako nihče ne zgubi, tudi nihče ne pridobi. Kdor pridobi, se veseli, kdor zgubi, žaluje.«¹ Tudi njegov nauk je sprejet v kanonično pravo².

Isto stališče zavzemajo v tem vprašanju tudi sv. Klement Aleksandrijski v spisih: Quis dives salvus erit, Paedag. lib. III., Stromat. lib. IV.; sv. Krizostom v Hom. 5. 56. 61. 66 in Matth., Hom. 39 in ep. 1. ad Corinth., kjer navaja besede: »Kdor dviga ceno žitu, ga ljudstvo preklinja«; Laktancij v Inst. div. VI, 18; Gregor Veliki v Ep. VII, 47 (Anthemio subdiacono); Origenes na več mestih svojih spisov; sv. Ciprijan v spisu De lapsis c. 4; Tertulijan in drugi. Tertulijan pravi v Apolog. c. 4, da je Kristus pri Lk 6, 34 obrestovanje obsodil in v naslednjem stihu 35 potem še več nasvetoval³. Sv. Bazilij, sv. Ambrož, Klement Aleks. in Tertulijan povdarjajo slovesno, da ima prepoved proti obrestovanju, ki je bila dana v St. Zakonu, moč tudi v Novem.

Za sv. očeti so v tem vprašanju hodili sholastiki Albert Veliki, sv. Tomaž Akvinski in drugi za njima. Albert in sv. Tomaž učita nauk o delu in veljavi, ki je v bistvu enak nauku Karla Marxa. V tem oziru so izvajanja sv. Tomaža v Comment. in Ethic. Nik. naravnost občudovanja vredna. Še bolj občudovanja vredno pa je, da se tudi Aristotel v Ethik. Nik. V, 7 in 8 in v Polit. v bistvu vjemlje s Karlom Marxom. Aristotel pravi v Polit. I, 3: »Ako narediš, da postane denar rodoviten, je to oderuštvo.« O Aristotelovi teoriji o delu in veljavi in o nauku sv. Tomaža je pisec tega članka obširno

¹ P. lat. 38, 70. 1438. -- ² L. c.

³ Moderni razlagavci sv. pisma in moralisti mislijo, da so se v tem sv. očetje motili, pa se motijo temeljito sami. Prof. Avg. Rohling piše v spisu Das Zinsverbot: »Nach allem Gesagten ist es unmöglich für den Zins eine feste Basis zu finden. Die Bibel sprach deshalb mit Recht in beiden Testamenten (Dt 23, 19; Lk 6, 34) ein absolutes Zinsverbot aus. Wenn sie aber zugleich (Dt 23, 20; Mt 25, 27) von Untertanen eines fremden Gesetzes Zins zu nehmen gestattete, so war es, weil das fremde Gesetz das Zinswesen hatte und für diesen Eingriff in die vom Schöpfer gegründete Naturordnung an seinen Bekenner gestraft werden sollte. Deshalb erklärte auch der Heilige Stuhl, nachdem die Staaten Europas das Zinsverbot abgeschafft hatten, das man bis auf weiteres Zins nehmen könne; diese Gestattung ist eine Repressalie zu Gunsten der Naturordnung und des göttlichen Gesetzes, eine Erklärung, daß man in Kraft der biblisch ausgesprochenen Anordnung Gottes den naturwidrigen Erwerbweg gehen möge, bis man, durch Schaden klug geworden, den rechten Weg wieder wählen werde.«

razpravljaj v »Primorskem listu« l. 1911 in dokazal iz izvirnika, kako izpuščajo naši moralisti in sociologi posamezne odstavke v Aristotelu, ker hočejo iz njega dokazati svoje trditve. Aristotel imenuje tudi kupčijo in trgovstvo, kakršno je bilo v njegovem času, nenravno in sleparsko. Tako je večinoma tudi dandanes, kar povdarja Marx.

Oglejmo si sedaj razna določila cerkvenih zborov v prvih stoletjih.

Cerkveni zbor v Elviri (začetkom 4. stoletja) določa: »Ako se zasači klerik, da sprejema obresti (usura), naj se mu vzame duhovsko dostojanstvo in naj se odstavi (c. 20). Ako se dokaže o lajiku, da je jemal obresti, naj se ga pomilosti le, ako se poboljša in ako obljubi, da ne bo tega več delal in da ne bo več obresti terjal. Ako pa hoče vztrajati v svoji hudobiji, naj se iz cerkve izobči« (c. 20). V teh določilih pač ni govora o oderuštvi kot stalnem opraviilu, ampak se splošno prepoveduje vsaka usura. Da bi duhovščina odvrnila od sebe vsak sum pohlepnosti po denarju in bogastvu, določa cerkveni zbor, naj se v denarnih stvareh za cerkvene potrebščine poslužuje lajikov. — Cerkevni zbor v Arlesu l. 314 za papeža Silvestra I (314—335) prepoveduje v 12. kanonu klerikom dajati na obresti pod kaznijo, da se odstavijo. — Splošni koncilij nicejski l. 325 se izraža v 17. kanonu enako. Izrecno graja klerike, ki zahtevajo centesime t. j. 12 % na leto ali 1 % na mesec. Koncilij prepoveduje vsakršno usuro in sicer ne le pri posojilih, ampak tudi pri žitu in drugih stvareh. Zanimivo je vedeti, da se nicejski koncilij sklicuje na prepoved obrestovanja v psalmu 14. Istotako prepoveduje tarakonenski koncilij pod papežem Feliksom III (526—530) in kartaginski koncilij III l. 397 klerikom obrestovanje.

Proti oderuštvi so bili izdani sklepi na II., III., IV. in V. lateranskem, na II. lyonskem in zlasti na vienskem konciliju leta 1311. Ti konciliji obsojajo vsakršno obrestovanje kot nenravno in pregrešno. Vienski koncilij izobčuje tiste, ki bi drugače učili. Od takrat je bilo pač vsem katoličanom jasno, da sloni ta prepoved na strogi pravičnosti (iustitia commutativa).

Odprimo kanonično pravo! Tu pride v poštev Decret. Grat. Causa XIV, q. 3 in q. 4 do konca. Tu se navajajo konciliji agatenski pod papežem Sikstom III (432—446), tarakonenski pod papežem Martinom, kartaginski III, nicejski (občni), dalje besede papežev Gelazija, Leona in Julija, dalje sv. očetov Ambroža, Avguština in Jeronima. Definicija oderuštva, ki jo je objavil agatenski koncilij in ki je sprejeta v kanonično pravo, se glasi: „**Karkoli zahtevamo več, kakor damo, je oderuštvo.**“ To definicijo ponavlja Decr. Grat. Causa XIV, q. 3. na koncu tako-le: »S tem je evidentno

dokazano, da je oderuštvo, karkoli več zahtevamo, kakor damo.« Dalje pride tu v pošte Decr. Grat. Dist. 47 c, kjer beremo, da je oderuštvo, ako denar rodi denar: »Zlato rodi na najgrši način oderuštva zlato.« O oderuštvu oziroma obrestovanju je govor tudi v X, lit. 5. tib. 19, dalje v Sext. 5, 5 in Clem. 5, 5. Na vseh navedenih mestih se z dosledno strogostjo povdarja stavek: »Karkoli več zahtevamo, kakor damo, je oderuštvo.« Kanonično pravo prepoveduje na podlagi Starega in Novega Zakona in na podlagi naravnega prava usuro in ž njo tudi današnje obrestovanje. Moralist Lehmkuhl meni¹, da je cerkev podala definicijo usurae še le na V. lateranskem konciliju. Toda to se ne vjemlje z resnico. Dotične besede lateranskega koncilija niso cerkvena definicija, ampak mnenje nasprotnikov »montov«. Definicija sv. očetov in kanoničnega prava se glasi: »Oderuštvo je, ako zahtevamo več, kakor damo.« Tako uči tudi Aristotel. »Vsaka pogodba, po kateri več prejmemo, ko damo, je oderuška« — tako učijo sv. očetje in sholastiki. Pri vseh pogodbah mora biti enakost, t. j. zamenjavati se morajo enake veljave. Tudi po rimskem pravu so bile obresti za posojilo — kakršnokoli — prepovedane. Dolžnik je bil dolžan povrniti enako z enakim. Pozneje so si rimski juristi pomagali iz te neizprosne teorije z različnimi usuro opravičujočimi razlogi. Sv. očetje, sholastiki, kanonično pravo in bogoslovci do XVI. stoletja uče, da je le odškodnina dovoljena, ne pa usura, kar so tudi obresti. Moderni moralisti razločujejo med dovoljeno in nedovoljeno usuro ali dovoljenimi in nedovoljnimi obrestmi. Dovoljene so obresti, ako jih opravičujejo tako zvanj zunanji tituli, ki so: *Lucrum cessans* (t. j. dobiček, ki ga vsled posojila ne dobim), *damnum emergens* (t. j. škoda, ki jo trpim), *periculum sortis* (t. j. nevarnost, da lahko izgubim popolno ali deloma kapital), *poena conventionalis* (t. j. kazen, ki se določi za slučaj, da se posojilo ob določenem času ne vrne) in pa *titulus legalis* ali *praemium legale* (t. j. obresti, ki jih dovoljuje postava). Zadnje je najnovejši izum naših moralistov, ki sicer v drugih stvareh pobijajo brezverske postavbe sklicujoč se na izrek: *Oportet magis obedire Deo quam hominibus*. Priznati treba, da je odškodnina za posojilo dovoljena, toda obresti niso odškodnina. Obresti v modernem zmislu so to, kar dobiva kapitalist izključno le za posojilo in ne kot odškodnino. Zato pa se ne more govoriti o titulih, ki bi opravičevali obresti, ampak le o titulih, ki opravičujejo, da zahtevamo kaj kot odškodnino. Obresti v modernem zmislu so usura, o kateri so učili teologi do XVI. stoletja, da je prepovedana.

¹ oc. I, 686.

Naj omenim tu neko zmoto, ki se vlačí tudi po knjigah naših moralistov. Ratzinger pripoveduje to-le: V nekem pastirskem pismu je bilo čitati: »Ako prosiš kupca posojila ob času, ko hoče započeti kako podjetje, sme ta z mirno vestjo zahtevati polno odškodnino za dobiček, ki bi se vtegnil napraviti z onim podjetjem in bodi ta odškodnina še tako visoka.«¹ To je povsem krivo načelo. Pred vsem je vprašanje, ali ne bi bil morda dobiček tega trgovca pravo oderuštvo, kakor je navadno pri trgovcih, ki mislijo, da smejo cene poljubno dvigati, in drugič bi se nikakor ne smela zahtevati polna odškodnina tudi za slučaj, da bi ta dobiček bil res pošten, ampak le razlika med tem dobičkom in drugim, ki ga trgovec z drugim delom lahko pridobi, ker ni nikomur dovoljeno živeti brez dela od žuljev drugih.

Pravijo, da niso bile obresti (Census, Zins) nikoli prepovedane, prepovedano da je bilo le oderuštvo (usura). Vedeti pa je treba, da je pomenjal izraz census (Zins, obresti) do XVI. stoletja nekaj vse drugega kakor dandanes. Census je pomenjal davek, ki se je plačeval gosposki za javna dela. Zato ni bil census nikdar prepovedan. Oderuštvo se je izražalo le z besedo usura. Toda naš census, naše obresti so isto, kar so sv. očetje in sholastiki imenovali usuro. Usura je sv. očetom dobiček, ki ga kdo dobiva le radi tega, ker je komu kaj posodil. Prav to so naše obresti v modernem zmislu. Zato pravi moralist Lehmkuhl v tem pogledu prav: Kdor hoče dokazati, da je sedanje obrestovanje dovoljeno, mora dokazati, da denar ni več denar, kakršen je bil v prejšnjih stoletjih ali pa da obresti niso obresti, ampak odškodnina.² Razume se, da bi to Lehmkuhl in dr. radi dokazali, kar pa je nemogoče. Obrestovanje v modernem zmislu je proti idealu stroge pravičnosti, kakor usura v prejšnjih stoletjih.

Mnogi so mislili, da je prepoved obrestovanja bila dana le za Stari Zakon, ko so bile drugačne razmere. Res je, da je mnogo postav, ki so imele moč v Starem Zakonu, pa je nimajo več v Novem, ker so se razmere spremenile. Toda s to zapovedjo je drugače. Ta zapoved sloni na zapovedi stroge pravičnosti, ki veleva, da se mora enako za menjavati z enakim. Poleg tega so tudi besede Kristusove dovolj jasne. Sv. Ambrož pravi v knjigi De Tobia, da je Bog v Mojzesovi knjigi (Eks 22, 25; Lv 25, 36. 37 in Dt 23, 19. 20) prepovedal usuro in da ni Kristus prišel na svet, da bi to prepoved odpravil, ampak potrdil. Hefe le trdi v knjigi »Beiträge zur Kirchengeschichte, Archæologie und Liturgik«, da »sv. očetje prepovedujejo kristjanom vsakršno obrestovanje«. Za usuro se je dobilo sicer novo ime census, obresti, toda v bistvu je stvar ista.

¹ Ratzinger oc. 230. — ² oc. I, 685.

Prepoved usure je začela zgubljati moč, ko so jo začeli zgubljati papeži v XIII. in XIV. stoletju, ko so ne le lajiki, ampak tudi duhovniki, cerkve in samostani začeli nakupovati rente. Proti koncu XIII. stoletja, ko se je srednji vek že nagibal k zatonu, je bilo nakupovanje rent že splošno. Takrat je začela tudi sholastika polagoma odjenjavati. Rimski papeži so morali zatiskati oči, ker se je manipulacija z rentami tako zajedla v cerkev, da bi bila postala odločna prepoved pogubonosna za cerkev samo. Toda še do XV. in XVI. stoletja so bogoslovci in modroslovci dvigali glas proti oderuštvu in proti rentam.

Lehmkuhl se sklicuje (I, 688) na papeža Martina V (1417 do 1431) in Kaliksta III (1455—1458), češ, ta dva sta na slovesen način (solemnem approbationem) izjavila v okrožnici »Regimini universalis ecclesiae«, da je nakupovanje rent dovoljeno. Omenjeni okrožnici najde vsakdo lahko v *Corpus iuris canonici*, Extrav. comm. lib. III, tit. V. Iz njiju se takoj lahko prepriča, da je Lehmkuhlova trditev netočna. V teh dveh okrožnicah je govor o posebnem slučaju v vratislavski in mersburški škofiji. Razmere v teh škofijah so bile posebne. Papež sam je dal natančno preiskati, je-li ni tako nakupovanje rent v tem slučaju oderuško: *Quia etiam ex relatione dilecti filii nostri Gulielmi tituli s. Marci Presbyteri Cardinalis, cui negotium huiusmodi cum peritorum consilio commisimus examinandum: comperimus contractus huiusmodi iuridicos et iuxta determinationem doctorum licitos fore.* Radi posebnih razmer sta papeža Martin V in Kalikst III izjavila, da je nakupovanje rent v vratislavski in mersburški škofiji dovoljeno. V omenjenih okrožnicah nista izjavila, da bi nakupovanje rent ne moglo biti oderuško, saj sta dala razmere prej preiskati in preizkusiti. Nakupovanje rent je navadno oderušstvo, je pa v posebnih razmerah lahko tudi dovoljeno, zlasti, ako bi bil obstoj cerkve same v nevarnosti, ko bi se hotelo mahoma vsakršno plačevanje rent prepovedati. Take razmere so bile takrat v nekaterih škofijah. Cerkev je bila primorana dovoliti v teh razmerah nakupovanje rent, kakor dovoljuje dandanes po sili obrestovanje radi posebnih razmer, v katerih živimo, ki niso od nje odvisne. Kakor priča zgodovina, je bilo nakupovanje rent le stranska pot, po kateri so se skušali kapitalisti izogniti strogi cerkveni prepovedi glede obrestovanja. Ko se je slaba navada ukoreninila, je tudi ta prepoved sama zgubila moč. Ob enem je bilo sprejeto tudi rimsko pravo glede obresti¹.

¹ Glej v tem oziru razne učne knjige o pandektah na pr. Windscheid (2. A. 1869, II, 41, § 261). Vedeti je tudi treba, da so bile rente v začetku nekaj da-

Na istem mestu omenja Lehmkuhl tudi pogodbe, ki se imenujejo *contractus trinus* in pravi, da so bile dovoljene. Toda tudi te pogodbe niso v bistvu drugega, kakor zakrito obrestovanje, t. j. oduševstvo. Zato jih je papež Sikst V l. 1586 v okrožnici »*Detestabilis avaritiae*« obsodil. Lehmkuhl se zastonj trudi dokazati, da niso bile te pogodbe kot take obsojene¹.

Koncem XVI. stoletja so papeži poskusili zajeziiti zlo, ki se je med krščanskimi narodi globoko ukoreninilo. Tako je papež Pij V (1560—1572) z okrožnico »*Cum onus*« hotel omejiti pridobivanje in uživanje rent; tako je tudi, kakor že omenjeno, papež Sikst V l. 1586 nastopil proti oduševstvu. Žal, da ni imelo več papeštvo takrat prave moči in da se je zlo v katoliške narode že tako zajedlo, da niso razmere dovolile, da bi se bilo strogo nastopilo. Okrožnici papežev Martina V in Kalista III, ki smo ju omenili, pričate o tem dovolj.

Moč cerkve je začela ginevati od cesarja Friderika II in francoskega kralja Filipa IV Lepega. Nasprotovanje teh vladarjev je oslabilo cerkev in je konečno privedlo do avignonske sužnjosti (1309 do 1378) in do cerkvenega razkola (1378—1417). Od tistih časov gineva moč cerkve vedno bolj. Dandanes se o moči, kakršno so imeli papeži v srednjem veku, ne more več govoriti. Ajdovski duh se od takrat vedno bolj širi in z njim oduševstvo. Iz državnih zakonikov so zginile prepovedi obrestovanja, ki so imele moč od IX. stoletja dalje. Zato so začeli od XV. stoletja dalje nazivati denar, ki je postal naenkrat rodovit, z lepim imenom »kapital« ali »fond«. Do takrat je beseda »kapital« pomenjala le živino in »fond« le zemljišče. Na Francoskem in Angleškem so besedo »kapital« uvedli še-le koncem XVIII. stoletja². Renesanca in reformacija ste upor proti cerkvi in njenim naukom še povečali. Do takrat pa je bilo v državnih zakonikih oduševstvo še vedno prepovedano. Da bi se izognili paragrafom, iznašli so kapitalisti nova imena. Za oduševstvo smo dobili izraz obresti, lat. *census*, nemški *Zins*, v drugih jezikih *interesse*, za posojilo (*mutuum*) smo dobili izraz dobičkonosna pogodba (*contractus frugifer*). Po tej

vek gosposki, kakor je bil tudi stari *census* davek. Kot davek niso bile rente oduševske.

¹ Te vrste pogodbe nesejo vaškim oduševom in kapitalistom še dandanes do 100 % obresti. Na ta način posojajo ubožnejšim kmetom zlasti govejo živino. Ubogi kmet mora dajati polovico vsega, kar si pridobi s posojeno živino, in ob enem mora ob svojem času vrniti enako število glav v isti starosti in kakovosti. Tako posojeno govejo živino so v srednjem veku ironično imenovali *neumrljivo* ali *železno*.

² Besedo »*interet*« so na Francoskem uvedli mesto »*usura*« ob času Ludovika XIII.

poti je oderuštvo polagoma tako narastlo, da so bile države primorane po zgledu rimske države določiti obrestno mero, s čimer se je ob enem tudi zakonitost obrestovanja priznala, prav kakor svoj čas v rimski državi. Zelo pripraven izraz je bil zlasti *census* (Zins, obresti). Ker je ta beseda v srednjem veku pomenjala davek, ki so ga podložniki plačevali gosposki za razne usluge, kar izključuje oderuštvo, ni vzbujala v ljudstvu nobenih očitkov, čeprav je sedaj pomenjala davek zasebnikom, ki niso imeli do plačujočih nobenih obveznosti. Na videz je torej današnji *census* (obresti) nedolžen, v bistvu je oderuštvo. Tudi rente so bile v začetku nekak davek podložnikov gosposki in niso bile torej proti pravičnosti. Vse drugače je bilo kasneje. Naši grofje nimajo dandanes nobenih obveznosti do kmetov.

Obrestovanje in zlasti rentovanje je največ pripomoglo, da se je med kmeti naglo širil luteranizem in da je izbruhnil kmečki punt. Sploh je kapitalizem oziroma obrestovanje za človeštvo nesreča in poguba, ker vstvarja na eni strani lene posestnike in dostojanstvenike, na drugi strani pa nezadovoljneže¹. To zlo čutimo zlasti danes, ko tičimo do grla v kapitalistični struji.

Poglejmo sedaj razne določbe, ki so jih postavili ustanovitelji raznih redov v redovna pravila. Pravilo 48. sv. Benedikta pravi: »Lenoba je sovražnik duše, zato naj se bratje ukvarjajo ob določenih časih z ročnim delom: Tunc vere monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt, sicut et patres nostri et apostoli.« Prepovedano je bilo torej uživanje rent.

Najbolj je to povdarjal sv. Frančišek Asiški. Pravilo iz leta 1224 c. VII in VIII se glasi: ... »Nam ait propheta (Ps 127; 2): »Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit«, et apostolus: »Qui non vult laborare, non manducet«. Et unusquisque in eadem arte et officio, in quo vocatus est, permaneat²... Nullus fratrum ubicumque sit quocumque vadit, aliquo modo tollat nec recipiat nec recipi faciat pecuniam aut denarios... nec pro pretio alicuius laboris, quia non debemus maiorem utilitatem habere et reputare in pecunia et denariis, quam in lapidibus. Et illos vult diabolus obcoecare, qui eam appetunt vel reputant lapidibus meliorem. Et si in aliquo loco invenerimus denarios, de his non curemus, tamquam de pulvere, quem pedibus calcamus, quia »vanitas vanitatum«. Et si forte (quod absit) aliquem fratrem contigerit pecuniam vel denarios colligere vel habere... omnes fratres teneant eum pro fure et latrone et loculos habente, nisi vere poenituerit.« Na drugem mestu pravi sv.

¹ Niebuhr, Römische Geschichte I, 481.

² Glej o tem F. Glaser, Die Franziskanische Bewegung 1903.

Frančišek: »Jaz sem delal s svojimi rokami in zahtevam odločno, da delajo tudi moji bratje vsak v svoji stroki, ki se spodobi. Kdor dela ne zna, naj se uči in sicer ne morda iz pohlepnosti po dninah, ampak radi lepega zgleada in da se izogne lenobi. V slučaju, da ne dobimo dovolj plačila, obrnimo se k mizi Gospodovi in prosimo miloščine od vrat do vrat.« Isto pravilo je bilo ustanovljeno tudi za druge redove, premonstratenze, cistercijenze, humilijate, kamaldulenze itd. Praviloma morajo živeti od dela svojih rok, le v sili od miloščine. Živeti od dela svojih rok je ideal redovnega življenja. Na generalnem kapitelju l. 1220 v Bologni je bilo dominikancem prepovedano živeti od rent ali obresti, dovoljeno je bilo le živeti od svojega dela bodisi ročnega bodisi duševnega. Ko je sv. Bonifacij ustanovil v Fuldi benediktinski samostan, je pisal papežu Zahariji l. 744 tako-le: »Ustanovili smo samostan in naselili vanj menihe benediktinskega reda, može strogega življenja, ki ne uživajo mesa in vina, nimajo hlapcev in se zadovoljujejo z delom svojih rok.«¹ O humilijatih se je zlasti povdarjalo, da ne živijo od miloščine, ampak od svojih rok. O sv. Romualdu beremo v životopisu, da se je s tovariši ukvarjal po duhovnih vajah z delom po noči. Čeprav so bili bogati in plemenitega rodu, niso hoteli drugače živeti ko z delom svojih rok. Družba ubogih sester, ki jo je ustanovil sv. Frančišek, ima pravilo, da ne smejo niti posameznice niti družba živeti od obresti naloženih kapitalov ali pa od dohodkov nepremičnin brez lastnega dela.

Redovniška pravila izražajo ideal pravičnosti in ljubezni, ki se mu sicer skušamo bližati, kolikor dopuščajo vsakateremu okolnosti, a ostajamo navadno daleč za njim. Ta veliki in visoki ideal moramo imeti pred očmi, ako hočemo človeško družbo dvigniti in ozdraviti. Zgodovina uči, da so svetniki in ustanovniki cerkvenih redov, ki jih je poklicala posebna Božja previdnost, preobrazili in prenovili človeško družbo z radikalnim idealizmom, ki meji tu pa tam že na pretiravanje. Čitajte v tem oziru životopis sv. Frančiška Asiškega! To edino sredstvo nas more rešiti tudi dandanes.

Cerkev se je borila vsa stoletja proti oderuštvi, kar je v bistvu tudi današnje obrestovanje. Aristotel, sv. očetje in sholastiki zanikajo odločno, da bi denar mogel roditi denar in obsojajo vsakršno obrestovanje. Kaj pomenja stavek: Denar ne more roditi denarja? Denar predstavlja veljavo (valor, Tauschwert). Denar ne more roditi denarja pomenja torej, da veljava ne more roditi veljave, t. j. da si veljava sama ob sebi ne more dodati niti trohice nove veljave. To je

¹ Vita s. Bonifatii c. 12.

zmisel tudi Marxovega dokazovanja na prvih straneh knjige »Das Kapital«.

Albert M. Weiß meni v svojih spisih, da je kapital denar, ki postane rodoviten, t. j., ki rodi novo veljavo. To je zmeta, ki se vlačí po katoliških sociologijah in moralkah. Tej zmoti bi se bili ognili, ko bi bili mirno in trezno premislili, kaj pravi naš nasprotnik. Marx je tu zadel resnico, ki se da izvajati tudi iz naukov sv. očetov in sholastikov, kakor priznavajo sedaj že tudi liberalci in socialisti. V Corpus iuris canonici Distinct. 47 can. 8 čitamo: »In foenore numus numum parit. — Usurae arte nequissima ex ipso auro aurum nascitur.« Pojem kapital, t. j. rodoviten denar je nezmisel. To je Marx dokazal z nepobitnimi dokazi. Cerkev je v starih časih isto trdila z na videz drugega stališča. Povdarjala je namreč, da je treba pri pogodbah enako z enakim zamenjavati: Usura est, ubi amplius requiritur quam datur! V bistvu je Marxova trditev: Veljava ne more veljave roditi enaka sholastični: Enako z enakim!

S tem je po nauku sv. cerkve in po nauku Marxovem obsojen kapitalizen in obsojena je tudi današnja oblika zasebne lasti, ki je po kapitalistični poti pridobljena. Tisti dobički, ki jih spravljajo v svoje žepe kapitalisti brez dela, so žulji drugih, so lastnina, vzeta delavnim stanovom. Pri vseh pogodbah mora biti enakost. Iz tega je razvidno tudi, da se oderuštvo ne uganja le pri denarnih posojilih, ampak pri vseh mogočih pogodbah na pr. pri kupnih, prodajnih, najemnih in zakupnih. Z denarjem si lahko pridobim vsako drugo stvar in vsaka druga stvar postane lahko denar. Ako ne more denar roditi nove veljave, je ne more roditi tudi nobena druga stvar. Zahtevati se sme v zmyslu stroge pravičnosti odškodnina, ne pa oderuški dobiček. Nobena stvar ne more roditi sama ob sebi nove veljave. Kdor bi komu posodil ali dal v najem katerokoli stvar, pa bi zahteval, da jo mora vrniti v istem stanju in poleg tega še s kakršnimkoli dobičkom, bi se v strogem zmyslu pregrešil proti idealu pravičnosti. Tako učijo sv. očetje, sholastiki in kanonično pravo¹. Razume se, da imenuje to filozofijo današnji svet nespamet. Naši kapitalisti hočejo živeti brez dela in imenujejo to najvišjo modrost. Sv. cerkev pa je učila in uči še dandanes drugačne ideale. Po njenih principih je oderuštvo, ako si kdo zbira zaklade brez dela in uživa sadove brez dela.

Zagovorniki obrestovanja pravijo, da si človek z denarjem kupi lahko par krav. Te mu rode teleta in tako je očitno, da si človek lahko tudi brez dela pridobi novo veljavo. To je velika zmeta, ki jo je prvi učil Jeremy Bentham v knjigi Defence of Usury, Lon-

¹ Distinct. 88 can. 11.

don 1787. Krava rodi sicer tele, pa ne nove veljave! Res je, da ima krava s teletom večjo veljavo ko brez teleta, a prašajte živinorejca, koliko dela in truda je imel ž njo, preden je dobil še tele, in povedal vam bo, da ima krava s teletom toliko več veljave, kolikor truda in dela je bilo treba. Ko bi bilo res, da morejo roditi živali novo veljavo, bi morali isto trditi tudi o denarju, ker denar predstavlja vse stvari, in z denarjem si lahko kupim vsako stvar. V tem slučaju bi se bila cerkev hudo motila, ker je vzdrževala načelo, da je denar nerodovit in da je oderuštvo, ako več prejmemo, ko smo dali. To pa ni resnično! Cerkev je učila idealni nauk, ki je jasno izražen tudi v sv. pismu Starega in Novega Zakona. Pač pa smemo po pravici reči, da so sociologi, in tudi nekateri katoliški, v tem netočni, da ne razločujejo veljave od koristnosti (rabne vrednosti), sadu od nove veljave in ne vedo, od kot izvira veljava. Ker smo zapustili zdrave nauke sv. pisma, nas Bog tepe z nevercem Marxom, ki ga je poslala, kakor pravi Hohoff v že omenjeni knjigi, božja previdnost. Kar uči Marx strogo znanstveno v prvem delu svojega velikega spisa »Das Kapital« na prvih 50 straneh, je na preprost način izraženo že v Očenašju in se neštetokrat ponavlja v vedno novih oblikah v sv. evangelijih. Zato nam morajo biti sv. evangeliji najboljša sociologija, iz katere moramo zajemati čiste nauke v boju proti liberalcem in socialistom. To je, kar posebno priporočam častiti duhovščini. V cerkvi učimo in razlagajmo evangelijske resnice in pustimo človeško modrovanje, ki je polno zmot.

Katoliški modroslovec Albert M. Weiß trdi v že omenjenih knjigah, da se obresti in dobički rodijo organsko iz kapitala, da jih namreč kapital proizvaja po svoji notranji moči. Weißu je vsaka reč kapital, da je le v dotiki s človeškim delom, ki napravi iz nje novo rabno vrednost. Po njegovem mnenju rodi torej po tvornicah železo in jeklo organsko dobičke, t. j. proizvaja jih po svoji notranji moči. Ali si je mogoče misliti večji nezmisel? Kako naj rodi popolnoma mrtvo železo in jeklo organske sadove ali dobičke? Pravijo: »Železo in jeklo ima vendar-le v obliki noža ali sekire večjo veljavo!« Da! Toda to veljavo ima izključno le po človeškem delu. Ta zgled dokazuje očitno, da je le delo veljava.

Odgovarjajo: »Glede železa in jekla je res tako, ker si železo in jeklo ne more samo ob sebi prav nič pomagati, toda glede zemljišča, goveje živine itd. pa je stvar drugačna. Zemljišča, goveja živina proizvajajo nove sadove. Zato ne more biti res, da je le človeško delo veljava.« Ta ugovor se prav pogostoma sliši, a je kriv. Tudi železo in jeklo ima svojo naravno moč v sebi, ki sodeluje s človeškim delom, a ta ne pride v poštev pri določevanju nove veljave. Narava ima sicer

notranjo moč proizvajati nove sadove, a ne nove veljave. Veljava je prav poseben sad, ki ga moramo razločevati od naravnih sadov. Ako je za prirastek veljave pri železu in jeklu merodajno le človeško delo, je tudi za prirastek veljave na zemljišču ali pri govedu merodajno le človeško delo. Kdor kupi n. pr. zemljišče ali govedo, dobi ž njim tudi vso njegovo naravno moč. Ako je torej govedo veljalo 200 K in se njegova veljava po enem letu vsled dobre krme — ne vsled špekulacije, ker o tej ne govorimo — dvigne na 300 K, je očitno, da je nova veljava 100 K izključno le sad človeškega dela ali človeške pridnosti, kajti isto naravno moč je govedo imelo že pred letom dni, ko mu je bila veljava le 200 K. Isto velja tudi o zemljiščih, o sadnem drevju itd. Ko bi se goveda redila in množila brez človeškega dela, kakor miši, uši itd., bi njih veljava ne rastla.

Naši moralisti in sociologi priznavajo, da je denarno posojilo samo na sebi sterilno, taje pa sterilnost drugih posojil na pr. orodja. To je nedosledno! Ako je denar sam na sebi sterilen, je vsaka druga stvar sama na sebi tudi sterilna, ker je vsaka stvar lahko denar in z denarjem si vsako stvar lahko kupim.

Ugovarjajo: Orodje, zemljišče itd. se z uporabljanjem kvari. Zato pač smem zahtevati odškodnino! Odgovarjamo: Odškodnino smemo zahtevati, zahtevati pa več kot odškodnino je proti **idealu** krščanske pravičnosti. Obresti niso odškodnina, ampak nekaj, kar dobimo brez dela po vrhu (Oberrest!). Kdor zahteva po enem letu brez dela in brez kake škode celo posojeno svoto in poleg tega še obresti, je po strogem nauku pravičnosti oderuh. Istotako je oderuh, kdor kupuje kmetom živino s pogojem, da mu dajejo na leto določeno svoto, po preteku nekaterih let pa da mu vrnejo živino v istem stanu in v isti starosti. Vse to je na kmetih v raznih oblikah navada, a je pravzaprav proti strogi pravičnosti. Prav isto je z zemljiščem! Le odškodnino smemo zahtevati, ako imamo resnično škodo, nikakor pa ne obresti! Hohoff podaje v že omenjeni knjigi str. 66 te-le zglede: Ako je hiša vredna 5000 zlatih in bi vedeli, da more obstati le 100 let, bi letna najemščina po strogi pravičnosti ne smela presežati 50 zlatih (100×50). Ako je petleten konj vreden na pr. 240 K in bi se mogel rabiti k večjemu 12 let, bi letno plačilo za konja po strogi pravičnosti ne smelo presežati 20 K, ako nimamo druge škode. Ako je stroj vreden 1000 kron in bi vedeli, da se v 10 letih popolnoma zrabi, bi po strogi pravičnosti ne mogli zanj zahtevati na leto več ko 100 K. A. d. Bruder navaja v Staaslexikon II, 523 ta-le zglede: Ako bi bila hiša vredna 10.000 zlatih in bi vedeli, da more obstati le 60 let, bi letna najemščina ne smela biti večja ko šestdeseti del cele sedanje veljave, t. j. $166\frac{2}{3}$ zlatih. V resnici se take hiše oddajajo za velike letne na-

jemščine, to pa radi tega, ker smo dobili krivo prepričanje, da so obresti opravičene. Kdor bi posodil 10.000 zlatih po 5%, bi dobil na leto brez vsakega dela 500 zlatih. S temi je plačana v 60 letih stara hiša in ž njimi si »pošteni« kapitalist na koncu sezida lahko dve novi hiši in začne tako svoje »rokodelstvo« znova v podvojeni meri.

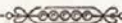
Vse to se da izvajati tudi iz knjige K. Marxa »Das Kapital«. V njej je sijajno potrjen nauk sv. očetov, sholastikov in kanoničnega prava. Kar je liberalizem zavrzel kot zmoto, je K. Marx z naravnim razumom dokazal kot resnico. Da se pa Marxov nauk dobro razume, treba razločevati rabno vrednost (Gebrauchswert) od veljave (Wert, Tauschwert). Rabno vrednost ustvarja človek s pomočjo narave in naravnih moči. Bogastvo ni izključno sad človeškega dela, ampak tudi narave. Veljava (Tauschwert) pa je Marxu le človeško delo in sicer poprečno delo, s katerim kdo z normalnimi produktivnimi sredstvi in s poprečno pridnostjo in spretnostjo izgotovi kak predmet na pr. iz jekla orodje. Edino-le veljava prihaja v poštev pri menjavanju blaga (Ware). Da se spozna resničnost tega nauka, treba vedeti, da Marxu ni vsaka reč blago. Blago imenuje le tisto rabno vrednost, ki je plod samostojnega, od drugih neodvisnega zasebnega dela (poprečnega dela z normalnimi produktivnimi sredstvi, s poprečno pridnostjo in spretnostjo) in ki je že pri izdelovanju ali pridelovanju namenjena za druge potom pogodbe, na pr. stroji, ki so namenjeni za kupčijo, žito, ki je kdo prideluje z namenom, da je potom menjavne pogodbe prodaja itd. Veljava takega blaga se meri le po človeškem delu, ki je v njem. To je K. Marx tako stvarno in temeljito dokazal, da je vsak ugovor nemogoč. Toda do istega zaključka pridemo od druge strani, ako vzamemo za podlago nauk sv. pisma, sv. očetov, sholastikov in kanoničnega prava, da je namreč denar nerodoviten in da so obresti oderuštvo.

* * *

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus! Ali hočemo morda, naj bi se začela oznanjati vojska proti obrestovanju ali kapitalizmu? Sv. Stolica je izjavila glede obrestovanja dne 31. avgusta 1831: »Non esse inquietandos, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.« Sv. Stolica ne želi vojske in noče, da bi se na mah odpravile krute razmere, v katerih živi dandanes po svoji krivdi človeški rod. Zato je izjavila, seveda z nevoljo, kakor je razvidno iz besedila, da naj se verniki s tem ne vznemirjajo. Tako je tudi Bog v Starem Zakonu z nevoljo dovolil Izraelcem obrestovanje nasproti inorodcem. S tem pa ni rečeno, da naj naši moralisti in sociologi zagovarjajo s stališča naravnih zakonov obrestovanje.

Saj je krščanstvo le z nevoljo prenaša, dokler se narodi ne spame-tujejo. Ali zagovarjamo morda K. Marxa? Marxa obsojamo kot mo-droslovca, ker je bil ateist in je v svojih spisih smešil katoliško cer-kev, a ga ne obsojamo kot ekonoma, kakor tudi on sam v tem oziru ne obsoja sv. očetov in sholastikov¹.

V luči tega nauka je kajpada tudi nauk o zasebni lasti ves drugačen. Zasebna last je, kakor pravi papež Leon XIII, naravna (secundum naturam) in nam mora biti nedotakljiva, a ne tista zasebna last, ki je pridobljena poton kapitalističnega (liberalnega) oduštvu, ampak tista, ki je pošteno pridobljena. Razume se, da bi bilo treba o tem obširno govoriti v posebnem poglavju. Temu skromnemu spisu je bil le namen, opozoriti častito duhovščino in vse naše krščanske sobojevnike na pravo in edino zlo našega časa in pokazati jim **veliki ideal**, za katerega se je cerkev borila stoletja in stoletja.



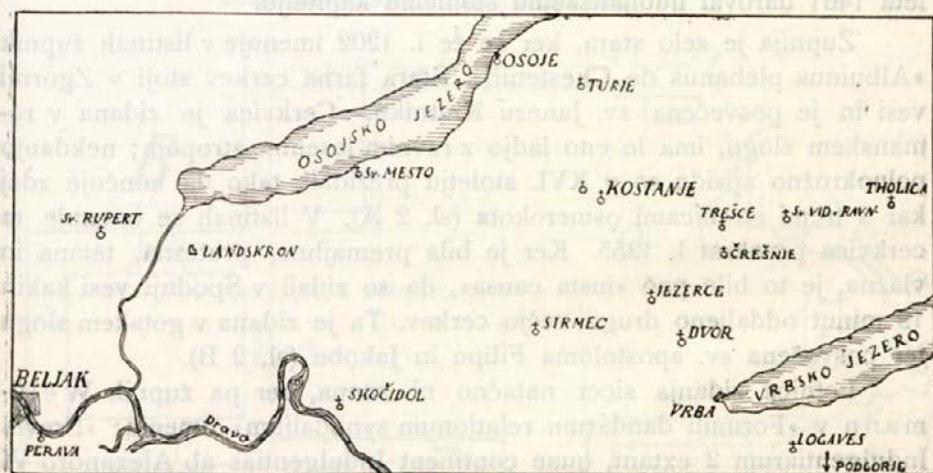
Opravlilnik gozdanjske župnije na Koroškem.

Spisal **Štefan Singer**, župnik v Logavesi.

Zupnija Gozdanje ima staro v usnje vezano knjigo s krasnimi platnicami in vtisnjenim naslovom: *Matricula Köstenbergensis*. Znotraj se glasi napis: *Matricula | Parochiae Köstenber-*

¹ O priliki zadnjih državno-zborskih volitev v Nemčiji je pisal ljubljanski »Slovenec« dne 23. januarja 1912 o tistih katoliških pisateljih, ki presoajo stranko socialnih demokratov le z verskega stališča in se pri tem sklicujejo le na njih ča-sopise, na govore njih agitatorjev, na njih programe in manifeste, prav resnično tako-le: »Dve stvari ste, ki jih hočemo spričo vsega tega današ povdariti: Prvič: Socialnodemokratske stranke ne gre presoajati po tem, kar piše njeno dnevno poli-tično časopisje ali kar natvezajo njeni agitatorji svojim volivcem. In tudi se je ne sme gledati samo s stališča njenih pisanih programov. Taka stranka, ki ima veliko organizirano maso za seboj, ki živi s časom in ž njim napreduje in ki zdru-žuje danes v sebi tudi stanove z najrazličnejšimi stanovskimi interesi, tak živ na-predujoč demokratičen organizem se ne more vezati na programe, ki so jih rodili vsakokrat različni časovni pogoji. Kdor ne upira svojih oči samo na tiste komu-nistične manifeste in opazuje stranko, kako se razvija, prilagoduje in stopa pred vedno nove naloge, ta bo čisto jasno opazil, da mora v moderni državi, kakršna je danes, socialna demokracija postati vedno bolj prava socialno-reformna stranka.« Tako je! Socialna demokracija ima mnogo zdravih naukov, ki jih ne smemo za-metati. V. Hohoff piše l. c.: »Der Materialismus und Atheismus ist dem Sozia-lismus nicht wesentlich. Der moderne Unglaube und Religionshass ist keine sozia-listische Erfindung und keine sozialistische Spezialität . . . Die Marxsche Kritik des Kapitalismus ist treffend und wahr . . . Der Sozialismus an sich ist ein hohes Ideal.«

gensis: | seu | Liber | In quo inserta inveniuntur nomina Baptizatorum | Matrimonio-junctorum et Mortuorum in Parochia | Köstenbergensi | Ubi in fronte pro maiori parochorum Commoditate, | et notitia designata sunt habitacula de iure ad hanc | Parochiam pertinentia | Ad-dito ordine stolae, et diario annuarum parochialium functionum, nec non formula dandorum synodalium, comparatus | Anno MDCCXLVII. | Et taliter in ordinem et seriem Concinitus per Ioannem | Vitum Weißmann p. t. | parochum loci Confirmatum. — Iz tega obširnega naslova je razvidno, da je Matricula Köstenbergensis krstna, poročna in mrliška knjiga. Za nas je pred vsem zanimiva zaradi zapiskov, katere je zabeležil župnik Vit Weißmann¹ na prvih 16 listih. »Pro majori parochorum commoditate et notitia«: zapiski imajo torej namen,



Sl. 1. Lega v matrikuli imenovanih krajev.

St Anton in Tauern = Turje	Margarita in valle Dei = Skočidol (Gottestal)
Augstorff = Logaves	Maria Elend = Podgorje
Sta Civitas = Sv. mesto = Hl. Gestad	St Martin in Teschelsberg = Tholica
Cränzlhoffen = Dvor	St Michael in Jezerz = Jezerce
St Georg in Sternberg = Strmec	Tröschitz = Trešče
Kerschdorf = Črešnje	St Veit in Ebenfeld = na Ravnah
Köstenberg = Gozdanje (Zgornja in Spodnja ves)	St Velden = Vrba.

¹ Vit Weißmann je bil misijonar na zgornjem Koroškem. L. 1743 piše v poročni knjigi: 21. maji 1743 ego Praesentatus et confirmatus a Celsmo et Rmo S. R. Principe et Archiep. Salisburg. utpote ordinario loci Clementissimo et. et. Parochus Ioannes Vitus Weißmann prius Missionar. ad haeticos Super. Carth. et ultimo Vicarius in Affriz per d. Landrichter z. Felden et scribam in Landskron ex Commissione D. Praefecti ibidem requisito juris ordine ad domum Parochialem hic am Köstenberg introductus sum. Na Gozdanjah je bil do konca oktobra 1750.

novega župnika poučiti o vseh njegovih pravicah, o dolžnostih, o navadah in o bogoslužnem redu.

Ti zapiski imajo štiri oddelke: I. Na prvih dveh straneh je: »Catalogus deren de jure zur Pfarr Köstenberg gehörigen Behausungen«. — II. Štolni red, ki obsega 8 strani. — III. Diarium, tudi 8 strani. — IV. Na sledečih 13 straneh opisuje »Generalia circa catecheses«, t. j. natančna navodila in predpise o poučevanju krščanskega nauka; končno je še dodana »Formula dandorum synodaliū« (formula dandi relationem synodalem).

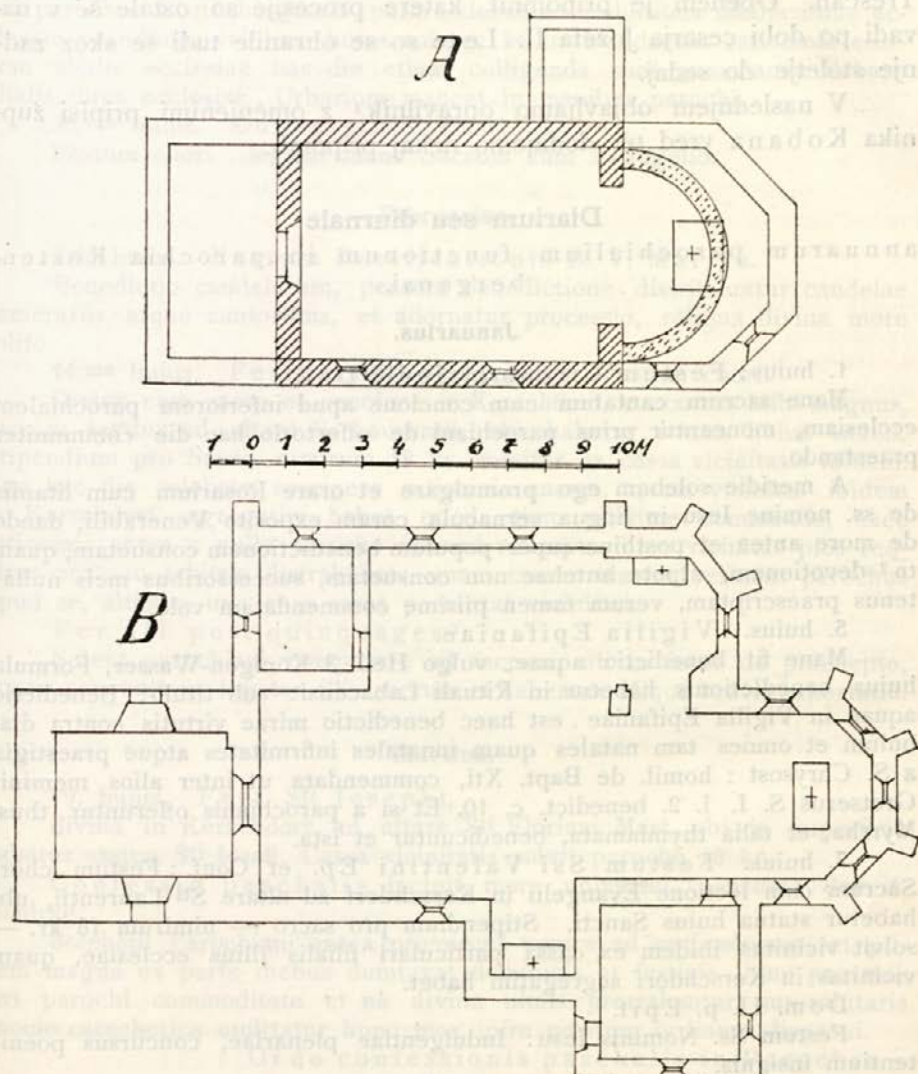
Gozdanijska župnija se je raztegnila po hribovju med Vrbskim in in Osojskim jezerom (sl. 1). Pripadala je k solnograški nadškofiji, dočim so sosedne župnije na jugu spadale k ljubljanski škofiji kot nekdanje podružnice šmiklavške župnije v Beljaku, katero je cesar Friderik III leta 1461 daroval ljubljanskemu stolnemu kapitelju.

Župnija je zelo stara, ker se že l. 1202 imenuje v listinah župnik »Albinus plebanus de Chestenih«. Stara farna cerkev stoji v Zgornji vesi in je posvečena sv. Janezu Krstniku. Cerkvica je zidana v romanskem slogu, ima le eno ladjo z ravnim lesenim stropom; nekdanjo poluokrožno apsido so v XVI. stoletju prezidali, tako da končuje zdaj kar s tremi stranicami osmerokota (sl. 2 A). V listinah se imenuje ta cerkvica prvokrat l. 1355. Ker je bila premajhna, pretesna, temna in vlažna, je to bilo pač »iusta causa«, da so zidali v Spodnji vesi kakih 10 minut oddaljeno drugo, večjo cerkev. Ta je zidana v gotskem slogu ter posvečena sv. apostoloma Filipu in Jakobu (sl. 2 B).

Letnica zidanja sicer natančno ni znana, ker pa župnik Weißmann v »Formuli dandarum relationum synodaliū« omenja: »Brevia Indulgentiarum 2 extant, quae continent Indulgentias ab Alexandro VI anno 1500 die 14 octobris ad centum dies concessas pro superiori et inferiori Parochiali ecclesia«, je iz tega sklepati, da je to letnica zidanja nove cerkve in poprave stare župne cerkve, katero so itak bržkone Turki koncem XV. stol. požgali. Sledovi požara se vidijo še na sedanji stavbi.

Župna cerkev je imela nekdanj tudi svoje podložne kmete, a v času Weißmanna ne več. On piše v imenovani »Formula dandorum synodaliū«: »Ecclesia parochialis capitalia nulla habet nec subditos amplius possidet, quia quos olim habuit eos tempore lutheranismi dominium in Landskron dirripuit suoque Urbario adiunxit, hinc necessaria solum ex offertorio et exiguis aliquibus decimis procurari debent.«

Vsaka župnijska cerkev je imela svojo podružnico. Stari cerkvi sv. Janeza je bila podrejena podružnica sv. Mihaela v Jezercih, novi župnijski cerkvi pa podružnica sv. Urha v Črešnjah.



Sl. 2. A. Tloris stare župne cerkve sv. Janeza.
B. Tloris nove župne cerkve sv. Filipa in Jakoba.

»Catalogus« našteva po imenu hiše, katere so spadale k posameznim cerkvam. Stara cerkev je imela 21, nova 44, podružnica v Jezercih 13, ona v Črešnjah pa 16 kmetov. Zaradi krajevnih razmer so podružnico sv. Mihaela v Jezercih za Jožefa II izločili iz gozdanjske župnije ter jo pridružili dvorski. Za nadomestilo pa je prejela gozdanjska župnija dvorsko podružnico v Treščah.

Zato je l. 1806 pripisal na zadnjih straneh »Matriculae« tedanji župnik Jožef Koban tudi opravilnik za podružnico sv. Egidija v

Treščah. Obenem je pripomnil, katere procesije so ostale še v navadi po dobi cesarja Jožefa II. Le-te so se ohranile tudi še skoz zadnje stoletje do sedaj.

V naslednjem objavljamo opravilnik¹ z omenjenimi pripisi župnika Kobana vred ter dodajemo nekaj pripomb.

Diarium seu diurnale

annuarum parochialium functionum in parochia Köstenbergensi.

Januarius.

1. huius: Festum Circumcisionis Dni:

Mane sacrum cantatum cum concione apud inferiorem parochialem ecclesiam, moneantur prius parochiani de offertorio hac die communiter praestando.

A meridie solebam ego promulgare et orare Rosarium cum litiis de ss. nomine Iesu in lingua vernacula coram exposito Venerabili, dando de more antea et posthinc super populum benedictionem consuetam, quam tñ² devotionem, utpote antehac non consuetam, successoribus meis nullatenus praescriptam, verum tamen piissime commendatam volo.

5. huius. Vigilia Epifaniae.

Mane fit benedictio aquae, vulgo Heil. 3 Königen-Wasser, Formula huius benedictionis habetur in Rituali Labacensi: sub titulo: Benedictio aquae in Vigilia Epifaniae. est haec benedictio mirae virtutis contra diabulum et omnes tam natales quam innatales infirmitates atque praestigia a S. Chrysost: homil. de Bapt. Xti, commendata ut inter alios meminit Gretserus S. I. l. 2. benedict. c. 10. Et si a parochianis offeruntur thus, Myrrha, et talia thymiamata, benedicuntur et ista.

7. huius. Festum Ssi Valentini Ep. et Conf.: Festum chori Sacrum cum lectione Evangelii in Kerschdorf ad altare Sti Laurentii, ubi habetur statua huius Sancti. Stipendium pro sacro — nimirum 18 kr. — solvit vicinitas ibidem ex cassa particulari filialis illius ecclesiae, quam vicinitas in Kerschdorf segregatim habet.

Dom. II. p. Epif.

Festum Ss. Nominis Iesu: Indulgentiae plenariae, concursus poenitentium insignis.

17.ma huius. Festum Sti Antonii Abb.

Concursus in Tröschitz, utpote filiali ecclesia parochiae Cränzelhofens. diöces. Labacens. Parochus Köstenbergensis vadit illic, sed absque processione et celebrat inibi sacrum ad altare huius sancti, moneantur prius parochiani de hoc festo chori et promulgetur inibi concursus.

20.ma huius. Festum Ss. Mart. Fabiani et Sebastiani.

Divina cum sacro et concione in filiali ecclesia ad S. Mihaelem in Jesertz. advenit etiam illuc d. parochus Cränzlhoffs cum suis parochianis,

¹ Č. g. Janezu Dragasniku, župniku na Kostanjah, bodi na tem mestu izrečena za zanimivo matično knjigo in za potrebne podatke iskrena zahvala.

² tamen.

cui parochus Köstenbergensis parare debet ex redditibus filialis illius ecclesiae prandium, vel loco huius solvere 24 kr. Uti docent ratiocinia eiusdem filialis ecclesiae hac die etiam colligenda sunt praestanda Urbarii filialis illius ecclesiae. Urbarium maneat in manibus parochi.

25.ma huius. Conversio S. Pauli Apost.

Festum chori. legitur mane Sacrum cum Evangelio.

Februarius.

2.da huius. Festum Purificationis B. V. Mariae.

Benedictio candelarum, peracta benedictione distribuuntur candelae camerariis atque cantoribus, et adornatur processio, reliqua divina more solito.

14.ma huius. Festum Sti Valentini M. Festum chori.

Divina cum sacro et concione in Kerschdorf, concursus inibi magnus, sacrum legitur ad altare S. Laurentii, ubi habetur statua huius sancti. Stipendium pro Sacro, nimirum 18 kr. solvitur ex cassa vicinitatis ibidem. Ego hac die solebam suscipere ratiocinia cassae, quam vicinitas ibidem in Kerschdorf segregatim habet, quod etiam piissime commendo, haec ratiocinia antea a nullo parochi fuerunt suscepta, hinc vicinitas pios redditus pro suo arbitrio distrahebat; unam cassae clavim retineat parochus apud se, alteram una cum cassa permittat vicinitati.

Fer. III. post quinquages.¹

Solent parochiani comparere ad sacrum, uti in festis de praecepto, quare convenit ut legatur illis sacrum et habeatur aliqua brevis exhortatio.

Martius.

19. huius. Fest. Sti Josephi,

divina in Kerschdorf ad altare Sti Floriani Mart. ubi in superficie habetur statua Sti Iosefi. Cassa vicinitatis solvit parochi 18 kr.

Confessio paschalis incipit more universal. consueto dom 4. quadrag.

Solebant Parochiani antea promiscue venire ad confessionem, et quidem magna ex parte diebus dumtaxat dominicis et festivis. hinc pro maiori parochi commoditate et ne divina nimis protrahantur aut salutaris concio catechetica omittatur hunc mox infra positum ordinem disposui.

Ordo confessionis paschalis in Parochia
Köstenbergensi.

Montags: sollen kommen die von Winkhlern und Hohenwarth.

Erchtags: die von Laas und Wurzen.

Mittwochs: die am Moos von Überfeld und Ebne.

Pfingstags: die Kerschdorfer und Tröschizer.

Freytags: die Jezerzer und Oberdorfer.

Sambstags die Ober und Unter Köstenberger.

Auff die andere Wochen:

Montags: die Ausständige von Winkhlern Hohenwarth u. Oberdorf.

Erchtags: ist Mees und Beicht zu Kerschdorf, dahin mögen auch kommen die ausständige Tröschizer.

¹ Torej na pustni torek.

Mittwoch: die ausständige von Laas und Wurzen.

Pfingstag: ist Mees und Beicht zu Jezerz.

Freytag: die ausständige am Moos von Überfeld u. Ebne.

Sambstags: die ausständige Ober- und Unter-Köstenberger.

Notandum. Si contingat, quod festum St. Josefi aut Annuntiation. B. M. V. in aliquem ex his 14 diebus coincidat, et parochus judicaverit commoditati suae \bar{n} fore conveniens, convocare ad confessionem parochianos tum si voluerit, poterit etiam ordinem hunc confessionis paschalis pro suo arbitrio aliter disponere.

Sacrum et susceptio confessionum in filiali Kerschorf et Jeserz non sunt intermittenda, aeditui cuilibet filialis debent illa die Parocho parere prandium gratis.

In hebdomada Sancta peraguntur ceremoniae in inferiori Parochiali ecclesia juxta rubricas Misalis romani.

Sabbato Sancto. Benedictio ignis et Fontis Baptismalis. Vesperi circa crepusculum Resurrectio, convenit, ut cantetur in lingua Vernacula: Jezus je od Smerti ustau.

Dom. Resurrect.

Sacrum cantatum cum lectione Evangelii sine concione in inferiori Ecclesia. moneantur Parochiani ante octiduum e cathedra de offertorio hac die communiter praestando. Solent parochiani adferre esculenta ad benedicendum anteluculo ad superiorem ecclesiam. ubi etiam benedici debent priusquam descendatur ad peragenda divina.

A Meridie.

Circa horam 2dam Vesperae et contio paschalis in Kerschorf. Emphiteuta an der Suby-Hueben solvit parocho 18 kr. et aedituo infer. Eccl. 9 kr.

Aprilis.

23. huius. Festum Sti Georgii Mart. fest. chori fit processio ad **Stm Georg**: in Sternberg.

25. huius. Festum Sti Marci Evangel.

adornatur Processio cum lytaniis ab inferiori parochiali Ecclesia ad superiorem.

Dom. 2da post Pascha.

fit processio ad S. Mariam Exiliens. Vulgo Maria Ellend. nulla divina domi.

Dom. 4ta post Pascha.

fit Processio ad S. Mariam Soliens. Vulgo Maria Saal = nulla divina domi. est autem haec processio adornanda jam pridie mane circa horam 8am ita ut Solii inter horam 4. et 5tam Processio introduci possit.

Majus.

1. huius. Festum Ss. Apost. Philip. et Jacobi.

Celebratur Patrocinium apud infer. Parochialem Ecclesiam. Concursum insignis. adveniunt cum Processione d. Parochus ad St Georg. in Sternberg. D. Parochus in Techelsberg. D. Parochus in Cränzlhoffen, quibus etiam parandum est prandium vel in domo parochiali per se, si Parochus voluerit, vel in hospicio per hospitem. Solet Ecclesia inclusive cum prandio dato Cammerariis, aedituis et primariis Cantoribus solvere =: 5 fl.

4. Majj. Festum Sti Floriani Mart.

Sacrum cum lectione Evangelii et aliqua brevi exhortatione in Kerschdorf ad altare huius Sti Stipendium pro sacro nimirum 18 kr. solvit Cassa vicinitatis ibidem.

Hebdomada Rogat.

Fer. II. Rogat. Solebat antehac fieri Processio ad S. Rupertum prope Landskron dioec. Labacens. Verum ex eo, quod infrequens et pauxilla ob nimiam distantiam fecerit Parochianorum comparea, aliasque elevantes ob rationes, intermisi hanc processionem et eius loco ordinavi Processionem ad St Udalricum in Kerschdorff.

Fer. III. Rogat. Fit processio ab inferiori Parochiali Ecclesia ad Superiorem.

Fer. IV. Rogat. Fit processio a superiori Parochiali Ecclesia ad inferiorem. His in processionibus cantantur litaniae maiores in lingua latina vel vernacula et fit saltem una vice aliqua exhortatio.

Junius.

Sabat. ante festa Pentecostalia fit benedictio fontis Baptism.

Dom: Pentecost.

Sacrum cantatum cum concione; moneantur ante octiduum publice e cathedra Parochiani de offertorio hac die communiter praestando.

A Meridie: potest pro suo arbitrio Parochus agere ut superius in festo circumcisionis. Dom. ante annotatum est.

Fer. II. Pentec.: Fit processio ad S. Antonium in Tauern quae tamen processio pro arbitrio Parochi vel aliter disponi vel paenitus omitti potest.

Fer. III. Pent.

Processio ad St Mariam in Augsdorff ex altera parte Velden, Congressus confraternitatis Sti Rosarii, Concursus populi et poenitentium inibi insignis. Indulgentiae plenariae.

Fer. IV. quatuor temp. Pentec.

Solebam convocare Parochianos, ordinare processionem, circumeundo orare psalterium Ss. Rosarii et benedicere campos, prata et pascua etc. quae in Benedictio utpote antehac non consueta pro arbitrio Parochi intermittere potest.

Dom. SS. Trinitatis.

Fit processio ad Stam Civitatem, vulgo Zur Heiligen Statt paenes lacum Ossiacens.

In festo Corpor. Xti

habetur domi processio solemniter, ante processionem fit concio, postea ordinatur processio, peracta processione habetur sacrum cantatum. Puellae solent ire ad offertorium, itaque prius de hoc monendae. omnibus qui hanc apud processionem aliquid peragendum habent et ultra triginta numerantur, datur prandium, et solet Ecclesia pro hoc prandio solvere: 6 fl.

15. huius. Fest. Sti Viti Mart. festum chori

fit processio ad St Vitum in Ebenfeld.

22. Juni. Festum Sti Achatii Mart. festum chori.

Sacrum vulgo Wettermees. cum lectione Evangelii in Kerschdorff. Solet hac die etiam inibi fieri benedictio agrorum; Vicinitas solvit Parocho

et aedituo die Wettergroschen et capit parochus: 40 kr. aedituus vero: 30 kr.

24. huius. Nativitas Sti Joannis Bapt. Patrocinium apud superiorem Parochialem Ecclesiam, advenit cum Processione D. Parochus in Techelsberg cui etiam dandum est prandium, solet Ecclesia pro hoc inclusive cum prandio dato camerariis, aedituis et cantoribus solvere: 3 fl.

Julius.

4. huius. Festum Sti Udalrici Ep. et Conf.

in Kerschdorf conveniret esse festum de praecepto alias festum chori. Celebratur Patricinium in Kerschdorf cum sacro et concione. Solet hac die inibi benedici aqua Vulgo St Ulrichwasser, cuius formula noviter procurata et conscripta in Cistula eiusdem Ecclesiae reposita habetur. Stipendium pro hodierno sacro nimirum 18 kr. solvit Emphiteuta an der Subhuebe ibidem.

Dom. Proxima infra hoc festum: Dedicatio in Kerschdorff adveniunt illuc cum processione D. Parochus in Techelsberg et D. Parochus in Cränzlhoffen; aedituus inibi debet gratis parare prandium, consumptum tamen potum solvit Ecclesia. Comuniter consumuntur 2 mens. Vini et 10 mens. cererevisiae.

12. huius. Festum Stae Margarit. V. M. festum chori

sacrum cum exhortatione in Jeserz, Kaischnigg inibi solvit 21 kr. ob acceptum in hunc finem a vicinitate agrum aliquem.

Notandum: Solet quidem hoc festum in Archidioecesi Selisburgensi primo celebrari: 20^{ma} huius cum vero in Labacensi dioecesi celebretur hoc festum 12^{ma} huius, in quem diem pariter incidit festum Sti Herma-gorae et Fortunati M. M. ut pote in Labacensi diecesi festum de praecepto et Parochus in Cränzlhoffen hac die vadat cum processione ad S. Margaritam in Valle Dei vulgo Rosenthal¹ hinc ob maius incrementum devotionis et promiscuam diecessanorum existentiam, nec non ad augendum offertorium expedit, ut anticipetur festum Stae Margarit. et celebretur 12^{ma} huius.

22. huius. Festum S. Magdalenae festum chori.

Sacrum cum lectione Evangelii in Kerschdorf stipendium pro sacro nimirum 18 kr. solvit Emphiteuta an der Suby Hueben ibidem.

26. huius. Festum Stae Annae Matr. M.

Divina cum sacro et contione in Jeserz ad altare St Annae stipendium 21 kr. solvit Kaischnigg ibidem sicut in festo S. Margar. annotatum.

Dom. proxima infra festum Sti Jacobi.

Dedicatio Techelsberg. Fit abhinc illuc Processio.

Augustus.

5. huius. Festum St Oswaldi M. fest. chori.

Sacrum cum lectione Evangelii in Kerschdorff ad altare maius, ubi habetur statua huius Sti. Stipendium pro sacro nimirum 18 kr. solvit aedituus ibidem.

¹ Moralo bi stati Gottesthal.

15. huius. Festum S^ti Laurentii.

Divina cum concione in Kerschdorff ad altare eiusdem S^ti. Solvunt 18 kr. ex cassa Vicinitatis ibidem.

Dom. infra Oct. Assumpt. B. V. Mariae dedicatio in Tauern; processio sursum quae tamen pro arbitrio intermitti potest.

28. huius. Festum S. Augustini. Ep. Confess. et Eccl. Doct. festum chori.

Fiebat olim hac die processio in Ebenfeld ego tamen hanc processionem ob rationes elevantes penitus intermisi.

September.

1. huius. Festum S^ti Aegidii Abb. festum chori.

Patrocinium in Tröschitz. Fic abhinc illuc processio.

8. huius. Festum Nativ. B. V. Mariae. Concursus in Cränzlhoffen, fit istorsum abhinc Processio.

Dom. infra octav. Nativ. B. V. Mariae festum S. Nominis Mariae. Indulgentiae plenariae, Concursus poenitentium insignis.

Dom. proxima ante festum S^ti Michaelis Archangeli

Dedicatio ad Stum Georgium in Sternberg, nulla divina domi, eundem est illuc, sed absque processione.

Hac die adferunt Parochiani inferioris parochiae panes Vulgo Zuleegbrod, uti in urbario Parochi annotatum invenitur.

October.

Dom. I. Octobris: Festum ss. Rosarii.

Concursus in Augstorff ex altera parte Velden potest, si vult Parochus illuc ire in subsidium exaudiendi Confessiones.

Notandum: In hanc dominicam incidit etiam dedicatio in Jeserz, cum vero ob festum Ss. Rosarii et concursum in Augstorff, utpote locum cominus adiacentem et contiguum, haec dedicatio celebrari non potest, hinc transfertur in octavam et celebratur.

Dedicatio in Jeserz Dom II^{da} octobris

cum sacro cantato et concione. Veniunt illuc cum suis parochianis D. Parochus ad Stm Georgium in Sternberg et D. Parochus in Cränzlhoffen, aedituus ibidem debet gratis parare prandium, consumptus tamen solvitur ex cassa filialis illius ecclesiae.

November.

1. huius. Festum oo. Storum:

Concursus ad St Georgium in Sternberg, nulla divina domi, Parochus una cum parochianis vadit illuc. A meridie. Vesperae defunctorum cum processione et benedictione coemeterii consueta apud superiorem Parochialem ecclesiam.

2. Nov. Commemoratio oo. fidel. dft.

Sacrum cum concione et Processione apud inferiorem Parochialem ecclesiam. Parochiani solent ire ad offertorium, pro offertorio hoc postmodum applicanda sunt pro opportunitate temporis tot sacra, quot offertorium exportat.

11. huius. Festum St̄i Martini. Ep. et Conf.
 encoenia et concursus apud superiorem Parochialem Ecclesiam. Sacrum cantatum ad Altare St̄i Martini. hac die faciendū est concio germanica. Parochiani huius parochiae solent adferre panes vulgo Zuleeg-Brod ut in urbario annotatum habetur.

25. huius. Festum St̄ae Catharinae V. M. festum chori
 Sacrum cum lectione Evangelii in Jezerz, aedituus ibidem debet vel parare prandium vel solvere 21 kr.

December.

4. huius. Festum St̄i Barbarae V. M.

Concursus confraternitatis in Techelsberg: Indulgentiae plenariae.

6. huius. Fest. St̄i Nicolai Ep. et Conf. festum chori.

Sacrum cum lectione Evangelii apud superiorem Parochialem Ecclesiam.

13. huius. Fest. S. Luciae V. M. festum chori.

Concursus in Ebenfeld, Parochus unā cum Parochianis vadit illuc.

24. huius. Vigilia Nativitatis Dni.

Circa mediam noctem cantatur Matutinum more solito, vel oretur publice Rosarium cum litanis et celebratur sacrum noctis cantatum: ante ultimum cantatum alterum sacrum celebretur, ne detur occasio hoibus hinc inde inde in domibus alias divertentibus et promiscue jacentibus exercendi varios ludos et esse in scandalum.

25. huius. Nativitas Dom. N. Jesu Xti.

Sacrum cantatum cum concione. moneantur Parochiani de offertorio hac die comunitè praestando.

A Meridie: potest Parochus pro suo arbitrio agere, sicut in festo circumcisionis Dom. commendatum est.

26. huius. Festum St̄i Stefani. Proto M.

Benedictio salis et aquae. Sacrum ad altare St̄i Michaelis Archang. ubi in superficie habetur statua St̄i Stefani.

Solent Rustici ire ad offertorium. ideo prius de hoc admonendi.

27. Dec. Festum St̄i Joannis Ap. et Evang.

Divina apud superiorem parochialem Ecclesiam. Benedicitur Vinum.

* * *

Functiones ordinariae.

Divina inchoantur in hieme post horam octavam in aestate vero hora 7^{ma} vel etiam maturius, solent enim parochiani mature comparere et interesse verbo divino et instructioni catecheticae.

Reliquum quod superest, de functionibus per annum ordinariis, utpote tempestatibus pro exigentia benedicendi.

Festa, jejunia, Indulgentias, processiones etc. suis temporibus publicandi.

Sponsos ante Matrimonii denuntiationes rigorosissime examinandi.

Contra Vitium si scitur frequentius commissum, saepius de cathedra concionandi.

Nota: Pro missis in feriis 6tis quatuor temporum celebratis solvit camerarius 2 fl et residuum offertorii reservat camerarius in cassa separata pro extraordinariis reparationibus.

Pripombe.

A. Prazniki.

Glede praznikov v solnograški nadškofiji glej A. Stegenšek, Cerkveni spomeniki Lavantinske škofije I: Dekanija Gornjegrajska. V Mariboru 1905, 225 nsl. Razun tam navedenih, po papežu Urbanu VIII l. 1642 zapovedanih praznikov so obhajali na Gozdanjah še nekatere druge.

1. Pri stari cerkvi se je praznoval god sv. Janeza Krstnika (patrocinium), god sv. Martina in god sv. Janeza Evangelista. Sedaj je semenj v nedeljo po sv. Janezu Krstniku in v nedeljo po sv. Martinu. Ob teh godovih je le še sv. maša v stari cerkvi. Na Šmarčico (o Šmartinovem) darujejo kmetje nekaj perutnine, ki se proda, denar pa pride v cerkveni račun.

2. Pri novi župnijski cerkvi sv. Filipa in Jakoba je sedaj še semenj v nedeljo po godu teh dveh apostolov in pa po Šmihelovem.

3. Pri podružnici sv. Urha v Črešnjah so obhajali godove sv. Valentina, sv. Florijana, sv. Urha in sv. Lavrencija s pridigo in mašo. Na god sv. Ahacija, sv. Magdalene in sv. Ožbalta se je pri sv. maši bral le evangelij, pridige pa ni bilo. Sedaj je še semenj v nedeljo po sv. Urhu. Na dan sam je še sv. maša in se blagoslovi voda po navadnem obrazcu. Škoda, da se je formular za blagoslovljenje Urhove vode zgubil. Ljudje prihajajo tudi še sedaj iz sosednih župnij na ta dan semkaj po blagoslovljeno vodo, kateri pripisujejo posebno moč zoper hudourje in mrzlico.

4. Pri podružnici v Jezercah so obhajali god sv. Fabijana in Sebastijana z mašo in pridigo, nadalje godove sv. Marjete, sv. Ane in sv. Katarine. Semenj v Jezercah se je moral preložiti na drugo nedeljo v oktobru zaradi sejma na Strmcu in v Logavesi.

Druge praznike so šli k službi božji izven fare: na god sv. Ilja k dvorski podružnici v Trešče, na god sv. Barbare k župnijski cerkvi na Tholico, na god sv. Vida, sv. Nikolaja in sv. Lucije k tholiški podružnici v Ravne, na god sv. Jurija na Strmec.

Čeravno je cesar Jožef II te praznike prepovedal¹, jih kmetsko ljudstvo večinoma še sedaj praznuje s tem, da prihaja te dni k sv.

¹ Prim. J. R. Kušej, Josef II und die äußere Kirchenverfassung Innerösterreichs. (Kirchenrechtliche Abhandlungen hsg. v. Stutz, H. 49 u. 50.) Stuttgart 1908, 323.

maši in da se vsaj ob nekaterih ne dela na polju. Le ubožni kočarji delajo na takih »nedeljcih« in dobijo živino od kmetov brezplačno za vožnjo.

B. Procesije.

Redne procesije kakor jih zaukazuje solnograški rituale iz leta 1686, so se vršile pri spodnji cerkvi na Svečnico, cvetno nedeljo in na praznik presv. Rešnjega Telesa.

Na Markovo je bila procesija od spodnje k zgornji cerkvi, v prošnjem tednu je šla v pondeljek v Št. Rupert na Blatu, v torek od spodnje k zgornji cerkvi, v sredo pa narobe. Danes grejo v križevem tednu v pondeljek v Črešnje v torek v Trešče, v sredo od spodnje k zgornji cerkvi.

Poleg teh rednih procesij sta bili dve izredni: na veliko soboto vstajenje pri spodnji župnijski cerkvi in procesija na vernih duš dan na pokopališče. Obe sta še sedaj v navadi. Obrednik omenja še po eno procesijo k podružnicama v Črešnje in Jezerce, ter na kvaterno sredo po binkoštnih procesijo po polju. Izven župnije k sosednim faram in podružnicam je bilo 11 procesij, od katerih se je ohranila le še procesija na Strmec na št. Jurjevo. Vse druge so zamrle ob času Jožefa II. Pač pa so po jožefinskem času vpeljali na god sv. Florijana procesijo v Črešnje, in k sv. Križu pri Beljaku, ki se je uvedla radi kužne živinske bolezni. Omenja ji že župnik Jožef Koban l. 1806.

Dodatek: Župnikovi dohodki.

V Zgornji vesi stoji poleg stare župnijske cerkve pritlično župnišče in zraven gospodarsko poslopje. K župnišču pripada kakih 30 oralov zemlje. To zemljišče je bilo že nekdanj poglavitna podlaga gmotnih dohodkov župnikovih. Po urbariju, ki ga je potrdil grof Ludovik Dietrichstein v Gradcu dne 20. januarja 1754, je moralo dati župniku 47 kmetov žitno zbirco. Dobival je na leto

14	birnov ¹	1	merico	2	maseljca	pšenice
15	„	2	„	4	„	rži
8	„	—	—	—	—	ječmena
2	„	1	„	2	„	prosa
76	„	2	„	4	„	ovsa
10	„	—	—	—	—	hmela ² .

¹ Biren ima 4 škafece ali merice in te po 20 l; biren torej 80 l.

² Hmel se sadi sedaj le še v št. viški okolici. Nekdanj so ga imeli tudi drugod. Rabili so ga za prirejanje ola (Steinbier).

Tržna cena je bila l. 1747 v Beljaku

biren pšenice	3 fl. 26 kr.
„ rži	2 „ 22 „
„ ječmena	1 „ 48 „
„ prosa	1 „ 48 „
„ ovsa	1 „ 11 „

Malih pravic je imel župnik na leto: 30 piščet, 300 jajc, 18 plečet, 1 gos, 1 kozliča, 12 funtov preje, 23 dni robote.

Tako imenovani »Zuleegbrod« so delili med seboj župnik, cerkev in cerkovnika župnih cerkev. Pri zgornji cerkvi je dobival župnik o Martinovem 6 hlebov pšeničnega in 11 hlebov rženega kruha, pri spodnji pa o sv. Mihaelu 10 hlebov pšeničnega in 23 hlebov rženega. Vrh tega so plačevali župniku štolnino od vsakega duhovniškega opravila. Za krščevanje, mrtvaško opravilo, previdenje bolnika, pogreb, podeljenje sv. olja kakor za mašno intencijo je bila štolnina $\frac{1}{4}$ Wälscher Wein oder 18 kr.

Za krščevanje o velikonočnem in binškoštnem času pa je bila štolnina izredno visoka: za zakonskega otroka prvokrat 1 fl 30 kr, drugokrat 1 fl, tretjikrat 30 kr, pri nezakonskih prvič 3 fl, drugič 2 fl 30 kr, tretjič 2 fl. Med letom se je plačevalo od krščevanja nezakonskih otrok pri prvem 1 fl 30, pri drugem 3 fl, pri tretjem 6 fl. Zraven pa je še pripomba, če starši ne morejo plačati te kazni, »werden sie mit arbitrarischer Kirchenstraff belegt.« Kakor kažejo krstne matice, so bili nezakonski porodi prav redki, kvečemu eden na leto.

Težko je umeti, odkod ta visoka štolnina za velikonočni in binškoštni krst, ki ni bila le tukaj v navadi, ampak tudi ponekod na Štajerskem¹. Saj je bil obred pri krščevanju ravno isti, kakor je še zdaj v navadi, razložek je bil le ta, da je župnik potem, ko so odmolili običajno veroizpoved in očenaš, v cerkvi pri krstnem kamnu imel nagovor na botre, v katerem jih je opomnil na njih dolžnosti do krščenca (Rit. Salzburg. 1686, 18).

Mogoče je, da je ta visoka štolnina, katero imenuje Matricula »alt hergebrachte Gewohnheit«, nek spomin one starodavne navade v katoliški cerkvi, ko se je sv. krst na velikonočno in binškošno soboto slovesno delil, na kar še opominjajo molitve v kanonu sv. maše. Pri odraslih katehumenih so se vršili pred krstom t. zv. skrutiniji, katere omenja v Durandus l. 1286, da so še v navadi pri nekaterih cerkvah.

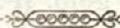
Ker se na Gozdanjah že l. 1202 omenja »plebanus Albuinus de Chestenih«², ni izključeno, da so bili skrutiji takrat v navadi in se je

¹ F. Kovačič, Trg Središče. V Mariboru 1910, 474.

² A. v. Jaksch, Monumenta historica ducatus Carinthiae n. 1520.

spomin na nje ohranil v izredno visoki štolnini za velikonočni in bin-koštni krst.

Ta štolni red je odpravil kakor drugod po Koroškem dekret dvorne pisarne z dne 16. novembra 1780¹.



4.

Iz zapuščine Antona Krempla.

Priobčil Iv. Vrhovnik.

Dr. Fr. Simoniča »Slov. bibliografija« navaja na 246. strani med drugimi deli Antona Krempla: *Kratke Predge ... Pervo leto 1839 — in Drugo leto 1839*. Gosp. Fran Cajnko, nadučitelj pri Sv. Bolfanku na Kogu, hrani zanimiv rokopis tretjega leta Kremplovih govorov, ki mu je naslov:

Kratke | PREDGE² | na vse | nedele ino svetke | ze-
lega leta | sred | Predgami na ofvetke ino druge prilike.
| Vkupšpravlene ino vundane | od | Antona Krempl-na | Farme-
fhtra per fv. Trojizi male Nedle sdol Radgone. | Tretjo leto. |
v' treh Rasdélkih | 1840.

Rokopis je (III) + 483 strani male 4^o oblike, celotno ohranjena knjiga s hrbtnim napisom: *Krempl Predge za vse nedele i. svetke 3*. Papir je sivovišnjevkast. Strani so s svinčnikom linirane; ob zunanjem robu je puščen nepopisan prostor, noseči zgoraj številko strani. Pisava je razločna, srednje velika, koničasta. Vse kaže, da je bil rokopis pripravljen za tisk.

Tretji zvezek Kremplovih govorov je bogatejši mimo prvih dveh. Prvi obsega 73 pridig, drugi 72; v tretjem jih je nanizanih 116. Kako? V prvem razdelku so: *Predge na nedele ino svetke od Adventa do Finkofht*. Drugi razdelek obsega pridige »od Finkofht do Adventa« in tretji »Predge na Ofvetke« t. j. sopraznike. Kakor je prvima zbornikoma dal gesli, opremil je Krempl tudi 3. letnik z reko: »Predgajte Evangelium vsem stvorénjam. Mark. 16.« V obeh natisnjenih zbornikih je ločil nedeljske govore od prazniških in te zbral v 3. razdelku. V rokopisnem zborniku ima obojne pridige skupaj v prvih dveh razdelkih; a tretji hrani govore »na ofvetke«. Na koncu je nameščen »Pridavek«. V tem oddelku je devet govorov in sicer: Na

¹ J. R. Kušej, *Josef II und die kirchliche Verfassung Innerösterreichs* 302.

² Kar je tu razprto tiskano, je v rokopisu podčrtano.

fveti den po poldne, na Vusem po poldne, sa fhole (kak bi nafhe fhole pravi hafek pernefle), per shegnanji enega sidanega krisha, per shegnanji lefenega krisha ali raspetja, per pokopi enega fhkolnika, prva, druga, per pokopi ene mlade shenfke (konec tega kratkega nagovora stoji: »Paska. Takfhih prav kferzhnih nagovoriz fe vezh najde v' flavnega vifokopofhtuvanega gosp. (P. T.) Slomfheka knigi, imenuvani »Mnemosynon slavicum«. V' Zelovzi pri Joh. Leoni 1840.« — Poslednja pridiga je »sa novo Mefho«, ki jo je imel Juri 'Shtuhez na 12. nedeljo po binkoštih 1838 pri Sv. Juriju »na dolnji Shavnizi«.

Preobširno bi bilo to poročilo, ako bi se navela vsa vsebina. Omenim naj le poglobitno. Za postne govore si je izbral Krempl Jeruzalem in ga zanimivo obdelal: 1. Jeruzalem, prejd fveti, potem hudoben (Quinquagesima). 2. J. povernjen, pále pregrefhen. 3. J. terdokoren, dopuni mero fvojih gréhov. 4. J. nizh ne mara sa poprénjenja. 5. J. saleshen (sajêt). 6. J. vset ino rasdert. V poslednjih dveh govorih je K. jako živahno predočil grozne prizore razdejanja jeruzalemskega mesta. Sploh se nam K. v rokopisnih govorih bolj izdaja za zgodovinarja nego v natisnjenih. Mnogokod vpleta krajevne povestnične črtice in poleg seveda navaja kraj, kjer je imel dotično pridigo. V Vurbergu je govoril »na den fpozhetja Divize Marie« in v uvodu vzkliknil: »kaj je to sa ena, kere podoba to v' altari fe pofhtuje, ino keroj je toti lepi tempel (1776) tu sesidan?« (str. 7). Pri Sv. Trojici v Halozah je nastopil kot pridigar na trojičino nedeljo in opomnil poslušalce: »glejte, mi fmo fe dnef tu vkupsbrali v' totem lepem tempelni, ker je po tem leti 1654 na zhaft pefveti Trojizi pofstavljen, ino v' tem leti 1753 s' totim fv. Trojize altarem oblepoten« (str. 171). »Per »fv. Duhi na dolnji 'Shavnizi« je na 4. nedeljo po binkoštih uvodoma tudi omenil letnico 1671 (str. 189), ko je bila zgrajena svetoduška cerkev; takisto o svetišču »per fv. treh Kralih na Gorizhkem« na velike maše dan v izvajanju letnico cerkvene zgradbe 1558—1564 (str. 227). Sv. apostola Andreja je počastil K. »v tem leti 1513 njemi sesidani zirkvi« (str. 299) pri Sv. Andražu v Goricah z govorom na 1. nedeljo v adventu. Proslavljal je na 2. adventno nedeljo »per fv. Miklafhi v' Lotmerfhkih gorizah« tega svetnika, »keremi je v' tem leti 1697 na mefci te prejdnje stare zirkve tota zirkev sesidana« (str. 301). Pridigo »na dan fv. 'Shebafhtjana« je imel »per mali Nedli« (str. 327). Nadalje je pridigal »per fv. Doroteji na Dornavi« (str. 333). Sv. Valentina je počastil »per fv. Duhi v' Sredifhi« — »v totem veliko fto lét ftašem¹ kerfhanfkim tempelni« (str. 337), sv. Jurija pa na belo nedeljo »per fv.

¹ Zgradba se je vršila v l. 1515—1519; gl. Fr. Kovačič, Trg Središče 108.

Jurji na dolni 'Shavnizi« (str. 352). Tu je bila na 12. nedeljo po binkoštih nova maša ondotnega rojaka Jurija Štuhca, ki mu je bil slavnostni pridigar K. (str. 470). Na malo križevo je govoril pri »fv. Krishi pri Lotmerki« (str. 360). »Per fv. Lovrenzi v' Gorizah« se je iznova uvelo češčenje sv. Ivana Nepomučana; o tej priliki je bil slavnostni govornik K., ki je najprej razložil življenje in smrt tega svetnika in potem povedal, »v' kakfhem poshtovanji je on v' toti fari bil. She davno je v' toti fari v' Gabernizhkem verhi bila fv. Johanesi Nep. ena kapela postavljena. Tota je potli vezhkrat na vekfho napravljena, ino sadnizh v' eno velko in lepo zirkev preobernjena. She v' tem leti 1767 je per tifti zirkvizi bratovfhina fv. Johanesa Nep. bila od Papesha Klementa XIII. poterjena, ino s' velikimi odpustki daruvana, ter ravno na Petrovo vpelana, ino je she teda veliko ludftva tá perhajalo, s' tem vekfho romarstvo je imela potli ta nova ino velka zirkev. Ali prifhli fo drugi zhafi, drugi ludje, fv. Johanes je dobil fovrashnike, pregnan je is fvojega novega tempelna, dolpoderta je (1785) njegova s' telkim trudom ino terplenjom gorspravljena hisha... Duge léta je ne bilo spomina od njega. Na enkrat je njegova podoba sem pernefhena, s' poshtovanjom gorvseta, ino tu v' en novi altarez postavljena« (str. 367). Pri Sv. Lovrencu v' Goricah je stopil K. tudi o patrociniju na pridiznico in povedal, da je bila temu sv. »manterniku« postavljena najprej kapelica leta 1445, »potli pa v' tih létah od 1517 do 1540 tota farna zirkev« (str. 406). »Per fv. Verbani svun Ptuja« je slaveč tega farnega priporočnika omenil, da mu »je tota zirkev she v' tem leti 1518 postavljena« (str. 371). »Skoro od sazhetka fheftnajftega ftoletja fem se kerfhanfko ludftvo v' toto hisho boshjo fem podava«, tako je pričel Krempl slavnostno pridigo »per fv. Vidi (nom. mu je »Vido«) svun Ptuja« (str. 373). Prav tako se je z zgodovinskim spominom uvel »v' Humi svun Ormosha« v sv. Ivana cerkvi, »kera je njemi tu postavljena v' tem leti 1611« (str. 378). Deset let pozneje so jeli zahajati ljudje od blizu in od daleč v cerkev »per Divizi Marii na Polenfhaki«, kar je poudaril K. v pridigi na dan obiskanja D. M. (str. 381). Globoko v preteklost je posegel K. v svoji pridigi na sv. Magdalene dan »per Kapeli vdol Radgone.« Povedal je Magdaleninim častilcem, kako so jeli nekdanji kristjani njej na čast staviti cerkve. »Tak je tudi na totem mestu dobila en tempel, ino ftotine lét fe tu hvaleshno obhaja nje fvetkovanje.« Kako se je to zgodilo? »Negdafhni fhe haidofki flovenfki ino celtofki Panonzi, ker fo fkoro po vfem dolnjem ino frédmem 'Shtajeri, ter po Vogerfkem noter do Dunaje, ino dol do 'Save ftanuvali, fo najrajfhi v' logih ali leféh imeli altare ali kapele, ino fo tam fvojim Bogovom ofruvali. Tak je tudi tu fhe teda mogel fam log ali léf biti, ino v' toti

pufhavi je mogla ena haidofka kapela biti, kajti, kader je ti strahno strahoviti ino grosno grosoviti Hunofki kral Atila s' nesmernej vojfkof fkos Vogerfko ino tu fem pervihril, je on tu svojo stanje ali logar postavil. Tak svedozhi en tu najden kamen, ker 'ma toti napifek: »Pri kapéli v' puftini Kozian je Atila svoj logar postavil v' tem leti 442.«¹ On je ali she tu eno haidofsko kapelo najfhel, ino ti verh Kozian je bila ona puftina, v' ker je on en zhaf se nastanil, ino tu svoje bojne mnoshine vkupsbiral. Zhe ravno je toti trepezh postrafhen nezhlvezhji nefmilnik, kamkoli je s' svojimi vojfkami prifhel, grosovitno vse vkonzhal, je bershzhaf toti haidofki kapeli nizh ne storil... Potem najmre, kak fo toti logi ino lefove se na rodovite njiva (!), ino lepe gorize obrazhati sazheli, ino je luzh kerfhanfke vere tudi tu fem prifhla, je, kak na vezhjih krajih, tudi tu ta haidofka kapela v' eno kerfhanfko zirkvizo obrnena... S' totoj maloj zirkvizoj, kera she fe den denefhni Kapela sove, je sv. Magdalena veliko sto let sa dobro vsela, doklam je v' sdajnih zhafih fkus vafho ino drugih dobrotnikov pripomaganje toti novi lepi tempel dobila« (str. 391). Lep zgodovinski uvod je napravil K. svojemu govoru »per fv. Jakobi v' Ormoshi.« »She od tega leta 1271 fe kerfhanfko ludstvo v' toti fv. Jakoba zirkvi vkupsbere na sadoblenje dufhne hrane. 'Sedemdefet lét potli, kak je toto mesteze postavleno, je she tudi tota zirkev to bila, kapela pa she prejd. Toti kraji so najmre prejd k' Vogerfki ali Madjarfki semli dohajali. Da pa fo ti divji, grosni Madjari totim krajom strahno hudo sadevali, je Ptujfki Fridrik s' vojfkof prifhel nad nje, je nje premagal, ino njim tote kraje prozh vsel. Tak fo toti kraji prifhli k' 'Shtajerfki semli, ino fo bole mir dobili; kajti kaj je to vbogo flovenfko ludftvo tu moglo preftati, pokasheta ti dve kameni glavi, kí sta vuni na zirkvi odgori pod kapom noter sasidani, ta vekfha glava pomeni enega grosnega Madjara, ta menfha snamenuje eno shenfko, kera nad kelih tih fós nagnjena s' gordershezhimi rokami bridko fe józhe; kak da bli teda, kader fo toto zirkev sazheli sidati, fe smiflili na bridke teshave, kere je tu ludftvo moglo od Madjarov preftati, fo si sa Perporozhnika tíftega fv. Apostola isvolili, ker je med vfemi Apostoli ti prvi mogel fpiti kelih terpljenja« (str. 393). K. je govoril tudi »per fv. Oshvaldi na Ptuji« (str. 402).

Poleg krajevnih zgodovinskih spominov in večkrat v zvezi z njimi navaja K. v svojih pridigah dogodke in črtice iz splošne slovenske zgodovine. Natančno je poučil svoje poslušalce o razširjanju krščanstva po naših pokrajinah. Ta tema je obdelal zla-

¹ Prim. Krempl, Dogodivšine štaj. zemlje 55, kjer je navedeno latinsko besedilo tega kamena. Besedo »castra« je K. v »Dogod.« poslovenil s »tabora«.

sti v govoru »Od Apostolškega dela v negdašnjih ino sdajnih zhañih«, kjer je omenil najprej solnograških delavcev sv. Ruperta in sv. Virgila, ki je bil s svojimi slovenskimi mašniki tako srečen, da je skoro vse slovensko prosto ljudstvo na krščansko vero obrnil. Ali njihovi žlahtniki, ki so pogani (»hajdovje«) ostali, so se uprli zoper krščanske deželne vojvode, držeče s prostim ljudstvom. V teh bojih so žlahtniki grozno morili svoje krščanske podložnike in vse mašnike pregnali. V poznejšem govoru na velike maše dan (str. 227) je vzel v misel »slovenskega« škofa sv. Modesta, ki si je s svojimi mašniki vred veliko prizadel, da je slovensko ljudstvo na krščansko vero obrnil, ali poganski žlahtniki so se po robu postavili, ker niso marali krščanske vere, ki prepoveduje »porobstvo« in mnogoženstvo. Poleg oglejskih patrijarhov se je razširjalo krščanstvo tod še od tretje strani z Ogerskega ali iz Velike Moravske. Od tam »sta ta dva Tefalonška brata, ta dva Moravška Apofhtola Ciril ino Metud flovenško, she kerfheno, ludstvo s' kerfhansko ferzagorezhnostjo v' kerfhanski veri podvuzhala, ino sta per fvojem Apofhtolškem deli tak frezhna bila, da je flovenško ludstvo, kamkoli sta prišla, v' mnoshinah k' njima perteklo, da bi v' fvojem jesiki zhulo zhañt ino hvalo boshjo« (str. 192). Delovanja sv. Metoda je še posebe omenjal v pridigi na sv. Jurija dan (str. 355). Opisavši opustošenje naših pokrajin in krščanstva v njih od divjih ljudstev hunskega in nemškega pokolenja, je tako-le nadaljeval: »She le v' devetem stoletji so se tote floventke, Panonške ludstva pokristjanile, najbolj sa tih flovenških vojvodov Radoflava, Privina, Kosila. Od tistih let sem se pishe tu gor Bedenizhka zirkev (853). Ob zhañi Kosila je Moravško-flovenški Apofhtol fv. Metud prišel tudi v tote njegove kraje, kerfhanske vere predgat, ino da je Kosil po fvoji dershavi dofti zirkviz dal postaviti, ino da she sdaj tu v' fofezhnih ino rodbinskih imenah od Kosila snamenje najdemo, tak sna biti, ka je she té tu ena zirkviza fv. Jurja bila postavljena.« Kako je bil K. vnet častilec slovanskih apostolov, svedoči zidano znamenje »v Moravškem verhi per Máli Nedli«. Poleg drugih svetniških podob sta bila v njem seveda vsled K. vpliva nameščeni sliki »Moravških Apofhtolov fv. Cirila ino Metuda, ki sta Slovenze v' kerfhanski veri podvuzhla v' ti velki Slovenjo-Moravški desheli, kera je sa nje krala Svatopluga tudi tote nafhe kraje obfegnila« (gl. K. nagovor »per shegnanji enega sidanega krisha« str. 460).

Slovenske trpine, ki so se tako radi zbirali tam, kjer so vedeli, da stopi K. na pridiznico, je tolažil kažoči jim hude nekdanje čase. Slikal jim je z živo besedo grozodejstva v dobi »narodov prefelija« (str. 218), Hunov (str. 355), Madjarov (str. 193), Turkov (ib. in str. 227), Nemcev. O teh stoje v zanimivem govoru »od bolesnih in pomora«,

ki ga je imel na sv. Roka dan pri Sv. Roku zunaj Ptuja, naslednje besede: »Kader fo Nemzi fe fem perbojuvali, ino 'Slovenze, potem kak fo njim bili vse obdelane semle prozh vseli, v' toshno fushanftvo vergli, je sa shivesh fe tak flabo delalo, ino fe fushnim 'Slovenzom tak malo puftilo, da, zhe je le eno leto ne obrodlo, je she glad ino pomor naftal, ino je saglajenih 'Slovenzov na taushente vmerlo. Pále potli, kader fo nemfške gospodfke famo fe med fobom rasbojno tergale, ino podloshnikom vse vkonzhale, ino fhe k' temu prifhle ftrafhno hude sime ino nerodovitne léta, je poftal glad ino takfhi pomor, da fo mertvih na mnofhine pres Mefhnika ino vfega le gdékoli v globoko fkopane jame smetali. Kelkokrat je v potlanjih létah sdaj tu, sdaj tam pomor naftal. 'Sofebno je v' tih létah 1680, 1681, 1682 sa endrugim bil pomor v' Gradzi, v' Radgoni, v' 'Sredifhi, v' Ormoshi ino v' drugih krajih, naj bol pa tu na Ptuji, tu na Haidini, per fv. Vidi, na Lefkovzi, na Podlihtneki. En vafh vifokopofhtuvani gofp. Farmefhter, ki fo té bili paftir tote kerfhanfke zhrede, Juri Haupmanizh¹, fo toto ftrahotno révo popifali, ino rezhejo: 'Sto pífekov ne more popifati, ne fto jesikov isgovoriti, kaka grenka, shaloftna réva ino teshava je té bila« ... in potem je govornik nízal prizor ob prizor, drug strašnejši od drugega in naposled še omenil kuge na ptujskem polju leta 1645, ko so na tem mestu postavili cerkev na čast sv. Roku. »Ravno té pa, kader je tu pomor bil, fta dva mladenzha od Jesere ('Shumarja) fem na Ptujfko pole prifhla dela ifkat, ino fta pomorfko bolesen nefla odtod na Jesere, ka je v' tífti fari tudi vezh ftotin vmerlo, ino je tudi tam naftala ta doftim is vaf snana zirkev fv. Roka.« Poslednjič je obiskala kuga štajersko deželó leta 1714. Kužna znamenja so spomeniki onih žalostnih časov. »K' fpomini pomora je toti sdaj ponovlen krish tu (v' Moravfkem verhi per máli Nedli) negda sesídan« (str. 460).

K. je čestokrat naglašal v svojih pridigah slovenstvo in slovanstvo. Za oba pojma mu je ista oblika. Pomaga si včasih s sestavo n. pr. »zhefko-flovenfki Kanonik fv. Johanes Nepomucenfski« ... »v zhefko-flovenfki semli rojen« ... »po vfeh deshelah nafhega zefarftva totega zhefko-flovenfkega Petrinarfkega Mefhnika zheftito poshtujejo« ... »s' fvojo flovenjo-polfkoj vojfkoj« — a rabi mu tudi »slovenski« za »slovanski«, kakor vsem našim starejšim pisateljem n. pr. »O fv. Johanes, ti is flovenfkega naroda isidozha luzh!« (str. 369) »flovenfki Ruf« (str. 288). — Govoreč o sv. Jeronimu je K. ponosno podaril: »V' nafhi flovenfki Panonii je ali nafh dnefhni 'Svetnik fv. Jeronim² luzh fvéta sagledal« ... »ja tu blisu nas, v' 'Strigove najmre«

¹ Primeri Meškovo mojstersko sliko »Črna smrt« v Zab. knj. str. 79.

² Prim. K., Dogodivšine štaj. zemle str. 43. Tam naš pisatelj naravnost trdi, da je bil sv. Jeronim »od slovenskih starših rojen«.

(str. 430) ... in zopet: »Is flovenfke Panonie je ali isifhel en fin, ker je lepota Mefhtva, venez svetofti, svésda vuzhenofti, Prerok Kerfhanftva, luzh katolfhke zirkve« (str. 432). Takisto se ponaša s sv. Martinom — češ, mi nismo zadnji, ki imamo tako slavne rojake. »Kak je med jedinimi ludmi navadno, ka eden drugega sametavle, ino le febe povikshuje, tak je tudi med zelimi narodi, ka fkoro vfaki narod le na fe vse dershi, druge narode pa sametavle. Tak je nafh flovenfki narod savershen tam od Madjarov, tu od Nemzov. Ali kak fem she vezhkrat od flavnofti ino pofhtovanja nafhega flovenfkega naroda k' vam govoril, tak imam dnef pále lepo priliko, vam pokazati, kak je ravno is flovenfke Panonie isifhla ta svetla luzh, fv. Martin« (str. 441) — tako je govoril pred več nego 70 leti in, kakor sam pravi, večkrat govoril o slavi in časti našega naroda blizu jezikovne meje rodoljub K. Ali se čujejo dandanašnji taki govori na slovenskih pridižnicah?

K. je bil uverjen, da reši naš narod prosveta. V svojih pridigah se je izkazal prijatelja šol in šolnikov. V njegovem rokopisnem zborniku se nahaja jako važen govor »Sa fhole« (str. 456) in nagrobnici dvema učiteljema. V prvem razmotriva, »kak bi nafhe fhole pravi hafek pernefle«. Neuspeha so krivi večkrat stariši, otroci in »neki vuzheniki fami«. Kako poslednjim bere levite? »Oni flovenfke otroke famo nemfhko vuzhijo, floventko pa zelo k' strani puftijo, otrozi nemfhkega, posebno fpervega, nizh ne rasmejo, s' tem menje fe morejo navuzhiti nemfhko brati, ino zhe ravno pozhasih vejo nemfhko brati, tak ne vejo, kaj berejo, zhe fe ravno navuzhijo nemfhko pifati, tak ne vejo, kaj pifhejo, flovenfko, kaj bi rasmeli, ino bol potrebuvali, njih nishe ne vuzhi. Po tem pride, ka flovenfki otrozi, kerí fo po tri, fhtiri léta v' fholo hodili, te' drugo ne vejo, kak nemfhko brati ino pifati, ino da tega ne rasmejo, tak je fhe to hitro posableno, ino tak ali vse v fholo hojenje sabstojn, kajti flovenfko, zhe fe od fam febe kaj ne navuzhijo, namer ne vejo Evangelja, nėti kere druge knige brati, ne febi, ne drugemi kaj sapifati. Na tem fo fholarfki vuzheniki krivi, kerí is nesnajozhnosti ali bedafto sovrashnofti proti flovenftvi otrok ne vuzhijo tak, kak je odredjeno, ino kak knige pokashejo, ki fo sa tega volo nemfhke ino flovenfke.« Ob tej besedi stoji zvezdica in pod črto pomenljiv dostavek: »da bile enkrat s' ilirfkimi pifmenzami natifkane bile!« Potrebo slovenskega pouka je poudaril K. še dvakrat ob sklepu govora rekoč: »Sholarfki vuzheniki bi pa mogli tudi nafhe flovenfke fholare flovenfko, ino poleg flovenfkega fhe le nemfhko vuzhiti« ... »(otrozi) naj fe vuzhijo tudi flovenfko, da bodo fvojim starthim kaj lepega snali naprejbrati, ino nje s' tem rasfelili.«

K. je govoril pri pokopu dne 5. sušca 1840 »per fv. Bedeniki na Gorizhkem«, kjer je preminil ondotni šolnik Lovrenc Vrezhar, »s' kerim fma blisu defet lét vkup flushila per fv. Lovrenzi, potem pa obá fe na enkrat lozhila od njega« (str. 464). Pri Mali Nedelji je pri pogrebu tamošnjega učitelja Vida Plohla, še le 41 let starega, dne 21. avgusta l. 1840 proslavljal K. pokojnika kot »enega flovenfkega fhkolnika, ker je ne, kak eni fhkolniki ftorijo, flovenfke narodnosti savergel, ino 'Slovenze famo nemfhko vuzhil, temuzh tudi flovenfko« (str. 466).

Vso svojo ljubezen do slovenskega naroda in domovine je razodel K. v enem najdaljših govorov rokopisnega zbornika — druge pridige obsegajo po 2—4 strani, govor na 22. nedeljo »po Finkofhtih« »Od lubesni do domovinfke deshele« (str. 282) pa šteje malone 7 strani. Ob robu mu je letnica 1843¹. Začenja ga rek: »Dajte zefari, kaj je zefarovo, ino Bogi, kaj je boshjega. Math. 22.« V uvodu slika K. Jezusa kot najlepši zgled domovinske ljubezni. Odgovarjaje na vprašanje: »Kak pokashemo lubesen do domovinfke deshele?« razdeli govor na tri dele rekoč: »Toto pokashemo, 1. zhe dobrote nafhe domovinfke deshele fpoznamo, 2. zhe deshelfkega poglavara ino druge predpostavlene posfhtujemo, ino fmo jim pokorni, 3. zhe nafho domovinfko deshelo branimo.« Predno se je lotil razlaganja teh treh točk, je pojasnil svojim poslušalcem, odkod so prišli Slovani in kje so jim stanovališča. »Ali kader od 'Slovenzov hozhem govoriti, morem prejd povedati, odkod toti narod svira. Veliko ftotin, zhe ne eno jesero lét pred Kristufovim rojftvom fo 'Slovenzi is Asie, ino ravno is Indie, savolo preobludftvanja, fe sdignoli, ino fo sazheli femprék v' nafh tal fvéta, v' Europo fe spufhati, ino fo per zhernem morji ino per asovfki jeséri fe nafelili. Tam fo dugo zhafa ftanovali, doklam fo sazheli odonod na dvé panogi fe raspelavati. Ena panoga fe je proti fevernih krajih v' sdajno Rufko, Polfko, ino Pomorjanfko itd. podavala, druga panoga pa fe je kre Dunaje femgor spufhala v' sdajno Vogerfko, 'Slavonfko, Horvatfko, Dalmatinfko, Krainfko, Korofhko, 'Shtajersko, ino Rakofko ali Eftrajfko. To vekfho gnesdo je pa fhe sploh per zhernem ali afovskem morji oftalo. Ali sa tega volo fo oni vendar en¹ narod oftali, zhe ravno fo fe tak dalezh rasfelili, ino fe v' jesiki raslozhili. Gdékoli fo fe vdeshelili, tam fo pokasali lubesen do fvoje domovinfke deshele.« Nato je govornik preftopil k prvi točki: Ako hočemo svojo domovino prav ljubiti, moramo spoznati njene dobrote. Katere so?

¹ Pri tej in še pri eni pridigi stoji letnica 1843, pri treh govorih pa letnica 1844. Letnice so pripisane z rdečim ali navadnim svinčnikom in nam naznanjajo čas, kdaj je K. govoril označene pridige.

¹ Besedico »en« je podčrtal K.

»Največja je tota, ka tu imamo od nafhega detinstva fem nafh shiveh, ino drugo, kaj nam k' shivlenji treba. Toto dobroto fo 'Slovenzi od negda fem sposnali, ino fhe njo sdaj sposnajo. Oni fo sa tega volo posebno tu v' Panonii she davno pred Rimfko oblastjo semlo obdelavali ino obrodovitili, ino njim je she té telko sernja perraflo, ka fo ga imeli veliko fhe prozh dati, Gorutanom najmre, ki fo v' gorah stanovali. Sa pirafnje sernja fo pa najvezh shenfke fkerbele. Tudi fo Panonzi fi veliko shivine redili, ino fi v' fvojih velikih logih telko shivadi podshirili, ka fo nje mnoshino v' Italio dali sa olje, vino, ino oblazhilo¹. Kader fo potem Rimlani tudi tote nafhe deshele pod fvojo oblast vergli, ino fo oni dali lese dolsefekati, fo njim 'Slovenzi mogli is velikih pafh ino gajov veliko novih njiv ino zeze pola napraviti. Tote fo oni obdelali ino obsejali, ino tak perpravili shivefha febi, ino Rimfkoj vojkki no gospodfki. Ja, kader je 'Sirmianski Panonez Probus Rimfki zefar postal, ino v' tem leti 281 per fvojem 'Sremi najprejd dal gorize safaditi², fo se odpotli gorize po vfoj Panonii, gde fo torifha sa to bile, najvezh od 'Slovenzov sazhele. Tak imajo Haloshke, Lotmerfke, Kapelfke, Radgonfke, ino druge gorize od tiftih zhafov fem fvoj na vekfhem (prečrtano: prvi) pozhetek, (na robu je dodatek: zhe ravno fe je njih na malem tu ino tam fhe prejd safadlo). Ali po oflabenji Rimfke oblasti fo prifhli shalofni zhafi. 'Strafno velike divje hunofke ino nemfhke ludftva fo femnoter vdirjazozhe ino razbijazozhe nefmilno vkonzhale vse, kaj je delavna roka fkerbnega 'Slovenza obrodovitila, ja hunfki kral Atila je sam rekel, »da kod bo njegov jahalez dirjal, tam nefme neti eno betvo trave vezh rafti«, ino tak je tudi bilo, njegove nesmerne velike vojkke fo pola k' tlam napravile ino she lepo obrodovitjene kraje na prasno pushavo naredle. Po pregnanji ino odvihrenji totih Divjakov je pa vendar pále 'Slovenez bil ti prvi, ker je fvojo tak nefmilno fkuzheno domovinfko semlo fi hitro supet obdelaval, ino fejale ino shele fo popevajozhe 'Slovenkinje tam lepega filja, gde fo prejd s' zhlovezhjo kervjo semlo gnojili, napunili fo se dolovje s' pastirfkimi pefmami, safadle fo se prijatne gorize, obveselila fe je tih 'Slovenzov deshela sa Gotinfkega Teodorika, Rimfkega krala, ino 'Slovenzi fo vshivali dobrote fvoje domovinfke deshele. Ali le kratko njim je sijalo toto prijatelno funze³. Prignali fo se grosni no grésni Avarovje fem v' njihove kraje, ino fo nje v' teshavno fushantvo vergli fkoro na dvé sto lét. Pa fhe tudi v' totem

¹ O skrbi panonskih žensk, o reji živine in trgovini z Italijo poroča K. skoro z istimi besedami v svoji »Dogodivšini štaj. z.« str. 20.

² Primeri K., »Dogod. št. z.« str. 28.

³ Takisto zove K. Teodorika v »Dogod. št. z.« str. 57.

fushantvi fo oni le bili, keru fo semlo obdelavali, ino shivefh priprav-
lali fvojim grosnim fovrashnikom. Ino kader fo tote odbili fkus po-
mogh fvojega flovenfkega krala 'Samo, ter telko semle fi obrodovitali,
da je od njih sapifano, ka fo po vfoj nafhi semli vu vfakem torifhi
njive narodli, ino gorize safadli, fo Nemzi nje fi podoblastili, njim nji-
hove obdelane semle prozh vseli, nje pa k' fushnikom napravili. Pa
fhe tudi v' totem fushantvi fo oni ne henjali, semlo obdelavati, ja oni
fo Nemzom njive no gorize obdelali, njim fol ino sheleso kopali, ino
tak Nemzom shivefh perpravlali. Ne Avar, ne Nemez je htel semle
obdelavati, le Slovenzi fo bili jedini delavzi ino fkerbniki sa shivefh
vfoj desheli, ino to she od negda fem. Je to ne lepo? je to ne hvale
vredno? je to ne lubesen do fvoje domovinfke deshele, kera nam dá
shivefh, ino drugo, kaj je k' shivlenji potrebno? Lubesen do domo-
vinfke deshele pa fe pokashe tudi, 2. zhe deshelfkega poglavara ino
druge predpoflavlene pofhtujemo, ino fmo njim pokorni.« — V tem
oddelku svojega znamenitega govora je K. najprej omenil zgleda Kri-
stovega in apostolov, ki so bili pokorni oblasti, potem vtemeljil po-
trebnost svetne vlade in dolžnost pokorščine in nato prestopil k do-
mači zgodovini: »V toti rézhi fo 'Slovenzi od negda fem pokazali lu-
besen do fvoje domovinfke deshele. Pred Rimfko oblastjo fo oni famo
na boj imeli vajvode, drugazh pa ne fo imeli drugih poglavarov, kak
Duhovnike ino Shupane, ino tote fo pofhtovali, ino njim pokorni bili.
Kader fo Rimlani njihovi gospodje pofkali, fo tudi totim pokorni bili,
ino le prevelko obdazhenje nje je vzháfi na nemirivanje podbolo. 'She
potli kader fo pod Hunfko ino drugih rasbojnikov oblast opali, fo dugo
poterplivo preneli svoje velke nevole, ino fo fhe le sdignoli, kader fo
vfi drugi proti Hunom fe sagnali. Tudi Avarom fo dugo ino dugo
zhafa pokorni bili, ino fo fhe le té, kader fo poleg njihovega nezhlo-
vezhjea ftifikavanja, ino njihove oftudnosti od strani shenfkega fpola
ne vezh mogli obftati, fe proti njim fpuntali. 'Svoje narodne lastne
deshelfke poglavare fo v' pofhtovanji imeli, ino njim pokornost fkasali,
ino le njihovi shlahtniki fo fe sa Kerfhanftva volo proti njim fpuntali.
'She sadnizh Nemzom, ki fo nje ob vse djali, fo bili pokorni, ino fo
fe v' doftih krajih zelo puftili ponemzhiti. Proti fvoji nemfhki gospod-
fki fo famo fe eno dvakrat fpuntali, pa fhe na tem fo gospodfka fami
krivi bili, da fo nje prevezh s' gospozehnoj mantrali, pa fhe rekli, da
Slovenza more k' junzi perprezhi, ino mu fena jefti dati, pa s' njim
djati kak s' oflom. Drugazh pa fo fvojim poglavarom ino predpoflav-
lenim vfigdar pokorni bili, ino mir tak lubili, da en imenitni nemfhki
pifatel od njih rezhe: »Da fo 'Slovenzi nigdar ne po nadladantvi fveta
grabili, ino rajfhi dazhi fe podvergli, zhe fo le v' fvoji desheli per
miri mogli ftanuvati; tak fo fe drugi narodi, pofebno pa ti od nem-

fihkega roda, možno nad njimi sagrefhili¹.« 'Slovenzi fo ali od negda s' pokornoftjo pokasali fvojo lubesen do fvoje domovinfke deshele. Toto lubesen pa pokashemo 3. zhe nafho domovinfko deshelo branimo.« — Opisu junaštva in nesloge Slovencev je namenjen tretji del K. pridige. Ljubezen domovinska se kaže najbolj v srčni brambi. — »To fo 'Slovenzi od negda fem ftorili, ino fhe sdaj ftorijo. She té, kader fo Rimzi nad Panonio ino Noriko vdarli sa podoblastiti fi tudi tote deshele, fo fe toti ludje vfi na noge postavli ino v' oroshje vergli, ter fe sa fvojo domovinfko deshelo, v' kerof je tudi nafha 'Shtajerfka bila, tak viteshko branili, da fo Rimlani veliko kervi mogli prelijati, ino veliko vojfke sgubiti, prejd kak fo nje mogli premagati; ja tudi shenfke fo s' fvojimi otrokmi sa vojfkoj fhle, ino kadar fo vidle, da je deshela ino narodnost sgublena, vidle, da morejo v' Rimfki jarem, fo od sdvojenja fvoje otroke (prečrtano: fpoklale, ino) mertve Rimlanom pred noge smetale, rajfhi kak bi njim nje sa fushnike puftile gorrafti. Kak fo pa 'Slovenzi enkrat pod Rimfkoj oblastjoj bili, ino fe njoj pervaditi mogli, fo pa tudi njim njihovo zefarstvo tak viteshko braniti pomagali, da fo oni fami rekli: »Pres Panonie nega obladanja.« Od panonfko-ino ilirfko-flovenfkega roda fo bili oni junazhki rimfki zefari Probus, Klaudiuf, Aurelian, ki fo rimfko zefarstvo she od vfeh krajov fveta sajeto viteshko odteli². Ino zhe ravno fo sa Hunofkega ino Avarfkega nezhlovezhjega obfilitva fe le sa nje mogli bojuvati, fo vender potem, sa fvojega flovenfkega krala 'Samo, fvoje domovinfke deshele tak jederno viteshko branili, da sa 'Samove dni fo Avari tak kak Nemzi oplafheni nje per miri puftiti mogli. Le nesloshnost njihovih potlanjih vezhjih vajvodov je naredla, ka fo Nemzom pod oblast prifhli, ino tudi pod totoj oftali. Le nesloshnost je naredla, ka fo vu Vogerfkoj od divjih Madjarov premagani fhe sdaj v' njihovem sanizhavanji. Ali tudi tu fo fe potli fploh pokasali kak fvojo domovinfko deshelo, zhe ravno she drugim poddano, ferzhno lubezhi, kajti gdo je Nemzom pomagal Avare ino potli Madjare s' nemfhke 'no nafhe deshele sploditi (!), ino tak njo totih vse vkonzhajozhjih rasbijavzov refhiti? gdo drugi, kak Slovenzi? Gdo je potli Turka, ker je s' nesnano velikof vojfkoj Bez bil salegel, gdo ga je od tam odbil? gdo drugi, kak kral 'Sobiefki s' fvojo flovenjo-polfkoj vojfkoj? Gdo je njega she prejd od tam odegnanega, ino po vfoj 'Shtajerskoj semli rasbijozhega na Dravfkem poli fforo na nizh djal? gdo drugi, kak 'Slovenzi? Gdo je v' sadnih zhafih, kader fo Franzosi pod fvojim Bonapartom she fforo vfo Europo pod

¹ Iz Herderjeve karakteristike Slovanov v »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit«.

Dr. J. Š.

² Ta stavek je pripisan ns' robu.

fvojo oblast bili spravili, gdo njim je strah naredil, ino nje nasaj sa-vernili? gdo drugi, kak flovenški Ruf? Gdo je sdaj v' sadnjih zhafih papeshovo deshelo ino njegov fedesh pret fpuntniki obranil ino v' njegovi oblasti obvarval? gdo drugi, kak nafhi flovenški Regimenti? Od kod imajo nafhi deshelski poglavari fhe sdaj najjakshe ino najvezh vojfhakov? Néli od 'Slovenzov? In 'Slovenzi fo od negda fem bili verni braniteli fvoje domovinske deshele, ino fhe fo sdaj k' temu vfigdar pripravljeni. Je to ne lepo? je to ne velike hvale vredno?«

Navdušenje za domovino in za slovensko narodnost je prikipelo do vrhunca v zaključnih opominih: »Vi vidite, da fo 'Slovenzi od negda fem pokasali veliko lubesen do fvoje domovinske deshele, ino fhe njo sdaj fkashejo. Bodmo ali tudi naprej tak, da bo se od naf po pravizi moglo rezhi, da fmo verni domorodniki, nafhi domovinski desheli svéfti, ino tak vrédni, od 'Slave ime 'meti. Ne savershmó nafhe narodnosti, neti si nje ne dajmo vseti, snajmo, da flifhimo k' enem narodi, ker blisu (prečrtano: vifhe) ofemdefet milionov ludi fheteje, k' enem narodi, ker fkoro pol Europe, ino tretji tal Asie obfede, ino segne od gornjega merslega morja noter do Adriatskega ali Terfhkega, ter is Korofhke vun do ledenega morja, mi flifhimo k' tem narodi, ker je sa fvoje lubesni do domovinske deshele volo vfigdar poflavit bil, ino naj poflavit bo sdaj, ino vfigdar. Amen.«

K. se pod črto dvakrat sklicuje na svoja književna dela. V govoru na 1. nedeljo po sv. Treh kraljih navaja nekatere zglede svetnikov s pristavkom: »Kakti se najde v' mojih 1833 v' Grazi natifkanih 'Svetnizhah.« Tako zove K. svojo imenovanega leta izdano knjigo: Branje od tih v' kmetizhke kalendre postavljenih ino nekerih drugih Svetnikov¹. »Na 18. nedelo po Finkofhtih« je govoril med drugim o tem, »kak imate druge beteshne trofhati?« Priporočal je, da naj se poleg njih opravljajo molitve in pripomnil: »Takshe molitve ino opomene najdefh v mojih 1827 vundanih molitvenih krishizah.«²

¹ gl. Simonič, Slov. bibliografija, 246.

² Simonič ni zabeležil nobene K. molitvene knjižice, ki bi bila izšla leta 1827. To je: »Molitvena knishiza sa katolfhke Kristjane vfakega ftana. Vundana od Antona Krempl, Farmefhtra pri fv. Lovrenzi sdol Ptuja. Na Ptuji . . . (V' Marburgi, pritifkana pri Joshefi Janshizi). 12^o. 210 + (5). Na str. 178—185 so »Molitve sa nevarno beteshnim, ali vmirajozhim naprejmolitie.«
Dr. J. Š.

II.

Iz duhovnega pastirstva.

Kako urediti velikonočno izpraševanje, da doseže svoj namen?

Če kdaj, je v sedanjih versko mlačnih, narodno in politično razburkanih časih sveta dolžnost dušnega pastirja, da ostane v najožjem stiku s svojimi župljani. Poznati mora njihove dušne potrebe, seznaniti pa se mora tudi z njihovimi časnimi zadevami in življenjskimi potrebščinami, da more tem uspešneje delovati v njihov časni in večni blagor, kratkomalo, na dušnem pastirju naj se uresničujejo Zveličarjeve besede: »Cognosco oves meas et cognoscant me meae« (Jan 10, 14).

Sredstvo, med mnogimi drugimi gotovo ne najzadnje, da doseže ta cilj, je velikonočno izpraševanje. Naj v naslednjem navedem nekaj misli, kako je urediti, da doseže svoj namen.

Kaj je predvsem namen velikonočnega izpraševanja? Že ime samo nam to pove. Ožji namen bodi v prvi vrsti dobra velikonočna izpoved. Pomen in namen velikonočnega izpraševanja pa je vsekako širji. Dušni pastir naj se trudi, da tudi pri tej priložnosti pokaže ob kratkem pot svojim župljanom, kako naj po naukih sv. vere izpolnjujejo dolžnosti svojega stanu, dolžnosti do družine, sv. cerkve in domovine, da ne bodo živeli in delali samo za časno, nego tudi za večno srečo.

Žalibog, da se pomena velikonočnega izpraševanja čestokrat ne zavedamo. Pobira se denar za vsakovrstne dobre in manj dobre namene, razdeli se potrebno število izpovednih listkov in velikonočno izpraševanje je končano. Ljudje pa so prepričani, da je že izpovedni listek samnasebi neka legalna vhodnica v nebeško kraljestvo.

Da velikonočno izpraševanje ne mine brez dušnega dobička župljanov, ozrmo se na različne okoliščine, ki je spremljajo. Kdo naj vodi velikonočno izpraševanje v župnijah, kjer je več duhovnikov? Gotovo predvsem tisti, ki je svoji župniji dušni pastir *κατ' ἐξουχίαν*, t. j. župnik, če mu to pripušča starost, čas in zdravje, pa spoznavanje njegovih dolžnosti. Resna beseda resnega moža in dolgoletna izkušnja navadno več izda, kakor samo mladeniško navdušenje. Pomagajo naj pa župniku tudi njegovi duhovski pomočniki. Pravilo naj bi veljalo, da imej župnik izpraševanje za može in žene, kaplan pa za mladino, in sicer na podlagi natančnega zapisnika duš, na kojega naj dušni pastir obrača vso skrb in pozornost.

Vprašanje je, kje bodi izpraševanje in ob katerem času. Ne vem, kakšna navada je v tem oziru v različnih župnijah, mnenja pa sem,

da se naj ne vrši v cerkvi, in sicer iz sledečih razlogov: 1. pri velikonočnem izpraševanju se razmotrivajo tudi zgolj posvetne zadeve, ki ne spadajo v hišo božjo; 2. izpraševanje je v mrzlem zimskem času, ko ravno ni najprijetnejše po eno uro ali še več stati na mrzlem kamenitem tlaku. Še tako ognjevitá beseda ne more ogreti otrplih, mrzlih nog. V vsakem župnišču se nahaja navadno prostorna družinska soba, ponekod soba izobraževalnega društva, kjer se udeleženci izpraševanja morejo zbirati.

Čas za velikonočno izpoved je navadno v začetku spomladi, ko se za kmetovalca — le kmečko ljudstvo imam v mislih v svoji razpravi — začne spomladansko delo. Zato naj dušni pastir ne odlaga z velikonočnim izpraševanjem, ampak naj je napove raz prižnico že za drugo polovico januarja ali za prvo polovico februarja. Merodajna naj bi bila v tem tudi misel na »Družbo sv. Mohorja«, za katero se ravno pri velikonočnem izpraševanju dobi največ udov.

K velikonočnemu izpraševanju naj bi prišli vsi, ki so že šolo zapustili. Zato nikakor ne gre, da bi se ga žene ne udeležile, kakor je navada — ali razvada — v mnogih župnijah. Vsak stan bodi pri velikonočnem izpraševanju; saj ima vsak zase posebne dolžnosti, na katere se mora opozarjati ravno ob tej priliki.

Razločno naj dušni pastir s prižnice oznaní dneve, ob katerih naj se župljani, ločeni po stanovih, zberejo ob določenem času k izpraševanju in naj kratko razloži njegov pomen. Pri izpraševanju bodi dušni pastir prijazen in ljubezniv, ne pa oster in oduren. S prijaznostjo se veliko doseže, z ostrostjo malo ali nič.

Velikonočno izpraševanje ne bodi nikdar zgolj izpraševanje katehizma. In če se pri mladini ozira tudi na znanje verskih resnic, naj dušni pastir nikdar ne zahteva preveč, zlasti ne pri mladenčih, ker jih s tem samo odbija od sebe.

Ker je velikonočno izpraševanje ločeno po stanovih, naj dušni pastir predvsem poudarja stanovske dolžnosti. Zlasti naj može opominja, da je sveta dolžnost, se kristjana pokazati ne samo doma in v cerkvi, nego tudi v javnem življenju: pri sodelovanju v občini, okrajnih zastopih, šolskih svetih, predvsem da je važna dolžnost udeleževati se volitev in glasovati za krščanske kandidate. Saj je znano, kako malo zmisla ima ponekod naše ljudstvo za dober izid volitev in kako je v tem oziru čestokrat malomarno in popustljivo.

Ker je dobra knjiga in krščanski časnik res velik zaklad za krščansko družino, slab tisk pa prava kuga za celo obitelj, se da ravno velikonočno izpraševanje porabiti, da se v župniji razširjajo krščanski časniki in dobre knjige (Družba sv. Mohorja).

Ni dvoma, da bi pri tej priložnosti prepričevalna beseda o veliki škodljivosti pijančevanja in nezmernega uživanja alkoholnih pijač bila dobro seme v srcu marsikaterega poslušalca, ki bi v njem obrodilo sad prepotrebne zmernosti.

Že prej sem omenil, da bi ne bilo znamenje posebne modrosti, izključiti žene iz velikonočnega izpraševanja, saj se da po ženah in materah najuspešneje vplivati na cele družine. Naj se pri tej priložnosti posebno materam priporoča pametna, krščanska vzgoja otrok. »Detoljub« in »Duh. pastir« imata mnogo gradiva, ki se da za matere kaj dobro porabiti pri velikonočnem izpraševanju.

V mladini je naša bodočnost. O tem je prepričan gotovo vsak dušni pastir. Zato naj tudi velikonočno izpraševanje vsak vestno porabi, naj ob tej ugodni priložnosti navdušuje mladino za krepostno življenje in jo vodi v prepotrebna in koristna društva, bodisi izobraževalna, bodisi čisto verska, kakor so Marijine družbe. Koliko dobrega, ki ima stalno vrednost za celo župnijo, se da v tem oziru storiti pri velikonočnem izpraševanju, koliko slabega se da odvrniti.

Pametno urejeno velikonočno izpraševanje je velikega pomena in vpliva za celo župnijo. Seveda se naenkrat in hipoma ne bo spremenilo obličje zemlje oz. župnije. »Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.« Če pa dušni pastir z modrim velikonočnim izpraševanjem združuje marljivo vsestransko delovanje in — kar ni najzadnje — dober zgled neomadežanega duhovniškega življenja, njegov trud gotovo ne bo ostal brezuspešen.

I. J.

Število oracij pri sv. maši. — Iz sklepne določbe rubrik konstitucije »Divino afflatu« so nekateri sklepali, da znanprej ne bo treba jemati več kakor tri mašne oracije. To pa ni resnično. Veljajo namreč te-le določbe:

1. Festa duplicia imajo samo eno oracijo, ako ni isti dan nedelja, dan v osmini, feria maior, vigilia, festum simplex. Tedaj se namreč vsak izmed teh mora komemorirati. Komemoracije se vršijo v sledečem redu: 1. de Dominica, 2. de die infra octavam Epiphaniae aut Corporis Christi, 3. de die Octava, 4. de simplicitate duplici maiore, 5. duplici minore, 6. semiduplici, 7. de die infra octavam comunem, 8. de feria VI. post Ascensionem, 9. de feria maiore, 10. de vigilia, 11. de simplici. Po teh še le sledi Oratio de Sanctissimo in imperata, ako je ukazana.

2. Kadar je duplex I. classis, se komemorira samo: Dominica, octava privilegiata, feriae Adventus, Quadragesimae, Quattuor temporum, feria II. Rogationum. Ob praznikih secundae classis pa se komemorira še: festum duplex, semiduplex, dies octava, vigilia in pri

tihih mašah tudi simplex. Ob vseh drugih dneh se vzamejo naštete komemoracije in še dies infra octavam, feria III. et IV. Rogationum, feria VI. post octavam Ascensionis.

3. Pri sv. maši de diebus Dominicis, festis semiduplicibus, simplicibus, feriis, vigiliis, Missis votivis privatis se redno jemljejo tri oracije, ako ni treba vzeti kakih komemoracij. Ako je treba vzeti katero zgoraj omenjenih komemoracij, tedaj odpade druga ali tretja oracija. Ako je n. pr. samo ena oracija, se tretja izpusti in druga pride na tretje mesto. Kadar je festum simplex, feria, Missa votiva je lahko celo pet ali sedem oracij.

4. Dominica Palmarum ne pripušča komemoracij razen pri slovesni maši de Sanctissimo sub una conclusione in ima samo eno oracijo kakor božične in binkoštna bilje. *Somrek.*

Črne svete maše. — Papeževa konstitucija »Divino afflatu« z dne 1. novembra 1911 ni spremenila samo brevirja, ampak tudi nekatere dele svete maše. Med njimi so tudi Missae defunctorum. O teh si je dobro to-le pomniti:

1. Določbe glede črnih petih svetih maš ostanejo iste kakor so bile dosedaj, ker se ni nič spremenilo.

2. Črne tihe svete maše so dovoljene in duplicibus samo in die obitus vel pro die obitus (depositionis). Niso pa dovoljene ob nedeljah in zapovedanih praznikih, ne in duplicibus I. vel II. classis, tudi ne ob ferijah, ki izključijo duplicia I. classis (pepelnična sreda, veliki teden, božična in binkoštna bilja, osmina velikonočna, binkoštna, osmi dan po sv. Treh kraljih in presv. Rešnjem Telesu) in kadar je presv. Rešnje Telo slovesno izpostavljeno.

3. Kadar pa je semiduplex, simplex festum ali feria, se tihe črne sv. maše smejo brati. Izvzete so pa feriae maiores (Quadragesimae, Quattuor temporum, II. Rogationum), Vigiliae, fer. VI. post Ascensionem. Ob teh so črne tihe sv. maše prepovedane. V postnem času pa je vsak teden dovoljena samo ena in sicer prima die libera, t. j. ako ima teden n. pr. trikrat semiduplex se sme črna maša brati samo prvi dan v tednu, poznejša dva dneva pa ne, ako se prvi dan (die libera a festo duplici) ni brala.

4. Tiha črna sv. maša še ni dovoljena »in feria, in qua anticipanda vel reponenda est Missa Dominicae«, torej ob dneh, kadar se mora brati preložena nedeljska maša in prošnje dni tam, kjer je procesija in samo ena sv. maša.

5. Ferialnim mašam n. pr. v postnem času, ko so ne sme brati črna tiha sv. maša, pa se sme dodjati na predzadnjem mestu oracija

za rajne, za katere se mašuje. Taka maša ima po posebnem dovoljenju svetega očeta odpustke privilegirane oltarja, kakor jih imajo črne sv. maše. *Somrek.*

Nekaj pojasnil za novi brevir. — Novo leto 1913 nas je obdario z nenavadnim darilom. Prineslo je namreč nam duhovnikom nov koledar ali direktorij z naročilom, da imamo odslej brevir moliti po novem načinu, kakor ga označuje papeževa konstitucija »Divino afflatu« z dne 1. novembra 1911.

»Lepo darilo to,« si morda misli kdo. Pa ni tako huda z novim načinom pri opravljanju duhovnih dnevnic, kakor si domišlja ali predstavlja ta in oni gospod. Duhovniki, ki so resno začeli moliti brevir po novih določbah s pomočjo novega psalterija, so vobče zelo zadovoljni s tozadevno naredbo in odredbo sv. stolice. Drugi gospodje pa se še bodo sami prepričali, da resnično ni nobenega vzroka za tarnanje ali godrnjanje nad najnovejšimi rubrikami. Tu velja psalmistov nasvet: *Gustate et videte* (Ps 33, 9). Poizkusite sami, pa pogledjte dobro in se prepričajte najprej! Nikar se že vnaprej bati praznega strahu!

Nekatere izmed novih rubrik, zadevajočih brevir pa tudi sv. mašo, je v resnici težko umeti in prav tolmačiti. Zato pa jih je treba dobro študirati, vsestransko preudarjati, pa se tudi z drugimi o njih posvetovati; zakaj več glav več ve in zna. Pa kdor ima brevir samo moliti in ne tudi razlagati, njemu je opravljanje duhovnih dnevnic itak jako olajšano z natančnim direktorijem. Tega naj se le vedno vestno drži, pa bo. Vendar pa si usojam podati tukaj nekaj pojasnil glede na nove rubrike, ker utegnejo marsikomu še koristiti.

1. Pri opravljanju brevirja po novih rubrikah moramo razločevati zlasti to dvojje: je-li dotični praznik, oziroma god, kojega *Officium* imamo moliti, višje ali nižje vrste. To razliko pa nam podaje že konstitucija sama, pa tudi škofijski direktorij.

a) Pri praznikih (Gospodovih, Marijinih, angelov in apostolov) in pri godovih najvišjega reda (I. et II. cl.), kakor jih naštevajo novi konstituciji pridejane rubrike (tit. I, 2), ostane vse pri starem, kakor doslej. Zato direktorij nakratko pravi: oia. ut ibi, i. e. ppr. lc. ali pa: Off. ppr. Da se opravi tak oficij, ni treba novega psalterija.

b) Drugače pa je z godovi nižjega reda (ritus minoris). Takih *Officium* je sestavljen deloma iz godovnega, deloma pa iz ferialnega oficija; zato se tudi ne more moliti brez novega psalterija. Kaj ima dobiti od enega, kaj od drugega, naznanja direktorij; vobče pa velja pravilo: iz psalterija dobi, kar ta ima, namreč psalme z antifonami in vrstico (V. R. po 3. ps.), vse drugo pa iz vseh ostalih delov brevirja.

— Le Officium Dom. in Fer. imata vse iz psalterija in pa ex Proprio de Tempore.

2. Ordinarium divini Officii ni prav za prav nič novega za nas. Zakaj imeli in poznali smo ga že do sedaj. Pa kje? Med psalterijem in po vsem brevirju raztresen je bil. Po novi ureditvi pa je popolnoma izločen ter postavljen na prvo mesto, na čelo novemu psalteriju. Kdor se želi kmalu spoznati v novem brevirju, naj ta Ordinarium vsaj enkrat pazljivo in natanko prouči.

3. Nerazumljivo utegne marsikomu biti to, kako da v soboto in v nedeljo moramo opravljati *Vesperae de Dom.*, čeravno od obeh strani tišči v nedeljo kak *Duplex*, morda celo *Duplex mai.*, nedelja pa je samo *sem. ritus*. Na prvi pogled se zdi to res nekako čudno, vendar pa umljivo, če se pomisli, da je vsled nove konstitucije nedelja dobila prednost pred godovi nižje vrste in nižjega reda (od *dupl. mai. navzdol*). Red (*ritus sem.*) ji je ostal, a njena veljava se je povzdignila. Zategadelj se tudi *Vesperae* (de *Dominica*) molijo ritu *semiduplici*. Upliv konkurentnega godu (*f. concurrens*) čutita samo *Suffragium Sanctorum* in pa *Preces*, ki si ne upata blizu.

Kjer to dvoje napoveduje direktorij, tam že celo ne bo težko opravljati brevir po novem načinu. Tam treba samo direktorij natanko pogledati, potem pa predpisani oficij poiskati. Kajpada je želeti, da se tudi malo študira in preudarja, je-li res tako in zakaj! V to svrho pa bodo gospodje morali novo konstitucijo »*Divino afflatu*«
nekoliko natančneje pregledati in proučiti, ako že tega niso storili. Le tedaj jim bodo tudi določbe direktorija jasne.

4. *Completorium* ima sedaj to posebnost, da so določeni vsakemu dnevu v tednu lastni psalmi. Ogradnje sklepne molitve ostane vedno isto, le psalmi se izpreminjajo. Splošno bi se smelo reči, da imajo prazniki in pa godovi višje vrste psalme nedeljskega kompletorija (*tit. I, 2.*) Navadni, nižji godovi in *Feriae* pa imajo psalme dotične *Feriae*.

Malo drugače je to pri sobotnem kompletoriju. *Vesperae* so de *Dominica* (*I. Vesp.*), *Completorium* pa de *Sabbato*, ako ni katera izmed 4 zgoraj (*tit. I, 2.*) navedenih nedelj. To pa zaradi tega, da se sobotni oficij tudi završi s *Completo. de Sabbato*, ki daje nedelji psalme tudi za *Vesperae* (*I.*).

5. Pojasnila, opombe in okrajšave (*explicationes, praenotanda, advertenda, abbreviaciones*) ob začetku direktorija naj se nikar ne prezrejo ali samo površno pogledajo. Zakaj marsikaj bode jasno in razumljivo onemu, ki sprejme in izpolni ta nasvet.

Letošnji direktoriji so menda po vseh škofijah bolj obširni kakor druga leta. To pa zavoljo tega, da se čč. gospodje tem lažje in tem

prej privadijo novim rubrikam in molitvi po istih. V prihodnje se utegne marsikaj opustiti, kar se v letošnjem naznanja ali povdarja molivcem v olajšavo. To pa bode nam vsem le v prid. Zakaj direktorij bode na ta način manjši in bolj priročen, pa tudi nekoliko ceneji.

R. Janežič.

Missae Gregorianae. — K nekemu duhovniku je prišla pobožna žena ter ga prosila, naj vzame trideset intencij s pogojem, da jih bo bral za rajnega moža trideset dni zaporedoma, ker želi, da bo mož čez trideset dni zanesljivo rešen iz vic.

Duhovniku se cela prošnja nekoliko čudna zdi. Zato vpraša ženo, ali bi ne bila zadovoljna, da svete maše ne opravi neposredno zaporedoma, ker pride večkrat kaj silnega vmes. Žena vztraja pri svoji zahtevi, da se morajo svete maše brati naslednjih 30 dni, sicer ne da intencij. Slišala je namreč o gregorijanskih svetih mašah, ki se morajo brati zaporedoma, da veljajo. Duhovnik smatra celo stvar za praznovernost in ji reče, da takih intencij sploh ne sprejme. — Kaj je pravo mnenje o Gregorijevih svetih mašah?

Postanek gregorijanskih maš je ta-le. V četrti knjigi svojih dialogov pripoveduje sv. Gregorij o menihu, ki mu je bilo ime Just. Ta nevarno zbolí. Njegov lastni brat Kopioz mu streže ter od njega izve, da je prelomil samostansko obljubo vednega ubožstva, ker si je skríl tri zlate. Ko sv. Gregorij to sliši, ukaže takoj samostanskemu predstojniku Preciozu, naj nekaj ukrene, da se Just na smrtni postelji še spokori, pa se tudi drugi samostanski bratje take pregrehe varujejo. V ta namen naj samostanski predstojnik ne pusti nobenemu redovniku k Justovi smrtni postelji, Justovo truplo pa naj da pokopati v neblagoslovljeno zemljo. Pri pogrebu se mu naj vržejo trije zlati za njim v grob rekoč: »Pecunia tua tecum sit in perditionem!«

Opomin sv. Gregorija je imel dober uspeh. Just se je še pred smrtjo spokoril ter se skesal svojih grehov. Tovariše njegove je pa tudi pogreb tako preplašil, da so vse razodeli, kar so poprej prikrivali. Trideset dni po Justovem pogrebu pokliče sv. Gregorij zopet samostanskega predstojnika Precioza ter mu reče: »Dolgo je že, odkar naš brat Just trpi v vicah, zanj moramo opravljati dela krščanske ljubezni in delati, da ga rešimo. Pojdi torej ter ukaži, da se trideset dni nepretrgoma zanj mašuje.« Precioz uboga. Po opravljeni trideseti sveti daritvi pa se Just prikaže svojemu bratu Kopiozu ter mu naznani veselo novico, da je rešen iz vic in je prišel v nebesa.

Besede in zgled sv. Gregorija nagnejo tudi druge, da opravljajo za rajnimi trideset sv. maš zaporedoma. Izšli so za te maše tudi posebni obrazci. Mašne obrazce pa je pozneje cerkvena oblast pre-

povedala. Gregorijanske maše torej niso privilegirane, niso zvezane s nikakšnimi odpustki. Ako dovolijo rubrike, se vzamejo de Requiem. Z navadnimi dnevnimi mašami se zadosti. Tudi zastran oltarja ali osebe ni nikake obveznosti.

Kar se pa števila tiče, imajo po nekaterih krajih mesto 30 maš tudi po šest. To prihaja najbrž tudi iz spisov sv. Gregorija, kjer se pripoveduje, da se je neka duša na ta način rešila iz vic, da se je teden dni za njo maševalo. Ker se je pa že od nekdaj ob nedeljah opravljala sveta daritev za vernike, preostaja za drug namen šest dni.

Kjerkoli verniki gregorijanske maše visoko cenijo, jih je treba poučiti, da v številu samem ne tiči nobena moč, da te maše nimajo prednosti pred drugimi in da je praznoverno meniti, da se po opravljenem določenem številu svetih maš duša gotovo reši muk v vicah v vsakem posameznem slučaju. To se ne sme trditi. Kongregacija svetih obredov je izdala odlok, ki ga je potrdil papež Leo XIII dne 15. sušca 1884: »Utrum fiducia, qua fideles retinent celebrationem triginta Missarum, quae vulgo Gregoriana dicuntur, ut specialiter efficacem ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae ad animae a purgatorii poenis liberationem, pia sit et laudabilis, atque praxis easdem Missas celebrandi sit in Ecclesia probata? R. Affirmative.«

Somrek.

Kdaj se morejo stranke pritožiti zoper previsoko štolnino?

Stranke, posebno nahujskane od pristašev socialne demokracije, se včasih branijo plačati dolžno štolnino, ker se jim zdi postavno previsoka, včasih pa se kar same zaradi previsoke štolnine pritožijo in jo celo zahtevajo nazaj, ko so jo že plačale. Zadnji slučaj hočemo bolj pojasniti. Za duhovnike je v tej zadevi merodajna štolna postava ali štolninski red, kakršen je izšel za Štajersko in Koroško dne 13. decembra 1774, za Kranjsko 5. aprila 1816. leta. Obojni red še velja, v kolikor ga škofijske oblasti v sporazumljenju z vlado v tem ali drugem oziru niso izpremenile ali z novimi določbami nadomestile.

Nobena stranka se ne more pritožiti zoper previsoko štolnino pri politični oblasti, ako bi bil duhovnikov prestop ek tudi resničen, pa se je zgodil že pred tremi mesci. V tem času se stvar zastara in politična oblast mora take pritožbe a limine odkloniti. Nadalje se stranke ne morejo pritožiti o previsoki štoli pri politični oblasti, ako so zahtevale izvanredne obrede, izvanredna opravila, ki jih štolninski red ne omenja. Dušni pastir že navadno pri naročevanju pozna ljudi, ki veliko naročajo, pa nič ne plačajo. Da se ogne raznim prepirom, bi smel od takih oseb v smislu § 25 zakona z dne 7. majnika 1874 zahtevati, da se izvanredna opravila že naprej plačajo. Ker je pa to

vendar presitno, je bolje dobiti od stranke zapisnik ali izjavo, kjer se izreče, da je zadovoljna z napovedanimi pristojbinami, ter obljubi, da jih tekom določenega obroka plača, sicer se sme sodnijsko tožiti in zarubiti na njene stroške. Po § 23 zgoraj omenjenega zakona je politični oblasti (okrajnemu glavarstvu) izterjatev prepuščena. Kjerkoli ima duhovnik tako izjavo od strank, se mu ni treba bati, da bi moral kaj vračevati. Previsoke štolnine pa dober dušni pastir itak nikoli ne zahteva.

Somrek.

Se-li sme petrolej rabiti za večno luč? Cerkev razločuje dvojno vrsto luči. Prva služi liturgičnim namenom in je simboličnega pomena, druga pa se rabi za odstranjevanje teme ali za razsvetljava. Dasi prepušča cerkvenim predstojnikom z ozirom na drugo vrsto veliko prostost, da smejo rabiti celo plin, petrolej, električno luč, bi naj za liturgične namene ostala po želji svete Cerkve le voščena sveča in oljkino olje. Večna luč je zgolj liturgičnega in simboličnega pomena in ne služi potrebni cerkveni razsvetljavi. Zato se je po starodavni cerkveni navadi v ta namen rabilo le oljkino olje. V takih krajih pa, kjer bi tega olja ne bilo mogoče dobiti, bi se moralo rabiti olje, ki ima slične lastnosti. Naj bi bilo rastlinsko, ki ne povzroča kakega neprijetnega duha kakor špirit in ne onesnaži cerkvenih prostorov. Le v skrajni sili bi smel škof dovoliti, da se za večno luč rabi petrolej. Brez posebnega dovoljenja bi ga pa ne smel imeti noben župnik v svoji cerkvi za večno luč. V tem smislu je namreč določila kongregacija svetih obredov dne 9. julija 1864: *Generatim utendum esse oleo olivarum: ubi vero haberi nequeat, remittendum prudentiae Episcoporum, ut lampades nutriantur ex aliis oleis, quantum fieri possit, vegetabilibus.*

Somrek.

Kdaj sme spovednik za velike grehe naložiti malo pokoro?

— Splošno velja pri nalaganju pokore načelo: *Confessarius sub gravi tenetur iuxta criminum qualitatem, quantitatem et facultatem poenitentis satisfactionem imponere.* Včasih pa so vendar take okoliščine, ki nagibljejo spovednika, da naloži manjšo pokoro, kakor jo zasluži spovedenec z ozirom na množino in težo svojih grehov. Take razloge ima spovednik:

1. Ako je spovedenec nevarno bolan, da bi težko pokoro komaj opravil. V takem slučaju naj spovednik bolnika opominja, da prenaša težave svoje bolezni kot pokoro svojih grehov. Labko mu tudi tolažilno naznani, da sam prevzame del dolžne pokore.

2. Ako zapazi zelo veliko, izvanredno kesanje, kar se pa ne najde pogostokrat. Tak kes je že sam po sebi sposoben, da odpravi

mного časnih kazni. Spovedenec pa je tudi pripravljen sprejeti prav veliko pokoro. Ako o svetnikih beremo, da so malo pokoro nalagali za velike grehe, so to storili mnogokrat zaradi tega, ker so sami za grešnike opravljali spokorna dela, ali pa so spovedence spodbujali, naj si sami prostovoljno kaj težavnega naložijo.

3. Ako zapazi pri grešniku veliko grešno slabost, da bi ga težko pridobil za hujšo pokoro, dasi ni dvoma nad njegovim kesom in trdnim sklepom. V takem slučaju je dobro mali pokori še dodjati taka spokorna dela, h katerim je spovedenec po božjih ali cerkvenih zapovedih zavezan, n. pr. biti vsako nedeljo pri sveti maši, če je to do sedaj posebno zanemarjal.

4. Ako se obhaja kak jubilej ali druga z odpustki obdarovana slovesnost. Benedikt XIV. pa prepove, da bi se ob takih prilikah popustila cela pokora.

5. Ako je upanje, da bo zaradi manjše pokore grešnik večkrat prišel k svetim zakramentom. Tu imamo poglavitna vzroka, zakaj Cerkev dandanes ne terja tako strogih spokornih del kakor nekdej.

6. Ako je spovedenec že delal pokoro, stori mnogo dobrega, ali se da pričakovati, da si bo grešnik še sam kaj naložil.

Vsikdar je dobro spovedenca tudi opozoriti, da se mu naloži manjša pokora, kakor jo je zaslužil. Sv. Francišek Ksaverij se je kravavo bičal, da bi zadostil za grehe svojih spovedencev. Tako zado stovanje brezdvomno spolni malo naloženo pokoro. K temu mnenju nas opraviči katoliški nauk o občestvu svetnikov. Vendar pa je papež Aleksander VII zavrgel mnenje, da si lahko spovedenec za opravljanje naložene pokore najme namestnika, ki opravlja mesto njega spokorna dela.

Somrek.

Mednarodni katehetski kongres na Dunaju.

Leta 1912 bo ostalo za avstrijske katoličane zgodovinsko leto v najimenitnejšem smislu. Obhaja se je v avstrijski prestolici evhari stični kongres s slavljem, kakor še nikjer poprej. A tudi za razvoj katehetike je to leto dalekosežnega pomena. Od 6.—11. septembra so zborovali na Dunaju kateheti iz raznih dežel in kronovin, iz raznih narodov in jezikov, prepojeni z enim duhom, vsi istega prepričanja s sv. očetom Pijem X, da je »kateheza prvo in najvažnejše opravilo duhovnega pastirstva«.

Natančnega poročila o tem velevažnem zborovanju nam ni mo goče podati, kar bo pač vsakdo sprevidel, če omenimo, da je priprav ljavni odbor izdal tri precej obširne knjige pod naslovom: »Referate des Kongresses für Katechetik, Wien 1912«, ki jih je moral vsakdo

proučiti, ki je hotel stvarno poseči v debato. Le nekaj splošnih misli hočemo zabeležiti, ki nas navdajajo ob spominu na to impozantno zborovanje.

Kdor ima količkaj srca za mladino in si je vsaj nekoliko svest, kakega pomena je verska vzgoja otrok, ta nam bo pritrnil, ako rečemo: da se je sploh mogel vršiti mednarodni katehetski kongres, že to dejstvo mora vsakega vestnega kateheta napolniti z veseljem. Poglejmo za malo desetletij nazaj, in kdor je odkritosrčen, bo moral priznati, da je bila kateheza pastorka, ki se je za njo le malokdo zmenil.

1. Katehet na ljudski šoli ima opraviti »le z otroki«, se je rekalo nekako zaničljivo, kar pomeni isto kot: »Za otroke je vse dobro, katehetu ni treba posebne učenosti niti bogzna kake izobrazbe.« Temu naziranju o inferionosti ljudskošolskega kateheta je odgovarjal tudi njegov socialni in gmotni stalež. Treba je bilo mnogo idealizma, če se je še kje ohranila navdušenost za ta poklic. Kdor je pa čutil v sebi le količkaj ambicioznosti, ta je dobro znal, da se na katehetskem polju ne delijo lavorike, da jih je treba iskati drugod. Zato so se nadarjeni duhovniki, kjer bilo le mogoče, odtegovali katehetskemu poslu. Koliko bridke resnice se nahaja v besedah sv. očeta: »Scimus equidem eiusmodi tradendae christianae doctrinae munus haud paucis invidiosum esse, quod minoris vulgo aestimatur nec forte ad popularem laudem captandam aptum.«¹

2. Dr. A. Weiß poroča o naredbi iz časa cesarja Leopolda II l. 1791, »daß das öffentlichen Lehrern gebührende Ansehen und der ihnen vermöge ihrer Kenntnisse und gemachten Erfahrungen zustehende Einfluß in die innere Verfassung der Schul- und Studiensachen hergestellt und demnach von den über sie geordneten Stellen nichts von Wichtigkeit ohne ihre Zuziehung und Einvernehmung unternommen werde«². Vkoliko se je to vpoštevalo z ozirom na svetne učitelje, o tem tukaj ne bomo razpravljali, to pa smelo povdarjamo, da so se najvažnejše stvari glede verskega pouka n. pr. učni načrti, učne knjige itd. ukrenile brez katehetov. Katehet je imel le dolžnosti, pa nobenih pravic. Da v teh razmerah ni mogel biti posebno navdušen za svoj poklic, kdo bi tega ne uvidel? Če so se še našli idealni kateheti, ki bi bili radi kaj storili za razvoj kateheze, se jim je na merodajnem mestu reklo: abstine! to bodo že drugi oskrbeli. Tako je ostala kateheza leta in desetletja na istem tiru.

¹ Litterae Encyclicae de christiana doctrina tradenda.

² Dr. Anton Weiß, Geschichte der österreichischen Volksschule 1792 bis 1848. I. Band. Graz 1904, 1.

3. Razvoj kateheze je tudi silno oviral pretiran supernaturalizem. Katehet naj se ne briga za metodo ne za pedagoška načela, on naj le gleda, da se otroci naučé katehizma, vse drugo naj prepusti milosti božji. »Man muß den Kindern die Fragen... vorlegen und sie die entsprechenden Antworten lehren. Dabei muß man sich keine Sorge machen, ob sie die Antworten verstehen, denn Gott wird ihnen das Verständnis zur rechten Zeit schon geben.«¹

»Proč torej z naravnimi sredstvi pri verskem pouku, s tem le trpi nadnaravni značaj verskih resnic, s tem se le tira človeka v racionalizem.« Če je pa tako, potem pa lahko tudi rečemo: čemu dolgo trajne in vestne priprave za duhovniški stan, saj mašniško posvečevanje podeli »posebno milost, da se more prav opravljati mašniška služba«²? Kaj treba zdravnikov, saj sveto poslednje olje »podeli bolniku tudi telesno zdravje, če je koristno njegovi duši«³?

Tudi mi smo trdno prepričani, da je katehetovo delovanje brezplodno brez božje pomoči, da bi pa bil način poučevanja popolnoma irelevanten, tega pa ne moremo priznati, saj bi s tem zanikali resnico, ki je izražena v besedah: ora et labora, človek, pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal. To stališče je kaj spretno označil kanonik Kundi na Solnograškem katehetskem tečaju z besedami: »Wir stehen ganz und vollkommen auf dem Standpunkte des Supernaturalismus und wollen von diesem ausgehen bei jedem Religionsunterricht auf allen Stufen, zugleich verlangen wir aber, daß der Religionsunterricht den natürlichen Anlagen und der natürlichen Entwicklung des Kindes Rechnung trage und nach psychologischen Gesetzen, nach allgemein gültigen didaktischen und pädagogischen Grundsätzen erteilt werde, weil das Übernatürliche die Natur nicht aufhebt, die natürlichen Gesetze nicht zerstört, die natürlichen Kräfte nicht vernichtet, sondern sich dienstbar macht und weil nur so der Religionsunterricht eine zentrale Stellung im Gesamtunterrichte und in der Gesamterziehung einzunehmen vermag.«⁴ Hurter pravi: »Quare theologi illi, qui, ut revelationis necessitatem extollant, rationem deprimunt... revelationi potius nocent quam prosunt, imo eam subvertunt. Sicut enim gratia universim naturam praesupponit, cui inseritur, ut eam perficiat: ita speciatim fides praesupponit rationem... Neque fides praesupponit solum rationis facultatem, verum etiam rationis usum.«⁵

¹ J. Jungmann, Theorie der geistlichen Beredsamkeit.

² Veliki katehizem vpr. 726, 3. — ³ Veliki katehizem vpr. 717, 6.

⁴ S. Danner, Der katechetische Kursus in Salzburg 1906, 46.

⁵ H. Hurter, Theologiae dogmaticae compendium. Scholion 468: »Ratio ne nimis deprimatur«.

4. Priprava za katehetski poklic je bila več desetletij taka, da je morala vzbuditi v duhovniku mnenje, kot bi bil verski pouk v šoli le postranska stvar. Cesar Franc II, ki se je silno zanimal za verski pouk na ljudskih šolah, je izdal ukaz, ki se v njem nahajajo naslednje velepomembne besede: »Die Wichtigkeit des katechetisch-pädagogischen Studiums für die Bildung des Seelsorgers ist unverkennbar. Der bloße Vortrag von Grundsätzen ist hier nicht hinreichend, sondern der junge Geistliche muß seinen Lehrer selbst mit Kindern vorgehen sehen und unter dessen Leitung eigene Versuche mit Kindern anstellen.«¹

P. B. Otter pa piše: »Die praktische Ausbildung des Klerus für die Schule ist später eine solche geworden, daß man meinen könnte, sie sei vom grimmigsten Feinde desselben geplant worden.«² Kateheti so bili v tem času avtodidakti, s tem pa je povedano dovolj. Za ilustracijo ta-le slučaj: Katehet novinec se potoži svojemu župniku, da se kar sramuje pred otroki, tako je v šoli neokreten. Župnik ga pa potolazi, češ tudi meni se spočetka ni bolje godilo. Učitelj, zelo priden mož, se mi je često ponujal, da ostane v mojem razredu med veronaukom, pa da bo skrbel za disciplino, a jaz sem ga prijazno zahvalil — ker nisem hotel, da bi bil učitelj priča moje nespretnosti. — O drugih nedostatkih sedaj molčimo, ker se bo v njih govorilo na II. mednarodnem kat. kongresu. Tako je bilo s katehezo — pred nekaterimi desetletji smo zapisali uvodoma, a bomo odkritosrčni pa recimo — pred nekaj leti. Ni-li torej mednarodni katehetski kongres očarajoč in nad vse vesel pojav in jasen dokaz, da je kateheza nehala biti pastorka, da se jo hoče odslej s vso skrbjo govoriti.

Sicer se že od leta 1893 sem opaža na katehetičnem polju zdrava reakcija. Razni katehetski tečaji na Nemškem, v Švici, na Dunaju, na Hrvatskem so v to veliko pripomogli, zlasti vprašanje o metodi se je na njih temeljito in vsestransko obravnavalo in lahko rečemo v splošno zadovoljnost tudi dovršilo. Tudi marsikatero blagodejne reforme v raznih škofijah so spravile verski pouk v pravi tir. Katehetski kongres se je pa lotil naloge, da korenito ozdravi vse rakrane, ki je za njimi kateheza tako dolgo bolehal. Omenjam le nekatere točke, ki so se na Dunaju razpravljale.

1. Enotni učni načrt za ljudske šole.
2. Učne knjige za ljudske šole (zgodbe sv. pisma, molitvenik, cerkvena zgodovina, enotna knjižica za veronauk na spodnji stopnji, učna knjiga za sklepni verski pouk itd.)

¹ Dr. A. Weiß, Geschichte der österr. Volksschule. II, 357.

² P. B. Otter, Zur Reform des Religionsunterrichtes, 12.

3. Pomožne knjige je veronauk, katehetični list...
4. Stolice (profesure) za katehetiko.

Kako se je vršil katehetski kongres?

Pripravljalni odbor se je po zatrdilu predsednikovem z neko bojaznijo lotil dela, kajti šlo se je za katehetični (!) kongres. Pri otvoritvi je pa slovesno izjavil: »Auch die kühnsten Erwartungen wurden in jeder Hinsicht übertroffen.« Blizu 900 vdeležencev se je oglasilo in tudi prišlo na kongres. A kar je treba še bolj poudarjati: »Kardinal und Minister — tako je pisal Korrespondenzblatt — Bürgermeister und Durchlaucht, Dekan und Prälat begrüßten die Versammlung.« »Wer hätte — tako piše dalje — das noch vor drei Jahren gedacht? Hat doch gar mancher der hohen Herren früher das Wort Katechetik kaum gehört oder gekannt.« Zadnji stavek se nam zdi sicer malo pretiran, a nam je vendar nekako zadoščenje, če se nam bo očitalo, da smo v prvem delu prepesimistično presojali stališče verskega pouka.

In kaj je bil tenor vseh pozdravljalnih govorov? To kar meni sv. oče: Kateheza je prvo in najvažnejše opravilo duhovnega pastirstva.

Posebno važnost pripisujemo dejstvu, da je došel pozdravljat kongres katehetov minister (Hussarek), ki je pričel svoj klasičen govor z velepomembnimi besedami: »Mojega pohoda in pozdrava ni smatrati kot nekak znak kurtoazije, marveč mi je to srčna potreba.« Nikdo ni dvomil, da so mu te besede prišle od srca, dokazal je pa to dejansko s tem, da je dovolil 1000 kron državne podpore za ta kongres.

Tudi tega ne smemo prezreti, da referatov za katehetski kongres niso izdelali le teoretiki in ne bivši kateheti, marveč dolgoletni praktiki, ki še sedaj izvršujejo svoj katehetski posel.

Bo-li katehetski kongres kaj koristil?

Nedvomno. Velikanski vspeh je že dosegel s tem, da je potisnil katehetično vprašanje v ospredje in zainteresiral najširše sloje za versko vzgojo mladine. Najlepše sadove bo pa začel roditi tedaj, ko se bodo začeli sklepi kongresistov izvrševati. Učna uprava, tako je obljubil minister, bo to velevažno delo na vso moč pospeševala. Da bodo tudi drugi faktorji storili svojo dolžnost, o tem vendar ne smemo dvomiti. Nekaj bi se lahko storilo takoj. Vdeležba pri kongresu je bila sicer »ogromna«, če pa pomislimo, koliko kongresistov pride na vsako škofijo, moramo reči, da je bila zelo skromna. Iz naše vladikovine so bili pri tem zborovanju štirje kateheti, ki poučujejo na ljudskih šolah — v drugih škofijah, ki so oddaljene od Dunaja tudi morda ni

bilo bolje —. Le-ti so dobili v roke tiskane referate, ki so se na Dunaju obravnavali, in se mogli pri debatah vglobiti vanje. Bilo bi pa vendar želeli, da bi bili vsaj v najvažnejših točkah informirani vsi kateheti, le tedaj je pričakovati splošnega uspeha. A kako naj se to doseže? S kratkimi poročili, ki jih prinašajo razni katehetskimi listi je malo pomagano, če bi bili tudi vsi kateheti nanje naročeni ter jih pazljivo prebirali, česar pa ne moremo garantirati. Po našem mnenju bi ta naloga zadela katehetska društva — saj, če se ne motimo obstoja tudi pri nas tako društvo —; le-ta bi naj bila nekak informacijski organ za one katehete, ki niso mogli na Dunaj, pa so istotako potrebni in željni zvedeti kaj o razvoju katehetske vede. Tako bi bil katehetski kongres liki vrec, ki ne hrani hladne in oživljajoče studenčnice zase, marveč jo v šumljajočih potočkih pošilja čez širno ravan. Največ upanja pa, da katehetski kongres ne bo ostal brez sadu, nam daje zavest, da se je katehetsko zborovanje vršilo nekako pod okriljem evharističnega shoda, in evharistični Zveličar, prijatelj otrok, bo gotovo temu, kar se je tamkaj sadilo, dal tudi rast.

A. Čížek.

Minister za bogočastje in uk na katehetskem shodu. — Katehetom je na prvem katehetskem kongresu na Dunaju (1912) govoril naučni minister pl. Hussarek zelo pomenljive besede, ki zaslužijo zanimanja pri vseh dušnih pastirjih. V svojem pozdravnem govoru je namreč rekel:

»Bolj kakor nekdaj stoji dandanes šola v znamenju metode pouka in sredstev za praktično izobrazbo učiteljev. Ako naj to gibanje dobro označim, bi rekel, da je šola istinitosti, ki jo danes terjamo, šola, ki ne posreduje samo znanja, ampak tudi sposobnosti, šola, ki si ne stavi samo naloge, da posreduje znanje in resnice, ampak tudi da posreduje izobrazbo srca in značaja. Zato tembolj pozdravljam prireditelje, kakor je katehetski kongres, na katerem hočete, velespoštovani, izmenjati svoje izkušnje in stopiti med seboj v duševni stik. Posebno pomenljivo je, da ste ta kongres pridružili vzvišenemu evharističnemu svetovnemu shodu.

Dovolite, da k vašemu bogatemu programu se stališča učne uprave nekoliko stvarnega pripomnim. Pred vsem bodete obrnili svojo pozornost veronauku in se pri tem vzvišenem in težavnem predmetu posebno s tem bavili, kako bi se ta pouk v nižjih in srednjih šolah povzdignil z zboljšanjem metode in sestavo vrlih učnih knjig. Tu bi bila hvaležna naloga, da bi se sestavila učna knjiga metodike posebno za potrebe avstrijskih šol, ki bi naj učitelja zanesljivo vodila pri njegovem prvem koraku v službi.

Nadalje se boste posvetovali, kako se naj pouk podpre z učili modernega časa in kako se naj vzbuja umevanje cerkvene umetnosti. Tudi se boste posvetovali, kako se naj odpravi pomanjkanje dobrih mladinskih spisov. Tu upam zanesljivo, da se bodo vsa ta vprašanja vsestransko pojasnila, in zelo srečen bi bil, ako pokažejo vaša posvetovanja ravno v teh rečeh dober uspeh. Nadaljnje važno vprašanje je izobrazba učnih moči in je zelo veselo dejstvo, da se je to vprašanje pokazalo v poklicanih krogih in se je izrazila želja po bolj temeljiti in obširni učiteljski izobrazbi. Sprožila se je že misel, da se naj izpit učiteljske usposobnosti predrugači in se naj tudi za verouk uvede poskušnja praktičnega poučevanja. (Odobrovanje). Potem se želi, naj se mladim učiteljem nudi prilika, da s potovanjem v Italijo in sveto deželo razširijo svojo izobrazbo, da morejo tako svoj pouk s svojimi neposrednimi in vedno živahnimi vtisi obnoviti in poživiti. Z ustanovo cele vrste državnih stipendij se ti nameni že pospešujejo. In tako pričakujem, da se Vaša katehitična posvetovanja obrnejo v splošno korist. Učna uprava bo z napeto pozornostjo zasledovala kongres in ne bo ničesar opustila, kar prispeva k uresničenju opravičenih želj in upoštevanju plodonostnih nasvetov. Upam, da bo duhovsko učiteljstvo vsikdar sledilo klicu starega pedagoga: *Salus iuventutis summa lex esto!* Vi ste sejanci božje besede, vi sejete njeno seme v mladinska srca in jaz želim, da seme ne pade na kamenita, ampak na rodovitna tla in prinaša tisočeri sad.

Somrek.

Hvaljen Jezus! — Mnogi kateheti so že uvedli v šolo skrajšan pozdrav: Hvaljen Jezus, H. J., ki ga lavantinski načrt še nima. Tudi odrasli so se ga zlasti potom Marijinih družb že oprijeli. Splošno ugaja po svoji kratkoči, zato ga priporočam.

J. L.

Veroučni načrti. — Želeti je, da bi se pri sestavi načrtov za poučevanje veronauka kolikor sploh mogoče oziralo na red katehizmovih vprašanj. Če na pr. načrt določa, da se vzamejo vprašanja 35—40, 24—26, 45—50, 20, 21, 52—55, 27 itd., je to skakanje in iskanje po katehizmu gotovo v mnogem oziru nerodno za otroka. Saj se da celotna snov v vsakem razredu tako razvrstiti, da pridejo katehizmovi vprašanja lepo drugo za drugim na vrsto, da jih šolar tudi doma lahko in hitro najde, kadar se hoče učiti.

J. L.

III.

Cerkveni pregled.

1. Postava proti jezuitom na Nemškem.

Med prvimi postavami v t. zv. kulturnem boju na Nemškem je bila postava proti Družbi Jezusovi in »tej sorodnim redovom in kongregacijam«. Vlada je predložila državnemu zboru načrt 11. junija 1872, prvo branje se je vršilo 14., drugo 17. junija, v tretjem branju 19. junija se je vladna predloga sprejela z 181 glasovi proti 93. Zvezni svet (Bundesrat) je sprejel postavo dne 25. junija, cesar Viljem I jo je podpisal dne 4. julija 1872. Postava se glasi:

§ 1. Der Orden der Gesellschaft Jesu und die ihm verwandten Orden und ordensähnlichen Kongregationen sind vom Gebiete des Deutschen Reiches ausgeschlossen.

Die Errichtung von Niederlassungen derselben ist untersagt. Die zurzeit bestehenden Niederlassungen sind binnen einer vom Bundesrate zu bestimmenden Frist, welche 6 Monate nicht übersteigen darf, aufzulösen.

§ 2. Die Angehörigen des Ordens der Gesellschaft Jesu oder der ihm verwandten Orden oder ordensähnlichen Kongregationen können, wenn sie Ausländer sind, aus dem Bundesgebiet ausgewiesen werden; wenn sie Inländer sind, kann ihnen der Aufenthalt in bestimmten Bezirken oder Orten versagt oder angewiesen werden.

§ 3. Die zur Ausführung und zur Sicherstellung des Vollzugs dieses Gesetzes erforderlichen Anordnungen werden vom Bundesrat erlassen.

Zvezni svet je že 28. junija sklenil določbe, po katerih naj se ta izjemna postava izvede, ter jih objavil dne 5. julija 1872. Določbe še presegajo kruto postavo in se glasijo tako-le:

Auf Grund der Bestimmung in § 3 des Gesetzes, betr. den Orden der Gesellschaft Jesu, hat der Bundesrat beschlossen:

1. Da der Orden der Gesellschaft Jesu vom Deutschen Reiche ausgeschlossen ist, so ist den Angehörigen dieses Ordens die Ausübung einer Ordenstätigkeit, insbesondere in Kirche und Schule, sowie die Abhaltung von Missinonen, nicht zu gestatten.

2. Niederlassungen des Ordens der Gesellschaft Jesu sind spätestens binnen 6 Monaten vom Tage der Wirksamkeit des Gesetzes aufzulösen.

3. Die zur Vollziehung des Gesetzes in den einzelnen Fällen zu treffenden Anordnungen werden von den Landespolizeibehörden verfügt.

Reskript pruskega ministra za bogočastje Falka z dne 28. septembra 1872 je prepovedal jezuitom »vsako mašniško in dušnopastirsko delo«, torej tudi tiho mašo in spovedovanje.

Nemški jezuitje so se izselili iz domovine in našli zavetišče na Nizozemskem, Angleškem in Luksemburškem, mnogo pa jih je šlo v misijone.

Zvezni svet je na to začel preiskovati, kateri redovi ali katere kongregacije so z jezuiti v sorodu. Pruska vlada je zasledila tako sorodstvo pri enajst redovih oz. kongregacijah, pravni odsek pa je reduciral število na štiri. Dne 20. maja 1873 je proglasil zvezni svet redemptoriste, laza-

riste, kongregacijo sv. Duha¹, in sestre presvetega Srca (Sacré-Coeur)² jezuitom sorodne in razpustil njih naselbine na Nemškem.

Nemški katoličani so na vse mogoče načine protestirali proti tem drakoničnim odredbam, ki so izključile toliko odličnih in v svojem mišljenju in življenju neomadežanih državljanov iz domovine samo zato, ker so sledili klicu božjemu in vstopili v katerega izmed navedenih redov. Vse zastonj. Šele 8. marca 1904 je padel § 2 postave proti jezuitom, ostal pa je § 1. V izvajanju zakona se je vdomačila na Pruskem in Bavarskem, pa tudi po drugih zveznih državah razun Saksonske milejša praksa. Jezuitje so imeli konferenčne govore v cerkvah in dvoranah, vodili so duhovne vaje po samostanih in zavodih, imeli znanstvena predavanja, celo ljudske misijone je pruska in bavarska vlada (molče) tolerirala.

Nenadoma je prišel odlok bavarskega ministrstva za bogočastje z dne 4. avgusta 1911. Takrat je bil minister dr. v. Wehner, osebno dober katoličan, kar je večkrat pokazal tudi v bavarski deželni zbornici. Ta odlok bi bil prakso znatno poostril, ker je zahteval, da se strogo izvede določba zveznega sveta z dne 5. julija 1872. Jezuitom se dovoli samo tiha maša, dovolijo se znanstvena in verska predavanja izven cerkve, prepove pa se vsako dušnopastirsko delo, zlasti eksercicije in religiozna predavanja v cerkvi, zakaj to spada že med »prepovedano redovno delovanje«. Ni čuda, da se je vsa katoliška javnost oglasila proti takemu samovoljnemu poostrenju v izvajanju zakona, ki je sam po sebi krivičen in sramoten za »pravno« državo. Bavarska vlada je pač sama spoznala, da z omenjenim ministerialnim odlokom ni zadela pravo, zakaj dr. v. Wehner je priredil zaupno okrožnico na urade, v kateri razlaga pojem »redovno delovanje« mnogo mileje. Med tem je moralo ministrstvo, kateremu je predsedoval grof Podewils, vsled za centrum zelo ugodnega izida deželnozbornskih volitev (4. februarja 1912) odstopiti, in novo vlado je sestavil znani voditelj nemških katoličanov dr. baron Hertling. Minister za bogočastje dr. v. Knilling in minister notranjih zadev dr. baron Soden sta objavila dne 11. marca 1912 odlok, katerega je bila pripravila že prejšnja vlada. V njem se omejuje pojem »redovno delovanje« tako-le: »Die genauere Umgrenzung des Begriffes »Ordnstätigkeit« wird in der Weise zu erfolgen haben, daß Handlungen, die als rein priesterliche, von dem eigentlichen Aufgabenkomplexe des Ordens losgelöste Functionen sich darstellen, und bei denen die Ordensangehörigen zum Zwecke vorübergehender Aushilfe in der Seelsorge einer von der Ordensleitung unabhängigen Aufsichtsgewalt unterstehen, als außerhalb des Gebietes der Ordnstätigkeit liegend angesehen werden.« Misijoni so jezuitom prepovedani po odloku z dne 5. julija 1872. Potem nadaljuje ministrski odlok: »Wesentlich verschieden von den Missionen sind die sogen. Konferenzen, die hauptsächlich Vorträge apologetischen oder sozialen Inhalts zum Gegenstand haben. Solche in profanen Räumen schon bisher unbedenklich zugelassene Konferenzvorträge werden in dem vom Verbote

¹ Kongregacijo je ustanovil bl. Ludovik Maria Grignon de Monfort l. 1703. Gl. M. Heimbucher, Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche. 2. Aufl. III. Paderborn 1908, 520.

² To kongregacijo je ustanovila bl. Magdalena Zofija Barat († 1865). Gl. Heimbucher III², 375.

betroffenen Wirkungskreis auch nicht einzubeziehen sein, wenn sie in kirchlichen Räumen abgehalten werden und wenn mit ihnen Gelegenheit zum Empfange der Sakramente verbunden wird.« Ako nastane kdaj dvom, ali je kaka nameravana prireditve misijon ali pa spada pod pojem konferenc, se bo odločilo v posameznih slučajih po medsebojnem pogovoru cerkvene in državne oblasti.

Ta odlok oz. praktično navodilo za oblasti je v toliko hvale vreden, da skuša uveljaviti najmilejšo prakso, ki je mogoča, dokler obstoja § 1 zakona z dne 4. julija 1872. Ko je prišel prvi Wehnerjev odlok, ki bi bil znatno poostiril obstoječo prakso, je liberalno časopisje zatrjevalo in dokazovalo, da se po njem nobena pravica katoliške cerkve in njenih ustanov ne krati. Ko pa je prišel drugi odlok v javnost, je začelo isto cerkvi nasprotno časopisje nečuvno gonjo proti baronu Hertlingu. Očitati so mu celo, da je nasproten skupni državi, da je kršil splošne državne zakone. Ta hujskarija, ki se je posluževala tudi najpodlejšega orožja — denunciacije, je našla odmev v državnem zboru. Namen je bil prozoren: strmoglaviti Hertlingovo ministrstvo. Baron Hertling je pa apeliral na zvezni svet (Bundesrat), naj avtentično pojasni pojem »redovno delovanje« (Ordnstätigkeit). Sedaj se je začela še hujša gonja, ki naj bi napravila vtis na člane zveznega sveta ter jih pridobila za strogo tolmačenje »redovnega delovanja«. Liberalno časopisje je dokazovalo z raznimi, že davno ovrženimi bajkami, da so jezuitje nasprotni državi, kulturi, napredku, narodnosti itd., »Evangelischer Bund« je v časopisju in na zborovanjih skrbel, da se razvname »furor protestanticus« proti jezuitom. Da je »jezuitska morala« igrala zopet važno ulogo, je umevno.

Pa tudi katoličani niso počivali. Dne 16. julija 1912 so naredili bavarski nadškofje in škofje na zvezni svet vlogo, v kateri res apostolsko odkrito in možato dokazujejo, da je izjemni zakon proti jezuitom krivičen. Pozivljajo zvezni svet, naj vendar odpravi ta žalostni spomin na dobo kulturnega boja, za zdaj pa naj avtentično raztolmači pojem »redovnega delovanja« v zmyslu bavarske vlade, prosijo pa tudi, naj se dovolijo misijoni, ki ne spadajo k »redovnemu delovanju«, ker dobijo misijonarji pooblastilo za oznanjevanje božje besede in jurisdikcijo za spovedovanje od škofa, ne pa od svojih redovnih predstojnikov. Škofje še opozarjajo, kako blagodejno vplivajo misijoni na versko in družabno življenje. Nekako otožno se glasi predzadnji odstavek tega važnega dokumenta, kakor da bi bili škofje že slutili, da pri zveznem svetu ne bodo našli pravice. Glasi se: »Da nach der bayerischen Interpretation nur das als erlaubt zu gelten hätte, was tatsächlich seit vielen Jahren vielerorts unbeanstandet vor den Augen der Behörden geschah, so müßte eine verschärfende Änderung der fraglichen Interpretation sich zugleich gegen diese vieljährige mildere Praxis wenden und darum in ihrer Ausführung von dem katholischen Volke als eine neue Kulturkampfaktion angesehen werden und somit neue aufregende Kämpfe zur Folge haben.«¹

Odločen korak bavarskega episkopata je našel povsod veselo in hvaležno priznanje.

¹ Besedilo vlog gl. »Katholische Kirchenzeitung« z dne 22. avgusta 1912, št. 34; »Allgemeine Rundschau« z dne 31. avgusta 1912, št. 35.

Druga resolucija velikega nemškega katoliškega shoda, ki se je vršil v Cahah (Aachen) od 12. do 15. avgusta 1912 obsoja zakon proti jezuitom, ker krati svobodo katoličanov na Nemškem, ter zahteva, da se odpravi¹. Enake resolucije so se stavile na neštevilnih zborovanjih in v istem zmislu je pisalo katoliško časopisje.

Po vsem tem se je pričakovalo, da bode zvezni svet upošteval upravičene želje katoličanov in tolmačil pojem »redovnega delovanja« vsaj v milejšem zmislu. Toda ta nada je varala. Zvezni svet je izdal dne 28. novembra 1912 svojo avtentično interpretacijo, katera je iznenadila tudi one, ki niso upali mnogo. Glasi se:

Da Zweifel über die Bedeutung und Begriff der verbotenen Ordens-tätigkeit im Sinne der Bekanntmachung des Reichskanzlers vom 5. Juli 1872 entstanden sind und die Königlich Bayerische Regierung eine authentische Auslegung dieses Begriffs beantragt hat, hat der Bundesrat beschlossen:

Verbotene Ordens-tätigkeit ist jede priesterliche Tätigkeit gegenüber anderen, sowie die Erteilung von Unterricht.

Unter die verbotene religiöse Tätigkeit fallen nicht, sofern nicht landesherrliche Bestimmungen entgegenstehen, das Lesen stiller Messen, die im Rahmen eines Familienfestes sich haltenden Primizfeiern und das Spenden der Sterbesakramente. Nicht untersagt sind wissenschaftliche Vorträge, die das religiöse Gebiet nicht berühren.

Die schriftstellerische Tätigkeit wird durch das Verbot nicht betroffen.

Kdor le površno primerja to izjavo z zakonom z dne 4. julija 1872, odlokom z dne 5. julija 1872 in z zakonom z dne 8. marca 1904, s katerim se odpravlja § 2 postave z dne 4. julija 1872, mora uvideti, da novi odlok ni le razveljavil novejše milejše prakse, temveč sega dalje ko pisano pravo. Posebno odiozna je določba, da so dovoljena le znanstvena predavanja, ki ne obravnavajo verskih vprašanj. Monisti, svobodomiselnici, socialisti, anarhisti smejo torej javno napadati temelje religije in npravnosti, »učenjaki« à la Artur Drews smejo zanikati zgodovinsko existenco Kristusovo, liberalni protestantski pastori smejo negirati nadnaravno božje razodetje, jezuitom pa je prepovedano znanstveno braniti religijo. Nemški katoličani so nad novo krivico skrajno ogorčeni. To ogorčenje odmeva iz njih časopisja² in se je pokazalo tudi v nemškem državnem zboru, kjer sta v proračunski debati nastopila P. Spahn in Ad. Gröber in v obširnih ter temeljnih govorih dokazala, kako neutemeljena in krivična je nova razlaga »redovnega delovanja«, ki jo je dal zvezni svet, kako krivičen in za katoličane žaljiv je zakon proti jezuitom. Ta dva govora spominjata živo na govore, ki so jih imeli v obrambo katoliške cerkve v dobi kulturnega boja veliki voditelji nemških

¹ Prim. »Katholische Kirchenzeitung« z dne 5. septembra 1912, št. 36; »Kölnische Volkszeitung« z dne 16. avgusta 1912, št. 721.

² Tako piše n. pr. poslanec dr. E. Jäger v ugledni monakovski reviji »Allgemeine Rundschau« z dne 14. decembra 1912, št. 50: »Der preußische Polizeigeist, der nicht bloß die Regierungen, sondern gegenüber den Katholiken auch die bürgerlichen Parteien beherrscht, erscheint hier in Reinkultur: der Untertan muß schikaniert werden, damit er weiß, daß er Untertan ist.«

katoličanov Windthorst, v. Mallinckrodt in brata Reichensperger.

Zelo medlo je državni kancelar v. Bethmann-Hollweg zagovarjal izjavo zveznega sveta. Zatrjeval je, da novi odlok ni poostril pravnega položaja, kar bode pokazala praksa; zakona proti jezuitom pa da ne kaže odpraviti, ker je temu nasprotno »evangelijsko ljudsko čuvstvovanje« (das evangelische Volksempfinden). Kar zadeva slednje, je treba vedeti, da se je zbudilo to čuvstvovanje po dolgotrajni zagrizeni gonji proti jezuitom in temelji na neštevilnih bajkah o jezuitih, ki so že zdavnaj strogo znanstveno ovržene. Sicer pa ni politika čuvstvovanja nikdar in nikjer opravičena, temveč edinole politika pravičnosti in zdravega razuma. Ko je knez Bismarck sklenil po nesrečnem kulturnem boju mir s sv. stolico, so se proti njemu tudi sklicevali na protestantsko čuvstvovanje. Toda genialni državnik je to odločno odklonil. Ker se je državni kancelar zatekel k protestantskemu ljudskemu čuvstvanju, naj omenimo mimogrede čudno izjavo poslanca dr. Paascheja v državnem zboru dne 5. decembra, iz katere bi smeli sklepati, da izvira odlok z dne 28. novembra 1912 iz nasprotstva nemškega protestantizma proti sv. očetu, ter je odgovor na encikliko o sv. Karolu Boromejskem, na encikliko o strokovnih zvezah in na zapoved prisege proti modernizmu. V koliko je to res, se ne da določiti, ker spadajo čuvstva med imponderabilia.

Državni kancelar je zatrjeval, da odlok zveznega sveta pravnega položaja ni poslabšal, kar bode pokazala praksa. Ad. Gröber je v že omenjenem parlamentarnem govoru fino ironično vprašal, ali se morebiti objavljajo odloki zato, da bi se ne izvajali. Kancelarjevo izjavo je že ovrgla praksa.

V Freiburgu na Badenskem je imel izvrstni govornik p. Oton Cohausz S. J. serijo znanstvenih apologetičnih predavanj v največji dvorani v mestu pred mnogoštevilnim občinstvom. Dne 6. decembra je dobil poziv na okrajni urad, kjer se mu je naznanilo, da je badenska vlada nadaljevanje predavanj na podlagi odloka zveznega sveta z dne 28. novembra 1912 prepovedala¹. Za tisti dan se je predavanje še »izjemoma« dovolilo, ker ga ni bilo mogoče več odpovedati.

V badenskem mestu Pforzheim je priredil »Evangelischer Bund« predavanja proti jezuitom. Katoličani, katerih je v imenovanem mestu nad 12.000 (Pforzheim šteje nekaj nad 60.000 prebivavcev) so nameravali prirediti tudi zborovanje, na katerem naj bi p. O. Cohausz govoril o zgodovini Družbe Jezusove. Badensko ministrstvo za notranje zadeve pa je sporazumno z ministrstvom za bogočastje in uk dne 9. decembra 1912 zborovanje prepovedalo. Utemeljevanje te prepovedi je naravnost klasično in kaže, da je kancelarjeva tolažba o mili praksi iluzorična. Dotični stavek se glasi: »Da nach der Ankündigung anzunehmen ist, daß P. Cohausz einen wissenschaftlichen Vortrag halten will, der das religiöse Gebiet berührt, so dürfte der Vortrag eine Zuwiderhand-

¹ Ta prepoved ima, kakor se je zdaj zvedelo, zanimivo zgodovino. Iz krogov evangelijske zveze (Evang. Bund) se je pri okrajnem uradu, ki odgovarja našemu okr. glavarstvu, zahtevalo, da se predavanja prepovejo. Ker urad zahtevi ni ugodil, so petenti rekurirali na ministrstvo, ki je bilo njih željam bolj naklonjeno ter izdalo prepoved.

ung des § 1 des Gesetzes vom 4. Juli 1872 betr. den Orden der Gesellschaft Jesu und die Bekanntmachung des Reichskanzlers betr. die Ausführung des genannten Gesetzes vom 28. November 1912 darstellen.«

Iz debate v državnem zboru kakor iz nove prakse in iz pisanja protestantskih listov se mora posneti, da imajo nemški katoličani prav, ako smatrajo novi odlok zato, kar so ga imenovali že v naprej bavarski škofje, za novo bojno akcijo proti cerkvi. Lukman.

2. Vzhodna cerkev.

Srbska cerkev.

Pri Srbih se najbolj očitno kaže razdirajoči vpliv cerkvenega razkola. Kakor je namreč srbski narod politično razdeljen med razne države, tako je razcepljen tudi v več cerkvenih, medsebojno popolnoma ločenih skupin. Zato pravzaprav ne moremo govoriti o eni srbski cerkvi, ampak o srbskih cerkvah. Srbi v Turčiji so podložni carigrajskemu grškemu patriarhu, kraljevini Srbija in Črnagora sta pa tudi v cerkvenem oziru popolnoma samostojni; Srbi na Hrvaškem in Ogrskem imajo svojega patriarha v Sremskih Karlovcih (Slavonija), dalmatinski Srbi imajo dve škofiji, ki sta podrejeni rumunskemu metropolitu v Črnovicah. V Bosni pa še sedaj ni rešeno srbsko cerkveno vprašanje. Pred aneksijo je bil srbski sarajevski metropolit vsaj imenoma še odvisen od carigrajskega patriarha, po aneksiji pa ni več pravne podlage za to odvisnost; definitivno se bode to vprašanje rešilo šele potem, ko bode podrobneje določeno politično razmerje Bosne do drugih dežel avstrijsko-ogrske monarhije.

1. Na Turškem se morajo Srbi vedno boriti za svoje narodne pravice; z ene strani jih preganjajo bojeviti Albanci, z druge pa Bolgari in Grki. Ob koncu leta 1911 sta se za izpraznjeno prizrensko škofijo borila dva srbska kandidata, arhimandrit (opat) Bogdan Radojković in arhimandrit dr. Gavril Dožić; prvi je bil kandidat srbske, drugi pa črnogorske in menda tudi avstrijske vlade. Zmagal je črnogorski (avstrijski) kandidat arhimandrit Dožić, profesor na srbski gimnaziji v Carigradu.

2. Srbska cerkev v kraljevini Srbiji vedno nazaduje in razpada, napreduje pa brezverstvo in socialna demokracija. Splošno se priznava, da cerkev ne izpolnjuje svoje naloge. Mnogo pozornosti je zbudil urednik »Hrišćanskega Vesnika« pop Ilić, ki je brezobzirno opisal žalostno stanje srbske cerkve v kraljevini. »Srbska cerkev — tako piše — se nahaja v tako žalostnem stanju, da je navadna sredstva ne morejo več rešiti.« Duhovščina ni kos svoji nalogi. Celo uradni »Glasnik pravoslavne crkve v kraljevini Srbiji« skoraj v vsaki številki priznava, da je položaj srbske cerkve skoraj brezupen. Med duhovniki vlada velika needinost; duhovščina nima zmisla za cerkveno disciplino in skupnost ter s tem sama izpodkopuje ugled cerkve. Duhovščina cele Srbije je organizirana v splošnem duhovskem društvu, ki je sicer v nasprotju s cerkveno ustavo, a ima vendar z dovoljenjem ministrstva vsako leto svoje občne zборе. Na teh občnih zborih se očitno kaže pomanjkanje cerkvene discipline; duhovniki se ostro napadajo med seboj, prepira se mestna in vaška duhovščina, vsi pa napadajo višjo hierarhijo, češ, da mrzi nižjo duhovščino in da je kriva vsega zla v cerkvi (gl. poročilo o občnem zboru l. 1911 v »Glasniku« 1911, št. 17). Za složno organizirano moderno dušno-pastirsko delo du-

hovščina nima zmisla, pač pa je složna v nekaterih stanovskih vprašanjih. Tako se je letos na izrednem občnem zboru (dne 30. aprila) med duhovščino dosegla popolna sloga v zahtevi za ureditev duhovskih plač. Doslej je duhovščina po večini navezana samo na prostovoljne darove vernikov in na štolnino; redne državne plače in pokojnine še nima. Materialni položaj svetne duhovščine je od leta do leta žalostnejši. A rešitev je odvisna od državne skupščine (parlamenta), ki se kar noče lotiti tega vprašanja, dasi duhovniki dosti glasno prosijo oziroma zahtevajo pomoči.

Srbska cerkev v Srbiji je po cerkveni ustavi iz leta 1890 popolnoma podrejena politični oblasti. Vrhovno oblast nad cerkvijo ima naučni minister; minister sprejema pritožbe proti škofom, nadzoruje njih dopisovanje z drugimi razkolnimi cerkvami in dovoljuje objavljane dopisov drugih razkolnih cerkev. Tudi izpolnitev duhovskih zahtev in želja je odvisna od ministra oziroma od skupščine. Zadnja leta si cerkveni krogi veliko prizadevajo za izpremembo cerkvene ustave. Načrt za izpremembo so združeni duhovniki predložili že leta 1904; načrt so pregledali škofje in ga predložili ministru, skupščina se pa noče lotiti tega vprašanja. Ni čuda, da je v teh razmerah začelo Srbiji groziti veliko pomanjkanje duhovščine.

Nič bolj veselo ni med redovno duhovščino. Število redovnikov naglo pada. Leta 1903 je bilo v 54 samostanih v kraljestvu Srbiji skupno 113 menihov, sedaj jih je samo še 74. Ženski samostani so pa popolnoma izumrli; zadnja srbska redovnica, po imenu Evgenija, je umrla leta 1860. Redovniki (tudi opati) so podrejeni škofom, a vendar so tudi medseboj organizirani in imajo vsako leto svoj občni zbor. Kljub malemu številu imajo redovniki vendar še precejšnjo veljavo, nekoliko zaradi tega, ker se izmed redovnikov izbirajo škofje, nekoliko pa zaradi samostanskega premoženja, ki je vredno skupno okoli 8 milijonov kron.

Lansko leto je srbska vlada dosti občutno pokazala svojo neprijaznost do cerkve. Profesorji veronauka, ki so imeli doslej isto plačo, kakor drugi profesorji (po 3 K od ure), bodo imeli odslej nižjo plačo (po 2:50 K od ure). Novi zakon o taksah in davkih (z dne 26. marca 1911) nalaga duhovščini znatna bremena. Na uradne cerkvene listine je naložena taksa od 5 do 50 K; za imenovanja (nastavljanja) raznih duhovnih oseb so določene naslednje takse: za diakona 0:50 K, za župnika 30 K, za arhipresbiterja (protopopa) 60 K, za meniha-brata 2 K, za meniha-duhovnika 20 K, za škofovega tajnika 40, oziroma 60 K, za opata 80 K oziroma 100 K, za škofa 300 K, za nadškofa 600 K; za premeščenje župnika 10 K. Iz tega je videti, da srbska vlada cerkve ne namerava podpirati, ampak jo le izkoriščati.

3. Karlovska metropolija (patriarhat). Ogrski in hrvaški Srbi so imeli že od leta 1791 veliko samostojnost v cerkvenih in cerkvenopolitičnih stvareh. Cesar Leopold II jim je dovolil takoimenovane narodne zборе (sabor) in svobodno volitev metropolita (patriarha). Leta 1848 je avstrijska vlada metropolitu v Sremskih Karlovcih (Slavonija) potrdila naslov patriarha. Najvišjo oblast v cerkvenopolitičnih in gospodarskih stvareh ima cerkvenonarodni zbor (sabor), sestavljen iz 75 izvoljenih poslancev, patriarha ter vseh srbskih škofov ogrsko-hrvatske državne polovice. Izmed izvoljenih poslancev mora biti 25 duhovnikov in 50 poslancev svetnega stanu. Cerkvenonarodni zbor izbira izmed sebe odbor devet članov; ta odbor ima dolžnost izvrševati od zbora sklenjene in od države

potrjene sklepe, nadzorovati upravo cerkvenega premoženja (posestev in gotovine), imenovati in odstavljati upravne uradnike, določati potrebne svote za cerkve in dovoljati posojila iz cerkvene glavnice. Vrhovno nadzorstvo nad zborom ima cesar, ki to svojo oblast izvršuje po svojem komisarju, kakem ogrskem političnem uradniku grškega obreda. Po dose-danjem opravniku (iz leta 1875) so iz oblasti cerkvenonarodnega zbora izrecno izključena notranja cerkvena vprašanja, dogmatične in liturgične stvari ter cerkvena disciplina. Cerkvenonarodni zbor in njegov odbor je torej osnovan popolnoma na politično-ustavni podlagi; njegova oblast in sestava (laiki imajo dvetretjinsko večino) se gotovo ne sklada z duhom Kristusove cerkve, ampak po protestantovskemu načelu dovoljuje laikom veliko oblast v cerkvenih stvareh. Ni čudno, da se je posebno v zadnjih letih vedno kazalo veliko nasprotje med hierarhijo in med zborom. Cerkvenonarodni zbor si je prisvajal najvišjo oblast v vseh cerkvenih vprašanjih brez ozira na škofe in patriarha; sploh se zbor ni nič oziral na cerkveno pravo in cerkvene tradicije.

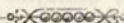
Škofje so hoteli podrobneje določiti delokrog cerkvene hierarhije in s tem tudi določiti meje zborove oblasti. Doslej so škofje imeli vsako leto škofovske konference, na katerih so reševali skupna cerkvena vprašanja; te konference so kot nadomestilo sinode reprezentirale vrhovno cerkveno oblast. Škofijska sinoda torej ni bila formalno konstituirana, ni imela svojega statuta, ki bi določal njeno sestavo, njen delokrog in poslovniki; njena oblast in njen delokrog je bil določen po tradiciji in indirektno po statutu cerkvenonarodnega zbora. Nesporazumljenja in konflikti z državno oblastjo, posebno pa s cerkvenonarodnim zborom so bili neizogibni. Bilo je torej res potrebno, da se podrobneje določi oblast in delokrog hierarhije oziroma sinode. Zato so škofje l. 1911 sestavili statut za sinodo karlovške metropolije (»Ustrojstvo sv. arhijerejskoga sinoda pravoslavne srpske mitropolije karlovačke«); cesar ga je potrdil dne 6. novembra 1911. Po tem statutu je sinoda najvišja cerkvena oblast za »duhovne poslove« v karlovški metropoliji, ki je kot »organska enota vzhodne pravoslavne cerkve samostojna cerkvena pokrajina«; delovanje sinode nadzoruje cesar »ustavnim potom«. Sinoda posluje v nerazdeljivi zvezi z metropolitom-patriarhom, ki je njen predsednik. Člani sinode z odločujočim glasom so: metropolit-patriarh in šest srbskih škofov ogrsko-hrvatske državne polovice; člani s posvetovalnim glasom so: metropolitov (generalni) vikar, vikarji drugih škofov, izvoljen, a ne še posvečen škof, začasni upravitelj kake škofije, od sinode posebe imenovani sinodalni svetovavci, metropolitov tajnik. Delokrog sinode obsega: vrhovno vodstvo vseh zavodov in ustanov za izobrazbo in vzgojo kandidatov za vse cerkvene službe, vodstvo verskega šolskega pouka, disciplinarne naredbe za vse duhovne cerkvene organe in sodno postopanje za vsa cerkvena sodišča, vrhovno vodstvo samostanov, sodelovanje pri določanju števila in obsega župnij. Sinoda voli s »terno«-predlogom metropolita-patriarha in škofe, sklepa o premeščenju škofov, postavlja opate (arhimandrite). Sinoda se shaja v Sremskih Karlovcih redno dvakrat na leto. To so poglobitve do-ločbe novega statuta.

Narodnocerkveni zbor noče priznati tega statuta in si prisvaja pravice edine zakonodajavne oblasti v karlovški metropoliji. Vnela se je huda borba. Ves prepir je končala ogrska vlada s tem, da je dne 29. junija

odpravila narodno-cerkveni zbor, narodno-šolski svet, »eparhijske skupščine« (škofijske cerkvene organizacije). Vso oblast in vse posle dosedanjih avtonomnih zastopov prevzamejo patriarh in škofje — seveda pod državnim nadzorstvom. S tem je uničena srbska narodnocerkvena avtonomija. Ogromno cerkveno premoženje, vredno skupno 120 milijonov kron, ki je bilo doslej pod nadzorstvom in upravo narodnocerkvenega zbora, se bode odslej upravljalo brez vednosti ljudstva in nižjega duhovstva. Tako so ogrsko-hrvatski Srbi izgubili važno oporo narodne zavesti in organizacije. Iz pisanja srbskih cerkvenih listov je razvidno, da se je narodnocerkveni zbor odpravil v soglasju in najbrže celo na željo sedanjega patriarha in nekaterih cerkvenih krogov, katerim se je zdelo vmeševanje laikov v cerkvene zadeve preveč škodljivo.

4. Dalmacija. Dalmatinska srbska cerkev je morala v zadnjih dveh letih prenesti dva huda udarca. Leta 1910 se je vsled poneverjenja ustrelil kotorski škof Dositej Jović, ob koncu lanskega leta pa je bil odstavljen in upokojen zadrski škof Nikodim Milaš. Milaš je bil po svojih znanstvenih delih znan po vsem razkolnem svetu; njegova knjiga o cerkvenem pravu je prevedena na nemški, ruski, bolgarski in grški jezik. V svojih zgodovinskih delih in zbirkah je kazal veliko učenost, marljivost in spretnost, pa premalo poštenosti. Dokazalo se mu je, da je potvarjal dokumente, citate in zgodovinska fakta. Belgrajski in karlovški profesorji so mu večkrat očitali in dokazali plagiatstvo in falzifikacije. Nazadnje se je pokazalo, da tudi pri vladi svoje škofije in pri upravi cerkvenega premoženja ni bil pošten. Pod njegovo upravo (bil je 21 let zadrski škof) so izginili vsi škofijski fondi, zbirke za zidanje srbske cerkve v Spljetu, prihranki posameznih cerkvâ in premoženje samostana Krka. Dokazalo se je, da se je defraudacija vršila polagoma vsa leta Milaševe vlade; zato se je moralo vse to vršiti z vednostjo škofovo. »Bogoslovski Glasnik« (Sremski Karlovci 1912) v 3. št. priznava, da je avstrijska vlada nasproti Milašu zelo prizanesljivo postopala, ko ga je samo vpokojila s pokojnino 10.000 K, od katerih se tretjina uporablja za poravnavo poneverjene svote. Bukovinski razkolni metropolit in škofje karlovške metropolije so priskočili na pomoč in poravnali velik del primanjkljaja, a vendar manjka še 80.000 K. Uradni list ruske sinode (»C. Vedomosti«) je pisal, da je vsega kriva avstrijska vlada, a »Bogoslovski Glasnik« (1912 št. 3., str. 292 nsl) odločno zavrača taka zavijanja in sklepa: »Ali se zares misli, da je nam dosti pomagano, ako se za vsak neugoden pojav pri nas dolži »propaganda«, »unija« itd.?! Nam more pomagati samo resnica in ljubezen iz resnice rojena.«

Dr. F. Grivec.



IV.

Slovstvo.

a) Pregledi.

Priprava za prvo sv. spoved in prvo sv. obhajilo.

Katehetu je prav mnogo pomožnih knjig na razpolago, da pripravi šolsko mladino za svete zakramente. Za prvo sveto spoved so spisali take knjige: Gerigk, Häring, Huck, Kaufmann, Nist, Pascher, Pichler, Rudisch, Sauren, Schwillinsky, Kreuser in drugi. Za prvo sveto obhajilo imajo katehetje v pomoč n. pr. Fuhrmann, Fuhr, Berninger, Mayr, Rohmann, Schmitt, Inderfuhr, Schwillinsky, Pichler. Marsikatera izmed omenjenih pomožnih knjig bo zanaprej postala neporabna, ako ne izide v novi, popolnoma predelani izdaji. Odkar je namreč izšel odlok svete kongregacije za oskrbo zakramentov »Quam singulari« z dne 8. avgusta 1910, morajo katehetje svoje šolarje v bolj zgodnjih letih pripravljati za prvo spoved in prvo obhajilo. Ker so mnoge pomožne knjige v tem oziru spisane za srednjo in višjo stopnjo, sedaj se pa priprava mora vršiti deloma na nižji, deloma na srednji stopnji šolske dobe, zato so s to spremembo nekatera poprej dobra navodila zastarela.

Izmed novih izdaj so došle dosedaj uredništvu sledeče pomožne knjige:

Kommunion-Unterricht für Schule und Christenlehre von Fr. Bobelka. Graz 1911. U. Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff). K. k. Hofbuchhändler. 8° (143). Geb. K 2·40. Pisatelj je znan po drugih pomožnih knjigah za pouk v katehizmu, svetopisemskih zgodbah in cerkveni zgodovini. Ima že tudi dvaindvajsetletno katehetsko izkušnjo za seboj. Metodo, ki jo ima v drugih spisih, najdemo tudi tukaj. Kdor je ž njo zadovoljen, mu bo to delo ugajalo. Nove papeževe določbe upošteva. Zanimive so zgodbe, ki jih navaja, dvajset po številu. Dajo se dobro porabiti pri obhajilnih nagovorih.

Kurze Katechesen zur Vorbereitung auf die erste heil. Beicht und erste heil. Kommunion. Erklärung des vom f.-e. Ordinariate Wien approbierten Unterrichtes für die erste heil. Beicht und Kommunion bearbeitet von Msgr. Josef Pascher. Wien. St. Norbertus-Verlagshandlung. 8° (22). Br. K 0·30. — Ker so avstrijski škofje na svojih skupnih konferencah določili, naj šolarji v tretjem šolskem letu prejmejo zakrament svete pokore in presvetega Rešnjega Telesa, se je s to določbo posebno na Dunaju mnogo izpremenilo. Poprej so jih redno pripravljali za prvo sv. spoved v četrtem, za prvo sv. obhajilo pa v petem šolskem letu. Zato so katehetje sestavili posebno knjižico: »Unterricht und Gebete für die erste heilige Beicht und Kommunion«. 8°, (10). Schulbücherverlag. Wien. 1911. K 0.06. Le kdor ima to knjižico, more rabiti Pascherjeve kateheze. Pisatelj je že leta 1909 izdal slične, a bolj obsežne kateheze, ki so bile pred vsem namenjene učiteljem neduhovnikom. Sedanje kratke kateheze imajo mnogo dobrega in poučljivega, a to menim, da je v tretjem šolskem letu mogoče podati na podlagi Malega katehizma že bolj temeljit pouk, kakor nam ga tu podaje Pascher.

Erstbeicht- und Erstkommunionunterricht für das dritte Schuljahr. Von Johann Ev. Pichler. Wien, 1911. St. Norbertus-Verlagshandlung. 8° (XVI und 142). K 2; geb. K 2.80. Pichler podaje precej obširno pripravo za prvo spoved in prvo sveto obhajilo. Pouk za spoved obsega 20 katehez, za obhajilo pa 10. Ima tudi nagovor na dan spovedi in obhajila. Poučuje na zgodovinski podlagi, kar dela nauk nazoren in zanimiv. Pisatelj je že v svojem prejšnjem delu: *Katholische Volksschulkatechesen* objavil pripravo za prvo spoved in prvo sv. obhajilo. A sedanje kateheze so bolj lahke in priproste, ker so namenjene tretjemu šolskemu letu.

Anleitung zur Erteilung des Erstkommunikanten-Unterrichtes. Von Dr. Jakob Schmitt. Zwölfte Auflage. Freiburg im Breisgau, 1911. Herder. 8° (XII und 371). K 3.60; geb. K 4.80. Na podlagi Deharbovega katehizma, ki je z nekaterimi izpremembami uveden skoraj v vseh škofijah po Nemčiji, je izdelano Schmittovo navodilo. Zelo obširno in temeljito opozarja kateheta na važnost pripravljavnega pouka in mu daje primerne migljaje o času, obsegu in načinu poučevanja. Kar se pa katehiziranja samega tiče, je metoda prirejena za že bolj razvite učence. Pisatelj namreč nima pravih katehez, ampak le katehizmov komentar, ki je pa sicer jako dober. Razlaga je prisrčna in navdušena. Veliko predrost daje knjigi temeljita priprava na spoved, mnogo obhajilnih nagovorov in osnov za cerkvene govore o Najsvetejšem zakramentu. Nove papeževe določbe se že tudi upoštevajo.

Anleitung zum Erstbeicht-, Erstkommunion- und Firmungsunterricht in ausführlichen Katechesen nebst zehn Kommunionreden- und Gebeten. Von P. Paulus Schwillinsky O. S. B. Neu bearbeitet von P. Engelbert Gill O. S. B. Dritte Auflage. Graz 1912. Moser. 8° (VI und 168). K 150; geb. K 2.—

Schwillinsky oziroma njegov naslednik pripravlja otroke za prvo sv. spoved, sveto obhajilo in sveto birmo na podlagi Malega katehizma, kakor želi tudi učni načrt Lavantinske škofije. V tretjem šolskem letu ta priprava popolnoma zadošča, saj se potem posamezni sveti zakramenti v četrtem in petem šolskem letu natančneje razložijo. Pisatelj upošteva nove papeževe določbe in podaje 11 katehez kot pripravo za sveto spoved, 12 za sveto obhajilo in 5 za sveto birmo. Njegove kateheze vendar niso metodično izdelane, ampak le komentar katehizmovega besedila. Dasi razlaga ni slaba, vendar nima tistih vrlin glede na enotnost in upliv na srce in voljo, kakor bi bilo posebno želeli na stopnji tretjega šolskega leta. Ako katehet ni posebno spreten, postane lahko taka eksegetična razlaga zelo pusta in ne doseže zaželjenega uspeha. Zelo porabni pa so kratki nagovori, ki jih je pisatelj sestavil prosto po načrtih dr. J. Schmitta.

Iz vseh omenjenih knjig se vidi, koliko zanimanja so obudile nove papeževe določbe pri katehetih. Pomožnih knjig za skupno sveto spoved in skupno sveto obhajilo nam torej ne manjka. Pač pa še ni noben pisatelj izdal prav kratkega, priprostega navodila, po katerem bi se naj ravnali katehetje v prvem šolskem letu. Tudi tu je že treba podati mladini bistveno potrebne nauke o sveti spovedi, kakor o svetem obhajilu. Zakaj vse otroke, ki so že pri pameti veže o velikonočnem času cerkvena zapoved. Stariši so jih dolžni peljati k svetim zakramentom, katehetje pa so jih poleg starišev dolžni primerno pripraviti. V tem zmislu

tudi Lavantinski učni načrt prav dobro razločuje med bistveno pripravo za iste, ki jih vodijo sami stariši k svetim zakramentom, in pa med pripravo za skupni prejem v tretjem šolskem letu. *Somrek.*

b) Ocene.

Blagor njemu, ki bere, in njim, ki slišijo besede prerokovanja ter hranijo, kar je v njem zapisano. (Apokalipse 1, 3). — Cerkevna berila (zlasti sveti listi in evangelji) za nedelje, praznike in godove cerkvenega leta. Po naročilu prečastitega kn.-šk. Lavantinskega ordinariata v Mariboru z dne 15. aprila 1911 št. 1507. 8^o (XII in 550). V Mariboru, 1912. Založila kn.-šk. konzistorijalna pisarna.

V lavantinski škofiji so se rabile po cerkvah večinoma perikope, ki so izšle v Ljubljani l. 1870, ponekod pa tudi one, ki jih je izdalo c. kr. založništvo šolskih knjig. Ta izdaja ni posebno praktična zaradi predrobnega tiska, ona pa je zastarela in knjiga sama, četudi tiskana na trpežnem papirju, je kazala že sledove časa. Zato je bila želja po novih perikopah splošna in se je izrazila šestokrat na dekanijskih konferencah.

Koncem novembra 1912 je izšla nova knjiga z vestno pregledanim besedilom in natisnjena s popolnoma novimi, primerno velikimi in lahko čitljivimi črkami. Na čelu nosi lep jeklorez po risbi redemptorista M. Schmalzla, ki predstavlja zmagoslavno cerkev.

Uvod podaje kratek pregled čez vse slovenske (katoliške) izdaje celega sv. pisma ali posamnih biblijskih knjig ter čez slovenske izdaje perikop.

Knjiga sama ima tri dele.

Prvi del (1—242) obsega liste in evangelije za nedelje in Gospodove praznike in za vse dni sv. posta natančno po rimskem misalu, le da manjkajo perikope za adventne, poletne in jesenske kvatrne dni. Iz velikonočnega in binkoštnega tedna so sprejete perikope za ponedeljek in torek.

Drugi del (243—434) ima liste in evangelije za praznike in godove svetnikov. Tukaj je red rimskega misala izpremenjen v toliko, da je splošni del (commune sanctorum) na prvem mestu, ter so popolnoma natisnjeni tudi tisti listi in evangeliji, ki jih misale samo navaja. Tako se drugi del lahko pri godovih, ki nimajo lastnih perikop, sklicuje na ta splošni del in tudi iskanje ni težavno. V posebni del so se sprejeli vsi svetniki, ki se častijo po cerkvah lavantinske škofije.

V tretjem delu (435—530) stoji na prvem mestu trpljenje Gospodovo po štirih evangelistih, temu pa slede od sv. stolice in lavantinskih sinod predpisana branja: pouk o zakramentu sv. zakona, o četrti cerkveni zapovedi, odlok o starosti prvoobhajancev (ves odlok in posnetek), odlok o pogostem in vsakdanjem obhajilu (ves odlok in posnetek) ter kratek nauk o sv. veri in o krščanskem življenju. Na koncu so še navadne molitve pred pridigo in po pridigi.

Knjiga je od novega leta, 1913 zapovedana za rabo pri službi božji v lavantinski škofiji.

Lehrbuch der Dogmatik von Dr. Bernhard Bartmann, Professor der Theologie in Paderborn. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. (Theologische Bibliothek). Freiburg und Wien 1912, Herdersche Verlags-handlung. gr. 8^o (XX u. 862). K 16.80; gbd. in Bückram-Leinen K 18.60.

Moderne dogmatike, ki izhajajo na Nemškem, so večidel pisane v nemškem jeziku. Pohleju je sledil Specht, za Spechtom je prišel Bartmann; latinsko pišejo poleg jezuitov skoraj le še Romani.

Bartmannova učna knjiga dogmatike je v Herderjevi »Bogoslovni knjižnici« izšla kot druga pomnožena in popravljena izdaja, ker se natis rokopisa smatra za prvo izdajo. Vkljub naglašnemu »pomnoženju« se tudi drugi izdaji pozna, da so ji za predlogo bila scripta, ki služijo kandidatom za memoriranje v svrhu izkušnje.

Mnogoteri traktat vsebuje res samo to, kar se mora od kandidata zahtevati kot minimum izpitnega znanja. Tako n. pr. obsega razprava o zakramentalih samo dve strani, o odpustkih šest strani, o zakramentu mašniškega posvečenja — pisatelj daje temu poglavju naslov »Die Ordination« — osem (!) strani, o zakramentu sv. birme 10 strani, cel traktat o eshatologiji komaj 26 strani. Ker knjiga brez registra obsega le 851 strani, ostane, če odštejemo 88 strani sicer jako zanimivega uvoda, ki razpravlja o pojmu dogmatike in dogme, o dogmatičnih spoznavnih principih, o metodi, nalogi in zgodovini dogmatike, in če še tudi odtegnemo 90 strani razprave o cerkvi, ki se navadno, osobito v Avstriji, obravnava v fundamentalki, za tvarino, ki je običajna za specielno dogmatiko, zgolj 673 strani.

Umevno je, da se je na tako zoženem prostoru morala skrčiti tudi snov. Nekoliko partij se omeni le bolj kurzorično in nekako mimogrede, da si bralec, ki mu druge knjige niso na razpolago, ne more niti pojma ustvariti o tem, za kaj se pravzaprav gre. To velja med drugim n. pr. o epiklezi, kateri je posvečene cele pol strani v knjigi (str. 721).

Sploh se pri modernih nemških dogmatikih opaza rastoča neorientiranost v sodobni razkolni teologiji, nepoučenost, ki ni in tudi ne bi nikdar smela biti moderna. Tako ignoriranje nikakor ne pospešuje težnje za združitev krščanskih cerkva.

Kaj rad pa se pisatelj razpolemizira s protestantizmom, včasih celo več, nego je treba. Priznati se mora, da je v tej panogi prav spreten in srečen ter da obvlada obširno sporno polje. Dosti se tudi ozira na modernizem, v kolikor se dostojno dogmatike, ter ima zanj odločno zavrnitev.

Kar daje tej dogmatični učni knjigi stalno vrednost, je njena pozitivna stran. Pisateljevo stališče je: dogmatika kot pozitivna znanost naj predvsem nudi pozitivne dokaze, ki teko iz božanstvenega vira sv. pisma in tradicije. K temu sili katoliškega dogmatika tudi ozir na nasprotnike, ki oprti na sv. pismo in zgodovino dogem skušajo katoliške dogme izločiti iz sv. pisma in nauka sv. cerkvenih očetov.

Svetopisemske dokaze navaja avtor kolikor možno polnoštevilno, uporabljajoč pri tem historično-filologično metodo znanstvene eksegeze. Nikjer tudi ne zanemarija dokazov iz tradicije, ki pridejo posebno takrat in tamkaj do veljave, kjer je pri kakem verskem nauku opazati dogmatičen razvoj. V tem oziru so mnogoteri odstavki Bartmannove dogmatike zgledni.

Bolj skromni so pisateljevi spekulativni napor. Na tem polju se avtor zadovoljuje s tem, da kratko beleži rezultate sholastične spekulacije, posebno sv. Tomaža. V podrobnosti in potanosti se ne spušča rad, osobito tamkaj ne, kjer se teologičnemu problemu ne more do živega drugače kot z raznimi hipotezami. Ne odloči se ne za eno, ne za drugo hipotezo. Proti molinizmu zavzema ravno tako odklonilno stališče, kakor

proti tomizmu: »kühl bis an's Herz hinan«, da se poslužimo Goetlejevega izraza. »Tomizem ali molinizem. To vprašanje se navadno stavi v dogmatičnih učnih knjigah. Toda ni dolžnost, ne dogmatična ne znanstvena, pridružiti se temu ali onemu sistemu. Je še tretje stališče, ki je dovoljeno, priznati svoje neznanje« (str. 473). Toda to avtorjevo stališče je zgolj negativno, ki, kakor ne zadovoljuje v subjektivnem oziru raziskajočega duha, tako v objektivnem zmislu ne pospešuje napredka dogmatične znanosti.

Pri nekaterih težavnih in spornih vprašanjih, kakor n. pr. pri onem o metafizičnem bistvu daritve sv. maše, si pisatelj kratkoma prihrani trud, da bi obrazložil razne »mašne teorije«, ker odklanja pojem daritvene destrukcije (str. 750). Sodimo pa, da je tudi tozadevno pisateljevo tolmačenje nezadovoljivo, ker preneha ravno tam, kjer bi se potanja razlaga morala začeti.

Dr. J. Hohnjec.

Zgodovina katoliške Cerkve. Za osmi gimnazijski razred spisal dr. Anton Medved, c. kr. gimn. profesor v Mariboru. V Ljubljani, 1912. Založila »Katoliška bukvarna«. Natisnila »Katoliška tiskarna«. 8° (II in 256). Cena nevezani knjigi K 2.50, vezani K 3.—

To je četrta slovenska učna knjiga za verouk na višji gimnaziji, tako da se sedaj v vseh gimnazijskih razredih verouk lahko poučuje v slovenskem jeziku.

Tvarina je po času razdeljena v štiri dobe. Prva doba: Od ustanovitve svete Cerkve do smrti Konstantina Velikega (33—337). V drugih knjigah je mejnik prve in druge dobe milanski edikt (313), kar je bolj naravno, ker se je takrat ustavilo krvavo preganjanje kristjanov, ki je za prvo dobo najbolj značilno. Konstantinovo delovanje po l. 313 spada v drugo dobo. — Druga doba: Od smrti Konstantina Velikega do cerkvenega razkola (337—867). To dobo nekateri raztezajo do Karola Velikega, drugi (Bader) manj opravičeno do sv. Bonifacija. Odpad grške cerkve od Rima prav primerno zaključuje drugo dobo, za katero so značilni veliki verski boji, ki so med drugim pripravljali razkol. Letnica 867 (stran 4 in stran 50) se nanaša na cerkveni zbor v Carigradu, ki ga je sklical Fotij in je na njem očitno nastopil proti papežu. V »Kazalu« (stran 253) je ostala pomotoma letnica 857, to je leto, v katerem je Fotij sprejel patriarhat ter bil posvečen. Na strani 89 bi bilo namestu »čestilakomnost in trma Bardajeva« bolj prav čestilakomnost in trma Fotijeve. Sicer je pa § 29, ki govori o grškem razkolu, prav dobro, kratko in jasno obdelan; istotako v naslednji dobi § 44, ki popisuje razkol na zapadu. — Tretja doba: Od cerkvenega razkola do t. zv. reformacije (867—1517). — Četrta doba: Od t. zv. reformacije do najnovejšega časa (1517—...).

Po vsebini je v uvodu (§ 4) napovedana razdelitev: A. Zunanji razvoj katoliške Cerkve, in sicer glede na 1. njeno razširjevanje, 2. njeno razmerje do različnih držav. B. Notranji razvoj katoliške Cerkve, istotako v dvojnem oziru na 1. cerkveni nauk, 2. cerkveno življenje. To bi dalo v vsaki dobi štiri poglavja, kar bi pregled olajševalo. Žal, da se ta razdelitev v vidni obliki ni ostvarila, ampak se v vsaki dobi nepretrgano vrsti paragraf za paragrafom, tako da se čitatelj utruji, ko dolgo ne pride do nikakega presledka.

Učni snovi je pridejano »Berilo« s prav primerno vsebino. Sicer se bo pa tudi učna snov v nekaterih oddelkih mogla in morala le kurzorično čitati, ker se zlasti v drugem tečaju osmega razreda zaradi mature ne more in ne sme preveč zahtevati od dijakov.

S pohvalo je treba omeniti, da se v posebnem paragrafu (21) obširneje in bolj prav ko v nemških knjigah popisuje: Kako so se pokristjanili Slovenci, dalje v § 22: Slovenski (recte staroslovenski) cerkveni jezik in v § 23: Kako so se pokristjanili drugi Slovani. Popis delovanja sv. Cirila in Metoda sodi bolj v § 23 ko v § 21. Še lepše pa bi bilo, ako bi bila slovanska apostola dobila svoj paragraf, kakor ga ima sv. Bonifacij. V četrti dobi se pisatelj tudi hvalevredno ozira posebe na avstrijske in slovenske razmere: § 52. Protestantizem na Avstrijskem, § 53. Protestantizem na Slovenskem, § 54. Protireformacija.

Kratko, pa dobro so v § 28 opisana krivoverstva druge dobe, ki se v nekaterih šolskih knjigah preobširno popisujejo. V četrti dobi so v § 51 Luthrove zmote obširno popisane, in sicer tako, da se primerjajo z nauki katoliške Cerkve; tu je prilika, da se ti nauki iz dogmatike ponove. Sploh se v cerkveni zgodovini lahko ponavlja in utrdi marsikaj, česar so se dijaki učili v prejšnjih razredih. Umestno bi bilo n. pr. pri apostolskih očetih (§ 14) in apologetih (§ 15) omeniti, da citirajo izreke iz evangelijev ter poročajo o njih apostolskem izvoru. Tako bi se ponovilo in na novo utrdilo, kar uči apologetika v 5. razredu o zgodovinski verodostojnosti evangelijev; to je za versko prepričanje temeljne važnosti.

Cerkvenim očetom, ki so svetniki, naj bi se dosledno dodajal privednik »sveti«. Nedosledno je pisati: Sv. Klemen, sv. Polikarp, a samo: Ignacij, Irenej, Ciprijan. Razločevali naj bi se pa od teh »cerkveni pisatelji«, kakor je v § 13 razloženo.

V § 9. Krščanstvo in poganstvo — bi bilo zaradi preglednosti in lažjega učenja želeli, da bi bili rimski cesarji, kateri so kristjane preganjali, po drugačnem tisku ali po številkah tako označeni, da bi jih oko ločilo od onih, ki jih ne štejemo med preganjalce.

Izmed tiskovnih pogreškov, ki se tudi z največjo skrbnostjo ne morejo popolnoma iztrebiti, omenjam sledeče, na katere naj bi katehet pri pouku opozoril: Na strani 15 se čita, da se je Vespazijan s 33 legijami napotil v Palestino; prav bi bilo s 3 legijami (in sicer s 5., 10. in 15. Tem legijam pa se je pridružilo mnogo pomožnih čet, tako da je imel okrog 60.000 mož. Jožef Flavij, Zgodovina judovske vojne 3, 4). Na strani 135 pod črto: Kristope, prav: Christophe. Na strani 158: Gemisthus Retho, prav: G. Pletho. Na strani 194: Rodliz, prav: Radliz.

Knjiga je spisana v pravem cerkvenem duhu, lepem jeziku, živahno in z navdušenjem, tako da ne le poučuje, ampak tudi vnema in utrjuje prepričanje o božjem izvoru in božjem vodstvu sv. Cerkve. Dobro došla ne bo samo dijakom, ampak tudi duhovnikom, ki bodo našli v njej mnogo lepe tvarine za cerkvene govore. Pa tudi izobraženi laiki naj bi segli po njej; čitali jo bodo z zanimanjem in marsikak predsodek, ki jih morda moti, jim bo razpršila.

Dr. Iv. Svetina.

Die Epiklese der griechisch-orientalischen Liturgien. — Ein Beitrag zur Lösung der Epiklesisfrage von Dr. Joseph Höller C. Ss. R. (9. Heft der Studien und Mitteilungen aus dem kirchengeschichtlichen

Seminar der theologischen Fakultät der k. k. Universität in Wien. 8^o (XX und 139). Wien 1912, Meyer & Comp. K 2.80; geb. K 4. —

Slovstvo o epiklezi je že zelo obširno, vendar še do danes nimamo povoljne razlage te molitve, ki je bila v IV. in V. stoletju splošno v rabi na vzhodu in zapadu in se je ohranila do današnjega dne v vzhodnih liturgijah. Kdaj in zakaj je prišla epikleza v liturgijo, ali je epikleza Logosa ali epikleza sv. Duha prvotna, kakšna je prvotna oblika in prvotni pomen epikleze, kako se je razvijala in kaj je vplivalo na razvoj — ta in druga vprašanja še do danes niso rešena. Epikleza je eden najtežavnejših problemov liturgiologije.

Pred seboj imamo nov prispevek k rešitvi tega vprašanja. Pisatelj je predložil svoje mnenje že pred nekaj leti v oceni G. Rauschenove knjige *Eucharistie und Bußsakrament* (Freiburg i. Br. 1908), objavljeni v *Theologisch-praktische Quartalschrift* 62 (1909) 618—625. Sedaj nam podaja monografijo, v kateri zavzema njegov »Versuch, eine befriedigende Lösung der Epiklesisfrage anzubahnen« le 29 strani, vse drugo je, rekel bi, zgodovina problema. Knjiga je torej kompendij o epiklezi, kateri lepo orientira o vseh bistvenih točkah.

Kot uvod je postavil pisatelj na čelo svoji knjigi besedilo epikleze v grški Jakobovi, Markovi, Chrysostomovi in v staro-armenski liturgiji.

Prvo poglavje (5—24) označuje stališče rimske cerkve proti epiklezi vzhodnih liturgij. Pred florentinskim cerkvenim zborom je bila epikleza v XIV. stoletju predmet razprav med Armenci in rimsko stolico, katera je že takrat odločno zavrnila mnenje, da ima epikleza konsekratorično moč. Na koncilu v Florenci je prišlo v juniju 1439 do diskusije o epiklezi. Metropolit Izidor Kieveški je pri javni disputaciji zastopal mnenje, da imajo sicer Gospodove besede spremenilno moč, da pa se jim mora pridružiti epikleza kot dopolnilo. Cerkveno zedinjenje se je še le doseglo, ko je dne 5. julija 1439 nikejski metropolit Janez Bessarion podal uradno ustmeno izjavo, da priznavajo Grki konsekratorično moč edinole Gospodovim besedam. Na podlagi te obvezne izjave se je proglasil dekret zedinjenja »Laetentur coeli et exsultet terra«, v katerem se vprašanje o epiklezi ne omenja. Izrečno pa se povdarja v dekretu za Armence (*Exsultate Deo* z dne 5. decembra 1439) in za Jakobite (*Cantate Domino* z dne 4. februarja 1442), da so Gospodove besede, katere je govoril pri zadnji večerji, »forma eucharistiae«. Maronitska provincialna sinoda je l. 1736 odločno nastopila za izključno konsekratorično moč Gospodovih besed. Odloke te sinode je potrdil Benedikt XIV l. 1741. V najnovjšem času je zavrnil Pij X v apostolskem pismu »*Ex quo*« z dne 26. decembra 1910 trditev princa Maksa Saksonskega, da je v grških liturgijah epikleza potrebna za veljavno konsekracijo¹.

V drugem poglavju (25—56) razpravlja pisatelj o napačnih razlagah epikleze. Nas zanima pred vsem stališče vzhodnih bogoslovcev, zato ga hočemo označiti natančneje. Med pravoslavniimi sta pri razlagi epikleze dve struji. Nekateri priznavajo konsekratorično moč Gospodovih besed, pravijo pa, da je epikleza potrebna za dovršitev spremenjenja, tako solunska metropolita Nikolaj Kabasilas (ok. 1354) in Simeon († 1429), efeški nadškof Markos Eugenikos, ki pripisuje epiklezi dopol-

¹ Gl. Voditelj XIV (1911) 257.

nilno moč (*δύναμις τελειωτική*), carigraski patriarh Jeremija II (1555 do 1565). To stališče ima ruska cerkev, kakor priča Aleksij Malcev, ki se sklicuje na pravoslavno veroizpovedanje (*ὀρθόδοξος ὁμολογία τῆς πίστεως*), na dogmatično delo nadškofa Makarija, na formular škofovske prisege in na krščanski katehizem pravoslavne katoliške vzhodne cerkve, ki ga je po naročilu sv. sinoda izdal moskovski metropolit Filaret Drozdov. Drugi prilaščajo izključno epiklezi konsekratorično moč. Tej struji pripada kievski metropolit Peter Mogilas in grška pravoslavna cerkev, kar dokazujejo sklepi jeruzalemske in carigrajske sinode iz l. 1672 in oficijelne izjave najvišjih cerkvenih dostojanstvenikov od XVII. do XIX. stoletja. V tem zmislu sta se glede epikleze izrazila carigrajska patriarha Anthimos VI in Anthimos VII v odgovorih na vabila papežev Pija IX in Leona XIII. — V sledečih dveh paragrafih tega poglavja je sestavil pisatelj napačna tolmačenja epikleze, ki so jih podali protestantski in starokatoliški pisatelji ter katoliški avtorji (Ambrosius Catharinus, Chr. Cheffontaines, Le-Quien, F. Combéfis, A. Toutté, E. Renaudot, P. Le-Brun, H. Schell).

V tretjem poglavju (57—73) dokazuje pisatelj, da je Gospod pri zadnji večerji spremenil kruh in vino v Svoje Telo in Svojo Kri z besedami: To je moje Telo... To je moja Kri, ter da je cerkev od nekdanj bila prepričana, da se pri izgovarjanju Gospodovih besed pri novozakonski daritvi izvrši čudovito spremenjenje. Biblični dokaz za prvi del ter patriistični dokaz za oba dela bi bilo treba po mojem mnenju izpopolniti in poglobiti.

Četrto poglavje (74—105) vsebuje nepovoljne rešitve našega vprašanja. Pisatelj jih deli v štiri skupine. »Dogmatična rešitev«, katero je podal že Bessarion na florentinskem cerkvenem zboru in ki jo zastopajo tudi mnogi novejši dogmatiki (Franzelin, Atzberger, Gutberlet, Lingen, Schanz) ter zgodovinarji (Naegle, Marković, Salaville), priznava epiklezi le deklarativni pomen, t. j. epikleza hoče le pojasniti in razložiti skrivnostno vsebino zakramenta, ki je na oltarju vsled Gospodovih besed. »Obhajilna teorija« pravi, da se kliče po epiklezi sv. Duh, ki naj nakloni vernikom sadove sv. obhajila (Torquemada, Suarez, Bellarmín, de Lugo in dr.). »Intencionalna teorija« vidi v epiklezi izražen namen cerkve in mašnika, storiti isto, kar je storil Gospod pri zadnji večerji in za kar je pooblastil apostole in njih naslednike (Henke, Oswald in Hergenröther, ki pa spaja to razlago z dogmatično). Na zadnjem mestu navaja pisatelj razne druge učenjake, ki so se trudili razložiti epiklezo. Zvečine so to le varijacije in kombinacije prej imenovanih teorij.

Peto poglavje (106—134), v katerem podaje pisatelj svojo razlago, nosi skromni naslov: »Versuch, eine befriedigende Lösung der Epiklesisfrage anzubahnen.« Najprej konstatira, da je vprašanje o epiklezi zgodovinsko, ne izključno dogmatično. Dogmatika sicer pove, kaj da epikleza ni, t. j. da nima konsekratorične moči, ne pove pa, kaj da je; to se da dognati edino-le po zgodovinski poti. To je popolnoma pravo stališče, kakor sta že prej odločno povdarjala Al. Schmid in G. Rauschen.

P. Drews je spoznal po skrbnem proučevanju, da pripadata t. zv. klementinska liturgija v VIII. knjigi apostolskih konstitucij in sirska t. zv. Jakobova liturgija istemu poglavitnemu tipu, le da reprezentira ona antio-

hijsko, ta pa jeruzalemsko obliko ter da sta obe liturgiji po svojem osnovnem tipu zelo stari. Na ta Drewsov rezultat, kateremu se, kolikor je meni znano, ni mnogo ugovarjalo¹, se opira Höller. V epiklezi teh dveh liturgij se kliče sv. Duh, da pokaže ali razodene (*ἀποφάνη*, nehve') darove na oltarju kot Gospodovo telo in kri ter stori one, ki jih prejmejo, deležne milosti sv. obhajila². Ta epikleza ne nudi seveda prav nobene potežkoče. Toda v drugih liturgijah stoje bolj »trdi« izrazi, ko se po Gospodovih besedah kliče še sv. Duh, da izvrši ali dovrši spremenjenje kruha in vina. Ako je v klementinski in Jakobovi liturgiji ohranjena prvotna oblika epikleze, kako se je mogla izvršiti tolika sprememba, ki ne zadeva samo besedila, temveč tudi misel? Pisatelj opozarja na to, da skraja ni bilo uradnega liturgičnega teksta, dalje na tendenco vzhodnih liturgij, izražati misel kolikor mogoče obširno in z mnogimi bolj ali manj sinonimnimi izrazi. Tako se je lahko zgodilo, da se poleg prvotnega, popolno nedolžnega izraza *ἀποφαίνειν* začeli rabiti konkretnije, ki so naposled potvorili zmisel epikleze. Höllerjevo razlago podpira tudi dejstvo, da ima t. zv. Bazilijeva liturgija v najstarejši nam znani obliki v svoji epiklezi poleg *ἀναδείξαι* pač *εὐλογῆσαι* in *ἀγιάσαι*, ne pa še drugih »krepkejših« dostavkov (*ποιεῖν*, *μεταβάλλειν*), kakor v poznejših redakcijah. Sv. Duh se kliče, da naklanja obhajilne milosti (ne pa v svrhu spremenjenja!) v epiklezi liturgije, ki je ohranjena v latinskem prevodu egiptskega cerkvenega reda³. Höllerjevo tolmačenje ima oporo tudi v dejstvu, da so liturgije z antekonsekratorično epiklezo, t. j. tako, ki se je govorila pred Gospodovimi besedami. V tem oziru ima liturgija, ohranjena na treh papyrusovih listih iz Der-Balyzeh, velik pomen⁴.

Tako je skoraj gotovo, da se je prvotno klical sv. Duh na evharistično daritev, da pokaže njeno skrivnostno moč ter nakloni vernikom milosti — *ἔπως ἀποφάνη* ali *ἀναδείξῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου*.

Med činitelji, ki so vplivali na razvoj epikleze v smeri, da se kliče sv. Duh v svrhu spremenjenja po Gospodovih besedah, je treba navesti trinitarne boje IV. stoletja, kar je H. opustil. Referent bi razlagal tudi epiklezo Logosa, ki se nahaja v Serapionovi anafori in dveh drugih liturgijah, ki jo pozna morda Atanazij, kot reakcijo proti arianizmu. Škoda, da se pisatelj ni oziral tudi na epiklezo v zapadnih liturgijah in jo poskusil razložiti.

¹ J. Karabinov cenil Jakobovo liturgijo mnogo više ko klementinsko. Glede epikleze pride Karabinov do zaključka, da je bila to prvotno prošnja za sv. Duha, ki naj pride na mašnika in na zbrano množico, pozneje pa še le prošnja za vpliv na evharistične elemente. — J. Karabinov, Evharističeskaja molitva (anafora). St. Peterburg 1908. Knjigo je ocenil T. Hahn v *Theologische Literaturzeitung* 37 (1912) 812 f.

² V sirske t. zv. Jakobovi liturgiji se glasi epikleza v Assemanijevem latinskem prevodu: *Mitte super nos et super haec oblata spiritum tuum sanctum, ut illabens ostendat mysterium hoc corpus vivificum, corpus salutare, corpus ipsius D. N. I. Chr., faciat, ut sit accipientibus ipsum in remissionem peccatorum et in vitam aeternam*. Enako drugi del, ki se nanaša na kelih.

³ Höller jo navaja v dostavku, pa nepopolno, po citatu v nekem članku, ki je izšel v trierskem listu »*Pastor bonus*«. Popolno besedilo v Voditelju XV (1912) 354¹. — ⁴ Gl. Voditelj XV (1912) 353 nsl.

Pot, katero je ubral Höller, da doseže povoljno rešitev vprašanja o epiklezi, je prava. Seveda ostane še mnogo vprašanj nerešenih; temu pa ni kriva pisateljeva metoda, temveč pomanjkanje virov. *Lukman.*

Posvátná místa království Českého. — Sepsal dr. Ant. Podlaha. Řada první: Arcidiecese Pražská. Díl VI. Vikariáty: Sedlčanský a Votický. V Prazi 1912. 8° (227). K 3.50.

Pod tem naslovom je izdala češka »Dedščina sv. Janeza Nepom.« 123. zvezek svojih društvenih knjig. Do konca leta 1911 šteje to društvo 31.710 udov na Češkem in Moravskem. Za enkratno vlogo 20 kron za posamezno osebo ali 40 kron za hiše, rodbine, društva itd. dobivajo udje vsako leto pet knjig.

Zgoraj navedeno knjigo je spisal urednik »Dedščine«, neumorni dr. Ant. Podlaha, kanonik praški. Njegovo ime samo jamči za dovršenost knjige. Pisatelj popisuje v poljudnem slogu zgodovino župnij, cerkev, kapelic, kipov, samostanov in drugih spomenikov katoliške vere in pobožnosti v raznih dekanijah čeških škofij. Najnovejši zvezek obsega dekanijo Sedlčansko in Voticko (južno od Prage). V začetku vsakega oddelka so statistični podatki dotične župnije, kakor jih podaja škofijski šematizem. Iz tiskanih in pisanih zgodovinskih virov je sestavljena vrsta dušnih pastirjev posameznih župnij. To delo je češkemu pisatelju olajšano, ker je večina dotičnih zgodovinskih virov že tiskana. Omenimo le obširne zbirke pod naslovom: Libri erectionum (7 zvezkov); Libri confirmationum (7 zvezkov); Acta iudiciaria (8 zvezkov) in dr. Pisatelj podaje tudi biografije odličnejših duhovnikov. Na to sledi popis farnih cerkev, toda skrajšan, ker se pisatelj lahko sklicuje na epohalno svojo delo »Soupis památek«, katero smo svoje dni že po vrednosti ocenili. Mnogo dobrih fotografij in slik dopolnjuje vsebino knjige, po kateri ljudstvo gotovo rado seže, da bi se poučilo o zgodovini svoje rojstne župnije in tudi drugih krajev. A tudi škofljane lavantinske bi zanimala zgodovina češke župnije Jesenice, o kateri bomo v prihodnjem zvezku »Voditelja« natančneje poročali.

Ni dvoma, da se s tako poljudno knjigo, kakor je omenjeni spis dra. Podlaha, vzbuja v ljudstvu zanimanje za zgodovino in povspešuje verski čut in ljubezen do cerkve in vere. Ali bi ne bilo mogoče, da bi oskrbela tudi naša slovenska »Mohorjeva družba« podobne spise?

P. Št.

Ausgestaltung der Pastoraltheologie zur Universitätsdisziplin und ihre Weiterbildung. — Nach Archivalien bearbeitet von Dr. Franz Dorfmann, k. u. k. Hofkaplan und Spiritualdirektor im höheren Priesterbildungsinstitut bei St. Augustin in Wien. Wien, Kirsch, 1910. 8° (XVI und 259).

V zadnjih petih letih se je na dunajski bogoslovski fakulteti poskusilo privatnimi docenturami. Ti poskusi so ugodno vplivali na znanstveno raziskavanje in delovanje na bogoslovnem polju. Bilo je v teh letih 5—6 privatnih docentov za sv. Pismo N. Z., zgodovino, jus, dogmatiko, moralko in pastirno. In vsi ti docenti (nekateri so postali medtem profesorji) so izdali v teh letih vsaj po eno knjigo. Dr. Dorfmann je privatni docent za pastirno in čita po eno uro na teden poljubna vprašanja,

ki so v zvezi s pastirno. Kot tak je izdal navedeno zanimivo knjigo, kjer kaže s podatki iz raznih arhivov in z recenzijami vseh doslej izdanih pastoralnih knjig cel razvoj pastoralne discipline do sedanje dobe.

Nekdaj so se pastoralni traktati obravnavali v zvezi z drugimi disciplinami, n. pr. pri dogmatiki o zakramentih se je pokazala tudi njih pastoralna stran, kako treba zakramente sprejemati in deliti. Namesto homiletike so se dajala navodila iz retorike, ki je bila profana šolska disciplina. L. 1760 pa nastopi kot samostojna disciplina »eloquentia sacra«. Ravnotako se je l. 1754 v Pragi poskusilo s samostojno profesuro za liturgiko.

L. 1774 se je vpeljal v Avstriji nov učni načrt za bogoslovne fakultete, ki je veljal v tem letu za I. letnik, l. 1775 za II. letnik, l. 1776 za III. letnik in l. 1777 za IV. letnik. Dne 18. oktobra leta 1777 je cesarica Marija Terezija izdala dekret za IV. letnik, v katerem se navaja pastoralna teologija kot nov samostojen učni predmet za vsa bogoslovna učilišča v Avstriji. To leto je torej rojstno leto pastoralne teologije.

Za ta samostojen predmet še pa ni bilo učnih knjig, tudi še ni bilo pravih nazorov o tem predmetu. Šele v teku let so se čistili nazori in je prihajala knjiga za knjigo o tem predmetu do današnjega dne. Vse to valovanje pastoralnih nazorov se zrcali v Dorfmannovi knjigi. Takoj od začetka se je pa zahtevalo, da se mora pastirna predavati v živem jeziku. V šolskem letu 1777/78 je na dunajski fakulteti predaval pastirno še samo v latinskem jeziku profesor P. Cortivo; od šol. l. 1778/79 naprej pa obenem še prof. Giftschütz tudi v nemškem jeziku. Tudi v Pragi nahajamo v šolskem letu 1778/79 dva profesorja pastirne, prof. Pitroff v latinskem jeziku, prof. Chládek pa v češkem jeziku. Ravno tako je na brnski fakulteti v tem šolskem letu že predaval prof. Lauber pastirno v latinščini in prof. Slaviczek v češčini. Pozneje je bila ta fakulteta v Brnu l. 1782 ustavljena ter prestavljena v Olomuc, kjer je pa predaval Lauber pastirno v nemščini, Slaviczek pa od l. 1788 v češčini. Za graško fakulteto je bil l. 1778 predlagan za pastirno prof. Troll, za inomoško pa profesor Sterzinger. Na teh dveh fakultetah se na slovensko in laško manjšino niso ozirali. Pač pa je predaval na univerzi v Lvovu prof. Skorodynski pastirno v poljščini. Ko so pa na to univerzo začeli prihajati tudi nepoljski bogoslovci, je predaval Skorodynski v latinščini, zato pa je bil imenovan še razun njega l. 1786 Potoczki za profesorja pastirne v latinskem jeziku, Skorodynski pa je od tega časa naprej predaval v poljščini. V teku časa so se latinska pastoralna predavanja na imenovanih univerzah opustila. Od l. 1788 do l. 1841 se je pa na Dunaju katehetika neodvisno od pastirne predavala tri ure na teden in pedagogika dve uri na teden. Od 11. decembra 1841 do danes je zopet vse združeno v eni pastoralni profesuri.

Dandanes se pa razlega klic po razdelitvi skupne pastoralne discipline v njene delne discipline. Zlasti se še zahteva poleg obšepastoralne profesure profesura za homiletiko (to je nasvetoval na homiletičnem kurzu na Dunaju l. 1911 csanádski škof dr. Julij Glattfelder) in profesura za katehetiko (kar je predlagal v navzočnosti zastopnika vseh avstrijskih škofov katehetskni kongres na Dunaju l. 1912). Profesor katehetike bi naj imel tudi predavanja iz pedagogike in bi naj bil obenem katehet na ljudski

šoli, da svoje teorije tudi v praksi ilustrira (dokler pa tega ni, naj bogoslovci IV. leta vsaj hospitirajo pri katehezah)¹.

Dorfmannova knjiga pregledno pojasnjuje navedeno stvarino ter je tudi vsled marljivo sestavljenih kazal jako rabna voditeljica v zgodovini pastoralne teologije.

Slavič.

Annus liturgicus cum introductione in disciplinam liturgicam.

— Auctore Michaelae Gatterer S. I. Editio secunda. Oeniponte 1912, Fel. Rauch. 12^o (XXI et 402). K 3.40.

Prva izdaja te knjige je izšla kot rokopis, ki je bil namenjen slušateljem liturgičnih predavanj. Druga izdaja je zdatno pomnožena in izpolnjena z ozirom na novejšo liturgične določbe, v kolikor so izšle do začetka avgusta 1911. Na poznejše določbe, kakor na važno konstitucijo »Divino afflatu« z dne 1. novembra 1911 in na mnoge razlagalne odloke poznejše dobe se ne ozira več. Že papežev Motu proprio z 2. julija 1911 ni več na potrebnih mestih porabljen, ampak samo kot dodatek v začetku knjige. To kaže, da je bila že poprej dogotovljena. V njej razločujemo lahko dva poglobitna dela. Prvi nas seznani z liturgično vedo in nam podaje jasen pregled, kako se je liturgija v raznih stoletjih razvijala in kako so nastale sedaj veljavne liturgične knjige. V drugem obširnejšem delu pa prav lepo razlaga svete čase liturgičnega leta in poglobitne prazniške skupine.

Kakor poprejšnje delo tega pisatelja »Praxis celebrandi missam aliasque functiones eucharisticas« je tudi »Annus liturgicus« odlične znanstvene veljave, ker pisatelj jemlje svoje razlage iz prvotnih in avtentičnih virov. Jezik je priprost in lahkoumljiv. Sestava celega gradiva je lepo pregledno razdeljena, da se knjiga res lahko v vsakem oziru priporoča¹.

Somrek.

Das Dorf in der Himmelssonne. — Sonntagsbüchlein für schlichte Leute. Von Heinrich Mohr. Vierte bis sechste Auflage. 12^o (VIII u. 248). Freiburg i. Br. und Wien 1911. Herdersche Verlagshandlung. K 1.80; geb. K 2.40.

Kjiga, ki imam z njo veselje! In veseli so je vsi, katerim sem jo priporočal in so si jo oskrbeli, duhovniki in laiki. Vsebina: Kratke pridige ali premišljevanja za vse nedelje v letu in za večje praznike. Res, to niso po pravilih visoke homiletike zgrajene pridige, a koliko praktičnega vsebuje ta knjižica! Odtehta debele zvezke učenih in visokih pridig! Seve vsega pri nas ne bo mogoče porabiti, vsaj v ti obliki ne, ker se mnoge reči nanašajo na nemške razmere. Vobče pa se mi zdi nemogoče, da bi človek sedel k homiletični knjigi in pridigo prepisal ali prevedel iz tujega jezika. Preživeti jo mora v lastnem srcu! Misli in zgledov iz

¹ V mariborskem bogoslovnem učilišču se je v zadnjih letih upeljalo hospitiranje. Poleg homiletičnih predavanj pastoralnega profesorja ima tudi vsakokratni ravnatelj bogoslovnice predavanja iz retorike. Namesto pastoralnega profesorja je pa predaval do zadnjih let vsakokratni špiritual liturgiko zraven rubricistike.

¹ Tretja izdaja, ki nam pride ravnokar v roke, porablja vestno vse novejšo rimske odloke. To lahko torej brezpogojno priporočamo.

vsakdanjega kmetskega življenja pa ta, tudi zelo cena knjiga, nudi v izobilici. Kupujte, porablajte!

Ks. Meško.

Florilegium hebraicum locos selectos librorum V. T. in usum scholarum et disciplinae domesticae adiuncta appendice quinquepartita edidit Dr. Hub. Lindemann, professor in gymnasio Trium Regum Coloniensi. 8° (XII et 215). Friburgi 1912, Herder. K 3.24; lig. K 3.84.

Že dolgo se čuti potreba katoliških izdaj hebrejske biblije, to tem bolj, ker se od nekatoliške strani v zadnjem času veliko stori z vedno novimi kritičnimi izdajami hebrejskega sv. pisma. S pričujočo knjižico se temu nedostatku vsaj nekoliko v okom pride s tem, da so se izdala izbrana mesta hebrejskega St. Z. po celotnih biblijskih izdajah Hahn (1831), Letteris (1852) ter najnovejši kritični izdaji Rudolfa Kittel (1909). Skoro iz vseh knjig so vzeta znamenitejša mesta. Tekst ima zvečinoma tudi vse masoretske znake. Vendar celo vsega nima. Zato tudi ni isto, kakor če ima človek celo hebrejsko biblijo v rokah. Sicer pa ima ta florilegium jako lep, velik, razločen tisk in bo gotovo ustrezal šolam, za katere je namenjen.

Zanimivi so pa priveski (appendices). Prvi privesek ima na treh straneh nepunktiran tekst, drugi ima 28 verzov knjige Jezusa, sinu Sirahovega, ali eklesiastika, ki so se nedavno našli in jih je izdal med drugimi tudi Peters (Liber Iesu filii Sirach sive Ecclesiasticus hebraice, Friburgi 1905), iz katerega izdaje je vzet ta posnetek. Tretji dodatek ima »siloiitičen napis«. V strugi med Siloah-studentem in Marijinim studentem pri Jeruzalemu se je namreč našel l. 1880 napis, obstoječ iz šest vrst, v starohebrejski pisavi približno iz l. 700 pred Kr. Original tega napisa se nahaja v Carigradu, posnetek v tem florilegiju je pa vzet iz Gesenijeve hebrejske slovnice. Četrti dodatek ima tri verze preroka Izaia iz najstarejšega hebrejskega rokopisa iz leta 916 po Kr., ki ga je našel v sinagogi na Krimu židovski učitelj Abr. Firkovič l. 1839 in se sedaj nahaja v Petrogradu pod imenom Codex babylonicus Petropolitanus. Ta rokopis ima namreč babilonsko punktacijo. V florilegiju se ta punktacija tudi razloži. Peti dodatek pa ima primer novohebrejske ali kurzivne pisave, ki se tudi imenuje židovsko-nemška. V tej pisavi so namreč pisani tudi nemški teksti, n. pr. nemški napisi na nagrobnih spomenikih.

Slavič.





I.

Razprave.

1.

Nauk grških apologetov II. stoletja o Jezusu kot zveličarju.

Spisal prof. dr. F. K. Lukman.

Uvod.

Adolf Harnack razločuje v dogmatičnem sestavu apologetov tri dele: *a*) krščanstvo kot monoteistična kozmologija (Bog kot oče sveta), *b*) krščanstvo kot višek nравnosti in pravičnosti (Bog kot sodnik, ki plačuje dobro in kaznuje hudo), *c*) krščanstvo kot odrešenje (dobrotljivi Bog, ki pomaga človeku in ga odteguje demonski moči)¹. »Pri vseh treh delih pride Kristus v poštev, ad *a*) kot λόγος, ad *b*) kot νόμος, νομοθέτης in κριτής, ad *c*) kot διδάσκαλος in σωτήρ.«² »Toda kakor sta prva dva dela jasno izvedena, nadaljuje Harnack, tako nejasno je razvit tretji. To sledi deloma iz nauka apologetov o prostosti, deloma pa je posledica dejstva, da ne morejo najti posebnega pomena Kristusove osebe v razodetju.«³

Slične nazore ima večina protestantskih učenjakov, ki se bavijo z zgodovino dogem⁴.

Že pri t. zv. apostolskih očetih je po tem naziranju skajljeno apostolsko umevanje odrešenja. Pri njih nastopajo že stare judovske ideje v okviru krščanskega verskega naziranja —

¹ A. Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte. 4. Auflage. I. Band: Die Entstehung des kirchlichen Dogmas. Tübingen 1909, 526. To delo bodem kratko navajal: Harnack, DG I⁴ s številko strani.

² A. Harnack, DG I⁴ 526¹. — ³ A. Harnack, DG I⁴ 526.

⁴ Prim. F. Loofs, Leitfaden zum Studium der Dogmengeschichte. 4. Auflage. Halle a. S. 1906, 124 f; R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte. I. Band. 2. Auflage. Leipzig 1908, 279 f.

te judovske ideje niso nič drugega ko nauk o delih in življenju po veri — in zato ne morejo več jasno umevati Kristusa kot edin princip zveličanja¹. Ta izpremema, ki se pojavlja že pri apostolskih očetih, je popolnoma izvedena pri apologetih. Njihov nauk o zveličanju je načelno nasproten apostolski pridigi. Krščanstvo apologetov ni več ono novo življenje v Bogu, ki ga značijo besede vera, odpuščenje grehov, prerojenje in posinovljenje, ki temelji popolnoma na zgodovinskem Jezusu Kristusu kot početniku odrešenja in ki ga določa osebno razmerje do edinega središča Kristusa, apologeti umevajo krščanstvo kot pot zveličanja, ki se da, ne oziraje se na Kristusa, izraziti v načelu: Izpolnjuj božjo voljo, da dosežeš neminljivost².

Antignostiki, med njimi posebno sv. Irenej Lyonski, so segli zopet po bibliji in si izposodili posebno iz Pavlove teologije mnogo misli, katere so skušali spojiti s priprostim bogoslovnim osnutkom apologetov³.

Povsem gladko se pa ta razvoj ni vršil. Največ težav dela sv. Justin. Ta se očitno trudi, priznava Harnack, »pritegniti zgodovinska poročila o Kristusu v modroslovno-nravnstvene nauke o zveličanju in umevati Kristusa kot zveličarja«⁴ in s tem občutljivo moti konstrukcije protestantskih zgodovinarjev. Večina pretestantskih pisateljev presoja starokrščanske apologete napačno ker enostransko t. j., govore o njih, kakor da so ohranjene apologije, namenjene poganom, edin izraz njihovega krščanskega mišljenja in pojmovanja⁵. In vendar so bili nekateri izmed apologetov drugega stoletja prvi antignostiki⁶, pa uprav ti spisi so se zgubili⁷.

Kako pogubna mora biti ta metoda, si predočimo lahko na podobnem slučaju iz slovstva zapadne cerkve, na katerega opozarja Harnack sam. »Ako primerjamo Tertullianov »Apologeticum« z njegovimi antignostičnimi deli, lahko spoznamo, da ni mogoče izključno po onem pisu določiti obsega Tertullianove krščanske vere in njego-

¹ G. Wustmann, Die Heilsbedeutung Christi bei den apostolischen Vätern. [Beiträge zur Förderung christlicher Theologie IX, 2/3.] Gütersloh 1905, 204 f.

² G. Wustmann oc 225.

³ G. Wustmann oc 226 f. — ⁴ A. Harnack, DG I⁴ 542.

⁵ A. Ehrhard, Die altchristliche Literatur und ihre Erforschung von 1884 bis 1900. [Strassburger theologische Studien. I. Supplementband.] Freiburg i. Br. 1900, 199.

⁶ J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians und der übrigen griechischen Apologeten des II. Jahrhunderts mit einleitender Gottes- und Schöpfungslehre. Münster i. W. 1906, 6³.

⁷ Cfr O. Bardenhewer, Patrologie. 3. Auflage. Freiburg i. Br. 1910, 41 53.

vega krščanskega znanja.«¹ To resnično načelo, s katerim obsoja svoje lastno mnenje o teologiji apologetov, skuša Harnack na drugem mestu zopet oslabiti in omejiti, ko piše: »To spoznanje pa nas ne sme zapeljati k mnenju, da so imeli Justin in ostali drugačne temeljne nazore in interese, kakor jih kažejo v apologijah.«² To je brez dvoma napačen zaključek, ki se vrača pri veliki večini protestantskih historikov t. zv. liberalne šole: osnovno pojmovanje in obseg — to se zvečine sploh ne da ločiti — »krščanstva apologetov« določajo izključno po apologijah, ki so bile namenjene poganskim čitateljem, in potem prilščajo tem častitljivim in neustrašenim borivcem za božjo resnico neko brezbarvno, depotencirano krščanstvo. Najbolje ilustrira to metodo Engelhardtova monografija »Das Christentum Justins des Märtyrers«.

V naslednji razpravi hočemo podati nauk grških apologetov drugega stoletja o Kristusu kot zveličarju. Raziskava je omejena bolj na spise sv. Justina in na list *πρὸς Διόγνητον*, ki ga smemo uvrstiti med spise drugega stoletja³, zakaj le pri teh je mogoče presojati soteriologijo. Ostali ne govorijo o Kristusu, ali pa nimajo priložnosti in povoda, pisati o specifično krščanski verski resnici, da nas je Kristus odrešil greha. To je z ozirom na namen njih spisov lahko umevno⁴. Kjer pa omenjajo Kristusa, se vidi, da mu pripisujejo centralno vlogo v novem redu. O apologetih, ki le kratko omenjajo Kristusa, bomo razpravljali v prvem delu, v drugem pa bomo sestavili nauk sv. Justina in anonimnega lista *πρὸς Διόγνητον*.

Prvi del.

Kodratos, Aristeides, Athenagoras, Tatianos, Theophilos in psevdoustinski spis »Cohortatio ad gentiles«.

Kodratos (Quadratus), najbrž ista oseba z apostolskim učencem tega imena, ki je živel v Mali Aziji in imel preroški duh, je izročil

¹ A. Harnack, DG I⁴ 542¹. — ² A. Harnack, DG I⁴ 497¹.

³ O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur I. Freiburg im Br. 1902, 297. — O. Bardenhewer, Patrologie³ 54. V najnovjšem času je Geffcken odločno za tretje stoletje. »Eben diese Schönheit der Diktion, die im zweiten Jahrhundert noch keinen Platz hat, rückt ihn in das dritte, wo nicht nur bedeutendere Menschen gleich (Klemens und) Origenes, sondern auch unbekanntere Autoren wie der Verfasser der Oratio guten Sul zu schreiben wußten« (J. Geffcken, Zwei griechische Apologeten. Leipzig und Berlin 1907, 273). Da je to nepobiten dokaz, pač ne bo hotel nihče trditi

⁴ O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Lit. I 161 f; G. Schmitt, Die Apologie der drei ersten Jahrhunderte. Mainz 1890, 20 ff; J. Rivière, Le

okoli l. 124 cesarju Hadrianu (117—138) apologijo, iz katere nam je ohranil Eusebios v svoji cerkveni zgodovini en citat¹. Kodratos govori o Gospodovih čudežih ter imenuje Jezusa σωτήρ in σωτήρ ἡμῶν.

Temu najstarejšemu krščanskemu apologetu je po času najbližji Aristeidēs iz Aten, ki je predložil svoj obrambni spis cesarju Antoninu Piju (138—161) v prvih letih njegovega vladanja². O specifično krščanskih naukih Aristeidēs podrobneje ne razpravlja in zato se njegova apologija glede na teologično vsebino ne da primerjati s spisi sv. mučenika Justina³.

Aristeidēs deli človeštvo v tri rodove (τρία γένη)⁴ in podaja za vsakega genealogijo, t. j. zgodovinski izvor. »Kristjani izvajajo svoj rod (γενεαλογεῖνται) od Gospoda Jezusa Kristusa. Tega izpovedajo za Sina Boga najvišjega, ki je v sv. Duhu prišel z nebes; in iz device je vzel meso in bival je v hčeri človekovi Sin božji... Ta Jezus je bil torej rojen iz rodu Hebrejcev.«⁵ Kristus je očak kristjanov, kakor je Abraham očak judov⁶. S tega stališča je ume-

dogme de la Rédemption. [Études d'histoire des dogmes et d'ancienne littérature ecclésiastique]. Paris 1905, 112.

¹ Eusebios, Hist. eccl. IV, 3, 2 (E. Schwartz, ed. min. Leipzig 1908, 126).

² Apologijo atenskega filozofa citiram po najnovejši izdaji, katero je oskrbel J. Geffcken, Zwei griechische Apologeten. [Sammlung wissenschaftlicher Kommentare zu griechischen und römischen Schriftstellern.] Leipzig und Berlin 1907, 3—27. O času glej komentar v tej Geffckenovi knjigi str. 28—31.

³ O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur I 179.

⁴ V tem se strinjam z Geffckenom, ki smatra delitev v tri rodove za prvotno. To ima grški tekst apologije, ki je ohranjen v bizantinskem romanu Barlaam in Joazaf. J. Geffcken, Zwei griechische Apologeten 43 ff. — Seeberg daje prednost delitvi v štiri rodove, ki se nahaja v sirskem in armenskem prevodu apologije. R. Seeberg, Die Apologie des Aristides untersucht und wiederhergestellt. [Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons und der altkirchlichen Litteratur hsg. v. Th. Zahn. V. Teil.] Erlangen und Leipzig 1893; R. Seeberg, Der Apologet Aristides. Der Text seiner uns erhaltenen Schriften nebst einleitenden Untersuchungen über dieselben. Erlangen und Leipzig 1894, 30. — Delitev v tri rodove zagovarja tudi A. Harnack, Mission und Ausbreitung des Christentums. 2. Aufl. I. Band. Leipzig 1906, 212². — O delitvi človeštva pri starokrščanskih pisateljih gl. A. Harnack, oc I² 209 nsl. — P. Batiffol, Urkirche und Katholizismus. Übers. v. F. X. Seppelt. Kempten und München 1910, 77 f.

⁵ Apol. 15, 1. Sirska in armenska verzija pravita, da je »vzel in oblekel meso od hebrejske device« ozir. da je »bil rojen od hebrejske device«.

⁶ A. Harnack, Mission und Ausbreitung I² 212². — To misel izvaja sv. Justin v 123. pogl. Dialoga z judom Tryphonom: ὡς οὖν ἀπὸ τοῦ ἐνός Ἰακώβ ἐκεῖνου, τοῦ καὶ Ἰσραήλ ἐπικληθέντος, τὸ πᾶν γένος ὑμῶν προσηγόρευτο Ἰακώβ καὶ Ἰσραήλ, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος ἡμᾶς εἰς θεὸν Χριστοῦ... θεοῦ τέκνα ἀληθινὰ καλοῦμεθα καὶ ἐσμέν, οἱ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ φυλάσσοντες. I. C. Th. de Otto, Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi.

vati izraz nov rod (*καινὸν γένος*), ki ga rabi Aristeides za kristjane, in tako postane jasen pomen apologetovih besed: »In zares novo je to ljudstvo in božja primes je v njem.«¹ Zveličanske dobrine, ki so jih kristjani deležni in po katerih nadkriljujejo vsa ljudstva, so te-le: pravo spoznanje in češčenje božje, spoznanje in izpolnjevanje Kristusovega moralnega zakona, odpuščenje grehov, pričakovanje vstajenja in prihodnjega (večnega) življenja, torej *γνώσις, νόμος, ζωή*.

Kakšen pomen pa ima Kristus za pridobljenje teh zveličanskih dobrin?

Kristus je učitelj človeštva. Kakor pravi grško besedilo apologije, je prišel Kristus z nebes, je privzel meso (človeško naravo) in se prikazal ljudem, »da bi jih poklical iz zmote mnogoboštva«². Ali bi bilo moglo človeštvo iz lastne moči premagati zmoto, ne zvemo nikjer. Vzrok malikovanja vidi apologet v moralni propalosti, iz katere izvira tudi vse fizično zlo³. — Kristus je imel dvanajst učencev, da bi se njegova (zveličanska) ekonomija v nekoliko (*τι*) dovršila.«⁴ Po Gospodovem vnebohodu so šli dvanajsteri po vsem svetu in oznanjevali njegovo veličastvo. Zato se imenujejo oni, ki sledijo njih oznanilu, kristjani⁵. Te besede izražajo jasno vesoljnost Kristusove zveličanske ekonomije. Resnica, ki jo imajo kristjani, je božja, »zakaj res božje je, kar pravijo kristjani, in njih nauk je vrata luči«⁶; to so »neminljive besede, ki so od nekdanj in od vekomaj«⁷. Zato je

Vol. II. Ed. 3. Ienae 1877, 444. — Kristus je torej *ἀρχηγέτης* novega rodu kristjanov, seveda v odličnejšem, duhovnem smislu. — ¹ Apol. 16, 4.

² ὅπως ἐκ τῆς πολυθεῖου πλάνης αὐτοὺς ἀνακαλέσεται.

³ Apol. 7, 4: πλάνην μεγάλην οὖν ἐπλανήθησαν οἱ χάλδαιοι ἐπίσω τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν. — Apol. 8, 45: ὅθεν γελοῖα καὶ μωρὰ καὶ ἀσεβῆ παραιογήγον οἱ Ἕλληνες, βασιλεῖ, ῥήματα, τοὺς τοιούτους μὴ ὄντας προσαγορεύοντες θεοὺς κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν τὰς πονηράς, ἵνα τοῦτους συνηγόρους ἔχοντες τῆς κακίας μοιχεύωσιν, ἀρπάξωσι, φονεύωσι καὶ τὰ θεινὰ πάντα ποιῶσιν. — Cfr. A. Seitz, Die Heilsnotwendigkeit der Kirche nach der altchristlichen Litteratur bis zur Zeit des hl. Augustinus. Freiburg i. Br. 1907, 157.

⁴ Apol. 15, 2. — »Das ‚in etwas‘ (*τι*) würde nach Seeberg bedeuten, daß sein Plan einen hienieden erreichbaren Abschluß fände.« J. Geffcken, Zwei griechische Apologeten 85.

⁵ Apol. 15, 2: Und dann gingen diese zwölf Jünger > εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς οἰκουμένης καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἐκείνου μεγαλοσύνην. . . ὅθεν οἱ εἰσέτι διακονοῦντες τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ κηρύγματος αὐτῶν καλοῦνται χριστιανοί. J. Geffcken, Zwei griechische Apologeten 23 12–16. — ⁶ Apol. 17, 7.

⁷ Apol. 17, 8. O pojmu »resnica« pri našem apologetu piše Seeberg, Die Apologie des Aristides 281: Man sieht auf den ersten Blick, daß »die Wahrheit«

»rod kristjanov blažen nad vse ljudi, ki so na površju zemlje«¹, »in zares novo je to ljudstvo in božja primes je v njem«². Apologet povdarja tudi moč, ki je nad evangelijem³.

Kristus je zakonodajavec. To naglašava Aristeides prav posebe. Popis zglednega življenja kristjanov začenja z besedami: »Imajo zapovedi Gospoda Jezusa Kristusa načrtane v svojih srcih in jih izpolnjujejo.«⁴ Malo pozneje piše: »Pripravljeni so dati za Kristusa svoje življenje (τὰς ψυχὰς αὐτῶν προσέσθαι), zakaj njegove ukaze izpolnjujejo zvesto ter žive sveto in pravično, kakor jim je Gospod Bog zapovedal.«⁵ Moralne zakone izpolnjujejo v upanju na vstajenje in prihodnje življenje⁶. Sodnik in usovršitelj vseh ljudi je Kristus. »Prizadevajo si, da postanejo pravični kot taki, ki pričakujejo, da bodo videli svojega Mesija in prejeli od njega obljube, ki so pri njih, v velikem veličastvu.«⁷ To veličastvo je plačilo za čednostno življenje na zemlji⁸. Kdor pa umrje v greh, bo trpel hude kazni⁹. Jezus, Mesija, bo sodil vse človeštvo¹⁰.

Jezus je torej našemu apologetu delivec zveličanskih dobrin. To nam zadostuje, več ne smemo pričakovati in zahtevati od moža, ki piše za pogane.

Pod imenom atenskega filozofa se je v armenščini ohranil odlomek lista, namenjenega »vsem filozofom«, in pa homilija o klicu desnega razbojnika in odgovoru Križanega (Lk 23, 42-43)¹¹. Za pristnost fragmenta in homilije sta samo Th. Zahn¹² in R. Seeberg¹³, toda njuni dokazi ne zadostujejo. Kratka in jedrnata, lepo sestavljena homilija nosi znake antinestorianskega boja v V. stoletju in fragment je tudi bržkone v tem zmislu

nicht etwa die Wahrheit des Evangeliums ist, auch nicht die Wahrheit, welche Christus als Lehrer des Menschengeschlechtes offenbart hat, wie die späteren Apologeten lehren, sondern die natürliche Einsicht in Gott, welche die Natur jedem, der auf ihre Sprache Acht hat, offenbart.« To velja za prvi, polemični del apologete. V drugem pa razširi Aristeides molče pojem »resnica« in rabi besedo za ves krščanski κήρυγμα, krščansko oznanilo. Prim. Apol. 15, 3; 16, 1. 3-5; 17, 7. 8. — ¹ Apol. 17, 5. — ² Apol. 16, 4.

³ 15, 1: ... čigar (evangelija) moč, ki je nad njim, boste spoznali tudi vi, ako ga berete. — ⁴ Apol. 15, 3. — ⁵ Apol. 15, 10.

⁶ Apol. 15, 3: προσδοκῶντες ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

⁷ Apol. 16, 2. — ⁸ Apol. 16, 3. — ⁹ Apol. 15, 11.

¹⁰ Apol. 17, 8. Cfr L. Atzberger, Geschichte der christlichen Eschatologie innerhalb der vornizänischen Zeit. Freiburg i. Br. 1896, 131 ff, 146-159.

¹¹ Nemški prevod obeh komadov ima R. Seeberg, Der Apologet Aristides 63-68.

¹² Th. Zahn, Eine Predigt und ein apologetisches Sendschreiben des athen. Philosophen Aristides. [Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons und der altkirchlichen Literatur. V. Teil. Erlangen und Leipzig 1893, 415-437.]

¹³ R. Seeberg, Der Apologet Aristides 8-25.

interpoliran citat iz Aristidove apologije 15, 1¹, zato sta za nas brez pomena.

Athenagoras iz Aten nam ne da za naše vprašanje nikakega pojasnila. O osebi Kristusovi ne govori ne v apologiji, iz katere ponamemo lahko dovolj jasno sliko njegovega nauka o Bogu in o človeku, ne v spisu o vstajenju, kjer skuša krščanski nauk o vstajenju od mrtvih spekulativno opravičiti in utemeljiti. Škoda, da ne zvemo, kako je apologet naobračal svojo razvito logologijo na kristologijo². Nauk kristjanov je od Boga razodet po prerokih in je zato absolutno resničen. To pa ne velja o naukih filozofov in pesnikov. Ti niso našli resnice, ker se o Bogu niso pustili poučiti od Boga, temveč so sledili svojemu spoznanju³. Harnack povdarja še, da je našemu apologetu razodetje po prerokih in po Kristusu popolnoma identično⁴. Toda ta trditev je neutemeljena. Athenagoras ima krščanstvo za višek božjega razodetja, ki je bilo dano človeštvu, in to naziranje pač nasprotuje Harnackovi sodbi.

Tudi Tatianos, asirski Tertullianus, kakor ga po pravici imenuje Dorner⁵, nam malo pove o pomenu Kristusovem za zveličanje. Da, tukaj je stvar še težavnejša. Apologetova logologija, ki je pod vplivom stoične filozofije, se da komaj spraviti v soglasje s cerkvenim naukom o presv. Trojici⁶. Božje včlovečenje Tatianos sicer povdarja, pa tu se glase njegovi izrazi skoraj patripasiansko⁷; po njegovem izvajanju je Bog, ne pa Logos postal človek⁸. Naj bo to ka-

¹ O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchl. Literatur* I 182–185. — P. Batiffol, *Anciennes littératures chrétiennes. I. La littérature grecque*. 3^{ème} éd. Paris 1901, 87¹. — A. Harnack, *Art. Aristides. Realencyklopädie für protest. Theologie und Kirche*. 3. Aufl. I 47. — H. Jordan, *Geschichte der altchristlichen Literatur*. Leipzig 1911, 217¹ piše: »Die Annahme, daß beide Stücke echt, aber leise später überarbeitet sind, scheint mir durch Seeberg erwiesen.« Kako daleč sega ta »leise überarbeitet«? »Terminus vagus« pri kritičnih vprašanjih nič ne koristi.

² I. A. Dorner, *Entwicklungsgeschichte der Lehre von der Person Christi*. I. Teil. 2. Aufl. Stuttgart 1845, 440 ff.

³ *Supplicatio pro christianis* c. 7. Otto, *Corpus apologetarum* VII 36 B.

⁴ A. Harnack, *DG* I⁴ 514.

⁵ I. A. Dorner, *Entwicklungsgeschichte* I² 437.

⁶ O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchl. Literatur* I 249. — J. Feuerstein, *Die Anthropologie Tatians* 7 ff. — I. A. Dorner, *Entwicklungsgeschichte* I² 439.

⁷ I. A. Dorner, *Entwicklungsgeschichte* I² 439⁵². — V poštev prideta posebno dve mesti iz *Oratio ad Graecos*: c. 13 (Otto VI 62 D) in c. 21 (Otto VI 90 C).

⁸ O. Bardenhewer, *Geschichte der altkirchl. Literatur* I 249. — Nedoločno

korkoli, gotovo je, da pripisuje Tatianos trpljenju včlovečenega Boga popnen za zveličanje. Kaj drugega se tudi ne da pričakovati od Justinovega učenca. Kdor zaničuje služabnika trpečega Boga, duha, je »prej nasprotnik božji (θεομάχος) ko častilec«¹. Tatianos pa te misli ne razvija. V istem stavku trdi apologet, — zdi se vsaj tako — da si pridobi človek duha (πνεῦμα), ki ga povzdiguje do človeškega dostojanstva in ga dela Bogu podobnega², katerega so pa ljudje po grehu zgubili³, zopet z lastnim delovanjem⁴. Pa s tem hoče najbrž le povdarjati, da je osebno sodelovanje človeka potrebno, kakor imenuje v 15. poglavju vero in pokoro pota, ki jih je dal Bog človeštvu, da zopet pride do prvotnega poklica⁵.

Theophilos iz Antiohije ne govori v svojem delu πρὸς Αὐτολόγον o odrešenju. Soditi pa smemo, da je bil sledil sv. Pavlu, ker jako dobro pozna njegove liste.

Po psevdostinski Cohortatio ad gentiles, ki je nastala nekako med leti 180—240⁶, je naš odrešenik Jezus Kristus, božji Logos, privzel po božji podobi in podobnosti ustvarjenega človeka in nas spomnil bogočastja naših prvih staršev, katero so njihovi potomci zapustili ter odpadli k malikovanju, zapeljani od zavidnega demona⁷. Apologet opominja pogane, naj ovažujejo prerokbo (kumejske) Sibile, katera jim bo v veliko korist, zakaj naznanila je jasno in določno prihod našega odrešenika Jezusa Kristusa⁸.

govori J. Tixeront, Histoire des dogmes. I. La théologie anténicéenne. 2^e éd. Paris 1905, 240.

¹ Oratio c. 13 (Otto VI 62 D). To naglašja posebno J. Wirtz, Die Lehre von der Apolytrosis. Trier 1906, 88.

² Človek, ki nima »pneuma« se razločuje po Tatianovi trditvi od živali le po artikuliranem glasu; c. 15 (Otto VI 70 B). J. Wirtz, Die Lehre von der Apolytrosis 88 identificira kakor I. A. Möhler, Patrologie oder christliche Literaturgeschichte I. Regensburg 1840, 263 »pneuma« s sv. Duhom. To po mojem mnenju ni prav. Prim. O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur I 249. — J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 87 f. — ³ Oratio c. 7 (Otto VI 32 D).

⁴ Oratio c. 13 (Otto VI 62 D). O čudnem stoično-platoničnem trihotonizmu, po katerem stavi Tatianos na mesto stoičnega ἡγεμονικὸν μέρος svoj πνεῦμα, razpravlja obširno J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 93 ff.

⁵ Oratio c. 15 (Otto VI 70 D). Feuersteinova trditev (l. c.), da po Tatianu zopetna pridobitev »duha« ni v zvezi z odrešenjem, se mi zdi preveč apodiktična.

⁶ O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur I 217. — P. Battifol, Anciennes littératures chrétiennes I^a 93.

⁷ Cohortatio c. 38 (Otto III^a 122 C—124).

⁸ Cohortatio c. 38 (Otto III^a 122 C).

Drugi del.

Mučenec Justin in anonimni list ΙΠΟΣ ΔΙΟΓΝΗΤΟΝ.

I. Mučenec Justin¹.

Že v uvodu se je omenilo, kako sodijo moderni protestantski učenjaki o Justinovi teologiji, posebno o njegovi soteriologiji. Loofs meni, da nauk o Kristusovem odrešilnem dejanju ne sodi med Justinove osnovne misli, ker mu je krščanska resnica tako stara kakor starozakonski pravični². Jezusovo življenje ima za Justina pomen samo zato, ker potrjuje preroke in rešuje njih nauk nacionalne omejitve. »Kristus je apologetom pred vsem učitelj, ki jamči za resničnost njihovega krščanstva.«³

Kdor hoče Justinovo soteriologijo prav presojudati, mora pomniti, da je apologet v svojih poganom in helenistično izobraženim judom namenjenih spisih povdarjal bolj negativno stran Kristusovega odrešenja, t. j. osvoboditev od greha in hudičeve oblasti, manj pa pozitivno stran, t. j. pridobitev zgubljenih nadnaravnih dobrin. Navidez se nanaša odrešenje tudi bolj na posledice greha ko na bistvo greha; pa tukaj je treba upoštevati, da teološka spekulacija še ni bila razvita, da se je z Justinom komaj šele začela. Justin tudi ne podaje sistematične razprave o soteriologiji, marveč je treba njegov nauk posneti iz besed in opazk, ki jih je slučajno zapisal, kakor so zahtevali apologetični ali polemični oziri. V svojih antignostičnih spisih je Justin govoril nedvomno jasneje in precizneje⁴. Prav ima Flemming, ko piše: »Justin legt auf diese Seite der Tätigkeit Christi (d. i. die Ausübung des Lehramtes) Wert, jedoch nicht so einseitig, wie man zuweilen annimmt. Erstens mag der apologetische Charakter seiner Schriften zur starken Betonung dieser Seite beigetragen haben, denn es galt heidnischer falscher Lehre die durch Chri-

¹ Dela sv. Justina bodem navajal po izdaji I. C. Th. de Otto, *Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi*. Vol. I—III. Ed. tertia. Ienae 1876—1879. — Prvi zvezek obsega obe Apologiji (za nji bom rabil kratici A I in A II), drugi zvezek *Dialog z judom Tryphonom* (navajal ga bodem kratko z D), v tretjem zvezku je med dvomljivimi oz. nepristnimi spisi razprava o vstajenju (*De Resurrectione*). Daljše citate bodem navedel samo v latinskem prevodu. Poleg navedbe mesta bodem dal v oklepaj, kje je dotični citat v Ottovi izdaji, n. pr. A I, 33 (I 102 C) = I. Apologija pogl. 33 v izdaji Otto I. zv. (3. izd.) str. 102 C; D 30 (II 102 C) = *Dialog* pogl. 30 v izdaji Otto II. zv. (3. izd.) str. 102 C.

² F. Loofs, *Leitfaden*⁴ 125.

³ F. Loofs l. c. — Razna mnenja, ki so pa le varijacije teh misli, je sestavil A. L. Feder, *Justins des Märtyrers Lehre von Jesus Christus dem Messias und dem menschgewordenen Sohn Gottes*. Freiburg i. Br. 1906, 17 ff.

⁴ Gl. zgoraj str. 103.

stus vermittelte Wahrheit entgegenzusetzen. Und dann kennt Justin ... noch andere Seiten des Werkes Christi. Nur verfährt er nicht systematisch, sondern setzt, wie dies in jenem Entwicklungsstadium der kirchlichen Lehre nicht anders zu erwarten ist, verschiedene Seiten unvermittelt neben einander.«¹

Pri raziskovanju o pomenu Kristusove osebe za odrešenje bodemo sledili konkretnim ugovorom protestantskih teologov, ki trde, da Justin Jezusu ne prisoja centralnega pomena, temveč le postranski. Harnack vrhtega pravi, da Justin ne pozna razločka med naravo in nadnaravo². Milost ne more biti nič drugega ko obujenje umskih sil, ki so v človeku. Razodetje je samo po obliki (ne po vsebini) nadnaravno; odrešenje je le možnost samoodrešenja³. — Kristus ni prinesel nič absolutno novega. Razmerja med človekom in Bogom greh ni bistveno motil, ker je to nemogoče. Med Bogom in človekom je na zemlji mogoče sploh samo eno razmerje, ki ga utemeljuje stvarjenje⁴. »Dem Sinne Justins entspricht es am meisten, wenn wir uns die durch Christus bewirkte Umwandlung des Menschen und die Vorgänge, in denen sich die Aneignung des Heiles von Seiten des Menschen vollzieht, als menschliche Leistungen denken und demgemäß von der Wiederherstellung der Gerechtigkeit durch den Menschen reden.«⁵ Ker spodbuja Kristus človeka k temu delovanju, je rabil Justin izraze krščanske srenje, kakor da je prenovitev grešnika božje oz. Kristusovo delo⁶.

Odgovoriti moramo na ti-le dve vprašanji: 1. Ali je bil človek potreben odrešenja, tako da bi se sam ne bil mogel odrešiti? 2. Kakšno je odrešenje, ki ga je dovršil Kristus?

§ 1. Grešni človek pred odrešenjem.

Človek je, pravi Justin, živo bitje, obstoječe iz duše in telesa⁷. Z ozirom na nekaj mest, ki se pa dajo razlagati o bivanju sv. Duha v človeški duši⁸, posebno z ozirom na 6. poglavje Dialoga s Tryphonom⁹, ki pa samo pravi, da duši bivanje ni tako lastno kakor Bogu¹⁰,

¹ W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentums Justins des Märtyrers. Leipzig 1892, 28.

² A. Harnack, DG I⁴ 547 ff. — ³ A. Harnack, DG I⁴ 547.

⁴ M. v. Engelhardt, Das Christentum Justins des Märtyrers. Erlangen 1878, 197. — ⁵ M. v. Engelhardt, oc. 187.

⁶ M. v. Engelhardt oc. 187. — Pisatelj dolži tukaj Justina nepoštenega igračkanja z izrazi, katero očita apologet heretikom.

⁷ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστὸς ζῶων λογικόν De resurr. 8 (III 238 D).

⁸ n. pr. D 40 (II 136 A). — ⁹ D 6 (II 30 C).

¹⁰ οὐ γὰρ ἴδιον αὐτῆς ἐστὶ τὸ ζῆν ὡς τοῦ θεοῦ. Prim. J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 96.

so nekateri trdili, da uči Justin trihotomizem¹; pač neupravičeno². Človeška duša je duh ter je neumrjoča. Justin uči donativno neumrjočnost³. Človek ima σπέρμα τοῦ λόγου, ki ni nič drugega ko zmožnost spoznavanja in razsojanja. Zato je človek νοερός, λογικός καὶ θεωρητικός⁴. Človek je sposoben po naravni poti doseči spoznanje božje⁵; razločuje med dobrim in zlim, njegova vest (συνείδησις) sodi njegova dejanja⁶. Človek je svoboden, da voli dobro ali hudo⁷. Vse te zmožnosti je mogel rabiti pred grehom brez ovire. Toda Eva, mati človeškega rodu, je bila po voditelju demonov, hudiču⁸, kači⁹, čigar bistvo znači že ime satan¹⁰, zapeljana v greh¹¹ in tudi Adam je po njem padel¹². »Deviška in nepokvarjena Eva je sprejela besedo kače (τὸν λόγον τὸν ἀπὸ τοῦ ὄφρατος συλλαβοῦσα) in rodila nepokorščino in smrt.«¹³ Ta pragreh je imel silno slabe posledice za ves človeški rod. »Od Adama sem (časovno!) so prišli vsi ljudje v smrt in zapeljevanje kače.«¹⁴

Tukaj moramo najprej staviti vprašanje: Pozna-li Justin podedovani greh? Protestantski historiki odgovarjajo odločno: ne¹⁵. Direktnih izjav o podedovanem grehu iščemo pri Justinu seveda zaman, indirektno pa se da sklepati, da pozna apologet podedovano pokvarjenost, da, podedovan greh¹⁶. Feuerstein

¹ C. Semisch, Justin der Märtyrer. I. Band. Breslau 1840, 159, kjer se sklicuje na De resurr. 10; ex professo govori o Justinovem trihotomizmu II (Breslau 1842) 361 nsl. — W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 7. si ne upa odločno trditi, da je Justin trihotomist. — K. Weizsäcker, Die Theologie des Märtyrers Justinus. Jahrbücher für deutsche Theologie XII (1867) 104⁴. — I. C. Th. Otto, De Justini Martyris scriptis et doctrina. Ienae 1841, 50; to svoje mnenje pa preključuje v svoji izdaji v opombi k D 6.

² J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 95 f. — J. Schwane, Dogmengeschichte der vornizänischen Zeit. 2. Aufl. Freiburg i. Br. 1892, 304 ff.

³ t. j. neumrjočnost ne pristojna duši nujno, po naravi, temveč je dar božji. Tako J. Schwane oc. 305. — J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 72 f. J. Tixeront, Histoire des dogmes I² 244. — L. Atzberger, Geschichte der christl. Eschatologie 119 meni, da je Justin za naravno neumrjočnost, pa njegovi dokazi ne zadostujejo.

⁴ A I 28 (I 88 C). — ⁵ D 141 (II 494 B). — ⁶ ibid.; D 93 (II 338 D).

⁷ A I 28 (I 88 C). — ⁸ D 131 (II 466 C). — ⁹ D 45 (150 A).

¹⁰ Justin razlaga ime satan kot sestavino iz sata = odpadnik in nas = kača.

¹¹ D 103 (II 370 B—372 B). — ¹² D 124 (II 446 D).

¹³ D 100 (II 358 C). — ¹⁴ D 88 (II 320 D).

¹⁵ n. pr. I. C. Th. Otto, De Iustini M. scriptis et doctrina 155. — C. Semisch, Justin der Märtyrer II 97. — M. v. Engelhardt, Das Christentum Justins d. M. 267. — W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 18. — A. Harnack, DG I⁴ 547 (govori splošno o vseh apologetih). — R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte I² 281: »Die Erbsünde ist durch Justin Apol. I 61 ausgeschlossen.«

¹⁶ A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 182. — J. Schwane,

ima prav, ko piše: »Po pravici vidimo pri Justinu začetke nauka o podedovanem grehu. V apologetičnem interesu povdarja splošno osebno grešnost tako, da se dozdeva, da greh in smrt nista z Adamovim grehom le v časovni, temveč tudi v vzročni zvezi.«¹

Splošna osebna grešnost človeka ima tri vzroke: hudo poželjivost v človeku², oblast demonov³ in moč slabe odgoje ter slabe okolice, t. j. družbe⁴. Huda poželjivost mora biti posledica prvega greha; pred grehom ni bila znana človeku, zakaj Eva je bila »deviška in nepokvarjena«⁵. Mnogolična (ποικίλη) poželjivost, ki je v vsakem človeku (ἐν ἐκάστῳ), je nevarna sobojevnica (σύμμαχος) zlobnih demonov⁶.

Za greh (grešno dejanje ali grešno stanje) rabi Justin izraze: ἀμαρτία, παράβασις, παράπτωμα, παρακοή, πλάνη, κακία, πονηρία. O rabi besede πλάνη je pripomniti: Justin jo rabi a) v širjem pomenu = vse, kar je grešno in vodi v smrt, n. pr. D 39 (= odtujenje od Boga); D 47 in 109; b) v ožjem pomenu = intelektualna zmota; apologet označuje potem poleg tega izraza moralne zmote kot πονηρία ali κακία; tako D 41; 91 in 114. Παρακοή izraža formalno, πλάνη materialno stran greha.

Ker je po Justinovem nauku oblast demonov zelo velika in je κατάλυσις τῶν δαιμόνων bistven del Kristusovega odrešenja, hočemo tukaj kratko razložiti apologetovo demonologijo. Demonska oblast nad človekom ima svoj početek v raju. S tem, da je zapeljal človeka, ki je bil božji ljubljenec⁷, je odpadel eden izmed (nebeških) prvakov (εἰς τῶν ἀρχόντων) in postal satan, t. j. zmaj-odpadnik⁸. Satanovi zavezniki so grešni angeli in demoni. Greh angelov si misli Justin kot spolno občevanje s človeškimi hčerami⁹. Iz te zveze angelov z ženami so izšli demoni. Démoni, duhovi zmote, kakor jih imenuje Justin¹⁰, si prizadevajo odvrniti ljudi od Boga, njih stvarnika, in njegovega Edinorojenega, prikleniti one, ki se ne morejo povzdigniti nad zemljo, na zemeljske in z rokami narejene reči (= malike), one pa,

Dogmengeschichte der vorniz. Zeit² 309 f. — J. Sprinzl, Die Theologie des heil. Justinus des Martyrs. Theol.-prakt. Quartalschrift 38 (1885) 24 f.

¹ J. Feuerstein, Die Anthropologie Tatians 55. — O tem vprašanju razpravlja obširno in temeljito A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 182—188. — ² A I 10 (I 34 E). — ³ ibid.

⁴ D 93 (II 338 D); D 119 (II 426 D); A I 57 (I 154 C); A I 61 (I 166 C).

⁵ D 100 (II 358 C). — ⁶ A I 10 (I 34 DE).

⁷ De resurrect. 7 (III 234). — ⁸ D 124 (II 446 D).

⁹ Justin razlaga Gn 6, 1 nsl o taki grešni zvezi A II 5 (I 210 B), pač po vplivu Philonovem. P. Heinisch, Der Einfluß Philos auf die älteste christliche Exegese. [Alttestamentliche Abhandlungen hsg. von Prof. Dr. J. Nickel. Heft 1/2]. Münster i. W. 1908, 181. — Isto razlago ima Athenagoras, Klemen iz Aleksandrije, Tertullianus, Lactantius. — ¹⁰ D 7 (II 32 B).

ki se hočejo posvetiti premišljevanju nebeških reči, zapeljati zvijačno k brezbožnosti, ako niso prišli do zdrave sodbe in se povzpeli do čistega življenja brez strasti¹. Demoni otemnjujejo resnico in zapeljujejo človeka na vse mogoče načine v zmoto², skušajo prijatelje resnice (n. pr. Sokrata) ugonobiti z nasilnimi sredstvi, ki jih povzročajo³. V oblasti demonov so posebno pogani, judje in krivoverci. Malikovanje je česčenje demonov, maliki so demoni sami⁴. Res je, da imajo po Justinovem nauku demoni velik vpliv na človeka, vendar ne morem pritrditi Flemmingu, ki piše: »... kennt auch Justin nicht eine solche Sündenmacht im Menschen wie die Kirchenlehre (Fl. misli na formes peccati), so kennt er sie außerhalb des Menschen in den Dämonen. Diese halten, ganz abgesehen von der Begierde im Menschen und dem bösen Beispiel, den Menschen so sehr in Unfreiheit, daß dieselbe nicht überwunden werden kann. Die Dämonen sind die personifizierte Sündenmacht, sie sind das Erbübel der Menschheit, das allerdings nicht im Menschen, sondern außer ihm liegt.« To naziranje izpodbija že Justinova izjava v 10. poglavju I. Apologije. Justin pozna in povdarja močno nagnenje h grehu, ki je v človeku in je, kakor smo že omenili, pač posledica pragreha. To je ἡ ἐν ἐκάστῳ κακῇ πρὸς πάντα καὶ ποικίλῃ φύσει ἐπιθυμία, sobojevnica — σύμμαχος — demonov. Brez nje bi oblast demonov ne bila tako velika (ali bi je morda sploh ne bilo).

Po grehu človeška narava ni uničena, temveč oslabljena. Tudi v sedanjem stanju more človek spoznati dobro in zlo. Prosta volja je tudi ostala. Toda slab vpliv okolice (družbe), demoni in njih zaveznica v človeku, poželjivost, store, da je v resnici ves rod v sužnjosti greha. Tako je človek zgrešil namen, ki mu ga je Bog dal, ko ga je ustvaril, da bi namreč rabil umske zmožnosti (λογικὰ δυνάμεις) ter delal dobro in tako dosegel neminljivost (ἀφθαρσία) in bivanje z Bogom (συνουσία)⁵.

Prišli smo do odločilnega vprašanja: Ali potrebuje človek pomoči od drugod, da se reši iz tega stanja in kakšna mora biti? Ali je dovolj, zbuditi moči, ki so v človeški naravi, da se človek sam odreši, ali mora biti pomoč zdatnejša?

Na prvo vprašanje je treba odločno odgovoriti, da je človeku pomoč od zunaj potrebna. Vsa voda morja, pravi apologet, ne

¹ A I 58 (I 156). — ² A I 14 (I 42 B).

³ A I 5 (I 18 A); A II 7 (I 218 D); A II 10 (I 226 CD). J. M. Pfäffisch, Christus und Sokrates bei Justinus. Theologische Quartalschrift 90 (1908) 510 f.

⁴ W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 19.

⁵ A I 10 (I 32 C).

bi zadostovala, da bi se izmili umori in vsi drugi grehi ljudi; to se zgodi samo v zveličavni kopeli, katero prejmejo oni, ki se spokore in upajo na očiščenje po veri po Kristusovi krvi in njegovi smrti, ne več po starozakonskih očiščevalnih daritvah¹. Z ozirom na Ps 21, 10. 11 piše Justin: »Če pa pravi: Moj Bog si ti, ne hodi od mene, hoče hkrati učiti, da morajo vsi upati na Boga, ki je vse ustvaril, ter njega prositi za rešitev in pomoč, ne smejo pa misliti kakor drugi ljudje, da se bodo rešili po rodu, bogastvu, moči, modrosti.«² Še jasneje govori v 44. poglavju Dialoga s Tryphonom: »Skrbeti morate torej, da spoznate, po kateri poti postanete deležni odpuščanja grehov in upanja na dediščino obljubljenih dobrin; ni pa nobene druge ko ta, da priznate tega Kristusa in očiščeni po onem krstu za odpuščanje grehov, ki ga je Izaija naznanil, zanaprej živite brez greha.«³ Iz teh Justinovih izrekov — in sličnih bi se dalo navesti še mnogo — sledi nedvomno: 1. da je bil človek po grehu prvih staršev in pač vsled njega⁴ popolnoma brez moči ter potreben odrešenja, 2. da je prišlo odrešenje in pomoč po Kristusu, 3. da je odrešenje, če zasledujemo stvar do dna, osvoboditev iz sužnjosti greha kot Bogu nasprotne sile in je delo, ki bi ga človek sam nikdar ne bil mogel izvršiti.

Tem zaključkom pa nasprotuje navidez nekaj mest v Justinovih spisih, na katera se sklicujeta v Engelhardt in Harnack. Pravičnih stare zaveze tu ni mogoče navajati, ker so bili opravičeni po veri na božje obljube, ki so se vse izpolnile v Kristusu.

Po naziranju našega pisatelja pa so pravični tudi Sokrates, Herakleitos, Musonios, da, imenuje jih naravnost kristjane. Tudi to ne nasprotuje našim zaključkom. Do tega se niso povzpeli po lastni moči, temveč s tem, da so kal Logosa (λόγος σπερματικός), ki je bila v njih duševnih močeh, razvili, dosegli tako spoznanje Logosa-Kristusa in mu postali podobni po izpolnjevanju naravnega moralnega zakona⁵. Prav zato so duhovi zmote, ki gojijo sovraštvo proti Logosu-Kristusu, črteli Sokrata in ga pokončali⁶. Možje ko Sokrates, Herakleitos, Musonios so med pogani redke izjeme. Opomniti je treba, da diktirajo Justinu to razlago apologete-

¹ D 13 (II 46 D). — ² D 103 (II 364 CD). — ³ D 44 (II 148 B).

⁴ To omenjam z ozirom na D 88: Kristus se je dal krstiti, križati ὑπὲρ τοῦ γένους τοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὃ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ὑπὸ θάνατον καὶ πλάνην τὴν τοῦ ὄφρουσ ἐπεπτώκει παρὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἐκάστου πονηροῦσαμένου (II 320 D). Prim. temeljito razlago mesta pri A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 183 ff. — J. Schwane, Dogmengeschichte der vorniz. Zeit² 310.

⁵ A I 46 (I 128 CD). — ⁶ A I 5 (I 18 E).

tični interesi. Odgovoriti je hotel na vprašanje, zakaj da je prišel Kristus tako pozno na svet, ako so bili ljudje že pred njim odgovorni za svoja dejanja. Primerna je Flemmingova opomba, da ima krščanstvo poganov (das Christsein der Heiden) le postranski pomen v Justinovih mislih¹. Drugače je na ono vprašanje odgovoril pisatelj lista *πρός Διόγνητον* opiraje se na Pavlov nauk o dopolnjenju časa (Gal 4, 4).

Iz besed v 46. poglavju I. Apologije sledi, da pozna Justin le eno pravičnost, ki jo človek doseže s tem, da se oklene Kristusa, in da mu je pravičnost iz zgolj človeške moči popolnoma tuja². To misel pa izraža večkrat tudi naravnost. V Dialogu se nahajajo n. pr. te-le besede: »Molimo, da bi vi (judje) vsaj zdaj po sporskosti dosegli usmiljenje pri dobrotljivem in zelo usmiljenem Bogu, Očetu sveta,«³ ali: »... o da bi (vi judje) dosegli usmiljenje od Boga in njegovega Kristusa ter bili rešeni.«⁴ Lepo govori apologet v 116. poglavju Dialoga: »Tako smo mi, ki verujemo po Jezusovem imenu kakor en mož v Boga, Stvarnika vseh stvari, po imenu njegovega prvorojenega Sina prosti umazane obleke, t. j. grehov, vneti po besedi njegovega klica, resničen svečeniški rod božji.«⁵

Justin priznava, tako smemo sklepati, da je človek onemogel in da je potreben odrešenja. Na možnost »samoodrešenja« apologet niti ne misli. Harnack in v. Engelhardt sta jo našla v Justinovih spisih le zato, ker enostransko precenjujeta izjave o svobodni volji, o pokori in spremenjenju mišljenja (*μετάνοια*). Zadnji razlog pa je tisto napačno umevanje apologetov, ki ga je Seeberg izrekel v klasičnih besedah, da so apologeti s srcem kristjani, z glavo pa pogani⁶.

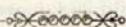
(Konec prihodnjič.)

¹ W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 22.

² A I 46 (I 128 CD). Celo mesto se glasi v latinskem prevodu: *Christum primogenitum Dei esse utpote Logon, cuius universum genus hominum particeps factum est, didicimus et supra declaravimus. Et qui cum Logo vixerunt, Christiani sunt, etiamsi athei existimati sint, quales apud Graios fuerunt Socrates et Heraclitus ... Quacirca etiam qui antea exstiterunt sine Logo viventes, improbi et Christo inimici fuerunt eorumque, qui cum Logo vivebant, interfectores; qui vero cum Logo vixerunt et vivunt, Christiani sunt atque impavidi et intrepidi.*

³ D 108 (II 386). — ⁴ D 133 (II 472 C). — ⁵ D 116 (II 416 B).

⁶ R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte. I. Band. Leipzig 1895, 78. V drugi izdaji je Seeberg te besede črtal.



2.

Simbolika v novem zakonu.

Spisal Jakob Kavčič, Maribor.

§ 10. O liturgičnih oblačilih posebej.

3. Cingulum¹.

Liturgičnim oblačilom pripada nadalje cingulum ali pas (balteus, zona, ζώνη), s katerim se alba prepaše, da pokriva celo telo. Pas je navadno iz lanine, sme pa biti tudi iz svile² ali celo iz volne³. Barva tega oblačila je lahko bela ali dnevna⁴, ne sme pa biti modra ali rumena, ker to nista liturgični barvi; najbolj primerna je bela. Gledé oblike je pas ali konopec ali kake 3 cm širok trak, bodi-šize tkan, pleten ali sešit, more pa biti tudi širji pas (fasciae), ki ima ob znotranji strani prišita traka, s katerima se zveže; vendar te oblike cerkev ne odobrava⁵. Na koncih nosi dva čopka ali pa zobce.

Pas je prišel v cerkveno rabo iz rimske noše, kjer so ga nosili moški in ženske. Po vrednosti in lepoti je bil različen. Sv. Janez Krstnik je bil prepasan z usnjatim pasom; bogatini in veljaki, pa tudi ošabneži so nosili z zlatom (semicinctia auro variegata) ali z dragocenimi kamni (murenae, murenulae zonae) ali s črkami (zonae litteratae) okrašene pase.

Praktični pomen pasa je posebno v tem, da drži albo v visokosti in priležno telesu, kakor je primerno in zapovedano.

Višji pomen pasa nam podajata molitvi, ki sta zapovedani po rimskem misalu za duhovnika in škofa. »Prepaši me Gospod s pasom čistosti in ugasni v mojem ledju nagnjenje poželjivosti, da ostane v meni čednost vzdržnosti in čistosti,«⁶ tako moli duhovnik, ko se prepasuje, škof pa: »Prepaši me, Gospod, s pasom vere in moje ledje s čednostjo čistosti in ugasni v njem nagnjenje poželjivosti, da vselej ostane v meni čvrstost vsestranske čistosti.«⁷

Pas pomeni pred vsem milost, ki je potrebna, da si ohranimo čistost, in potem pa čistost samo. Da si pridobimo milost, ki je za

¹ J. Braun, S. J., Die liturgische Gewandung 101—117.² S. R. C. 22. Ianuarii 1701 (n. 2067 ad VII).³ S. R. C. 23. Decembris 1862 (n. 3118).⁴ S. R. C. 8. Iunii 1709 (n. 2194 ad III).⁵ S. R. C. 24. Novembris 1899 (n. 4048 ad II).⁶ Praecinge me, Domine, cingulo puritatis et exstingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneant in me virtus continentiae et castitatis. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.⁷ Praecinge me, Domine, cingulo fidei et virtute castitatis lumbos meos et exstingue in eis humorem libidinis, ut iugiter maneant in me vigor totius castitatis. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.

ohranjenje čistosti potrebna, moramo gojiti molitev in post, po besedah Gospodovih: »Ta vrsta (hudih duhov) se ne izžene, kakor z molitvijo in postom« (Mk 9, 28), kar ravno čopka na pasu značita. Nadalje pomeni pas čednost zdržnosti, po besedah sv. pisma: »Bodi vam ledje opasano in prižgane svetilnice v vaših rokah« (Lk 12, 35)¹. Z ozirom na trpljenje Kristusovo spominja pas na biče, s katerimi je Pilat dal Gospoda tepsti².

Subcinctorium (subcingulum, balteus, praecinctorium, semicinctium) podpas, je papeževo oblačilo, ki pripada k pasu. Podobno je manipulu in nosi na eni strani v zlatu vvezeno jagnje, na drugi pa križ³. Nekdaj so podpas razen papeža nosili tudi škofje, da so z njim pritrdili štolo k albi ali k pasu⁴.

Dandanes nosi to oblačilo samo papež ob levi strani obešeno na pasu in mu služi le za nakit. Durandus razlaga dvojni pas v smislu dvojne čistosti in sicer na duhu in na telesu; in zato nosijo podpas na levi strani, ker je čistost duha imenitnejša od čistosti telesa, kakor je desna stran imenitnejša od leve strani⁵.

4. Rochettum. Superpelliceum⁶.

Roket in superpelicej sta po svoji obliki skrajšana alba, zato jo tudi nadomestujeta zunaj svete maše. Da ju pa stavimo med mašna oblačila, nam daje povod misale, ki določuje, da mora duhovnik, ki hoče maševati, obleči, ako je sveteni prelat, mašna oblačila čez roket, če pa je redovni prelat ali drug sveteni duhovnik čez superpelicej, če se lahko dobi⁷.

¹ Cingulum namque continentiam significat. Unde sint lumbi vestri praecincti et lucernae ardentes in manibus vestris. In lumbis quidem luxuria dominatur, sicut Dominus loquens de diabolo manifestat. Virtus eius in lumbis eius et fortitudo eius in umbilico ventris illius... Lumbis praecingitur, cum carnis luxuriam per carnis continentiam coarctamus. Durandus, Rationale III, 4, 1. 4.

² Repraesentat etiam flagellum, quo Pilatus cecidit Iesum. Durandus, Rationale III, 4, 6.

³ Ordo Romanus XIV, 48: Cingulum cum subcinctorio, quod habet similitudinem manipuli et dependere debet a cingulo in sinistra parte. P. lat. 78, 1153

⁴ Est subcingulum illud, quod dependet a cingulo, quo stola pontificis cum ipso cingulo colligatur. Durandus, Rationale III, 1, 4. Per succinctorium, quo stola ligatur cum alba, amor honestatis significatur. S. Thom., in Sent. I, IV, d. 24, q. 3, a. 3.

⁵ Ideo autem duplex est succinctorium, ut duplex castitas denotetur, videlicet et mentis, quae per cingulum, et corporis, quae per subcingulum significatur. A parte sinistra dependet, quia potior est castitas mentis quam corporis: et dextra pars potior est, quam sinistra. Durandus, Rationale III, 4, 4. Per subcingulum, quod perizomā vel cinctorium dicitur, eleemosynarum studium significatur. Hugo a S. Victore, De sacramentis christianae fidei I, 49.

⁶ J. Braun, Die liturgische Gewandung 125—149.

⁷ Missale Romanum, Ritus servandus in celebratione Missae I, 2.

Roket in superpelicej se razločujeta gledé oblike v tem, da ima roket ozke, superpelicej pa široke rokave; gledé osebe, ki ju nosi, v tem, da nosijo superpelicej vsi kleriki, roket pa samo škofje, prelati in tisti duhovniki, katerim je podeljena pravica, rabiti roket (*privilegium usus rochetti*); gledé na liturgični značaj v tem, da je superpelicej liturgično oblačilo v ožjem pomenu (*vestis sacra*), medtem ko se sme roket le v širjem pomenu, namreč kot korno oblačilo, šteti med liturgična, v ožjem pomenu (v rimskem smislu) pa samo med duhovna ali klerikalna oblačila¹.

Raba roketa je vsem prepovedana, ki nimajo pravice, da bi ga nosili. Sploh je prepovedano ga nositi redovnikom². Nadalje ga ne smejo rabiti dignitarji in kanoniki, če imajo ob enem kapo (*cappa*), razen v lastni cerkvi; v tuji pa le takrat, če nastopijo skupno (*capitulariter*), posamezni pa, če bi imel posebno dovoljenje (*privilegium speciale*)³. Razen tega ni nikomur dovoljeno streči pri sv. maši ali pri korni molitvi v roketu ali v koti (*cotta*), ki ima kakor roket ozke rokave; isto velja o pridigi⁴. Pri delitvi zakramentov, tonzure in nižjih redov je samo superpelicej dovoljen⁵; zato morajo tudi tisti, ki imajo pravico nositi roket, ko delijo sv. zakramente, čez roket obleči superpelicej, drugi pa smejo imeti samo superpelicej⁶; vendar pa je kongregacija obredov odgovorila na vprašanje, če se sme roket mesto superpeliceja nositi tam, kjer je to v navadi, »non esse eos inquietandos«⁷.

»Rochettum« (*rochetum*) je deminutivna oblika od *roccus*, imenuje se tudi »*camisia*«, (*succa*, *subta*, *sucta*, *sajetta*, *saroth*, *sarcos*, *sarcotium*, *sarrotus*). Roket je ostanek nekdanjega duhovniškega oblačila z imenom kamizija, ki je bila dolgosti današnjega talarja. Zato je bilo v navadi, da so si v žagredu najprej oblekli kamizijo, potem se počesali in nato umili roke. V drugi polovici XV. stoletja so kamizijo začeli krajšati, in ko so prišle v rabo čipke, so krčili oblačilo za toliko, kolikor širje so bile čipke. Roket je bilo običajno oblačilo papežev v XIV. in XV. stoletju⁸.

Gledé škofov je določil 4. lateranski cerkveni zbor, da morajo v cerkvi in zunaj cerkve rabiti kamizijo⁹. Škofu, ki se oblači za pon-

¹ *Rochettum non esse vestem sacram.* — S. C. R. 10. Ianuarii (n. 2993 ad V).

² S. R. C. 6. Iunii 1626 (n. 409 ad II). — ³ S. R. C. 31. Maii 1817 (n. 2579).

⁴ *Decr. S. C. R. ex mandato Urbani VIII in praefat. Missalis Romani.*

⁵ S. C. R. 10. Ianuarii 1852 (n. 2993 ad V.).

⁶ S. C. R. 31. Maii 1817 (n. 2579), 17. Septembris 1822 (n. 2622), 16. Aprilis 1831 (n. 2680); 12. Augusti 1854 (n. 3029 ad XV).

⁷ S. C. R. 27. Februarii 1847 (n. 2935).

⁸ *Rochetto lineo semper Pontifex Maximus velatus incedit.* Urbanus V, *De curia* 31.

⁹ *Pontifices in publico et in ecclesia superindumentis lineis utantur, nisi monachi sint.* Can. 16.

tifikalno mašo, je bilo zapovedano, da mora vselej imeti oblečeno kamizijo, če tudi je redovnik, kateri drugače navadno niso nosili kamizije¹.

Roket je postal za škofe nekako znamenje jurisdikcije, zato ga papež novoimenovanim škofom, ako bivajo slučajno v Rimu, sam obleče². Da je bila kamizija samo klerikalno oblačilo, potrjujejo tudi sinode, ki zahtevajo, da morajo duhovniki kamizijo pod albo nositi³. Kamizijo so nosili duhovniki, kleriki in cerkveni služabniki⁴ in, kjer je to v navadi, tudi dandanes ni prepovedano⁵; ni pa dovoljeno, da bi se vpejljala ta navada⁶.

Superpelliceum.

Superpelicej je roketu podobno liturgično oblačilo, ki ima široke rokave in sega do kolen.

Nositi so začeli superpelicej v XI. stoletju in je prvotno segal do gležnjev. Kakor ime kaže, so ga nosili čez kožuhove ali s kožuhovino podložene tunike⁷.

Za korno molitev je bila določena alba, toda zaradi ozkih rokavov ni bila primerna za omenjene tunike, in zato je prišel v navado superpelicej, ki je imel široke rokave, katere so pozneje zgoraj prerezali, da so viseli kakor perutnice ob straneh; še celo ob straneh ni bil sešit, da je bil podoben današnji dalmatiki.

Leta 1585 je sinoda v Aixu (Provence) zapovedala, da mora superpelicej imeti rokave.

¹ Camisiam lineam semper debet habere super laneas vestes, quando ad celebrandum vadit, etiamsi religiosus sit. Ordo Romanus XIV, 53. P. lat. 78, 1156.

² Caeremoniale Episcoporum I, 1, 2: Praesentes in curia ... e Sanctitatis suae manibus rochetum accipiunt.

³ Concilium Coloniense (a. 1260) can. 7: Sacerdotes ipsi quotiescunque celebraturi sunt, veste camisiali sub alba non careant, ne albam, quae consecrata est vestis, ipsorum tunicae valeant immediate contingere nec ipsae tunicae compareant. J. D. Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio XXIII, 1016.

⁴ Concilium Aschaffenburgense (a. 1292) can. 2: Sacerdotes et campanarii, qui sacerdotibus ad altare ministrant, super vestimenta sua superpelliceis sacerdotes, et campanarii camisiis albis utantur. Mansi XXIV, 1081. — Conf. Conc. Moguntinum (a. 1310) can. 101. — Concilium Trevirense (a. 1238) can. 16: Campanarii sine camisia in superiori non serviant in ecclesia vel aliis in divinis. Mansi XXIII, 480 sequ.

⁵ S. R. C. 27. Februarii 1847 (n. 2935).

⁶ S. R. C. 12. Ianuarii 1878 (n. 3438 ad VIII).

⁷ Dictum est nomen pelliceum eo, quod antiquitus super tunicas pelliceas de pellibus mortuorum animalium factas induebantur et quod adhuc in quibusdam ecclesiis observatur. Durandus, Rationale III, 1, 11. — Conf. Concil. Coloniense (a. 1260) can. 9. Mansi XXIII, 1020.

Kot liturgično oblačilo navajata superpelicej že Gregorij X¹ in Durandus².

Superpelicej obleče škof klerikom po podeljeni tonzuri rekoč: Naj te obleče Gospod kot novega človeka, ki je po Bogu stvarjen v pravičnosti in svetosti resnice.³ Superpelicej pomeni torej po navedenih besedah, da mora tonzurist, ko zapusti svetni stan in stopi v duhovnega, nastopiti novo duhovno življenje⁴. Ker je superpelicej bilo korno oblačilo, je v prejšnjih časih njega podelitev pomenila izročitev duhovne nadarbine.

5. Manipulus⁵.

Manipelj je dvogubno, širokemu traku podobno oblačilo, ki se nosi na levi roki in sicer tako, da se na roko priveže ali natakne.

Manipelj ima svoj začetek v starodavni noši, kjer so mu dajali raznovrstna imena, kakor mappula, mantile, fano, sudarium, manuale, sestace⁶. Z besedo mappula so latinci zaznamovali rutico, s katero so si pri obedu usta in roke brisali, tudi rutico, s katero je cesar ali njegov namestnik dajal znamenje, da so se morale začeti javne igre. Pozneje je pomenila beseda mappula ovratno ali poramno ruto, tudi potni robec, za časa Gregorija Velikega baldahin⁷, katerega nositi je bilo dovoljeno samo rimskim klerikom, Gregorij pa je dovolil tudi prvim dijakonom ravske cerkve. Z besedo mantile so zaznamovali mizni prtič, v katerega so si brisali roke po obedu, ko so si jih bili umili. Fano (lat. pannus, gr. πῦρος, tkanina) je bil daritven prtič, na katerem so darovali darove. Sudarium je potni prtič, v pomenu današnjega žepnega robca. Sestace, orientalska beseda, pomeni toliko kakor brisača⁸.

¹ Ordo Romanus XIII, 9. P. lat. 78, 1111.

² Praeter praemissas vestes sacris ordinibus et ministris deputatas, est et alia quaedam vestis linea, quae superpelliceum dicitur, quo quibuslibet servitiis altaris et sacrorum vacantes super vestes communes uti debent. Durandus, Rationale. III, 1, 9.

³ Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Pontificale Romanum, Pars. I. De clerico faciendo.

⁴ Superpelliceum propter sui candorem, munditiam seu puritatem castitatis designat. Propter nomen vero suum carnis mortificationem figurat... Denotat innocentiam et ideo ante omnes alias vestes sacras saepe induitur, quia divino cultui deputati innocentia vitae cunctis virtutum actibus superpollere debent, iuxta illud (Ps 24): Innocentes et recti adhaeserunt mihi. Propter sui latitudinem congrue caritatem designat. Unde super profanas et omnes vestes induitur, ad notandum, quod caritas operit multitudinem peccatorum. Propter sui formam, quia in modum crucis formatur, passionem Domini figurat, quod illud gerentes crucifigi debent cum vitii et cum concupiscentiis. Durandus, Rationale III, 1, 10. 11.

⁵ J. Braun, Die liturgische Gewandung 515–562.

⁶ Ad libellos Ordinis Romani appendix. P. lat. 78, 1375.

⁷ Gregorius M., Epist. III, 56. — ⁸ Ordo Romanus V, 1. P. lat. 78, 985.

Beseda *manipulus* je pomenila pri Rimljanih šopek (*manus*, *pleo*); potem zloženo *rutico*, ki so je nosili v roki.

V IX. stoletju je *mappula* pripadala akolitski, subdijakonski, dijakonski in duhovniški obleki. Akoliti so držali z zloženo *rutico* posodo s *krizmo*¹; s prtičem je prijemal dijakon kelih, ko ga je pripravljajal za konsekracijo. Pseudo-Alkuin in Amalarij omenjata *sudarium* v pomenu brisače².

Liturgični manipelj je bil potna *rutica* (*sudarium*) le v teoriji, ne pa dejansko: bil je marveč etiketni prtič (*mappa da etichetta*), ki so ga nosili začetno v roki, pozneje pa na roki zaradi lepšega. Res so bile v navadi prave potne rutice (*facistergia*, *doigtier*), ki se navajajo v inventarjih od IX. do XIII. stoletja, ki pa ne pripadajo k liturgičnemu oblačilu. Grška cerkev ne pozna maniplja. Manipelj kot liturgično oblačilo sega nazaj do VIII. stoletja. Dokler so ga v roki nosili, je imel obliko robca; ko pa so ga začeli na roko devati, je dobil obliko traka in to se je zgodilo okoli l. 1000³. V začetku so to oblačilo napravljali iz platna, pozneje iz svile ali polsvile in sicer v liturgičnih barvah.

Manipelj ima tri križe, enega na vrhu obroča, ki se natakne na roko, in druga dva na sredini obeh visečih gib. Potreben je le prvi, ker ga mora duhovnik poljubiti, preden natakne manipelj na roko⁴. Manipelj nosijo od subdijakona naprej vsi posvečenci. Minoristi, ki tupatam zastopajo subdijakona, ne smejo nikdar nositi maniplja, izvzemši, da je resnično potrebno⁵. Tudi v zvezi s pluvijalom se ne sme rabiti manipelj⁶ razen na cvetno nedeljo, če duhovnik sam, torej brez levitov, blagoslavlja palme; takrat nosi manipelj, ker med blagoslavljanjem poje evangelij.

¹ *Ordo Romanus* I, 2. P. lat. 78, 938.

² *Sudarium, quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est, quod usitato nomine fanonem vocamus.* Ps.-Alcuinus, *De divinis officiis* c. 38. P. lat. 101, 1240. — *Postea ponit calicem in altari diaconus, sudarium suum in dextro cornu altaris. Est habile ad hoc, ut quidquid accesserit sordidi, illo tergatur et sacerdotis mundissimum maneat.* Amalarius, *De ecclesiasticis officiis* III, 19, P. lat. 105, 1131.

³ Honorius Augustodun., *Gemma animae* I, 208: *Ad extremum sacerdos fanonem in sinistrum brachium ponit, qui et mappula et sudarium vocatur, per quem olim sudor et narium sordes extergebantur.* P. lat. 172, 606.

⁴ *Sacerdos accipit manipulum, osculatur crucem in medio et imponit brachio sinistro.* *Missale Romanum, Ritus servandus in celebr. Missae* I, 3.

⁵ S. C. R. 17. Iulii 1894 (n. 3832 ad 7).

⁶ *Dum celebrans utitur pluviali, semper deponat manipulum.* *Rubricae generales missalis.* XIX, 4.

Duhovniki, dijakoni in subdijakoni nosijo manipelj le pri sv. maši. Izjemo delajo obredi Velikega petka. Sicer nosijo duhovniki, dijakoni in subdijakoni tudi pri posvečevanju olja na Veliki četrtek manipelj, to pa zaradi obreda, ker je v zvezi s sveto mašo. Ob drugih priložnostih oblečeta dijakon in subdijakon le takrat manipelj, če morata peti berilo ali evangelij, na primer na Cvetno nedeljo pri blagoslavljanju palm ali na Veliko soboto, ko poje dijakon »Exultet«, ali pri blagoslavljanju zvonov. Češčenje križa na Veliki petek in absolutio ad tumbam se vrši brez maniplja.

Dijakon in subdijakon si oblečeta manipelj šele za dalmatiko, in ko se začneta slačiti, odložita najprej manipelj. Škof obleče pri slovesni sv. maši manipelj po očitni spovedi¹, pri črni sv. maši pa si ga tudi škof pred štolo natakne.

Dokler je bila prvotna obširna kazula v navadi, si je tudi navadni duhovnik nataknil manipelj, ko je bil oblekel kazulo in so mu tisto ob straneh zvili, da sta bili roki prosti². Pozneje, ko so začeli ob straneh kazulo izrezovati, je vzel manipelj pred mašnim plaščem, ker so bile roke proste³.

Višji pomen maniplja izražajo pred vsem besede, s katerimi ga škof subdijakonu izroči: »Prejmi manipelj, s katerim se zaznamujejo sadovi dobrih del,«⁴ nadalje besede, katere govori škof pri degradaciji, ko odvzame manipelj: »Sleči manipelj, ker po sadovih dobrih del, katera zaznamuje, nisi premagal dušnih zalezovanj sovražnikovih.«⁵

Sadovi dobrih del so zaslužna dela, to je, dobra dela, ki jih opravljamo v stanu milosti božje in z dobrim namenom, in nebeško plačilo, ki nam ga je Bog za nje obljubil⁶.

¹ Cum Episcopus dixerit »Indulgentiam, absolutionem et remissionem« subdiaconus capit manipulum, qui fuerat inclusus in libro evangeliorum, et a latere manipuli osculatur, deinde porrigit Episcopo osculandum, ubi est signum crucis, mox applicat sinistro Episcopi brachio cum osculo manus. Caeremoniale Episcoporum II, 8, 32.

² Ordines Romani I, II, III. P. lat. 78, 940 969 978.

³ Sacerdos vero ante indutam casulam manipulum sumit. Durandus, Rationale IV, 7, 4.

⁴ Accipe manipulum, per quem designantur fructus bonorum operum. Pontificale Romanum P. I. De ordinatione subdiaconi.

⁵ Depone manipulum, quia per fructus bonorum operum, quos designat, non expugnasti spirituales insidias inimici. Pontificale Romanum P. III. De degradatione ab ordine subdiaconatus.

⁶ Per manipulum enim bona opera vel vigilantia designantur, de qua Dominus ait: Vigilate, quia nescitis, qua hora filius hominis venturus sit (Mt 24), unde sponsa dicit in Canticis: Ego dormio et cor meum vigilat. Durandus,

Nadaljnji pomen maniplja razodeva molitev, ki jo moli duhovnik, ko si natakne manipelj: »Naj bom vreden, o Gospod, nositi manipelj joka in žalosti, da z radostjo prejmem plačilo dela,«¹ in škof: »Naj bom vreden, prosim Gospod, nositi manipelj z užaljenim duhom, da z radostjo prejmem delež s pravičnimi.«² Manipelj pomeni torej tudi solze in bolečine skesanega srca, ki bi naj napolnjevale mašnika, ko stoji pred oltarjem, gledé na lastne in tuje grehe, gledé na nevernike in krivoverce, ki se ne udeležujejo zasluženja Gospodovega trpljenja. Navdušeno naj bi sejal seme božje besede, neutrudljivo naj bi deloval v vinogradu Gospodovem, neustrašno naj bi se potegoval za zveličanje duš, da si nabere obilno zasluženja po besedah psalmistovih: Tisti, ki sejejo v solzah, bodo želi v radosti. Šli so in solzeč se sejali seme, prišli bodo in v radosti nosili svoje snopiče (manipulos) (Ps 125, 5. 6). Z ozirom na trpljenje Kristusovo zaznamena manipelj vrv, s katero so judje Jezusa zvezali, ko so ga bili ujeli³.

6. Stola⁴.

Štola je maniplju podobno 2·5 m dolgo oblačilo, ki se dene krog vrata tako, da križ, ki je na sredini našit ali vvezen, pride na zatilnik, in da oba konca segata približno do kolen⁵.

Štola (gr. *στολή* od *πέλλω* = pono, orno) pomeni oblačilo (*vestis*) vsake vrste. Faraó je Jožefu podaril bisovo štolo (Gn 41, 42) (*στολή βυσσίνη*); tudi David je nosil bisovo štolo; v zgodovini Makabejcev je omenjena vojaška štola (1 Mak 14, 9), potem duhovniška štola (2 Mak 3, 15); prerok Baruh govori o žalni štoli (Bar 5, 1), Modri pa o štoli slave (Sir 6, 32). V novem zakonu se omenja v priliki o zgubljenem sinu štola kot praznično oblačilo (Lk 15, 22); pismouke kara Gospod, da hodijo oblečeni v dragocene štole in pričakujejo pozdravov (Mk 12, 38; Lk 20, 46). Ženam se je prikazal angel v Jezusovem grobu oblečen v belo štolo; istotako je gledal Janez v Skrivnem razo-

III, 6, 1. — Per manipulum praemium designatur, iuxta quod legitur: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos (Ps 125). Durandus, Rationale III, 6, 4.

¹ Merear, Domine, portare manipulum fletus et doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris. Missale Romanum, Praep. ad Missam.

² Merear, precor Domine, manipulum portare mente flebili, ut cum exultatione portionem accipiam cum iustis. Missale Romanum, Praep. ad Missam.

³ Manipulus etiam repraesentat funem, quo Iesus comprehensus a Iudaeis ligatus fuit. Durandus, Rationale III, 6, 5.

⁴ J. Braun S. J., Die liturgische Gewandung. 562—620.

⁵ Stola superposita collo ad genua tendit. Amalarius, De ecclesiasticis officiis II, 20. P. lat. 105, 1096.

denju izvoljene v belih štolah (Raz 6, 11; 7, 9, 13), kar pomeni dragoceno, imenitno obleko; isti apostol govori tudi o omadeževanih štolah, katere so si oprali v Jagnjetovi krvi (Raz 7, 14; 22, 14).

Ime štola je vzeta od grško-rimske noše in je prišla v liturgično rabo v začetku IX. stoletja.

Začetno ime za današnjo štolo je bilo *orarium*. S to besedo so zaznamovali Rimljani ruto, ki so jo rabili za brisanje ust in lica, tako trdi Amonius iz Aleksandrije¹. Flavius Vopiscus, životopisec cesarja Avrelijana, omenja med oblačili, s katerimi je cesar obdaroval rimsko ljudstvo, tudi *orarium* kot robec, s katerim so zmagovavcu pri javnih borbah in igravcem v gledališčih skazovali svoje priznanje².

Sv. Hieronim zaznamuje z besedo *orarium* ovratno ruto³ in sv. Ambrozij prtič, s katerim so mrličem zakrili obraz⁴. V poročilu o mučeništvu sv. Marciana in Nikandra se navaja *orarium* kot vez, s katero so zavezali mučenikom oči⁵. V določbah orleanske sinode l. 511 c. 20 se rabi izraz *orarium* za potno ruto⁶.

Kot liturgično oblačilo se *orarium* prvokrat omeni v IV. stoletju na cerkvenem zboru laodicejskem (can. 22 in 23), ki prepoveduje subdijakonom, lektorjem in kantorjem nositi *orarium*⁷. Statuti španske sinode v Bragi l. 563 (can. 9) zapovedujejo dijakonom, naj ne nosijo orarija pod tuniko, ampak vidno čez ramo, ker se drugače ne razločujejo od subdijakonov⁸.

Na toledski sinodi (l. 633, can. 28) se navaja *orarium* kot znamenje višjega posvečenja: Če po krivici odstavljenega škofa, duhovnika ali dijakona v kateri poznejši sinodi spoznajo za nedolžnega, mora zgubljeno službo dobiti zopet nazaj pred oltarjem, in sicer škof s tem, da sprejme *orarium* (štolo), prstan in pastirsko palico, duhovnik, da se mu da *orarium* in planeta, in dijakon, da sprejme *orarium* in albo⁹.

Četrta sinoda v Bragi (l. 675) zapoveduje v 4. kanonu, da mora duhovnik pri sveti maši nositi *orarium* in sicer tako, da ga položi

¹ *Fragmenta in acta apostolorum*. P. gr. 85, 1575.

² ... *ipsumque primum donasse oraria populo Romano, quibus uteretur populus ad favorem. Vita Aureliani* c. 48. — Cfr. Eusebius, *Hist. eccl.* VII, 30: ... *eos vero, qui non laudarent, nec ut in theatris fieri solet, oraria concuterent*. P. gr. 20, 713. — ³ S. Hieronymus, *Ep.* 52 (ad Nepotianum) 9. P. lat. 22, 535.

⁴ S. Ambrosius, *De excessu fratris sui Satyri II*, 78: *Et facies eius orario colligata erat*. P. lat. 16, 1337.

⁵ *Post haec percussor orariis oculis martyrum circumdatis iniecto gladio finem eis dedit martyrii*. Th. Ruinart, *Acta martyrum*. Ratisbonae 1869, 573.

⁶ *Monacho orario in monasterio vel tzungas uti non licet*. Mansi VIII, 355.

⁷ Mansi II, 568.

⁸ *Item placuit, ut quia in aliquantis huius provinciae ecclesiis diacones absconsis infra tunicam utuntur orariis non differre a subdiaconis videantur, de cetero superposito scapulae (sicut decet) utantur orario*. Mansi IX, 778.

⁹ Mansi X, 627.

črez rame in zatilnik in da ga na prsih prekriža¹. Moguncijska sinoda (l. 813) v 28. kanonu celo povdarja, naj bi duhovniki stalno nosili orarium kot znamenje mašniške časti in ne samo pri liturgičnih opravilih².

Orarium so nosili diakoni do XII. stoletja prostoviseč črez levo ramo in sicer nad dalmatiko. Vendar pa že Hrabanus Maurus poroča, da je bilo v njegovi dobi običajno, da so škofje oblekli štolo za albo in šele potem tunicelo in dalmatiko³. Ravno isto trdi pozneje tudi Inocencij III⁴. Honorius Augustodunensis poroča, da so diakoni orarium ali, kakor so takrat rekli, štolo sicer še nad dalmatiko nosili, vendar ne več prosto viseče, temveč pod desno pazduho pritrjeno⁵.

Tudi Ordines romani govore o orariju ali štoli. Ordines starejše dobe navajajo orarium v vrsti za dalmatiko⁶, kar kaže na to, da so ga še črez dalmatiko nosili, poznejši pa naštevajo štolo za manipljem, kar svedoči, da so štolo pod dalmatiko nosili. Poseben slučaj nam navaja Ordo Romanus XIV⁷.

Namesto imena orarium je prišlo v rabo ime stola. Razlog za to se ne da lahko določiti. Morebiti se je zgodilo zaradi tega, ker se v svetem pismu, kakor smo že zgoraj videli, beseda stola rabi za značilno oblačilo službe in časti na zemlji in kot znak poveličanja v nebesih. Sinoda toledska l. 633 omenja v 40. kanonu, da mora diakon nositi orarium črez levo ramo, ker »orat i. e. praedicat«; potemtakem bi bil orarium znamenje učeniške službe. Vsled tega zvišenega pomena se je sprejelo ime stola kot značilno znamenje učeniške službe⁸.

¹ Cum sacerdos ad sollemnia missarum accedit aut pro se Deo sacrificium oblaturus aut sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quam orario utroque humero circumseptus, sicut et tempore ordinationis suae dignoscitur consecratus: ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter et utrumque humerum premens signum in suo pectore praeferat crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debitae subiacebit. Mansi XI, 157.

² Presbyteri sine intermissione utantur orariis propter differentiam sacerdotii dignitatis. Mansi XIV, 72.

³ De clericorum institutione I, 19. 20. P. lat. 107, 307.

⁴ De sacro altaris mysterio I, 38: Stola, quae super amictum collo sacerdotis incumbit. P. lat. 217, 788. — O. c. I, 54: Post haec stolam, quae alio modo vocatur orarium, super collum sibi sacerdos imponit . . . quae a collo per anteriora descendens, dextrum et sinistrum latus adornat. P. lat. 217, 794.

⁵ Gemma animae I, 230: Huic (dalmaticae) stola in sinistro humero ponitur et trans scapulas ad dextrum latus reflectitur. P. lat. 172, 613.

⁶ Ordo Romanus III, 6; V, 1. P. lat. 78, 978 985.

⁷ Ordo Romanus XIV, 103. P. lat. 78, 1234.

⁸ Hoc enim genere vestis solummodo eis personis uti est concessum, quibus praedicandi officium est delegatum. Bene enim oratoribus Christi orarium habere

Prvi, kateri omeni ime stola kot izraz za orarium je Hrabanus Maurus l. 816¹. Njegov sodobnik Amalarius Metensis rabi že samo izraz stola². Na španski sinodi v Coyaca (l. 1050 can. 3) govorijo štaturi samo o štoli, ne da bi se ime orarium več omenilo, če tudi je do tega časa bilo običajno³. Oboje ime orarium in stola še rabi rimski pontificale dandanes v rubriki pri prezbiteratu⁴. Grki imenujejo dijakonsko štolo *ὀράριον*, duhovniško pa *ἐπιτραχήλιον* ali *περιτραχήλιον*⁵.

Orarije ali štole so pogosto z veliko umetnostjo izdelovali, z napisi (stola litterata), s podobami in ob koncu z zvončki (cum imaginibus et in extremitatibus cum campanulis argenteis), v zlatu in z dragulji.

Štolo nosijo dijakoni, mašniki in škofje; dijakoni jo nosijo črez levo ramo, pripasano pod desno pazduho; duhovniki, če imajo albo, na prsih prekrizano in s konci pasa ob straneh pritrjeno, če pa imajo superpelicej, prosto okoli vrata obešeno. Škofje nosijo štolo tudi v albo oblečeni ne prekrizano, ampak raz ramo visečo in ob straneh pritrjeno s pasom, ker imajo naprsni križ. Preden duhovnik obleče štolo, jo mora na sredini, kjer je križec, poljubiti⁶. Okoli vratu se mora tako položiti, da ne pokriva vratu⁷.

Štola se sme rabiti le pri opravih, do katerih je dobil mašnik pravico po mašniškem posvečenju, torej pred vsem pri sv. maši, potem ko deli sv. zakramente in ko se mora dotikati sv. Rešnjega Telesa. Pri pridigi naj rabi duhovnik štolo, kjer je to že v navadi⁸; pri recitiranju brevirja pa nikakor ne, pač pa sme nositi štolo in plu-

convenit, quia cum indumentum eorum officio proprio concinnat, et ipsi sedulo ad verbi ministerium cohortantur et plebs ipsis commissa indicium salutare conspiciens, ad meditationem legis concurrere ferventius admonetur. Apte ergo orarium collum simul et pectus tegit sacerdotis, ut inde instruatur, quod quidquid ore proferat, tractatu summae rationis attendat. Orarium, id est stola, dicitur eo quod oratoribus, id est, praedicatoribus concedatur. Alcuinus, De divinis officiis c. 39. P. lat. 101, 1242. Hrabanus Maurus, De clericorum institutione I, 19. P. lat. 107, 307.

¹ Quintum quoque est (vestmentum), quod orarium dicitur, licet hoc quidam stolam vocent. De clericorum institutione I, 19. P. lat. 107, 302.

² Amalarius, De ecclesiasticis officiis II, 20. P. lat. 105, 1096.

³ Mansi XIX, 727.

⁴ Pontifex sedet, accepta mitra, et reflectit orarium, sive stolam ab humero sinistro cuiuslibet, capiens partem, quae retro pendet, et imponens super dexterum humerum, aptat eam ante pectus, in modum crucis. Pontificale Romanum, De ordinatione presbyteri.

⁵ Cfr. Maximilianus, Princeps Saxoniae, Praelectiones de Liturgiis orientalibus. I. Friburgi Brisg. 1908, 70 s.

⁶ Missale Romanum, Ritus servandus in celebratione Missae I, 3.

⁷ Ita ut nec eius collum tegat. Caeremoniale Episcoporum II, 8, 4.

⁸ S. C. R. 26 Septembris 1868 (n. 3185); 11. Martii 1871 (n. 3237 ad 2).

vijal pri mrtvaškem oficiju, ako je v zvezi z eksekvijami ali ako sledi črna sv. maša; tudi pri večernicah za mrtve je štola s pluvijalom dovoljena, če tudi ni zapovedana¹; pri procesijah se ne sme rabiti štola, razen pri teoforičnih. Če tudi ni štola znamenje jurisdikcije v pravem pomenu², je vendar ponekod znamenje prednosti. Tako smejo župniki nositi štolo, če se in corpore vdeležujejo procesije, in po novejših določbah tudi, če se ne udeležujejo skupno³. Dovoljeno je škofu pri slovesnih večernicah nositi štolo, če služi drugi dan slovesno sv. mašo⁴.

Simbolični pomen tega oblačila nam izraža liturgično besedilo, ki je v zvezi s štolo. Ko škof izroči novoposvečenemu dijakonu štolo, govori naslednje besede: »Prejmi iz božje roke belo oblačilo, izpolnjuj svojo službo; kajti Bog je mogočen dovolj, da ti pomnoži svojo milost.«⁵

Po navedenih besedah pomeni dijakonska štola oblačilo nedolžnosti in milosti božje, kakršno je dal oče prinesti zgubljenemu sinu, ko se je vrnil (Lk 15, 22), in kakršno je Gospod podelil povabljenim na ženitnino (Mt 22, 11). To oblačilo pa je mogoče ohraniti le takrat, če duhovno višje cenimo od svetnega in časnega, zato se dene štola dijakonu čez levo ramo⁶; srčno in spretno se moramo boriti zoper meseno poželjivost, kakor to označuje običaj, da se štola na ledju križema s pasom pritrdi⁷.

Ker je prvotna naloga dijakonske službe, da streže pri oltarju, krščuje in oznanjuje božjo besedo, zato mora dijakon biti čist, kakor se spodobi služabniku Kristusovemu in delivcu božjih skrivnosti, mora to, kar z besedo oznanjuje, tudi v dejanju kazati⁸, kakor govori božji Zveličar: »Naj sveti vaša luč pred ljudmi, da vidijo vaša dobra dela in slavijo Očeta, ki je v nebesih« (Mt 5, 16). To polaga sv. apostol Pavel svojemu učencu Timoteju na srce, ko mu piše: »Zgled bodi

¹ Caeremoniale Episcoporum II, 10, 10; S. C. R. 12. Augusti 1854 (n. 3029 ad 4. 5. 8).

² S. C. R. 11. Septembris 1848 (n. 2956 ad 5).

³ S. C. R. 30. Martii 1824 (n. 2635); 11. Martii 1837 (n. 2763); 22. Iulii 1848 (n. 2973); 9. Maii 1857 (n. 3051).

⁴ Caeremoniale Episcoporum II, 1.

⁵ Accipe stolam candidam de manu Dei, adimple ministerium tuum: potens enim est Deus, ut augeat tibi gratiam suam. Pontificale Romanum, De ordinatione diaconi.

⁶ Stola sinistro humero diaconi imponitur, quia decet temporalia spiritualibus deservire. Durandus, Rationale III, 5, 4.

⁷ Ad lumbos stola subcingitur, ut sit fortis et expeditior compugnax libidinum. Durandus, Rationale III, 5, 4. 5.

⁸ Pontificale Romanum, De ordinatione diaconi.

vernim v besedi, v vedenju, v ljubezni, v duhu, v veri, v čistosti« (1 Tim 4, 12), ali kakor opominja Tita: »Stavi se vsem za zgled dobrih del, k uku nepopačenost, dostojnost, zdravo besedo, neoporečno, da se nasprotnik osramoti, ker nima kaj slabega reči zoper vas« (Tit 2, 7. 8). Isto izražajo tudi besede, katere govori škof, ko degradira dijakona in mu odvzame štolo: »Belo štolo, katero si bil sprejel, da jo nosiš neomadežano pred obličjem Gospodovim, ker nisi, ko si spoznal skrivnost, zgleda dajal s svojim obnašanjem vernikom tako, da bi ljudstvo posvečeno s Kristusovim imenom moglo od tam si pridobiti posnemanje, po pravici odstranimo od tebe in ti zabranimo vsako dijakonsko službo.«¹

Novoposvečenemu duhovniku položi škof štolo navskriž in jo zveže s pasom ob obeh straneh rekoč: »Vzami jarem Gospodov na se, zakaj njegov jarem je sladek in njegovo breme je lahko.«² Pri degradaciji pa jo odvzame z besedami: »Znamenje Gospodovo si po tej štoli vrgel sramotno proč, in zato jo odstranimo od tebe, katerega napravimo nesposobnega za opravljanje vsake duhovniške službe.«³

Ko si duhovnik štolo oblači, moli: »Vrni mi, Gospod, oblačilo neumrljivosti, katero sem zgubil po grehu prvega očeta, in če tudi pristopim nevreden k tvoji sveti skrivnosti, naj vendar zaslužim večno veselje«⁴ in isto izraža škof z besedami: »Vrni mi, Gospod, prosim, štolo neumrljivosti, katero sem zgubil po grehu prvega očeta, in če tudi se predrznem pristopiti nevreden k tvoji sveti skrivnosti s to opravo, mi dodeli, da bom vreden se v njej tudi večno veseliti.«⁵

Gledé na navedene besede pomeni duhovniška štola jarem Gospodov, to je, službo svetega evangelija, katero bi naj duhovnik

¹ *Stolam candidam, quam acceperas immaculatam in conspectu Domini preferendam, quia non sic cognito mysterio exemplum conversationis tuae fidelibus praebuisti, ut plebs dicata Christi nomine posset exinde imitationem acquirere, iuste a te amovemus, omne diaconatus officium tibi prohibentes. Pontificale Romanum, Degradatio ab ordine diaconatus.*

² *Accipe iugum Domini, iugum enim eius suave est et onus eius leve. Pontificale Romanum, De ordinatione presbyteri.*

³ *Signum Domini per hanc stolam turpiter abiecisti, ideoque ipsam a te amovemus, quem inhabilem reddimus ad omne sacerdotale officium exercendum. Pontificale Romanum, Degradatio ab ordine presbyteratus.*

⁴ *Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidisti in praevaricatione primi parentis, et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.*

⁵ *Redde mihi, Domine, obsecro, stolam immortalitatis, quam perdidisti in praevaricatione primi parentis, et quamvis indignus accedere praesumo ad tuum sacrum mysterium cum hoc ornamento, praesta, ut in eodem in perpetuum merear laetari. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.*

vedno v spominu imel; zato tudi poljubi križec na štoli, preden si jo dene okoli vrata in preden jo odloži¹.

Duhovnik je namestnik Kristusov, zato mora Kristusa posnemati, na kar ga opominja na prsih v križ djana štola². Kakor je Kristus, dasi v podobi božji in Bogu enak, samega sebe izpraznil, vzel na se hlapčevsko podobo, postal pokoren do smrti, smrti pa na križu (Fil 2, 7. 8), tako mora tudi duhovnik biti vdan zvišenemu poklicu.

Služba dušnega pastirstva je težavna, zahteva veliko požrtvovalnosti v oznanjevanju besede božje v cerkvi in šoli, veliko truda in previdnosti v spovednici in pri bolniški postelji, neomahljivo gorečnost pri delitvi svetih zakramentov, neutrudljivo čuječnost in neustrašljivo srčnost v vodstvu izročene črede; po pravici se imenuje ta služba »jarem in breme«. Toda Gospod sam osladi dušnemu pastirju ta jarem in olehča to breme.

Kogar Bog pokliče v duhovniški stan, tega podpira z obilno milostjo, tako da tudi najtežavnejša opravila in največji napor napolnjujejo duhovnika z veseljem in radostjo. »Napolnjen sem s tolažbo, preobilno imam radosti pri svoji stiski« (2 Kor 7, 4), kajti »kakor je obilno za nas Kristusovo trpljenje, tako je po Kristusu tudi obilna naša tolažba« (2 Kor 1, 5). Ako duhovnik z milostjo božjo povsod sodeluje, svoje nauke z lepim zgledom podpira in sam vedno v milosti božji živi, bo od nadpastirja Jezusa Kristusa sprejel nevenljivi venec večne slave (1 Petr 5, 4), kajti tisti, »ki mnoge poučujejo v pravičnosti, se bodo svetili kakor zvezde na vse veke« (Dn 12, 3).

Dobremu duhovniku v gorečnosti in delavnosti, v potrpežljivosti in zatajevanju, v trpljenju in vojskovanju veljajo besede Skrivnega razodenja: »Vem tvoja dela in tvoj trud, tvojo stanovitnost, da ne moreš prenašati hudobnih, . . . za moje ime si se trudil in se nisi utrudil« (Raz 2, 2. 3). »Ker si ohranil besedo moje stanovitnosti, te bom tudi jaz ohranil pred uro skušnjave . . . Glej hitro pridem, drži, kar imaš, da nihče ne prejme tvoje krone« (Raz 3, 10, 11). »Bodi zvest do smrti in dal ti bom krono življenja« (Raz 2, 10). Z ozirom na trpljeaje Gospodovo pomeni štola vez, s katero je bil Kristus privezan k stebru³.

¹ Admonet illum, qui illo induitur, ut memor sit, sub iugo Christi, quod leve et suave est, esse se constitutum. Alcuinus, De divinis officiis 39. P. lat. 101, 1242. — Quam cum osculo sibi imponit et deponit, ad notandum assensum et desiderium, quo se subicit huic iugo. Durandus, Rationale III, 5, 1.

² Crucem autem gerit in pectore, dum Christi passionem, cuius minister est, imitatur in mente. Durandus, Rationale III, 5, 3.

³ Stola signat ligaturam, qua Iesus ligatus fuit ad columnam. Durandus, Rationale III, 5, 7.

7. Casula (planeta).

Gornje in najjimenitnejše liturgično oblačilo za škofa in duhovnika pri daritvi svete maše je kazula ali planeta, z domačim imenom mašni plašč. To oblačilo je znamenje mašniške časti.

Kakor več drugih liturgičnih oblačil, je sv. Cerkev tudi kazulo vzela iz rimsko-grške noše. Spomeniki pričujejo, da so to oblačilo nosili moški in ženske. Bilo je okroglo, podobno zvonu; imelo je zgoraj odprtino in se je čez glavo spustilo na rame, tako, da je celega človeka pokrivalo, odtod ime kazula (casula), hišica¹. Zaradi lažjega gibanja rok so nosili nekateri, posebno vojaki, od spodaj navzgor do podprsja odprto kazulo, da so mogli vreči oba dela čez rame.

Rimljani so zvali to oblačilo »paenula« (pannus), Grki pa *φαινόλης* (sc. *χίτων*), *φελόνης*, *φαινόλιον*, *παινόλιον*. Tako beremo v drugem listu sv. Pavla do Timoteja, da apostol naroči temu svojemu učencu, naj mu prinese *φελόνης*, ki ga je bil pustil pri nekem Karpu v Troadi. (2 Tim 4, 13).

V začetku je bila »paenula« le oblačilo nizkih slojev in vojakov, boljši stanovi so jo rabili na potovanju in kot dežni plašč, pozneje pa je izpodrinila togo in postala vsakdanje oblačilo vseh slojev. Takrat je zgubila ime »paenula« in na njeno mesto je prišlo ime »planeta«. Planeta (*πλανήτης*) se imenuje zaradi premikanja gib ali kakor sv. Izidor Sevilski razlaga, zaradi premikanja roba na tem obširnem oblačilu². Kot vsakdanje oblačilo ga omenja sv. Avguštin z imenom casula³. Laiki so oblačilo te vrste nosili noter do IX. stoletja. V cerkveno rabo je prišlo v Galiji približno že v IV. stoletju.

¹ Septimum sacerdotale indumentum est, quod casulam vocant; dicta est autem per diminutionem a casa, eo quod totum hominem tegat, quasi minor casa. Hanc Graeci planetam, *πλανήτην* nominant. Haec supremum omnium indumentorum est, et cetera omnia interius per suum munimen tegit et servat. Hrabanus Maurus, De clericorum institutione I, 21. P. lat. 107, 308. Cfr. Amalarius, De ecclesiasticis officiis III, 19. P. lat. 105, 1095. — Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem a »casa«, quod totum hominem tegit, quasi minor casa. Isidorus Hispalensis, Etymologiarum XIX, 24, 7. P. lat. 82, 691. Kazula je imela kapuco, katere pa kleriki niso smeli nositi, ker je veljala kapuca za stanovsko znamenje menihov. Cerkveni zbor v Cahah (l. 816 in 817) can. 125: Reprehensibilem et ecclesiastica emendatione dignum apud plerosque canonicos inolevisse comperimus usum, eo quod contra morem ecclesiasticum cucullas, quibus solis monachis utendum est, induant. Mansi XIV, 235.

² Isidorus Hispalensis: Sic et Graeci planetas dictas volunt, quia oris errantibus vagantur; unde et stellae planetae i. e. vagae, eo quod vago sui errore motuque discurrunt. Etymologiarum XIX, 14. P. lat. 82, 691. — Honorius Augustodunensis: Haec vestis et planeta (quod error sonat) vocatur, eo quod errabundus limbus eius utrinque in brachia sublevatur. Gemma animae I, 207. P. lat. 172, 606.

³ S. Augustinus: Erat quidam senex Florentius Hipponensis noster, homo religiosus et pauper, sartoris se arte pascebat, casulam perdidit et unde sibi emeret, non habebat, ad viginti martyres... De civitate Dei XXII, 8, 9. P. lat. 41, 765.

Četrta sinoda v Toledu (l. 633) govori v 28. kanonu o planeti kot značilnem oblačilu za duhovnike¹. Škof Hrodegang (Chrodegangus Metensis) zapoveduje v pravilu za kanonike, da morajo ob nedeljah vsi duhovniki prihajati v kapitelj v planeti ali v službenih oblačilih².

Kdaj je postala planeta izključno liturgično oblačilo, se ne da natanko določiti, ker so jo rabili duhovniki in menihi tudi izven službe božje kot klerikalno oblačilo in je kot takšno imelo ponekod ime *amphibalus* ali pa *infula*, posebno v Galiji³. Pri cerkvenih opravilih so planeto ali kazulo nosili akoliti, subdijakoni in dijakoni⁴. Akoliti so nosili navadno krajšo kazulo, da so lažje opravljali službo⁵. Četrto nedeljo v postu (Dominica Laetare) so tudi kardinali-dijakoni oblekli kratke planete⁶. Za dijakone in subdijakone je v škofovskih in drugih imenitnih cerkvah zapovedana planeta *plicata*, in sicer ob nedeljah in delavnikih adventnega in postnega časa (izvzemši tretjo adventno in četrto postno nedeljo, božično biljo in Veliko soboto pri »*praeconium paschale*« in maši), druge postne dni leta (izvzemši mašo na binkoštno biljo, potem bilje pred prazniki sv. Petra in Pavla, Marijinega vnebovzjetja in Vseh svetnikov in kvaterne dni binkoštnega tedna), pri blagoslovljenju sveč in pri procesiji na Svečnico, pri blagoslovljenju pepela na Pepelnico, pri blagoslovljenju palm in pri procesiji na Cvetno nedeljo. Ob navedenih dnevih nosita dijakon in subdijakon planete vijolične barve, katerih prednji del je zložen v gube ali zvit, medtem ko je zadnji del razgrnjen. Subdijakon jo v tej obliki nosi med celo sv. mašo, le takrat, ko bere list, jo odloži. Dijakon pa, ko poje evangelij, jo po dolgem zloženo dene poševno čez prsi in levo ramo nad štolo in jo tako nosi do dovršenega sv. obhajila, potem jo zopet popravi, kakor jo je imel v začetku maše.

Mesto po dolgem zložene planete se nosi lahko zaradi ročnosti kakih 20 cm široka štola (stola *latior*), ki pa nima treh križev kakor

¹ Presbyter, si a gradu suo iniuste deiectus in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi . . . recipiat coram altari de manu Episcopi orarium et planetam. Mansi X, 627.

² Omnis clerus, qui foris claustra esse videtur, et in ipsa civitate consistant, omnibus diebus dominicis ad capitulum veniant parati cum planetis aut vestimentis officialibus, sicut habet ordo Romanus. Chrodegangus Metensis, Regula canonicorum c. 8. Mansi XIV, 319.

³ Decrevimus quoque, ut presbyteri vel diaconi non sagis, laicorum more, sed casulis utantur, ritu servorum Dei (monachorum). Concilium Germanicum (an. 742) can. 7. Mansi XII, 367.

⁴ Casula vero, quae pertinet generaliter ad omnes clericos, debet significare opera, quae pertinent ad omnes . . . Casula dupla est, post tergum inter humeros et ante pectus. Amalarius, De ecclesiasticis officiis II, 19. P. lat. 105, 1095.

⁵ Ordo Romanus VIII, 1. P. lat. 78, 1000.

⁶ Ordo Romanus XII, 8. P. lat. 78, 1071.

navadna štola transversa¹. V manjših cerkvah pa zadostuje, ako ob navedenih dneh dijakon nosi albo, manipelj in štolo čez levo ramo, subdijakon pa albo in manipelj².

Dijakoni so nosili planeto na potu v cerkev in gredé k oltarju, v presbiteriju pa so jo morali odložiti. Planete so sploh nosili mestò dalmatik ob dnevih pokore in žalosti, ker je veljala dalmatika, ki je bila bela, za oblačilo veselja; tako so rabili ob prošnjih dnevih črne planete (nigrae), na Veliki petek temne (fuscae); ob dnevih pokore je tudi škof z drugimi kleriki vred nosil črno oblačilo. Ob velikih praznikih so celo tupatam v kazulah zahajali v kor³. Ko je prišel pluvijal v rabo, je kazula postajala vedno bolj mašno oblačilo, medtem ko so jo prej rabili pri vseh liturgičnih opravilih.

Kazula v svoji prvotni obliki je bila jako obširno oblačilo. Da je mogel duhovnik liturgična opravila izvrševati, sta dijakon in subdijakon kazulo nad desnico in levico zvila⁴. Da bi obširno kazulo napravili pripravnejšo, je prišlo v navado, da so ob straneh prišili motvoze, s katerimi se je dala potegniti na kvišku. Pozneje se je udomačil obred, da so strežniki hrbtni del kazule vzdignili in tako olajšali celebrantu težo kazule, posebno, ko je pokleknil, in med povzdigovanjem. Na to še nas danes spominja navada, da strežniki pri povzdigovanju vzdignejo mašni plašč. V XII. stoletju so začeli krajšati stransko dolžino in tako so sčasom nastale gotične kazule⁵. Vzrok temu početju gotovo ni bila ravno gotika, ampak hrepenenje po ročnosti oblačila in visoki stroški, posebno ko se je uvedel barvni kanon in so se morale pripraviti raznobarvne kazule. V poznejših stoletjih so kazulo vedno bolj ob straneh izrezovali, pa tudi krajšali, in v XVIII.

¹ S. R. C. 25. Septembris 1852 (n. 3006 ad 7).

² Missale Romanum, Rubricae generales XIX, 6. 7. Ordo Romanus XIV, 54. P. lat. 78, 1170. Ordo Romanus XV, 29. P. lat. 78, 1290. St. Dustanus, Regularis concordia. P. lat. 137, 488. 489. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 5. P. lat. 217, 776.

³ Et cum tintinnabulum ad tertiam sonuerit, omnes simul fratres in chorum ordinatim convenire debent, humeralibus et albis, apud quosdam autem casulis induti. Ordo Romanus VI, 1. P. lat. 78, 989.

⁴ Subsequenter diaconus a dextris et subdiaconus a sinistris planetam super brachia pontificis apte complacent. Ordo Romanus XIV, 53. P. lat. 78, 1158.

⁵ Papež Benedikt XIV poroča o neki sliki v lateranski cerkvi v Rimu, ki je predstavljala papeža Janeza XII († 964) v mašni opravi in sicer s kazulo, ki je bila ob straneh pod pazduho odprta in izrezana, da so bile roke proste. In ea depictus erat Ioannes XII cui, antequam sacrificaturus ad altare accederet, planetam ministri imponebant. Planeta utrinque sub brachiis erat aperta et ex antica posticaque parte in angulum desinebat, ita ut brachiis adhibendis nulla plicatura opus esset. Benedictus XIV, De sacrosancto sacrificio missae I, 8, 14. Ed. P. Iosephus Schneider S. J. Moguntiae 1879, 57.

stoletju je zgubila popolno prvotno obliko¹. V novejšem času se je zopet začelo gibanje in zanimanje za srednjeveško kazulo, kakor priča praška sinoda². Odloki te sinode so od Rima potrjeni. Tudi *Caeremoniale Episcoporum* je nekdanjo rubriko o kazuli obdržal³.

Že zgodaj so začeli kazule narejati iz raznobavne svile⁴, iz brokata, damasta in svilnatega žameta, vendar pa tudi iz platna (alba de panno, de lineo), bombaža (alba de tela bombacina). V XIV. in XV. stoletju so jih napravljali iz svile z arabskimi vzorci s krogi, v krogih pa živali, krone, ženske glave, margaranove jabolke in drugo; trgovina s svilo je bila namreč takrat v saracenskih rokah. Pozneje so slično blago izdelovali tudi v Benetkah in Genovi. V XVIII. stoletju so pripravljali kazule iz usnja in pozneje še celo iz slame. Slamnate kazule so navadno rabili pri pastirski maši na Božič.

Po novejših cerkvenih določbah so prepovedane kazule iz platna, iz tkanine, volne ali bombaža⁵, iz steklenega brokata⁶, polsvila pa je le takrat dovoljena, če svile ne pokrije nesvilnata snov⁷. Kratko in določno bi se lahko reklo: kakor je za amikt in albo zapovedano platno, tako je za kazulo zapovedana svila. Gledé barve pa sme biti blago gladko ali po vzorcih tkano, eno- ali večbarvno, žametno, z zlatimi ali s srebrnimi nitmi pretkano. Ako je večbarvno, mora prevladovati dnevna barva⁸. Posebnih olupšav v prejšnjih časih kazula ni imela razen roba, pri gotičnih pa križ, v kojega navpični tram sta bila poprečna trama vsajena v ostrem kotu. Današnje kazule imajo

¹ Ita enim recisa est et decurtata atque aliam prope in speciem deformata, ut sicuti illa prisca, unde fluxit et degeneravit, cum ponatur, vix suum tueatur nomen. *Lindanus, Panoplia evangelica* IV, 46. Coloniae 1575, pag. 480.

² *Synodus Pragensis* (a. 1860) tit. 5, c. 7: *Dolemus autem impraesentiarum casulas esse adeo decisas contra debitam maiestatem et in aliam prope speciem deformatas, ut si cum prisca et propria huius indumenti forma componentur, vix suum tueantur nomen. Longe pateant adminimum ulnas duas et ab utroque latere infra humeros aliquatenus dependeant; fasciam porro habeant decentis latitudinis assutam ab anteriori et posteriori parte usque ad extremum dependentem, cui altera fascia transversalis crucis quendam speciem expriment.*

³ *Mox surgit Episcopus et induitur ab eisdem (diacono et subdiacono) pianeta, quae hinc inde super brachia aptatur et revolvitur diligenter, ne illum impediatur. Caeremoniale Episcoporum* II, 8, 19.

⁴ De pallio (svilnato blago), de storace (žolta svila), de blatta (škrlatasta svila), de cendato; sericae nigrae, persae, galbae, melnae, t. j. iz črne, breskvine, žolte, žoltkaste svile; ex cendato indici, viridis, rubei, sanguinei coloris.

⁵ S. C. R. 23. Iunii 1892 (n. 3779 ad 1).

⁶ S. C. R. 11. Septembris 1847 (n. 2949).

⁷ S. C. R. 23. Martii 1882 (n. 3543).

⁸ S. R. C. 19. Decembris 1829 (n. 2675); 12. Novembris 1831 (n. 2682 ad 50); 23. Septembris 1837 (n. 2769 ad V, 3).

hrbtni križ, ki je tu pa tam olepšan z uvezenimi podobami Križanega, svetnikov ali s simboličnimi znaki¹.

Kazula je znamenje duhovniške časti in simbol ljubezni. Ko škof pri ordinaciji poda posvečencu zadaj zvit mašni plašč, govori naslednje besede: »Prejmi duhovniško oblačilo, po katerem se razume ljubezen; mogočen je namreč Bog, da pomnoži tebi ljubezen in popolno delo.«² Pozneje, ko plašč odviije, pa moli: »Z oblačilom nedolžnosti naj te obleče Gospod.«³ Mašnik pa moli, ko oblači kazulo: »Gospod, ki si rekel: Moj jarem je sladek in moje breme je lahko, daj, da ga jaz morem tako nositi, da dosežem tvojo milost.«⁴

Če tudi je bila kazula nekdanje splošno oblačilo (*generale indumentum, vestis communis*) klerikov, je sedaj mašno oblačilo v ožjem pomenu. Da pa nosijo dvanajsteri duhovniki na Veliki četrtek pri posvečevanju sv. olja kazule, ali da se rabi na Veliki petek pri t. zv. *Missae praesantificatorum* ali na Veliko soboto, ko se berejo prerokovanja, kazule, je zaradi tega, ker so ti obredi v strogi zvezi z mašno liturgijo. Tapatam je običajno, da spremljajo na Telovo mašniki pri procesiji sv. Rešnje Telo v kazulah; to pa se vrši le zaradi slovesnosti.

Kazula pomeni nadalje ljubezen. Kakor je kazula najimennejšje oblačilo in vsa druga oblačila pokriva, tako je ljubezen najodličnejša čednost (1 Kor 13, 13) in dá vsem drugim čednostim pravo vrednost⁵. Sv. apostol Pavel pravi: »Če bi človeške jezike govoril in angelske, ljubezni pa ne bi imel, bi bil kakor doneč bron in zveneče cimbele. In če bi imel preroštvo in bi vedel vse skrivnosti in vse znanje in če bi imel vero, tako da bi gore prestavljal, ljubezni pa bi ne imel, mi nič ne koristi... Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva, ljubezen ni nevoščljiva, ljubezen se ne hvali, se ne napihuje, se ne vede nespodobno, ne išče svojega, se ne togoti, ne misli hudega, se

¹ S. R. C. 30. Martii 1885 (n. 3628).

² *Accipe vestem sacerdotalem, per quam caritas intelligitur: potens est enim Deus, ut augeat tibi caritatem et opus perfectum. Pontificale Romanum, De ordinatione presbyteri.*

³ *Stola innocentiae induat te Dominus. Pontificale Romanum. De ordinatione presbyteri.*

⁴ *Domine, qui dixisti: Iugum meum suave est et onus meum leve, fac ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.*

⁵ *Sicut enim caritas operit multitudinem peccatorum et omnia legis et prophetarum mandata continet, dicente Apostolo: Plenitudo legis est caritas, sic et haec vestis cuncta plana et alia omnia indumenta intra se claudit et continet. Durandus, Rationale III, 7, 1. 2.*

ne raduje nad krivico, raduje se pa nad resnico. Vse pokriva, vse veruje, vse upa, vse prenaša« (1 Kor 13, 1. 2. 4—7). »Oblecite torej, kakor izvoljeni božji, sveti in ljubljeni, milosrčnost, blagovoljnost, ponižnost, krotkost, potrpežljivost, pred vsem pa imejte ljubezen, ki je vez popolnosti« (Kol 3, 12. 14).

Kazula ima dva dela, sprednjega in zadnjega: ljubezen je dvojna, do Boga in do bližnjega¹. Duhovnik je namestnik Kristusov, zato ga mora navdajati pastirska ljubezen Kristusova. Vir in podlaga pastirske gorečnosti pa je ljubezen do Boga in do bližnjega². Bogu služiti in se njemu darovati, za blagor bližnjega skrbeti in se njemu posvetiti, to je duhovniški poklic. Težek, ali kakor sv. Krizostom pravi, »za angelske rame pretežek«³ je duhovniški poklic, zato se imenuje jarem in breme; postane pa s pomočjo božje milosti sladek in lahek, ker množi Bog po svoji milosti ljubezen in po ljubezni popolno delo.

Ljubezen do bližnjega se posebno razodeva v oskrbovanju zakramenta sv. pokore. Ako pa hoče duhovnik to službo v duhu božjega Pastirja opravljati, mora pred vsem njegova duša imeti oblečeno oblačilo nedolžnosti.

Kazula ima navadno na hrbtni strani križ, takoimenovane boro-mejske kazule pa tudi na sprednji. Bl. Tomaž Kempčan piše: »Duhovnik, oblečen v sveta oblačila, opravlja službo Kristusovo, zato naj moli Boga za se in za ljudstvo. On nosi spredaj in zadaj na planeti znamenje križa Gospodovega, da se neprenehoma spominja trpljenja Kristusovega. Spredaj ima križ, da pridno pazi na stopinje Kristusove in da se odloči, slediti mu z gorečnostjo. Zadaj ima križ, da nosi dobre volje iz ljubezni do Boga vse nasprotnosti, ki prihajajo od drugih. Spredaj ga nosi, da objokuje lastne grehe, nosi ga zadaj, da iz sočutja objokuje tudi grehe drugih in da se zaveda, da je postavljen za srednika med Bogom in grešnikom, in da ne omaga v molitvi, tudi ne v sveti daritvi, dokler ne doseže milosti in usmiljenja.«⁴ Gledé na trpljenje Kristusovo pomeni kazula škrlatni plašč, s katerim so

¹ Quod autem casula in extensione manuum in anteriorem et posteriorem partem dividitur, signat duo brachia caritatis, ad Deum scilicet et ad proximum. Durandus, Rationale III, 7, 2.

² Hugo a S. Victore, De Sacramentis I, 50: Casula, quae planeta dicitur, omnibus indumentis superponitur, per quam caritas intelligitur, quae omnibus virtutibus eminentior videtur. Haec super dextrum brachium levatur, ut amici in Deo amentur; replicaturque super sinistrum, ut inimici propter Deum diligantur. In s. Gregorii librum sacramentorum notae. P. lat. 78, 543.

³ S. Ioannes Chrys., De sacerdotio VI, 4.

⁴ De imitatione Christi IV, 5.

ogrnili vojaki Gospoda¹, ali tudi ono suknjo brez šiva, katero so vojaki Gospodu slekli, preden so ga pribili na križ².

(Dalje prihodnjič.)



3.

Lavantinski škof Nikolaj — župnik v Jesenicah na Češkem.

Spisal c. in kr. prof. Peter Štefan, Maribor.

Nicolaus, episcopus Lavantinus, plebanus in Jesenic. — Kako je to mogoče? poreče morda čitatelj. Tudi meni so se zdele te besede čudne, ko sem jih prvokrat videl. Našel sem jih v »Acta iudiciaria consistorii Pragensis« (ed. Tadra) vol. IV, p. 137.

Takoj se mi je vsililo vprašanje: Kdo je bil ta škof Nikolaj? Kako je zadela župnijo na Češkem čast, da je imela lavantinskega škofa za dušnega pastirja?

Segel sem po K. Tanglovi knjigi »Reihe der Bischöfe von Lavant« (Klagenfurt 1841). Toda v tem z veliko marljivostjo sestavljenem delu nisem našel škofa Nikolaja. I. Orožen, Das Bisthum und die Diözese Lavant I (Marburg 1875) ne pozna škofa tega imena. Tudi v škofijem šematizmu za l. 1912, kjer se nahaja vrsta lavantinskih škofov, sem iskal zaman. Zato sem sklenil sam, zbirati podatke o lavantinskem škofu Nikolaju.

Pred vsem naj omenim, da našteva Tangl v svojem l. 1841 objavljenem delu 49 lavantinskih škofov, kot zadnjega Ignacija Frančiška Zimmermann. Pisatelj dostavlja pri vsakem škofu dobo njegovega vladanja, omenja pa, da niso vse letnice zanesljive, in zaznamuje dvomljive z zvezdico (*). O takratnem »Schematismus des Bisthums Lavant für das Jahr 1833« izreka Tangl to-le sodbo: »Ich würde denselben, da er für meinen Endzweck nichts enthält als ein bloßes dürres Namensverzeichnis der Lavanter Bischöfe, nicht angeführt haben, wenn er nicht einen offiziellen Charakter trüge, der übrigens nicht immer eine Bürgschaft für Glaubwürdigkeit ist, denn es fehlen darin 6 Bischöfe und die Chronologie ist, besonders bei den älteren Bischöfen,

¹ Haec vestis repraesentat purpureum vestimentum, quo milites circumdederunt Iesum. Durandus, Rationale III, 7, 3.

² D. Soto, Comentarii in IV. Sent., dist. 13, qu. 2, a. 4.

großenteils unrichtig.« Tangl sam meni za gotovo, da ni izpustil nobenega škofa.

Stolni prošt I. Orožen je našel pa tudi v Tanglovem naštevanju pomanjkljivosti in nedostatke. Kot osmega škofa je Orožen ustavil Wülfinga (1298—1304), zato pa izpustil Karola Brizinskega (v. Freising). Vrhtega je popravil pri 15 škofih letnice in popravke utemeljil v opombah.

V najnovejšem šematizmu (1913) so popravljene zopet letnice pri 9 škofih.

Škofe naštevata še P. B. Gams, *Series episcoporum ecclesiae catholicae (Ratisbonae 1873)* in C. Eubel, *Hierarchia catholica medii aevi. Vol. I. (Monasterii 1898)*. Ne prvega ne drugega dela nisem mogel zasedaj dobiti.

Srečen naključek mi je spravil v roke *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Vol. V. Pragae 1905*. Na strani 444 je to-le poročilo:

Nicolaus de Unhosst ordinis fratrum minorum professor in sacerdotio constitutus ecclesiae Laventinensi per obitum Henrici episcopi vacanti in episcopum praeficitur, cum Ortholphus decanus Salisburgensis provisionem de dicta ecclesia sibi factam acceptare non curavit et Augustinus episcopus Concordiensis translationem suam ad eandem ecclesiam expresse recusaverit. Apostolatus officium Romae apud S. Petrum tertio Idus Ianuarii pont. n. a. secundo.

Similo modo scribitur: 1. capitulo ecclesiae Laventinensis; 2. clero dioec. Lav.; 3. populo eiusdem dioec.; 4. universis vasallis eccles. Lav.; 5. archiepiscopo Salisburg.; 6. Venceslao regi Romanorum.

Reg. Lateranensia 13 fol. 1256.

Poročilo je izvleček (regestum) iz bule papeža Bonifacija IX z dne 11. januarja 1391. Iz njega zvedemo, da so ponudili lavantinski škofovski sedež, ki je bil prazen vsled smrti škofa Henrika IV Krapf (ok. 1388), najprej solnograškemu stolnemu dekanu Ortolfu, ki se je pa obotavljal. Potem so hoteli premestiti Avguština, škofa v Concordiji pri Vidmu na Friulskem; ta se je pa izrečno uprl translaciji. Zato je imenoval papež Bonifacij IX minorita Nikolaja de Unhošt' za lavantinskega škofa z bulo z dne 11. januarja 1391. To imenovanje se je naznanilo lavantinskemu kapitelju, duhovnikom, vernikom in podanikom škofije, solnograškemu nadškofu Pilgrimu (1366—1396) ter rimskemu kralju Vaclavu.

Kdo je bil ta minorit Nikolaj in kako je prišlo, da ga je imenoval papež za lavantinskega škofa, ko je bila po ustanovni listnini z dne 10. maja 1228 solnograškemu nadškofom zajamčena pravica imenovati lavantinske škofe?

Da to natančneje pojasnimo, moramo podati pregled čez tedanje cerkvene in politične razmere.

Bila je doba velikega razkola v zapadni cerkvi. V Rimu je bil papež Bonifacij IX (od l. 1389), protipapež Klemen VII (od l. 1378) je prebival v Avignonu. Rimski kralj je bil od l. 1378 Vaclav IV. Ta se je spočetka zelo prizadeval, zatreti razkol, in je bil zvest pristaš rimskega papeža, vedno pa je odlagal potovanje v Rim, da bi sprejel cesarsko krono, čeprav mu je skušal papež olajšati pot, ker bi si bil rad pridobil kralja za vedno.

V češkem kraljestvu je imel kralj najvišji svet, v katerem so bili člani visokega plemstva. Tudi praški nadškof Janez Jensteinski (1379—1396), kraljev spovednik, je bil med njimi.

Poleg tega najvišjega sveta si je pa organiziral Vaclav še neko — rekli bi — kabinetno vlado, ki je izhajala neposredno od njega in se odlikovala po hitrosti in brezobzirnosti. Vaclav si je zato rad izbral može iz nižjega plemstva ali navadnega pokoljenja, ki so mu bili popolnoma pokorni, katerim je pa potem tudi vse zaupal. Tej dvorni kamarili je pripadalo tudi nekaj duhovnikov, katerih se je kralj posluževal v odpor proti duhovni oblasti nadškofa in njegovih pristašev. Takšni dvorni kaplani so bili Janez Brunonis, Vaclav Kralik Buřeniški, Hinko Pflug, prošt Sulko, dr. Ubaldinus Bonamici. O osebnem poštenju teh mož se ne da dvomiti. Zadene pa jih graja, da so bili kralju preveč vdani in so v tej pretirani pokornosti molčali k njegovim izgredom ali jih skušali celo opravičiti. Vaclav se je izkazal zato hvaležnega in je poplačal svoje dvorne duhovnike, ki so bili tudi vsak dan njegovi gostje, z visokimi cerkvenimi službami. Tako je zapovedal l. 1388 češkim cerkvenim dostojanstvenikom, da morajo izpraznjena mesta podeliti pred vsem njegovim dvornim duhovnikom. Zanimiva listina se glasi:

Honorabiles et devoti dilecti. Populari, crebra et scandalosa relatione percipimus, et experientia facti docemur, qualiter per contrarium modum et ordinem gratiarum papalium et datiarum concurrentias, quibus indifferenter rotuli humilium personarum nostris sunt rotulis coequati, quas tamen praeter et contra voluntatem Domini nostri Summipotentis ad preces petentium importunas factas esse firma credulitate tenemus, propter efrenatam multitudinem clericorum, quorum conversatio est ignota, ut de aliis eorum qualitatibus taceamus, Ecclesiae cathedralis, collegiatae et regulares peculiaris Regni nostri Boemiae oneratae sunt plurimum et gravatae, ita etiam, ut ignotus notis praeponitur, et idiotae gravibus et idoneis praeferuntur, et quod est perniciosum exemplo, dicti clerici videntes se nostris secretariis et commensalibus taliter adaequatos, suis fraudelentis ingeniis procurarunt, quod memorati nostri fideles, qui contemplatione nostri Celsitudinis aliqua deberent praerogativa gaudere, utpote, qui statui totius Monarchiae deserviunt, et nobiscum labores sufferunt pro commodo Reipublicae utriusque, literas suas habere non possunt, nec habere tempus debite potuerunt. Cum igitur tantus disordo redat in displicentiam nostrae re-

giae Maiestatis graviumque personarum, spretum Regni nostri secretariorumque eius ac rerum Ecclesiasticarum dispendium et iacturam, et nostri intersit talibus occurrere viis et remediis opportunis, devotionem vestram requirimus, vobisque omnibus et singulis sub poena regiae indignationis gravissime districte praecipiendo mandamus, quatenus ad dignitates praebendas et quaelibet alia beneficia Ecclesiastica, cum vacabunt, ante omnia Secretarios, Notarios, Capellanos et commensales nostros quotidianos dumtaxat, et nullos alios, etiamsi in dataria concurrant, et prius suas litteras publicarunt, juxta suae praesentationis ordinem, et ad possessionem eorum realiter admittatis, sicut praedictarum possessionum, rerum, jurium et libertatum vestrarum jacturam ac aliarum poenarum acrimoniam diligitis evitare, prout super hoc aliis capitulis tam Ecclesiarum Cathedralium quam collegiatarum seriosa direximus scripta nostra. Nos enim super huiusmodi gravi disordine iam dudum pro reformatione ipsius praefato Domino Papae direximus scripta nostra.

Datum etc.¹

Po kraljevem pritisku je postal zgoraj imenovani Vaclav Kralik dekan v Vyšehradu, pozneje titularni patriarh antiohijski in škof olomuški. Janez Brunonis je postal prošt v Lebusu in pozneje škof v Kaminu na Pomorjanskem, ni pa nikdar prišel v posest svoje škofije.

Med možmi, ki so vživali kraljevo naklonjenost, najdemo tudi minorita Nikolaja Proba. Tako ga imenuje A. Frind v svojem delu »Die Kirchengeschichte Böhmens im allgemeinen und in ihrer besonderen Beziehung auf die jetzige Leitmeritzer Diözese«, ne da bi navedel kak vir. Fr. Nikolaj je sledil nadškofu Janezu Jensteinskemu kot kraljev spovednik. Temu je bila morda povod tudi sprememba nadškofa, pri katerem je izginila nekdanja živahnost in veselost ter se umaknila pobožni resnobi, ki se je bližala že asketičnemu rigorizmu. To pa ni nič kaj ugajalo kralju, posebno, ker ga je nadškof često tudi vpričo drugih grajal. Radi tega in še iz drugih razlogov je prišlo med njima že od l. 1383 do nesoglasja. Zato je kralj izvolil minorita Nikolaja za svojega spovednika.

Nikolajevo rojstno leto nam je neznano. Ker imenuje papeževa bula Nikolaja »de Unhosst«, smemo smatrati mestece Unhošt', proti zapadu od Prage, za njegov rojstni kraj. Poleg priimka Prob (morebiti od probus = pravičen) ima v listinah še priimek Oczzik t. j. »očka«. Bil je iz minoritskega samostana sv. Jakoba v praškem starem mestu. Ta samostan je bil na dobrem glasu in je bila v njem izvrstna samostanska šola, kjer se je pač izobrazil tudi Nikolaj. Gotovo je bil to mož izredne nadarjenosti in velikih vrlin, da

¹ F. Pelzel, Urkundenbuch, Nr. 59.

² 4 Bde. Prag 1864--78. III, 412.

ga je izbral kralj za svojega spovednika in zaupnega svetovavca, mu poveril pozneje težavna poslanstva ter ga odlikoval z neomejenim zaupanjem. Tako bomo videli, da je nastopil kraljev spovednik skoraj tudi javno kot njegov zaupnik.

Tukaj naj omenimo, da je bil sv. Janez Nepomučan spovednik prve Vaclavove žene Ivane, magister Janez Hus pa spovednik druge kraljeve soproge Zofije Bavarske, da je bil torej Nikolaj sodobnik obeh slovitih mož.

Papež Bonifacij IX je proglasil za l. 1390 jubilejski odpustek ter obenem skrajšal dotle običajni obrok 50 let na 33 let. Iz vseh krajev sveta so hiteli božjepotniki v Rim.

Tudi kralj Vaclav je nameraval potovati v Rim. Papežev poslanec na Češkem dr. Ubaldinus Cambii de Florentia je skrbel za najboljše razmerje med papežem in kraljem in ta ga je zato poklical med tajne svetovavce. Cambii je spodbujal kralja, naj porabi ugodno priliko in potuje v Rim, kar že tako dolgo namerava. Obetal mu je vsestransko podporo papeževo.

Vaclav je poslal res v novembru l. 1390 dr. Ubaldina Bonamici in minorita Nikolaja, svojega spovednika, v Rim, da naznani papežu kraljev sklep in ga prosita za nekaj duhovnih milosti. Vaclav je prosil posebne cerkvene podpore za nameravano potovanje v Rim, prosil je pa tudi, da proglasi papež posebno jubilejno leto za Prago in za Češko. Tako bi kralj in podložniki, ki niso mogli ob določenem času v Rim, postali lahko deležni odpustkov sv. leta.

Kraljeva poslanca je papež milostno sprejel in dovolil vse, za kar sta prosila v kraljevem imenu. Ali se je Vaclav potegoval tudi zato, da podeli papež poslancema škofovsko čast, nam ni znano. Gotovo pa je bil papež prepričan, da stori kralju posebno uslugo in mu pokaže izredno naklonjenost, ko je imenoval dr. Ubaldina za škofa v Cortoni, fr. Nikolaja pa nekoliko pozneje, dne 11. januarja 1391, za lavantinskega škofa. To pa je storil tem lažje, ker se je sam prepričal o njiju zmožnostih¹.

Izveček iz papeževe bule smo že navedli. Tamkaj smo zvedeli, da sta dva kandidata za lavantinski škofovski sedež, solnograški dekan Ortolf in škof v Concordiji Avguštin iz eremitskega reda, rojen Čeh, izvolitev odklonila.

Kaj ju je pač k temu nagnilo?

Meje lavantinske škofije so bile zelo ozke, dohodki mali. Ti so znašali, če sklepamo po taksi (60 fl), okoli 120 fl v zlatu ali 30 mark

¹ F. Palacký, Geschichte von Böhmen III, 1; F. Pelzel, Lebensgeschichte König Wenzeslaus. I. Bd.

v srebru. Taksa škofije v Concordiji je bila 400 fl, sekovska škofija je bila taksirana celo s 600 fl. Do l. 1381 niso imeli lavantinski škofje v Št. Andražu niti lastne hiše, temveč so rezidirali na solnograškem gradu v Wolfsbergu ali pa v Brežah. Da, škof Henrik IV je l. 1373 v Rimu naravnost izjavil, da mora živeti kakor navaden župnik na deželi in si služiti, kar potrebuje za življenje, z delom¹. Kaj čuda, da je Ortolf raje ostal solnograški dekan, ko da bi bil postal lavantinski škof!

Ko je papež imenoval Nikolaja za lavantinskega škofa, mu torej ni nameraval nakloniti gmotnih udobnosti, temveč ga je hotel odlikovati. Pri tem so bili merodajni tudi politični razlogi.

Akoravno je po ustanovni listini lavantinske škofije imel samo solnograški nadškof pravico imenovati lavantinskega škofa, je bila v celi drugi polovici XIV. stoletja ta škofija z neznatno takso servicija v znesku 60 fl sv. stolici rezervirana. V isti dobi je nadškof sam imenoval trikrat škofa za mnogo bogatejšo škofijo Chiemsee, katere taksa je znašala 500 fl, sekovsko škofijo s takso v znesku 600 fl je podelil enkrat papež sam, enkrat pa je bilo potrjeno nadškofovo imenovanje. To je pač zanimivo dejstvo, ki ga ne morejo razložiti samo finančni oziri papeževе kurije. Gotovo so bili odločilni politični razlogi, ki jih hočemo sedaj nekoliko pojasniti.

Takratni solnograški nadškof Pilgrim, ki je l. 1366 po habsburški protekciji dosegel svoje dostojanstvo, se je nagibal k stranki protipapeža Klementa VII; tudi habsburški vojvode, posebno Leopold III, so bili njegovi pristaši. Posedva lavantinske cerkve so pa ležala na dveh važnih dohodih na Koroško. Rimskemu papežu je bilo torej mnogo na tem, da spravi na lavantinski škofovski sedež sebi in kralju Vaclavu udanega moža. Minorit Nikolaj se mu je zdel zato prav sposoben. Pri tej papeževi proviziji je bila suspendirana samo metropolitova volivna pravica, ne pa pravica imenovanja in potrditve, ki je veljala za lavantinsko škofijo. In re se seveda pravica volitve ne da ločiti od pravice imenovanja, temveč samo pojmovno.

Št. Andraž je bil ob važni cesti skoz labodsko dolino in močno utrjen. Z imenovanjem Nikolaja za lavantinskega škofa je hotel papež olajšati Vaclavu potovanje v Rim, ki ga je vedlo deloma skoz sovražne pokrajine. Že l. 1368 je zapovedal papež Urban V solnograškemu nadškofu, tridentskemu škofu in goriškemu grofu Henriku, naj ne dovolijo prehoda skoz svoje ozemlje cerkvi in cesarstvu

¹ E. Aelschker, Geschichte Kärntens I. Klagenfurt 1885, 715.

sovražnim četam, pristašem obeh oblasti pa se naj kažejo naklonjene. Tudi Vaclav naj bi našel v labodski dolini ugodno mesto in oporo. Vendar omahljivi kralj ni izpolnil papeževih nad.

Škof Nikolaj je bival nekaj časa v Rimu. Papeževa bula z dne 17. januarja 1391 mu je dala dovoljenje, da ga sme konsekrirati katerikoli katoliški škof. To dovoljenje pa naj ne krati nobene pravice solnograškega metropolita.

Nicolao de Unhost, ecclesiae Laventinensi pridem a papa Bonifacio in episcopum praefecto, conceditur, ut a quocunque catholico antistite munus consecrationis recipere valeat, ita tamen, ut archiepiscopo Salzbürgensi ejusdem ecclesiae metropolitano, nullum per hoc iudicium generetur.

Romae ap. S. Petrum decimo sexto Kal. febr. pont. n. a. secund.
Reg. Lat. 17 fol. 200^b¹

Sedem dni pozneje, 23. januarja 1391, sta dobila novoimenovana škofa ukaz, da »ujameta in vržeta v ječo vse pristaše protipapeža Klemen VII«.

Ubalduino Cortonensi et Nicolao Laventinensi, electis nuntiis apostolicis, mandatur, ut omnes antipapae Clementi VII adhaerentes capi et carceri mancipari faciant.

Reg. Vatic. 312 fol. 325^a

Poslanca kralja Vaclava in sedaj tudi papeževa nunciija sta se vrnila na Češko z velikimi oblastmi. Morebiti sta se vračala skoz labodsko dolino, kjer je bil v Wolfsbergu od leta 1242 minoritski samostan.

Ni nam znano, od koga, kdaj in kje je prejel Nikolaj škofovsko posvečenje in ali ga je sploh prejel. To pa vemo, da je imel naslov lavantinskega škofa do svoje smrti l. 1403. Verjetno pa je, da vsled političnih zmešnjav, ki so se kmalu začele, sploh ni zasedel svoje škofije. Tudi se dosedaj še ni našla nobena listina, ki bi bila izdana v njegovem imenu.

Po svojem povratku na Češko je igral Nikolaj važno ulogo posredovavca med kraljem Vaclavom in praškim nadškofom.

Sveto leto, ki ga je papež dovolil za Češko, se je začelo šele 16. marca 1393. Pa takoj o pričetku so nesoglasja motila slovesnost.

Kralj Vaclav je imel na svojem dvoru titularnega patriarha in tri škofe; nobeden izmed njih pa ni mogel zasesti svoje škofije. Da bi vsaj enega izmed njih preskrbel, je nameraval Vaclav povzdigniti benediktinsko opatijo Kladruby v katedralo in ustanoviti tamkaj škofijo. Kateremu izmed treh je hotel podeliti novo škofijo, nam ni znano.

¹ Monum. Vatic. res gestas Bohem. illustr. V, Nr. 451.

² Monum. Vatic. res gestas Bohem. illustr. V, Nr. 459.

Pelzel¹ meni, da bi jo bil dobil »Niklas, erwählter Lauretiner Bischof« ali pa Janez, škof kaminski. Pelzel imenuje Nikolaja vedno lauretinskega škofa (Lauretiner Bischof), ker je napačno brał »Laventinus«, zato je Nikolaj pri Pelzlu vedno naslovni škof. Pelzel je mislil morebiti na Laureacum (Lorch) pri Ennsu na Gornjeavstrijskem. Šele Palacký² je popravil Pelzlovo pomoto. Iz tega je tudi jasno, zakaj ne poznajo starejši historiki lavantinskega škofa Nikolaja.

Nadškof Janez Jensteinski je nasprotoval ustanovitvi nove škofije, ker bi bila tako zmanjšana njegova lastna. Prišlo je do spora med kraljem in nadškofom. Po smrti kladrubskega opata so volili menihi na nadškofovo povelje takoj novega opata in praški generalni vikar Janez Nepomuški ga je takoj potrdil, dne 13. marca 1393. Kralj se je silno razsrdil. Nadškof in njegovi zvesti pristaši so pobegnili pred srditim kraljem na nadškofov utrjeni grad Roudnice. Kralj je pošiljal na grad poslance in zahteval, naj še nadškof s svojimi svetovavci takoj vrne v Prago in otvori sv. leto. Nadškof je sicer zapustil svoj grad, ni si pa upal v Prago nazaj, temveč je ostal v nekem kraju eno miljo od glavnega mesta ter čakal, kaj bo prišlo. Tukaj ga je našlo novo poslanstvo kraljevo, pri katerem je bil tudi Nikolaj, lavantinski škof in Vaclavov spovednik. O svojem sestanku s kraljevimi poslanci pripoveduje nadškof to-le: »Qui mecum comedentes et bibentes, levibus verbis allicientes promiserunt fidem suam, quod secure ulterius Pragam ire cum meis possem. Nihilominus tamen secreta mihi litteras Regis tradiderunt, ubi Rex in vulgari Teutonico sic mihi in eadem littera scripsit: Tu archiepiscopus! mihi castrum Rudnic et alia castra mea restituas, et recedas mihi de terra Boemiae; et si quid contra me attentabis vel meos, volo te submergere litesque sedare. Pragam veni!«³

Iz tega nemilostnega in lakoničnega pisma je nadškof lahko posnel, kako huda je bila kraljeva jeza in kako malo vspeha so imele tolažilne in pomirjevalne besede novega kraljevega spovednika. Nikolaj je vendarle še upal, da bo kraljev srd hitro minil in se umaknil milosrčnosti in popustljivosti, kakor se je že večkrat zgodilo. Toda tokrat se je zmotil.

Nadškof se je s svojimi svetovavci vrnil v Prago. Pa ko sta se prvičkrat in sešla s kraljem, se je ta hudo raztogotil ter je dal nadškofove zveste pristaše, med njimi generalnega vikarja Janeza Ne-

¹ Lebensgeschichte König Wenzeslaus. I, 261.

² Geschichte von Böhmen III, 1, 58.

F. Palacký, Geschichte von Böhmen III, 1, 60.

pomuškega, katerega je že zdavnaj sovražil, vreči v ječo. Po hudih mukah je dal kralj Janeza peljati na praški most in ga vreči v Vltavo. To se je zgodilo v četrtek, dne 20. marca 1393, ob devetih zvečer.

Iz dejstev, ki smo jih poročali, je težko posneti, koliko je mogel Nikolaj duševno vplivati na kralja. Vsekako je moral biti zadovoljen, da je odvrnil kralja od drugih grozodejstev, in si je prizadeval spraviti ga z nadškofom. V pismeni obtožnici, katero je podal nadškof papežu še l. 1393, se večkrat omenja posredovanje škofa Nikolaja¹.

Tudi v naslednjih letih je ostal škof Nikolaj kraljev zaupnik in ga je zvesto podpiral, ko so ga zadele razne nesreče in nezgode. Nikolaj je užival naklonjenost in zaupanje svojega gospoda, solnograški metropolit, nadškof Pilgrim, pa je bil l. 1396 v Pragi neprijazno sprejet in kralj ni ravnal z njim preveč milostno².

L. 1398 je šel škof Nikolaj kot poslanec k Ruprehtu Palatinskemu, najnevarnejšemu nasprotniku Vaclavovemu. Od tega leta naprej ni pošiljal Vaclav več škofa Nikolaja kot poslanca v inozemstvo.

Ako je šola nesreče in trpljenja, v katero je prišel slednjič Vaclav po lastni krivdi, blagodejno vplivala na njegovo srce in je povzdignila njegov duh k večji premišljenosti in samostojnosti, je gotovo to tudi zasluga njegovega spovednika.

Kralj Vaclav se mu je izkazal hvaležnega. V istem času, ko so se volivni knezi pogajali, da ga odstavijo, je oskrbel kralj svojemu spovedniku župnijo Jesenice v sedlčanski dekaniji (Sedlčany) južno od Prage. Podelivna listina se glasi:

Nicolaus Puchnik etc. quod nos ad presentationem Wenceslai, Romani et Boemiae regis, ad ecclesiam parochialem in Jessenicz, per mortem domini Buzkonis vacantem, in qua praefatus dominus rex hac vice ex donacione eidem facta per patronos, ad quos jure jus presentandi ejusdem ecclesiae dinoscitur pertinere, jus patronatus obtinet, dominum Nicolaum, cui per d. Bonifacium papam IX. indultum existit, ut beneficia ecclesiastica, saecularia vel regularia de quorumcunque presentatione existentia ad summam certam in litteris apostolicis expressam possit recipere et una cum dicta ecclesia Laventinensi quamdiu vixerit libere retinere, constitutionibus in contrarium editis non obstantibus.

Pragae, a. d. 1400, die 26. maii.³

To je torej zanimiv slučaj, da je postal lavantinski škof župnik na Češkem.

¹ Tomek, Dějiny Prahy III, 399 ss.

² H. Widmann, Geschichte Salzburgs, Gotha 1907. — Lumir, letnik XII, 12.

³ Libri confirmationum VI, 22.

Njegov prednik v Jesenicah, župnik Buzko, se je zaradi desetine sprl s cerkvenima patronoma Bohusom in Nikolajem de Zwyerzinecz (1396). Spor je bil tako hud, da sta cerkvena patrona rabila silo, župnika ujela in župnišče zažgala. Šele l. 1398 so se poravnali in cerkvena patrona sta morala odstopiti patronatno pravico kralju Vaclavu. Po smrti župnika Buzko je dal Vaclav župnijo škofu Nikolaju, kateremu je bil papež dovolil, sprejeti cerkvene beneficije do neke določene svote¹.

Ali je bilo pogorelo župnišče tedaj zopet postavljeno?

Nikolaj je pa tudi naprej ostal na kraljevem dvoru. V Jesenicah je imel kot zastopnika duhovnika Nikolaja Strakoniškega, kateremu je l. 1402 dal v najem vse nadarbinske dohodke za 36 kop (Schock) praških grošev². V januarju leta 1403 se je pogodba ponovila in podaljšala na tri leta³. Navedena svota znaša 720 fl.

V letih 1402 in 1403 najdemo škofa Nikolaja večkrat kot pričo v listinah praškega konzistorija, tako n. pr. dne 5. junija 1402, kjer je zabeleženo: »praesente reverendo p. d. Nicolao episcopo Lavantino.«⁴ Zadnjikrat se navaja kot pričujoč v neki konzistorialni listini z dne 9. februarja 1403.

Dne 4. avgusta 1403 je bil škof Nikolaj že med rajnimi, kar sledi iz tega-le poročila:

Anno 1403 die 4. aug. data est crido domino Petro de Praga presbyteri ad ecclesiam parrochiale in Jessenicz, per mortem dom. Nicolai, episcopi Lavantinensis, ultimi rectoris vacantem, ad praesentationem famosi Bohussii et Nicolai de Zwyerzinecz.⁵

Lavantinski škof Nikolaj je torej umrl v času med februarjem in avgustom 1403. Kje in kateri dan je umrl, nam ni znano.

Po njegovi smrti je dobil župnijo Jesenice duhovnik Peter iz Prage. Zaradi terjatev, ki so še bile na nadarbini, so se vršila pred praškim konzistorijem dne 26. septembra 1403 pogajanja med župnikom Petrom in minoritskim samostanom pri sv. Jakobu v Pragi. V oktobru istega leta so se pobotali. Kot izvršitelji oporoke rajnega škofa — reverendi patris Nicolai dicti Ocyczik episcopi Lavant. beatae mem. — se imenujejo: Vaclav dictus Vanera, Ludvik, professi ordinis fratrum minorum in Praga ac Marcus civis majoris civitatis Pragensis⁶.

Toliko smo našli o lavantinskem škofu Nikolaju v tiskanih virih. Vladal je torej 1391—1403. Njegov naslednik Konrad II je

¹ A. Podlaha, Posvátná místa království českého, ř. I, d. VI, 29. 30.

² Acta iudiciaria consistorii Pragensis IV, 137.

³ o. c. IV. 189. — ⁴ o. c. IV, 133.

⁵ Libri confirmat. VI, 95. — ⁶ Acta iud. consist. Prag. IV, 265. 258.

postal lavantinski škof šele l. 1403 ali 1404. V dosedanjih vrstah lavantinskih škofov se nahajajo seveda drugačni podatki. Hočemo jih postaviti vzporedno in uporabimo lahko tudi Eubelovo delo, ki smo ga med tem dobili na razpolago.

Tangl:	Personalstand des Bistums La- vant 1913:	Eubel:	Popravljena vrsta:
Heinrich IV. Krapff 1363— 1388 ^a	Heinrich IV Krafft 1363 bis 1387	Henricus Krapf ²⁴ / ₃ 1363— ²⁹ / ₁₁ 1387 Ortholfus ca 1388 Augustinus ca 1390 Nicolaus de Un- horst O. Min. ¹¹ / ₁ 1391	Henrik IV Krapf de Gehay ²⁴ / ₃ 1363— ²⁹ / ₁₁ 1387 Ortolf ok. 1388 Avguštin ok. 1390 Nikolaj de Un- horst ¹¹ / ₁ 1391 do (febr.-avg.) 1403
Konrad II 1391* bis 1408*	Konrad II Torer v. Törlein 1392 bis 1408	Conradus Torer ca 1391 Ulricus, ¹¹ / ₃ 1408 do ⁸ / ₃ 1411	Konrad II 1403 do aprila 1406 Ulrik II v. Wi- laus ¹¹ / ₃ 1408 do ⁸ / ₃ 1411
Ulrich II 1409* bis 1411*	Ulrich II 1409 bis 1411		

Ta pregled bode čitatelju položaj dovolj pojasnil, hkrati pa je dokaz, da odgovarjajo naši podatki, ki smo jih določili, preden nam je bilo Eubelovo delo »Hierarchia catholica medii aevi I« (Monasterii 1898) na razpolago, zgodovinski resnici.

* * *

Sedaj moramo obrniti pozornost na škofa Konrada II.

Konrad je bil iz regensburške rodovine Torer de Törlein (de porta). Postal je kanonik in predstojnik hospiala (Spitalmeister) v Solnogradu. Nadškof Pilgrim ga je imenoval za prošta v Berchtesgadenu. V l. 1386 je Konrad kot fevdnik prisegel zvestobo kralju Vaclavu. Za Berchtesgaden so se že prej vedno prepirali solnograški nadškof ter avstrijski vojvodi in pa bavarski vojvodi. Povod teh nepretrganih nasprotstev niso bile samo bogate solne jame, temveč tudi strategična važnost tega kraja. Samostan je seveda vsled tega trpel veliko škodo, je zabredel globoko v dolgove in izgubil pozneje celo svojo samostojnost.

Avstrijski vojvoda Leopold III je držal s protipapežem Klemenom VII in je hotel pridobiti zanj tudi škofe solnograške nadškofije. Nadškofu Pilgrimu je obetal, da bo dosegel inkorporacijo Berchtesgadena. Da bi pridobil omahljivega nadškofa, je Klemen VII l. 1385 sam določil, da se samostan vtelesi solnograški nadškofiji. Pil-

grim pa si ni upal izvesti inkorporacije deloma iz strahu pred kraljem Vaclavom in bavarskimi vojvodi, deloma pa, ker se je nadejal, da se bode sčasom stvar sama v njegov prid razvila. Res so slabe denarne razmere prošta Konrada l. 1389 prisilile prepustiti za šest let samostanske solne jame nadškofu, ki je prevzel samostanske dolgove in obljubil plačevati proštu letno rento v znesku 400 funtov.

Slednjič je bilo vtelesenje Berchtesgadena edina rešitev. To se je tudi izvršilo in papež Bonifacij IX ga je potrdil dne 17. julija 1393. Nadškof Pilgrim je vzel prošnjo v posest. Z dosedanjim proštom Konradom sta sklenila dne 24. avgusta 1394 posebno pogodbo. Nadškof mu je obljubil lavantinski škofovski sedež ali kakšen drugi, ki bo prost. Ako bi bilo pa to nemogoče, mu je zagotovil letno rento v znesku 400 funtov dunajskih vinarjev (400 Pfund Wiener Pfennig) in pa utrjen grad, kjer bo lahko vse svoje žive dni brez skrbi prebival¹.

Ker je papež Bonifacij IX že v začetku l. 1391 imenoval minorita Nikolaja za lavantinskega škofa in si rezerviral imenovanja, ni mogel Pilgrim samooblastno napraviti prošta Konrada za škofa. Pač pa najdemo Konrada že meseca maja 1391 kot oskrbnika lavantinske škofije, ker je škof Nikolaj vedno bival na Vaclavovem dvoru.

Nadškof Pilgrim je umrl dne 5. aprila 1396. Njegovega naslednika Gregorija Schenk je imenoval papež Bonifacij IX sam. Novi nadškof je pismeno prisegel papežu zvestobo in pokorščino; v tej prisegi je bila tudi obljuba, da ne bode nikdar držal s protipapežem in njegovimi zavezniki. Posebno poslanstvo Vaclavovo je v Brežah izročilo Gregoriju regalije. Tako je imel nadškof obveznosti proti poglavarju cerkve in proti poglavarju države. Ali bi si bil pač upal imenovati koga za lavantinskega škofa, dokler je živel škof Nikolaj, ki ga je imenoval papež in je užival zaupanje in naklonjenost kralja Vaclava? Ne moremo in ne smemo tega trditi.

Čudno je, da omenja Tangl v svoji knjigi str. 130 nsl neko listino z dne 24. avgusta 1397, v kateri izjavlja nadškof Gregorij, da je prodal hišo v Brežah »an dem Steig« lavantinskemu škofu Konradu in njegovi cerkvi. Tukaj se rabi škofovski naslov pač *praeoccupando*. Imenovanje lavantinskega škofa je bilo papežu pridržano in nikjer ni čitati, da bi bil škof Nikolaj pred l. 1403 resigniral ali da bi bil odstavljen. Zato moramo sklepati, da je bil prošt Konrad do l. 1403 od nadškofa postavljen za oskrbnika škofije.

¹ Koch-Sternfeld, Berchtesgaden II, 34.

Med februarjem in avgustom 1403 je umrl škof Nikolaj de Unhošt' in približno v istem času, dne 9. maja 1403, je zatisnil oči tudi nadškof Gregorij. Papež Bonifacij IX je imenoval sedaj brizinskega (Freising) škofa Bertolda za solnograškega nadškofa, lavantinsko škofijo pa je podelil proštu Konradu. Hkrati je preklical inkorporacijo Berchtensgadena in imenoval dne 25. februarja 1404 Petra Pienzenauer za berchtesgadenskega prošta¹.

Da je papež imenoval l. 1403 Konrada za lavantinskega škofa, smatramo lahko za gotovo dejstvo.

Konradovega naslednika Ulrika II je sicer imenoval zopet nadškof. Pa tudi pozneje še najdemo provizijo po papežu, n. pr. l. 1468. Komaj je papež Pavel II l. 1466 potrdil solnograškemu nadškofu staro pravico imenovanja za vse odvisne škofije, je moral nadškof že priznati imenovanje Janeza v. Rott za lavantinskega škofa. L. 1468 je prišel cesar Friderik na božjo pot v Rim in je želel imenovanje svojega kancelarja. Visokemu romarju ni bilo mogoče odreči želji. Nadškof je dobil izjavo, da se s tem ne ustvari praeiudicium proti njegovi pravici².

Kot novoimenovani škof je daroval Konrad št. andraškemu kapitelju »22 Mark gutes und wol gewogenes Silber« dne 1. septembra 1403³.

Še eno važno in za nas merodajno pričo moramo navesti. Linder pravi v svojem delu »Monasticon metropolis Salisburgensis« (Salzburg 1908) 22 na podlagi svojih arhivalnih študij, da je bil berchtesgadenski prošt Konrad okoli l. 1404 imenovan za lavantinskega škofa in je umrl v aprilu 1406.

Ko smo pisali to razpravo, smo mogli rabiti le tiskane vire, natisnjenega gradiva nismo imeli na razpolago. Gotovo pa bi se dal najti še marsikateri važni prispevek v arhivih v Solnogradu, Pragi in morda tudi v Mariboru. S to študijo smo pa hoteli tudi pokazati, da je sicer zaslužna Tanglova knjiga za starejšo dobo do XV. stoletja nepopolna in nezanesljiva, ter bi bilo treba znova se lotiti dela. Tudi Eubelove podatke bo treba večkrat popraviti.

Dodatek.

Pri zbiranju gradiva za razpravo o škofu Nikolaju sem si za beležil mnogokaj, kar je važno za kronologijo lavantinskih škofov. Te podatke hočem tukaj pristaviti in rabim pri tem za podlago vrsto škofov, ki jo ima »Personalstand des Bistums Lavant« 1913, 21—35.

1. Ulrik I, imenovan kakor poroča Gams, Series episcoporum, dne 10. maja 1228, je umrl ok. 1256 (ne 1237).

¹ H. Widmann, Geschichte Salzburgs II, 218 ff.

² H. Widmann, Geschichte Salzburgs II, 308; K. Tangl, Reihe 176.

³ K. Tangl, Reihe 420.

2. Karol. Tega škofa navaja Tangl 1256*—1264* in se sklicuje na seznamek prošta Mayerja in na Valvasorja, ki ga imenuje v svoji knjigi »Topographie Kärntens« »Karl Freysinger«. Tangl ne dvomi o eksistenci tega drugega lavantinskega škofa, le letnice, ki jih navaja Mayer se mu zde sumljive. Orožen¹ in »Personalstand« Karola izpuščata s pripombo, da o njem skoraj nič ni zna- nega, vsled česar pač ne spada v zgodovino. Nam se to utemeljeva- nje ne zdi zadosti tehtno. Tangl je očital Mayerjevemu seznamku, da je nepopoln, ker je izpustil več škofov, ne pa, da je katerega neutemeljeno dostavil.

3. Oton 1258—1265. Čudno, da ga Eubel, Hierarchia catho- lica medii aevi I 310 nima.

4. Almerich Grafendorfer 1265—1267.

5. Herbord 1267—1275. Gams in Eubel stavita začetek nje- gove vlade v l. 1268.

6. Gerhard von Ensthal 1275—1284; umrl je 21. oktobra 1284.

7. Konrad I von Vonstorf und Preitenfurt 1284—1291. Postal je l. 1291 solnograški nadškof in umrl 25. marca 1312.

8. Henrik I von Haus alias Göss, 26. februarja 1291—1298. Od 11. aprila 1299 do februarja 1326 je bil krški škof in kot takšen ima pri Eubelu ime »de Helfenberg«.

9. Wulfing von Stubenberg 1298—1303. Po Eubelu je postal Wulfing po smrti svojega prednika Henrika ok. 1303 lavan- tinski škof. Tangl (Reihe 89) pripoveduje, da je lavantinski škof Konrad že l. 1290 predlagal Wulfinga v Rimu za nadškofovski sedež v Solnogradu. Wulfing je postal 31. januarja 1304 škof v Bam- bergu in je umrl 1319.

10. Werner 1304—1317.

11. Dietrich Wolfhauer (1318—1332). Po Eubelu je po- stal škof 29. aprila 1318 in umrl 21. decembra 1332. V listini št. 1917 štajerskega deželnega arhiva se imenuje »knezoškof«². Dietrich ima tudi ime »von Wolfsau«. To je koroška rodovina, ki je bila okoli l. 1400 na gradu Kappenstein v Murični dolini. Dietrich je bil prej prošt gurniški (Gurnitz). 21. junija 1320 je dovolil papež Janez XXII, da škof Dietrich, čigar »fructus episcopalis mense suae Lavent., qui septingentorum florenorum auri valorem annum nequa- quam excedant, adeo sunt tenues et exiles, quod expensarum onera incumbentia sibi frequenter non potest secundum dignitatis honorem

¹ Das Bistum und die Diözese Lavant I p. XIII.

² O tem naslovu glej H. Widmann, Geschichte Salzburgs I, 342.

»Voditelj« 1913.

commode supportare«, sprejme dva beneficija v lastni škofiji do zneska 200 mark v srebru¹.

V c. kr. državnem arhivu na Dunaju je shranjena listina ddo. Wels, 2. septembra 1318, s katero pooblašča Dietrich solnograškega kanonika Ulrika von Montpreis za svojega prokuratorja za pogajanja pri papeževem kolektorju. Pergamentna listina je 241 × 136 mm velika, voščeni pečat ima približno velikost 65 × 47 mm. Napis: (S)igillum Die(trici. Dei) Grā. Eps. Lavanti(ni). V sredini pečata: škof z mitro sedeč na faldistoriju, v levi škofovsko palico, z desno blagoslavlja².

12. Henrik II Krafft (1333—1342). Bil je po Eubelu »canon. Salzburg. et decr. doctor« in je umrl dne 22. julija 1342³.

13. Henrik III (1342—1356). L. 1349 je po posredovanju papeževga legata Gvidona dobil dovoljenje, da sme za zboljšanje svojih dohodkov imeti svoje žive dni dva beneficija, ki sta pod patronatom kakega laika, »in quacumque civitate seu dioecesi«.

14. Peter I (1357—1363). Prej je bil kanonik v Briksenu, Innichenu in Tridentu, po Langu⁴ tudi prošt na Virgilienbergu v Brežah. Eubel ga imenuje: dictus »de Hallis Hrell«, primo ab AEpo Salzb., deinde a S. S. provisus 1357, maii 26, obiit 1363, januar. 23.

15. Henrik IV Krafft (1363—1387). Njegovo pravo ime je Henricus Krapf de Gehay (Kai), de Bavaria natus⁵. »Personalstand« 1913, 24 pravi, da je bil prej župnik muravski na Gornjem Štajerskem. Gotovo je imel beneficij v Št. Lovrencu v Muriški dolini, katerega je malo časa pred imenovanjem za škofa zamenjal z župnijo Molzbichl na Solnograškem. Bil je briksenski kanonik in solnograški nadškof ga je imenoval dne 31. januarja 1363 za lavantinskega škofa. Papež pa je to imenovanje razveljavil in Henrik je dobil papeževo provizijo za lavantinski škofovski sedež v marcu 1363⁶. Papež Urban V, ki je rezidiriral v Avignonu, mu je tudi dovolil, da lahko prejme škofovsko posvečenje od kateregakoli katoliškega škofa, ne da bi se seveda s tem krajšale metropolitove pravice⁷.

Ko se je začel cerkveni razkol, je bil Henrik zvest pristaš rimskega papeža. Na provincialnem cerkvenem zboru v Solnogradu je škof Henrik 24. julija 1380 s svojo odločnostjo preprečil, da se njegov metropolit Pilgrim ni pridružil stranki protipapeža Klemen a. Papež je poslal Henriku zahvalno pismo ter pohvalil njegovo zvestobo in odločnost proti razkolnikom.

¹ A. Lang, Acta Salzburgo-Aquileiensia I, 48.

² A. Lang oc. I, 44. — ³ A. Lang oc. II 804. — ⁴ oc. II, 442.

⁵ Fontes rerum Austr. II, 33. — ⁶ A. Lang oc. II, 525.

⁷ A. Lang oc. II, 529.

»Personalstand« 1913, 24 poroča, da je škof Henrik IV umrl na Dunaju in je pokopan pri minoritih. Po Salvadori, Die Minoritenkirche in Wien. 1894, 363 ima tamkaj svoj grob samo škof Henrik II. Henrik IV je umrl 29. novembra 1387 »aqua submersus« in je pokopan v predzakristiji cerkve sv. Vida v dekaniji Ober-Bergkirchen na Bavarskem poleg svojega očeta¹. Lang je v svoje delo sprejel tudi zelo zanimiva pogajanja, ki so se vršila zaradi inkorporacije župnije Sv. Florijan ob Lasnici (an der Laßnitz). Današnja Štajerska je bila v oni dobi tako-le razdeljena: marchia superior = Gornje Štajersko; marchia inferior = Srednje Štajersko, proti jugu do Drave, sedež arhidiacona je bil Vogau; archidiaconatus Sannie ali Sewnie = Spodnje Štajersko južno od Drave, je pripadalo k oglejskemu patriarhatu².

16. Ortholphus, decanus Salzburgensis, ca 1388, provisus ab Urbano VI. Eubel pravi, da je lavantinski škofovski sedež spraznila Ortolfova smrt. Mi pa vemo, da Ortolf »provisionem sibi factam acceptare non curavit«.

17. Augustinus, de Bohemia, O. Er. s. Aug.; episcopus Concordiensis, ca 1390, provisus a Bonifacio IX »translationem suam... expresse recusavit«³. Avguštin je umrl 22. maja 1392. Njegova škofija je imela takso 400 fl.

18. Nikolaj de Unhošt' (1391—1403). Eubel je ime napačno bral ter ga imenuje »de Unhorst«.

19. Konrad II Torer von Törlein (1403—1406). Eubel ne ve povedati, zakaj je po Nikolaju ok. 1391 bil škofovski sedež prazen. Pri Konradu vstavi letnico ca 1391 ter se sklicuje na Gamsa, Series 284. Opozarjamo na to, kar smo zapisali v naši razpravi.

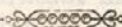
20. Ulrik II (1408—1411) s priimkom »von Wilaus«. Prej je bil prošt na Virgilienbergu pri Brežah. Imenoval ga je solnograški nadškof in konfirmiral dne 11. marca 1408. Umrl je 8. marca 1411.

Tako daleč smo hoteli zasledovati vrsto lavantinskih škofov. V šematizmu za l. 1913 stoji Ulrik II na 16. mestu, naša series episcoporum ima do l. 1411 štiri škofe več. Ulrik II je torej na 20. mestu.

¹ A. Lang oc. II, 696.

² A. Lang oc. II, 111 184 653 826.

³ C. Eubel, oc. I, 203. 310.



4.

Alkoholno vprašanje.

Spisal župnik **Anton Mrkun**, Holmec na Kranjskem.

Alkoholizem se vedno bolj širi. Nevarnost je velika ter preti širnim slojem našega naroda. Zato je že skrajni čas, da se napove najhujši boj na celi črti temu najhujšemu sovražniku našega ljudstva. V prvi vrsti smo ravno duhovniki poklicani, da stojimo v tem boju na čelu. Alkoholno vprašanje posega globoko v dušno pastirstvo. Radi tega se mora duhovnik ž njim pečati¹.

Kaj je alkoholizem?

Beseda alkoholizem pomeni toliko kakor posledica alkoholove zlorabe na človeka. Razločujemo akutni in kronični alkoholizem. Akutni alkoholizem je ona posledica alkohola na človeka, ki jo imenujemo pijanost, t. j. začasno omamljenje centralnega živčnega sistema, zlasti možgan. Kronični alkoholizem se imenuje svota vseh alkoholnih posledic kot bolezen človeškega organizma.

Obseg alkoholizma v sedanjosti.

Zloraba alkohola je sicer že stara. Omenja jo že sv. pismo, nahaja se tudi pri drugih narodih starega in srednjega veka, vendar ne v toliki meri, da bi bil postal alkoholizem socialno zlo.

Dandanes so razmere popolnoma drugačne. Nekdaj so pili le premožnejši ljudje, danes pije vse ljudstvo v mestu in na deželi. Razloček je le v tem, da pijejo bogatejši ljudje draga vina, delavci in nižji sloji pa žganje, ki je pa bilo v prejšnjih stoletjih neznano.

Dandanes se pije iz raznih vzrokov in pod najraznovrstnejšimi pretvezami.

Zelo žalostno dejstvo je, da so začele piti celo ženske in otroci. V onih krajih, kjer pridelujejo vino ali sami žganje kuhajo, popijejo tudi ženske veliko alkohola. Še bolj žalostno je to, da dajejo starši sami otrokom opojne pijače.

Da mora vsled tako velike zlorabe alkohola priti uboštvo, je jasno. Že leta 1848 je do 2000 odličnih zdravnikov na Angleškem izdalo sklep: »Podpisani smo prepričani, da izhaja velik del človeškega gorja, uboštva, bolezni in zločinov od vživanja opojnih pijač.« In kako se je od tačas do danes alkoholizem razširil. Dr. Bunge, profesor fizio-

¹ Gl. Voditelj XIII (1910) 307—315. 357; XIV (1911) 246—249; XV (1912) 289—292.

logične kemije na vseučilišču v Baselu, pravi: »Znano je, da izhaja iz zlorabe opojnih pijač cela množica bolezni, da noben organ našega telesa ne ostane brez njegovega uničujočega delovanja.« Zdravniki celo trdijo, da provzroči alkohol veliko množico bolezni ter da se mnoge teh bolezni, zlasti živčne, podedujejo.

Pijančevanje provzroči mnogo zločinov. Sodniki, policijski uradniki in jetniški ravnatelji so v vseh civilizovanih državah edini, da je 70—80 % vseh zločinov posledica zlorabe alkohola. Znano je dalje, da je v civiliziranih državah 20—40 % moških norcev vsled pijančevanja. Na Angleškem je 30 %, na Ruskem do 40 % vseh samomorov posledica alkoholizma. V Združenih državah so ljudje od l. 1860 do 1870 izdali 3600 milijonov dolarjev za opojne pijače, 300.000 ljudi je alkohol uničil, 100.000 otrok je prišlo v sirotišnice, 150.000 ljudi je prišlo v ječe in prisilne delavnice, 2000 ljudi si je vzelo vsled tega življenje, vsled ognja in nasilstva je bilo zgube okrog 10 milijonov dolarjev, 20.000 vdov in 1.000.000 sirot.

Veliko se dandanes dela za zboljšanje gmotnega stanja. Ustanavljajo se posojilnice, živinorejske in druge zadruge, izvršujejo se razne melioracije itd., a gotovo je, da vse zadruge in vse melioracije ne bodo mnogo pomagale, če se bo ljudstvo udajalo pijančevanju.

Ali je alkoholizem res tako nevaren?

Da zelo nevaren je. Tu-le nekaj dokazov:

1. Pije se veliko. Vsaka najmanjša reč je ljudem zadosten vzrok, da se pije. Slovenci zapijejo na leto za 100 milijonov kron alkohola. Grozno! Kaj bi se dalo s tem denarjem narediti! Ali se naj še čudimo, zakaj toliko naših ljudi propade, zakaj so tako zadolženi?

Na Kranjskem se plačuje direktnega davka 1 milijon kron, zapije se pa 30 milijonov zadacanega alkohola. Torej se za pijačo izda tri-desetkrat toliko, kakor za davke. V celi Avstriji se izda za opojne pijače vsako leto 2500 milijonov kron. To je več, kakor stanejo vsi uradniki in vsa vojska na suhem in na morju.

2. Napačno bi bilo, ako bi računali v škodo, ki jo napravlja alkoholizem, samo vsote, ki jih ljudje izdajo za pijačo. Vsled pijančevanja pride mnogo ljudi v ječe, prisilne delavnice, bolnišnice, norišnice, hiralnice. Mnogo otrok pijanskih staršev pride v sirotišnice. Vzdrževanje vseh teh zavodov stane deželo stotisoče kron denarja.

3. Čas je dražji kakor zlato, je dragocen zaklad, ki ga mora človek vestno in skrbno izrabiti za delo, za napredek človeštva. Koliko dragocenega časa zapravljajo pijanci! Delo jim zaostaja. Vse gospodarstvo gre rakovo pot. — Koliko je preprirov in tožeb, ki imajo svoj

vzrok v pijanosti! Koliko je potov k raznim sodnijskim obravnavam! Koliko ljudi sedi leta in leta po ječah vsled pijače!

4. Za telo človekovo je največji kapital zdravje. Toda alkoholizem provzroča nešteto bolezni in spravlja silno množico ljudi v prezgodnji grob. Alkohol oškoduje najvažnejše notranje dele (organe) telesa: možgane, živce, srce, žile, pljuča, želodec, jetra in ledvice.

V naši državi baje umrje vsako leto nad 50.000 ljudi vsled alkohola. »Zaradi pijanosti jih je že mnogo umrlo« (Sir 37, 38). Pijanec oslabi, tudi njegovi otroci so slabotni in podvrženi različnim boleznim. Kjer ljudje veliko pijejo, degenerirajo, t. j. pešajo duševno in telesno ter hite proti svoji pogubi.

Celi narodi so že izumrli vsled pijančevanja. Tudi slovensko ljudstvo silno peša vsled tega zla. Katehetje in učitelji imajo priliko opazovati pri otrocih pogubne posledice alkohola.

5. Toda človek nima samo telesa, ampak tudi neumrljivo dušo. Koliko ljudi bo večno pogubljenih vsled pijančevanja! »... Pijanci... ne bodo posedli božjega kraljestva!« (1 Kor 6, 10).

Vzroki modernega alkoholizma.

1. Nevednost. — Velik vzrok, da ljudje pijejo, je, ker ne poznajo strašnih posledic nezmernega uživanja. »Le vsled naše nebrižnosti,« piše dr. Smith, »se je mogel alkoholizem tako silno razširiti.« Ako bi bili ljudje že v mladosti poučeni o žalostnih posledicah alkoholovih, bi se ga gotovo bolj ogibali.

2. Podedljivo nagnjenje do pijače. — Da provzroča pijanost v potomcih pijancev ne le težke bolezni, kakor n. pr. malorastnost, nervoznost, življenjsko slabost, sv. Vida ples, krče, božjast, slaboumnost, bebost, ampak tudi nagnjenje do pijače, pričajo dokazi raznih slovečih zdravnikov, kakor dr. Demmeja, dr. Legrainna, dr. Garnierja itd. Ako kdo od svojih staršev podeduje nagnjenje do pijače, se to večkrat zgodaj pokaže. Čim bolj je človek v letih, tem bolj raste v njem strast do pijače. To nagnjenje do pijače je tem silnejše, čim več rodov je že bilo udanih pijančevanju.

3. Predsodek, da je alkohol hranivo, da greje in moč daje. — Alkohol v človeku na neki način zgori. Pri tem se razširja po telesu toplota, takoj nato pa nastopi mraz. Tudi ni res, da bi bil alkohol hranivo, zakaj čisti alkohol je strup, ki nima v sebi prav nikakih redilnih snovi. Vsled tega tudi alkohol ne daje telesu moči, ampak mu jih še jemlje in ga tako slabi.

4. Napredek v tehniki. — Napredek v tehniki je vzrok, da se opojne pijače lažje in cenejše producirajo. Stari narodi niso poznali žganja. Pred 700 ali 800 leti so iznašli Arabci žganje po desti-

laciji vina. To žganje je stoletja veljalo kot zdravilo. Iz žita so začeli žganje kuhati šele l. 1590. Toda v naslednjem stoletju se ga še ni veliko pilo, ker je bilo zelo drago in ga tudi še niso po tovarnah izdelovali. Šele v XVII. stoletju so začeli žganje prodajati po gostilnah. To žganje so kuhali iz žita. V XVIII. stoletju so začeli pripravljati žganje iz krompirja. Šele v XIX. stoletju se je žganje splošno razširilo in postalo prava kuga za človeštvo.

Tudi vino se je z razvojem tehnike vedno bolj širilo. Razentega so začeli izdelovati umetna vina. Ako bi ljudje dandanes pili le naravna vina in nobenih drugih pijač, bi tudi alkoholizem ne bil tako silno razširjen. Istotako se je razširilo v drugi polovici XIX. stoletja pitje piva. Prej ga niso znali konservirati in so ga prodajali le v sodčkih in ne v steklenicah kakor sedaj. Tudi imamo danes železnice, lepe ceste, tako da se alkoholne pijače lahko poceni prevažajo v najbolj oddaljene hribovske kraje.

Tako je napredek v tehniki tudi eden izmed vzrokov alkoholizma.

5. Pivske navade. — Pri vseh slojih se je vgnezdila navada, da se pijejo opojne pijače pri vsaki priliki. Pivske navade so krive, da se ljudje navajajo k pijančevanju. Na ta način se nebroj ljudi moralno sili vsak dan k uživanju alkohola, tako da se ga naposled navadijo. Profesor dr. Bunge pravi: »Poglavitni vzrok pivskih navad je posnemanje drugih ljudi. Prva čaša piva ravno tako diši kakor prva smotka. Ljudje pijejo, ker drugi pijejo; ko so se navadili piti, potem seveda nikdar ne zmanjka vzrokov za nadaljnje pitje.«

6. Množina gostiln. — Čim več je prilike za pitje, tem bolj se pije. Nezmerno število gostiln daje priliko, da ljudje pijančujejo. Čim bolj so se pomnožile gostilne, tem bolj se je razpasel alkoholizem. V Avstriji se je od leta 1881 pa do leta 1887 število gostiln podvojilo; od tedaj pa se je to število gotovo potrojilo.

7. Želja po dobičku. — Veliko je število onih, ki delajo dobiček pri izdelovanju in prodajanju opojnih pijač. Njim ni zato, kakšno strašno gorje bodo napravili človeštvu, ampak njim je le do tega, da bi obogateli. Države same imajo velikanski dobiček od opojnih pijač. Palače, ki jih stavijo pivovarnarji, vinski in žganjarski veletržci, pričajo, da kupčija z alkoholom nese.

8. Gospodarsko in socialno siromaštvo. — Slab gospodarski položaj, slaba plača, preveliki dolgovi, slaba hrana, vse to vpliva, da je človek nezadovoljen. Utehe si išče v pijači. Lahko rečemo, da je uboštvo velikokrat krivo, da ljudje pijančujejo.

9. Nravna slabost. — Marsikdo pozna strašne posledice alkoholizma in bi se tudi varoval tega zla, toda nima nikake energije več, da bi se ustavil svoji poželjivosti. V takem položaju se nahajajo

zlasti oni alkoholiki, ki so že dolgo udani pijančevanju. »Volja je dobra, a meso je slabo.«

Boj proti alkoholizmu.

Gotovo je, da alkoholizem silno škoduje v verskem, moralnem, gospodarskem in zdravstvenem oziru. Kjer je razširjeno pijančevanje, narod duševno, telesno in gospodarsko propada. Zato so pa povsod ljudje, vneti za blagor človeštva, začeli boj proti pijančevanju. Povsod so sprva vodila ta boj posamezna društva; država je le tedaj vmes posegla, ko je bila po javnem mnenju k temu prisiljena.

Poglejmo nekoliko, kako se vodi ta boj privatno in koliko lahko stori v tem oziru država.

I. Kaj stori lahko družba sama za omejitev pijančevanja? Privatno se vrši boj proti pijančevanju na razne načine:

1. Najvažnejše protisredstvo proti alkoholizmu je vzgoja. Vsi vzgojitelji, zlasti starši, naj pazijo, da vzgajajo mladino k treznemu, pridnemu in varčnemu življenju. Precejšnega pomena so za treznostno gibanje hranilnice, čebelice, izobraževalna društva itd.

2. Dela naj se na to, da bodo uživali ljudje zdravo in tečno hrano. Naporno delo vzame delavcu telesne moči. Te porabljene moči je treba nadomestiti z dobro hrano. Napačno je, ako seže lačen delavec po žganju, misleč, da si s tem nadomesti izgubljene moči, kajti alkohol ni živilo in ne daje nikakih moči. Moč daje edino dobra hrana. Zato je prav, ako se delavcem zboljšuje plača, da si morejo oskrbeti boljšo hrano.

V 6890 tovarnah Severne Amerike z $1\frac{3}{4}$ milijona delavci je v 50 % prepovedana vsaka alkoholna pijača. V Severni Ameriki so uslužbenci pri transportnih obrtih (železnica, pošta, spedicija) popolni abstinenti.

Ne bilo bi pa zadosti delavcu prepovedati alkoholne pijače, ampak je treba tudi poskrbeti, da si z raznimi drugimi okrepcili ugasi žejo. Zato je delavcem po nekaterih tovarnah na Nemškem, kjer jim je alkohol prepovedan, na razpolago za mal znesek kava, kislá voda ali limonada.

3. V nekaterih krajih, zlasti na Angleškem in Nemškem, ustanavljajo abstinentje ljudske kavarne. Že l. 1874 se je o Liverpoolu ustanovila akcijska družba, ki je za 20.000 pristaniških delavcev ustanovila brezalkoholne gostilne. Ima okrog 500 uslužbencev in 67 gostiln. Podobna družba obstoji v Londonu, ki ima 50 gostiln. L. 1887 je bilo na Angleškem 76 takih družb, ki so imele 314 brezalkoholnih

gostiln. Te družbe imajo 426.000 Pfd. St. kapitala, ki se dobro obrestuje in dela celo 10% dividendo. Take brezalkoholne kavarne so tudi v Švici, na Danskem, na Norveškem in v Belgiji, istotako v Ameriki¹.

4. Boj proti alkoholizmu se pa ne more voditi brez protialkoholne organizacije, t. j. brez protialkoholnih društev. Ta poučujejo ljudstvo o škodljivosti alkoholizma in vplivajo na oblasti, da izdajajo odredbe in postave proti alkoholizmu. Protialkoholna društva so se nekatera postavila na stališče zmernosti, večinoma pa na stališče popolne zdržnosti. V Ameriki, na Angleškem, v Skandinaviji in Švici so ta društva abstinentna. Že l. 1808 se je v Ameriki ustanovila družba, katere namen je bil, da se zatre nezmernost; ta se je kmalu razširila po vsej Ameriki. Istotako so se na Angleškem in v njenih kolonijah v prvi polovici XIX. stoletja ustanovile v velikem številu treznostne družbe.

Na Angleškem so protialkoholna društva razvijala v javnem življenju veliko delavnost; zato štejejo nad 4 milijone udov.

Na Norveškem je bilo l. 1886 nad 600 abstinentnih društev z 80.000 udi, l. 1887 643 abstinentnih društev z 83.000 udi, l. 1890 pa 700 društev z 95.000 udi. Razun tega je bilo še 13.000 Guttemplerjev. L. 1904 je bilo nad 1000 društev z 100.000 udi.

Na Danskem je okrog 500 abstinentnih društev z 25.000 udi in razun teh še kakih 6000 Guttemplerjev, l. 1904 je bilo okrog 550.000 udov v okrog 1000 društvih. Podobno se je razvijala abstinenca tudi po Norveškem in Finskem.

Za abstinenco se trudijo po raznih deželah zlasti brezverci. Imenujejo se Guttempljerji. Razdeljeni so po ložah. Prva loža se je ustanovila l. 1851 v Ameriki. L. 1905 so imeli 11.627 lož s 615.047 udi po celem svetu.

V novejšem času so se začele ustanavljati zlasti stanovske abstinentne zveze, delavske, zdravniške itd.

5. Proti alkoholizmu delujejo po svetu tudi s tem, da ustanavljajo oskrbovalnice in posebna zdravišča za pijance. Mnogo tisoč pijancev so že na ta način rešili.

II. Kaj naj stori država za omejitev pijančevanja? Namen države je skrbeti za blagor državljanov. Toda ena največjih ovir blagru državljanov je ravno pijančevanje. Zato se mora zahtevati, da tudi država omejuje pijančevanje. Kako?

¹ Zadnji čas se je otvorila brezalkoholna gostilna po švicarskem vzorcu tudi v Gradcu.

1. S tem, da omeji produkcijo. Čim več žganja se producira, tem cenejše je, tem več se ga popije. Uvažanje žganja se mora zabraniti (Švedska, Norveška, Švica).

2. S tem, da zelo obdavči gostilne, zlasti da daje gostilniške koncesije v sorazmerju s številom prebivalcev (limitacija). V Pennsylvaniji, Nebraski, Missouri stane licenca 75—100 dolarjev, celo 2000 dolarjev v večjih mestih. Na Nizozemskem je nekaj podobnega po postavi iz leta 1881: v krajih z do 10.000 prebivalcev je smelo priti na 500 ljudi le ena gostilna, a licenca se je dala le za eno leto. Število gostiln je padlo od l. 1881 obstoječih 43.000 gostiln l. 1885 na 27.975, l. 1899 jih je bilo le 24.000.

3. S tem, da se prepove prodajati alkoholne pijače (prohibicija). Nekatero severnoameriške države (Minnesota, New-Jersey, Michigan, Ohio) so vpeljale prohibicijo. Alkohol se sme prodajati le za zdravniške in tehnične namene. Število zločincev in revežev je vsled tega zelo padlo. Ta postava obstoja do sedaj le še v 4 državah: Maine, Kansas, Severna Dakota, New-Hampshire.

4. S krajevno omejitvijo. Občani namreč naj sami z glasovnicami odločijo, ali naj se alkoholne pijače prodajajo v občini ali ne (lokalni veto, lokalna opcija). Tak zakon je vpeljan v severnoameriških državah Indiana, Kentucky, New-Jersey itd.

5. Monopol žganja. Na Ruskem so vpeljali tak monopol l. 1894. Država ima velikanske dohodke: l. 1900 n. pr. 118,102.000 rubljev, l. 1903 pa 499,778.000. Država da od teh dohodkov gotov odstotek tudi za pospeševanje abstinentnega gibanja.

6. Država naj bi zelo obdačila zlasti žganje, malo pa brezalkoholne pijače.

7. Država naj izda poseben kazenski zakon proti pijancem in onim, ki koga upijanijo. Tak zakon ima Angleška, v Avstriji je bil izdan le za Galicijo in Bukovino.

8. Država naj vpelje protialkoholni pouk v šoli, kakor je že vpeljan v mnogih državah. Istotako naj vpelje protialkoholna predavanja v armadi. Poskusi so se dobro obnesli na Francoskem in Angleškem.

9. Država bi morala skrbeti, da bi bili abstinentje vse one osebe, katerim je izročeno v oskrbo in varstvo življenje ljudi n. pr. sprevodniki na železnicah, kapitani na ladjah itd. V Kanadi je kaznovan vsak sprevodnik, ki se v službi vpijani, z 10letno ječo, in oni, ki mu je pijačo dal, z globo 30 dolarjev ali s 30dnevnim zaporom.

Nobena država na svetu ni izdala odredb in postav proti pijančevanju sama od sebe, temveč šele potem, ko je bila po javnem mnenju k temu prisiljena. Zato pa je glavni nalog protialkoholnih dru-

štev, da delujejo na to, da se javno mnenje o alkoholovih dobrotah izpremeni.

Kaj torej?

Če kdo, je ravno duhovnik v prvi vrsti poklican v boj proti alkoholizmu.

Tega boja ne smemo popolnoma prepustiti laikom, kajti zna se tudi pri nas zgoditi, kar se je zgodilo drugod n. pr. na Nemškem, da so se verski sovražniki polastili abstinentnega gibanja in ga izrabljajo za boj proti Cerkvi. Neodvisni red Guttemplerjev (prostožidarska abstinentna organizacija) je že pred več leti štel nad 700.000 udov. Modri križ (protestantska abstinentna organizacija) je že l. 1897 samo v Švici štela 13.034 udov, med njimi 5281 bivših pijancev; l. 1905 je štel Modri križ v Nemčiji 19.957 udov, med njimi 5435 bivših pijancev, katoliška križevska zveza (Kreuzbündnis) pa leta 1912 do 40.000 abstinentov.

Dne 17. februarja 1905 so odkrili v Washingtonu spomenik Frančiški Willard. To je bila abstinentinja, ki je 25 let neprestano delala za streznjenje ameriškega ljudstva. Zadnjih 10 let je imela vsak dan predavanje, v enem letu je prepotovala vseh 44 držav in 5 teritorijev Unije, do 20.000 pisem je na leto iz svoje pisarne odposlala. Ob njeni smrti je štelo društvo abstinentnih žena, ki ga je bila ustanovila, nad 300.000 udov.

Če je žena kaj takega zamogla, ali bi mi duhovniki res ne mogli ničesar doseči? Nam niso samo naravna sredstva, ampak tudi nadnaravna na razpolago. Ako bi vsi slovenski duhovniki energično in sistematično vodili boj proti pijančevanju, bi se naša domovina popolnoma izpremenila in tudi dušnim pastirjem bi bilo pastirovanje zelo olajšano.

Škof Avg. Egger piše: »Boj proti alkoholizmu bi se veliko uspešneje vodil, ako bi se jih toliko ne vdajalo malosrčnosti... Vojaki Kristusovi se ne smejo postaviti na to stališče. Srčno se morajo zavedati svoje dolžnosti, imeti pogum in zaupanje... Za Cerkev in njene služabnike je ta boj v resnici boj za njihove najvišje interese. Kaj bo iz naše moške mladine, kaj iz družine, ako ljudstvo vedno globlje pada v močvirje alkoholizma? Ako nočemo svojih stanovskih dolžnosti zanemarjati, se moramo kljub vsaki nevarnosti v bran postaviti temu sovrugu.«¹

Toda dober vojščak Kristusov ima na srcu popolnoma druge vzroke za boj proti alkoholizmu. Tudi, ako bi bil ta boj popolnoma

¹ A. Egger, Der Klerus und die Alkoholfrage. Freiburg i. Br. 1909, 37.

brezuspešen, ga moramo srčno voditi, če hočemo zvesto izpolnjevati svoje dolžnosti. Vojak mora iti mnogokrat gotovi smrti nasproti, brez upa na kak uspeh. Niti za en korak se ne umakne nevarnosti, žrtvuje svoje življenje kot mož, ki je izpolnil svojo dolžnost, kot mučenik pokorščine. Ali ne pričakuje Kristus enake zvestobe od svojih vojakov, da bodo varovali njim izročeno čredo in jo branili pred sovražniki, brez ozira na to, koliko bodo dosegli?

Toda, ako smo verni, ne bomo ostali pri tako pesimističnem naziranju. Ako drugi izven Cerkve samo z naravnimi sredstvi dosegajo lepe uspehe, ne bomo dosegli veliko več mi, ki smo poslani od Kristusa in njegove Cerkve in ki imamo poleg naravnih še mnogo nadnaravnih sredstev na razpolago? Spomniti hočem le na dve veseli besedi božjega razodetja. »Bog je ustvaril ljudstva ozdravljiva,« pravi modrostna knjiga (Modr 1, 14). Greh jih je ranil in jih napravil bolna. Njih bolezen postane lahko smrtna, je pa tudi ozdravljiva. Kratko zemeljsko bivanje je oni kritični trenutek, v katerem se odloči, ali življenje ali smrt v večnosti. Ozdravljenje boleznij je namen kraljestva božjega na zemlji, je posebni poklic, življenska naloga dušnih pastirjev kot služabnikov velikega Zdravnika, ki je prišel z nebes. Dušni pastirji imajo zdravljenca v svojih rokah le par trenutkov, ki so pa odločilni. Odločitev je pa odvisna večinoma od njihovega sodelovanja. Ker nas Bog sam zagotavlja, da je bolnik ozdravljiv, ga ne smemo pustiti in zanemariti. Mi moramo z velikim zaupanjem vršiti svoje dolžnosti, da rešimo, kar se rešiti da, sicer bo Bog nekoč duše pogubljenih od nas zahteval.

Bog je ustvaril narode ozdravljive; to mora biti tudi res z ozirom na kugo alkoholizma. Pomislimo dobro na dolžnost in odgovornost, ki nastane iz tega. Ako prepustimo bolnika, ki je sicer ozdravljiv, njegovi usodi, se bo njegovo stanje še poslabšalo in bo postalo pri poznejši generaciji še nevarnejše, ter bo usmrtilo vedno več duš. Ako pa bolnika ozdravimo, rešimo njega in njegove potomce, naše žrtve in trudi bodo še po naši smrti donašale sadove.

Z ozirom na Odrešenika spominjam samo na besede sv. Pavla: »Vse je podvrgel njegovim nogam in ga je postavil za glavo čez vsa Cerkev, ki je njegovo telo« (Ef 1, 22). Koliko vzpodbude je v teh besedah! Duše, ki jih moramo rešiti, so lastnina Kristusova, ki jih je odkupil s svojo lastno krvjo. On jih hoče rešiti. Sovražnik, s katerim se nam bojevati, je njegov sovražnik, sovražnik njegovega kraljestva. Gre se v tem boju za njegovo stvar, nam jo je izročil v brambo. Zato nam bo v pomoč, z nami, v nas in za nas se bo boril. In ker je vse pod njegovimi nogami, tudi vemo, kaj smemo od njega pričakovati. Glejmo nanj, nase in svojo nalogo v duhu vere, sub specie

aeternitatis, ponudimo mu velikodušno in brez obotavljanja sebe in svoje moči kot žrtev za njegovo sveto stvar, zaupajmo vanj, kakor vojniki zaupajo v svojega zmagovitega vojskovodjo. Bodimo z njim in On bo z nami. Tudi nam velja v tem boju kot pri vseh drugih skrbih in dolžnostih: »Kar je slabo pred svetom, je izvolil Bog, da bi osramotil, kar je mogočnega,« (1 Kor 1, 27) in one besede: »Ta, ki je v vas, je večji, ko ta, ki je na svetu,« (1 Jan 4, 4) in zopet one tretje besede: »Vaše plačilo je obilno v nebesih« (Mt 5, 12).

Toda kako naj duhovnik vodi boj proti alkoholizmu? V prvi vrsti je potrebno, da je duhovnik sam dobro poučen o alkoholnem vprašanju. Mnogi, ki so bili izprva nasprotni protialkoholnemu gibanju, so danes, ko so to stvar proučili, navdušeni boritelji za protialkoholno stvar. Vredno se je pečati s tem študijem. Znanstvene literature ne manjka, zlasti nemške. Rezultat svojih študij pa nesimo med ljudstvo. »Prvo delo,« pravi škof Egger, »se imenuje pouk, pouk in zopet pouk.«

Kako pa naj ljudstvo poučimo? Na pridržnici, v spovednici, s predavanji, v društvih in družbah ter po časopisih.

Prav bi bilo, da se govori na pridržnici večkrat na leto o alkoholnem vprašanju. Četudi se morda ne pridobi ljudstva za zdržnost, vendar je gotovo, da nekaj pomaga. Če drugega ne, vsaj nazori o pijači se bodo izpremenili. — V spovednici se individualno vpliva na pijance.

Večkrat naj se vrše predavanja o alkoholnem vprašanju. Tudi pri pouku mater naj duhovnik vpliva, da se nazori o pijači izpremene. — Veliko moč imajo dandanes predstave. Ravno pri teh se lahko deluje za abstinenco, in sicer negativno ali pa pozitivno, s tem, da se kaže, kako grda strast je pijančevanje. Igra, v kateri se pijančevanje nekako odobrava, naj bi se sploh ne priredila. — Dalje naj se dela na to, da bodo vsi naši časopisi prinašali članke o protialkoholnem gibanju. Istotako naj bi se v povestih ne odobravalo pijančevanje in bralce ne navajalo k pitju. Vse ljudskošolske knjige naj bi se podvrgele reviziji in se črtalo vse, kar hvali alkohol.

Boj pivskim navadam! Da je alkoholizem tako silno razširjen, so krive pивske navade. Vsaka najmanjša stvar je že zadosten vzrok za pitje. Pri krstih, ženitovanjih, pogrebih, kupčijah, pivosod in vedno se mora piti. Tako daleč je prišlo, da ni nobenega obiska brez alkohola, nobenega ženitovanja, nobenega pogreba brez njega. Te pivske navade se zde marsikomu nedolžne, toda če dobro premisli, mora priti do zaključka, da prisilijo ravno te pivske navade marsikoga k pijančevanju. Ker je toliko priložnosti za pitje, se ljudje privadijo pi-

jači. Sprva so bili prisiljeni piti, pozneje dobe nagnjenje do pijače in pijejo, če tudi niso žejni.

Ena najvažnejših nalog vsega protialkoholnega gibanja je, napovedati boj pivskim navadam. Ljudje naj pijo le tačas, kadar so v resnici žejni.

Napačno bi bilo, ako bi se ljudem samo govorilo: Nikar ne pijte! Treba je ljudem povedati, če ne smejo piti alkohola, kaj naj pijo. Najboljša pijača je voda. Ker pa mnogi same vode ne marajo, si lahko napravijo brezalkoholno pijačo: limonado, sadne soke, razne sadne pijače, ki so jako zdrave in redilne. Tudi mleku naj bi se dala prava veljava nazaj.

Protialkoholni boj je pa nemogoč brez protialkoholne organizacije. Povsod po celem svetu vodijo boj proti pijančevanju protialkoholna društva. Kakor je organiziran alkoholizem (gostilničarske zadruge, razni karteli pivovarnarjev itd.), ravno tako mora biti organiziran protialkoholni boj. Zato je prav in potrebno, da se povsod ustanovi protialkoholno društvo »Sveta vojska«.

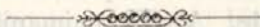
Namen društva je: 1. boriti se zoper pijančevanje, 2. rešiti pijančevanju udane.

Načela društva so: Končni cilj protialkoholnega dela je vseplošna treznost. Najizdatnejše sredstvo k temu je popolna abstinenca. Pa tudi resnični zmerniki lahko dokaj pripomorejo k temu cilju. Brezpogojen boj velja žganju! Od mladine zlasti naj se pa odvrta popolnoma vsak alkohol.

Protialkoholni boj bo v toliko uspešen, v kolikor bo organiziran. Zato so protialkoholna društva neobhodno potrebna, če hočemo omejiti pijančevanje.

Protialkoholno gibanje je pa tudi silno važno ne samo z gospodarskega in narodnega, ampak tudi z verskega stališča. Nezmernost v pitju je poglavitni greh, iz katerega izvirajo razne druge pregrehe. Zato se mora tudi duhovnik boriti proti pijančevanju in se posluževati vseh sredstev, ki so sposobna, pijančevanje omejiti in zatreti.

Mnogo socialne bede izvira iz alkoholizma. Kdor se bori proti temu zlu, zdatno sodeluje pri rešenju socialnega vprašanja.



II.

Iz duhovnega pastirstva.

Missae pro defunctis. — Duhovnik lavantinske škofije je predložil naslednje vprašanje: »Kako še strinjata rubriki (Direct. p. 13, 4):

Missae votivae pro defunctis prohibentur toto quadragesimali tempore, excepta in unaquaque hebdomada prima die libera a festo ritus duplicis« in (Direct. p. 160, 5): »Bis in hebdomada in Fest. dupl. min. Missa cantata de Requie conceditur.«

a) Kaj torej pomeni »prima die libera a festo ritus duplicis«?

b) Kolikokrat se sme peti črna sveta maša v tednu štiridesetdanskega posta?

Na ta vprašanja se da odgovoriti: Določbe na strani 13 so splošen zakon, ki velja povsod, kjer ni posebnega privilegija. Tak pa je omenjen na strani 160. V Lavantinski škofiji in tudi drugod, kjer imajo posebno dovoljenje, se sme dvakrat v tednu in festo dupl. min. peti črna sveta maša. To velja tudi za postni čas, če tudi ni za črne sv. maše takrat privilegiran dan. Vsled določb papeževe bule »Divino afflatu« z dne 1. novembra 1911, tit. X. 5 ostanejo zakoni pro Missis defunctorum cum cantu neizpremenjeni. Zato so pete črne sv. maše dovoljene tudi sedaj v postnem času ob dnevih kakor poprej. Le za tihe črne svete maše veljajo sedaj nekatere nove določbe. Med temi je tudi to določeno, da je v postnem času dovoljena le ena sama vsak teden prvi dan, ki je prost dupleksa, to je, ako se obhaja festum semiduplex, vigilia, ali je samo feria. Ako sta n. pr. v tednu dva dneva semidupl., se črna tiha sveta maša sme brati le prvi dan.

Odgovor na stavljeni dve vprašanji je tedaj ta-le: Ad a) Vsak dan, ki je po obredu nižji od dupl. (n. pr. semidupl., simplex, feria), je dies liber. Missa privata de Requiem je pa dovoljena le prvi tak dan v tednu, dokler je postni čas in ni iz kakega drugega razloga prepovedana (n. pr. veliki teden). Ad b) Črna sveta maša se v postu sme peti, kadar ni duplex, ako nima privilegiranega dneva (n. pr. dies obitus i. dr.) in v Lavantinski škofiji vsled posebnega dovoljenja na teden dvakrat, ko je dupl. min. Somrek.

Missa exequialis pepelnično sredo. — Neki župnik brez duhovnega pomočnika bi moral imeti pepelnično sredo, ko ima pogreb uglednega župljana, tudi peto mrtvaško sveto mašo. Ker pa ve, da ima pepelnična sredo nekatere liturgične posebnosti, gre gledat rubrik, da se prepriča, ali je Missa exequialis dovoljena ali ne. Ako bi imel kaplana, bi ne bilo nikakega dvoma, ker bi eden lahko imel dnevno, drugi pa črno sveto mašo. Ker je sam, pa meni, da velja zanj določba, ki jo najde v liturgikah in tudi v direktoriju: Missa solemnis vel cum cantu die obitus prohibetur: diebus Dominicis ac Festivis, etiam suppressis, nec non diebus S. Marci et Rogationum, si fiat processio, in ecclesiis parochialibus unam tantum Missam habentibus. Ker

med naštetimi dnevi ni pepelnične srede, sklepa, da sme imeti ta dan črno peto sveto mašo. Ali ravna prav?

Še leta 1906 je v tem oziru bilo v listu *Ephemerides Liturgicae* pag. 705 brati, da je to dovoljeno. V novi avtentični zbirki obrednih odlokov (App. num. 4076) stoji: *Utrum Feria IV. Cinerum, in ecclesiis parochialibus, ubi unicus est Sacerdos, celebrari possit Missa exequialis? — Negative.* Torej se ne sme brati črna, ampak mora se brati dnevna sveta maša. V tem oziru je sedaj treba popraviti liturgike in direktorije. *Somrek.*

Še enkrat gregorijanske maše. — O t. zv. gregorijanskih mašah je govoril »Voditelj« v zadnjem zvezku (str. 69). Sv. oficij (odsek za odpustke) je izdal dne 11. oz. 12. decembra 1912 dekret, v katerem odgovarja na nekaj dvomov. Njegova vsebina je ta-le (*Acta Apostolicae Sedis V [1913] 32 s*):

1. Gregorijanske maše, trideset po številu, se morajo brati trideset dni zaporedoma brez presledka (S. C. Indulg. 14. ianuarii 1889).

2. Ni dovoljeno isti dan (n. pr. na božični praznik) opraviti več maš.

3. Ako bi bil mašnik, ki je začel brati gregorijanske maše, kdaj zadržan, mora dobiti namestnika, ki celebrira na ta namen.

4. Ni dovoljeno razdeliti maše med več duhovnikov, ki bi jih opravili v malo dneh.

5. Če je po rubrikah dovoljena črna maša, se bere ta, zapovedano pa ni (poterit laudabiliter legi).

6. Oltar sv. Gregorija na Celiju v Rimu je res privilegiran (*Rescr. ex audentia Ssmi, dd. 18. februarii 1752*).

7. V prihodnje se ne bodo več delili privilegiji gregorijanskega oltarja »ad instar«.

8. Osebni privilegij gregorijanskega oltarja »ad instar« se ne dovoljuje.

9. Če se je prej kdaj dal takšen osebni privilegij, ga je smatrati za navaden osebni oltarni privilegij.

Svetinja mesto škapulirjev. — Kakor je znano, je izdal sv. oficij 16. decembra 1910 odlok, vsled katerega smejo verniki nositi mesto enega ali tudi več škapulirjev eno samo v ta namen blagoslovljeno svetinjo. Neki dušni pastir želi izvedeti, kdaj in kako se blagoslovljajo take svetinjice.

Iz besedila dotičnega odloka posnamemo, da se mora udom škapulirskih bratovščin najprej obleči ali podati pravi škapulir s predpisanimi blagoslovnimi molitvami. Še le tako sprejetim se smejo

blagosloviti svetinjice ali takoj pri vpisovanju ali tudi pozneje, ko želijo imeti svetinjico mesto enega ali več škapulirjev. Ako je bil kdo vpisan najprej v bratovščino karmelskega škapulirja, pozneje v bratovščino škapulirja Svetega Duha, potem bridkega trpljenja, potem brezmadežnega spočetja in želi sedaj, da se mu mesto vseh teh škapulirjev blagoslovi svetinjica, ni blagoslovitelj navezan na kak red. Potrebno je le, da svetinjico tolikokrat blagoslovi, kolikor vrst škapulirjev naj nadomešča. V navedenem zgledu bi oseba lahko pridržala karmelski škapulir, mesto drugih pa bi lahko nosila v ta namen blagoslovljeno svetinjico.

Za blagoslavljanje svetinjice v tem slučaju ni predpisan kak obrazec, ampak samo znamenje svetega križa. »Singulas has benedictiones impertiri posse unico crucis signo.« Toliko križev mora torej blagoslovitelj narediti nad svetinjo, kolikor škapulirjev naj ona nadomestuje. Svetinjice pa sme tako blagoslavljeti le tak duhovnik, ki je pooblaščen sprejemati ude v posamezne škapulirske bratovščine. Kdor ima pravico oblačiti karmelski škapulir, ni s tem že pooblaščen blagoslavljeti svetinjice kot nadomestilo drugih škapulirjev. *Somrek.*

Kdaj se sme matutin pričeti? — Prejšnja leta so imeli škofjski direktoriji določene tabele, iz katerih je bilo razvidno, kdaj se sme pričeti matutin. Ker po letu pozne ure nekaterim niso ugajale, so se večkrat obračali do svete kongregacije, da bi se smelo pričeti že ob dveh popoldne za prihodnji dan. Prejeli pa so vsikdar odgovor: Videantur probati auctores!

Ko je pa lansko leto izšel zadnji zvezek »Collectio authentica decretorum« kongregacije svetih obredov, je ta na vprašanje: »Utrum in privata recitatione Matutinum pro insequenti die incipi possit hora secunda pomeridiana, aut standum sit tabellae Directorii dioecesiani omni tempore,« odgovorila: »Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.« (Append. n. 4158 ad 1). Isto misel izraža tudi Index (str. 162): »In Officii privata recitatione Matutinum pro insequenti die incipi potest hora secunda pomeridiana, neque exigitur, ut servetur ordo tabellae Directorii dioecesiani omni tempore.«

Do sedaj so razne škofije prosile v Rimu, da so duhovniki smeli že ob dveh popoldne anticipirati. Posihmal tega ne bo več treba prositi. Poprejšnja določba kongregacije svetih obredov, ki jo nekateri moralisti (n. pr. Müller, Theologia moralis, lib. II, tit. II, § 184) navajajo kot obvezno: »Privatam recitationem Matutini cum Laudibus incipi posse, quando sol medium cursum tenet inter meridiem et occasum« (S. R. C. 16. Mart. 1876), ne velja več. Po raznih stanovskih

bratovščinah in družbah pa ima duhovščina privilegij, da sme matutin pričeti že ob eni popoldne. *Somrek.*

Začetek večernic in matutina v mrtvaškem oficiju. — Z ozirom na odlok kongregacije za obrede z dne 24. julija 1912 (Voditelj XV [1912] 371 nsl) se je predložilo isti kongregaciji to-le vprašanje: *An ante Vesperas Defunctorum praemitti debeant Pater et Ave; et ante matutinum Pater, Ave et Credo.* Kongregacija za obrede je odgovorila dne 25. oktobra 1912: *Affirmative, quoties Vesperae aut Matutinum Defunctorum separatim ab Officio divino recitentur (Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 668).* V brevirju bodo v prihodnje pred večernicami in matutinom primerne rubrike (*Acta Apostolicae Sedis V [1913] 66*).

Skioptične projekcije in kinematografske predstave v cerkvah prepovedane. — Ponekod so se vršila predavanja s projekcijami ter kinematografske predstave nabožne vsebine v cerkvah. Na vprašanje, ali je to dovoljeno, je odgovorila konsistorijalna kongregacija dne 10. decembra 1912: »Porro hi (t. j. kardinali v imenovani kongregaciji) considerantes, aedes Deo dicatas, in quibus divina celebrantur mysteria et fideles ad caelestia et supernaturalia eriguntur, ad alios usus et praesertim ad scenicas actiones etsi honestas piasque agendas converti non debere, quaslibet projectiones et cinematographicas repraesentationes prohibendas omnino esse in ecclesiis censuere« (*Acta Apostolicae Sedis IV [1913] 724*).

Domači krst. — Na vprašanje: »An Ordinarii permittere possint, ut parvulis, praeterquam quod instante mortis periculo vel urgente infirmitate, domi baptismatis sacramentum administretur,« je odgovorila sv. kongregacija za oskrbo zakramentov v seji dne 20. decembra 1912: »Affirmative ex iusta et rationabili causa« (*Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 725*). Reskript je objavljen dne 23. decembra 1912.

Sv. maša izven cerkve. — Sv. kongregaciji za oskrbo zakramentov je bilo predloženo vprašanje, ali sme dovoliti škof za enkrat, da se služi sv. maša izven cerkve (oz. oratorija) v zasebni hiši. V svoji seji dne 20. decembra 1912 je odgovorila: »Affirmative ex iustis et rationabilibus causis, per modum actus, non tamen in cubiculo, sed in loco decenti, servatisque aliis de iure servandis et gratis omnino quocumque titulo.« Reskript se je izdal 23. decembra 1912 (*Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 725*).

Nova olajšava za obhajanje bolnikov, ki bo posebno priljučna za velika mesta, se je dovolila v Rimu. Vprašalo se je, ali sme škof dovoliti, da se nese Najsvetejše, ako želi kak bolnik iz pobožnosti prejeti sv. obhajilo (torej ne kot viaticum!), posebno če ga zahteva pogosto ali pa če hoče duhovnik obhajati na enem potu več bolnikov, zasebno, t. j. ne tako, kakor zapoveda rimski obrednik. Sv. kongregacija za oskrbo zakramentov je odgovorila z reskriptom z dne 23. decembra 1912: »Affirmative ex iusta et rationabili causa, servato saltem ritu proposito a Benedictio XIV in Decreto »Inter omnigenas«, 2. februarii 1744, § 23, scilicet: Sacerdos stolam semper habeat propriis coopertam vestibus; in sacco seu bursa pyxidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat; et nunquam solus procedat, sed uno saltem fidei, in defectu clerici, associetur« (Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 725).

Obhajanje na Veliko noč je bilo do sedaj dovoljeno samo v župnijskih cerkvah. Sicer so imeli nekateri redovi privilegij, da se je smelo obhajati velikonočno nedeljo v njih cerkvah, ponekod se je udomačila tudi zakonita navada. Sv. oče Pij X je sedaj dovolil, da se sme na Veliko noč deliti o vseh cerkvah sv. obhajilo vernikom, ki ga iz pobožnosti žele prejeti (Reskript koncilijске kongregacije z dne 28. novembra 1912; Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 726).

Družba za pospeševanje prvega sv. obhajila v zmislu dekreta »Quam singulari« z dne 8. avgusta 1910 se je ustanovila pri cerkvi sv. Klavdija v Rimu. Naslov ji je »Pia Unio pro prima Communionem puerorum«. Sv. oče Pij X jo je z apostolskim pismom z dne 4. januarja 1912 potrdil ter dal dovoljenje, da si sme kot Unio primaria agregirati slične družbe po celem svetu. Z apostolskim pismom z dne 16. marca 1912 pa je podelil sv. oče udom družbe te-le odpustke: Popolne (pod navadnimi pogoji): Na dan pristopa, na praznik presv. Rešnjega Telesa, na god sv. Tarzicija (15. avgusta), sv. Tomaža Akvinskega (7. marca), sv. Paskala Baylon (17. maja), na Veliki četrtek, kolikokrat peljejo kakega otroka k prvemu sv. obhajilu in kolikokrat se udeležijo skupnega obhajila otrok; nepopolne (100 dni), kolikokrat store kako dobro delo v smislu društvenih pravil. Odpustki se lahko darujejo za duše v vica. Ta družba je gotovo v prvi vrsti važna in potrebna za dežele, v katerih je verouk izključen iz šole, pa tudi pri nas, posebno v večjih mestih, bi ne bila odveč. Navedeni apostolski pismi sta nov dokaz, kako dela sv. oče sistematično na to, da bi se katoliški laiki pridobivali, kolikor se da, za pastoralno delo pod vodstvom duhovnikov. Taka udeležba utrjuje v laikih versko zavest in jim navdihuje požrtvovalnost.

Prejemanje sv. obhajila po drugem obredu je definitivno uredil sv. oče Pij X z apostolsko konstitucijo *Tradita ab antiquis* z dne 14. septembra 1912. Določbe na koncu imenovane konstitucije se glase:

1. *Sacris promiscuo ritu operari sacerdotibus ne liceat: propterea suae quisque Ecclesiae ritu Sacramentum Corporis Domini conficiant et ministrent*¹.

2. *Ubi necessitas urgeat*², *nec sacerdos diversi ritus adsit, licebit sacerdoti orientali, qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam consecratam in azymo, vicissim latino aut orientali, qui utitur azymo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi servabit.*

3. *Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas, ut, pietatis causa, Sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant.*

4. *Quisque fidelium praecepto Communionis paschalis ita satisfaciet, si eam suo ritu accipiat et quidem a parochio suo: cui sane in ceteris obeundis religionis officiis addictus manebit.*

5. *Sanctum Viaticum moribundis ritu proprio de manibus proprii parochi accipiendum est; sed, urgente necessitate, fas esto a sacerdote quolibet illud accipere, qui tamen ritu suo ministrabit.*

6. *Unusquisque in nativo ritu permanebit, etiamsi consuetudinem diu tenuerit communicandi ritu alieno; neque ulli detur facultas mutandi ritus, nisi cum iustae et legitimae suffragentur causae, de quibus Sacrum Consilium Fidei Propagandae pro negotiis Orientalium iudicabit. In his vero causis numeranda non erit consuetudo quamvis diuturna ritu alieno communicandi.*

(Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 615 s.)

Kdaj je treba opraviti sveto spoved, da dobimo popolne odpustke? — Nekateri redovi imajo odpustke »*Toties-quoties*«, kakor karmeliti 16. julija, trinitarci na praznik svete Trojice, frančiškani 2. avgusta (porciunkula), benediktinci na dan vernih duš. Ker je take dni navadno velik pritisk od strani gorečih vernikov, ki se želijo udeležiti obilnih odpustkov, ne morejo biti vsi pri spovedi določeni dan. Pa za vse te veljajo olajšave, da smejo prejeti zakrament svete pokore že tri dni poprej, k obhajilu pa gredo že lahko dan poprej. Za dosego vseh drugih popolnih odpustkov pa smejo verniki že dva dni poprej biti pri sveti spovedi. To je velika olajšava posebno za spovednike, ker na ta način lahko mnogo večjemu številu

¹ Kar slednje zadeva, je podrobna določba sub 2.

² N. pr. v smrtni nevarnosti. Glej določbo sub 5.

vernikov pomagajo, da prejmejo popolne odpustke. Tako smejo na pr. vsi, ki se udeležijo pobožnosti šesterih nedelj v čast sv. Alojzija, opraviti spoved že ob petkih vsakega tedna mesto sledečo nedeljo. Kljub temu so deležni nedeljskih odpustkov pobožnosti sv. Alojzija. Slično velja to tudi o vseh drugih pobožnostih raznih bratovščin, ki nudijo svojim udom popolne odpustke (Conf. Decr. Urbis et Orbis 11. Mart. 1908).

Somrek.

Pismena spoved. — Spoved po poštnem pismu bi ne bila veljavna, ker bi spovednik in spovedenec ne bila skupno navzoča. Vendar pa je mogoče, da grešnik izroči svoje napisane grehe navzočemu spovedniku z namenom, da ga odveže zapisanih grehov. Taka pismena spoved je dovoljena le v sili, kadar se spovedenec svojih grehov ne more drugače obtožiti. To se zgodi pri gluhonemih, ako znajo pisati. Kadar pridejo k spovedi, ponudijo spovedniku skoz mrežo papir, ki je ovit okoli svinčnika. Na listu so grehi s prošnjo za odvezo in pokoro. Spovednik prebere, kar je na listku, zapiše kratek nauk z določenim zadostovanjem (pokoro) na list, ga zopet ovije na svinčnik in vrne spovedencu. Spovedenec navadno pokima v znamenje, da sprejme nauk in pokoro, na kar mu spovednik podeli odvezo. Po mnenju sv. Alfonza Lig. je pismena spoved dovoljena »ob angorem gutturis, impedimentum linguae, aut si puella supra modum verecunda in explicando voce sua peccata valde gravem difficultatem sentiat«. Pri takih se spovednik lahko zadovolji s formalno popolnostjo. Ni mu treba pisati izpopolnilnih vprašanj, da bi dosegel materialno spovedno popolnost.

Somrek.

Dekret sv. kongregacije za redovnike o spovedih redovnic.

— Dne 17. decembra 1890 je izdala sv. kongregacija za škofe in redovnike dekret Quemadmodum, s katerim je strogo uredila spovedi redovnic. V naslednjih letih je izšlo več razlag in pojasnil. Vso dosedanjo zakonodajo v tej zadevi gl. P. Bastien-K. Elfner, Kirchenrechtliches Handbuch für relig. Genossenschaften mit einfachen Gelübden. Freiburg i. Br. 1911, 213 ff 368 ff. 3. februarja 1913 je izšel nov »Decretum de monialium et sororum confessionibus«, v katerem so združene vse dosedanje določbe s potrebnimi ali umestnimi spremembami.

Nove določbe se glase:

1. Unicuique religiosae communitati tum Monialium tum Sororum, regulariter, unus dumtaxat detur Confessarius ordinarius: nisi ob magnum ipsarum numerum, vel aliam iustam causam, alterum vel plures dari oporteat.

2. Confessarius ordinarius regulariter non ultra triennium in hoc munere permaneat. Episcopus tamen seu Ordinarius eum ad secundum, immo etiam ad tertium triennium confirmare poterit:

a) si ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat; vel

b) si maior Religiosarum pars, earum quoque quae in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, in eiusdem Confessarii confirmationem, per secreta suffragia, convenerit; dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum erit.

3. Pluries in anno unicuique religiosae communitati detur Confessarius extraordinarius, ad quem omnes Religiosae accedant oportet, saltem ut benedictionem accipiant.

4. Unicuique domui religiosae aliquot ab Ordinario sacerdotes deputentur, quos Religiosae in casibus particularibus, confessionis peragendae causa, facile vocare queant.

5. Si qua Religiosa, ad animi sui quietem et maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem Confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, erit facile ab Ordinario concedendus: qui tamen invigilabit ne ex hac concessione abusus irrepant: quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminat, salva tamen conscientiae libertate.

6. Si Religiosarum domus Ordinario loci subiecta sit, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si vero Superiori regulari, hic Confessarios Ordinario loci praesentet, cuius est iisdem audiendi confessiones potestatem concedere.

7. Ad munus Confessarii sive ordinarii, sive extraordinarii, sive specialis, deputari possunt sacerdotes, tum e Clero saeculari tum, de Superiorum licentia, e Clero regulari, dummodo tamen nullam habeant in eadem Religiosas in foro externo potestatem.

8. Hi Confessarii, qui annos quadraginta expleverint oportet, morum integritate et prudentia emineant; at Ordinarius, iusta de causa et onerata eius conscientia, ad hoc munus eligere poterit sacerdotes, qui nondum ea aetate sint, modo memoratis animi laudibus excellent.

9. Confessarius ordinarius non potest renuntiari extraordinarius, et, praeter casus in articulo 2 recensitos, rursus eligi ut ordinarius, in eadem communitate, nisi post annum ab expleto munere. Extraordinarius immediate ut ordinarius eligi potest.

10. Confessarii omnes sive Monialium sive Sororum caveant, ne interno vel externo communitatis regimini sese immisceant.

11. Si qua Religiosa extraordinarium Confessarium expetat, nulli Antistitae liceat, vel per se vel per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis vel factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre; quod si ita se gesserit, a proprio Ordinario moneatur; si iterum id ipsum peccaverit, ab eodem deponatur, audita tamen prius sacra Congregatione de Religiosis.

12. Omnes Religiosae de sociarum confessionibus nullo modo inter se colloquantur, neve eas sorores carpere audeant, quae apud alium, quam deputatum, confessionem peragant; secus ab Antistita vel ab Ordinario puniantur.

13. Confessarii speciales, ad monasterium seu domum religiosam vocati, si intelligant Religiosas nulla iusta causa vel necessitatis vel utili-

tatis spiritualis ad ipsos accedere, eas prudenter dimittant. Monentur prae-terea omnes Religiosae, ut facultate sibi concessa specialem petendi Confessarium sic utantur, ut, rationibus humanis sepositis, tantummodo spiri- tuale bonum et maiorem in religiosis virtutibus progressum intendant.

14. Si quando Moniales aut Sorores extra propriam domum, quavis de causa, versari contigerit, liceat iis in qualibet ecclesia vel oratorio, etiam semipublico, confessionem peragere apud quemvis Confessarium pro utroque sexu adprobatum. Antistita neque id prohibere, neque de ea re inquirere potest, ne indirecte quidem; Religiosaeque nihil Antistitae suae referre tenentur.

15. Moniales omnes aut Religiosae, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet Sacerdotem ad confessiones excipiendas adprobatum arcessere possunt, eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri.

16. Hoc Decretum servandum erit ab omnibus religiosis mulierum familiis, votorum cum sollemnium, tum simplicium, ab Oblatis aliisque piis communitatibus, quae nullis votis obstringuntur, etiamsi Instituta sint tantum dioecesana. Obligat etiam communitates, quae in Praelati regularis iurisdictione sunt; qui nisi fidelem observantiam huius Decreti curet, Episcopus seu Ordinarius illius loci id agat ipse tamquam Apostolicae Sedis Delegatus.

17. Hoc Decretum Regulis et Constitutionibus uniuscuiusque reli- giosae familiae addendum erit et publice legendum lingua vulgari in Ca- pitulo omnium Religiosarum semel in anno.

Molitev „Obsecro te, dulcissime Domine I. Chr.“ po sv. maši.

— Sv. očetu se je predložila prošnja, »ad obtinendam in favorem re- citantium post Missae sacrificium celebratum vulgatam devotissimam orationem »Obsecro te, dulcissime Domine« remissionem defectuum et culparum in eo litando ex humana fragilitate contractarum, quemad- modum a s. m. Leone PP. X pro recitantibus orationem »Sacrosan- ctiae« post divinas Laudes indultum est.« Sv. oče je dne 29. avgu- sta 1912 prošnji ugodil. Molitev se mora opraviti kleče, ako ni po- sebnega zadržka. Nepopoln odpustek treh let, s katerim jo je obdaril papež Pij IX dne 11. decembra 1846, ostane tudi zanaprej (Acta Apo- stolicae Sedis IV [1912] 642). Molitev se glasi:

Obsecro te, dulcissime Domine Iesu Christi, ut passio tua sit mihi virtus, qua muniar, protegar atque defender; vulnera tua sint mihi cibus potusque, quibus pascar, inebrier atque delecter; aspersio sanguinis tui sit mihi ablutio omnium delictorum meorum; mors tua sit mihi gloria sem- piterna. In his sit mihi refectio, exsultatio, sanitas et dulcedo cordis mei. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Odpustki za pobožnost na čast sv. Ane. — Sv. oče Pij X je obdaril z odpustki te-le pobožnosti na čast sv. Ane:

1. Kdor opravlja s skesanim srcem kako pobožnost na čast sv. Ane devet torkov pred njenim godom ali pa devet torkov kadarsibodi

v letu, dobi vsakokrat nepopoln odpustek 7 let in 7 kvadragen. Ako prejme sv. zakramente ter moli na namen sv. očeta, dobi popoln odpustek.

2. Kdor opravi pred godom sv. Ane ali pa kadarkoli med letom devetdnevnic na čast sv. Ane ter rabi pri tem kakšno molitev, ki jo je odobrila pristojna cerkvena oblast, dobi vsak dan nepopoln odpustek 7 let in 7 kvadragen. Kdor pa prejme med devetdnevnic ali pa v teku tedna, ki sledi devetdnevnic, sv. zakramente ter moli na namen sv. očeta, dobi popoln odpustek. Vsi ti odpustki se lahko darujejo za verne duše v vicah (Congr. s. Officii, Sectio de Indulgentiis, 22. avgusta 1912. Acta Apostolicae Sedis IV [1912] 723).

Popoln odpustek za prvo soboto v mesecu. — Dne 13. junija 1912 je dovolil sv. Oče Pij X popoln odpustek tistim, ki prejmejo prvo soboto v mesecu sv. zakramente, opravijo kako pobožnost na čast bremadežni Devici v zadoščenje za sramotitve, ki ji jih prizadevajo brezbožneži, ter molijo na namen sv. Očeta.

Otroci in cerkev. — Odkar izvršujemo duhovniki papežev odlok o pogostem in otroškem sv. obhajilu, se je, kakor umevno, v naši praksi to in ono spremenilo. Vernikom moramo zdaj sv. obhajilo češče priporočati. Več moramo spovedovati, zato so pa spovedi lažje, ker se vpliv večkratnega prejemanja sv. zakramentov blagodejno kaže na spovedencih. Otroke moramo zgodaj pripraviti na prvo sv. obhajilo; priložnost za to je v prvem šolskem letu pri katezezi o zadnji večerji; nekoliko težja je priprava na prvo spoved.

Pa še nekaj opazujemo. Mreže na spovednicah so sedaj splošno previsoko. Pomaga si otrok s tem, da med spovedjo stoji. Stoji pa večinoma na klečalniku, kamor odrasli poklekajo in si tako obleko zamažejo. Zato treba zlasti pri novih spovednicah poskrbeti, da pride mreža nekaj niže, da bodo tudi mali lahko med spovedovanjem klečali.

Isti nedostatek imamo zdaj pri mnogih obhajilnih mizah. Dočim so prej otroci prejeli navadno skupno presveti zakrament po cerkvi ali okoli oltarja, prihajajo zdaj tudi med odraslimi k mizi Gospodovi, ki je po večini zanje previsoka, kar otežuje obhajanje in prejemanje. Zato bo treba mize znižati na nekako srednjo višino ali pa primerno vzdigniti klečalo, da bo ustrezno velikim in malim. Ponekod imajo obhajilne mize poseben, nekoliko nižji del za otroke.

Nekateri nadalje tožijo, da nimajo v cerkvi pravega prostora za otroke. Najbolje je poskrbljeno zanje, če je dovolj prostora blizu oltarja, tako da vidijo nanj; tu so še mirni in pazni. Če pa se morajo

stiskati med odrasle ali prebiti čas službe božje v stranskih kapelah, odkoder ne vidijo na oltar, tedaj si preganjajo dolg čas po svoje. Skrbimo torej pri novih cerkvenih stavbah in prezidavah za to, da dobe otroci zase praznega prostora blizu žrtvenika. S tem olajšamo malim izpolnjevanje 2. cerkvene zapovedi, sebi in drugim pa nadzorstvo nad njimi.

J. L.

Skrb za mladino, ki se preseli v mesto ali v industrijske kraje, naj je dušnim pastirjem posebno pri srcu. Ves trud dušnih pastirjev prav mnogokrat ne obrodi potrebnega sadu pri oni mladini, ki zapusti rojstno župnijo na deželi ter se poda v kako mesto ali večje kraje, kjer so veri sovražne organizacije, posebno socialnodemokračke. V tej zadevi se pri nas še mnogo premalo zgodi za dušni blagor mladine. Neizkušena mladina hitro pade v zanjke demokračkih ali drugih veri sovražnih društev, ako ji domači dušni pastirji ne dajo potrebnih navodil ali potrebnega pismenega priporočila seboj, da se oglasi pri vodstvu katoliških društev novega bivališča.

Društva, ki pridejo v poštev po mestih in večjih krajih, so mladeniška društva, delavska društva, društva katoliških pomočnikov, dekliške Marijine družbe, patronaže itd. Dušni pastirji na deželi morajo seveda poizvedeti, katera katoliška društva delujejo tamkaj, kamor se preseli njihov mladi župljan. Mladeničem od 14. do 17. leta se priporoča mladeniško društvo (Jugendverein, Jugendbund). V tem so združeni učenci obrtniškega stanu, pa tudi mladi pomožni delavci raznih industrij. Za samske mladeniče od 18. do 25. leta je najprimernejše društvo katoliških pomočnikov (Gesellenverein), za druge pa, nad 25 let stare, je najbolje delavsko društvo (Arbeiterverein). Vsa ta društva delujejo blagodejno ne le v gmotnem oziru za svoje ude, ampak tudi v nabožnem, kar dušnega pastirja posebno zanima. Zato se v njih reši mnogo mladine, ki bi brez njih gotovo prišla na slaba pota. V lepem sporazumljenju med duhovniki na deželi in po mestih se da zabraniti, da po mestih ne narašča število brezbožnega proletariata. To pa ne koristi le mestom, ampak tudi zunanjemu prebivalstvu, h kateremu prihajajo ravno iz mest največje nevarnosti v verskem in nraavnem oziru, ako se tamkaj tako zlo pravočasno z marljivim in dobro urejenim pastirovanjem ne omeji in zabrani. *Somrek.*

Naše kateheziranje. — Katehetika je v zadnjem času zelo napredovala. Berimo le razne kateheze novejših časov! Na višini časa stojé Stieglitz, Dreher, Schwab, Pichler in dr. Je že med novejšimi katehezami tudi mnogo plevela in mnogo slabega, a od Gruberja in Meya sem še noben čas ni bil tako bogat na tako izvrstnih

proizvodih katehetike kakor najnovejši. Dunaj in Monakovo sta središči preporoda kateheziranja. Mogoče si bo kdo mislil, kaj le vedno in vedno Nemce posnemamo. Imajo vendar drugi katoliški narodi tudi v tej stroki kaj pomembnega. Zakaj vendar tje malo ne pogledamo! Dejstvo je, da je začel z prenovljenjem kateheziranja Dunaj in Monakovo. Drugi katoliški narodi sveta se ne morejo niti s približno enakim gibanjem ponášati. Na Italijanskem sploh ni smisla za kak preporod katehetike. Francoski katehetje so le nekaj malega na boljšem. Povsod skoraj spi katehetika neko čudno spanje. In vendar koliko novih misli najdeš v raznih poročilih solnograških, dunajskih in monakovskih kurzov in kongresov! Štirim napakam našega navadnega kateheziranja napoveduje boj monakovska in dunajska šola.

1. Preveč zahtevamo od svojih katehumenov. Bo si pa kdo mislil, da bom zopet začel navijati staro lajno o nedostatkih našega predpisanega katehizma. Pa ne bom. Katehizem je predpisan, in mi avstrijski kateheti se ga moramo držati. Sami pa moremo tako pametni biti, da si razlage katehizma pretežke ne napravimo. Ne zahtevajmo vendar na nižjih stopnjah reči od otroka, katerih ne more še pojmiti. Marsikateri katehet misli, ako se otrok to ali ono na pamet nauči, da tudi razume. Česar se otrok na pamet nauči, pa ne more pojmiti, je zastoj naučeno. Omiselje in obzorje otroka na deželi je silno majhno. Kaj bomo pri takih otrokih opravili z razlago abstraktnih, silno težkih pojmov! Katehet mora biti med otroci otrok. Naj si misli vedno, kako je bilo, ko še je on hodil v šolo. Vedno in vedno se mora katehet pri razlaganju vglobiti v otrokovo dušo. Pomnimo, da ni vendar vsa tvarina, ki jo ima katehizem, za memoriranje. Naj se težje partije samo razložijo in pri teh zahteva pred vsem umevanje. Kaj pa pomaga otroku, če zna cel katehizem na pamet, v štirinajstih dnevih pa vsega pozabi. In ako potem takega otroka vprašaš o glavnih in najpotrebnejših resnicah naše vere, pa ti bo gledal, kakor bi ga kaj čisto novega vprašal. V drugem šolskem letu že mučijo katehetje otroke s vprašanji kakor: Kdo je oznanil rojstvo Jezusa Kristusa? ali: Kaj se pravi krščansko upati? itd. Katehet si tako napravi kateheziranje silno težko. Z nevoljo gre v šolo in otroci s strahom pričakujejo svojega veroučitelja. Kaj se mučijo nekateri katehetje s vprašanji: Kaj je popolen, kaj nepopolen kes? Kaj je milost? Kaj je čednost? itd. V teh rečeh mora biti katehet praktičen, drugače bo se vedno jezil nad katehetičnimi urami in nad slabim uspehom. In kakšen pomen ima to, če vpraša katehet otroka in še to strogo zahteva: Kaj je napuh, kaj jeza? itd. Ne bojmo se, da ne bi otrok v poznejšem življenju tega greha zadel in ne vedel, kaj da je.

2. Premalo delujemo na srce. Pri naših skušnjah je vse

dobro, če le zna otrok besede katehizma na pamet. Na to mora gledati katehet; delovanje na srce pa pri tem tolikokrat zanemari. Um je poln, srce pa prazno. V umu ne ostane dolgo in, če otrok iz šole izstopi, sta kmalu um in srce prazna in uspeh je velika ničla. Otrok, ki je iz šole izstopil, ne misli rad na katehetične ure. Ve le, koliko se je moral učiti, kako strog je bil katehet, mrzi mu vera, mrzi mu vse, kar je v dotiki s cerkvijo, pride še potem v slabe kroge in kdo bi se čudil, da postane tak človek neveren. Katehet naj vendar pomisli, da ni ekseget, ampak dušni pastir svojih malih. On mora gledati pred vsem, da se otrokom zljubijo nauki sv. vere, da sprevidijo, kako lepi in ljubki so, kako bodo le po teh naukih postali srečni, kako vera vodi človeka do časne in večne sreče itd. Pri vsaki katehezi mora otroku gorko postati pri srcu. Gorje pa, če zapusti katehet po nauku srca svojih malih brez ognja, mrzla. Katehet mora biti dušni pastir svojih otrok, s tem je vse rečeno. On ne sme samo razlagati katehizma, on mora male vzgajati v dobre kristjane. On jih mora voditi na potu krščanskega življenja. Nič ne bi pomagalo, če bi katehet samo sentimentalno otrokom govoril, pa jih ne bi tudi strogo navajal k pobožnemu krščanskemu življenju. To mora biti večkratno ali skoraj bi rekel, vsakratno vprašanje: Otroci, ste-li že molili danes, ste-li bili zadnjo nedeljo pri sv. maši, ali bo kateri kmalu prostovoljno prišel k sv. spovedi? itd. Otrok se mora na to že v najnežnejših letih navaditi. Seveda je treba pri tistih, kateri so slabi v izpolnjevanju krščanskih dolžnosti (v obisku službe božje, prostovoljno prejemanje svetih zakramentov itd.), dokaj previdnosti, treba se je na marsikaj ozirati. Prevelika strogost bi veliko škodovala. Glavni princip vsake vzgoje, posebno pa verske, je ljubezen. Že otroke pa mora prešinjati skoz in skoz zavest: molitev, sv. maša ob nedeljah in praznikih, večkratno obhajilo, to so glavne zahteve katoliškega življenja.

3. Naše kateheziranje je premalo nazorno. Seveda če se vjemamo z naziranjem stare šole, ki je le razlagala katehizem po analitični metodi, historično in psihologično metodo pa prezirala, potem ne potrebujemo mnogo nazornih pripomočkov. A dosegli ne bomo veliko in nauka ne bomo napravili otrokom mičnega. Dandanes delujejo tudi pri vseh posvetnih predmetih na to, da se napravi reč interesantna. Zakaj ne bi tega napravili tudi pri veronauku? Saj ni to proti veri. Naša sveta vera sama nas na to napeljuje. Ali ni začetni nauk o stvarjenju sveta nazoren? Sveto pismo samo ne začne s suhoparnimi nauki in razlagami, ampak prav nazorno nam pripoveduje, kako se je svet začel. Ali se s tem ne namigava, kako naj uči učitelj veronauk?

Ne mislim pa samo na to, da bi se moral katehet pri katehiziranju posluževati dobrih bibličnih slik (Herderjevih, Fugelovih itd.), potem liturgičnih (Swobodovih), zemljevida sv. dežele itd., katehet bi bi moral vedno ali vsaj pogostoma imeti v roki kredo. Poizkusite, gospodje katehetje, v veronauku veliko pisati na tablo, bote videli, kake uspehe bote imeli. Jedro vsakourne razlage naj bo vedno na tabli! To se vtisne v spomin. Težke izraze napišite na tablo. Težke pojme razložite prav nazorno s primernimi risbami. Omenim samo zgled: Težki pojem presv. Trojice je treba otrokom razjasniti. Jaz narišem otrokom na tablo veliko drevo s tremi vejami in potem gledajo otroci in poslušajo. — V prvem in drugem razredu ne boš mogel rabiti še zemljevida. Pa nariši na tablo Palestino z nekaterimi črtami! Zdaj pa zaznamenuj, kje je Jeruzalem, kje je Betlehem, kje Nazaret, kje je jutrova dežela, odkoder so prišli modri, pot, po kateri so hodili, po kateri so nazaj šli v svojo domovino, kje je Egipt, pot, po kateri je šla sv. Družina itd. Je treba le nekaj črt in otrok bo imel jasen pregled. — Silno težko je otroke navaditi na izpraševanje vesti. Jaz naredim to tako-le: Otrokom rečem: Pot v nebesa je silno strma. In po tej poti morate hoditi. In zdaj narišem poševno črto na tablo. Na tej poti so pa razni kažipotji (zapovedi), katerih se morate držati. Na napise na teh tablah morate paziti. Od vsakega kažipotja vodijo stranske poti v vice. Včasih pa pelja katera naravnost dol — v pekel.

Jako dober članek o tem je bil v »Christlich-Pädagogische Blätter« l. 1912 št. 5. Veliko o tem ima tudi knjiga: Hartmann, Anschaulichkeit im Religionsunterricht (Kempten, Kösel). Da pa katehet preveč časa s takim risanjem ne izgubi, se naj tudi v tem oziru drži zlatega reka: Non multa, sed multum.

4. Ne držimo se preveč tiskanih katehez! Kakor že omenjeno, so nekatere kateheze novodobnih katehetov res dobre. Od teh se mora vsak katehet učiti in jih pridno prebirati. Ne bilo bi pa prav, če bi se katehet krčevito držal kakih tiskanih katehez in po njih svoje katehumene poučeval. Vsak katehet ima nekaj individualnega na sebi in ta individualiteta ne bi prodrila pri katehiziranju, če bi bila ovirana po tuji katehezi. Katehiziranje ne bi bilo naravno. Sili mi v glavo primera: Katehet, ki se drži preveč tuje kateheze, bi bil človek, ki je oblekel tujo obleko, ki mu pa ne stoji dobro.

Kateheze, katere najdemo v raznih knjigah, so idealne in se v tej obliki niso skoraj nikoli obravnavale. Bilo bi tudi za kateheta pretežko, se kateheze popolnoma naučiti in jo potem tako pred otroci prednašati. Ne bi imela na tudi na otroke Bog ve kakega velikega učinka.

Recimo, kako bi katehet pri nas kaj dosegel, če bi se krčevito držal tako mojsterskih Stieglitzovih katehez po vseh stopnjah? Na Nemškem so razmere drugačne kakor pri nas. Tam imajo več ur za veronauk na razpolago kakor mi. In Bog ve, če je Stieglitz sam vse kateheze res tako prednašal.

Naj opozorim tukaj na nekatere hibe, pa tudi vrline najbolj znanih katehez. Za prvi razred se rabi pri nas najbolj Gürtler. Je dobra knjiga. Pa kdo le more v enem letu to doseči, kar Gürtler zahteva? Kakšne otroke bi moral imeti! Knjiga je gotovo za otroke 2. in 3. šolskega leta. Razlaga bi bila na mnogih mestih lahko bolj globoka, vporaba pa bolj konkretna. Izvrsten je pač za 1. razred Bühlmayer. (Kempton, Kösel). Ta katehet zna govoriti otrokom. — Zelo priljubljen je Paseker. Pa nekatere kateheze so preširoke za male v 1. razredu. Za srednjo stopnjo je najbolj v rabi Pichler. Pa samo predoktrinaren je Pichler. Premalo plastičnih slik in podob rabi v svojih katehezah, premalo deluje na srce in voljo. Drugače pa so te kateheze res izborne. Za srednjo stopnjo se meni zdi najboljši Dreher (Elementarkatechesen), za nižjo stopnjo pa je še vedno najboljši neprekosljivi Mey. Seveda nima slednji enotne metode, se ne drži katehizma, pa to mora znati vse popraviti skušen katehet. Dreher je pa analitik, da si boljšega ne moremo misliti. In potem njegove primere, njegove slike in podobe! Non plus ultra! Dobro je pri Dreherju tudi to, da pusti katehetu popolnoma prosto voljo, da si lahko izbere svojo metodo.

Tudi Stieglitz se rabi za sredno stopnjo. To so brilantne kateheze. Tudi njegovi sovrstniki Weber, Schubert itd. so izborni katehetje. Nistove kateheze so prav prisrčne. Pa premalo pregledne so, preveč vprašanj je med razlago, sploh niso te kateheze preveč priljubljene. Metodo ima čisto svojo. Prav ljubke so tudi Muffove kateheze. Samo manjka enotnega naziranja. Muff hoče posnemati monakovsko šolo, pa se mu je stvar ponesrečila. Pri Monakovcih se iz zgodbe ali zgleda, ki je na začetku kateheze, izlušči nauk katehizma. Muff ima tudi povsod v začetku zgodbo, pa samo, da je zgodba le v zunanji zvezi z predmetom, ki ga hoče katehet obravnavati. Sicer pa ni s tem rečeno, da bi bile kateheze slabe. Jaz jih prav pridno rabim, seveda po svojem, posebno mi pa ugaja kaj lična oblika knjig.

Zelo razširjen je tudi dr. Jakob Schmitt. On je nasprotnik psihološke metode. Njegove kateheze so nedvomno jako izvrstne in so storile že mnogo dobrega. Gotovo je Schmitt najboljši zastopnik stare šole, on je pristaš analize teksta. Metoda njegovega katehiziranja je zastarela, a ne vem, če se bo katehet od katerih drugih katehez več naučil, kakor od Schmittove razlage Deharbejevega kate-

hizma. Pa samo to mora pred očmi imeti: Schmitt nima izpeljanih katehez, to je samo komentar h katehizmu. Otroško pa zna govoriti. Izvrstni komentarji h katehizmu so še: Schröder, »Hilfsbuch zum kath. Katechismus« (Paderborn, Junfermann) in Möhler, »Kommentar zum Katechismus« (Rottenburg, Bader).

Za višjo stopnjo se priporočata v novejšem času Pichler in pa Schwab. Te kateheze so pa bolj za meščanske in obrtno-nadaljevalne šole. Samo da stopi pri Schwabovih katehezah verski element preveč v ozadje. To ne bi smelo biti. Schwab rabi včasih zglede in prisposodbe, ki so le preveč posvetnega značaja. Veronauk se ne sme tako obravnavati kakor posvetni predmeti.

O vseh teh najboljših katehezah bi rekel, kar pravi Infurth v svojem praktičnem navodilu za pouk prvoobhajancev: »Nichts würde schädlicher für einen lebensvollen, zum Herzen gehenden Unterricht sein, als wenn man sich dabei sklavisch an eine bestimmte Vorlage halten wollte. Man lasse nicht das tote Buch zu den Kindern reden, sondern sein eigenes Herz.«

Evald Vračko.

K veroučnemu načrtu za lavantinsko škofijo. — Kn.-šk. lavantinska konsistorijalna pisarna je izdala v ponatisu iz sinodalne knjige leta 1911 »Učni načrt za verski pouk na ljudskih in meščanskih šolah v lavantinski škofiji«, ki je do 31. oktobra 1914 samo začasen. »Quod si indigentibus locorum ac personarum durante biennio corresponderit seu practica apparuerit, ... evadet obligatoria« (str. 4). Zdaj je torej še čas, da se pomenimo o njem. Bodi mi dovoljenih par opazk k načrtu za štiri razredno ljudsko šolo (str. 21). Ta določa:

1. Za I. razred velja učni načrt za I. razred
 2. » II. » » » » » II. »
 3. » III. » » » » » IV. »
 4. V IV. razredu se obdela učna tvarina za V. razred.
- (sc. popolne šole).

Ad 1. Velja!

Ad 2. . . . t. j. prvo poglavje in 12 vprašanj iz ostalih poglavij Malega katehizma na podlagi Zgodeb. V tem razredu se tedaj zahteva le nekoliko več ko v prvem, samo da se otroci učijo že iz katehizma. To se mi vidi premalo, posebno če upoštevamo, da ima II. razred redno dva oddelka in se tako otrok uči tri leta skoro isto snov. Jaz praktikiram že več let z uspehom tako, da se 1. oddelek uči prvo poglavje, 2. oddelek pa ostala poglavja in dostavek; izpustim seve vsa vprašanja z zvezdico. Res sem s tem primoran učiti v dveh oddelkih; toda prvemu oddelku ni treba veliko razlage, ker je snov skoro ista ko v I. razredu. Razentega pa morata pri razlagi oddelka drug z dru-

gim sodelovati; pri tem ponavlja 2. oddelek prvo poglavje, 1. oddelek pa se že nekoliko pripravlja na ostala poglavja. Tako ima otrok ob koncu II. razreda pregled čez celi Mali katehizem in je bil še pripravljen na sv. zakramente, ne da bi trebalo za to posebnega pouka izven šolskih ur. Predelati v II. razredu Mali katehizem se mi zdi potrebno, ker je otrok sicer v nevarnosti, da se drugega, tretjega in petega poglavja sploh nikoli ne uči, ako namreč izstopi že v III. razredu, kjer sta predpisani le dogmatični (1. in 4.) poglavji.

Ravno zato, ker precej otrok dobi odpustnico že v III. razredu, zlasti, kjer je v navadi poletno oproščenje, mi ne ugaja, kar določa načrt.

Ad 3. . . t. j. prvo in četrto poglavje Sred. katehizma. Meni sodi bolj, ako jemljem eno leto dogmatični poglavji, drugo leto moralna (2. 3. 5.), da, četudi izstopi učenec v tem razredu, je predelal vendar vsa poglavja. Seve tudi tu izpuščam vsa vprašanja z *, ker so za ta razred pretežka.

Zato spremenim tudi načrt.

Ad 4. . . tako da se učimo isto kakor v III. razredu, samo da vzamemo tudi vprašanja z *.

Moj načrt bi bil torej sledeči:

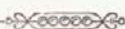
1. Za I. razred velja učni načrt za I. razred;
2. » II. » 1. oddelek v. u. n. za II. razred;
» » » 2. » 2.—5. poglavje z dostavkom,
brez vprašanj z *;
3. » III. » velja 1 leto učni načrt za IV. razred;
» » » » 2. » » » » V. »
brez vprašanj z *;
4. » IV. » kakor v III., a vsa vprašanja.

Veselilo bi me, če bi tudi drugi gg. kateheti, posebno taki, ki poučujejo na štirirazrednicah (katerih je v škofiji nad 60), priobčili o tem svoje mnenje, preden postane načrt obvezen. J. L.

Po katerem vsporodu se naj razlagajo katehizmova vprašanja? — V zadnji številki »Voditelja« razvija g. katehet J. L. o vsporodu, po katerem se naj jemljejo katehizmova vprašanja, mnenje, ki ni popolnoma pravilno. Splošno se nikakor ne da zagovarjati načelo, da se katehet mora pri razlagi ravnati po istem redu, kakor sledijo vprašanja po katehizmu. Da, tako postopanje postane lahko celo škodljivo. Katehet ne sme nikdar prezreti, da je sestav našega katehizma znanstven. Splošna in bolj abstraktna vprašanja stojijo večinoma pred konkretnimi. Ker pa je v ljudskih šolah treba poučevati elementarno, ne pa znanstveno, mora katehet večkrat vsporod katehiz-

movih vprašanj spremeniti, ako hoče metodično pravilno postopati. Drug važen razlog, da se mora včasih vsposed katehizmovih vprašanj spremeniti, pa je v tem, da se katehet lahko odloči za zgodovinski vsposed bibličnih povesti. Ako rabi te povesti za nazorilo, da iz njih izvaja in z njimi pojasnjuje katehizmove nauke, kar je na nižji stopnji potrebno, ne more pridržati tudi katehizmovega vprašalnega reda. Reda tukaj ne določa katehizem, ampak zbirka bibličnih zgodb, ki so urejene po zgodovinskem vsposedu. V tem smislu je n. pr. sestavljen podrobni načrt lavantinski za drugo šolsko leto. Tega je brezdvomno menil g. J. L., a njegovi pomisleki tu niso opravičeni.

Somrek.



III.

Cerkveni pregled.

Slovenski pastirski listi.

Pastirski list, ki ga je letos objavil prevzvišeni knezoškof lavantinski, govori v prvem delu o preteklem evharističnem letu in njegovih blagodejnih posledicah, v drugem pa obrača pozornost vernikov na 1600-letnico cerkvene svobode, ki jo je dal cesar Konstantin Veliki z milanskim ediktom. »Christus vincit. Christus regnat. Christus imperat.« Te besede, ki so vdolbene na podstav obeliska pred cerkvo sv. Petra v Rimu, so motto postne poslanice. V preteklem letu se je priredilo po škofiji mnogo pobožnosti v počeščenje velikega Boga v mali hostiji. Toda s koncem evharističnega leta niso končane evharistične svečanosti, sedaj je treba še le pričeti. »Pod božjim varstvom tako sijajno dovršeni evharistični shod ne bodi le začasno mogočna izpoved našega krščansko-katoliškega verovanja in mišljenja, marveč vplivaj okrepčevalno in utrjevalno na vse versko-nravstveno življenje. Kot zlati sad . . . se naj povsod pokaže večja vnetost v krščanskem, družinskem in v vsem drugem družabnem življenju. Vsepovsod se naj razvije versko navdušenje in na čednostih bogato življenje. Zveličavni nasledki in uspehi spomina vrednega evharističnega leta naj bodo stalni, naj postanejo trajno rodovitni.« V evharističnem letu so pokazali verniki, posebno udeleženci dunajskega shoda, živo vero, nemajljivo zaupanje ter najiskrenejšo, požrtvovalno ljubezen do Sina božjega in Marijinega, združeno z dejavno ljubeznijo do bližnjega. Le-te je treba gojiti tudi za naprej. — V tekočem letu slavi katoliški svet 1600-letni jubilej svetovnega, za vse veke pomenljivega dogodka, da je cesar Konstantin Veliki po zmagi pri milvijskem mostu dal preganjanemu krščanstvu svobodo. Tedaj so se vresničile prerokove besede: Glej, došel je Zapovedovalec, Gospod, in kraljevska čast počiva v njegovi roki in moč in oblast. V proslavo tega jubileja se bodo vršile po želji sv. očeta v Rimu velike svečanosti. Verniki naj v spomin na blagodejni dogodek proslav-

ljajo Kristusa s tem, da ga prostodušno in očitno spoznavajo, da se utrde v ljubezni in zvestobi do njegovega vidnega namestnika na zemlji, rimskega papeža, ter utrjujejo in krepijo božje kraljestvo v svojih dušah. Pastirski list naroča slednjič, naj se v tem jubilejnem letu prirejajo skupna obhajila, naj se v katoliških društvih pojasni pomen letošnjega jubileja. Peto nedeljo po Veliki noči se naj vrši po vseh župnijskih cerkvah skupno obhajilo v zvezi z udeleženci XXIV. mednarodnega evharističnega shoda na Malti; prvo nedeljo po prazniku presv. Srca Jezusovega naj se priredi pri službi božji darovanje, čigar donesek se bo porabil za zidanje spomin-ske cerkve pri milvijskem mostu; slovesno naj se obhaja praznik poviša-nja sv. križa dne 14. septembra, ako mogoče, s tridnevniciami in evhari-stičnimi svečanostmi.

Prevzvišeni knezonadškof goriški priporoča v svojem pastirskem listu vernikom pokoro, molitev, miloščino in post. »Samo dve poti vodite v nebesa: nedolžnost, ohranjena po sv. krstu, in pokora za one, ki so po sv. krstu grešili.« Za te je Gospod dal zdravilo, zakrament sv. pokore. Dolžnost, spovedovati se, je naložil Jezus Kristus vsem, brez razločka. Oduščenje grehov zadobi človek s popolnim kesom, s katerim je združen sklep, opraviti pozneje spoved. »In vendar nočejo nekateri katoličani dan-danes nič vedeti o spovedi. Tudi na kmetih se žalibog dobijo taki za-slepljenci... Navadno take ljudi zadržuje ošabnost, da bi se ponižali in pokleknili pred spovednikom, namestnikom božjim. Drugi obupajo zaradi množine ali velikosti svojih grehov... Tretji so vsled grešnega življenja ali slabega berila postali kar neobčutljivi do svetih reči, vest jim je za-spala, hudič jih ima v svoji oblasti.« Z opominom naj opravijo vsi dobro velikonočno spoved, se konča prvi del. Pastirski list govori dalje o treh najimenitnejših dobrih delih, o molitvi, miloščini in postu. H koncu se obrača nadpastir z resnimi, odločnimi besedami do svojih vernikov po mestih zaradi rastoče nečimurnosti v ženski modi.

»H koncu še en resen opomin. Razuzdanost in pohujšanje se širi po mestih vedno bolj, posebno po kinematografih, slabih časnikih, knjigah in podobah ter najnovejši čas z moderno žensko modo. Bog je dal pad-lima Adamu in Evi obleko v ta namen, da sta varovala telo zoper neugodnosti vremena in da sta si prikrivala vzbujajočo se poželjivost, torej v bran sramežljivosti. Današnje ženske obleke po mestih so pa tej božji naredbi ravno nasprotno. Obleka ne prekriva več telesa in je čisto-krat tako ozka in prozorna, da naravnost izziva poželjivost in bije vsej dostojnosti in sramežljivosti v obraz. To že ni več dostojen in dovoljen lišp, ampak grešna zapeljivost... Naročam vsem katoliškim šolam, žen-skim učiteljskim in zavodom, da naj pazijo na dostojno oblačilo učenk in gojenk in zavračajo take, ki bi se ne hotele pokoriti. Saj to zahteva že dobra vzgoja. Naročam nadalje vsem svojim duhovnikom, da zavra-čajo pri deljenju sv. zakramentov vse po modernem kroju nesramežljivo oblečene. Kar se mene tiče, ne bom nikdar pripustil k sv. birmi takih birmank oziroma botrinj, ki s svojim oblačilom ali obnašanjem skrunijo svetost hiše božje in sv. zakramentov. V cerkvi sem jaz gospodar.«

Resne opomine glede ženske obleke imajo vsi pastirski listi ilirske cerkvene provincije. Slabo znamenje za našo dobo, izpričevalo dekadence, ako morajo cerkveni predstojniki o ženski noši govoriti tako, kakor so govorili cerkveni očetje v svojem propadajočem času. Taka-le izvajanja živo

spominjajo na slične tožbe Klemena Aleksandrijskega, Ambrozija, Janeza Zlatousta¹.

Verniki ljubljanske škofije so prejeli v kratkem času dva pastirska lita. V prvem, ki je izšel v adventu, razpravlja prevzvišeni knezoškot o alkoholnem vprašanju. »Prizadeval si bom odgovoriti točno in jasno na pet vprašanj, in sicer: 1. kaj trdijo učeni možje o opojnih pijačah; 2. kaj trdi o njih sv. Cerkev; 3. kdo mora biti popolnoma zdržen; 4. kako škoduje nezmerno pitje in 5. kako se moramo varovati škode?« Na ta vprašanja odgovarja list v zelo poljudnih ter vnetih in tehtnih besedah. — Učeni možje trdijo na temelju raziskovanj in izkušenj, da alkohol ne hrani in ne daje telesu novih moči, da celo zmerno uživanje alkoholnih pijač ni brez nevarnosti in da sme, kdor je popolnoma zdržen, upati, da bo bolj zdrav, da bo bolj dolgo živel in da bo za duševno in telesno delo bolj sposoben. Po nauku sv. Cerkve je popolna zdržnost, začasna ali vedna, iz ljubezni do Boga, do bližnjega ali do samega sebe velika čednost, pri Bogu zaslužno delo in se prav močno priporoča. Popolna zdržnost je torej svet, ne zapoved. Svetuje se posebno danes, ko se nezmernost vedno širi, z njo pa tudi hude posledice. Ni pa dovoljeno tudi zmerno uživanje alkoholnih pijač, ako tega ne bi dopustilo premoženje (zadolženi gospodarji, očetje, ki morajo skrbeti za otroke), zdravje (pijanci in oni, katerim pitje sploh škoduje) in starost (otroci in nedorasla mladina). Četrty del kaže

¹ Da so se izvestni časniki spotikali nad prostodušno besedo škofov, ni pri nas nič nenavadnega več. Zanimivo je, kako sodi o istem vprašanju znani pedagog F. W. Foerster. Njegove besede, ki jih povzamemo iz članka, katerega je pred letom napisal za neki jako razširjen časopis, so nemara še ostreje, kakor jih rabijo škofje. Morebiti bode kateremu izmed čitateljev našega lista ustreženo, ako podamo tukaj odlomek Foersterjevih izvajanj. Med drugim piše: »Es ist nun ein sehr ernst zu nehmendes Symptom, daß in unserer Zeit ein großer Teil selbst der ehrbaren Frauenwelt in ihrer Art sich zu kleiden mehr und mehr jeden festen Stil der Frauenwürde verliert und daß statt dessen der Demimonde immer dreister den Ton für die Frauenkleidung angibt. Wo die Überwelt nicht mehr leuchtet und dem Menschen seine geistige Bestimmung vor Augen rückt, da beginnt die Halbwelt zu triumphieren; wo die großen, unzweideutigen Wahrheiten schwinden, da kriecht das Zweideutige aus allen dunkeln Gründen der menschlichen Natur ans Licht. — Schon lange sind auflösende Mächte an der Arbeit, um Passionen und Triebe, die sonst in die Quartiere der Erniedrigung verwiesen wurden, zu gesellschaftlicher Gleichberechtigung zu erheben; schon lange werden in guten Familien Witzblätter geduldet, in denen die schmutzigsten Gemeinheiten gleichsam als Teegebäck serviert werden — kein Wunder, wenn diese Verwischung aller Grenzen nun auch in der Art der Kleidung zutage tritt. — Es gibt heutzutage leider mehr und mehr Frauen und Mädchen, deren Kleidung immer naiver darauf ausgeht, den Körper möglichst raffiniert zur Schau zu tragen, daß man nur über die Kunst erstaunen muß, mit der hier Kleider so getragen werden, als wenn überhaupt keine Kleider da wären. Die meisten dieser Frauen haben gewiß keine Ahnung davon, worauf eigentlich alle diese neuen Moden hinaus wollen und welcher »Lebenstechnik« sie entnommen sind. Diese Ahnungslosigkeit aber kommt doch eben aus einem fundamentalen Mangel an Klarheit über die geistigsittige Kulturaufgabe und Kulturmacht der Frau — wäre diese Klarheit und Sicherheit da, so wäre auch der Takt für den entsprechenden Stil der Kleidung ganz von selbst da.«

pogubne posledice nezmernega pitja za dušo in telo pijanca samega in za njegovega bližnjega, posebno za družino in otroke. V zadnjem oddelku povdarja nadpastir potrebo pouka o škodljivosti alkohola, se obrača do raznih ljudskih slojev in raznih stanov z resnim opominom, naj sodelujejo pri boju proti nezmernosti v pijači, pozivlja posebno mladeniče, organizirane v Marijinih družbah, izobraževalnih društvih in v društvu »Orel«, naj dajejo lep zgled zdržnosti ali stroge zmernosti, ter vabi na sveto vojsko zoper premanoštevilne pivske razvade.

Postni pastirski list nastopa proti zmotnim naukom, ki jih trosijo med ljudstvom svobodomiselci, in proti demoralizaciji, ki je spremljevalka takih brezbožnih naukov. Svet ima vsemogočnega Stvarnika; kot najpopolnejša stvar je izšel iz njegove roke človek, otrok božji, z neumrjočo dušo, ki ima um in prosto voljo, namenjen za večno srečo, katero naj si na zemlji zasluži v pokorščino do Boga. Vsak človek živi v družbi, in sicer v družini, v državi in Cerkvi. Nadpastir govori o svetosti in nerazdružljivosti zakona, ter resno svari pred pogubnimi nauki, ki navajajo preprečevati prvi namen zakonske zveze in zakon oškrunjevati. Nadalje slika, kakšno je življenje v svetni družbi (državi) po načelih svobodomiselcev in po nauku krščanstva, ter razkriva zadnji vzrok strastnih strankarskih borb sedanje dobe; kaže, kaj prejema človek od Cerkve, kako pa ravnavajo raznovrstni odpadniki s to božjo ustanovo. Četrtni del govori o človeku v vsakdanjem življenju ter razmotriva, kako sodi brezverec o vrednosti znanosti in spretnosti, truda in dela, nesreče in bolezni, in kako vse to ceni verni kristjan. Velikanski razloček med vero in brezverstvom se kaže ob smrtni uri. Razlogi, ki jih navajajo brezverci za svoje mnenje, so ničevi in slab je temelj, na katerem stoje odpadniki. In vendar se gre za življenje in za večnost. Nauki, ki jih oznanjuje katoliška Cerkev pa so zanesljivi, saj so nauki iz ust same Resnice, iz ust samega živega Boga.

Duhovniki ljubljanske škofije so dobili od svojega škofa še posebno poslanico¹ z naročilom, naj se čita na shodih Sodalitatis. Prezvzišeni knezoškof govori najprej o letošnjem cerkvenem jubileju, potem podaje pregled čez vsestranski napredek v škofiji: cerkveno delo (delo za mladino, v zavodih, v družinah, za posebne pobožnosti), bolj posvetno delo (delo za izobrazbo, za časno blagostanje, za delavce, proti alkoholizmu, proti izseljevanju), delo za časopisje in delo na političnem polju.

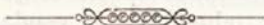
Prezvzišeni škof tržaško-koperski omenja v uvodu svojega postnega pastirskega lista, da je v teku svojega skoraj dveletnega škofovanja prehodil skoraj polovico svoje vladikovine ter videl marsikaj tolažljivega, da je pa našel tudi mnogokaj, kar ga je žalostilo. »Oh, kolikrat sem imel priliko opazovati pred seboj, kako ljudje malomarno hodijo po teh čudno-lepih krajih našega Primorja, kako se brezskrbno vozijo po morju, se vsele in vživajo, se radujejo in rajajo, gredo za dobičkom in bogastvom, — oprostite — zdelo se mi je večkrat, kakor da gledajo samo v tla pod seboj, kakor da iščejo samo po zemlji zakladov sveta in nečimurnosti življenja, ne dvigajo pa kvišku svojih src — sursum corda — tja gor, kjer je Kristus v časti Boga Očeta.« Zato se hoče nadpastir v svoji poslanici dotakniti tistih temeljnih vprašanj, na katerih sloni naša večna sreča ali nesreča. Odgovarja torej na vprašanja: Odkod sem? Zakaj smo na svetu?

¹ Ljubljanski škofijski list 1913, 49—64.

Kam pojdemo po smrti? H koncu se spominja nadpastir obletnice milanškega razglasa. Ta spomin se ne da lepše obhajati kakor s tem, da se versko življenje poživi, utrdi in okrepi. Zato naroča, naj se letos ali, kjer bi to ne bilo mogoče, prihodnje leto obhajajo po vseh župnijah ljudski misijoni ali pa duhovne vaje.

Za novo leto je poslal prevzvišeni škof tržaško-koperski svojim duhovnikom latinsko okrožnico. V njej se ozira na preteklo leto in v prihodnost, kaj se je že storilo in kakšne naloge še čakajo rešitve. Najprej povdarja, da ga tolaži edinost med duhovniki. »Tot inimicos habemus, tot adversarios populus christianus! Contra inimicos nominis Christi una unica acie instructi vocationis gratiam renovemus et arma spiritus adhibeamus, ut Dominus praestet victoriam!« Povdarja blagodejni upliv družbe »Sodalitas Ss. Cordis« in zborovanja dekanov. Nadalje opozarja na pomanjkanje duhovnikov in pozivlja, naj vsi sodelujejo, da se temu odpomore. »Educatio invenum pro statu clericali inter primas obligationes sociales ponenda est, imo pupilla oculi nostri esse debet.« Pohvalno omenja javno katoliško delovanje ter opominja k vztrajnemu delu, zakaj, če duhovniki ne bodo delali za katoliško organizacijo, bodo delali nasprotniki za nekatoliško in posledica bo, da bomo imeli — prazne cerkve. Za jubilejno leto naroča misijone in duhovne vaje. Slednjič opominja, naj se poskrbi, da se bo ljudstvo bolj udeleževalo duhovnih dobrot, ki jih deli škof o priliki vizitacije, in vabi duhovnike, naj se združijo v družbi Sacerdotum Adoratorum.

Lukman



IV.

Slovstvo.

Jesu Opferhandlung in der Eucharistie. — Noch ein Lösungsversuch zur Meßopferfrage von Dr. G. Pell, Professor der Dogmatik am kgl. Lyzeum Passau. 3., verbesserte Auflage. 8^o (V u. 72). Regensburg 1912, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Broschiert M. 1.50.

Tridentski cerkveni zbor je v svoji 22. seji dne 17. septembra 1562 (cap. 1. 2; can. 1. 3. 4) definiral nauk o daritvi sv. maše. Poznejši teologi so se pošteno trudili, da bi pojasnili bistvo evharistične daritve in takih spekulativnih poskusov je mnogo (prim. F. S. Renz, Die Geschichte des Meßopferbegriffes. II. Band. Freising 1902, 203—481). Profesor Pell podaja tukaj novo razlago, ki odgovarja popolnoma tridentski definiciji, da je evharistična daritev »verum et proprium sacrificium« (can. 1) in sacrificium »propitiatorium«, ter lepo pojasnjuje razmerje med daritvo na križu in daritvo na oltarju v zmyslu istega koncila (sess. XXII, cap. 2). Svojo razlago posnema pisatelj sam tako-le: »Die eucharistische Feier ist ein Opfer, und zwar das ganz nämliche Opfer, welches einstens der Gottmensch Jesus Christus beim letzten Abendmahle und am Kreuze dargebracht hat, insofern derselbe hier gegenwärtig und genugtuend tätig ist aus den ganz gleichen Seelenakten gehorsamer und liebender Hingabe

an Gott, welche einst das Leiden und Sterben auf Golgatha zu einem Opfer gemacht haben und welche durch die eucharistischen Formen hier auch sichtbar als Hinopferung in Erscheinung treten« (str. 36). Pisatelj utemeljuje in brani svojo tezo spretno in srečno. Pellova razlaga nima le prednosti, da je v popolnem soglasju s tridentskim koncilom, temveč tudi drugo zelo važno, da je lahko umljiva in torej prav porabna za pridigo in katehezo. Referent bode še v tem letniku »Voditelja« obširno govoril o tej lepi razlagi bistva evharistične daritve. *Lukman.*

Cyprian und der römische Primat oder Urchristliche Primatsentwicklung und Hugo Kochs modernistisches Kirchenrecht. Eine dogmengeschichtliche Apologie nach kritischer Methode von Dr. theol. et phil. Anton Seitz, o. ö. Universitätsprofessor in München. 8^o (VIII, 148 S.) Regensburg 1911, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Preis M. 3.—

Cyprianov nauk o Cerkvi in o primatu rimskega škofa je bil že čisto predmet učenih raziskavanj (prim. O. Bardenhewer *Patrologie*², Freiburg i. B. 1910, 169). Nanovo je zbudila zanimanje za to vprašanje knjiga bivšega braunsberskega bogoslovnega profesorja dr. Hugona Kocha, *Cyprian und der römische Primat*. Leipzig 1910. Koch pravi, da je Cyprian episkopalist »vom Scheitel bis zur Fußsohle«. Cerkevno predstojništvo sestaja po njegovem nauku iz škofov in drugega klera, »ohne in eine oberste Spitze, einen ‚Primat‘, ein ‚Papsttum‘ auszulaufen« (str. 137). Iz tega izvaja v zadnjem odstavku (str. 144—157), ki ni s knjigo v nikaki organični zvezi, dalekosežne posledice ter taji, da je ustanovil Kristus vrhovno poglavarstvo v Cerkvi. Papeštvo mu je produkt zgodovine, stvarjenje časovnih razmer in močnih osebnosti.

Da je zbudila Kochova knjiga hud odpor, je umevno. Izšlo je v znanstvenih časopisih več razprav o prepornem vprašanju. Monakovski apologet prof. A. Seitz, znan po svojih prej objavljenih delih »Die Heiligkeit der Kirche nach der altchristlichen Litteratur bis zur Zeit des hl. Augustinus« (Freiburg i. Br. 1907) in »Das Evangelium vom Gottessohn« (Freiburg i. Br. 1908), je stopil na pozorišče z zgoraj navedeno knjigo. V njej dokazuje proti Kochu, da Cyprian ni nasproten pravnemu primatu rimskega škofa, da ga celo izrecno uči in brani v polnem obsegu. — Da je Kochova knjiga v svoji osnovni tendenci pogrešena, je Seitz nedvomno dokazal. Tudi v podrobnostih prinaša Seitz marsikaj novega in zanimivega. Splošno pa zahteva od Cyprijana preveč, ko pričakuje od njega dokazov za jurisdikcijski primat, kakor ga umevamo mi. Cyprianu se ni šlo zanj, temveč se je potegoval za edinost, nedeljenost in nedeljivost cerkvene oblasti, ki oskrbuje posvečevalna sredstva — torej bi rekli potestas ordinis — proti zahtevam ločenih cerkvenih družb in proti grozečemu razkolu v episkopatu. To je Cyprianov namen, kateremu odgovarjajo tudi dokazi, ki jih rabi. Gl. K. Adam, *Cyprians Kommentar zu Mt 16*, in 18 dogmengeschichtlicher Beleuchtung (*Theologische Quartalschrift* 94 [1912] 99—120 203—244). Stališče, ki ga zavzema Adam v tej temeljiti razpravi, smatra referent za edino pravo in odobrava izvajanja v vseh bistvenih točkah.

Čeprav mora referent poudariti to načelno razliko v nazorih, ne poudarja nikakor Seitzove knjige. Kdor bode hotel podati enotno sliko

Cyprianovega pojmovanja o Cerkvi — to je še naloga prihodnosti — bode našel v tem delu mnogo porabnega in spodbudnega. *Lukman.*

P. V. Smolík C. SS. R., Encyklika J. S. papeže Pia X »Pascendi Dominici gregis« **O učenju modernistův.** — Praga, Dědictví sv. Prokopa, 1911. 8° (IV in 423). K 6.50.

Smolíkovo delo o modernizmu je bilo spisano v začetku l. 1909 na poziv češke bogoslovne fakultete v Pragi, ki je za najboljši spis o modernizmu razpisala nagrado iz Karlachove ustanove. Spis so pregledali štirje cenzorji in mu prisodili razpisano nagrado. S tem se je delo skoraj za dve leti zakasnilo, a pisatelj ga je pred tiskom še dopolnil z novjšimi podatki.

Jedro knjige tvori doslovni prevod enciklike s paralelnim izvirnim besedilom (str. 95—191) pojasnilo enciklike, razlaganje in zavračanje modernističnih zmot (str. 192—373). Ta del knjige je najboljši in najbolj marljivo sestavljen; to je umevno, ker je bil ravno ta del spisan in predložen za Karlachovo nagrado. Prvi, uvodni del knjige (str. 1—89) je pisatelj pozneje dostavil ali vsaj znatno izpopolnil s poznejšimi dodatki; ta del se nam zdi mnogo slabejši kakor glavni del.

V prvem, uvodnem delu govori o zgodovini in o predhodnikih modernizma pred encikliko (str. 1—48) ter o uplivu in usodi enciklike same (str. 48—89). Modernizem se je v sedanji obliki razvil daleč od naših dežel, namreč na Francoskem in deloma tudi na Angleškem; od tam je vplival tudi na Italijo. Zato nam je modernistična literatura razmeroma težko dostopna in prav zato bi posebno o tej literaturi želeli nekoliko več in točnejših podatkov. Pisatelj sicer navaja veliko imen modernističnih bogoznancev in modroslovcev, a o njih nauku in mišljenju nam pove mnogo premalo; navaja mnogo citatov in izrekov, a le redko pove odkod jih je povzel. Sploh je pisatelj v tem delu najmanj samostojen; večino svojih podatkov je povzel iz Pescha, Theologische Zeitfragen I. in IV. Folge (Freiburg 1900 in 1908). Kakor Pesch tako nam je tudi Smolík premalo pojasnil filozofijo in apologetiko Ollé-Laprune-a (str. 14); tega moža ne moremo kar tako splošno prištevati med predhodnike modernizma, ker se nam zdi, da bode njegov navidez sumljiv nauk o moralni izvestnosti katoliška apologetika polagoma sprejela kot dragoceno pridobitev in izpopolnitev apologetike (gl. Tanqueray, Theol. fundamentalis¹³ 1910, str. 15—22 in Harenta S. J. članek »Croyance« v 25. snopiču »Dictionnaire de Théologie Catholique col. 2364—2395).

Sicer pa bo Smolíkovo splošno temeljito in marljivo sestavljeno delo ohranilo stalno vrednost in bo dobro služilo češki duhovščini, kateri je namenjeno.

Dr. F. Grivec.

Philosophie und Theologie des Modernismus. — Eine Erklärung des Lehrgehaltes der Enzyklika Pascendi, des Dekretes Lamentabili und des Eides wider den Modernismus. Von Julius Beßmer S. J. 8° (XII u. 611). Freiburg i. Br. u. Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 8.40; geb. K 9.60.

Podnaslov tega dela nam napoveduje, da hoče pisatelj podati razlago papeževih izjav proti modernizmu. Tega se pisatelj dosledno drži. Zgodovinski uvod je razmeroma kratek (str. 1—37); nekoliko obširnejša je

razlaga treh osnovnih modernističnih zmot, agnosticizma, imanentizma in evolucionizma (str. 37—103); s tem je v poglavitnih potezah razložena enciklika »Pascendi«. Podrobneje razlaga in zavrača modernistični nauk po protimodernističnem silabu, namreč po dekretu »Lamentabili sane exitu« (str. 104—516). Ta metoda je gotovo pravilna, ker je ravno v dekretu »Lamentabili« modernistični nauk najbolj precizno in pregledno obsežen. Ob koncu knjige je razloženo besedilo protimodernistične prisege (str. 517—596). Natančno imensko in stvarno kazalo olajšuje porabo obširne knjige.

B. je svojo knjigo namenil duhovščini, ki deluje v pastirstvu, in izobraženim laikom; zato je njegovo razlaganje pred vsem praktično in lahko umevno. Vendar je delo tudi temeljito in znanstveno solidno. Povsod se ozira na spise modernistov samih in dokazuje, da se obsojeni nauki res v istem zmislu nahaja v modernističnih spisih. Zelo lepi in važni sta poglavji o Kristusu in o primatu; v kočljivem vprašanju o inspiraciji in brezsmotnosti sv. pisma se pa B. izraža zelo previdno in rezervirano.

Za praktično uporabo je B.ova knjiga zelo primerna in vsakemu duhovniku skoraj neobhodno potrebna. Dasi pri nas ni pravih modernistov, vendar je v sedanjem protikrščanskem ozračju in mišljenju vse polno modernističnih kali in idej. Kdor ne pozna modernizma, se bo težko boril proti modernemu brezverstvu, ki se po protikatoliškem časopisju širi tudi že med preprostimi ljudmi.

Dr. F. Grivec.

Glauben und Wissen. — Eine Orientierung in den religiösen Grundproblemen der Gegenwart für alle Gebildeten. Von Viktor Cathrein S. J. Vierte und fünfte, bedeutend vermehrte Auflage. 8^o (IX und 305). Freiburg i. Br. und Wien 1911, Herdersche Verlagshandlung. K 3.60; geb. in Leinw. K 4.32.

Vera in znanje, vprašanje, ki je vsestransko pojašnjeno — s tem pa ne trdim, da je lahko — o katerem se pa ne bomo nikdar mogli sporazumeti z onimi, ki imajo interes na tem, da konstruirajo nasprotstvo med vero in znanjem. Vprašanje o razmerju med vero in znanjem je postalo posebno aktualno po obsodbi modernizma. Saj modernizem ni nič drugega ko poskus, združiti Schleiermacherjevo čuvstveno vero s katoliškim naukom. Priprosto in jasno, kakor smo pri Cathreinu že vajeni, razlaga ta knjiga najprej predmet in obseg znanja, zlasti še spoznanja in religiozis, posebno spoznanje (dejstva) božjega razodetja. Drugo poglavje govori o veri, in sicer splošno, o veri po protestantskem pojmovanju in o katoliškem nauku o veri. V tretjem poglavju izvaja pisatelj posledice o medsebojnem razmerju med vero in naravnim spoznanjem ter zavrača zmotno neomejeno svobodo, ki jo zahtevajo mnogi za znanost. Posebno pozornost zasluži odstavek o veri in kulturi. Cathrein je podal z novo pomnoženo izdajo knjigo, iz katere se o teh dandanes tolikokrat ventiliranih vprašanjih lahko temeljito pouči vsak izobraženec, ki ima dobro voljo ter išče resnice.

Lukman.

Operationes et Constitutiones Synodi dioecesanæ Lavantinae, quam anno Domini 1911 congregavit et tenuit Dr. Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinorum. 8^o (999). Marburgi 1912, Sumptibus princ.-episc. Ordinariatus Lavantini.

»Sancta mater Ecclesia persuasum semper habuit et habet, synodales conventus permagni esse momenti ad tuendum ac firmandum in quaque regione regnum Dei; conferendo enim inter se consilia sacrorum Antistitem et curiones non modo fit, ut perspiciant melius suorum necessitates fidelium, et quae sunt magis opportuna factu statuunt, verum etiam ut cohaerescant invicem coniunctius; quae coniunctio magnam addit singulorum contentioni efficaciam. Nostrorum iniquitas temporum poposcit indesinens studium, ut et disciplinae integritas apud nos in tuto sit et fides moresque probi vigeant in populo et ab impugnationibus omne genus, quibus obnoxia est dioecesis, vindicetur« (Edictum invitatorium et promulgatorium dd. 26. aprilis 1911). Z namenom, ki je izražen v teh besedah, je škical prevzvišeni knezoškof lavantinski peto škofijsko sinodo, ki se je ob obilni udeležbi duhovnikov slovesno vršila od 28. avgusta do 1. septembra 1911. Po več ko enoletnem napornem delu je mogel nadpastir letos hitro po novem letu razposlati duhovnikom sinodalno knjigo. Kakor je knjiga velika po obsegu, tako tehtna in bogata je po vsebini.

Knjiga ima tri dele. Prva dva — Operationes praesynodales (3—110) in Operationes synodales (111—218) — poročata obširno in natančno o pripravi na sinodo ter o škofijskem zborovanju. Tretji, kakor umevno, najobširnejši nudi sinodalne konstitucije — Constitutiones synodales (219 do 988). Na zadnjih straneh (989—999) je Index analyticus. Kako se je sinoda vršila, smo svoj čas poročali v tem listu (XIV [1911] 358 nsl). Zato obrnemo sedaj pozornost lahko izključno na tretji del knjige. Konstitucije nosijo številke CXLVI do CC, ker je sinoda iz l. 1911 le nadaljevanje in izpopolnitev prejšnjih (1896 1900 1903 1906). Ker rabi knjiga za posamezne konstitucije izraz *caput*, ga bomo rabili tudi mi v naslednjem poročilu.

Na čelu vseh odlokov stoji konstitucija (cap. 146), ki proglašča obveznost določb solnograške provincialne sinode iz l. 1906, katero je sv. stolica odobrila dne 2. septembra 1909. Dve konstituciji, ki sledita, razpravljata o medsebojni podpori duhovnikov v dušnih in časnih potrebah. V škofiji obstoji že dolgo vrsto let (vsaj od l. 1813) družba duhovnikov, da vsak za umrlega sobrata enkrat mašuje (cap. 147). »Družba duhovnikov«, ki ima namen, podpirati potrebne ude, je bila ustanovljena l. 1873. Sinoda jo nanovo priporoča (cap. 148). Po vsebini in namenu se tema dvema pridruži 169. konstitucija, ki odreja, naj se ustanovi v škofiji duhovniška družba presv. Srca Jezusovega. — Veliko skrb posveča sinoda krščanski organizaciji ter socialnemu delu. Društva so dobila navodila, kako naj ostanejo v dolžnem stiku s cerkveno oblastjo (cap. 149). Zelo modro umerjena so načela za žensko organizacijo, ki se je posebno zadnja leta v škofiji tako krepko razvila (cap. 150). Objavlja se odlok konsistorijalne kongregacije Docente Apostolo z dne 18. novembra 1910, ki prepoveduje duhovnikom odgovorna mesta v vodstvu denarnih zavodov, zajedno z olajšavo, ki je bila potrebna vsled posebnih razmer (cap. 151). Obširna konstitucija daje pregled črez napredke krščanske organizacije v škofiji od početkov do danes ter se ozira na škofijska semenišča, na verske družbe ter na izobraževalno organizacijo (cap. 152). Marijine kongregacije dobe v prihodnje osrednje vodstvo (cap. 181). Koliko se je storilo v škofiji od zadnje sinode za pospeševanje katoliškega življenja, kaže 161. poglavje. Pa tudi specialna vprašanja, ki so posebno

važna za škofijo, so se upoštevala, tako organizacija delavcev v strokovnih društvih in zvezah (cap. 153) in pa protialkoholno gibanje (cap. 158). Eminentno socialnega pomena je navodilo, kako se bojevati proti nemoralnosti, ki se vedno bolj širi (cap. 159). Velikega pomena je tudi trud, da se omeji izseljevanje v tujino, posebno v Ameriko (cap. 183). — Čigaver je mladina, njegova je prihodnost. Prezvisehni knezoškof je skrbi za mladino odredil odlično mesto v zadnji sinodi ter se ozira na mladino, ki pohaja v ljudske in srednje šole, pa tudi na moško mladino, ki je šoli že odrasla. Odlok *Quam singulari* z dne 8. avgusta 1910 ukazuje, naj se otroci zgodaj pripravijo na prvo sv. obhajilo. Za lavantinsko škofijo velja za naprej predpis, naj se otroci vsaj v tretjem šolskem letu spravijo k skupnemu, slovesnemu prvemu obhajilu, zasebno naj se puste že prej, če so dovolj razumni (cap. 156). Za ljudske in meščanske šole se je izdal nov učni načrt, ki se definitivno uveljavi dne 1. novembra 1914, »*si indigentis locorum ac personarum durante biennio correspondit*« (cap. 154). Posebna konstitucija razpravlja o učnem jeziku pri verskem pouku (cap. 155). Ker je treba posebno skrbeti za moško mladino, ko je izstopila iz ljudske šole, daje sinoda lepo sestavljena navodila, kako naj se to zgodi, kakšna sredstva naj se uporabljajo (cap. 178). Na srednje šole se ozirata dve konstituciji. Prva govori splošno o pastoračiji med srednješolsko mladino (cap. 157), druga pa določa nov red za izpit za mesto veroučitelja na srednjih šolah (cap. 170). — Prejšnje sinode imajo že mnogo važnih določb o vzgoji mladeničev, ki se hočejo posvetiti duhovskemu stanu ali se neposredno pripravljajo nanj. Zadnja sinoda daje navodila, kako odpomoči pomanjkanju duhovnikov, ki postaja vedno občutnejše (cap. 183). Za bogoslovno učilišče se je uveljavil nov izpitni red, ki se je uvedel po ministerialnem odloku z dne 26. decembra 1909 za bogoslovne fakultete. Na mesto semestralnih izpitov stopijo strokovni izpiti, ki obsegajo vedno celoten predmet (cap. 179). — Kakor že prejšnje, daje tudi najnovejša sinoda navode za posebne naloge pastoračije. Naš čas je ustvaril po mestih in industrijskih krajih čisto posebne, prej neznanе razmere, ki zahtevajo mnogo pozornosti in dela. Obširna konstitucija se bavi s to nalogo (cap. 177). Nov pastoralni problem so mladoletni kaznjenci. Sodnije imajo z mladoletnimi vedno več posla in vedno več jih pride v ječe. Tudi za pastoračijo kaznjencev sploh in posebe še mladoletnih so v sinodalni knjigi navodila (cap. 176). Proti katoliški cerkvi vstajajo vedno novi sovražniki, ki delajo ali kar očitno in naravnost za odpad, ali pa hočejo svoj namen doseči po ovinkih. Pri nas se je že pred blizu 15 leti začela gonja za odpad od Rima, ki je zahtevala mnogo žrtev, ki pa sedaj pojema. Čuječnosti in dela pa je vedno treba (cap. 160). Framasonstvo je začelo v novejšem času ne samo pri nas, temveč tudi v drugih kulturnih državah agitacijo proti staremu krščanskemu običaju pokapanja mrličev ter zahteva sežiganje. Cerkev se je temu stremljenju odločno uprla (cap. 196). Zelo praktična je konstitucija, ki vsebuje določbe avstrijskega kazenskega zakonika, katerih se lahko poslužuje duhovnik, da pospešuje dobro in zabrani, kolikor je mogoče, pohujšanje (cap. 194). — Za dostojno in lepo službo božjo je cerkev vedno skrbela. Tudi v novi sinodi najdemo več konstitucij, ki se nanašajo na ta predmet. Posebna konstitucija določa bogoslužni red po župnijskih cerkvah (cap. 162). O zapovedanih praznikih in o najnovejši olajšavi so zbrani vsi odločilni rim-

ski dekreti (cap. 163). Na sinodi l. 1911 se je pomladila bratovščina sv. blagovestnikov Cirila in Metoda, ki jo je ustanovil knezoškof Anton Martin Slomšek, s sedežem pri sv. Jožefu nad Celjem (cap. 182). Obiskovanje božjih potov sinoda priporoča, daje pa predpise posebno za romanja izven škofije (cap. 165). — Prevzvišeni knezoškof je ves čas svojega delovanja v apostolski službi skrbel za lepoto cerkva po škofiji. Vsaka sinoda ve poročati o novih cerkvenih stavbah in o prezidavah, o konsekracijah cerkve in oltarjev. Že prejšnje sinode so imele modre določbe o cerkveni umetnosti. Zadnja je v tem oziru posebno bogata. Posebna konstitucija govori o religioznem slikarstvu in kiparstvu (cap. 171). Obširno poglavje razpravlja o skrbi za ohranjenje cerkvenih umetniških spomenikov (cap. 172). Poleg upodablajoče cerkvene umetnosti je našla skrbno pozornost tudi cerkvena glasba. Glede cerkvenih pevk se podajajo cerkvene določbe, hkrati pa tudi olajšava, da smejo peti ženske pri slovesni maši, kjer ni mogoče petja drugače urediti, naj pa se preprečijo vse nerednosti (cap. 164). Kot škofijska pesmarica za ljudsko petje v cerkvi se uvede »Kvišku srca« (cap. 168). Ena konstitucija razlaga, kako odlično mesto da imajo cerkveni pevci (cap. 180). Tudi se dajejo navodila in pravila za cerkveno-glasbeni pouk v duhovskem semenišču (cap. 166). — Slednjič moramo omeniti konstitucije, ki dajejo pravne norme za vlado in upravo škofije, ponajveč na podlagi novih odlokov in izjav svete stolice ali pa posebnih privilegijev za škofijo. Konstituciji o dekretu »Ne temere« je pridejan v slovenskem in nemškem jeziku »Pouk o zakramentu sv. zakona«, ki se mora brati pri službi božji prvo nedeljo po epifaniji (cap. 174). Na odpravljenih praznikih preneha dolžnost applicandi pro populo, štipendiji pa se morajo poslati ordinariatu, ki bo denar porabil za škofijske naprave (cap. 167). Posebna konstitucija ureja nabiranje denarja po cerkvah (cap. 197), druga pa določa takse, ki se morajo plačati škofijski pisarni za razne listine, red, ki ga je izdal solnograški provincialni cerkveni zbor l. 1906 (cap. 198). Tudi regulacija štole za vso škofijo se je sklenila na sinodi (cap. 199). Za uradno občevanje je določena enotna oblika (cap. 185). Natančno določeno je, kako treba kompetirati za izpraznjene župnije (cap. 187). Poglavje 186 daje cerkveno-pravne določbe, ali se more delamožen duhovnik prisiliti, da stopi v pastirstvo. Konstitucija 175 govori o razmerju med župnikom in kaplanom. V sinodalni knjigi so objavljeni še naslednji rimski odloki: o prisegi proti modernističnim zmotam (cap. 188), o odstavljenju stalno nameščenih dušnih pastirjev administrativnim potom (cap. 189), o odpustu iz reda (cap. 192), Motu proprio de trahentibus clericis ad tribunal iudicum laicorum (cap. 193), dekret o poročilih o stanju škofij (cap. 195). Dve konstituciji zadevata cerkveno sodstvo: De clericis suspectis deque iudicio in notorio (cap. 190) in De praescriptione delictorum in causis criminalibus (cap. 192). Konstitucija De observandis constitutionibus synodalibus (cap. 200) tvori sklep znamenite knjige.

Iz tega pregleda je razvidno, kako bogata in raznovrstna ter časovnim potrebam primerna je vsebina sinodalnih konstitucij. V sklepnem govoru je pri sinodi prevzvišeni knezoškof rekel z upravičenim svetim ponosom: »Revera res synodalis ita nobis evenit, ut non solum coeuntium frequentia aut ritus splendore, verum etiam et maxime ubertate fructuum ista Synodus, hodie quidem finiens sed recte incipiens, nobilitetur. Bona

spe confido fore, ut, quod heic humano peragitur ministerio, Deus omnipotens perficiat ac solidet; atque inde fiat, ut in ecclesia Lavantina vetera sanctitatis exempla felicius instaurentur.« Lepa je bila sinoda, lep je sad sinode, obširna sinodalna knjiga, ki jo imamo po neumornem trudu prevzvišenega knezoškofa sedaj pred seboj, višek vsega pa naj bo vestno izpolnjevanje sinodalnih konstitucij, ki so podrejene enemu najvišjemu namenu, »ampliandae Dei gloriae ac promovendae animarum immortalium salutis.«

Lukman.

Některé naše kněžské problémy. Aforismy, které napsal dr. František Xav. Novák, C. Ss. R. Díl I. Ve Vídni 1912. Nakladem vlastním. 8° (390). K 3.50.

Zbirka razmotrivanj o Bogu, vedi, moderni vedi in veri, Cerkvi, reformi, pesimizmu, revoluciji, celibatu, pravici in pokorščini ter o duhovnem življenju.

Bog (5—28). Človeštvo je organizem; njegova notranja, oživljajoča sila je Bog, ki spaja poedince v celoto z zakonom resnice in pravice ter s sankcijo tega zakona. Organizem človeške družbe se razvija le z vero v Boga, z odpadom od Boga pa njegovo organsko življenje hira in zamre. Odtod atomizacija človeštva, ki jo je rodila sodobna brezverska veda in beletristika: vsak poedinec hoče imeti svojo resnico, svoje pravo, svojo moralo. Moderni človek, ki je pozabil poklekati pred Bogom, postavlja na oltar boga — samega sebe in boginjo naravo, ki bi mu morala biti le vodnica k Bogu.

Veda, moderna veda in vera (29—86). Nesreča moderne vede je individualizem in popolna avtonomija razuma. Luther je omajal vero in avtoriteto Cerkve in obenem izpodkopal vero v nadnaravno resnico, njegovo delo je dovršil Kant, ki je izpodmaknil tla naravnih resnic in raztrgal organsko vez med resničnim in dobrim. Moderna filozofija je anorganska, ima že v sebi kal razpada, ki se javlja v znanstvenem specializmu. Novi filozofični zistemi vstajajo in izginjajo; moderni znanstveniki sami obsojajo moderno vedo in obupavajo nad moderno kulturo. Na zunaj smo sicer po moderni vedi obogateli, a obubožali smo na znotraj, oslabeledi, ohromeli smo v vsem višjem stremljenju. — Med moderno vedo in vero je absolutno nasprotje, nepremostljiv prepad. Nekateri katoličani, sicer veri zveste duše, so si prizadevali skleniti z moderno vedo kompromis, a to bi bil le skok v prepad; najjasnejši dokaz tega je moderna teologija protestantizma, ki se je med vsemi verstvi najbolj priličil modernemu naziranju, in pa katoliški modernizem, ki ima svoj izvir v Kantu.

Cerkev (87—112). Vsled greha v raju je padel svetovni verski problem na niveau zgolj narodnega verskega problema, na tej stopnji pa vera izginja pred vedo. Kristus je ozdravil in zopet povzdignil verski problem na prvotno stopnjo; da pa ljudje ne bi zopet zabredli, je ustanovil sv. Cerkev, »columnam veritatis«. Globoko brezdno med božjim veličanstvom in človeško bedo, utelešeno v Zveličarju, je prešlo tudi na Njegovo Cerkev, samo, da še v mnogo večjem obsegu: božja in človeška plat sv. Cerkve. Duhovniku je Cerkev zastava sreče in blagoslova pri stanovskem delovanju. Nismo duhovniki, ako se s celo dušo ne ukoreninimo v Cerkev, ne rastemo z njo. Njeni boji so naši boji, njena sreča je naša sreča, njena čast je naša čast.

Poglavja: Reforma, pesimizem, revolucija (113—178) se ozirajo zlasti na češko t. zv. katoliško moderno, ki je formalno že izginila, a njene ideje v velikem delu češkega duhovenstva še dozdej niso docela izkoreninjene.

Celibat, spolni nagon (179—308). Celibat je za duhovnika potreben; na njem sloni višji duh svečenstva, duševno bogastvo in moralna moč njegova. Vzamite duhovniku celibat: kako nadomestilo mu daste zanj, da bo tudi brez devištva isto, kar je z devištvom? Ideja celibata je ideja viška duhovništva, ideja idealnega viška Cerkve. — Spolni nagon je važen, potreben, pa tudi nevaren. Gorje mu, kdor ni nikdar proniknil v pravi, globlji, moralni smoter spolnega nagona! Če se govori o spolnem nagonu, se mora govoriti tudi o ljubezni; le višja, čista ljubezen zasluži to ime, nižja, živalska t. zv. ljubezen, želja po telesnem razkošju, s čemer nima duh nič skupnega, ni ljubezen, ampak strast, ki ne poživlja, ampak poživali in ubija. Duša ljubezni je žrtev. Sorodna ljubezni je lepota, obe sta v medsebojni zavisnosti. Je lepota, ki teče po svetu kakor vsem vidna, vsem pristopna reka: vsakdo se je lahko napije, vsakdo jo lahko uživa, to je nižja spolna lepota. Je lepota, ki izvira globoko, v skritih, težko pristopnih krajih, to je višja, duhovna lepota. Duhovnik, ki je enkrat pil in vsak dan pije iz čistih, ozdravljajočih, čvrstečih virov višje lepote, kako še more iskati druge lepote in piti morebiti iz kalne in tople, plitve in morda celo nečiste reke? Spolna ljubezen je organični spoj ljubezni in spolnega nagona. Ljubezen, najvišje in najnepristopnejše v kraljestvu duha, bi ostala sama na sebi zvečine redki privilegij izvoljenih; spolni nagon, najnižje, najsplošnejše v kraljestvu čutnosti, bi ostal sam na sebi na veke nizka zanjka živalnosti: ljubezen pa, spojena s spolnim nagonom, obvlada široke mase, spolni nagon združen z ljubeznijo je postal neštetim dušam vodnik do človekoljubja, žrtve in napredka. — Duhovski celibat obsega tri elemente: negativni element — stalni boj proti spolnemu nagonu; ta element je le temelj in predpogoj celibatne zvestobe, samo telo, zunanja forma celibata. Duša, jedro celibata, njegov drugi, pozitivni element, je višja, duhovna ljubezen; kjer bi duhovnik odmrll idealom in njih sestri, višji ljubezni, ter ne bi hotel odložiti slabosti, kakor nezmernosti, gospodaželjnosti, lenobe, lakomnosti, tam se celibat ne bi mogel povspeti do polne višine, se ne bi mogel v vsej svoji bujnosti razviti cvet duhovskega devištva; tak duhovnik bi bil star samec, ne pa duhovnik na onem idealnem višku, do katerega bi ga morala dvigniti deviška odpoved in višja deviška ljubezen. Tretji, normativni element celibata je popolni spoj duhovnika s krščansko občino, poverjeno mu družino. Kakor je družina dopolnitev spolne ljubezni, tako je dopolnitev višje ljubezni vez med duhovnikom in verniki, duhovna družina, ki nam jo izročča sv. Cerkev, ko nas vodi na župnijo, v šolo, v cerkev, v tiho spovednico. Nikjer se greh tako ne maščuje, nikjer čednost ne donša toliko blagoslova kakor v družini — to velja tudi za duhovnika, družinskega očeta svojih vernikov. »Pomilujte duhovnika, ki vam toži svoj nesrečni stan, pomilujte ga, pa ne zaradi »nesrečnega celibata«, ampak zaradi nesrečne smeri njegove duše, ki prezira diamante in išče ter brska po gnoju in smeteh!« Zapravljen celibat pomeni na zunaj ponižanje duhovnikove duše do živalske nizkosti, pomeni razdvojitve, pomeni vlado ženske v župnišču, ki ponižuje in uničuje duhovnika; znotraj pred božjimi očmi pa se v takih razrvanih dušah odigrava nekrvavo mučeništvo.

Predzadnje poglavje (309—340) razmotriva o pravici in kanonični pokorščini, o političnem delovanju duhovnikovem, o težavah in nevarnostih parlamentarnega življenja.

Zadnje poglavje govori o duhovnem življenju in asketičnem slovstvu (341—390). Sodobna asketična literatura sploh, ne samo češka, po svoji večini ne zadovoljuje. Imamo asketične knjige, ki niso plod notranjega življenja, ampak zvarjene kompilacije; nič pristrčnega, nič velikega, nič individualnega, le duševna in čutna praznota zeva iz visokih, napihnjenih naslovov. Dva bistvena dela ima duhovno življenje: ora et et labora! Neki asketični pisatelji pa se zdi, da poznajo samo »ora«, da pišejo za angele, včasih tudi za padle angele; oznanjajo samo nadnaravna sredstva duhovnega življenja, molitev, sv. zakramente, milost, kar pa je naravnega v nas in okoli nas, s čimer se najčešče stikamo, pa ignorirajo ali pa slikajo kot malum, greh. Imamo moderne knjige, ki govorijo morebiti najpodrobneje o grehu, o strasteh, nujajo cele konference o kaznih za greh, časnih in večnih, a o življenju molčijo kot grob, in če spregovorijo tudi o njem, govorijo kot otroci. Morebiti so se taki asketični pisatelji že čisto odtujili svetu, potem pa je bolje, da sploh ne pišejo. Bežati pred svetom ne obsega samo negativne strani, ampak še važnejšo pozitivno plat: premagati svet ter ga pripeljati h Kristusu! To je pozitivno merilo človeške duše, ki se ima v stiku s svetom izkazati kakor zlato v ognju. Mrtvenje nima namena, v človeku svet s korenino izrjaviti, ampak samo nezdrave izrastke odrezati, da ne škodujejo in ne ovirajo duše v rasti k popolnosti. Prava askeza mora biti kar najvernejša podoba življenja, del naše askeze pa se ravno tega problema ogiba. Asketične knjige bi naj bolj upoštevale potrebe časa, naj bi pri obravnavanju nadnaravnih resnic vzele na pomoč tudi naravne temelje življenja, naj bi ne zanemarjale srca, kjer se obrača premišljevanje do razuma, splošno: naj bi pisale bolj vsestransko, resničnejše in globlje. Vzor: sv. pismo, Filoteja, Imitatio Christi!

To so vodilne misli knjige, ki postaja čedalje zanimivejša, ker čedalje bolj praktična. Dočim so prva poglavja bolj teoretična in tudi za laika porabna, posegajo nadaljnja zmirom globlje v izključno duhovsko življenje in obstanejo pri najzanimivejšem, najbogatejšem življenju duše duhovnikov. Iz vsake misli, ki nam jo knjiga podaja, se vidi, da jo je spisal mož, ki je že mnogo duhovskih duš vodil na potu k popolnosti in pozna notranje življenje do najtanjših nians. Marsikdo bo ravno tej knjigi dolžen zahvalo za zdravo reformo svoje duše. Pisatelj je za svoje misli srečno izbral obliko aforizmov. Knjiga se dobi naravnost pri avtorju, Dunaj I, Salvatorgasse 12 in v vseh čeških in moravskih katoliških knjigar-nah.

M. Krajnc.

Grundzüge der Pastoraltheologie von Dr. Franz Schubert, Professor an der theologischen Diözesanlehranstalt in Weidenau. I. Abteilung: Allgemeine und spezielle Pastoral. Graz und Leipzig 1912. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff) gr. 8° (XI u. 236). Brosch. K 4.—

Pastirna spada med novejša panoge bogoslovnih ved. Skrajna je bila dejansko navodilo k dušnopastirskemu poslovanju, a se je kmalu, posebno po Ambergerju, povzdignila na višek bogoslovnih ved. Največ težav

je imela z omejitvijo gradiva in z enotno razvrstitvijo svojega predmeta. Zato najdemo v nekaterih pastirnah marsikaj, kar ne spada v to stroko, temveč bolje v cerkveno pravo, pravoslovje in v zakonsko pravo. Ker je pastirna v tesni zvezi s pojavi družabnega življenja, ki se tekom časa mnogovrstno spreminjajo, zato učne knjige te praktične bogoslovne vede lahko v marsičem zastarajo in postanejo pomanjkljive.

Kdo bi torej ne pozdravljal novega dela Schubertove pastirne, ki se zvesto naslanja na splošno priznane pridobitve poprejšne dobe, a upoševa tudi spremenjene razmere novejšega socialnega napredka ter se posebno trudi, na dušeslovni podlagi opazovati razne skupine človeške družbe ter jih voditi h Kristusu!

Dosedaj je izšel že prvi in drugi oddelek. Prvi oddelek obsega splošno in posebno pastirno v tem zmislu, da se bavi prva z osebo dušnega pastirja, z njegovo naravno, nadnaravno in uradno usposobljenostjo. Posebna pastirna pa obravnava individualno in skupno pastirstvo. Prvi oddelek Schubertove pastirne obsega torej samo hodegetiko ali nauk o vladstvu posameznikov z ozirom na njih starost, stanove, duševne, bolestne (skrb za bolnike) razmere. Tudi skrb za jetnike se tu obravnava. V drugem delu te knjige pa govori pisatelj o vladstvu socialnih in verskih skupin. Tu navaja dušnega pastirja pravilno postopati v župnijah po deželi, v industrijskih krajih, v mestih, v družinah, v cerkvenih družbah in v socialnem delovanju.

Velika prednost Schubertovega dela je, da je dobro porabil strokovno slovstvo, celo protestantsko. Mnogo je upošteval najboljše novejše delo dr. Cornelius Krieg, Die Wissenschaft der Seelenleitung I. in dr. H. Swoboda, Großstadtseelsorge.

Govorniškega lepoticja se je ogibal ter se trudil, da poda o vsakem vprašanju kolikor mogoče jasen in kratek pregled. To je velika prednost učne knjige in sicer tembolj, ker je gradivo, ki se mora predelati tekom enega leta, zelo obširno. Schubertovo delo ima v drugem oddelku, ki je pred kratkim izšel, liturgiko. O tem zvezku hočemo posebej prilično izpregovoriti. Homiletika istega pisatelja izide še tekom letošnjega leta. Katehetike pa ne bo obravnaval.

Pastirno Schubertovo lahko dušnim pastirjem priporočamo, ker bodo v njej našli mnogo novih misli za uspešno pastirovanje. Manj jim bo morda ugajal jedernat slog. Knjiga je pa nastala iz profesorjevih predavanj, ki razložijo obširneje, kar je le kratko zapisano. Vendar pomaga čitatelju označeno slovstvo pod črto, da si lahko natančnejšega pojasnila pridobi o kakem zanimivem vprašanju v drugih obširnejših dušno-pastirskih razpravah.

Somrek.

Das Missale als Betrachtungsbuch. — Vorträge über die Meßformularien. Von Dr. Franz Xaver Reck, Domkapitular in Rottenburg am Neckar. Wien, Herder. Erster Band: Vom ersten Adventsonntag bis zum sechsten Sonntag nach Ostern. Zweite, verbesserte Auflage. gr. 8° (XII u. 526). K 7.20; geb. K 8.64. Zweiter Band: Vom Pfingstsonntag bis zum vierundzwanzigsten Sonntag nach Pfingsten. Zweite, verbesserte Auflage. (VIII u. 406). K 5.76; geb. K 7.20. Dritter Band: Das Commune Sanctorum. Auswahl aus dem Proprium Sanctorum. Zweite, verbesserte Auflage. (VIII. u. 606). K 8.40; geb. K 9.84.

Z velikim veseljem in navdušeno pohvalo je kritika pozdravila pričujoče delo, ki je v prvi izdaji izšlo l. 1909. In kdo bi kljub temu pričakoval, da bo za tako obširno delo v ne celo dveh letih potrebna nova izdaja! To je dokaz, da je bil spis popolnoma na mestu, da je bil potreben in da je mojstrsko izdelan. Voditelj je poročal o prvi izdaji zgoraj imenovanih treh zvezkov (Voditelj XIII [1910] 367) ter povdarjal, da se kaže v njih dr. Reck »učenega teologa, solidnega asceta in spretnega homileta.« S tem je dobro izražen trojni namen teh premišljevanj: bogoslovcem in duhovnikom pripomoči do vsestranskega razumevanja prekrasnih mašnih formularjev, njih lepote in modrosti; učiti čitatelje iz bogate zakladnice mašnih molitev črpati misli, nagibe in nauke za lastno posvečenje in spopolnjenje; obenem pa duhovnikom dati navodilo, kako je treba sv. pismo, sv. očete in liturgične tekste vporabljaliti homiletično: tu ima pridigar studenec žive vode, da iz njega napaja svoje vernike za večno življenje. V vsakem premišljevanju je, bi skoro rekli, nakopičeno obilo prekrasnih misli za pridige in spovednico. Za vsakega duhovnika, zlasti še za bogoslovce, katerim je v prvi vrsti namenjena, je knjiga eminentno praktičnega pomena. Nova izdaja se razlikuje od prve le po stilističnih popravkih in neznatnih spremembah v tekstu.

A. S.

Erste Unterweisungen in der Wissenschaft der Heiligen. —

Von Rudolf J. Meyer S. J. Aus dem Englischen übersetzt von Josef Jansen S. J. Erstes Bändchen: Der Mensch, so wie er ist. Zweite und dritte Auflage. 12^o (XIV u. 356). Freiburg und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 2.88; geb. in Kunstleder K 3.60.

P. Rudolf Meyer S. J. je izdal svoje delo »First Lessons in the Science of the Saints« l. 1901. Šest let pozneje (1907) je izšla nemška izdaja, ki smo jo priporočili v Voditelju X (1907) 459. Sedaj je pred nami nov natis prvega dela o »človeku, kakršen je«. Knjiga spada med solidna asketična dela in je vredna priporočila. Pisatelj je temeljito naobražen teolog in zelo izkušen mož, zato je knjiga vseskozi solidna in praktična. P. Meyer se je proti koncu lanskega leta preselil v večnost.

Lukman.

Die Kunst zu leben. — Ein Handbüchlein für Erzieher und zur Selbsterziehung. Von Fr. Albert Maria Weiß O. Pr. Siebte, durchgesehene Auflage. 12^o (XX und 561). Freiburg i. Br. u. Wien, Herdersche Verlagshandlung. K 3.84; geb. in Leinw. K 5.04.

Znani apologet podaja v tej knjižici, ki pohaja že sedmokrat v svet v vezani in nevezani besedi navodilo, kako je treba uravnati življenje, da bode dostojno človeka, ki je že po svoji umski naravi povišan nad vse vidno stvarstvo in naravna podoba božja, pa je tudi dosegel še nadnaravno podobnost po milostnem posinovljenju. Pisatelj zajema svoje nauke in opomine iz razodetja in iz naravnega spoznanja ter iz svoje bogate življenjske skušnje. Knjiga nima le bogate vsebine, temveč je tudi formalno hvale vredna. Priznati pa moram, da mi je Weißova proza mnogo ljubša ko njegovi verzi.

Lukman.

Mehr Freude. — Von Dr. Paul Wilhem von Keppler, Bischof von Rottenburg. Neue vermehrte Ausgabe. 66.—75. Tausend. (VI u. 260).

Freiburg und Wien 1912, Herder. Geb. in Leinwand K 3.60; in Juchtenbockleder K 6.60; in Pergament K 7.20.

Ako seže 70.000 ljudi po kaki knjigi, ki oznanjuje resno modrost, je to nekaj posebnega. In število čitateljev je gotovo še tri- ali štirikrat večje. K temu je treba prišteti osem prevodov v druge jezike. Knjigo sem svoj čas obširno ocenil v tem listu (XII [1909] 312—314). Nova izdaja je pomnožena za tri poglavja. Pod naslovom »Fata libelli« poroča pisatelj, kako se je godilo knjižici na njenem potovanju po svetu. Skoraj povsod so jo prijazno in radostno sprejeli, le izjemoma je sovraštvo do krščanstva in neumevanje njegovih kulturnih sil ali pa mržnja do katoliške cerkve povzročila hladno odklonitev. Nova sta tudi odstavka »Veselje in delo« ter »Duševno veselje«. Knjigo zopet najtopleje priporočam.

Lukman.

Unsere Schwächen. — Plaudereien von P. Sebastian von Oer, Benediktiner der Beuroner Kongregation. Zehnte Auflage. 12° (VIII u. 286). Freiburg und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 1.80; geb. in Leinwand K 2.76.

Pred tremi leti je bila v Voditelju XIII (1911) 87 priporočena osma izdaja te knjižice, sedaj imamo deseto pred seboj, znamenje, da najdejo ti neprisiljeni pogovori o človeških slabostih mnogo prijateljev. Knjiga vsebuje mnogo življenjske modrosti. Priporočamo jo lahko tudi voditeljem mladeniških in dekliških Marijinih družb. Našli bodo mnogo porabnega gradiva za družbene nagovore.

Lukman.

Das Vater unser. — Zehn Betrachtungen von P. Sebastian von Oer, Benediktiner der Abtei St. Martin in Beuron. Erste und zweite Auflage. 12° (VI und 255). Freiburg i. Br. und Wien 1910, Herdersche Verlagshandlung. K 1.80; geb. in Leinwand K 2.76.

Misel, ki je vodila pisatelja te knjige, izraža sam v uvodu: Ako nam je naš božji Gospod in učenik samo eno molitev zapustil kot »svojo«, mora biti v njej obseženo vse, kar je potrebno za srečno življenje in za zveličanje. Zato se v svojih premišljevanjih ozira na potrebe posameznika, družine in družbe. Tako je knjiga po vsebini izredno bogata, bogatejša, kakor se da posneti iz naslova. Presrčni, komunikativni ton, vsled katerega so druge knjige istega pisatelja postale tako priljubljene, najdemo tudi v teh premišljevanjih, katera prav gorko priporočamo.

Lukman.

Aus Welt und Kirche. — Bilder und Skizzen von Franz Hettinger. Sechste Auflage. Zwei Bände. 8° (XXIV und 1092). Freiburg i. Br. und Wien 1911, Herdersche Verlagshandlung. K 14.40; geb. K 18.—

Kdo ga ne pozna, duhovitega Hettingerja! Med bogoslovnimi nemškimi pisatelji mi je najljubši. »Aus Welt und Kirche« je samo zbirka njegovih popotnih spominov; je samo opis njegovih posebno izrazitih vtisov. V prvem delu popisuje svoje potovanje po solnčni Italiji: Rim, Assisi, Florenca, Ravenna, Milan in druga znana laška mesta so predmet njegovih potopisov. A ni mu mar, opisati mesta v sedanjem položaju, ne — daleč nazaj v zgodovino sega njegov pogled. Zanimive zgodovinske osebe nam predočuje, odnošaje v različnih stoletjih razpravlja; posebno se ozira

na prosvetne in npravstvene razmere. Veda in umetnost najdeti v njem povsod najugodnejšega ocenjevalca. Raznovrstni citati iz grškega, latinškega, laškega in nemškega slovstva nam kažejo, kako marljivo in temeljito je proučeval dotična slovstva. V drugem delu nas vodi po Nemškem in Francoskem. Pride tudi na Štajersko. »Ad montes« slove poglavje, v katerem opisuje svoje bivanje v zeleni Štajerski. A ne opiše mnogo krajev. Njegov namen je namreč samo bil, obiskati Admont, kjer je v XIII. stoletju živel opat Engelbert, ki je, sanctitate et scientia clarus, spisal sloveče delo »De ortu et fine Imperii Romani«. Vsebina je ista, kakor je v Dantejevi knjigi »De Monarchia«. Hettinger je mnenja, da je bilo neko razmerje med Dantejem († 1321) in Engelbertom († 1331), kajti oba sta bila ob enem v Padovi nekaj časa. Krasno opiše Hettinger admontski samostan, posebno bogato samostansko knjižnico. Iz Admonta je šel Hettinger v Maria Trost pri Gradcu, kamor je prišel ravno ob največem shodu, na praznik Marijinega rojstva. Med romarji je videl tudi Slovence, je poslušal njihovo petje ter je bil navzoč pri slovenski propovedi v romarski cerkvi. V kakšnem duhu je obširno delo pisano, kažejo Hettingerjeve vznesene besede v predgovoru: »Kot sin katoliške Cerkve, kateri se moram zahvaliti za svojo najboljšo last, za vse življenje svojega duha, za ves polet svoje duše, za tolažbo svojega srca, koje božji značaj se mi v vseh dobah življenja vedno bolj in bolj razodeva, sem prepoštoval dežele in opazoval običaje in delovanje narodov. V vsem, kar je veliko, plemenito, človeku pristojno, sem vedno gledal odsev tiste luči, ki vsakega človeka razsvetljuje, in gospodstvo tistega duha, ki veje, kjerkoli hoče, nad našo Cerkev pa svoje darove v najrazkošnejši meri razliva.«

Dr. Ant. Medved.

Katoliški verouk za realko, učiteljsiše in deklinški licej.

Prva knjiga: Verske resnice (dogmatika). Po I. in II. gimnazijski veroučni knjigi priredil dr. Ivan Svetina, profesor in katehet na c. kr. I. državni gimnaziji v Ljubljani. 8^o (VIII in 176). V Ljubljani 1913. V založbi »Katoliške Bukvarne«. Cena vezani knjigi K 2.80.

Le-ta knjiga je sestavljena po dr. Svetinovi učni knjigi za V. gimnazijski razred »Katoliški verouk« in po dr. Pečjakovi za VI. gimnaz. razred. V I. delu je »Dokaz resničnosti katoliške vere« in potem so v štirih poglavjih razprave o bivanju božjem, o zgodovinskih virih, iz katerih se dokazuje resničnost katoliške vere, o Jezusu Kristusu in o katoliški Cerkvi. Drugi del vsebuje nauk o Bogu, o božjih stvareh, v odrešenju človeškega rodu, v posvečevanju človeštva in o dovršenju sveta. Ker je pouk na realki in deklinškem liceju iz veroznanstva zelo omejen, je bilo treba snov iz obeh knjig skrócić, le nekatera poglavja so posneta doslovno. Vendar sta pregled in jasnost v tvarini vestno ohranjena. Zelo dobro je pisatelj pogodil zglede, katere je v malem tisku pridal dokazovanjem. Berilo k sklepu knjige je zelo pičlo. V jezikovnem oziru je knjiga vse hvale vredna. Misli so izražene v kratkih, jedrnatih stavkih, pojmi pojasnjeni s pristno slovenskimi izrazi. Knjiga bo dobrodošla veroučiteljem na zavodih, ki morajo v kratkem času dovršiti dokaj obširno in težko umljivo snov. Dobro služila bo pa posebno tudi laikom, ki se hočejo v dogmatičnih vprašanjih sicer na kratko, a temeljito poučiti.

Dr. Ant. Medved.

Krščanski vojak. — Pouk slovenskim mladeničem, ki so poklicani v vojaško službo. Priredil Valentin Rozman, c. in kr. vojaški kurat. V Mariboru 1911. Tiskala in založila tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 12^o (IV in 119). K —.80.

Skrb za vojake je v sosednji nemški državi, v Belgiji in na Nizozemskem izborna in obsežno organizirana, pri nas v Avstriji je pa šele na početku razvoja. Kdor se zanima za izvenavstrijske naprave na tem polju, naj seže po lepi brošurici »Soldatenfürsorge und Jugendvereine«, ki sta jo spisala divizijski župnik P. Diesenbach in društveni predsednik R. Dicke (M.-Gladbach, Volksvereinsverlag. K —.72). Kakor se vedno višje ceni skrb za mladino, tako raste tudi skrb za mladeniče, ki so poklicani v vojaško službo. Posebno smatrajo katoliška mladeniška društva vedno bolj za svojo nalogo, da pravočasno pripravljajo svoje v vojake potrjene ude za novi stan in ohranijo ž njimi zvezo med službeno dobo. Ta naloga je izredno važna; saj zatrjujejo vsi vojaški duhovniki, da je vzgoja doma najboljše varstvo za vojaka.

Z veseljem smo čitali, da se je vršil od 13. do 15. septembra 1911 v penzionatu šolskih bratov v Strebersdorfu pri Dunaju prvi pripravn tečaj za vojaške novince v Avstriji. 58 mladeničev se ga je udeležilo. Tudi na Freinbergu pri Lincu so bila od 29. septembra do 1. oktobra 1911 verska predavanja za novince; število udeležencev je bilo 123. Slični tečaji so se vršili še v Briksenu, Bolcanu, Lincu, Bregencu. To so nadebudni početki in upamo, da se bode na tem polju v prihodnje povsod marljivo delalo.

Knjižico, katero je izdal vojaški kurat V. Rozman, najtopleje pozdravljamo. Dobrodošla bode duhovniku, ki vodi duhovne vaje za vojaške novince, pa tudi novincem in vojakom bode zelo koristna. V 14 poglavjih govori pisatelj o raznih dolžnostih vojaškega stanu ter svari pred nevarnostmi, ki pretijo vojaku v verskem in npravstvenem oziru. Jezik je navdušujoč, mnogo zgledov iz svetovne, posebno iz avstrijske zgodovine oživlja poučne razprave. Ker bo gotovo kmalu potrebna nova izdaja, bi svetovali, da bi se poglavja delila v manjše odstavke s posebnimi naslovi. Tako bi nastala knjižica bolj pregledna ter še bolj mična. Povest o konzulu Regulu na str. 11 ni zgodovinska in bi se lahko nadomestila z zgodovinsko zajamčeno epizodo iz življenja Friderika Lepega. *P. Št.*

Križev pot ob bregu sv. Roka v Šmarju pri Jelšah. — Govor pri slovesnem blagoslovljenju štirinajsterih kapel križevega pota Šmarske Kalvarije ... in Opis postajnih kapel, cerkve sv. Roka ter zgodovinske svečanosti. Priobčil dr. Mihael Napotnik, knezoškof Lavantinski. 8^o (80 str. in 35 tablic). V Mariboru, 1913. V lastni založbi.

To je naslov lepi in pomenljivi knjigi, ki bi jo želel videti v roki vsakega lavantinca. Lepše in pripravnejše pisanke, kot je ta knjiga, bi prevzvišeni nadpastir pač ne bil mogel podariti svoji škofiji, osobito pa šmarski župniji in dekaniji za letošnjo Veliko noč. Dozdeva se mi, da bi imela biti obenem tudi proslava letošnjega Konstantinovega jubileja, hvaležnega spomina na rešitev naše svete matere Cerkve iz preganjanja po paganskih oblastnikih in na njeno povišanje po milanskem razglasu verske prostosti. Posvečena je »vsem živim in vsem umrlim dobrotnikom teh starinskih, dragocenih svetišč, zlasti še ... gospodu dekanu Janezu Bohanec,

kakor tudi njegovim vrlim župljanom in še raznim odličnim mojstrom, njih pomočnikom in sodelavcem, ki so hvalevredno izvršili prepotrebno popravilo«. Mesto obsirne ocene mi sili v pero le: tolle et lege, vzemi, beri krasne besede in glej ter občuduj okusno in umetniško dovršene slike!

Za svetopisemskimi vodilnimi reki in uvodom sledi »Govor po dovršeni blagoslovitvi«. V silno prikupljivi besedi prevzvišeni govornik pripoveduje, da je cerkev sv. Roka obiskal nekdanj kot sedemletni deček in da se povrača v njo kot škof in blagoslovitelj kapel proti Sv. Roku; z njemu lastno natančnostjo in zgovornostjo dokazuje, da so izredno in zgodovinsko znamenito Kalvarijo in cerkev sv. Roka pozidali nekdanj ter okusno popravili sedaj denar, ljubezen do cerkvene umetnosti ter živi duh vernosti in pobožnosti; vodi romarja-ogledovalca od kapele do kapele, mu jih — posebno natančno štirinajsto — opisuje in razlaga in ga spremlja v cerkev sv. Roka, obravnava pobožnost križevega pota sploh in še posebe »šmarskega«, ki se je opravljal še pred nedavnim časom vsako leto vsaj na Veliki petek po tem hribu navzgor, in naznani v poljudni besedi, da se je ta križev pot ta dan — 8. oktobra 1911 — zopet ustanovil, ker je govornik sam daroval in blagoslovil ter na pristojna mesta postavil lesene križce. Visoki pridigar se na to zamisli posebe v četrto postajo zveličavne križeve pobožnosti »Jezus sreča svojo žalostno Mater«, kaže na Marijo kot začetnico te pobožnosti, pretresljivo slika žalovanje Marijino in ljubezen Jezusovo do Marije in do nas ter konča svoj zgodovinsko globoko premišljeni in za pravo pobožnost navdušujoči govor z ganljivim pozivom, naj zapustimo greh in nikdar ne zabimo solz svoje Matere in ne zabimo Marije noben dan svojega življenja.

Za tem nad polovico knjige zavzemajočim govorom sledi, in sicer »zavoljo velike važnosti in zgodovinske vrednosti popravljenih svetišča«, še opis postajnih kapel, cerkve sv. Roka (zunanost, napisi, kronologično urejeni notranjščina, slikarije) ter zgodovinske svečanosti. Ta opis pa je glede razvrstitve, zidave in velikosti kapel ter glede kipov, slik, okraskov itd. tako natančen in s pridodanimi 35 izvornimi podobami, ki jih je oskrbel g. šolski ravnatelj Franc Jurkovič v Šmarju, tako pojasnjen, da bi se po tej knjigi lahko dala t. koj napraviti pravilna Kalvarija, kakor je v Šmarju, tudi drugje. Šteti so koraki in stopnice na celim potu, razmerjene so kapele in stolpiči na vse strani, naštetni in razloženi vsi kipi in vse tudi najmanjše slike. Ker je na 75. strani med naštetimi svetniki ki podpirajo s svojo priprošnjo župnika Mat. Vretscherja v molitvi pred Materjo božjo, izpuščen sv. Rok, se to izpopolni na nežni sliki XXXIV s pod podobo stoječim besedilom: Podpirajo ga s svojo priprošnjo sv. Rok . . .

Slika VII je videti precej motna. Toda kdor jo je resnično videl na južni steni druge ali škapulirske kapele, kako je vsled vremenskih vplivov nerazločljiva, se mora čuditi, da na tem posnetku tako lepo odseva »Sveta Družina«. — Originalna in premišljena je slika na strani 63: Tloris križevega pota iz Šmarja k Sv. Roku; vse kapele in obe cerkvi, Šmarje in Sv. Rok, skupaj s celim potom navkreber tvorijo podobo velikega križa. Zgodovinske, posebno cerkvene spomenike ohranjati in braniti je lepa naloga; vzbujajo čut občudovanja in hvaležnosti do vrljih naših prednikov ter oživljajo narodni ponos in versko življenje. Že mnogo se je v tem zmislu storilo v lavantinski škofiji z ustanovitvijo cerkvenega muzeja v Mariboru, z opisovanjem posameznih cerkev, župnij, dekanij, zavodov, posameznih dogodkov, uplinskih mož itd. Nanovo oživel in podprlo pa se je to stremljenje s prelepimi strokovnjaškimi obravnavami in odredbami lavantinske sinode leta 1911. Operationes et constitutiones Synodi dioeclesanae Lavantinae anno 1911 congregatae. Marburgi 1912. Capp. CLXXI—CLXXIII, pagg. 612—633 je vse polno lepih misli

o starinskih umetnijah in navodil, kako jih ohranjevati. On pa, ki je te sinodalne razprave povzročil, praktična pravila določil, njih izvrševanje naročil, je tudi sam že mnogo prej in mnogokaj v tem oziru storil in spisal — beri različne njegove govore o mnogoterih blagoslovitvah in posvetitvah — se je pa tudi takoj po izdaji obširne sinodalne knjige zopet prvi sam ravnal po njenih naredbah s to prelepo knjigo.

Zaklad, velik zaklad se je z njo dvignil iz prahu in lavantinci ga naj sedaj gledajo, naj občudujejo in spoznavajo živo vero prednikov in oživljajo pri teh spominih in podobah svojo vero, zgodovinopisci domovine pa naj jo pridno izrabljajo v svrhu vedno temeljitejšega spoznavanja lavantinske preteklosti, »da bi ne bilo več resnično, češ, da so lavantincem oddaljene stvari, oddaljeni kraji in še celo oddaljene osebe bolj znane, kakor stvari, kraji in osebe iz naše bližine. Ne sme se več zgoditi in pripetiti, da bi ne cenili svojih biserov, ne poznali svojih važnih virov in zakladov, pa ne se zavedali svoje resnične slave«.

Tisočeri in tisočeri so že prišli gledat lepih stavb, krasnih slik in mičnih kipov šmarske Kalvarije, toda niso mogli niti polovice vse lepote in umetnije spoznati, ki nam jo nudi ta križev pot in prelepa cerkev sv. Roka, »podobna planinski roži, ki košato cveti in svojo duhtečo vonjavo daleč na okrog razgrinja«. Dr. P. Hauser, tajnik c. kr. centralne komisije za umetnost in zgodovinske spomenike na Dunaju, piše: »Die Kapellen-Anlage . . . gehört zu den reizvollsten Schöpfungen der religiösen Kunst der Alpenländer, die wir aus dieser Zeit besitzen, und dürfte in Innerösterreich einzig in ihrer Art sein.«

Če mogoče, le pohiti zopet tja, toda s knjigo »Križev pot« v roki in odpiral se ti bo nov svet! Tudi bo dobro in hvaležno delo, če se bo zbranim romarjem pa tudi domačinom ob različnih prilikah iz knjige prebiral na licu mesta zdaj o kapelah, zdaj o lepi notranjščini cerkve sv. Roka, o kateri izjavlja »Križev pot« po vsej pravici naslednjo sodbo: »Celotni vtis, ki ga napravi cerkev sv. Roka na opazovalca, se ne da lahko popisati. Človek ne ve, bi se-li čudil harmoniji, v katero se izlivajo slike, kipi in okraski, ali pa podrobnostim, ki so izpeljane skrajno vestno in nežno. Tudi po dolgem študiju bi ne bilo lahko priti vsem posameznostim in zanimivostim do jedra ali do dna.«

Naše ljudstvo je posebno dovezetno za zgodovinske spise in razgovore. Pazljivo posluša tudi površna razlaganja starih dragocenosti, koliko rajše bo poslušalo temeljito razlaganje te zakladnice prave umetnosti in zgodovinske dragocenosti iz XVII. in XVIII. stoletja!

Silno bi se gotovo ustreglo vsem obiskovalcem znamenite Kalvarije, ko bi se tej knjigi pripravila še ročna izdaja slik in opisa kapel (iz str. 13—19) ter navodila, kako opravljati križev pot proti Sv. Roku (iz str. 30—32).

Dragocene so različne opombe pod črto, ki imajo vse polno zgodovinsko pomenljivih podatkov. Glej posebno življenjepisa dr. Matevža Vretscher (9—11), obširno zgodovino kuge na Štajerskem (11. 12), Ruš in štukaturnih olupšav (20—22) ter plemenite rodovine Gaisruckov (70—72).

Že danes je vse hvale vredna knjiga razširjena po vsej veliki lavantinski škofiji, ker jo je prevzvišeni knezoškof naklonil vsem dušnim pastirjem kot velikonočno darilo; 400—500 komadov pa je je prejel v velikem tednu g. dekan Jan. Bohanec v Šmarju, da jih kot dar prevzvišenega blagoslovitelja kapel porazdeli med dekanijsko duhovščino in med vernike zlasti šmarske župnije, posebno med blage tržane in okoličane in tiste, ki so dejanski pomagali pri popraviljanju kapel bodisi z delom, bodisi z denarnimi prispevki in pri slavnostih 7. in 8. oktobra 1911,

oziroma med tiste, ki so v knjigi imenoma navedeni. Pa to vse še ne bo zadostovalo; po knjigi se bo še povpraševalo in marsikdo si jo bo še zaželel dobiti. Roman k »Mariji na jezeru« in k Sv. Roku pa tudi res ne more lepšega in boljšega spomina dobiti, kakor je ta knjiga, pa tudi razvajena salonska miza bi si jo rada postavila zaradi okusne oblike, lepega tiska, godovinske in zgovorniške vrednosti ter izredno dobro uspelih podob na odlično mesto. — Zato pa se tudi nadejamo, da ji bo treba preskrbeti v kratkem času drugo izdajo. Takrat bi se pa menda priporočalo ne samo na slikah, ampak tudi v besedilu pisati prilastek krajevnih imen sveti z veliko začetnico (k Sv. Roku, doma od Sv. Nikolaja) in sklanjati krajevna imena: Konuško, Šerovo kot pridevnik, kakor to tudi stori ljudska govorica.

Knjiga »Križev pot« se nam v uvodu ponižno predstavlja kot »skromno delce«; kdor pa jo vestno pregleda na vse strani in natanko prečita, hvaležno vsklikne: hvala Bogu za njo; je zgodovinsko silno pomenljiva in bo tudi brezdvomno pripomogla, da zopet zasluje zaslužno ta svoje dni tako slavna »sacra Via crucis in Samariensis Calvariae Montem«, pa povišuje in varuje »naše predrage dragulje in priznane bisere«. Mnogokrat se je skušalo v preteklih desetletjih vzbuditi v ljudeh zanimanje za zgodovinsko pomenljive kapele, a kaj je bil uspeh? Radi so poslušali tozadevne govore, obžalovali, da ni več takih pobožnosti in da kapele razpadajo, pa storiti se le ni dalo nič uspešnega in trajnega. Ko so se pa začeli za te kapele zanimati celo na Dunaju in odkar je Kalvarija popravljena ter blagoslovljena, posebno pa, ko so slišale velike množice vernikov, zbrane dne 8. oktobra 1911 v in pri cerkvi sv. Roka navdušene in navduševalne besede prevzv. nadpastirja o zgodovinskem pomenu teh kapel, o pobožnosti križevega pota, o lepoti cerkve sv. Roka in o žalostni Materi božji, se je vzbudil v njih ponos, da imajo tako častitljive spomenike svojih vrljih prednikov, je vskipelo navdušenje za njih ohranitev in so začeli tudi posamezno ter skupno opravljati po tem bregu križev pot proti Sv. Roku. Vsak čas vidiš koga na tem potu, kako postaja, opazuje, premišljuje in moli; skupno pa so se te pobožnosti po 8. oktobru 1811 do sedaj opravile že trikrat ob nenavadno veliki vdeležbi vernikov.

Ocenjena knjiga bo gotovo to navdušenje in lepo začeto pobožnost ohranila in močno gojila še v poznejših hvaležnih rodovih. Bode pa tudi »prispevek k naši domači cerkveni zgodovini, bode kamenček za stavbo naše škofijske povestnice, ki bi nam jo naj veščak spisal vsaj do tedaj, ko bomo z božjo pomočjo praznovali sedemstoletnico srečnega začetka vladikovine lavantinske, to je do dne 10. meseca maja 1928«.

»Quapropter omnes sacerdotes, quorum monumentorum cura interest, cohortamur, ut a patribus nostris relicta monumenta sollerter custodiant et Dei honorem artis ope provehant. Vindicamus haereditatem patrum nostrorum (1 Mach 15, 34).« — Operationes et constitutiones Synodi dioecesanæ Lavantinae anno 1911 congregatae. Marburgi, 1912, 627.

Jan. K. Vreže.

Razlaganje cerkvenega leta ali slovenski Goffine. Pripredil Msgr. Valentin Podgorc. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu 1910. 8^o (576). Vez. K 5.40.

Minulo je 222 let, kar je bila prvokrat tiskana »postila«, ki se po svojem avtorju Lenartu Goffine O. Praem. (1648—1719) splošno ime-

nuje Góffine. Malo je knjig, ki bi doživele toliko izdaj in bile prevedene v toliko jezikov kot ta. Tudi naša Družba sv. Mohorja je izdala knjigo v l. 1854, 1858, 1881. Sedaj je priredil msgr. Valentin Podgorc novo izdajo, ki se po jeziku, razdelitvi in vsebini precej razločuje od prejšnje. Zlasti so se pomnožili za kakih 30 godovi svetnikov, ki so v prejšni izdaji tvorili drugi del knjige, tukaj pa so uvrščeni med posamezne dobe cerkvenega leta. Seve sv. Andrej, ki je naštet med svetniki v adventu, ne pride vsako leto v advent, kakor sv. Blaž ne vsikdar v predpostni čas. Tudi je navedenih veliko zgledov. Drugače je vsebina knjige običajna. Cerkevno leto je razdeljeno v tri dobe, v vsaki dobi se navajajo v njo spadajoče nedelje, prazniki in bolj znani svetniki, pojasnjuje se kratko pomen dotičnega dneva, pri večjih praznikih tudi zgodovina in liturgija, citira se potem vohod, oracija, berilo in evangelij sv. maše ter se vse to razloži. Sklep tvori kak nauk ali zgled. Knjiga je torej res lepo razlaganje cerkvenega leta, ki dobro služi pridigarju in katehetu, kakor laiku. Posebno bi si naj omislili to knjigo bolniki in taki, ki jim razmere ne pripuščajo udeleževati se redno cerkvene službe božje. Goffine jim je najboljši pripomoček za domačo službo božjo. Zato zasluži, da se razširi med ljudstvom in tako pospešuje potrebno umevanje leta in njegovega pestrega cerkvenega življenja. — Pripomnil bi: Sv. Pavlina god ima Podgorc pod 20. februarjem, a umrl je 11. januarja. Sv. Apolonijo obhajamo 9. februarja (ne 7.), sv. Jurija naštevajo naši ljudski koledarji 24. aprila (ne 23.), sv. Kvirina 4. junija (ne 3.), sv. Viktorina, ptujskega škofa 3. novembra (ne 5. septembra), sv. Luka 18. oktobra (ne 14.). Ne vem, iz kakšnega razloga so izpuščeni v tej izdaji sv. Vincencij, sv. Mohor, sv. Jakob, sv. Ana, sv. Cecilija in sv. Katarina, ki so vendar med ljudstvom jako v časti.

J. L.

Evangeljska zakladnica. — Razlaga nedeljskih evangelij (sic!). Sestavil msgr. V. Podgorc. Celovec 1912. Družba sv. Mohorja.

Doplačniki so dobili od Mohorske družbe kot 8. knjigo »Evangeljsko zakladnico« — kratek Goffine. Prav dober pripomoček ljudstva za razumevanje perikop! Sestavitelj msgr. V. Podgorc navaja evangelije za nedelje in praznike (besedilo po dr. Krekovich Zgodbah), dodane vsakemu par točk razlage in sklene z mašno molitvo dotičnega dneva. Dostavljene so še: Jutranja in večerna molitev, sv. maša, spovedne in obhajilne molitve, štiri navadne litanije in križev pot. Škoda, da ni zbral evangelijev za vse nedelje in praznike; tako manjka nedelja pred sv. Tremi kralji in Mala Gospojnica. Če bi vstavil še varstvo sv. Jožefa, angelsko nedeljo, Marijino ime, rožnivenško nedeljo, posvečevanje cerkev, bi bila »Zakladnica« polna. Zato bi pa opustil evangelij za sv. Janeza Evang., veliko soboto, Srce Jezusovo, ki se običajno ne berejo. Za tujke Septuagesima itd. bi želel udomačena imena 1. predpepelnična nedelja itd. (vsaj v oklepaju). Po 23. pobinkoštni nedelji bi bilo umestno omeniti, kje se vzame evangelij, ako je več ko 24 nedelj. To in nekaj slovniških napak se lahko popravi pri morebitni novi izdaji. Izpremenil bi se potem tudi naslov v obliko: E. z. Razlaga nedeljskih in prazniških evangelijev. V kazalu bi se naj radi preglednosti navedle strani posameznih evangeljskih odlomkov. Nerodno je in knjigi v škodo, da se tekst perikop ne

sklada z nobeno uradno izdajo, ne z lavantinsko in ne z ljubljansko, ki je uvedena tudi po drugih škofijah ilirske cerkvene provincije. *J. L.*

Gelegenheitsreden. — Begründet von J. Ev. Zollner, w. Benefiziat in Relsbach, und Jos. Ziegler, w. geistl. Rat und Stiftsdekan. Fünfter Band. Unter Mitwirkung mehrerer kathol. Geistlichen herausgegeben von Franz Xaver Aich, Dekan in Attenhofen. Regensburg 1911. Verlagsanstalt vormals G. J. Manz. 8^o (VIII u. 432). K 4.80.

Prav dobra in praktična knjiga. Obsega priložnostne govore o blagoslovljenju šole, orgelj, raznih zastav, govore o novi in zlati maši, o pogrebih, porokah in o sprejemu škofovem. Posebno lepi so govori o Marijinih kongregacijah ter o mladeniških in dekliških družbah. Govori so umestno razdeljeni ter raditega zelo uporabni. Škoda, da v knjigi ni nikakega reda, temveč so pomešani govori o najrazličnejših predmetih.

Dr. Ant. Medved.

Stanko Premrl: 100 Praeludia organi. Zbirka orgelskih preludijev. Praeludienalbum. — Ljubljana 1912. Kat. Bukvarna. Cena broš. K 3.80.

S tem delom je prvič stopil slovenski skladatelj z večjo zbirko orgelskih preludijev v javnost, in to z zbirko, ki se z njo lahko skladatelj in Slovenci postavimo pred svetom. Igre so sicer povečini kratke, le par jih je širje izpeljanih; toda razodeva se nam v njih bogata invencija, vedno nove ritmične in modulatorične zanimivosti razveseljujejo igralca. Vidi se, da mora njih ustvaritelj biti sam mojster na orglah, zato so pa tudi preludiji vsestransko poučni, ne le radi notirane aplikature, marveč tehnika in invencija orglavcev bo po njih dobila nove oploditve, kakor po malokateri podobni zbirki iz tujih literatur. Radi tega toplo priporočamo to razmeroma ceno in lepo tiskano zbirko zlasti vsem mlajšim organistom v vesten študij in marljivo porabo!

S. S.

P. Hug. Sattner: Šmarnice. — 18 pesmi za mešan zbor, deloma z orglami. 2., pomnoženi natis. Kat. Bukvarna v Ljubljani. Cena partituri K 3.—, glasovom po 50 v.

Komponist »Marijinega vnebovzetja« opeva nebeško Kraljico dalje. Že v 1. izdaji toliko pohvaljene in priljubljene »Šmarnice« je izdal v 2. natisu, v katerem sta sicer izostali dve pesmi (št. 11 in 12 v 1. izdaji), pa je zato dodal 8 novih, deloma že v prejšnjih njegovih zbirkah izišlih skladb, ki tvorijo v celoti krasen venec v čast majniški Kraljici. Cerkevni zbori, ki so 1. izdajo morda že porabili ali pa je sploh imeli niso, naj sežejo po teh močno hvaležnih in ne pretežkih skladbah! Omenim naj, da so pri št. 15 (str. 17) v 3. in 4. sistemu izostali številni oddelatelji, ki se jih pa lahko popravi.

S. S.

Zbirka molitvic z odpustki. — Zelo pripravne so štiri slovenske zbirke molitvic z odpustki, katere je natisnil znani umetniški zavod B. Kühlenov v M.-Gladbachu. Vsaka zbirka obsega štiri strani. Na prvi

strani so lepe slike presv. Srca Jezusovega, Matere božje Karmelske in sv. Jožefa, ki jih je slikala znana umetnica pl. Oer, ter podoba evharestičnega Srca Jezusovega, delo italijanskega mojstra Capparonija. Na naslednjih treh straneh so primerne z odpustki obdarjene molitvice, katere je po pristnih virih skrbno sestavil p. V. Kopatin S. J. Zbirke imajo Imprimatur kolinskega in ljubljanskega ordinariata. Dobivajo se v prodajalni »Kat. tisk. društva« (H. Ničman) v Ljubljani. Cena: 100 komadov K 2.—, po pošti 20 h več; en komad 3 h. — Priporočamo jih vsem dušnim pastirjem, posebno še gg. katehetom. *Lukman.*



V.

Raznoterosti.

Nova varianta k Jan 21, 17. — Dunajski mehitarist P. Ferhat poroča v časopisu Theologie und Glaube V (1913) 220 o zanimivi varianti k Jan 21, 17 v nekem armenskem prevodu evangelijev. Rokopis je bržkone iz XV. stoletja in je prišel pred malo leti iz Carigrada v Rim. V tem rokopisu se glasi Jan 21, 17 (v latinskem prevodu) tako-le: Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? . . . Et dixit ei: Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te. Dixit ei: Pasce arietes meos (arm. skhoysim). Ta lekcija je čisto nova. Odkod da je in kdaj je nastala, se ne da reči. Izaak Srapian, ki poroča v armenskem časopisu »Handes Amsorya« o imenovanem rokopisu, meni, da je morda sirskega izvora iz XV. stoletja.

Lukman.





I.

Razprave.

1.

Zmaga krščanstva.

K 1600-letnici Konštantinovega milanskega edikta.

Spisal prof. dr. Jos. Srebernič, Gorica.

Dobro in zelo umestno je, da se slovesno spominjamo milanskega edikta, ki ga je cesar Konštantin Veliki kmalu po svoji v slavnem znamenju križa izvojevani zmagi nad Maksencijem razglasil...« tako govori papež Pij X v uvodu svojega apostolskega pisma z dne 8. marca t. l., s katerim razpisuje letošnji jubilej. Sledimo torej le njegovemu pozivu, če si v naslednjem tisto davno dobo, katero nam letos glavar katoliške cerkve tako slovesno kliče v spomin, v njenih glavnih momentih predočimo.

Dva velika činitelja sta, ki prideta pri Konštantinovem ediktu v poštev. Ta dva činitelja sta nova od Kristusa ustanovljena verska družba in poganska rimska država. Narava in kompetenca i prve i druge sta taki, da sta se nujno izzvali k spopadu in k borbi do skrajnosti. Zatorej sta za razumevanje pomena in dalekosežnosti Konštantinovega edikta oba velike važnosti.

I. Krščanska in poganska verska družba v rimski državi.

Oglejmo si najprej pogansko rimsko državo.

Za celi stari vek je nazor samo po sebi umeven, da sta država in verska družba eno. »Ius sacrum est ius publicum — religija je stvar države,« to načelo je veljalo povsod. Tako tudi v rimski državi, kjer je bil politeizem državna religija. Vse ustanove, vsa pravna na-

ziranja so v najtesnejši zvezi z njim; državni čini, vse uradniško življenje je prepojeno z njim. Državna religija ima bistven del v zasebnem in javnopravnem življenju od slavnostnega spreveda, ki ga je triumfator imel čez Forum Romanum in ga završil v templju Jupitra na Kapitolu, do navadnih vsakoletnih svečanosti, ki so bile istodobno bogoslužna dejanja in ljudske veselice.

Brez divinacije se ni začelo nobeno važnejše podjetje. »Auspices« so spremljali vojsko na vseh njenih potih. Častili so se zločini in nečistost je spadala k bogoslužju¹. Lupercalia, bacchanalia, misteriji Cerere, češčenje Astarte in Milite, vse to in še drugo so bile dostikrat prireditve nizkih izbruhov pohotne razbrzdanosti, sli živečega človeškega srca, a so bila tudi bogoslužna dejanja! Isto velja za gledišče, amfiteater, cirkus. Vsako večje mesto v provinci jih je imelo, da je moglo v materialnost pogreznjeno ljudstvo dobiti priliko, zabavati se, bogove častiti in se izživeti².

Državno življenje se je v rimski državi osredotočevalo v vrhovnem vladarju; prav tako tudi religija. On je imel tu vso oblast in najvišjo čast. Že Julij Cezar je bil takoj po svoji smrti proglašen kot »Divus Julius« in je zadobil božje češčenje. Oktavijan Avgust je dosegel tako češčenje že za svojega življenja skupno z boginjo Romo. Posebno svečeništvo je pričelo ta božanski kult cesarjev oskrbovati. Tako je postal vrhovni vladar rimske države vse. On je bil Imperator — imejitelj vse vojaške in civilne oblasti; on je bil Pontifex maximus — nadzornik vsega bogoslužja in vsega bogočastja ter načelnik in gospodar vsega svečeniškega stanu; on je bil Dominus — lastnik države; on je bil Deus — bog. Pred njegovim kipom so se donašale žrtve; njemu v božjo čast se je prižigalo kadilo; zato so ga nazivali sacratissimus, divinus. Kdor je prišel n. pr. h Dioklecijanu v avdijenco, se mu je moral najprej kot bogu pokloniti, moral je najprej pred njim poklekniti, vzeti škrlatni rob njegove obleke v roke in ga poljubiti. Poganska rimska država pomenja popoln odpad od vere v enega Boga; upor proti enemu Bogu se je v njej pritiral prav do skrajnosti. Mesto, ki gre Bogu, je v vsem obsegu zavzel človek; tako je bogokletstvo zadobilo božje češčenje.

Le navidezno nasprotuje potenciranemu verskemu absolutizmu poganske rimske države tolerantnost napram različnim religijam. Kdor je vsemogočen, more marsikaj dovoliti, tudi tolerantnost. In zato so Rimljani grške bogove sprejeli za svoje; ravno tako so pustili Egipčanom njih bogove; Feničanom tudi itd.; orientalski kulturi so bili razširjeni po celi rimski državi. Sploh so puščali Rimljani kot izvrstni po-

¹ Minucius Felix, Octavius. — ² Justinus, Apologia I, 27.

litiki premaganim narodom veliko prostosti, da so bili le dobri podložniki Rima. Svojih bogov in svojega bogoslužja niso nikomur vsiljevali, ko so obratno v tem oziru oni sami od podložnih narodov radi prejeli.

Res je sicer, da je imela rimska zakonodaja postave, ki so ostro sodile zaničevanje in onečaščenje bogov, toda dejansko se te postave niso izvajale. Radi tesne spojitve religije z državo, bi se taki prestopki lahko bili sodili tudi kot delikti proti državi in njenemu obstoju. Toda tudi ta ozir se ni vpošteval. Mommsen pravi: »Splošno znano je in se to tudi izrecno povdarja, da govorjenje in pisanje proti državni religiji, tudi če se je vršilo v najbolj razžaljivi obliki, ni nikdar izzvalo sodnega postopanja v zmislu zločina »*crimen laesae maiestatis*«.«¹

Zato so se lahko nemoteno mogli širiti razni filozofski sestavi, ki so božanstva tajili in njih bogoslužje zametali, kakor n. pr. novopitagorejizem, novoplatonizem in manihejizem; nihče jim radi tega ni očital »*crimen laesae maiestatis*« ali »*crimen sacrilegii*«. Sploh pa je za časa cesarjev med izobraženci vladal indiferentizem; a zašel je tudi med nižje ljudstvo, ki se je pogreznilo popolnoma v praktični materializem, svoj ideal postavljajoč le v »*panem et circenses*«. Bogovi pa so služili kot strašilo otrokom.

Poganska rimska država je znala izhajati z vsakim religioznim in filozofskim sistemom, ker ni bil nobeden naperjen proti njenemu verskemu absolutizmu in ker se ljudske mase niso čutile v svojem življenju in naziranju po nobenem motene in izzivane. Le če bi se pojavila kaka religija, ki bi tvorila resno nevarnost za značaj absolutizma poganske države, bi rimska oblast morala nastopiti in ravno tako bi bodisi pod vplivom javnega mnenja bodisi radi ohranitve javnega reda morala poseči vmes, če bi poganske množice, vznemirjene po kaki novi religiji, prirejale iz enega ali drugega razloga pogrome ali demonstracije².

Tako je bilo versko stališče poganske rimske države: politeizem z vso svojo grozoto, bistveno spojen z državo; popolna toleranca gledé verstev, prepričanja posameznikov in nramnega življenja, in vendar tudi v tem oziru skrajni absolutizem, osredotočen in reprezentiran v vrhovnem nositelju državne oblasti.

* * *

¹ Th. Mommsen, *Der Religionsfrevel nach römischen Recht*. Historische Zeitschrift LXIV (1890) 393.

² P. Allard, *Le christianisme et l'empire romain*. 4. éd. Paris 1898, 3.

V okviru te poganske rimske države je ustanovil Kristus Cerkev, kraljestvo ne od tega sveta¹, novo posebno versko družbo, kateri je dal nespremenljivo temeljno ustavo. Načela, katera je ta verska družba s svojo ustavo od Kristusa sprejela, so diametralno nasprotna načelom prejšnje. Kristus, ustanovitelj, je Sin živega Boga², kateremu je vsa oblast dana v nebesih in na zemlji³, je Bog sam; On, ne kdo drugi, je tej verski družbi pot, resnica in življenje⁴; on je ž njo vse dni do konca sveta⁵. Kot svojega namestnika pa je izbral posebnega vrhovnega glavarja, na katerega je kot na temelj sezidal Cerkev⁶; njemu je izročil vso oblast, ki jo pastir more imeti nad njemu prideljeno čredo⁷; njemu je dal ključne nebeškega kraljestva, da bo vse zvezano v nebesih, kar bi zvezal na zemlji, in vse razvezano v nebesih, kar bi razvezal na zemlji⁸. Glavar te verske družbe se torej po svoji zvezi s Kristusom in po moči, ki jo je od njega dobil, gledé dalekosežnosti, določnosti in trdnosti oblasti ne samo meri z vrhovnim glavarjem v rimski državi, ampak ga neprimerno presega. Seveda samo gledé namena, za katerega se gre tukaj, gledé namena namreč, kateremu ima verska družba služiti. Ta namen je evangelij, rešitev človeka iz spon greha in večna sreča; namen je nadnaraven. Njemu služi vsa oblast, ki je od Kristusa dana Cerkvi in njenemu vrhovnemu glavarju.

Toda ta verska družba s svojim glavarjem na čelu je pa tudi popolnoma neodvisna in suverêna. »Idite v vesoljni svet in oznanjajte evangelij vsaki stvari«⁹ — ona pri svojem delu ni vezana na voljo katerekoli druge oblasti. »Karkoli boš zvezal na zemlji, bo zvezano tudi v nebesih; karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih;«¹⁰ »Pasi moje ovce, moja jagnjeta!«¹¹ — nihče na svetu nima pravice, motiti glavarja, ko izvršuje svojo oblast. Ta popolna neodvisnost je Cerkvi in papežu bistveno lastna takoj od početka; in Cerkev si jo prilasča takoj od početka, naj ji to drugi priznavajo ali ne.

Naša verska družba se dalje smatra za edino kompetentno pri določevanju razmerja med človekom in Bogom. V tem oziru je popolnoma ekskluzivna in ne pozna nobene tolerance. Že njen ustanovitelj in nevidni glavar povdarja: »Jaz sem pot, resnica in življenje.«¹¹ Svojim apostolom pa naroča: »Oznanjajte evangelij

¹ Jan 18, 36 — ² Mt 16, 16; Mt 26, 64; Mk 15, 40. — ³ Mt 28, 18.

⁴ Jan 14, 6. — ⁵ Mt 28, 20. — ⁶ Mt 16, 18. — ⁷ Jan 21, 16—18.

⁸ Mt 16, 18. — ⁹ Mk 16, 15.

¹⁰ Mt 16, 18; Jan 21, 16—18. — ¹¹ Jan 14, 6.

vsaki stvari; **kdor** bo verjel (evangeliju) in bo krščen, bo zveličan; **kdor** pa ne bo verjel, bo pogubljen.«¹ In pri drugi priliki uči: »Kdor Cerkve ne posluša, tega imej za nevernika in očitnega grešnika; kdor Vas posluša, mene posluša, kdor Vas zaničuje, mene zaničuje.«² »Če pride kdo k Vam in ne prinese tega nauka, ga nikar ne sprejmite v hišo in ga nikar ne pozdravite.«³

Zato pa se v tej verski družbi proglašajo načelo, s katerim so spojeni potoki mučeniške krvi: »Boga je treba bolj ubogati, kakor pa ljudi;«⁴ zato se v njej uvaja tudi nauk, poganski rimski državi še nepoznan in kar naravnost naperjen proti njeni eksistenci, vkolikor je poganska: »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega!«⁵

In s kako zahtevo prihaja ta verska družba na vse ljudi, tudi Rimljane in Grke! Vsakdo je po njenih naukih dolžan stopiti k njej kot član, kajti »v nobenem drugem ni rešitve, ker nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, v katerem naj bi se zveličali,« kakor le Kristus!⁶ »Brez vere je nemogoče Bogu dopasti!«⁷ »Kdor ne veruje, bo pogubljen.«⁸ Ob teh zahtevah rimski verski absolutizem pač ne bo mogel molčati!

Vsa nova so tudi načela, ki jih Kristusova verska družba spravlja v zasebno in javno življenje svojih članov, katero tako preosnavlja, da postaja poganska javnost nehote pozorna in osupla. Pravec vsemu življenju je češčenje le enega samega Boga; ljubezen do Njega je prva in najvišja zapoved, takoj za to pa ljubezen do bližnjega, ki bodi tako velika kot do nas samih.⁹ Vsa nova so tudi načela, ki se uveljavljajo za socialne razmere med člani. »Tukaj ni ne Juda, ne Grka; ne sužnja, ne prostega; ne moškega, ne ženske; vsi so eno v Kristusu Jezusu.«¹⁰ Tu velja zapoved: »Ne prešestvuj!« Tu se uči: »Vi ste tempelj živega Boga;«¹¹ »Vaši udje so tempelj svetega Duha.«¹² Tu se razlaga od ust do ust: »Blagor krotkim, blagor usmiljenim, blagor onim, ki so čistega srca!«¹³

Ta verska družba, konkretna takoj od svojega početka po svoji jasno precizirani ustavi, po svojih jasno izraženih principih pričinja torej za časa Tiberija (14—37) svoje življenje v rimski državi. Svojo moč zajema od samega Boga: »Kakor je Oče mene poslal, tako pošiljam i jaz Vas;«¹⁴ »Jaz sem z Vami vse dni do konca sveta;«¹⁵ »Vrata peklena je ne bodo premagala.«¹⁶ V silni zavesti te moči stopa tiho

¹ Mk 16, 15. — ² Lk 10, 16. — ³ 2 Jan 10. — ⁴ Dej 5, 29. — ⁵ Lk 20, 25.

⁶ Dej 4, 12. — ⁷ Hebr 11, 6. — ⁸ Mk 16, 15. — ⁹ Mt 22, 37—39.

¹⁰ Gal 3, 28. — ¹¹ 2 Kor 6, 16. — ¹² 1 Kor 6, 19.

¹³ Mt 5, 3 ss; prim. tudi k vsemu temu Justinus, Apologia I, 14, 15.

¹⁴ Jan 20, 21. — ¹⁵ Mt. 28, 20. — ¹⁶ Mt 16, 18.

in skromno sicer, a veličastno kakor solnce ob svojem jutranjem vzhodu ter se predstavlja svetu v mejah svojega namena kot edino legitimno ter zahteva zase in za nemoteno delovanje v zmyslu svojega namena popolno neodvisnost.

* * *

Med pogansko rimsko državo in to od Kristusa ustanovljeno družbo je moralo priti do konflikta. Nasprotja v temeljnih, bistvenih točkah so kar nepremostljiva. Tu se gre za obstoj rimske države, ne vkolikor tvori neizmerno, čudovito organizirano celoto človeške družbe, ampak vkolikor je poganska. Tu vidimo torej tudi razlog, zakaj poganska rimska država ni poznala tolerance do krščanstva. Instinktivno je morala ob pogledu na njegovo naravo čutiti, da bi taka toleranca zanjo pomenila nož v srce. Krščanstvo ni specifičen proizvod kakega naroda, kateremu se njegovo verstvo kot nekaj privilegij pusti, da ostane z narodom vred podrejeno drugi, višji instanci v državi; krščanstvo prisvaja sebi najvišjo versko instanco in torej zahteva vse narode le zase in napoveduje radi tega boj do vničenja vsem drugim verstvom; boj napoveduje tudi rimski državi, vkolikor predstavlja zgoraj označeno politeistično versko družbo z vrhovnim duhovnikom rimskim cesarjem kot bogom na čelu. Tu ni možen noben kompromis in noben pardon. Seveda nima poganstvo pravice do življenja, ker je zmota in laž in bogokletstvo. Poganska rimska država je bila v svojem boju proti kristjanom objektivno in subjektivno krivična, ker je hotela resnico zatreti, h čemur ni imela pravice, in ker jo je zatirala, a ne da bi bila sploh iskala zadostnih razlogov za to. Tudi poganska rimska država je bila dolžna, kakor je v enakih razmerah vsakdo dolžan, mirno in temeljito preiskati, kaj je na krščanstvu. Tega pa niti poskusila ni. In v tem je njen zločin. Boj, ki ga je zapričela, je bil krvičen.

Vendar je konflikt nepopisno veličasten. Zgodovina človeštva nam takega nikjer drugod niti od daleč ne postavlja na pozorišče. Samo pomislimo! Mala neznatna krščanska družba na eni strani, ki nima na razpolago ne materialnih sredstev, ne avtoritet, ne filozofskih šol, ne vojaštva, ne uradništva, ne protekcije, ne javnega sebi ugodnega mnenja. Niti na veličino svojega ustanovitelja se pred ponosnimi poganskimi Rimljani ne more sklicevati; saj je bil obsojen k smrti na križu, h kateri noben rimski državljani ni smel biti obsojen, ker je bila naj-sramotnejša. Na drugi pa stoji svetovna država z vsem aparatom, ki ga nudi tako velik družabni organizem. Edino sredstvo, ki ga mala

krščanska družba ima, je dušo in srce prešinjajoče prepričanje, da je resnica na njeni strani in da ne more podleči, kakor ne more tudi resnica podleči.

II. Značaj konflikta med krščanstvom in poganstvom.

Krvavi izraz konflikta med pogansko rimsko državo in krščanstvom je bilo mučeništvo v skoraj tristoletni dobi preganjanja, s katerim je poganska rimska država hotela krščanstvo zatreti.

Poskušali so tajiti mučeništvo in trdili so, da kristjani niso bili tirani pred sodnike in v smrt radi svojega pripadništva h krščanstvu, ampak radi zločinov, ki so jih jim sovraštva fanatizirane množice očitali, radi krvoskrumbe, radi detomorstva, pozneje radi razžaljenja veličanstva napram državi ali cesarju ali bogovom itd. Tako so pisali n. pr. Mommsen, Ramsay, Hardy, Harnack i. dr.¹ Tisti, ki so tako pisali, so dostikrat zamenjali pretvezo in vzroke. Tudi Kristus je bil obsojen k smrti radi bogokletstva², toda to ni bil vzrok njegove obsodbe; tudi prvi mučenik sv. Štefan je bil kamenjan, a vendar bogokletstvo, ki so mu ga očitali³, ni bilo vzrok njegovega mučeništva.

Za Nerona (54—68) se je vršil prvi spopad med poganstvom in krščansko versko družbo. Bil je zelo krvav. Ogromne množice, pravi Tacit⁴, so bile zajete in spoznane krive ne sicer zločina požiga, ampak sovraštva do človeške družbe. Odium generis humani = sovraštvo do človeške družbe, to je bilo hudodelstvo, ki se je kristjanom očitalo. Vredno je, da si to hudodelstvo natančneje ogledamo.

Kdor je sprejel krščanstvo, se ni mogel več vdeleževati ne daritev ne bogoslužnih nastopov, sploh ne prireditvev, ki so imele pogansko-religiozni ali nenravni značaj. Tudi uradniške poklice je moral več ali manj pustiti, ker so bili uradniški čini prav dostikrat istočasno tudi religiozni. S tem pa se je bolj ali manj izločil iz življenja poganske družbe. Ta prostovoljna izločitev se je morala nujno prejalislej opaziti in je tem bolj padala v oči, čim bolj se je število kristjanov množilo. Separatizem kristjanov pa je bil povod, da je poganska okolica ravno nje, ki so ji bili s svojim čistim in svetim življenjem trajen in silen očitek, pričela mrziti in sovražiti in da je dala njih verskemu

¹ Prim. K. A. Kneller S. J., Hat der römische Staat das Christentum verfolgt? Stimmen aus M.-Laach 55 (1898) 1 ff. — J. E. Weis, Christenverfolgungen, Geschichte ihrer Ursachen im Römerreiche. München 1899, 1—5.

² Mt 26, 65—67.

³ Dej 6, 11.

⁴ Annales XV, 44.

prepričanju kot viru tega separatističnega življenja ime v obliki psovke: sovražstvo do človeške družbe¹.

»Vi ste tako zamišljeni in resni; vi se ogibate poštenih zabav; vi ne hodite v gledišča; vi se ne vdeležujete slavnostnih obhodov; vi opuščate javne pojedine; vi obsojate bojne tekme; vi si ne krasite glave s cveticami in telesu ne privoščite prijetnih dišav.«² »Vi ste mračnjaška in svetlobobežna stranka.«³ — Evo separatizem, ki se je kristjanom očital in po katerem so se poganske ljudske mase čutile vzdražene in izzivane. »Kristjani sovražijo bogove, cesarja, postave, običaje, vso naravo;«⁴ »oni so sovražniki rimskega ljudstva,«⁵ to je šlo od ust do ust in netilo odpor.

Že pod *Neronom* je bil ta odpor tako silen, da se je vsakdo brez druge krivde s smrtjo kaznoval, kateremu se je očitalo krščanstvo = sovražstvo do človeške družbe. *Tacit* nam v svojem zadevnem poročilu nikjer ne omenja ne sodnega reka ne njegove vtemeljitve. Pripadništvo h krščanstvu, označeno kot *odium generis humani*, je bilo kaznovano s smrtjo. Tudi iz *Suetonijevega* poročila je treba isto sklepati⁶.

Tako pričinja poganstvo svoj boj proti krščanstvu. Usmiljenja ne pozna nobenega — kdo se ne spominja gorečih bakelj v *Neronovih* parkih?⁷ — ozirov ne pozna in ne pravičnosti. Doba mučeništva je nastopila. Kristjanom podtikajo najgrše zločine, posebno pa ponočne orgije, detomore in vživanje človeškega mesa, toda govori sv. *Justin* († ok. 165): »Ko se gre za nas, vi obdolžitev ne preiskujete, ampak v svoji brezvestni strasti nas brez drugega kaznujete;«⁸ »Vi nas vprašate in mi odgovarjamo, da smo kristjani, dasi vemo, da je smrtna kazen določena vsakemu, ki to prizna.«⁹ Isto povdarja *Tertulijan* okoli l. 200: »Vi nas obsojate, ker se priznavamo kristjane.«¹⁰

Sovražstvo poganske druhali proti kristjanom je bilo uprav fanatično. Netili so je židje¹¹, netili tudi izdelovatelji predmetov poganskega bogoslužja, trgovci in poganski svečeniki¹². Ob izbruhih tega

¹ Prim. K. A. Kneller S. J., *Hat der römische Staat das Christentum verfolgt?* Stimmen aus M.-Laach 55 (1898) 364.

² *Minucius Felix*, *Octavius* 12. — ³ *Ibid* 8.

⁴ *Tertullianus*, *Apologeticum* 2. — ⁵ *Ibid* 42.

⁶ *C. Suetoni Tranquilli*, *De vita Caesarum*. Nero c. 16: »... afflictis supplicii Christiani, genus hominum superstitionis novae ac maleficae.«

⁷ *Tacitus*, *Annales* XV, 44. — ⁸ *Justinus*, *Apologia* I, 5.

⁹ *Ibid*. 11. — ¹⁰ *Tertullianus*, *Ad martyres* 1, 3.

¹¹ *Tertullianus*, *Scorpiace* 10 izrecno izjavlja: »Židovske sinagoge so viri preganjanj.« — Prim. tudi *Justinus*, *Dialogus cum Tryphone* 17; *Origenes*, *Contra Celsum* VI, 27.

¹² Prim. nastop trgovcev in obrtnikov v Efezu proti sv. Pavlu, *Dej* 19, 33 nsl.

sovraštva se nihče ne briga za pravilno sodno postopanje in odloke cesarjev. Trajan (98—117) je n. pr. Pliniju v Bitiniji naročil, naj se kristjanov ne išče¹. Toda ljudstvo zbrano v efeškem amfiteatru je pričelo razsajati, ko je bilo opozorjeno na škofa Polikarpa, in zahtevalo je z vso silovitostjo, da se vjame. In ko so proti Trajanovemu odloku škofa Polikarpa iskali, vjeli in dobili od njega izpoved, da je kristjan, tedaj je le eno divje vpitje završelo po zraku, da mora biti sežgan. In ne meneč se za sodnike in sodnijo so se židje in pogani razgnali po mestu, pobirali v delavnicah in kopališčih drva ter jih znašali skupaj, dokler niso napravili grmade, na kateri so sivolasega svetega škofa sežgali². To je tipičen zgled onega fanatičnega sovraštva proti kristjanom, ki zahteva in izvršuje takojšnje linčanje kot kazen za pripadništvo h krščanstvu. Oblasti pa, stoječ pod vplivom javnega mnenja in »skrbeč za javni red«, pusté kristjane trpinčiti in moriti. »Če Tibera naraste do mestnega zidovja, če Nil svojih vodá ne razlije po polju, če nebo nagaja, če se zemlja tresé, če glad nastane in bolezen, pa vpijejo: Christianos ad leones!«³

Očitajo jim od početka tretjega stoletja dalje tudi zločine veleizdaje, razžaljenja veličanstva, motenje vere⁴, toda nikdar niso radi takih zločinov obsojeni k smrti⁵. K smrti so obsojeni le radi tega, ker se izpovedajo za kristjane. Zelo verjetno je, da so obstojale posebne postave proti kristjanom že od Nerona sem⁶.

Tako se je razvijal konflikt med poganstvom in krščanstvom. Vsem religijam je poganstvo dovoljevalo toleranco; za krščanstvo je imelo le sovraštvo in je poznalo le eno misel — vničenje. Tu so bila dobra vsa sredstva, ki so postajala vedno bolj brutalna, čim bolj se je konflikt ostril. Do srede III. stoletja so se preganjanja vprizarjala več ali manj kot nekak učinek proti kristjanom naperjenih pogromov in demonstracij fanatizirane druhali. Od srede III. stoletja pa je njeno mesto zavzela država sama, ki je spoznala, da se gre za obstoj njenega vsemogočnega verskega absolutizma. Nasprotstvo med obema silama je postalo neprimerno hujše in se tiralo do odločitve.

Decij (249—251) je hotel državo obnoviti na podlagi verske enotnosti in jo tako močno napraviti proti zunanjim sovražnikom. Krščanstvo je njegovi nameri nasprotovalo, zato ga je sklenil vničiti. Kot vrhovni glavar in predstavitelj cele poganske rimske države je izdal

¹ J. E. Weis, Christenverfolgungen 66 f.

² Martyrium Polycarpi 12—13. ³ Tertullianus, Apologeticum 40.

⁴ Ibid. 10. — ⁵ Prim. K. A. Kneller S. J., Hat der römische Staat das Christentum verfolgt? Stimmen aus M.-Laach 55 (1898) 290 352.

⁶ K. A. Kneller S. J., Hat der römische Staat das Christentum verfolgt? Stimmen aus M.-Laach 55 (1898) 284.

krvave edikte naravnost proti njemu. Pregarjanje je bilo grozno. Zopet se je ponovilo v zadnjih letih Valerijanovega vladanja. Najhujše pa je postalo pod Dioklecijanom (284—305), ki je pod pritiskom Galerija, pogansega svečeništva in novoplatonskih filozofov l. 303 krščanstvu napovedal boj do skrajnosti. To je zadnji poskus, ki so ga napravili Dioklecijan, Maksimijan, Maksimin, Galerij in Maksencij, da bi krščanstvo zatrli. »Meči so postajali topi in so se lomili, ker niso mogli več sekati; rablji sami so omagovali in so se morali drug z drugim menjavati.«¹ Niso samo morili, niso samo mučili, ampak izbirali so načine usmrčenja, ki si jih more le krvoločna, poživljena perverznost izmisliti². S tem so bila pa tudi vsa sredstva uporabljena in izčrpana. Drugih sredstev niso imeli več.

Delal je torej fanatizem ljudskih množic; delala je sodnija in policija; delala je posebno od Decija dalje vesoljna rimska država kot taka in z vsemi sredstvi; delalo je obrekovanje in laž in sovraštvo; delali so tudi filozofi epikurejski, novopitagorejski, novoplatonski z vsem znanjem, ki jim je bilo na razpolago; kristjani so bili preganjani in sojeni k mukam in smrti radi svojega prepričanja, radi krščanstva. Kri je pri tem tekla v potokih. Muke, ki presegajo vsako, tudi najbujnejšo domišljijo — treba čitati samo Cerkveno zgodovino Evzebija — so se uporabljale — kaj je bil vspeh vsega napore poganseke rimske države, ki se v svoji oholosti ni hotela vprašati, katera je edino prava religija, krščanstvo ali njen politeizem, in katera le ima pravico do življenja, in ki je radi tega z vnebovpijočo krivico prav po Pilatovem zgledu pomorila nepregledne trume nedolžnih kristjanov?

Pred poganski svet se je bilo postavilo dejstvo njemu še čisto neznanega svetega življenja! »Iz mesa so, a po mesu ne živijo; na zemlji bivajo, a nebes so meščani; pokorni so obstoječim postavam, toda s svojim življenjem presegajo postave; ljubijo vse, a vsi jih preganjajo, ignorirajo, obsojajo, morijo; dobro delajo, a kot zločince jih kaznujejo. Židje jih napadajo kot inorodce in Grki jih zatirajo, toda nihče onih, ki jih sovražijo, ne more navesti vzroka, zakaj jih sovraži.«³

Pred poganski svet se je postavilo popolnoma novo dejstvo absolutno nesebičnega mučeništva, kateremu so se nešteti kristjani obojega spola, vsake starosti in vsakega stanu radovoljno podvrgli in s tem dokazovali, da je krščanstvo resnica in edino prava religija, da

¹ Eusebius, *Historia Ecclesiastica* VIII, 9.

² Eusebius, *H. E.* VIII, 9. 14. 12.

³ *Epistula ad Diognetum* 5.

so temelji krščanstva, življenje Kristusovo, njegovo božanstvo in njegov nauk, absolutno gotova historična resnica, ki človeka postavlja pred alternativo večne sreče ali večne pogube.

Ta dva velika momenta sta morala poleg milosti kar sugestivno učinkovati. »Le mučite, le trpinčite in pobijajte nas — čim večkrat nas kosite, tem več nas je! Semen est sanguis Christianum!«¹

III. Onemoglost poganstva.

Kristjanov je bilo vedno več. Mučeništvo jim je zmago pripravljalo².

Preganjala sta jih bila n. pr. že Neron in Domicijan, a Plinij Mlajši se je v Bitaniji okoli l. 112 kar zgrozil nad množico onih, ki bi morali biti po Trajanovi volji s smrtjo kaznovani, ker so kristjani³. Toliko jih je bilo! In Tertulijan piše okoli l. 200 navzlic nadaljnim preganjanjem v drugem stoletju: »Od včeraj smo, a prepolnili smo vse, kar imate, mesta, otoke, trdnjave, urade, posvete, celo taborišča, sodnije, dvor, senat, forum; samo templje smo vam pustili.«⁴ V Rimu, iz katerega so izhajala vsa preganjanja neposredno pred očmi cesarjev in so radi tega bila tukaj najhujša, imamo takoj po smrti Decijeve papeža Kornelija (251—253), ki piše, da je samo v cerkveni občini rimskega mesta 46 mašnikov, 7 dijakonov, 7 subdijakonov, 42 akolitov, 52 eksorcistov in lektorjev⁵, kar suponira okoli 50.000 kristjanov samo za to mesto⁶; in istodobno se je pod istim papežem l. 251 sestala v Rimu sinoda, h kateri je prišlo 60 škofov, ki so bili vsi iz Italije⁷.

Krščanstvo se je torej navzlic vsemu fanatičnemu sovraštvu od strani rimske države, rimskega ljudstva in poganške inteligence, navzlic najhujšemu orožju trpinčenja in morenja povsod širilo in le širilo. Širiti pa se je moglo edino le po svoji notranji moči in vrednosti, kajti kaj drugega ni imelo na razpolago. Poganstvo, ki je izčrpalo vsa mogoča in najsilnejša sredstva, da bi je zatrla, je vočigled te okolnosti postalo popolnoma onemoglo napram njemu. To onemoglost je moralo prejalislej samo pričeti priznavati.

In tako vidimo, kako je pričel že Galijen (260—268) vso drugo politiko proti kristjanom, kakor sta jo vodila njegov oče Valerijan

¹ Tertullianus, Apologeticum 50.

² Prim. pastirski list škofov v Nemčiji h Konstantinovemu jubileju t. l., kjer se ta misel krasno povdarja.

³ Plinius Iun., Ep. 10, 97. — ⁴ Tertullianus, Apologeticum 2.

⁵ Eusebius, H. E. VI, 43.

⁶ A. Weiss, Historia ecclesiastica. Tomus I. Graecii et Viena 1907, 97.

⁷ Eusebius, H. E. VI, 43.

in Decij v zadnjih desetih letih pred njim. Galijen ni samo preklical vseh zadevnih odlokov svojega očeta Valerijana ter kristjanom dal mir, temveč povrnil jim je tudi cerkve in pokopališča, ki so jim bila prej zaplenjena, ter škofom izrecno dovolil, da se jih morejo svobodno posluževati¹. Kristjani so dobili pod njim, dasi ne pravno zajamčeno, vendar dejansko toleranco. In ko je Avrelijan (270 do 275) tik pred svojo smrtjo zopet izdal odlok preganjanja proti kristjanom, so izvršitev tega odloka njegovi nasledniki takoj sistirali. Prišel je še Dioklecijan in razglasil l. 303 in 304 svoje znane štiri krvave dekrete, da bi kristjane iztrebil. Pomagala sta mu pri tem še Maksimijan in Galerij. Bil je zadnji poskus: »Tri stekle zveri so besnele od vztoka do zapada!«² Toda ni trajalo dolgo in Dioklecijan je že obupal nad vspehom, na katerega sicer tudi že prej ni veroval³. L. 305 je pustil vladu in vladarsko čast in se podal v svojo palačo pri Saloni; vladarske posle pa je oddal Galeriju, ki je z Maksiminom in Maksencijem z vso silovitostjo divjal dalje proti krščanstvu, a tudi on je kapituliral, ko je še pred svojo grozno smrtjo l. 311 izdal edikt, s katerim je preganjanje ustavil.

Onemoglost poganske rimske države je došla do konca. Država, ki ni dosegla nobenega vspeha v svojem brutalnem boju proti krščanstvu, je prišla na razpotje. Že je zmagalo krščanstvo s svojo udanostjo in ljubeznijo do Kristusa, z mučeništvom. Trebalo je samo še primernih političnih pogojev, da bi poganska rimska država ob evidenci svoje onemoglosti resignirala na ves nadaljni boj in se priznala premagano.

In čudno, te pogoje je nevede in nehote ustvaril tisti Dioklecijan, ki je hotel krščanstvu zadati zadnji, smrtni udarec.

IV. Politični razvoj do odločitve l. 312.

Dioklecijana slavé kot reorganizatorja rimske države. Zmožnosti je moral imeti res velike, saj se je povspel od stopnje sužnjevega sina do imperatorske časti, katero je znal toliko časa držati, kakor 250 let nobeden pred njim. Hvalijo ga, da je delal z vsemi močmi za koristi države, katere notranji ustroj je času primerno spremenil in izpopolnil. Toda o blagostanju države pod Dioklecijanovo vladu nam Laktancij podaja le sila žalostno sliko⁴.

Dioklecijan je hotel razsežno državo okrepiti proti navalom barbarov. Sam ni mogel biti povsod; zato je državo razdelil. Izvolil

¹ Eusebius, H. E. VII, 13.

² Lactantius, De mortibus persecutorum 16. — ³ Lactantius ibid.

⁴ Lactantius, De mortibus persecutorum 7.

si je že l. 286 Maksimijana Herkuleja za soavgusta in mu za vladanje odkazal zapadno polovico države s sedežem v Milanu; sam si je pridržal Balkan in orient sploh ter je stoloval v Sirmiju, predvsem pa v Nikomediji ob Marmarskem morju, katero je silno lepšal in hotel napraviti Rimu podobno¹. Nemiri in upori na zapadu pa skrb za mirno nasledstvo so Dioklecijana napotili, da je l. 292 imenoval dva prestolonaslednika-vezarja, sebi enega v osebi Galerija in Maksimijanu enega v osebi Konštancija Klora. Vrhovno odločevanje si je bil morda Dioklecijan sebi pridržal, vendar država je bila razdeljena. Namen je sicer Dioklecijan dosegel, ki ga je imel pri razdelitvi: sovražniki ob mejah so bili poraženi, obmejni kraji so zadobili mir. Toda načelo, ki se ga je Dioklecijan poslužil, da bi državo ob mejah utrdil in na znotraj okrepil, je bilo prav gotovo zgrešeno. Dva avgusta v državi, drug od drugega v vseh rečeh večalimanj neodvisna, in poleg tega še dva vezarja, ki sta razpolagala z vojsko, z deželami in sredstvi — ta okolnost, s katero je mislil Dioklecijan državo povzdigniti, je ustvarila možnost za nevarno tekmovalstvo med vladajočimi avgusti in vezarji, je ustvarila možnost za meščanske vojske in konečno možnost tudi, da v morebitnih notranjih bojih ta ali oni voditelj išče opore in zaslombe tu pri poganih, tam pa morda pri kristjanih in se potem prvi pokaže na pozorišču kot zaščitnik poganstva, drugi pa kot zaščitnik kristjanov. To možnost je ustvaril Dioklecijan, kar se premalo povdarja.

In res, že Dioklecijan sam je moral doživeti, da se njegovi na iztrebitev krščanstva naperjeni dekreti iz l. 303 in 304 na zapadu v Galiji, Britaniji in Hispaniji ne izvršujejo. Tamošnji vezar Konštancij Klor jih je za ta del rimske države, ki je spadal v njegovo kompetenco, kar kratkomalo sistiral. Njegova naravna ljudomilost in državniška modrost ga je k temu nagnila. Kristjani so pri njem uživali popoln mir. Če je dal nekaj preperelih cerkvâ podreti, ki so se dale potem toliko lepše zopet sezidati, tedaj je bilo to drugim sovladarjem, ki so kristjane zatirali, le pesek v oči². Evzebij pripoveduje celo, da je s svojega dvora odslovil vse krščanske uradnike, ki so se bili pri zadevnem poskusu izkazali pripravljene, odpasti od vere, kajti smatral jih je za sposobne, da postanejo nezvesti tudi napram njemu³. Do takega samosvojega postopanja v enem delu države bi ne bilo moglo priti, če bi Dioklecijan ne bil razdelil države. Pa še pomembnejše posledice so se kmalu potem pokazale.

¹ Lactantius *ibid.*

² Lactantius, *De mortibus persecutorum* 15; Eusebius, *Vita Constantini* I, 13. 17. — ³ Eusebius, *Vita Constantini* I, 16.

L. 305 sta Dioklecijan in Maksimijan odstopila; Konštancij Klor in Galerij sta postala avgusta; Galerij je imenoval nove cesarje, toda vojaštvo je izbiralo in postavljalo svoje može. Tako je proti volji Galerija po smrti Konštancija Klora leta 306 sin njegov Konstantin dobil zapadni del države. Armada ga je tukaj oklicala za avgusta in Galerij je moral molčati.

Vneli so se meščanski boji, posebno sredi države, kjer so se zaporedoma borili za prvenstvo tekmeči Sever, Maksencij, Aleksander, Licinij. Pregarjanje kristjanov pa se je med tem po celi državi izvajalo dalje; Galerij, Maksimin in Maksencij so mu stali na čelu. Izjemo je delal zopet samo zapad, kjer je Konstantin zasledoval napram kristjanom politiko svojega očeta. Kristjani so bili tukaj popolnoma prosti. Tu je bilo ljudstvo zadovoljno; ob mejah je zavladal mir, na znotraj pa splošno blagostanje. Pogani so trumoma prehajali h krščanstvu. Konstantina je vse ljubilo. Čudovito lepo nam Evzebij opisuje, kako je Bog Konstantina blagoslavljal in varoval¹.

Po smrti Galerija l. 311 je prevzel Licinij balkanske pokrajine poleg Panonije, katero je imel že od prej. Licinij je bil tudi podpisal tolerančni edikt, ki ga je Galerij neposredno pred svojo smrtjo objavil, in ni preganjal kristjanov. Maksencija je sovražil, ker ga je bil l. 307 spraval ob Italijo in Afriko. Zato se je združil proti njemu s Konstantinom, ki je spet zelo želel, streti Maksencijevo strahovlado v Rimu². V okrepitev nastalega razmerja je Konstantin zaročil svojo polusestro Konštancijo z Licinijem. Tako se je sklenila dvozveza.

Toda tudi Maksencij ni rok križem držal. Maksimin, avgust v Aziji, Siriji in Egiptu, je mrzil Licinija že od l. 307, ko je Galerij Licinija imenoval za avgusta, ne pa njega, kakor je pričakoval³. Ko je zvedel o zaroki med Licinijem in Konštancijo, pa je takoj sumil, da je vsa zadeva naperjena proti njemu, in ponudil je Maksenciju v Italiji zvezo⁴. Maksencij pa je medtem že napovedal vojno Konstantinu; hotel je baje maščevati smrt očeta Maksimijana; in zato je Maksiminovo ponudbo takoj sprejel, in druga dvozveza je bila sklenjena. Zgodilo se je vse to l. 312. Spopad z orožjem je postal neizogiben.

Dvozveza proti dvozvezi! Politični in osebni momenti so jo povzročili. Razmere so pa pomagale, da je vsaka dvozveza dru-

¹ Eusebius, Vita Constantini I, 17 ss.

² Eusebius, Vita Constantini I, 26; H. E. VIII, 14.

³ Eusebius, H. E. VIII, 13.

⁴ Lactantius, De mortibus persecutorum 43; Eusebius, H. E. VIII, 14.

žila v sebi le sorodne elemente; na eni strani Konstantin in Licinij, tolerantna napram kristjanom, na drugi Maksencij in Maksimin, njih strastna preganjalca. Spopad med tema dvozvezama ni imel v svojem početku prav nobenega verskega značaja na sebi; a izid spopada je moral izzvati nepregledne posledice v verskem oziru. Tudi do tega za rimsko državo res odločilnega momenta bi ne bilo prišlo, če bi Dioklecijan, ki je bil tedaj še vedno pri življenju, ne bil zasnoval in izvel razdelitve rimske države.

Čudno! Ta mož je hotel rimsko državo napraviti trdno in veliko. Zato jo je razdelil; zato je skušal krščanstvo uničiti, da bi v poganstvu zadobila pogoj notranje moči. In sedaj je moral iz Salone gledati, kako je njegova razdelitev najprej vrgla državo v najhujše notranje boje ter jo oslabila in kako se je potem poskus, v poganstvu dati državi nov preporod, popolnoma izjalovil. In sedaj še ta spopad! Res, človek obrača, Bog pa obrne! Hotel je s svojimi načrti krščanstvo poraziti, a Bog je porabil ravno iste načrte za poraz poganstva.

* * *

Odločitev med dvozvezama je morala pasti čim preje. Konstantin ni čakal Licinija, ki je bil predaleč, ampak dobro zavedajoč se, da odločuje le hitro postopanje, jo je vdaril s svojimi legijami čez Alpe v Italijo proti sovražniku, ki je bil petkrat močnejši kot on. Bilo je silno drzno, kar je Konstantin počel, in tvegalo je res veliko. Evzebij nam slika njegovo psihologično stanje in pripoveduje, kako se je v svojih morečih skrbih konečno Konstantin odločil, prositi pomoči onega Boga, katerega je oče njegov častil in od katerega je on v nasprotju z vsemi drugimi vladarji, ki so bogovom služili, dosegel najlepših vspehov¹.

In tedaj se je zgodilo ob vznožju Alp v zgornji Italiji, da je Konstantin jasnega dne hitro popoldne zagledal na nebu neposredno nad solncem iz intenzivne svetlobe obstoječe znamenje križa, nad znamenjem pa besede: *Τόση νίκη*, v tem (znamenju) zmagaj! Tudi vojaki so prikazen polni osuplosti zapazili. Razmišljal je, kaj bi to pomenilo; in po noči se mu je prikazal Kristus z znamenjem, ki ga je bil videl na nebu; naročil mu je, naj po tem znamenju napravi vojaško znamenje in naj se ga v boju posluži kot blagosodne zaščite. Konstantin je to izvršil. Dal si je tudi razložiti od krščanskih duhovnikov pomen znamenja in se poučiti gledé Kristusa ter sklenil, Kristusu z vsem srcem služiti².

¹ Eusebius, Vita Constantini I, 27.

² Eusebius, Vita Constantini I, 30—32. — Evzebij pripoveduje, da mu je Konstantin s prisego zatrdil resničnost prikazni; tudi povdarja pri vsaki priliki,

Z zaupanju na božjo pomoč, v znamenju križa in zatorej kot predstavitelj krščanskega načela je šel Konstantin od tukaj dalje na delo proti Maksenciju. Zapodil je v beg njegove predčete in prišel pred Rim. Maksencij je v mestu praznoval svojo petletnico v zavesti gotove zmage¹. Konstantin pa je dal svojim vojakom na ščitih napraviti začetne črke Kristusovega imena.

Dne 28. oktobra l. 312 se je vnela ob Tiberi pri Milvijskem mostu² tik Rima na njegovi severozapadni strani večno znamenita bitka. Prvikrat v svetovni zgodovini sta si stala tedaj nasproti branitelj krščanstva in zaščitnik poganstva, da z mečem v roki odločita usodo dveh diametralno nasprotujočih svetovnih naziranj v veliki svetovni rimski državi. V znamenju in moči križa je Konstantin začel to veliko bitko. Njegova zmaga je bila popolna. Maksencijeva vojska je bila razbita in razkropljena; Maksencij sam je našel smrt v valovih Tibere; kakor kamen, kakor svinčena masa se je potopil v globočino, piše Evzebij³.

Zaščitnik poganstva v zapadni polovici rimske države je bil vničen. Zaščitnik krščanstva pa je prvikrat tedaj med nepopisnim entuziazmom vse nepregledne množice stopil v Rim kot njegov gospodar in se v triumfu podal na Kapitol⁴. Eden najsvečanejših trenutkov v zgodovini človeštva stopa tukaj pred nas. Konstantin mu je vtisnil pečat s tem, da je dal kipu, ki so mu ga Rimljani postavili na Kapitolu v spomin tega trenutka, položiti v desno roko znamenje križa, pod kipom pa v podložku izdolbsti napis: »V tem blagonosnem znamenju, ki je znak prave moči in kreposti, sem Vaše mesto osvobodil jarma trinoškega gospodstva; osvobojenemu rimskemu ljudstvu in senatu pa sem priboril prejšnjo diko višine in sijaja.«⁵ Zmagal je križ...

* * *

da je Konstantin dosegel svojo zmago le s pomočjo božjo. Isto potrjuje Konstantinovo vedenje po zmagi; isto vojno znamenje »labarum« s Kristusovim monogramom; isto Laktancij v svojem delu *De mortibus persecutorum* pogl. 44; isto napis na Konstantinovem slavoloku v Rimu, kjer sam poganski senat pripisuje vspanje Konstantinovega orožja naklonjenosti božanstva; isto novci iz onega časa, ki nosijo Kristusov monogram. In le opiraje se na historično resnico zgoraj navedene prikazni moremo zadostno razložiti vso politiko Konstantinovo v rimski državi.

¹ Lactantius, *De mortibus persecutorum* 44. — ² Ibid.

³ Eusebius, *Vita Constantini* I, 38; H. E. IX, 9.

⁴ Eusebius, *Vita Constantini* I, 39.

⁵ Eusebius, H. E. IX, 9; *Vita Constantini* I, 40.

Zmagal je tudi na vztoku. Licinij, tedaj Konstantinov zaveznik, je porazil 30. aprila naslednjega leta 313 svojega nasprotnika Maksimina pri Odrinu v Traciji in strl njegovo moč¹. Deset let pozneje pa se je moral Konstantin boriti z Licinijem, ki je med tem od njega odpadel in poln strasti pričel skruniti nedolžnost in žensko čast ter preganjati kristjane. Spet je prišlo pri Odrinu dne 3. julija 324 do bitke, kjer je bil Licinij poražen in potem 18. septembra istega leta pri Hrisopolju ob Bosporu strt in vjet. Znamenje križa je bilo tudi tukaj na čelu Konstantinove vojske. Duhovniki, ki jih je Konstantin imel pri sebi, so neprenehoma molili k Bogu za zmago. Licinij pa se je bil obrnil za pomoč k malikom in jim v ta namen donášal daritve. »Z najsrमतnejšim znamenjem onečašča nasprotnik svojo vojsko,« je tedaj Licinij govoril. »In ker stavi v to znamenje svoj up, zato gre z orožjem v roki ne toliko proti nam, ampak proti bogovom, katere je oskrnil. Današnji dan bo torej jasno izkazal, kdo izmed naju se pušča voditi od slepe zmote; on prinese odločitev gledé bogov, ki jih častimo mi, in gledé onih, ki jih častijo nasprotniki!«² — Prinesel je res odločitev, toda ne v Licinijevem zmislu. Konstantin je zmagal tudi na vztoku v znamenju križa!

V. Konstantinov milanski edikt l. 313.

Zmaga, izvojevana v znamenju križa 28. oktobra l. 312 ima svoj veliki pomen od Konstantina. Napis, ki si ga je Konstantin dal napraviti k svojemu kipu na Kapitolu, nam svedoči, da je bil zmagalec globoko prepričan, komu se ima za vseh zahvaliti. To prepričanje je od tedaj dalje postalo pravec za vse njegovo zasebno in javno življenje; ono mu je tudi narekovalo pota pri političnem delu v državi. Konstantin, od l. 312 samosvoj vladar na zapadu in od l. 324 dalje v vesoljni rimski državi, je svoje velike zmožnosti dosledno do svoje smrti l. 337 dejstvoval pod silnim vtisom zmage pridobljene v znamenju križa. Tu je veliki pomen bitke pri Milvijskem mostu. Konstantinovo delovanje je plod prepričanja, da je poganstvo zmotna religija, krščanstvo pa z vsemi svojimi nauki edino upravičeno živeti in vladati.

Milanski edikt iz pomladi l. 313³ je prva posledica zmage pri Milvijskem mostu.

Edikt preklicuje najprej vse naredbe in odloke, ki so se bili prej izdali proti kristjanom; potem razglašá popolno svobodo krščanskega

¹ Lactantius, De mortibus persecutorum 45. 46.

² Eusebius, Vita Constantini II, 5.

³ Eusebius, H. E. X, 5. — Lactantius, De mortibus persecutorum 48 ga datira s 15. junijem l. 313.

veroizpovedanja: vsakdo sme postati kristjan; nihče mu radi tega ne sme napravljati niti najmanjše sitnosti; kristjani smejo popolnoma prosto živeti in nastopati javno in zasebno v zmislu svojega verskega prepričanja; dalje določa, da imajo kristjani dobiti brezpogojno vse konfiscirano imetje nazaj, ravno tako njih cerkve kot korporacije, s čemur se je Cerkev priznala kot juridična oseba in njej kot taki neovirano prosto življenje; konečno izreka, da povrne država vsakemu škodo, ki bi mu iz restituiranja cerkvenega imetja nastala.

Edikt se je moral vsem po celi državi razglasiti; njegove določbe so se morale čim preje izvršiti; državnim uradnikom pa je bilo naročeno, da gredo kristjanom z vso svojo avtoriteto in z vso blagohotnostjo na roko.

* * *

Zmagalo je torej načelo neodvisnosti: »Idite in učite vse narode!« »Karkoli boš zvezal na zemlji, bo zvezano v nebesih...!« »Pasi moje ovce!«

Zmagalo je načelo, da ima religija svojo posebno najvišjo suvereno oblast: »Dajte Bogu, kar je božjega, cesarju, kar je cesarjevega;« pogansko načelo pa: »Ius sacrum est ius publicum — religija je stvar države,« je bilo poraženo.

Zmagalo je načelo ekskluzivnosti: »Kdor veruje bo zveličan; kdor ne veruje bo pogubljen.«

Zmagal je nauk o Kristusu, na križ pribitem, judom v pohujšanje, poganom pa neumnost¹. Zmagal je Kristus: »Ja z sem pot, rešnica in življenje.« Njegova Cerkev je zadobila po nekrščenem vladarju prostost, kakor je dandanes ne vživa v taki meri v nobeni državi in sploh prav nikjer na svetu.

Milanski edikt pomeni popolno kapitulacijo poganske rimske države pred krščanstvom. Z njim pričanja brez dvoma nova doba v razvoju človeške družbe².

* * *

Kdo bi si mogel predstavljati občutke, ki so ob teh dogodkih polnili srca kristjanov! Nekaj divnega je prostost. Bog ni ustvaril človeka za suženjstvo. In če se človek, če se kateri narod ali katera

¹ 1 Kor 1, 23.

² Dioklecijan je vse to še doživel; umrl pa je še isto leto 313. Konec njegov je bil žalosten: sredi svojega prekrasnega, razkošnega dvora v sedanjem Spljetu je trpel na fiksni ideji, da ga drugi preganjajo; strah in pobitost sta se ga polaščala; duh se mu je omračeval, blaznost se je pojavljala, tako je končal.

legitimna družba bori za prostost, tedaj se bori le za neko dobro, ki ji pristojna po božji volji sami; in trpljenje, ki ga prenaša zanje, in kri, ki jo zanje preliva, to vse je darovano za nekaj v sebi vzvišenega in plemenitega. Ni pa družbe na svetu, ki bi toliko in tako stalno ljubila prostost kakor katoliška Cerkev. Kri nešteti množic za dobe preganjanj v rimski državi je bila prelita za pridobitev prostosti. Tudi s tega vidika lahko presojamo mučeništvo, ki nam tako podaja presretnost in kar naravnost grandiozen dokaz, kako Cerkev ljubi prostost, za katero pošilja v muke in smrt nepregledne vrste svojih najboljših članov.

Toda muke ostanejo vedno le muke in trpljenje vedno le trpljenje. Čim dalje trajajo in čim hujše so, tem silnejše je hrepenenje po oddihu in osvoboditvi. In zatorej moremo vsaj od daleč razumeti neizmerno veselje kristjanov, ki so sedaj po ediktu iz temnih, zaduhlih podzemeljskih rovov v katakombah prihajali na prosto in tu brez strahu in neovirano hvalili in molili Kristusa, zidali svetišča in proslavljali velikega ljubljenelega Konstantina.

»Zatorej dajmo zapeti nove pesmi, kakor nam to svete knjige vele- vajo,« — piše sodobni pisatelj Evzebij ob pogledu na veliki preobrat — »ko nam je vendar sedaj podeljeno, da smo po vsi tisti neizrekljivo tla- čeči grozoti priča tem slovesnim dogodkom in jih moremo praznovati. O koliko premnogo svetnikov in mučencev božjih je s celim srcem hrepe- nelo, dočakati in doživeti vse to v tem življenju, a ni jim bilo dano ne eno ne drugo! Oni so sicer z brzimi koraki hiteli naprej in so dosegli nekaj neprimerno boljšega in vzvišenejšega, v sama nebesa so bili spre- jeti k rajski slasti vživanja božjega; mi pa priznavamo, da nismo tega zaslužili, kar vživamo sedaj; osupli se divimo veličini nebeške dobrote in slavimo z vsemi močmi Boga, ki nam jo je dal.«¹

»Kako drag in tako željno pričakan pogled se je nudi očem,« — pravi isti pisatelj na drugem mestu — »ko so zrle posamezna mesta, kjer se je slovesno obhajalo posvečevanje cerkvâ in kjer so se blagoslavljalâ nanovo sezidana svetišča! Škofje so se zbirali, romarji prihajali skupaj od zunanjih in oddaljenih krajev, medsebojna ljubezen in dobrohotnost se je kazala povsod... Bila je moč svetega Duha, ki je prevevala vse ude: eno srce je bilo v vseh, isto versko navdušenje in en slavospev, ki je v čast božjo kipel iz ust vseh...«

»Vsi ljudje, oproščeni tiranskega gospodstva, so se sedaj varno in prosto gibali; rešeni so bili zla, ki jih je tlačilo prej, in vsak je po svoje izpoznaval, da je Bog, ki se je izkazal kot zaščitnik dobrih, edino-le pravi Bog. Posebno pa smo občutili mi, ki smo bili postavili vse svoje nade v Kristusa, nepopisno radost in nekaj kakor nebeško veselje je sevalo z obličja vseh, ko smo videli, kako se vsi kraji, ki jih je brezbožnost tirana razdejala, zopet kakor iz dolgotrajne smrtonosne boleznî oživljajo, kako se svetišča zopet vzdigujejo s tal do vrtoglavih višin in kako s svo- jim mnogim večjim sijajem prekašajo ona, ki so nam bila prej odvzeta.«²

¹ Eusebius, H. E. X, 1. — ² Eusebius, H. E. X, 3.

»Ko so bili brezbožneži odstranjeni, so se solnčni žarki zopet čisti in jasni pokazali, kakor da bi bil zginil oblak trinoške strahovlade. In tistim, ki so prej sedeli v smrtni temi in senci, so donašali odslej najlepši žarki ljubezni dneve radosti. Nihče se ni več spominjal prošlih muk; ves strah pred trpljenjem, ki je tlačil vse ljudi, je zginil popolnoma. In oni, ki so pravkar bili še pobiti, so zrli drug na drugega z radostnim obličjem in veselim pogledom. S slovesnim petjem in slavonspevi so brez prestanka proslavljali najprej Boga, kralja vseh, kakor so se bili naučili, potem zmagovitega avgusta in preljubznive ter Bogu preljube njegove sinove cesarje. Ni več motil ne spomin na pretekle nesreče ne spomin na brezbožna dejanja, ampak vživali so se sadovi sedanjih dobrot, ki so bili združeni z upom in pričakovanjem prihodnjih.«¹

Vse to je bilo Konštantinovo delo. Milanski edikt je bil resno zamišljen le od njega. Licinij, ki ga je bil tudi podpisal, je svoje pravo notranje mišljenje kmalu pokazal; zato je Konštantin postal proti njemu kakor proti Maksenciju. Licinij je bil poražen kot zaščitnik poganstva. Razglasitev prostosti katoliške Cerkve v vesoljni rimski državi je izključno Konštantinova zasluga.

VI. Milanski edikt kot program Konštantinovega življenja.

Da je Konštantin sledil pri razglasitvi edikta le svojemu notranjemu prepričanju, nam dokazuje njegovo javno in zasebno življenje. Zato tudi nekaj o tem v ilustracijo zmagavnega prodiranja krščanstva potom Konštantina.

Svojo mater Heleno, katero je tako ljubil in spoštoval, da so ga radi tega kar blagrovale², je privedel h krščanstvu in ji dal na razpolago državne zaklade, da jih je mogla poljubno porabljeti za zidanje krščanskih hramov božjih in za krščanska dela usmiljenja³. Svoje sinove je dal krščansko vzgojiti. Svoji novi prestolnici ob Bosporu je vtisnil skoz in skoz krščanski pečat; niti najmanjšega poganškega znaka ni dovolil tam napraviti⁴; cesarska palača je imela povsod le krščanske embleme; v nje najlepšem prostoru pa je dal napraviti križ iz zlata in dragih kamenov.

Evzebij nam v življenjepisu Konštantina našteva različne njegove čine na korist katoliške Cerkve. In teh je jako mnogo.

1. Cerkvi kot taki je dal l. 321 pravico sprejemati zapuščine; njeno imetje je oprostil vseh davkov in ji prisodil gotove prispevke iz državnih dohodkov; tudi ji je podelil privilegij azila. Te pravice kakor tudi marsikatero druge določbe so tukaj posledica popolne paritete s poganstvom, čegar templji so kot juridične osebe že od nekdaj imeli to, kar je sedaj Konštantin Cerkvi naklanjal.

¹ Eusebius, Vita Constantini II, 19. — ² Eusebius, oc. III, 47.

³ Eusebius, ibid. — ⁴ Eusebius, oc. III, 48. 49.

2. Katoliškemu duhovništvu je podelil imuniteto od vseh javnih službenih opravil, da bi se nemoteno moglo oddajati svojemu poklicu. Duhovnikom je določil prispevke iz državne blagajne. Leta 320 je v prilog svečeniškega devišstva odpravil stoletja staro Lex Iulia et Papia Poppaea. Leta 333 je podelil s posebnim zakonom škofom sodno oblast celo v civilnih zadevah in sicer v takem obsegu, da ni bil dovoljen priziv od njih razsodbe na kako drugo instanco.

3. V zmislu krščanskih нравnih zakonov je izdal celo vrsto postav in odredb. L. 321 je bila nedelja proglašena za celo državo kot Bogu posvečen dan, kjer morajo počivati vsako težko delo in vse sodne razprave. Mnogo je napravil za čistost in nerazdružnost zakona. Leta 320 je določil stroge kazni za nasilno odvedbo deklet, l. 326 za priležništvo, l. 331 za razporoko. — Očetovski oblasti je popolnoma odvzel pogansko navado, poljubno razpolagati s smrtjo in življenjem novorojencev. — Zelo je olajšal pogoje za osvobojenje sužnjev. — Odpravil je iz spoštovanja do Kristusove smrti kazen smrti na križu. Prepovedal je vtiskati znake sramote zločincem na čelo. L. 325 je izšla odredba, da se zločinci ne smejo več obsoditi k gladiatorskim bojem, ampak k delu v rudokopih.

4. Pozitivno je delal za okrepitev in razširjenje krščanstva s tem, da je važna uradniška mesta oddajal kristjanom, da je n. pr. l. 324 uradnikom prepovedal, obračati se za nasvete k divinaciji, in da jim je konečno sploh prepovedal, vdeleževati se javnih poganskih daritev. S tem pa je tudi poganstvo prenehalo biti religija države. — Olajšal je spreobrnitev iz židovstva v katoliško cerkev, pod kaznijo pa kristjanom prepovedal prestop v židovstvo.

* * *

Poganstvu je drugače pustil enake pravice s krščanstvom, zato ni proglasil katoliške vere za vero države. Toda njegove simpatije so bile pri katoliški cerkvi. Poganov ni izzival nikjer. Konstantin je bil velik politik. To se jasno vidi tudi v okolnosti, da si je obdržal dostojanstvo vrhovnega nadzorstva poganskega bogoslužja. Mnogi mu to štejejo v greh, češ to dokazuje, da je v srcu ostal še vedno le pogan; toda pri tem pozabljajo ali pa spregledujejo, kaj je Konstantin kot pontifex maximus delal! Kot pontifex maximus je imel vso pravico, pogansko bogoslužje urejevati po svoji volji. Nihče mu pri tem ni smel kaj očitati. Konstantin se pa te pravice nikdar ni posluževal v korist poganstva.

L. 319 je prepovedal prinašanje daritev privatnega značaja. Odpravil je dalje vse bogoslužje, ki je bilo združeno z nenravnimi deja-

nji; zatorej je dal zapreti in podreti Venerine templje v Afaki in Heliopolju, ravnotako Eskulapijev tempelj v Egi in Nilov v Heliopolju. Zanemarjenih poganskih svetišč ni dal popravljati, ampak pustil jih je razdejati.

Strogo je zabranil, da bi se kipi njegove osebe postavljali v poganskih templjih in po navadi prejšnjih časov častili. Konstantin je tako kot pontifex maximus samega sebe izbrisal iz vrst bogov, kamor so bili njegovi predniki na cesarskem prestolu zašli; on je zatrl božanski kult cesarjev in s tem vničil enega najznačilnejših znakov poganske države¹.

Pa tudi drugim bogovom ni dosti prizanašal. Od malikov in kipov bogov je ukazal odnesti vse zlate, srebrne in druge okraske in te dragocenosti oddati državnemu zakladu; umetniško izdelane kipe bogov in bajeslovnih oseb pa je dal postaviti ob javnih cestah in trgih v Carigradu kot zanimivo in ceno olepšavo.

Tako je deloval Konstantin kot pontifex maximus. Vsakdo vidi, čemu mu je to dostojanstvo služilo!

Na drugi strani pa ga gledamo, kako žrtvuje s svojo materjo kar neizmerne zaklade za zidanje veličastnih svetišč v razpolago katoliški cerkvi in nje zunanjo povzdigo. Tedaj je dal on in njegova mati postaviti z vsem sijajem in bleskom opremljene svete stavbe: cerkev božjega groba v Jeruzalemu, cerkev vnebohoda na Oljski gori, cerkev Kristusovega rojstva v Betlehemu; potem bazilike: vatiškansko, lateransko, sv. Pavla, sv. Križa v Rimu; dalje svetišča v Antiohiji, v Nikomediji, v Carigradu itd.

Njegova želja je bila, da bi vsi sprejeli katoliško vero², toda siliti ni hotel k temu nikogar. In kar ganljivo je čitati pri Evzebiju, kako je Konstantin ob dogodkih z Donatisti in Arijem želel mir med kristjani; kako se je zavzemal za ureditev verskega življenja v Cerkvi; s kako nežno skrbjo je pomagal do srečnega izida prvega ekumenskega koncila v Niceji l. 325.

* * *

Milanski edikt ni bil samo delo Konstantina, on je tvoril tudi program in vsebino celega njegovega življenja, ki je bilo končno venčano s sprejemom sv. krsta. Tragični dogodki v njegovi družini nam le govorijo, da se Konstantin ni mogel povspeti do one višine popolnosti, kjer častimo njegovo od njega tako nežno ljubljeno mater sv.

¹ Eusebius, Vita Constantini IV, 16.

² Eusebius, Vita Constantini II, 56.

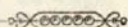
Heleno. Ampak da mu je zgodovina, ta pravična presojevateljica dobrega in slabega, velikega in malega, že davno res z vso pravico dala častni pridevek Veliki, to je gotovo vsem v zadoščenje. Vse tisto neizmerno kulturno delo, ki ga je Cerkev izvršila na barbarskih narodih Evrope, razvoj svetega meniškega življenja, presenetljiva povzdiga cerkvene, posebno stavbinske umetnosti, odprava suženjstva, posvetitev in prepород družine, varstvo otroka, dostojanstvo žene, spoštovanje prostosti in človekove osebnosti, popolna preobrazba človeške družbe, čast avtoritete, vse to se je neovirano začelo z milanskim ediktom, s programom, ki ga je Konstantin z železno voljo tako dosledno, velikodušno in vendar tako modro izvajal od lastne osebe počenši po celem tedaj znanem svetu.

Bil je mož velikega duha, ki je s čudovito bistrumnostjo, a gotovo v luči in pod vtisom prikazni križa na nebu in silne zmage ob Milvijskem mostu kar intuitivno zrl na ves položaj v rimski državi in ta položaj modro izrabil, ne zase, tudi ne več za poganstvo, ki ga je videl brez notranje moči in brez prihodnosti, ampak za katoliško cerkev. In tako je postalo delo njegovega življenja neprimerno večje kakor delo kateregakoli drugega vladarja. Bog si ga je izbral, da je Cerkvi dal popolno prostost in ž njo odprl pota k nepreglednim blagonsnim posledicam.

Toda pozabiti ne smemo, da si je morala Cerkev najprej sama izvojevati moralno zmago nad poganstvom in tako ona sama pripraviti tla tudi tistemu času, kjer ji je Konstantin kot zastopnik in branitelj krščanstva odločil fizično zmago v rimski državi.

Moralno zmago pa si je pridobivala in tla je Konstantinu pripravljala s svetim življenjem svojih članov in s potoki krvi svojih mučencev, s svetništvom torej in mučeništvom, z neodoljivo živo pričo, da je resnica, kar ona predstavlja in uči. Tako se je izpolnilo tedaj, kakor se še vedno izpolnjuje sedaj, kar je Kristus tako globoko izpovedal in razglasil: »Resnica vas bo osvobodila.«¹

¹ Jan 8, 32.



2.

Nauk grških apologetov II. stoletja o Jezusu kot zveličarju.

Spisal prof. dr. F. K. Lukman.

(Konec.)

Drugi del.

I. Mučenec Justin.

§. 2. Odrešenje po Jezusu Kristusu.

Odrešenje je prostovoljni dar božje dobrotljivosti. Izvršil ga je Jezus Kristus, včlovečeni Logos božji. To misel izraža Justin prav jasno v 116. poglavju Dialoga s Tryphonom: *διὰ τῆς παρὰ τοῦ ἡμετέρου Ἰησοῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς χάριτος...*¹ Kristusovo delo od včlovečenja do smrti je božja odredba, zveličavna naredba, *οἰκονομία*. Tega izraza Justin v apologiji ne rabi, pač pa v Dialogu. *Οἰκονομία* je včlovečenje Logosa in rojstvo (Dial. 45 in 120), trpljenje in smrt na križu (Dial. 30 31 67 in 103)². Karkoli je Kristus storil ali pretrpel, je imelo namen, dovršiti božjo oikonomijo (*οἰκονομία τοῦ θεοῦ*)³.

Οἰκονομία, torej tudi Kristusovo delo, ima namen, rešiti in zveličati človeka. To pravi že Odrešenikovo ime Jezus, ki pomeni *σωτήρ*⁴. Po Kristusu zadobimo odpuščanje grehov⁵, se spreobrnemo k Bogu⁶, kratko, Kristus nas je odrešil.

Iz tega že sledi, da Justin ne pripisuje zveličavne moči edinole Jezusovemu učenilstvu. Gotovo ga v apologijah zelo povdarja.

¹ D 116 (II 414 DA).

² O pojmu *οἰκονομία* pri Justinu prim. Otto II 369¹².

³ O Gospodovem trpljenju pravi Justin (po Ottovem latinskem prevodu): *Verum non idcirco omnia eum sustinuisse confessus sum, ut per haec iustificaretur, sed ut dispensationem perficeret (ἀλλὰ τὴν οἰκονομίαν ἀπαρτίζοντα), quam volebat pater eius et universorum creator et dominus et Deus. D 67 (II 238 D). Cfr. J. Sprinzl, Die Theologie des hl. Justinus d. M. Theol.-prakt. Quartalschrift 38, 271.*

⁴ A I 33 (I 102 C). A II 6: *Iesus vero et hominis et salvatoris nomen et significationem habet. Etenim et homo, ut antea diximus, factus est de Dei et patris voluntate editus pro creditibus hominibus et ad eversionem daemonum (I 214 E). V opombi k temu mestu opozarja Otto, da spravlja Justin ime Jezus v stik z glagolom *ἰάομαι*. Kristjani ozdravljajo v tem imenu obsedene: *ἐπαρκίζοντες κατὰ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ... ἰάσαντο καὶ ἔτι νῦν ἰῶνται*. A II 6 (I 216 B). Slično A II 13 (I 238 D) in drugod. To razlago imajo tudi Klemen iz Aleksandrije, Eusebios, Kyrillos iz Jeruzalema.*

⁵ D 54 (II 182); D 116 (II 416 B) — ⁶ D 30 (II 102 C).

Kdor pa skuša po v. Engelhardtovem in Harnackovem zgledu zmanjšati pomen Jezusovega življenja in posebno trpljenja in smrti za odrešenje, umeva popolnoma napačno soteriologijo našega apologeta. Včlovečenje in življenje včlovečenega Logosa ima le en namen, naše zveličanje. Logos je zaradi nas človek postal, da bi se vdeležil našega trpljenja in nas tako ozdravil (*ἵασιν ποιήσῃται*)¹. Višek in dovršitev odrešenja pa je trpljenje in smrt na križu. Kristusovo trpljenje je zveličavna skrivnost². Temu ugovarjajo protestantski učenjaki liberalne struje. Harnack trdi, da se Justinu kar noče posrečiti, da bi našel soterološki pomen Jezusovega življenja in trpljenja³. Engelhardt meni, da ima Kristusova smrt za Justina samo zato pomen, ker jo spravi v zvezo s Gospodovim poveličanjem⁴. »Tod, Auferstehung und Himmelfahrt sind unentbehrlich für den Übergang aus der irdischen Existenzweise in die himmlische.«⁵

Justin govori mnogokrat o Kristusovem trpljenju in njegovi smrti. Na te dogodke se sklicuje proti doketičnim zmotam. Smrt in trpljenje potrjuje prerokovanja stare zaveze, ponižanje v trpljenju mu jamči drug prihod v slavi in veličastvu, ko imenuje Kristusovo ime, dostavlja večkrat zgodovinske pripombe. Vsled enostranskega upoštevanja teh mest, kjer Justin seveda ne omenja soteriološkega pomena Gospodovega trpljenja, so imenovani učenjaki popolnoma prezrli one izjave, kjer pripisuje apologet krvavi smrti na križu zveličavno moč⁶. Tudi Wirtzu ne morem brezpogojno slediti, ko piše: »Da aber anderseits nach dem Apologeten auch die Menschwerdung des Herrn, dessen Geburt, die Anbetung der Magier, der Sieg über den Teufel bei der Versuchung und nicht minder auch die Lehre Jesu erlösende Wirkung gehabt haben, so müssen wir sagen, daß Justin nicht durch eine einzelne Tatsache, sondern vielmehr durch

¹ A II 13 (I 234 D). — ² τὸ σωτήριον μυστήριον D 74 (II 264 A).

³ A. Harnack, DG I⁴ 542 nsl.

⁴ M. v. Engelhardt, Das Christentum Justins d. M. 183.

⁵ M. v. Engelhardt oc 186.

⁶ Po v. Engelhardtovih mislih — in v bistvenih točkah se ž njim ujema A. Harnack — se je Justin prav malo vglobil v krščansko mišljenje. »Doch würde man sich täuschen, wenn man meinte, es müsse sich für derartige Wendungen, wie die auf das Blut Christi bezügliche, immer auch ein entsprechender, klarer Gedanke nachweisen lassen. Das ist keineswegs überall möglich. Justin nimmt diesen und ähnliche Sätze einfach aus dem Sprachgebrauch der Gemeinde herüber. Je weniger er mit denselben etwas anzufangen weiß, desto klarer tritt an dem Gebrauch, den er von ihnen macht, die Abhängigkeit zu Tage, in der er sich dem Gemeindeglauben gegenüber befand. Mochte er den vollen Sinn der in der Gemeinde üblichen Redewendungen auch noch so wenig erfaßt haben und in die oft gehörten Formeln einen fremdartigen Inhalt hineinlegen: er behandelte sie mit Ehrfurcht, mit der sie ihm mitgeteilt wurden...« M. v. Engelhardt oc 184.

das gesamte Leben und Wirken des Gottmenschen die Erlösung vermittelt werden läßt.«¹ Tako splošno velja trditev samo o uničenju hudičeve oblasti (κατάλυσις τῶν δαιμόνων), ne pa o odrešenju sploh. Odrešenje od greha pripisuje Justin Jezusovemu trpljenju, njegovi krvi in smrti na križu.

1. Odrešenje od greha.

Tri vrste izjav o odrešenju po Kristusovem trpljenju in njegovi smrti se dajo pri Justinu razločevati. Odrešenje mu je ozdravljenje (ἰασις), zadoščenje za greh in pa očiščenje.²

Kristus se je včlovečil, da bi se vdeležil našega trpljenja in nas tako ozdravil³. Po njegovih ranah smo mi grešniki ozdraveli⁴ in imajo vsi ljudje priložnost ozdraveti⁵. Bronasta kača, katero je Mojzes povišal v puščavi, je imela skrivnostni pomen: značila je zmago nad pekleno kačo, ki je povzročila Adamov greh, in označevala vsem, ki verujejo v Križanega, ozdravljenje od ran, ki jim jih je kača zadala, t. j. hudobnih dejanj, malikovanja in drugih krivičnosti⁶.

Kristusova smrt je bila zadoščenje za grehe ljudi. Vzel je trpljenje na se, da bi očistil ljudi vse hudobije⁷. Največkrat govori Justin o tem, ko razlaga starozakonske prerokbe in predpode. V 111. poglavju Dialoga n. pr. piše: »In one, ki so bili v Egiptu rešeni, ko so bili prvorojenci Egipčanov pokončani, je rešila kri velikonočnega jagnjeta . . . Velikonočno jagnje pa je bil Kristus, ki je bil pozneje darovan, kakor tudi Izaija pravi: Kakor jagnje je bil peljan v smrt. In pisмено je sporočeno, da ste ga o veliki noči prijeli in ga o veliki noči križali. Kakor je pa one v Egiptu rešila kri velikonočnega jagnjeta, tako bode Kristusova kri rešila smrti nje, ki verujejo.«⁸ V 40. poglavju Dialoga vidi Justin predpodo Kristusove daritve na križu v velikonočnem jagnjetu, ki so ga pekli v podobi križa (σχηματιζόμενον ὁμοίως τῷ σχήματι τοῦ σταυροῦ), za predpodo ima kozla, ki so ga na postni dan (ἐν τῇ νηστεῖα) zaklali pred mestom za grehe⁹. Kristus je daritev (προσφορά) za vse grešnike, ki se hočejo spokoriti¹⁰.

¹ J. Wirtz, Die Lehre von der Apolytrosis 87.

² H. Behm, Bemerkungen zum Christentum Justins d. M. Zeitschrift für kirchl. Wissenschaft und kirchl. Leben III (1882) 480; A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 192.

³ A II 13 (I 238 D). — ⁴ D 43 (II 144 D). — ⁵ D 137 (II 484 D).

⁶ D 94 (II 342 A); cfr D 91 (II 334 AB).

⁷ D 41 (II 138 A); cfr D 117 (II 418 A).

⁸ D 111 (II 394 C—396). — ⁹ D 40 (II 136 D).

¹⁰ D 40 (II 136 D). Kristusa imenuje daritev (προσφορά) tudi v D 13 (II 46 D).

Justin uči čisto jasno nadomestno zadoščenje (*satisfactio vicaria*). Za direktni dokaz ne morejo služiti ona mesta, kjer pravi apologet, da je Kristus trpel za (ὁπέρ) človeštvo¹. Ὅπέρ ne pomeni za = namesto, temveč za = v prid, kakor opozarja po pravici Semisch². Toda ako smatra Justin smrt za kaznen in pravi, da jo je Kristus prostovoljno pretrpel v odrešenje človeštva, uči implicite nadomestno zadoščenje³. Seveda spekulativno razvite teorije o zadoščanju pri apologetu drugega stoletja ne bomo iskali. Direktni dokaz za *satisfactio vicaria* je pa 95. poglavje Dialoga s Tryphonom⁴. V 93. poglavju očita Justin judom, da ne izpolnjujejo dvojne zapovedi ljubezni. Ko so usmrtili Kristusa, so dosegli višek svoje hudobije, sedaj pa preganjajo še one, ki imajo Križanega za obljubljenega Mesija. »Vrhtega (πρὸς τοῦτοις) skušate dokazati (da bi se opravičili; prim. pogl. 95), da je bil oni (Kristus) križan kot sovražnik božji in proklet.«⁵ To hoče Justin zavrni. V 94. poglavju izvaja, da je Bog vkljub prepovedi, izdelovati podobe⁶, Mojzesu ukazal, da poviša bronasto kačo na križu kot predpodobo Kristusove zveličavne smrti. »Kakor je Bog po bronasti kači dal napraviti znamenje (= predpodobo križa) in je brez krivde, prav tako je v postavi tudi prokletstvo nad križanimi (izrečeno); prokletstvo pa ni naperjeno proti Maziljencu božjemu, po katerem je (Bog) vse odrešil, ki so storili prokletstva vredna dejanja.«⁷ V 95. in 96. poglavju sledi utemeljevanje te trditve. Tu je treba ločiti dve vrsti misli, kakor Fleming prav opozarja⁸. 1. Vsak, ki visi na križu, je

¹ n. pr. A I 63; D 73; 88; 134 i. dr.

² C. Semisch, Justin der Märtyrer II 424.

³ J. Schwane, Dogmengeschichte der vornizänischen Zeit² 214; cfr. J. Tixeront, Histoire des dogmes I² 243.

⁴ J. A. Dorner, Entwicklungsgeschichte I² 418 f; J. Schwane, Dogmengeschichte der vornizänischen Zeit² 215; J. F. S. Muth, Die Heilstat Christi als stellvertretende Genugtuung. München 1904, 180; J. Rivière, Le dogme de la Rédemption 115; K. Staab, Die Lehre von der stellvertretenden Genugtuung Christi. Paderborn 1908, 131; A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 191. — Protestantski dogmatik Ch. E. Luthardt, Kompendium der Dogmatik. 10. Aufl. Leipzig 1900, 237 piše: »Za daritev, in s to so spajali navadno tudi pojem nadomestitve, so smatrali Jezusovo smrt od začetka,« ter se sklicuje za to trditve na Justina, Dial. 40 in 95. — W. Fleming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 31 meni, da izpričuje Dial. 95 zadostivni (skoraj da nadomestni) pomen Kristusove smrti. Zakaj je Fleming, ki sicer objektivno sodi, v tem vprašanju tako plah in neodločen, mi ni razvidno.

⁵ D 93 (II 340 C). — ⁶ Ex 20, 4; Dt 21, 8. 9.

⁷ D 94 (II 344 C). Tertium comparationis je v tem, da je povišanje bronaste kače in Kristusova smrt na križu po volji božji.

⁸ W. Fleming, Zur Beurteilung des Christentums Justins d. M. 31.

proklet¹. Te svetopisemske besede naobračajo judje tudi na Kristusa. Toda Kristusa ni zadelo prokletstvo, zakaj on ni visel na križu, ker je storil kaj prokletstva vrednega, temveč, ker je Bog tako hotel. 2. Justin razlaga nadalje, zakaj je moral Kristus po božji volji viseti na križu. Po Mojzesovi postavi so vsi ljudje v prokletstvu, tudi judje, še bolj pa oni, ki žive v pregrehanah poganstva, zakaj nihče ne izpolnjuje natančno postave, kdor pa tega ne stori, je po besedah sv. pisma (Dt 27, 26) proklet. Bog je hotel, da vzame njegov Maziljenec prokletstvo na se². Da to stori, je moral pretrpeti smrt na križu. — Tukaj je jasno izraženo, da je Kristus zadostil namesto ljudi. Kristus je vzel v svojem trpljenju prokletstvo, ki ga je zaslužil človek, na se, da bi človeka prokletstva rešil. »Das für geht hier von selbst in das statt über.«³

Da ima Justin Kristusovo smrt na križu za spravno daritev, sledi tudi iz nazivov, ki jih rabi za Kristusa. Poleg σωτήρ⁴ se nahaja pri njem βροθός και λυτρώτης⁵, ίερέυς⁶, αρχιερέυς⁷.

Trpljenje Kristusovo in njegova smrt je Justinu sredstvo za očiščenje in odrešenje od grehov. Navedli smo mnogo izrekov, ki to zatrjujejo. Razlagaje predpodobe in prerokbe v stari zavezi ponavlja apologet to osnovno resnico. Omeniti še moramo tista mesta, kjer slavi sv. mučenik v svojih spisih Gospodov križ in navaja njegove starozakonske predpodobe⁸.

Odrešenikova smrt na križu daje sv. krstu moč, da očiščuje grehov. V prvi apologiji razlaga Justin, da je krst potreben, in pojasnjuje, zakaj se imenujejo pri krstu tri božje osebe. Imenovanje Sina in sv. Duha utemeljuje tako-le: »Tudi v imenu Jezusa Kristusa, pod Poncijem Pilatom križanega, in v imenu sv. Duha, ki je vse o

¹ Dt 21, 23; cfr Gal 3, 13.

² τὸν ἑαυτοῦ Χριστὸν ὑπὲρ τῶν ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώπων ὁ πατήρ τῶν ὄλων τὰς πάντων κατάρτας ἀναδέξασθαι ἐβουλήθη D 95 (II 344 D).

³ J. A. W. Neander, Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche II² 2, 1108, citat pri Otto, Corpus apologetarum II² 344¹.

⁴ A I 35; 61; 67; A II 6; D 6; 93; 116; 131 (ὁ δὲ οὐ ἐκλήθημεν εἰς σωτηρίαν τὴν προετοιμασμένην παρὰ τοῦ πατρὸς).

⁵ D 30 (II 102 C). — ⁶ D 19; 33; 34; 42; 86; 96; 115; 118.

⁷ D 116 (II 414 D).

⁸ Vsa ta mesta je zbral A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 194 f. Justin najde v starem zakonu mnogo tipov Kristusovega križa, n. pr. drevo življenja v raju, Noetovo ladjo, drevo, pod katerim se je Bog (Logos) prikazal Abrahamu, Jakobovo lestvico, Mojzesovo palico, sedemdeset palm elimskih, Aronovo palico itd.

Jezusu po prerokih naznanil, se razsvitljeni (ὁ φωτισόμενος, krščeneec) umije (očisti).¹ Značilna je opomba k Jezusovemu imenu. Da izvira očiščevalna moč krsta iz Jezusove krvi in njegove smrti, pravi apologet v 13. poglavju Dialoga. Malo pozneje imenuje sv. mučenik krst »kopol pokore in spoznanja božjega (cfr A I 61), ki je postavljena za greh (ἀνομία) ljudstev božjih«². Prejem krsta je trenutek, v katerem udejstvuje Kristusova smrt svojo očiščevalno moč³.

Spomin na Kristusovo trpljenje je evharistija⁴. Evharistija je daritev, ki je z daritvo na križu v tesni zvezi⁵.

Odrešenje po Kristusu je splošno, vsem namenjeno. Po Zveličarjevih ranah lahko vsi ozdravijo⁶. K psalmistovim besedam: ῥάβδον τῆς δυνάμεως ἐξαποστειλεῖ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ (Ps 109, 2) pripomni Justin: »Nas Jezus, ki se ni prišel v slavi, je poslal žezlo svoje moči v (ἐπὶ) Jeruzalem, besedo poklica in pokore na vsa ljudstva (πρὸς τὰ ἔθνη ἅπαντα), kjer so jim demoni gospodovali.«⁷ Če Justin često povdarja, da dosežejo po Kristusu zveličanje oni, ki vanj verujejo⁸, se spokore⁹, posnemajo njegove čednosti in živijo brez greha¹⁰, noče s tem omejiti splošnosti odrešenja, temveč le povedati, kaj mora storiti človek, da postane odrešenja res deležen. Da zahteva apologet z vso odločnostjo sodelovanje človekovo, že sledi iz tega, da

¹ A I 61 (I 168 E). — ² D 14 (II 50 C).

³ A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 191. — D 138 (II 386 D) pravi Justin: Christus enim, cum primogenitus esset omnis creaturae, rursus etiam factus est principium alterius generis, regenerati ab ipso per aquam et fidem et lignum, quo mysterium crucis continetur.

⁴ D 117 (II 418 A): Haec enim sola (i. e. perfecta et Deo accepta sacrificia) Christiani quoque didicerunt facere, etiam in recordatione alimoniae suae siccae et liquidae, in qua et passionis, quam pertulit propter eos filius Dei, recordantur.

⁵ D 41 (II 138 AB): Etiam similiae oblatio . . . pro iis qui a lepra purgabantur praescripta, figura erat panis eucharistiae, quem in recordationem passionis . . . Jesus Christus dominus noster praecepit facere . . . De iis autem quae in omni loco a nobis gentibus offeruntur sacrificiis, hoc est de pane eucharistiae et de calice similiter eucharistiae, iam tum praedicat (i. e. per Malachiam 1, 10–12), etiam addens nomen suum a nobis glorificari, a vobis autem profanari. Cfr G. Rauschen, Eucharistie und Bußsakrament. 2. Aufl. Freiburg i. Br. 1910, 86 ff.

⁶ D 137 (II 484 D); cfr D 74 (II 264 A).

⁷ D 83 (II 300 D). Pri εἰς Ἱερουσαλήμ misli morda Justin na prvi krščanski binško praznik, ko je šel klic na vsa ljudstva; saj so bili pri Petrovem govoru po prihodu sv. Duha zbrani »pobožni možje od vseh ljudstev pod nebom« (Dej 2, 5). F. X. Lukman, Zu Justins Erklärung von Ps 110 (109) in Dialog 83 v Biblische Zeitschrift VII (1909) 53. J. M. Pfäffische, Psalm 110 (109) bei Justinus. Biblische Zeitschrift VIII (1910) 248 f razlaga Jeruzalem za »pravi« Jeruzalem = vsa ljudstva.

⁸ D 44 (II 148 BC); D 119 (II 426 D). — ⁹ D 141 (II 496 DA).

¹⁰ A I 61 (I 164 D); D 44 (II 148 BC); D 47 (II 158 B) in drugod.

so učenjaki kakor v. Engelhardt, Harnack, Loofs in dr. na podlagi teh izjav trdili, da po Justinovem nauku opravičenje ne presega človeških moči in zmožnosti¹. Temu naziranju nasprotuje seveda resnični nauk sv. mučenika, kakor smo obširno dokazali.

2. Odrešenje od posledic greha.

Posledice greha so: oblast demonov, zmote, poželjivost, trpljenje in smrt.

a) Kristus je moral kot odrešenik uničiti demonsko oblast — *κατάλοις τῶν δαιμόνων* je njegova naloga. — Demoni so bili prevarani, ker jim je ostal resnični pomen starozakonskih prerokovanj skrit². Popolnoma prikrita jim je ostala skrivnost križa, ki je imel predpodebe v stari zavezi; zato tudi demoni niso mogli posnemati tega znamenja (v poganskih mitih), da bi zapeljevali ljudi in jim nastavili zanjke³.

Demonsko oblast je Kristus oslabil že pri svojem prihodu na svet in po svojem javnem delovanju, uničil pa jo je po svojem trpljenju in svoji smrti. Po včlovečenju naj bi bila premagana stara hudobna kača in njeni angeli⁴. Ta boj se je začel ob Kristusovem rojstvu in se končal z zmago ob smrti. Justin omenja nekaj epizod iz tega boja, n. pr. zmago nad hudobnim duhom damaščanskim ob prihodu modrih⁵, zmago nad hudobnim duhom v puščavi⁶. Jezusov nauk je mogočno orožje proti duhovom zmote, ker vodi k spoznanju pravega Boga⁷. Zato se demoni trudijo, da bi preprečili razširjanje evangelija⁸ ter odvrčali ljudi od čitanja sv. pisma⁹. Kristus je pa posebno s svojim trpljenjem premagal zle duhove¹⁰, ki se sedaj pred njim strahu tresejo¹¹. Že Odrešenikovo ime jim zbuja strah in grozo¹². V Jezusovem imenu jih je mogoče izgnati iz obsedenih¹³. Kristjani molijo k Zveličarju, da bi bili oproščeni njih oblasti in zapeljevanja¹⁴. Zmaga nad zlobnimi duhovi bode popolna, ko bo Zveličar zopet prišel

¹ Gl. zgoraj na str. 114 nsl.

² A I 54 (146 C—148 C).

³ A I 55 (I 150 B). Justin meni, da so zlobni demoni v poganskih mitih posnemali prerokbe, ki jih seveda niso popolnoma umeli. Jakobov blagoslov nad Judom (Gn 49, 10) je podlaga za Dionizov mit in njegove misterije; Iz 7, 14 je dal povod za mit o Perzeju; Ps 18, 5 je pozročil bajko o Herakleju itd.

⁴ D 45 (II 150 A). — ⁵ D 78 (II 282 D). Justin izvaja to iz Iz 8, 4.

⁶ D 103 (II 372 C); D 125 (450 D). — ⁷ D 83 (II 300 A).

⁸ A I 57 (I 154 C); D 121 (434 AB). — ⁹ A I 44 (I 124 C).

¹⁰ n. pr. A I 60 (I 160 A); D 41 (II 138 A); D 116 (II 414 AB).

¹¹ D 30 (II 102 C); D 49 (II 170 C). — ¹² D 30 (II 102 C); D 131 (II 468 B).

¹³ n. pr. A I 40 (I 114 A); A II 6 (I 216 AB); D 30 (II 102 C).

¹⁴ D 30 (II 100 B).

v svoji slavi. Tedaj bodo pahnjeni v večni ogenj¹. Justin je z mnogimi starokrščanskimi pisatelji² mnenja, da do Gospodove paruzije ogenj ne muči demonov.

b) Videli smo, da Justin zelo visoko ceni učeniško službo Jezusovo. Mnogo protestantskih učenjakov se je dalo zapeljati do trditve, da je v učeništvu sploh odrešilno delo Gospodovo. To je pretirano, kakor smo pokazali. Popolnoma naravno je, da se sv. mučenik v svojih apologijah ozira na Odrešenikovo učenilstvo, saj hoče poganom dokazati, da je njih religija zmota, krščanski verski nauk, ki poteka od Kristusa, pa čista resnica.

S svojo naravno umsko silo človek Boga nejasno spozna³, seveda ne mnogo več ko njegovo bivanje⁴. Natančneje spoznanje božje smo prejeli od Kristusa⁵. To spoznanje pa je podlaga religije. Tudi osnovno zapoved naravnega zakona, razloček med dobrim in zlim, ima človek zapisano v svojem srcu⁶. Toda premnogo jih je v sponah nevednosti in zmote⁷. Kristus pa je vse natančno poučil o lepem in čednostnem življenju; to izvaja Justin s hvaležno ljubeznijo v I. Apologiji. Kristus pa je učenik v najodličnejšem pomenu besede, v njegovem delovanju se razodeva božja moč. »Bolj žgoča (ko solnce) je njegova beseda resnice in modrosti in svetlejša ko moč solnca in prodirajoča v globočino srca in misli.«⁸ Kristusov nauk ima čudovito moč. Kogar je poučil on, ostane stanoviten ter ga ne zataji, čeprav mora umreti⁹. Drugje piše apologet: »Želel bi, da bi vsi, ene misli z menoj, nikdar ne zapustili Zveličarjevih besed; imajo namreč v sebi nekaj veličastnega in so pripravne, nagniti one, ki so se zgubili s pravega pota; onim pa, ki po njih živijo, so najslajši mir.«¹⁰ Vneti po besedi njegovega klica smo resničen svečeniški rod božji¹¹. Po Jezusu Kristusu je božje razodetje izpolnjeno in dovršeno¹².

Na tem mestu naj ustavimo razmotrivanje, ki se ne nanaša izključno, pa vsaj pred vsem na Jezusovo učenilstvo. Harnacku, Loofsu i. dr. je Kristus pri apologetih samo eden v vrsti judovskih prerokov, ki ima to prednost, da je bilo nekaj dogodkov iz njegovega življenja naprej napovedanih. Vresničenje le-teh dokazuje, da so bili preroki od Boga poslani

¹ A I 28 (I 88 B); A II 7 (I 218 B); A II, 8 (I 222 D).

² L. Atzberger, Geschichte der christlichen Eschatologie innerhalb der vornicänischen Zeit 280 412 598³.

³ D 141 (II 494 B). — ⁴ D 4 (II 22 E).

⁵ A II 8 (I 222 CD); D 34 (II 116 A); D 39 (II 132 B—134 C).

⁶ A II 2 (I 198 A); D 47 (II 158 B) in drugod večkrat.

⁷ A I 2 (I 8 DE); A I 3 (I 12 C); D 93 (II 338 D).

⁸ D 121 (II 434 D). — ⁹ D 30 (II 100 B).

¹⁰ D 3 (II 32 C); cfr D 9 (II 36 D). — ¹¹ D 116 (II 416 B).

¹² cfr D 30 (II 100 A) in opombo k temu mestu; D 34 (II 112 CD).

in da ima božje poslanstvo tudi tisti, nad katerim so se prerokbe izpolnile. Drugi apologeti, ki hočejo pred vsem zavrniti poganške zmote in dokazati, da je krščanska vera v enega Boga resnična, se dajo že upogniti in podrediti temu naziranju. Drugače pa je z Justinom. Po njegovem nauku, ki ga razvija v Dialogu, je Kristus dopolnil in usavršil starozakonske uredbe. Prišel je na svet, ter prinesel nekaj čisto novega: popolno resnico kot učenik, spravo in milost kot višji duhovnik. Kar zadeva vsebino Jezusovega nauka, ne obsega ta samo takih religioznih resnic, ki jih človek doseže lahko s svojim umom, temveč tudi naravnemu spoznanju nedosegljive resnice. Naj opozorim tukaj na zelo zanimivo razpravo o Justinovem symbolu v večkrat imenovani monografiji jezuita A. L. Feder¹. Podobno so mislili gotovo tudi drugi apologeti, le da se njih nauk ne da kontrolirati. J. Rendel Harris je iz Aristeidove apologije rekonstruiral skoroda ves symbolum².

c) Vir dejanskih grehov je huda poželjivost, nevarna zaveznica in pomagavka hudobnih demonov. Kristus je premagal oblast demonov, daje nam pa tudi moč, da premagamo zvitega sovražnika v našem srcu, da moremo pošteno živeti ter izpolnjevati božje zapovedi³. Kristjani pa morajo za to moč prositi, Kristusa posnemati⁴ in se po Kristusu popolnoma Bogu darovati⁵.

č) Posledica greha je tudi telesno trpljenje in smrt. Kristus je postal človek, da bi postal deležen našega trpljenja in nas tako ozdravil⁶. Ko je živel na zemlji, je ozdravljaj bolnike⁷. Obsedeni se še sedaj rešujejo iz sužnjosti hudega duha po Jezusovem imenu⁸. — Kristus je s svojim trpljenjem in s svojo smrtjo premagal smrt⁹. Smrti se kristjani ne bojijo več, temveč jo zaničujejo. Kristjani se vesele, ako jih sovražniki izročijo v smrt, ker zaupno pričakujejo, da jih bode Bog po svojem Kristusu zopet obudil k življenju in da bodo prosti pogube in trpljenja ter neumrljivi¹⁰. Z drugo paruzijo bode smrt nehala¹¹.

3. Kristus početnik in poglavar novega ljudstva.

Kristus je rešil človeka greha in njegovih posledic in mu tako odprl pot do Boga. Vsi, ki se zedinijo po Kristusu z Bogom, tvorijo med seboj bratsko zvezo¹². To je pravo božje ljudstvo, pravi

¹ Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 264 ff.

² The Apology of Aristides (Texts and Studies I). Cambridge 1891, 25.

³ A I 65 (I 178). — ⁴ A I 8 (I 26 B). — ⁵ D 39 (II 134 C).

⁶ A II 13 (I 238 D). — ⁷ A I 22 (I 70 B); A I 48 (I 132 C); A I 31 (I 94 A).

⁸ A II 6 (I 216 B). — ⁹ A I 63 (I 174 D).

¹⁰ D 46 (II 156 C). — ¹¹ D 45 (II 150 B).

¹² A I 65 (I 176 C). Justin popisuje tukaj evharistično službo božjo, ki je sledila slovesnemu krstu. Zbrane vernike imenuje kratko »brate«.

Izrael¹, nad katerim se izpolnjujejo božje obljube in kaže božje usmiljenje². To so Pavlove misli, ki jih Justin razvija. Kristjani so nastopili dediščino izvoljenega ljudstva, so duhovni Izrael. Resnica je jude zapustila; iskati jo morajo sedaj pri kristjanih, »katerim je prinesla Kristusova milost modrost«³. Dosledno sklepa Justin, da tudi svete knjige niso več judovska last, temveč imajo pravico do njih le kristjani⁴.

Oče kristjanov je Jezus Kristus, ki jih je rodil za Boga⁵, ter jim dal ime⁶. Tako je »božji Kristus« v pravem in polnem pomenu besede »naš Kristus«⁷, »naš Jezus«⁸. Kristjani so izrezani iz Kristusovega telesa (kakor iz kamena)⁹. Po moči Kristusove smrti so drug rod (ἄλλο γένος), drugo ljudstvo (λαὸς ἕτερος), novo, lepo cveteče klasje (σταχθεὶς καινοὶ καὶ εὐθαλείς), sveto ljudstvo¹⁰, zares svečeniški rod¹¹. Novemu ljudstvu je dal tudi novo postavo in je zato nov zakonodajavec (ὁ καινὸς νομοθέτης)¹². Kristus je po novi postavi odstranil staro; njegova zaveza je prišla na mesto stare. Kot zakonodajavec nove zaveze je Kristus sam večna in končna postava (αἰώνιος νόμος καὶ τελευταῖος), zvesta (= trdna) zaveza (διαθήκη πιστή)¹³.

4. Poveličani Kristus.

Po svojem vstajenju in vnebohodu je dobil Kristus oblast čez nebo in zemljo¹⁴. V nebesih skrbi za svoje zveste služabnike. Njega prosijo kristjani milosti za se¹⁵ in za druge¹⁶. Apostolom je poslal po svojem vnebohodu moč, ki jih je usposobila za njih službo¹⁷. Tudi svojim vernim deli darove sv. Duha¹⁸. V 32. poglavju I. Apologije

¹ D 135 (II 480 B): ἰσραηλιτικὸν τὸ ἀληθινὸν ἔσμεν γένος.

² Cfr D 78 (II 282 A); D 82 (II 296 B). — ³ D 32 (II 108 C).

⁴ D 29 (II 98 DE): In vestris reposita sunt scriptis — vel potius non in vestris, sed in nostris: nos enim iis adhaeremus, vos autem dum legitis, sententiam non perspicitis. — ⁵ D 123 (444 AB). Prim. zgoraj str. 104.

⁶ A I 12 (I 38 A); D 64 (II 224 C); D 117 (II 420 B).

⁷ A I 54 (I 146 C); D 49 (II 168 A) in pogosto.

⁸ A I 42 (I 118 C); D 83 (II 300 D).

⁹ D 135 (II 480 B): ... ἡμεῖς ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ Χριστοῦ λατομηθέντες ... Morda hoče označiti Justin s tem izrazom stanovitnost kristjanov.

¹⁰ D 119 (II 424 B); cfr D 138 (II 486). — ¹¹ D 116 (II 416 C).

¹² D 18 (II 66 A). — ¹³ D 11 (II 42 B).

¹⁴ A I (I 118 C). — ¹⁵ D 30 (II 100 C—102 C); A I 65 (I 178 C).

¹⁶ D 96 (II 348 D). — ¹⁷ A I 50 (I 136 B).

¹⁸ Iz II, 1—3 razlaga Justin v 87. in 88. poglavju Dialoga s Tryphonom. Prerokove besede: Καὶ ἀναπαύσεται (requiescet) ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα θεοῦ razlaga apologet tako, da s Kristusom nehajo preroški darovi pri judih, ker je v njem dopolnjena stara zaveza. »Requieverunt igitur eae spiritus virtutes, hoc est de-

govori Justin o prebivanju Logosa v človeku. Kako si to bivanje misli, se ne da določiti¹.

Kristus je tudi kralj tisočletnega kraljestva². On je najvišji sodnik. Oče mu je izročil vso sodno oblast. Izvrševal jo bo, ko bode na koncu sveta pravično sodil vse človeštvo³, žive in mrtve⁴. Poslednja sodba je popolna zmaga Kristusova nad smrtjo in peklom.

II. List ΠΡΟΣ ΔΙΟΓΝΗΤΟΝ.

Za naše vprašanje so važna zadnja štiri poglavja lepega lista προς Διόγνητον⁵.

Neznani pisatelj slika stanje človeštva pred Kristusovim prihodom kot skrajno žalostno. Ljudje niso poznali pravega Boga⁶, celo pesniki in filozofi se niso mogli povspeti do pravega pojma o Bogu⁷. Temu se je družila splošna grešnost. »Do tega časa, ki je sedaj minil, je pustil Bog, da so nas potegnili na-se nebrzdani nagoni in vodile nasladnosti in poželjivosti, kakor smo sami hoteli.«⁸ Ako primerjamo ta opis splošne grešnosti z besedami 10, 2, kjer pravi pisatelj, da je Bog ustvaril svet zaradi človeka, tega pa je storil sebi podobnega, smemo in moramo sklepati, da svet in človek nista bila od začetka v tem žalostnem položaju, temveč da ima zlo drugje svoj izvor⁹.

sierunt, quum ille advenisset, post quem, temporibus huius dispensationis inter homines ipsius susceptae, oportebat eas finem apud vos habere et, in illo requiescentes, rursus, ut praedictum fuerat, dona fieri, quae ex gratia virtutis spiritus illius largitur iis, qui in ipsum credunt, prout quemque dignum novit« D 87 (II 316 A—318). Malo pozneje nadaljuje Justin: »Atque apud nos licet videre et feminas et masculos, qui dona a spiritu dei habent« D 88 (II 318 B).

¹ Cfr W. Flemming, Zur Beurteilung des Christentum Justins d. M. 33; A. L. Feder, Justins d. M. Lehre von Jesus Christus 220.

² Cfr. A. L. Feder, oc 236—240.

³ D 46 (II 156 C); D 47 (II 160 A); D 118 (II 422 A); D 124 (II 446 BC); D 132 (II 470 A); A I 53 (I 142 A). — ⁴ D 118 (II 422 A).

⁵ Spis stavimo lahko z mirno vestjo na konec drugega stoletja. Cfr O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur I, 297; O. Bardenhewer, Patrologie³ 54; H. Jordan, Geschichte der altchristl. Literatur 157. — V naslednjem rabim Funkovo manjšo in Ottovo izdajo: I. C. Th. Otto Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi. Vol. III. Ed. III. Ienae 1879; F. X. Funk, Die apostolischen Väter. [Sammlung ausgewählter Kirchen- und dogmenhistorischer Quellschriften II. Reihe, I. Heft.] Tübingen 1901. Citiram pa le po Funkovi izdaji, ter označujem to s črko F ter številko strani.

⁶ 2, 1 nsl (F 135 nsl). — ⁷ 8, 2—4 (F 140). — ⁸ 9, 1 (F 141).

⁹ J. Sprinzl, Die Theologie der apostolischen Väter. Wien 1880, 178².

Odrešenje je izvršitev božjega sklepa. Bog sklene pomagati človeštvu in naznani ta sklep svojemu Sinu¹. Človeku ostane ta sklep skrit; človek se mora na njegovo vresničenje pripraviti ter uvideti, da je sam nezmožen, pridobiti si življenje². Ko pa je bila mera naših krivic polna in se je pokazalo, da mora priti zanje kot plačilo kazen in smrt, je napočil čas, ki ga je bil Bog določil, da razodene svojo dobrotljivost in moč³.

Bog sam je vzel na-se naše grehe. »Lastnega Sina je dal kot odkupnino za nas... Kaj drugega bi bilo moglo pokriti naše grehe ko njegova pravičnost? Kdo drugi bi bil mogel nas hudobneže in brezbožneže opravičiti ko le božji Sin? Sladka zamena!... da se zakrije hudobija mnogih v enem samem pravičnim, da opraviči po pravičnosti enega samega mnoge hudobneže!«⁴ Te besede jasno izražajo namestno zadošččenje (satisfactio vicaria). Λύτρον se nanaša gotovo na Kristusovo smrt, ki jo je pretrpel za nas in mesto nas, zakaj naše krivice so zaslužile smrt⁵. Pisatelj izrečno povdarja, da je mogel samo božji Sin zadostiti za grehe človeštva, nihče drugi.

Odrešenje nam je dalo vse tiste dobrine, ki jih je imel Odrešenik sam, da nas je mogel odrešiti: pravičnost, netrohljivost (ἀφθαρσία), nesmrtnost (ἀθανασία), življenje (ζωή).

Na učeniško službo Kristusovo se nanaša 2, 1, kjer rabi pisatelj za krščanstvo izraz καινός λόγος. Na drugem mestu pravi, da je Bog zares z neba presadil med ljudi resnico (τὴν ἀληθεῖαν καὶ τὸν λόγον), sveto, nepojmljivo⁶. Krščanska vera nas uči spoznavati Boga kot διδάσκαλος, σύμβουλος, νοῦς, φῶς⁷.

Tudi kraljevsko službo omenja naš pisatelj, ko piše: »V milobi in krotkosti ga je poslal kakor kralj kraljeviča.«⁸ Kristus je tudi sodnik: »Kot sodnika ga bo v prihodnje poslal, in kdo bo zdržal njegov prihod?«⁹

¹ 8, 9 (F 140). — ² 9, 6 (F 141). — ³ 9, 2 (F 141).

⁴ 9, 2–5 (F 141). — ⁵ 9, 2 (F 141). — ⁶ 7, 2 (F 139).

⁷ 9, 6 (F 141). — ⁸ 7, 4 (F 140). — ⁹ 7, 6 (F 140).



3.

Dogmatična in moralna podlaga odloka o starosti prvoobhajancev z dne 8. avgusta 1910.

Spisal dr. Gregorij Rožman, Celovec.

Velikanskega pomena so evharistični odloki sv. očeta Pija X; zato so zbudili na eni strani veselo navdušenje, na drugi pa hud odpor. Tako tudi odlok o starosti prvoobhajancev. Že sem imel priliko ta dekret zagovarjati pred nasprotno mislečimi učitelji, ki trdijo, da nasprotujejo psihologični in pedagogični razlogi, otroke že v zgodnji mladosti peljati k največji skrivnosti krščanstva. Saj pa tudi nekateri duhovniki iz »predevharistične dobe« niso mogli takoj razumeti primernosti in upravičenosti te »novotarije, ki nalaga dušnemu pastirju le še več dela«. In vendar se da ne samo primernost in upravičenost, ampak naravnost nujnost in potreba te novotarije iz vsake učne knjige katoliške dogmatike in moralke dokazati. In morda ne bo odveč, ako se opozori na jasno in obče znano dogmatično ter moralno podlago tega odloka. Glavne in v gotovem oziru res nove določbe so te-le: Starost razločevanja kakor za izpoved tako za sveto obhajilo je tista, v kateri začne otrok pametno misliti, t. j. okrog sedmega leta ali nekaj preje ali pa tudi pozneje. Za prvo izpoved in prvo obhajilo ni potrebno popolno in dovršeno poznanje krščanskega nauka; od otroka se terja le toliko, da po svoji zmožnosti umeje skrivnosti svete vere, ki so k zveličanju neobhodno potrebne, da razločuje evharistični kruh od navadnega in telesnega in da pristopi k sv. obhajilu s tisto pobožnostjo, ki je primerna za njegovo starost.

J. Beßmer S. J. meni, da ta odlok ni samo upravna določba, ampak »učeniška rzsodba v zelo važni točki katoliškega verskega in npravstvenega nauka¹. Ne more se sicer trditi, da bi bil odlok v zvezi s kakšno »locutio ex cathedra«, vendar pa ima namen, to, kar je dogmatično trdno dokazano, uvesti v prakso življenja. Dogme so življenje, same po sebi težijo za tem, udejstvovati se v življenju posameznika in cele človeške družbe. Po božji volji naj bi verske resnice v in po Cerkvi nadnaravno življenje podpirale in vzdrževale. Zato mora biti to, kar je dogmatično resnično, v praksi izvedljivo in primerno za človeško življenje. Bog samemu sebi ne more nasprotovati.

¹ Stimmen aus M.-Laach 79 (1910) 534.

I.

Določbe odloka z dne 8. avgusta 1910 so neposredne posledice dogmatičnih resnic, ki same po sebi silijo k izvršitvi. Če je pa to res, potem izgine vsak ugovor proti zgodnjemu obhajilu otrok, ker bi se dotikal že dogme. Da bo to jasno, treba odgovoriti najprvo na vprašanje: Ali more imeti sv. obhajilo sploh kakšne uspehe pri otroku, ki je ravno dosegel starost spoznanja, razsodnosti, in katere? Odgovor ne bo nov, ker je tako star, kakor zakrament sv. Rešnjega Telesa v katoliški Cerkvi.

Učinke sv. obhajila je Jezus Kristus označil, ko je v sinagogi v Kafarnaumu obljubil sv. evharistijo: »Kdor je moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje in jaz ga obudim poslednji dan ... biva v meni in jaz v njem ... bo tisti, ki mene je, živel zaradi mene!«¹ Trojen učinek je Zveličar posebno poudarjal: večno življenje, obuditev od mrtvih in najtesnejšo življensko združitvev (unio). To so milosti, ki jih deli sv. evharistija. Dogmatična je resnica, da podelijo zakramenti vsakemu, ki jih vredno sprejme, vselej posvečujočo milost². Kristus pa je postavil sedmero zakramentov in ne samo enega in tridentski zbor uči, da zakramenti podelijo tisto milost, katero označujejo³; torej je naravna posledica nauk, da podelijo zakramenti poleg posvečujoče milosti še posebno zakramentalno milost. Čemu bi bil Jezus sicer postavil sedmero, psihologičnim potrebam človeštva primernih zakramentov? Čemu za vsak zakrament drugo vidno znamenje? Dogmatika imenuje ta nauk *sententia communis*. V čem pa da obstoji bistvo zakramentalne milosti, to se še ni neovrgljivo dognalo. Stojita si nasproti Suarez in sv. Tomaž, akoravno se je večina novejših dogmatikov oklenila Suarezovega mnenja, da je zakramentalna milost pravica do dejanskih milosti.

Kaj pa je zakramentalna milost sv. evharistije?

Rimski katehizem imenuje evharistijo vir vseh milosti. Dočim se nahajajo v drugih zakramentih le odtoki, je evharistija izvirek sam, odkoder se pretaka milost po vseh drugih zakramentih. »Evharistična milost« je zbirališče vseh drugih milosti; v njej se združujejo vsi žarki iz vseh zakramentov in vnemajo ogenj ljubezni, ki je predokus nebeske blaženosti. V drugih zakramentih se podeli po ustvarjenih instrumentih milost, v evharistiji pa je Bog sam, povzročitelj in vir vseh milosti. Sredstvo, katerega se Jezus poslužuje, je njegovo presveto

¹ Jan 6, 54 sl.

² Conc. Trid., sess. VII, can. 7. Denzinger-Bannwart, *Enchiridion symbolorum*¹¹ n. 850.

³ Conc. Trid., sess. VII, can. 6. Denzinger-Bannwart, *Enchiridion* n. 849.

človeštvo pod podobo kruha in vina. In zato je zakramentalna milost evharistije večja in bogatejša kot kateregakoli drugega zakramenta.

Florentinski zbor je bistvo evharistične milosti natančneje označil: »Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio ad Christum.«¹ Združitev s Kristusom je torej prvi in glavni učinek sv. obhajila, je posebna milost tega zakramenta; v tem se razlikuje od drugih. Ta združitev sicer ni fizična, niti neposredna, ker stopi človek le potom podobe kruha z evharističnim Bogom v dotiko, a vendar je najtesnejša zveza, ki je mogoča med Bogom in človekom, dokler je v tem življenju; zato pa je najbolj milosti polna. Kristus in človek preideta eden v drugega, tako da besede sv. Pavla niso nobena metafora, ampak popolna resnica: »Živim, pa ne več jaz, marveč Kristus živi v meni.«²

Da, to združitev bi lahko imenovali nekako perihorezo, kakor jo uči dogmatika o treh božjih osebah, a seveda le po analogiji, ker pač obhajilo ni fizična ne hipostatična združitev človeka z Bogom; nasprotna trditev bi bila panteistična. Ta nauk spekulativne dogmatike ni nič drugega kot razlaga Kristusovih besed: »Sicut misit me vivens Pater et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivet propter me.«³ Obhajanec živi združen z Gospodom, podobno kakor živi Sin združen z Očetom v enoistem božjem bistvu⁴. Nov življenski princip se nam vsadi v dušo po evharistični jedi, življenje, ki ima edino podobnost le v življenski skupnosti med Sinom in Očetom.

Na podlagi teh Zveličarjevih besed govore grški sv. očetje o tem, da se človek po sv. evharistiji pobogovi, kakor se je Bog v Jezusu Kristusu počlovečil. Tako pišeta Gregorij iz Nysse in Janez Krizostom, posebno jasno pa in odločno Ciril Jeruzalemski, ki rabi izraze sv. Pavla o mističnem telesu Kristusovem, da bi opisal združitev v sv. obhajilu. Mi postanemo »sotelesni in sokrvni« z Jezusom (σώσωμος καὶ συναίματος αὐτοῦ)⁵. Mi se spremenimo v Kristusa, postanemo v resnici »alter Christus«, a ostanemo vendar človeki — narava naša se sicer ne spremeni, ne preide v božjo, Jezusovo naravo, a on se združi z nami na tako čudovito tesen način, da postane on nov živ-

¹ Conc. Florent., Decretum pro Armenis. Denzinger-Bannwart, Enchiridion n. 698. — ² Gal 2, 20.

³ Jan 6, 58.

⁴ Ako pa Janezov $\delta\iota' \epsilon\mu\epsilon$ vzamemo v istem pomenu kot $\delta\iota' \acute{\alpha}$ z roditelnikom — Janez v svojem evangeliju oboje zamenjava — je zmisel teh besed še bolj jasen: »Kakor živim jaz po Očetu, tako bo tudi, kdor mene jé, sam živel po meni.«

⁵ Catech. mystag. 4, 3.

ljenski princip in vir za naše življenje¹. In s tem Ciril ni učil nič novega, temveč le to, kar je že Justin trdil². In tudi med zapadnimi cerkvenimi očeti ta nauk o učinkih sv. evharistije ni bil nov. Hilarij († 366) že primerja evharistijo z včlovečenjem Sinu božjega, ter pravi, da mi živimo po evharističnem Bogu-človeku tako, kakor on živi po svojem Očetu. »Kakor je on po božji naravi v Očetu, tako smo mi v njem po njegovem telesnem rojstvu in on v nas po skrivnosti zakramenta.«³ Tudi sv. Leon Veliki uči, da sv. obhajilo učinkuje tako, da se spremenimo v to, kar zauživamo (ut in id quod sumimus transeamus)⁴.

Enoglasno uče torej sv. očetje, da je prvi in glavni učinek evharistije združenje, *adunatio*, najtesnejša spojitev s Kristusom, ki je podobna bistvenemu edinstvu oseb sv. Trojice, seveda samo podobna, pa vendar zelo presega moralno združitev duše z Bogom po posvečujoči milosti sami.

Tudi vidno znamenje zakramenta sv. Rešnjega Telesa potrjuje, da je združitev posebna milost evharistije. Zakramenti delijo milost, katero značijo. Kristus je postavil ta zakrament pod znamenjem jedi in pijače in s tem pokazal bistvo milosti, ki jo evharistija podeli. Kar je hrana za telo, to je evharistija za dušo⁵.

Jed telo hrani, krepi, mu daje rast; isto daje evharistična milost duši. Prvo pa je, da se hrana združi z našim telesom, da preide v nas. Tako se Jezus spoji in združi v sv. obhajilu z nami, ali, kakor pravi sv. Avguštin, pri sv. obhajilu se ne spreminja jed v naše telo, ampak jed nas spreminja v se⁶; Kristus nas združi s seboj, da postajamo njemu vedno bolj podobni.

Iz te nežne spojitve s Kristusom sledi to, kar se navadno navaja kot učinek sv. obhajila, neprimerno visoka pomnožitev milosti. Saj zakramentalna in posvečujoča milost nista različni, ampak zakramentalna milost je posvečujoča, habitualna milost, pa z dotičnemu zakramentu primernim delovanjem. Tako pravi florentinski cerkveni zbor: »Et quia per gratiam homo Christo incorporatur et membris eius unitur, consequens est, quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur.«⁷ Z milostjo pa se okrepi in utrdi nadnaravno živ-

¹ »Tako postanemo, kakor pravi bl. Peter, deležni božje narave.« Catech. mystag. 4 3. — ² Apolog. I, 66.

³ De Trinitate VIII, 14. — ⁴ De Passione Domini sermo XII, 7.

⁵ Conc. Florentinum, Decretum pro Armenis: ... omnemque effectum, quem materialis cibus et potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando et delectando, sacramentum hoc quoad vitam operatur spirituale. Denzinger-Bannwart, Enchiridion n. 698. — ⁶ Confessionum l. 7, c. 10.

⁷ Decretum pro Armenis. Denzinger-Bannwart, Enchiridion n. 694.

ljenje v duši in to je »večno življenje«, katero dobi človek po besedah Jezusovih, ako uživa kruh z nebes.

Najtesnejša združitev z Jezusom in velika pomnožitev milosti je torej glavni učinek sv. obhajila. In kdo bi si upal trditi, da bi duša otroka, ki je dosegel leta razsodnosti, to je približno sedmo leto, ne bila sprejemljiva za te učinke? Da, v večji meri more sprejeti milost, ker je še ohranila krstno nedolžnost; in bi-li ne bila nepreračunljiva zguba v nadnaravnem življenju otroka, ako bi se mu branilo, pomnožiti si pri sv. obhajilu milost, nadnaravni življenski princip?

Toda nasprotnik zgodnjega sv. obhajila bo rekel: Dobro, evharistija pomnoži v otrokovi duši milost, a milost leži v njej nerabljena, ne rodi nobenih sadov v praktičnem življenju otrokovem, torej je zanj obhajilo brez koristi in nepotrebno. Odgovor pove najboljši kardinal de Lugo¹, ko govori o »*efficacia gratiae otiosa*«. Zgodi se namreč res, da ostane delovanje po sv. obhajilu pomnožene milosti skrito, neopazeno, pa ne zato, ker je morda milost pomanjkljiva, temveč »*ex defectu materiae*«, kakor pravi de Lugo. Na eni strani zasujejo skrbi, delo in trud vsakdanjega življenja seme milosti, da se ne more prav razvijati; saj sv. obhajilo tudi le za gotov čas enakomerno močno deluje v duši človeka. Na drugi strani pa zadobijo navadna vsakdanja dobra dela in mala zatajevanja po pomnoženi milosti veliko večjo vrednost pred Bogom. Tako je tudi pri otroku. Seme milosti morda res zasuje raztresenost, lahkomišljenost in živahnost otrokova, da milost ne deluje tako kakor pri odraslem, ki po vseh svojih močeh sodeluje z njo. A vendar je pomnožitev milosti pri otroku obenem pomnožitev zaslužljivosti vseh njegovih malih, morda drugače brezpomembnih dobrih del. Ni-li za otroka, ki pozno in redko pristopa k sv. obhajilu, zgubljenega mnogo, mnogo nadnaravnega zasluženja?

To spoznanje samo bi že moralo spreobrniti katoličana, ki bi še nasprotoval zgodnjemu prvemu sv. obhajilu. Toda pomnožitev milosti pri sv. obhajilu ima še neposredno dva velevažna uspeha v notranjem življenju. Tridentški zbor ju je izrazil s temi-le besedami: »*Salvator noster... sumi voluit sacramentum hoc... tanquam antidotum, quo liberemur a culpīs quotidianis et a peccatis mortalibus praeservemur*«². Prva posledica evharistične milosti torej je odpusčenje vsakdanjih pregreškov, odpustljivih grehov. Sv. Tomaž Akvinski dokazuje odpusčenje malih grehov v zakramentu presv. evharistije iz

¹ De sacramentis in genere, Eucharistiae sacramento et ss. Missae sacrificio disp. 14, sect. 3.

² Sess. XIII, cap. 2. Denzinger-Bannwart, Enchiridion n. 875.

njegovega vidnega znamenja. Evharistija je dušna hrana. Vsakdanja telesna hrana nadomešča telesu moč in toploto, katero vsak dan zgublja. Podoben učinek ima dušna hrana, ki nadomestuje zgubljeno toploto ljubezni božje, katero človek pomalem zgublja s svojimi navadnimi, dnevnimi grehi¹.

Važnejša pa je za naše vprašanje druga posledica, da je evharistija protisredstvo proti smrtnim grehom. Kako pa deluje evharistija proti grehu? De Lugo² navaja petero načinov, ki pa se vsi bolj ali manj sučejo krog ene točke, da namreč sv. obhajilo zatira in zmanjšuje grešno poželenje in nagnjenje — *sedatio concupiscentiae* — in sicer indirektno³ s tem, da pomnoži in utrdi stanje milosti, da podeli vrednemu obhajancu pravico do dejanskih milosti, posebno v času skušnjav⁴. Sv. Tomaž Akvinski razlaga to kaj lepo⁵. Greh, pravi, je nekako smrt duše. Torej se obvaruje človek bodočega greha tako, kakor telo smrti s tem, da se narava, življenska sila telesa okreпча. Evharistija pa utrdi nadnaravno življenje in zmanjša s tem nevarnost nadnaravne smrti. Povrh pa še združitev z Jezusom obda dušo kakor z močnim oklepom, ki jo varuje pred napadi hudičevimi. V tem zmislu so resnične besede sv. Janeza Krizostoma: »Kot ognjeni levi prihajamo od te mize, strašni hudiču.«

Sicer tudi evharistija ni nujno učinkujoče sredstvo proti smrtnemu grehu, ker človeku še ostane svobodna volja; pa čim večkrat kdo pristopi k mizi Gospodovi, tem redkeje bo padel v smrtne grehe, tem verjetneje je, da bode ohranil posvečujočo milost.

Če pa je evharistija res protisredstvo proti smrtnim grehom, potem bi se moral tega sredstva posluževati človek prej, kakor je storil smrten greh, da si ohrani stanje milosti. Otroci naj bi prejeli sv. obhajilo, preden so s smrtnim grehom zgubili krstno nedolžnost. To je namen in nauk Cerkve. In gotovo bo sv. evharistija izdala več kot protisredstvo proti smrtnemu grehu, dokler je duša še v prvotni nedolžnosti, ko potem, ko se mora izkopavati še le iz močvirja gre-

¹ Nerešeno vprašanje, odpušča-li evharistija male grehe direktno ali indirektno, pustimo namenoma v stran; praktične važnosti nima ravno posebne. Suarez meni, da na obojni način, in de Lugo imenuje to mnenje »*sententia communior*« (oc. disp. 12, sect. 4). — *Summa theol.* III, q. 79, a. 4.

² De Lugo oc. disp. 12, sect. 4.

³ Tisti, ki zastopajo mnenje, da evharistija direktno zmanjšuje *fomes peccati*, se sklicujejo na I Kor 11, 30, kjer sv. Pavel pravi, da so mnogi zaradi nevrednega obhajila slabotni in bolni na telesu. Ako nevredno obhajilo telo slabi, ga vredno krepí.

⁴ Prim. nauk sv. očetov o tem pri P. Schanz, *Die Lehre von den Sakramenten der kath. Kirche.* Freiburg 1893, 406. — ⁵ *Summa theol.* III, q. 79, a. 6.

hov. Po dogmatičnem nauku sv. Cerkve se morajo torej otroci pripustiti k prvemu sv. obhajilu, kakor hitro se njihov um toliko razvije, da morejo z grehom zgubiti posvečujočo milost.

II.

Evharistija doseže v duši sedemletnega otroka svoje bistvene uspehe, toda le, ako je otrok dovolj pripravljen za vreden prejem sv. obhajila. Vprašanje je le, se-li more otrok, ki je ravnokar dosegel leta razsodnosti tako pripraviti za obhajilo, kakor se zahteva za vreden prejem, je-li zmožen ustvariti si v duši neobhodno potrebno dispozicijo. To je moralni del vprašanja.

Kaj se zahteva kot priprava za vredni prejem sv. evharistije? Tridentiski zbor je le negativno določil, da sama vera ne zadostuje¹. Cerkev pa ni nikdar zahtevala druge priprave, kakor jo je predpisal sv. Pavel Korinčanom². Dvojno reč zahteva apostol: izkušanje lastne vesti (probet se ipsum homo) in razločevanje telesa Jezusovega od navadnega kruha (diiudicans corpus Domini). V tem obstoja po apostolovem nauku bistvena priprava za vreden prejem evharistije.

Prvo in najvažnejše je stanje milosti božje. Ako pa je zgubil človek milost s smrtnim grehom, bi samo na sebi zadostovalo, da bi očistil svojo vest s popolnim kesom in sklepom, svoj čas se spovedati. Ali cerkev je v zgoraj navedenem kanonu tridentskega zbora zaukazala, da se mora človek, ki se zaveda smrtnega greha, pred sv. obhajilom spovedati; človek se pač lahko moti v presojanju lastnega dušnega položaja. Kako lahko pa si sedem- ali osemleten otrok preskrbi stanje milosti, — saj navadno prve milosti še ni zgubil. Nagnjenja k smrtnim grehom mu še ni treba iztrebljati iz srca, ker še morda ni okusil sladkega strupa. Da, po kanonu tridentskega zbora bi niti ne bil dolžan spovedati se pred sv. obhajilom, akoravno se že iz previdnosti spoved nikdar ne bo smela opustiti. Nagnjenje k odpustljivim grehom najde pač tudi pot v dušo še mladega kristjana. Ako bi bilo to zadržek sv. obhajila, bi postala stvar težja. Pa vsi moralisti so edini v tem, da nagnjenje k malim grehom ne ovira glavnega učinka evharistije, pomnožitve milosti³. Drugo vprašanje pa je, ni-li morda obhajilo v stanju dejanskega odpustljivega

¹ Sess. XIII, can. 11. Denzinger-Bannwart, Enchiridion n. 893.

² 1 Kor 11, 28. 29.

³ D' Annibale kratkomalo ne zahteva več, nego »ut nullo lethali, nulla excommunicatione teneatur« (Summula th. mor. ed. IV. vol. 3).

greha ali nagnjenja k njemu samo na sebi že greh, seveda le mali greh contra debitam reverentiam. Moralisti nikakor niso edini v odgovoru. Vasquez greh odločno zanika, sv. Alfonz pa se oklepa bolj mnenja, da je vsekako odpustljiv greh, v označenem stanju prejeti sv. Rešnje Telo. Pij X pa je odločil, da celo za pogosto sv. obhajilo ni treba nič drugega nego stanja milosti in pravega namena, tako da se zdaj prestroga mnenja moralistov nikakor ne dajo več zagovarjati.

Drugi del priprave za vreden prejem sv. evharistije je namenjen razumu in je po sv. Pavlu toliko spoznanje, da obhajanec razločuje nebeški kruh od navadnega. Ravno umsko pripravo je pretekli čas neprimerno pretiraval. Zahtevalo se je, da mora otrok za prvo sv. obhajilo obvladati ves krščanski nauk in sicer kolikor mogoče popolnoma. Verski pouk se je moral preje skleniti in prvo sv. obhajilo je bilo nekako plačilo za pridno učenje katehizma. Francozi so vseskozi prvačili v tej strogosti. Tako n. pr. zahteva »Rituale metense« (Metz) iz l. 1713: »Starost za prvo sv. obhajilo je za dečke najmanj štirinajsto leto, za dekleta pa dvanajsto; pa ni treba misliti, da se morajo v ti starosti vsi otroci pripustiti, ampak le oni, ki so dobro poučeni.« Janzenisti so bili pa še strožji. Tekom XIX. stoletja so pač tudi nekateri francoski škofje odjenjali od te prevelike strogosti pod vplivom oficijelnih razlag sinod. Ako pogledamo teologe, ki uživajo v Cerкви največjo avtoriteto, najdemo, da so nasprotni vsaki pretiranosti. Aleksander Halensis († 1245) ne zahteva od otroka več nego zmožnost, »nekoliko se pripraviti«¹. In sv. Tomaž Akvinski zahteva le začetek spoznanja: »Quando iam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.«² In tak začetek spoznanja je že pri 7- do 8letnih otrocih.

Vsi moralisti so nadalje edini v tem, da se mora smrtno bolnemu otroku dati sv. popotnica, če je le nekoliko zmožen rabiti svojo pamet, četudi se more o popolnem razumevanju dvomiti. Ako pa tak otrok more vredno prejeti sv. popotnico, more tudi istotako vredno prejeti navadno sv. obhajilo.

Še neko vprašanje obravnavajo moralisti, ki dokazuje, koliko umske priprave se bistveno zahteva za vreden prejem sv. evharistije, vprašanje namreč, se-li sme dati sv. obhajilo slaboumnim, ki morejo svojo pamet le v zelo omejeni meri rabiti. De Lugo razpravlja o tem zelo temeljito v posebni sekciji svojih klasičnih disputacij o sv. evharistiji³. On pride do zaključka, da se slaboumnim obhajilo ne

¹ Summa theol. IV, 9, 11. — ² Summa theol. III, q. 80, a. 9, ad 3.

³ De Lugo oc. disp. XIII, sect. 5: »De adultis, qui debilem usum rationis habent, praesertim de Indis, an sint ab Eucharistia repellendi.«

sme ne odlagati, še manj pa odreči. Pri njih namreč ni nobenega upanja, da bi se pozneje kdaj mogli boljše pripraviti; vse življenje pa tudi ne smejo biti izključeni od Gospodove mize. Primerja slaboumne tudi z otroki in pravi, pri teh se s prvim sv. obhajilom odlaga zaradi tega, ker raste s starostjo tudi spoznanje in se pozneje lahko temeljiteje pripravijo. Toda ta razložek ni merodajen. Gre se namreč le za to, so-li slaboumni sploh zmožni toliko se pripraviti, da morejo s pridom prejeti sv. evharistijo ali ne. Toliko so zmožni, dokazuje učeni kardinal, če ne, bi se jim moralo sv. obhajilo tudi za celo življenje odreči. Če pa so slaboumni zmožni te priprave, so je a fortiori zmožni otroci, ki so dosegli leta rabsodnosti. Dejstvo, da se njih spoznanje z leti spopolni, vendar ne more biti zadržek za sv. obhajilo. Iz tega pa sledi zopet, da se od otrok nikakor ne sme zahtevati popolnega znanja krščanskih resnic, da se zahteve sv. Pavla ne smejo pretiravati. In ravno to misel povdarja močno odlok v starosti prvoobhajancev, da morajo le-ti znati le najpotrebnejše resnice primerno svojemu razumevanju. Kako lahko pa otroci skrivnost sv. evharistije zapopadejo, kako jo ljubijo in po njej hrepenijo, ve vsak, ki ima z vzgojo otrok opraviti. In kadar bodo krščanske matere svoje male že zgodaj navajale spoznavati in častiti presv. zakrament, bo olajšano tudi duhovniku delo priprave za prvo sv. obhajilo.

Toda, ali se v resnici za vredno sv. obhajilo ne zahteva večje priprave? Suarez odgovarja sporazumno s sv. Tomažem: »Nulla actualis dispositio necessaria est, ut hoc sacramentum conferat augmentum gratiae et caritatis.«¹ In Laymann pravi kategorično: »Unica dispositio necessaria pro adultis iustis, ut sacramentum voluntarie tamquam cibum spiritualem animae suscipiant.«² Kar pa velja za odrasle, naj ne bi veljalo za otroke? Ako je to naziranje priznanih učencov katoliške morale veljalo do sedaj kot sententia communis, je po odloku »Quam singulari« še gotovejše.

Res je sicer, da je uspeh sv. evharistije tem večji, čim skrbnejša je priprava, čim intenzivnejša dejanska pobožnost. In Lehmkuhlu ne bomo mogli oporekati, če trdi, da pri nobenem drugem zakramentu sadovi niso v tej meri odvisni od priprave, kakor ravno pri sv. evharistiji³. Pa le dvojna priprava — stanje milosti in razločevanje — je bistvena, vse drugo ni neobhodno potrebno. Ne sme se namreč pozabiti, na kar opozarja de Lugo⁴, da učinkuje evharistija

¹ Citat pri Ballerini-Palmieri, Opus morale. Tom. IV.

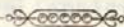
² De Sacramento Eucharistiae c. 6. n. 2.

³ Theologia moralis II¹¹, 120. Zakrament sv. pokore morda izvzet.

⁴ oc. disp. XIV, sect. 3.

ex opere operato in da to, kar izvira ex opere operantis, nič bistvenega ne more dodati.

Dogmatična in moralna podlaga odloka o starosti in pripravi prvoobhajancev, ki je tu začrtana le v najglavnejših potezah, je popolnoma jasna in je le stari, vedno enaki nauk sv. katoliške Cerkve. Nove določbe niso nič drugega ko praktična izvršitev tega, kar vsebuje nauk Kristusov in njegovih apostolov, zato pa tudi vkljub vsem težkočam ne morejo biti neizvedljive. Sv. oče sam se sklicuje na božje povelje za te nove določbe, ko se je izrazil proti nekemu redovniku: »Hoc mandatum non nostrum est sed Christi Domini.«¹



4.

Simbolika v novem zakonu.

Spisal Jakob Kavčič, Maribor.

§ 10. O liturgičnih oblačilih posebej.

8. Dalmatica. Tunicella².

Pri slovesnih cerkvenih opravilih opravljata službo strežnikov dijakon in subdijakon. Cerkev je obema določila posebno službeno oblačilo in sicer za dijakonsko službo dalmatiko in za subdijakonsko službo tunicelo. Dalmatika se je prvotno razločevala od tunicela v tem, da je imela široke rokave in je bila opremljena, tunicela pa je imela ozke rokave in je bila brez vsake opreme³.

Dandanes se po obliki dalmatika in tunicela ne razločujeta, tako da se lahko reče, da služi dvojno ime za eno oblačilo. Škofovski obrednik pa zahteva, da mora subdijakonska tunicela imeti daljše in ožje rokave od dijakonske dalmatike⁴. Isto trdi tudi praška sinoda (l. 1860)⁵.

¹ Germania 1910, št. 219.

² J. Braun S. J., Die liturgische Gewandung 247—306.

³ Harum quidem vestium, sicut opinor, altera, quae strictioribus manicis constat, veraciter est tunica . . . Altera vero, quae largioribus manicis, non tunica, sed plane videtur esse dalmatica. Ioannes Diaconus, S. Gregorii Magni vita III, 59. P. lat. 75, 168.

⁴ Accipiet (subdiaconus) super alba tunicellam, quae eiusdem formae est, cuius est dalmatica diaconi, nisi quod strictiores longioresque aliquantulum manicas habet. Caeremoniale Episcoporum I, 10, 1.

⁵ Concilium provinciae Pragensis, tit. 5, cap. 7, n. 2: Dalmatica diaconi eiusdem cum casula longitudinis sit, manicisque ad manum usque protensis et paulo

Dalmatika (*dalmatica maior*)¹ je prišla v cerkveno rabo iz rimske noše. Rimljani so sprejeli to oblačilo iz narodne noše nekdanjih Dalmatincev, odtod tudi ime dalmatika. Tuptam se rabi za dalmatiko in tunicelo skupno ime »leviti«. Binterim izvaja to ime od *lebitones*, *lebitonarium* ali *levitonarium*, tako so namreč zvali egiptovski menihi svoje tuniki ali kolobiju podobno oblačilo².

V Rimu se prikaže to oblačilo ob koncu drugega stoletja in iz životopisa cesarja Komoda³ se dá sklepati, da je bil ta cesar prvi, ki je belo dalmatiko začel nositi v Rimu. V začetku je veljala za oblačilo mehkužnosti, pozneje pa je postala praznično oblačilo boljših slojev. Bila je bele barve; napravljali so jo iz platna, volne, polsvile in pozneje iz čiste svile. Okrašena je bila z dvema temno, pozneje svetlordečima progama (*clavi*), ki sta se vlekli na sprednji in hrbtni strani paralelno od ram do spodnjega roba⁴; tudi na rokavih so bili škrlatasti obroči. Dalmatika je služila za površno tuniko, katero so navadno nosili črez starodavno rimsko tuniko z dolgimi ozkimi rokavi. Rabili so dalmatike moški in ženske; moška dalmatika je bila sprva krajša od dolge ženske, pozneje pa so tudi moški nosili dolgo, ki je segala do gležnjev. Rokave je imela dalmatika dolge in široke⁵.

Cerkvena zgodovina omenja večkrat dalmatiko. Tako beremo o sv. Ciprijanu, mučeniku in škofu kartagiškem, da je slekel, preden so mu odsekali glavo, dalmatiko in jo dal dijakonom⁶.

Rimski diakon Janez, življenjepisec papeža Gregorija Veli-

amplioribus differat a tunica subdiaconi, veste videlicet simili quidem, ast paulo breviori, cuius manicae proinde breviores quoque et strictiores esse debent.

¹ *Ordo Romanus* I. P. lat. 78, 940.

² A. J. Binterim, *Denkwürdigkeiten der christ-katholischen Kirche*. Bd. IV. Mainz 1827, 214.

³ *Aelius Lampridius, Vita Commodi* 8.

⁴ *Dalmaticae talaris erant, sericae, albae, auro ornatae et clavis seu plagulis ex purpura assutis distinctae. Cum cives omnes Romani tunica uterentur, tunica ordines distinctare. Nam senatores tunica lato clavo purpureo, equites clavo duplici sed angusto distinctam induerunt. Plebs rectam et sine clavo. Tunicarum et dalmaticarum clavos fuisse bullas quasdam purpureas veluti clavorum capita vestibus intextas, putant nonnulli. At clavos illos purpureas lineas fuisse sive virgas, quae medias vestes intersecabant, probabilis videtur. S. Gregorius Magnus, Epistolarum liber IX. Epistola 107 (ad Aregium Episcopum Vapincensem). P. lat. 77 1034 nota f.*

⁵ *Dalmatica vestis primum in Dalmatia provincia Graeciae texta est... candida cum clavis ex purpura. Isidorus Hispalensis, Etymologiarum XIX, 22. P. lat. 82, 685.*

⁶ *Et cum se dalmatica expoliasset et diaconibus tradidisset, in linea stetit. Ruinart, Acta martyrum. Ratisbonae 1869, 5.*

kega imenuje senatorsko tuniko (tunica senatoria), ki jo je nosil Gregorijev oče Gordian, dalmatiko¹.

V zgodovini papeža Evtihijana († 283) beremo, da je ta papež zapovedal, da se mučeniki pokopavajo v dalmatiki ali v kolobiju², in ob času papeža Simaha († 514) se je neki obsedenec dotaknil tunike, s katero je bil pokrit mrlič, in je ozdravel³.

Gregorij Veliki pa je prepovedal takratno navado, da so umrle papeže pokrivali z dalmatiko, katero so potem razrezali na kose in te razdelili med ljudstvo kot svete ostanke⁴.

V cerkveno rabo je prišla dalmatika, kakor hitro se je med Rimljani udomačila. V prvih časih so dijakoni nosili colobium; ker pa to brezrokavno oblačilo ni prijalo cerkvenemu duhu, je vpeljal morda papež Silvester I (314—335) dalmatiko kot liturgično oblačilo za dijakone⁵.

Liturgična dalmatika je bila bele barve in je imela dve šklratasti progi spredaj in na hrbtu⁶ in sicer od vrha do spodnjega roba, ravno tako tudi proge na rokavih⁷.

¹ Cuius Gordiani habitus castanei coloris planeta est, sub planeta dalmatica. Ioannes Diaconus, S. Gregorii Magni vita IV, 83. P. lat. 75, 229.

² Qui constituit, ut quicumque fidelium martyrem sepeliret, sine dalmatica aut colobio purpurato nulla ratione sepeliret. P. lat. 127, 1442.

³ Cum temporibus Symmachi papae fuisset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam daemonicus tetigit, statimque salvatus est. Ioannes Diaconus, S. Gregorii Magni vita IV, 59. P. lat. 75, 159.

⁴ Ex amore quippe fidelium huius sedis rectoribus mos ultra meritum erupit, ut cum eorum corpora humanda deferuntur, haec dalmaticis contegant, easdem dalmaticas pro sanctitatis reverentia sibimet partiendas populus scindat, et cum adsint multa a sacris corporibus et apostolorum martyrumque velamina, a peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reverentia reservatur: de qua re praesenti decreto constituo, ut feretrum Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur. Epistola 44. Gesta synodi habita a B. Gregorio papa tempore Mauritii Augusti in urbe Roma. Mansi IX, 1227. (Concilium Romanum II. Mansi X, 475).

⁵ Usus autem dalmaticarum a beato Silvestro papa institutus est, nam antea colobiis utebantur. Colobium est vestis sine manicis. Pseudo-Alcuinus, De divinis officiis c. 39. P. lat. 101, 1242. 1243. — Quod colobium a sancto Sylvestro in dalmaticam est versum et additis manicis infra sacrificium portari instituta. Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 211. P. lat. 172, 607.

⁶ Dalmatica vestis, tunica sacerdotalis (dalmatica tunica) candida cum clavis ex purpura. S. Isidorus Hispalensis, Etymologiarum XIX, 22. P. lat. 82, 685. — Ipsa dalmatica duas coccineas lineas habet retro, similiterque in anteriori parte Amalarius, De ecclesiasticis officiis II, 21. P. lat. 105, 1096.

⁷ Habet quoque purpureos tramites ipsa tunica (sc. dalmatica), a summo usque ad ima ante et retro descendens, nec non et per utramque manicam. Hrabanus Maurus, De clericorum institutione I, 22. P. lat. 107, 307. 308.

Ob progo na levi sprednji in hrbtne strani so bili pritrjeni zobci v podobi jezikov (*fimbriae*) in sicer po petnajst, osemindvajset in trideset zobcev¹; vendar to ni bilo splošno v navadi, kakor Durandus poroča, ali vsaj ob njegovem času ne².

V začetku so dalmatiko nosili samo papež in rimski diakoni³, škofje in diakoni zunaj Rima so potrebovali za rabo tega oblačila tiho ali javno papeževo dovoljenje⁴. Ako so papeži diakonom kakšne cerkve dovolili rabo dalmatike, je veljalo to za posebno odlikovanje⁵.

V IX. stoletju pa je raba dalmatike v liturgični službi običajna brez vsakega dovoljenja in sicer je služila škofom kot površna tunika pod kazulo, diakonova pa kot karakteristično oblačilo njihove službe. — V XI. stoletju je postala dalmatika površno oblačilo diakonov in del pontifikalnih oblačil. — De iure nosijo dalmatiko samo diakoni, škofje in kardinali-mašniki v Rimu. Drugi duhovniki potrebujejo papeževega dovoljenja.

Po dolgosti je segala dalmatika do gležnjev, v IX. stoletju pa so jo začeli krajšati, dokler ni dobila današnje oblike.

Gledé barve je bila bela in kot takšna se še rabi v papeževi kapeli. Ko se je izdal kanon liturgičnih barv, so škofje začeli rabiti dalmatiko rdečomodre barve (*hyacinthinus*)⁶. Dandanes pa ima škofvska in dijakonska dalmatika barvo mašnega oblačila tistega dneva.

¹ Amalarius, *De ecclesiasticis officiis* II, 21. P. lat. 105, 1097.

² Durandus, *Rationale* III, 11, 6.

³ A Silvestro papa institutum, dicit Anastasius, ut diaconi dalmatica uterentur in Ecclesia (sc. Romana). Gregorius Magnus, *Epistolarum* IX, 107. P. lat. 77, 1033 nota f. Gregorius Magnus, *Liber sacramentorum*. P. lat. 78, 82. *Ordo Romanus* I. P. lat. 78, 962.

⁴ S. Gregorius Magnus, *Epistola* 107 ad Aregium Episcopum Vapincensem (Francorum): *Communis filius Petrus diaconus nobis innotuit, quod fraternitas vestra tempore quo hic fuit, poposcerit, ut sibi et archidiacono suo utendi dalmaticis licentiam praeberemus. Sed quia ita hominum suorum infirmitate compulsus, festinanter abscessit, ut nec ipse moeror incumbens diutius, ut dignum erat et res desiderata poscebat, sineret imminere, et nos in multis implicitis, ecclesiasticae rationis consideratio novum hoc inconsulte et subito non permetteret indulgere, idcirco postulatae rei prolongatus effectus est. Nunc vero caritatis tuae bona revocantes ad animum, huius auctoritatis nostrae serie petita concedimus atque te vel archidiaconum tuum dalmaticarum usu decorandos esse concessimus, easdem dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate deferente transmisimus.* *Epistolarum* IX, 107. P. lat. 77, 1034. 1035.

⁵ Cum Caesarium Arelatensem concessio specialiter palli decoravit privilegio Symmachus, diaconos quoque ipsius ad Romanae instar Ecclesiae dalmaticarum fecit habitu praeeminere. *Vita S. Caesarii, Episcopi Arelatensis*, c. 4. P. lat. 67, 1016.

⁶ Tunica vero tertio, sicut olim erat, hyacinthia est. Hugo a St. Victore, *Speculum de mysterio eccl.* P. lat. 177, 353.

Mesto nekdanj običajnih škrlatastih prog zavzemajo dandanes traki v zlatu ali v svili tkani, ki so na prsni in hrbtu s prečnicami zvezani, na jezikaste zobce pa spominjajo na hrbtu viseči motvozi s čopi.

Tunicella.

Tunicela je značilno oblačilo subdijakonske službe, ki je prišlo v liturgično rabo z imeni tunica, subtile, tunica stricta, vestis subdiaconalis, subdiaconale, dalmatica subdiaconalis, dalmatica minor, tunica poderes, tudi alba, dalmatica linea. Od XIII. stoletja naprej se imenuje tunicella, deminutivum od besede tunica¹.

Tunicela je pravzaprav dalmatika, ki se je od nje nekdanj razločevala le po daljših in ožjih rokavih in po tem, da ni imela škrlatastih prog in zobcev. V srednjem veku je segala do gležnjev in bila ozka, potem pa so jo začeli krajšati, ob straneh puščati odprto in jo širiti, dokler ni bila popolnoma podobna dalmatiki. Imenuje se najprej med pontifikalnimi oblačili papežev, rimskih kardinalov-duhovnikov in suburbikarnih škofov; pri drugih škofih je bila do IX. stoletja le malo znana. Amalarius govori že o dveh tunikah in ji našteva posebej med pontifikalnimi oblačili². Proti koncu XII. stoletja pa je prišla pri škofih v splošno rabo. Subdijakonom, ki so do tega časa nosili pianeto, je postala tunika z manipuljem stanovsko oblačilo (vestes subdiaconi). Še celo akoliti in ceroferarji so nosili tunike.

Dalmatiko in tunicelo so pripravljali v začetku iz platna, potem iz bele svile, pozneje iz blaga mašnega plašča, ni pa izključno potrebno, da bi morali biti iz istega blaga kakor mašni plašč, če sta le iste barve³.

Dalmatika in tunicela se rabita pri slovesnih opravilih⁴. Ker sta ti dve oblačili znamenje veselja, ju ob dnevih pokore niso nosili, ampak mesto njiju so se rabile planetae plicatae; le na Veliki četrtek so

¹ Subtile, quod et tunica stricta dicitur. Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 229. P. lat. 172, 613. — Vestes, quae apud quosdam subdiaconales nominantur. Ordo Romanus VI. P. lat. 78, 989. — Dalmatica minor. Ordo Romanus V. P. lat. 78, 985. — Tunica poderes. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 55. P. lat. 217, 794. — Dalmatica linea. Ordo Romanus I. P. lat. 78, 940. — Tunicella. Ordo Romanus XIII. P. lat. 78, 1110. — Ime »tunica« rabita Missale in Pontificale v besedilu molitev, ime »tunicella« pa je v navadi v rubrikah in v Caeremoniale Episcoporum.

² Si quis voluerit uti duabus tunicis, ostendet se esse diaconum et sacerdotem. — Quintum et sextum (sc. vestimentum) duae tunicae. Amalarius Metensis, De ecclesiasticis officiis II, 22. P. lat. 105, 1098.

³ S. R. C. 4. Iulii 1817 (n. 2578 ad IV.)

⁴ Missale Romanum, Rubricae generales XIX, 5.

bile dalmatike običajne in to zaradi posvečevanja olja. Razen tega še navajajo rubrike rimskega misala rabo dalmatike tretjo nedeljo v adventu (Gaudete) in četrto v štiridesetdanskem postu (Laetare), Veliko soboto pri blagoslovljenju velikonočne sveče in pri sveti maši, kvatrne dni binkoštnega tedna, ob biljah Vseh svetnikov in pred Božičem¹. Ni pa dovoljeno pri blagoslovljenju sveč, pepela, palm in pri procesijah, ki so s temi blagoslavljanji v zvezi, nositi dalmatike in tunicelo.

Dalmatiko in tunicelo nosijo tudi škofje² v znamenje, da združujejo vse redove (ordines), kardinali-dijakoni³ in prelati, ki imajo splošni ali osebni privilegij nositi pontifikalna oblačila⁴. Škofje smejo to dvojno oblačilo nositi samo v zvezi s kazulo, torej le pri sv. maši in pri opravilih, ki so z njo neposredno v zvezi. Neškofje, ki imajo pravico, tunicelo in dalmatiko nositi, ji smejo rabiti le tedaj in tamkaj, kadar in kjer jim dovoljujejo rabo splošna pravila ali osebni privilegij⁵. Dijakoni in subdijakoni nosijo dalmatiko, oziroma tunicelo pri sv. maši in drugih opravilih, ki pripadajo njihovi službi.

Pomen teh oblačil nam izražajo pred vsem molitve, ki jih škof moli, ko posvečencem oblačila pri posvečevanju obleče ali ko jih pri degradaciji odvzame.

Subdijakonu obleče tunicelo govoreč: »S tuniko radosti in z obleko veselja naj te obleče Gospod v imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.«⁶ Pri degradaciji mu odvzame tunicelo govoreč besede: »Slečemo ti subdijakonsko tuniko, čegar srca in telesa ne oklepa čisti in sveti strah Gospodov, ki ostane vekomaj.«⁷

Pri posvečevanju dijakonov poda škof posvečencu dalmatiko z molitvijo: »Naj te obleče Gospod z obleko zveličanja in z oblačilom

¹ Missale Romanum, Rubricae generales XIX, 6.

² Episcopus simul utitur et dalmatica et tunicella et omnium ornamentis, ut ostendat, se perfecte omnes habere ordines, tamquam qui eos aliis confert. Durandus, Rationale III, 11, 4.

³ Ordo Romanus XIV. P. lat. 78, 1234.

⁴ Decretum circa usum pontificalium Praelatis Episcopo inferioribus concessorum a S. R. C. habita coram SSmo D. N. Alexandro P. P. VII emanatum, die 27. Septembris 1659 (n. 1131).

⁵ S. R. C. 27. Augusti 1822 (n. 2624 ad VIII. XI). Decreta confirmata a Pio VII constitutione: Decret Romanus Pontifex 4. Iulii 1823.

⁶ Tunica iucunditatis et indumento laetitiae induat te Dominus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Pontificale Romanum, De ordinatione subdiaconi.

⁷ Tunica subdiaconali te exuimus, cuius cor et corpus timor Domini castus et sanctus in aeternum permanens non constringit. Pontificale Romanum, Degradatio ab ordine subdiaconatus.

veselja, in z dalmatiko pravičnosti naj te obdaja vselej. V imenu Gospodovem. Amen.«¹

Pri degradaciji pa govori škof, ko sleče dijakonu dalmatiko, besede: »Odvzamemo ti levitski red, ker nisi v njem svoje službe izpolnjeval.«²

Škof moli, ko si oblači tunicelo: »S tuniko radosti in obleko veselja me naj obleče Gospod,«³ in pri dalmatiki: »Obleci me Gospod z obleko zveličanja in z oblačilom veselja, in z dalmatiko pravičnosti obdajaj me vedno.«⁴

Po navedenih molitvah naj bi bila tunicela kakor dalmatika za tiste, ki jo nosijo, oblačilo zveličanja, veselja in pravičnosti. Glede oblike, barve in opreme podajajo liturgiki srednjega veka mnogovrstne razlage.

Ako je dalmatika razvita, ima podobo križa, v opomin, da se nositelj te obleke ne sme z drugim hvaliti, kakor s križem Gospoda našega Jezusa Kristusa, po katerem je svet njemu križan in on svetu (Gal 6, 14), in da mora križati svoje meso z grehi in poželenji vred (Gal 5, 24).

Široki rokavi spominjajo na prvotno dijakonsko službo v apostolskih časih, ko so oskrbovali reveže in delili miloščino, in pomenijo veselo radodarnost, kajti veselega dajavca ljubi Bog (2 Kor 9, 7).

Rudeče proge spredaj in na hrbtu značijo ljubezen do Boga in bližnjega v sreči in nesreči. »Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vse svoje pameti. To je prva in največja zapoved. Druga pa je tej podobna: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe« (Dt 6, 5; Mt 22, 37–39). Zato piše sv. Janez o ljubezni: »Bratje ne pišem vam nove zapovedi, ampak staro... Zopet vam pišem novo zapoved« (1 Jan 2, 7. 8). Leva stran, kjer so bili zobci, pomeni dejavno in sedanje življenje, ki je polno skrbi in težav; desna stran, ki je bila brez zobcev, pa znači kontemplativno življenje na zemlji in prihodnje v nebesih, kjer izvoljenih ne težijo nobene skrbi in težave. »In Bog bo obrisal vse solze iz njih oči in smrti ne bo več, ne žalovanja ne vpitja in truda ne bo več, kajti prvo je prešlo« (Raz 21, 4). Zobcev je bilo na nekaterih dalmatikah 28, kar

¹ Induat te Dominus indumento salutis et vestimento laetitiae, et dalmatica iustitiae circumdet te semper. In nomine Domini. Amen. Pontificale Romanum, De ordinatione diaconi.

² Levitico ordine te privamus, quia tuum in eo ministerium non implevisti. Pontificale Romanum, Degradatio ab ordine diaconatus.

³ Tunica iucunditatis et indumento laetitiae induat me Dominus. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.

⁴ Indue me Domine indumento salutis et vestimento laetitiae et dalmatica iustitiae circumda me semper. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.

pomeni sedmere darove Svetega Duha za razne vrste ljudi, za kralje in vse narode, za kneze in sodnike, za mladeniče in device, za stare in mlade (Ps 148, 11. 12), na drugih 15 ali 30, kar kaže na petnajstere lastnosti, ali boljše panoge ljubezni, kakor jih sv. Pavel našteva v prvem listu Korinčanom (1 Kor 13, 4—7), ki se razodevajo v sreči in nesreči.

Škofu, ki nosi tunicelo in dalmatiko obenem, bi naj tunicela služila v opomin, da zbira vernike z neutrudljivim oznanjevanjem božjih naukov okrog sebe, naj jih nadkriljuje z lepimi zgledi ter brani in podpira neprestano z molitvijo (2 Kor 11, 28); dalmatika pa mu na srce polaga, da bodi poln usmiljenja in milosrčnosti po zgledu nebeskega Samarijana, ki je vlil olja in vina v naše rane. Grška cerkev rabi za dalmatiko besedo *σχιάριον* ali *στοιχάριον*.

9. Pluviale¹.

Pluvial (cappa, capa) je do gležnjev segajoč in spredaj odprt plašč, ki pokriva celo telo in se spredaj zakapči z zaponko. Na hrbtu ima obešen majhen plašček s čopkom. Plašč je obrobljen s premo². V barvi se ravna po kanonu liturgičnih barv³.

Po svoji obliki je pluvial podoben rimski lacerni (lacerna), ki je imela spredaj zaponko in je bila obrobljena s trakom; vendar pa po svojem izvoru bržkone ni rimsko, ampak galsko oblačilo, ki je bilo običajno pri duhovnikih, redovnikih in laikih in so ga imenovali »cappa«⁴. Bil je plašč s kapuco (caputium, cuculla), katerega so ponekod, posebno na Italijanskem, rabili za dež, zato ime pluvialis cappa, pallium pluviale⁵.

V začetku so pluvial nosili menihi kot klerikalno oblačilo ob praznikih pri službi božji in pri procesijah in ga hranjevali v zakristiji. Kdaj je prišel pluvial v liturgično rabo, se ne more natanko določiti. Omenja ga Ordo Romanus VI (c. 1000)⁶, opisuje ga pa Honorius Augustodunensis⁷. Pozneje je prišel kot površno litur-

¹ J. Braun S. J., Die liturgische Gewandung 306—338.

² Pluviale duabus ulnis paulo longius et pro semicirculi ratione late pateat. Inferiores huius indumenti nec non dalmaticae ac tunicae extremitates congruis fimbriis seu laciniis potius quam limbis ornentur. Conc. prov. Pragense 1860, tit. V, cap. 7, n. 2. — ³ Caeremoniale Episcoporum II, 6, 15.

⁴ Cappa, vel quod duos apices, ut cappa littera habeat, vel quod capitis ornamentum est. S. Isidorus Hispalensis, Etymologiarum XIX, 31. P. lat. 82, 699. Pravilneje se izvaja ime cappa ali capa od capere, to je, plašč, ki objame celega človeka.

⁵ Est etiam alia vestis, quae pluviale vel cappa vocatur. Durandus, Rationale I, III, 1, 13.

⁶ Ordo romanus VI, 1. P. lat. 78, 989.

⁷ Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 227. P. lat. 172, 612—613.

gično oblačilo v rabo pri pevcih med sveto mašo in v koru, nosili so ga pa tudi drugi kleriki¹. Slednjič so ga začeli oblačiti duhovniki pri raznih liturgičnih opravilih mesto kazule. Kot liturgično oblačilo je imel pluvial v začetku pravo kapuco, pozneje se je ta zmanjšala in je bila le za okrasek, dokler se ni popolno zgubila in je kot spomin na njo ostal samo nahrbtni plašček (*clipeus, caputium*).

V začetku ni bil pluvial spredaj prerezan, pozneje je dobil prerez z zaponi (*morsus, fibula, firmale, firmarium*), ki je bila tupatam velika in je bila delo največje umetnosti ter nosila ime *pectorale* ali *monile*². Opremljali so ga od nekdanj sem z obrobnimi zobci ali s traki iz več ali manj dragocenih snovi; na nahrbtni plašček še so razen tega obešali čopek, ki spominja na nekdanjo trikotno kapuco. Ker je bilo oblačilo obširno, so ga krasili z imenitnimi vezeninami kakor s podobo jagnjeta, pelikana, križa ali Križanega, svetniškimi podobami, božjim očesom itd.

Pluvial kot liturgično oblačilo ni določeno za posebne stopnje mašniškega reda; smejo ga nositi tudi kleriki³. Škofje in mašniki oblečejo pluvial pri vseh slovesnih opravilih, ko ne rabijo kazule; pri procesijah in pri slovesnih blagoslavljanjih, n. pr. sveč, pepela, palm, krstne vode, ognja, pokopališča, zvonov; škof posebej pri delitvi sv. birme in pri blagoslavljanju cerkve, na Veliki četrtek pri »mandatum«, pri slovesnih večernicah in jutrnica⁴.

Če se Matutin slovesno opravlja, obleče oficiator pri *Te Deum* pluvial in ga nosi, dokler se molijo *Laudes*⁵. Pluvial se nadalje sme rabiti pri *Absolutio ad tumbam*, ako se ta vrši po črni sveti maši⁶, ravno tako tudi med mrtvaškim oficijem in pri pogrebu⁷. Kropljenje duhovnikov in ljudstva (*asperges*), katero deli celebrant po nedeljah pred slovesno sveto mašo, se mora vršiti v pluvialu⁸. Kropljenje v pluvialu izostane, če škof slovesno mašuje, ker podeli *asperges* takrat,

¹ *Cappa propria vestis est cantorum . . . insignitur fimbriis . . . a singulis ordinibus portatur . . . in supremo habet caputium . . . usque ad pedes pertingit . . . in ante aperta manet. Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 227. P. lat. 172, 612.*

² *Caeremoniale Episcoporum II, 1, 4.*

³ *Caeremoniale Episcoporum I, 11, 5. 6; II, 6, 15.*

⁴ *Pluviali utitur in processionibus et benedictionibus, quae fiunt in altari. Item in officio Laudum et Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Missale Romanum, Rubricae generales XIX, 3.*

⁵ *Caeremoniale Episcoporum II, 6, 1. 5. 16.*

⁶ *Item quando Celebrans post Missam defunctorum facit in fine Absolutionem. Missale Romanum, Rubricae generales XIX, 3.*

⁷ *S. R. C. 12. Augusti 1834 (3029 ad 4. 5).*

⁸ *S. R. C. 12. Novembris 1831 (n. 2684 ad 11).*

ko vstopi v cerkev¹. Pluvial sme nadalje rabiti duhovnik, ki nese slovesno, t. j. v procesiji, sv. popotnico k bolniku², mora pa ga rabiti, ko da zakramentalni blagoslov s sv. Rešnjim Telesom v ostensoriju ali pri teoforičnih procesijah, posebno na Telovo³. Medtem ko sme pri prošnjih procesijah samo oficiator nositi pluvial⁴, je zapovedano, da so pri procesiji na Telovo duhovniki, ki nosijo nebo, oblečeni v pluvial, nadalje kanonik, ki drži pastirsko palico, in dignitariji⁵. Razen oficiatorja nosijo pri slovesnih večernicah, pri Te Deum na koncu jutrnice in pri hvalnicah tudi duhovniki strežniki (*sacerdotes assistentes*) pluvial in sicer ob velikih praznikih šestero duhovnikov, ob srednjih čvetero in ob nedeljah in praznikih navadne vrste dvoje⁶. Pri pontifikalnih mašah nosi *sacerdos assistens pluvial*.

Pluvial je veljal v srednjem veku za častno oblačilo, katerega si je papež takoj po izvolitvi ogrnil. Od nekdanj je tudi v navadi, da se škofje vdeležujejo sinod v pluvialih.

Ako so obredi v zvezi s sveto mašo, nosi oficiator pluvial čez albo, drugače pa čez superpelicej. Za oblačenje pluviala ni zapovedana nobena molitev. Z ozirom na simboliko pomeni pluvial sveto življenje: dolgost oblačila znači stanovitnost v dobrem, oprema kaže na požrtvovalnost v službi božji in odprtina večno življenje, do katerega so vrata odprta tistim, ki pravično živijo. Durandus vidi v pluvialu tudi neumrljivost teles. Zato rabi Cerkev pluvial le ob večjih praznikih, ko se ozira na prihodnje vstajenje, kjer bodo izvoljeni prejeli dušni mir in telesno povečanje⁷.

S pluvialom sorodna oblačila, ki se smejo liturgična le v daljnem pomenu imenovati, so papežev *mantum*, *cappa magna*, *cappa choralis* in *almucia*.

Mantum, plašč rdeče barve, je bil znamenje papeževe časti. *Immanatio* se je reklo činu, ko so ogrnili novoizvoljenega papeža s *cappa rubea*. Kardinal-dijakon je slekel novoizvoljenemu navadno »*capp*« (*cappa communis*), potem mu podal roket (*alba romana*), albo (*camisia*) ter štolo (*orarium*) in z besedami: »*Investio te de papatu romano, ut praesis Urbi et Orbi*« mu je ogrnil *mantum*. Podobno je bilo to oblačilo pluvialu in se je zgubilo v avignonskem prognanstvu. Oblačilu *mantum* podobna je *cappa rubea* iz rdeče volne ali rdečega žameta in s kapuco, podložena s hermelingom krznom. Papeži so nosili ta plašč pri zadušnih večernicah na predvečer Vernih duš in pri jutrnica ob velikih praznikih do Velike noči.

¹ *Caeremoniale Episcoporum* II, 31, 4. — ² *Rituale Romanum*, tit. 4, c. 4. n. 9.

³ S. R. C. 22. Junii 1874 (n. 3333 ad 1); 7. Decembris 1888 (n. 3697 ad 12).

⁴ S. R. C. 17. Maii 1732 (2302 ad 2).

⁵ *Caeremoniale Episcoporum* II, 33, 5. 6.

⁶ *Caeremoniale Episcoporum* II, 2, 3.

⁷ *Honorius Augustodunensis, Gemma animae* I, 227. P. lat. 172, 612.

Cappa rubea omeni nadalje Ordo romanus XIV pri papeževih legatih in kardinalih¹, in sicer pri legatih, da morajo zunaj papeževega teritorija nositi to oblačilo, in pri kardinalih, da se smejo vdeleževati zadušnic za umrlega papeža »induti cappis lancis non rubei coloris«².

Cappa magna je oblačilo s kapuco, ki ogrinja celo telo kakor pluviál, le da spredaj ni odprto, ampak sklenjeno, se da do prs kvišku potegniti in ima zadaj vleček (cauda, syrma). Pravico do tega oblačila imajo kardinali, patrijarhi, nadškofje, škofje in nekateri prelati.

Kardinalska cappa magna je napravljena iz rdeče svile, le na Veliki petek je v navadi iz rdeče volne; v adventnem času, izvzemši tretjo nedeljo (Gaudete), in v postnem času, izvzemši četrto nedeljo (Laetare), pa iz svile vijolične barve. Škofovska cappa magna mora biti iz vijolične volne, le ob praznikih prve vrste sme biti iz vijolične svile³; pri regularnih kardinalih in škofih mora imeti barvo redovniškega oblačila. Tudi nekateri kapiteljji imajo privilegij, nositi cappa magna, pa samo v kapiteljski cerkvi, drugje pa le takrat, ko nastopi kapitelj skupno (corporaliter), to je, če so navzoči vsaj trije kanoniki s kapiteljskim križem⁴. Ker velja cappa magna za znamenje jurisdikcije, je škofje in nadškofje zunaj svoje škofije, oziroma svoje provincije ne smejo nositi, pač pa v Rimu vpricho papeža in kardinalov, toda ne z razprostrtim vlečkom. V tem oblačilu se sme pridigovati, prepovedano pa je v njem zakramente deliti⁵.

Cappa magna ima kapuco, ki je po stopnji časti po zimi podložena s hermelinovim ali pa s sivim krznom, po letu pa z rdečo svilo. Kardinalska, škofovska in prelatska cappa magna ima vleček (cauda), katerega nosi klerik (caudatarius). Kanoniki morajo vleček nositi zložen na levi roki ali pritrjen pod kapuco na levi strani; razgrniti pa ga ne smejo nikdar brez posebnega dovoljenja. Cappa magna je nastala iz srednjeveške cappa choralis, kakor jo še sedaj v svojih odlokih imenuje kongregacija obredov.

Cappa choralis, plašč iz črne volne s kapuco, ki je segal do gležnjev in je bil brez odprtine ali na pol odprt ali pa tudi spredaj s prerezom, da je bilo mogoče skozi vtakniti roke. Nosili so ga v koru in pri tistih procesijah v postu in ob spokornih dneh, ki so bile v zvezi z opraviлом. V koru so to oblačilo nosili le po zimi, po letu pa mesto njega superpelicej ali roket in almucijo. Bilo je pravzaprav le klerikalno oblačilo.

Almucija (almutia, almutium, armutia, armutium) je bilo prvotno pokrivalo za glavo. Almucia je bila dvojne vrste, ena je segala čez ušesa kakor kučma, druga je bila podobna kapuci (caputium) in je pokrivala liki koler prsi in hrbet; bila je iz kožuhovine ali vsaj ž njo podložena. Prvo so nosili priletni kanoniki druge vrste (stallum) v koru, ki so bili obenem tudi duhovniki, med korno molitvijo, drugi kanoniki pa so morali biti odkriti v koru. Drugo almucijo so nosili kanoniki višje vrste (stallum). Pozneje se je kapuca kot glavno pokrivalo zmanjšala, posebno ko je v XV. stoletju prišel biret v rabo, in ostal je le koler, navadno spredaj

¹ Ordo Romanus XIV, c. 118, n. 441. 442. P. lat. 78, 1274.

² Ordo Romanus XV, c. 145, n. 529. P. lat. 78, 1353.

³ Caeremoniale Episcoporum II, 5.

⁴ S. R. C. 23. Maii 1639 (n. 681); 17. Iulii 1640 (n. 710).

⁵ S. R. C. 31. Maii 1813 (n. 2578 ad dubia additionalia 1. 2).

odprt, z majhno kapuco, kot ostanek in spomin nekdanjega pokrivala. Almucija je bila karakteristični znak kanonikov. Dandanes jo nosijo le še v nekaterih kapitljih kakor v mestu Amiens, Arras, Chartres na Francoskem, v Innichen na Tirolskem in drugih. Nekateri so mnenja (Thalhofer), da je takoimenovani jurisdikcijski koler na talarju, kakor je v navadi v nekaterih škofijah, ostanek almucije. Po papeževem privilegiju je njeno mesto zavzela pri kanonikih »mozzetta«.

Mozzetta je spredaj z gumbi zapet koler z majhno kapuco, pokriva pleča in prsi ter sega do laktov. Mozzetta je skrajšana cappa choralis ali cappa magna¹, ali kakor drugi mislijo, predrugačena almucija, kar bi svedočila pisava mozeta mesto mozzetta, kakor se tupatam rabi.

Pravico (de iure) imajo do tega oblačila le kardinali in škofje, drugi višji duhovniki pa vsled postavne navade ali papeževga privoljenja. Kardinali nosijo mozzetto rdeče oziroma vijolične barve in sicer čez mantelet (mantelletum), izvzemši kraj svoje sodnosti in čas med smrtjo papeža do izvolitve novega.

Mantelletum je brezrokaven plašč, ki sega do kolen, z odprtinama za roki; škofovski mantelet mora biti vijolične barve². Škofje smejo rabiti mozzetto vijolične barve in jo nositi le v svoji škofiji in sicer v cerkvi in zunaj cerkve.

Zunaj škofije oblečejo vijolični mantelet, ravno tako tudi v pričujočnosti kardinala legata, to pa zaradi tega, ker je mozzetta kakor cappa magna znak sodnosti. Regularni škofje rabijo mozzetto iste barve, kakor jo ima redovno oblačilo. Kanoniki smejo nositi mozzetto le vsled papeževga dovoljenja. V nekaterih katedralnih kapitljih je primerna navada, da nosijo po zimi, t. j. od Vseh svetnikov do Velike noči cappa magna, po letu pa mozzetto, vendar oboje le v svoji cerkvi, drugje pa le takrat, ko nastopijo skupno. Ker mozzetta ni liturgično oblačilo v pravem pomenu, se sme v njej pridigovati, nikakor pa ni dovoljeno v njej zakramente deliti.

10. Chirothecae.

K strogo liturgičnemu oblačilu pripadajo liturgične rokavice (chirothecae, manicae, wantus), ki se smejo rabiti le pri pontifikalni maši. Napravljajo jih iz svile in na oglavju roke nosijo krožek (circulus aureus, tasellus, fibula, paratura) za okrasek³, ki je bil nekdanj iz žlahtne kovine ali iz tkanine, okrašen z biseri ali z dragoceno vezenino, dandanes samo z vezenino. Vvezeni so raznovrstni simboli kakor jagnje, božja roka, križ in kar se nanaša na sveto daritev. Barva rokavic je bila prvotno bela⁴, pozneje so jih izdelovali v vseh liturgičnih barvah

¹ Cappa breve o mozza, che perciò volgarmente è chiamata mozzetta. Palavicino, Storia del Concilio di Trento XV, 13, 5.

² Vestis brevior aperta, ita ut per scissuras brachia extrahi possint, quod genus vestis mantelletum vocant. Caeremoniale Episcoporum I, 1, 1.

³ Chirothecae circulum aureum habent. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 57. P. lat. 217, 795. — ⁴ Durandus, Rationale III, 12, 5.

izvemši črno, kar še velja tudi sedaj. Ako je slovesno opravilo v črni barvi, izostane noša rokavic. Strogo prepovedano je, v rokavicah dajati zakramentalni blagoslov, bodisi da se rabi velum ali ne¹.

Liturgične rokavice oblačijo razen papeža kardinali in škofje, po posebnem privilegiju tudi tisti duhovniki, ki imajo pravico, rabiti ob določenih dneh pontifikalije². Škofovski obrednik zapoveduje, da oblečeta škofu rokavice dijakon in subdijakon in sicer prvi na desnico, drugi na levico; potem jih obdrži do umivanja rok pred darovanjem; takrat mu jih zopet dijakon in subdijakon slečeta³. Pozneje jih ne sme več med sveto mašo nataktniti, tudi po svetem obhajilu ne⁴.

Pri posvečevanju obleče škof konsekrator s pomočjo obeh škofov asistentov rokavice novoposvečenemu škofu ob koncu svete maše, ko mu je že postavil mitro na glavo, in med tem moli: »Obdaj, Gospod, roke tega svojega služabnika s čistostjo novega človeka, ki je prišel z nebes, da, kakor je tvoj ljubljenec Jakob očetov blagoslov pridobil, ker je na rokah s kozličevim krznom pokrit prinesel očetu prijetno jed in pijačo, tako tudi ta po blažni daritvi, ki jo je daroval po svojih rokah, zasluži blagoslov tvoje milosti. Po Gospodu našem Jezusu Kristusu tvojem Sinu, ki se je tebi za nas daroval samega sebe po sličnosti grešnega človeka. Amen.«⁵

Rokavice so bile sprejete v liturgično rabo, da varujejo roke onesnaženja, pa tudi zaradi večje slovesnosti. Pomenijo pa po zgoraj navedeni molitvi čistost namena, s katerim mora škof izvrševati dobra dela in svoja prevzvišena opravila, da bo daritev njegovih rok dopadla Bogu in donašala obilni blagoslov. Ko obleče rokavice, naj bi mu bil pred očmi Gospodov opomin: »Pazite, da ne opravljate svoje pravičnosti pred ljudmi, da bi vas videli!« (Mt 6, 1); na to meri tudi krožek na oglavju. Kedar jih sleče, pa bi se naj spomnil besed: »Naj sveti vaša luč pred ljudmi, da bodo videli vaša dobra dela in slavili Očeta, ki je v nebesih« (Mt 5, 16). Rokavice niso sešite, ampak spletene ali

¹ S. R. C. 21. Iulii 1855 (n. 3031 ad 4).

² Decretum circa usum pontificalium praelatis Episcopo inferioribus concessorum a S. R. C. habita coram Alexandro VII emanatum die 27. Septembris 1659 (n. 1131); S. R. C. 27. Augusti 1822 (n. 2624); Constitutio Pii VII 4 Iulii 1823.

³ Caeremoniale Episcoporum II, 8, 19; I, 9, 4; II, 8, 57.

⁴ S. R. C. 5. Martii 1870 (n. 3213 ad 6).

⁵ Circumda, Domine, manus huius ministri tui munditia novi hominis, qui de coelo descendit, et quemadmodum Iacob dilectus tuus, pelliculis hoedorum operitis manibus, paternam benedictionem, oblato patri cibo potuque gratissimo, impetravit, sic et iste, oblata per manus suas hostia salutari, gratiae tuae benedictionem impetrare mereatur. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui in similitudinem carnis peccati tibi pro nobis obtulit semetipsum. Amen.

tkane, kar pomeni, da se morajo škofova dejanja strinjati s pravo vero¹. Grška cerkev ne pozna rokavic v svoji liturgiji; v latinski pa so v rabi od začetka X. stoletja.

(Dalje prihodnjič.)



II. Iz duhovnega pastirstva.

Blagoslovljenje krstne vode. — Ali je treba tudi na binkoštno biljo blagosloviti krstno vodo, ako se je je blagoslovilo na Veliko soboto toliko, da bode zadostovala za vse leto? — Po nekod se je res zgodilo, da so binkoštno biljo opuščali blagoslavljanje krstne vode, ker so je imeli še dovolj od Velike sobote. To ravnanje pa je naravnost od kongregacije svetih obredov dne 7. decembra 1814 prepovedano kot abus. Zato se mora po vseh cerkvah, kjer je krstni kamen, krstna voda blagoslavljanje ne le Veliko soboto, ampak tudi binkoštno biljo. To velja celo za slučaj, če bi do binkošti ne bilo nobenega krsta in bi se vode, blagoslovljene Veliko soboto, ne bilo popolnoma nič porabilo. Dovoljena tvar zakramenta sv. krsta je torej le voda, ki se je blagoslovila Veliko soboto, za čas do binkoštno bilje, ta dan blagoslovljena pa za dobo do prihodnje Velike sobote.

Nikakor tudi ni dovoljeno pri blagoslavljanju na binkoštno biljo staro vodo pustiti v krstnem kamnu. Vsa voda se mora poprej izliti v sakrarij, posoda krstnega kamna se mora dobro osnažiti in tje se nalije potem sveža, čista voda.

Ker v naših krajih Veliko soboto in binkoštno biljo pridejo po blagoslovljeno vodo, se poleg krstnega kamna blagoslovi najprej v ločenih posodah čista voda. Ko je že blagoslovljena se je vlije, kolikor je potrebno, v krstni kamen in tu se ji primeša sveto olje. *Sourek.*

Mašne ustanove. — I. Pri neki župnijski cerkvi je več ustanov, ki se morajo opravljati glasom ustanovne listine ob štirih kvaturah. Celo dnevi so določeni za posamezne ustanove. Vpraša se: a) V katero vrsto maš za rajne se prištevajo ustanovljene maše? b) Kako se naj

¹ Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 225. P. lat. 172, 609. — Durandus, Rationale III, 12. — Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 57. P. lat. 217, 795.

opravljajo te ustanove v binkoštni osmini, ki je kvatrni teden? II. Kateri mašni formular se vzame, ako se določba v ustanovni listini glasi splošno: ena peta mrtvaška maša na leto (ein Seelenamt in Jahre)?

Ad I. a) Ako je v listini dan določen, kdaj se mora opraviti peta sveta maša, tedaj je ustanovljena sveta maša anniversarium stricto dictum. Za rajnega se vzame torej tretji mašni obrazec »In anniversario defunctorum.« Kot anniversarium v ožjem zmislu ima vse privilegije. Obhaja se torej lahko, kadar je duplex maius in minus, dies octava non privilegiata in biljo pred Razglašenjem Gospodovim. Prepovedan pa je, kadar je duplex I. vel II. cl., vse nedelje in zapovedane praznike, ob dnevih tekom privilegiranih osmin Božiča, Razglašenja, Velike noči, Binkošti, Rešnjega Telesa, pepelnično sredo, ves veliki teden, božično in binkoštno biljo, kadar je presv. Rešnje Telo slovesno izpostavljeno, prošnje dni, če je procesija in je pri župniji samo en duhovnik.

Ustanovljene tihe maše pa niso privilegirane in se smejo le takrat brati, kadar je tih Requiem dovoljen. Ako so v listini določene za dan, ki sedaj ne dovoli črnih maš, se naj bere dnevna z aplikacijo in oracijo (če je dovoljena) za rajne.

b) Obletnica v ožjem pomenu s peto črno sv. mašo se v binkoštni osmini ne sme obhajati. Nikakor tudi ni dovoljeno vzeti dnevni mašni obrazec z aplikacijo za rajnega. Cerkev namreč predpisuje v tem slučaju, da se obletnica opravi pred binkoštno biljo ali po nedelji presv. Trojice. Vzeti pa se mora prvi najbližnji dan, za katerega veljajo isti privilegiji kakor za prvi anniversarium. Kdor pa ta dan obletnico zanemari, izgubi privilegij in mora opraviti dolžnost, kadar je dovoljena navadna črna sv. maša.

Ako pa je ustanovljena za binkoštno kvatre tiha črna sv. maša, se ta sicer ne sme brati, pač pa se vzame dnevna sv. maša z aplikacijo za rajnega.

Ad II. Kadar ustanovna listina zahteva samo mrtvaško mašo, ne da bi bil dan določen, je duhovnik bolj prost. Ako mu je znan ustanovnikov smrtni dan, si lahko določi obletnico smrti ali pogreba za maševanje. Tedaj lahko vzame tretji obrazec »In anniversario defunctorum« tudi v slučaju, da je ustanovljena samo tiha. Druge dneve pa mora vzeti četrti obrazec (Missa quotidiana). *Somrek*

Molitve po tihi sv. maši. — Sme-li duhovnik pri molitvah po tihi sveti maši dodati še kakšno molitev ad proprium intentionem vel ad intentionem dantium (n. pr. za bolnika)? — Večkrat se zgodi, da pridejo verniki ob delavnikih k sv.

maši ter prosijo duhovnika, naj moli po sv. maši kak očenaš za osebo, ki je v smrtnem boju ali se ji je bolezen zdatno shujšala. V lavantinski škofiji nimamo nikake prepovedi, da bi duhovnik ne smel ustreči takim prošnjikom. Tudi mi ni znana nobena splošna cerkvena prepoved. Če se nekateri sklicujejo na rubriko, ki določa: »Celebrans non potest nec ex devotione, nec ex peculiari necessitate, nec ad postulationem stipendium offerentis Orationem aliquam addere,« velja to za oracije mašnih obrazcev, za oracije med sv. mašo, ne pa za naš slučaj.

Meni se celo hvale vredno zdi, ako kdo ljudem postreže ter moli zanje po sveti maši. Saj vsak vernik dobro ve, da te molitve ne spadajo več k sv. maši, da se mu jih ni treba udeležiti, ako se mu domu mudi. Nikdo tudi ne more duhovniku zameriti, ako moli po sv. maši iz lastne pobožnosti kake molitve, dokler ni kake razločne prepovedi od strani cerkvene oblasti.

*Somrek*¹.

Peta maša na kvatarno soboto. — Se-li morajo vse molitve in lekcije peti, ako bi bila kvatarno soboto missa cantata de feria? — Na to je treba odgovoriti: Po splošnem načelu se mora pri sveti maši peti, kar je ukazano glasno moliti, ako izvamemo vstopne molitve, blagoslov in zadnji evangelij. — Glasno pa se morajo moliti: 1. vse molitve in branja od vstopne molitve do darovanja, ako izvamemo »Aufer«, »Oramus te«, »Munda cor«, »Iube Domine«, »Dominus sit«, »Per evangelica dicta«. 2. Prefacija in Pater noster počenshi od »per omnia«. Le »Amen« po Pater noster se reče tiho. 3. Po »Pater noster« sledeči »Per omnia«, »Pax Domini«. 4. Agnus Dei, Communio, Postcommunio in vse razen »Placeat«, torej blagoslov in zadnji evangelij.

Določene dele sv. maše mora peti ali sam celebrant ali ministri sacri ali pevski zbor. Oracije poje celebrant, lekcije pa ministri, ako jih ni, pa tudi celebrant. Iz tega sledi, da jih sme peti tudi kvatarno soboto, ako hoče. Dovoljeno pa je izmed več zaporednih lekcij peti samo zadnjo. Način petja se ravna po dnevnem obredu. Na kvatarno soboto je torej tonus simplex ferialis, istoglasno, brez kadenc.

Somrek.

Kakšno mašo je treba vzeti, da se dobi odpustek privilegiranega oltarja? — Do sedaj je veljalo pravilo, da je treba sub poena nullitatis vzeti, kadar rubrike dovoljujejo, mašo de Requie ali mašo de feria oz. vigilia in pridejati primerno oracijo za rajne. Sv. oficij je

¹ Drugega mnenja je J. Erker, *Enchiridion liturgicum*². Labaci 1910, 272. Prim. Voditelj XIII (1910) 360.

sklenil v svoji seji dne 19. februarja 1913 ta-le nov odlok, ki ga je sv. oče 20. februarja potrdil: »Ad altaris privilegiati, quod vocant, indulgentiam lucranda non amplius in posterum sub poena nullitatis requiri Missam de Requie aut de feria vel vigilia cum oratione defuncti propria celebrari; id tamen laudabiliter fieri, cum licet ac decet, pietatis gratia erga defunctum.« (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 122).

Molitev „Obsecro te, dulcissime Domine J. Chr.“ po sv. maši. — Kakor smo že poročali (Voditelj XVI [1913] 171) je dovolil papež Pij X odpuščenje nepopolnosti in pregreškov, storjenih pri sv. maši iz človeške slabosti, ako se po sv. maši opravi kleče imenovana molitev. Avtentično besedilo molitve je bilo natisnjeno v Acta Apostolicae Sedis in se nahaja tudi v tem listu na navedenem mestu. V nekaterih knjigah ima ta molitev proti koncu mal dostavek: ... Mors tua sit mihi vita indeficiens, crux tua sit mihi gloria sempiterna. — Na vprašanje, ali velja zgoraj imenovana duhovna dobrot tudi tedaj, če se opravi molitev v tej obliki, je sv. oficij v seji dne 26. marca 1913 odgovoril: Affirmative, in sv. oče je ta odgovor 27. marca potrdil (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 123).

Maše v zasebnih oratorijih. — Z ozirom na Motu proprio Supremi disciplinae z dne 2. julija 1911 je nastal dvom, ali se je sedaj, ko je ob nekaterih praznikih odpravljena dolžnost, biti pri sv. maši in zdržati se hlapčevskih opravil, drugi pa so pomaknjeni v višji red, spremenila tudi postava glede maš v zasebnih oratorijih. Kongregaciji za oskrbo zakramentov sta se predložili ti-le vprašanji:

1. An Missa in oratoriis privatis prohibita sit diebus festis Commemorationis solemnis s. Ioseph, Annuntiationis B. M. V., Commemorationis solemnis ss. Corporis D. N. I. C. et in festo patroni cuiusque loci, quum non sint de praecepto;

2. An prohibita censeatur in festo ss. Trinitatis, in dominica infra octavam Corporis Christis et in dominica qua celebratur Nativitas s. Ioannis Baptistae.

V seji 4. aprila 1913 je kongregacija odgovorila: Negative ad utrumque. Reskript je z dne 11. aprila 1913 (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 183 s).

Molitve po deljenju sv. obhajila tempore paschali ante et post missam de Requie. — Po deljenju sv. obhajila se vrne duhovnik na sredino oltarja nazaj, postavi ciborij na razprostrt corporale, zmane prste nad ciborijem, poklekne in ga pokrije. Potem umije kazalec in

palec v posodici z vodo in ju obriše s purifikatorjem. Potem pokrije posodico, kjer je voda in položi poleg zložen purifikatorij. Med ab-lucijo in snaženjem prstov moli celebrant antifono »O sacrum convivium« in verzikelj »Panem de coelo...« V velikonočnem času se obema dodene alleluja.

Ker rubrika pravi: Sacerdos ad altare reversus dicere poterit, je s tem izrečen nasvet, ne pa zapoved. Duhovnik ne greši, če tega ne moli. Naslednje molitve »Domine exaudi...«, Dominus vobiscum..., Oremus. Deus, qui nobis...« z dolgim sklepom »qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia saecula saeculorum, Amen« so pa za p o v e d a n e.

V velikonočnem času se moli mesto »Deus, qui nobis...« molitev »Spiritum nobis Domine... per Christum Dominum nostrum. Amen.« Tu je torej k r a t e k sklep.

Ako se pa v velikonočnem času deli sv. obhajilo pred črno mašo ali pa po njej, se moli oracija kakor tudi verzikelj velikonočne dobe, izpusti se samo aleluja, ki se drugače dodene antifoni in verziklju (Conf. Decr. S. R. C. 26. Nov. 1878, n. 3465). *Somrek.*

Zajtrk in vsakdanje sv. obhajilo. — Marsikateri šolarje in tudi odrasle bi večkrat, morda celo vsak dan lahko videli pri obhajilni mizi, ako bi ti mogli ostati brez zajtrka. Ker ga pa ne morejo opustiti, pa ne gredo k sv. obhajilu. Proti temu imamo več pomočkov.

Po nekaterih krajih so dušni pastirji vernike za večkratno sv. obhajilo že tako navdušili, da prihaja celo v malih župnijah mnogo ljudi vsak dan k mizi Gospodovi. Da delavci in šolarji lahko pravočasno pridejo na delo, oziroma v šolo, nastavijo dušni pastirji sv. mašo prav z g o d a j ter obhajajo vernike od pol petih naprej večkrat. V teh razmerah se vrnejo ljudje lahko še na dom k zajtrku ter gredo potem po svojih stanovskih opravkih.

V nekaterih krajih pa si delavci kakor tudi šolarji vzamejo zajtrk seboj, kos kruha ali malo steklenico mleka ali kave. V toplejših letnih časih to ni že tako težko. Saj se tudi zgodi iz ljubezni do božjega Zveličarja. Drugod se šolski mladini tako pomaga, da se ji preskrbi v š o l s k i k u h i n j i, kjer opoldne dobivajo otroci hrano, topel zajtrk. Tukatam so blagodušne osebe, ki stroške poravnajo same ali s pomočjo kakega društva, da imajo šolarji lepo priložnost k večkratnemu sv. obhajilu.

Zelo dobro sredstvo, s katerim se ljudem omogoči topel zajtrk, je nova iznajdba izoliranih steklenic. V teh ostane vsaka tekočina ves dan tudi v najhujšem mrazu popolnoma topla, pa po leti tudi v najhujši vročini popolnoma mrzla, kakršna se pač vlije v

steklenico. Šolarji, ki od sv. obhajila vsled velike daljave ne morejo več domu, si s takimi steklenicami lahko ohranijo vsak dan topel zajtrk, kar je po zimi potrebno. Kdor se zanima za take steklenice, naj piše po cenik tvrdki F. Geschke, Leipzig-Gohlis, Menckesstrasse 52. Ugodne cene bi se dale doseči, ako bi dušni pastirji več takih žepnih steklenic naročili skupaj. *Somrek.*

Monštranca in ciborij v enem tabernaklju. — Mnogokrat sta shranjena monštranca in ciborij v tabernaklju pod enim ključem. Monštranci hočejo dati neko prednost, zato jo postavijo mnogi v smeri desne roke, ciborij pa na levo. Ravno to je napačno. Prednost veliki hostiji v resnici gre, a zato se postavi na evangeljsko stran v tabernaklju, na episteljsko pa ciborij, ki ima tako monštranco z ozirom na ven obrnjen križ ob svoji desnici. To je tudi po cerkvenih določilih edino pravilno.

Stvar ima pa tudi svojo praktično stran. S katero roko segam v tabernakelj? Z desno. Po kaj mi je treba večkrat seči, po ciborij ali po monštranco? Po ciborij vsak dan po večkrat, po monštranco pa le redkeje. Ali ne bom torej ciborij postavljaj bližje svoji desni roki, da mi ne bo treba napošev segati v tabernakelj, pri čemur se mi še lahko zgodi nesreča; kadar sta slučajno dva ciborija notri, stoji monštranca v sredi. *B. D.*

Pogreb nedoraslih. — Obrednik razločuje dvojni način pogrebne obreda — »ordo sepeliendi parvulos« in »ordo sepeliendi adultos«. Prvi velja samo za nedorasle do sedmega leta, drugi za dorasle po sedmem letu. Po vsebini pogrebnih obredov je merodajen usus rationis, da se odločimo za prvi ali za drugi način. Ker so otroci po sedmem letu redno že toliko pri pameti, da ločijo dobro od hudega in torej lahko grešijo, se ne smejo nikakor več pokopavati po obredu »ordo sepeliendi parvulos«. Tako ravnanje bi nasprotovalo naravnost cerkvenim določbam. Škodovalo bi pa tudi dušam rajnih. Otroci so po sedmem letu že prav pogosto vsaj v malih grehah, za katere morajo trpeti še kazni v vicah. Kdor bi pokopaval take še po obredu »sepeliendi parvulos«, bi jih oropal cerkvene priprošnje, ki jim je zelo potrebna. Kdo bi hotel ravnati tako krivično!

Res je, da so otroci še tudi po sedmem letu večkrat nedolžni ali se vsaj kažejo na zunaj kot taki. A to duhovnika pri določitvi pogrebnega obreda ne more in ne sme motiti. Zunanost namreč mnogokrat vara. Notranje duševno stanje se ne da s popolno zanesljivostjo spoznati. Zato ravna dušni pastir mnogo bolj pravilno, ako vse otroke po sedmem letu pokoplje po obredu za odrasle. Otroke

pred sedmim letom pa tudi enako sme pokopati, ako so že morda prejeli zakramente umirajočih ali se je na kak način pokazalo, da je otrok bil že pri pameti, da »malitia supplevit aetatem«, ali se je bati, da otrok morda le ni brez malih grehov.

Obred pri pogrebu malih izraža samo veselje, da je rajnega duša prejela večno življenje. Priprošenj za njo ne pripušča. Zato se ne sme nikdar rabiti, kadar se ne more zanesljivo soditi, da je še rajnega duša v krstni nedolžnosti. *Somrek*

Pogreb samomorilcev. — Kdor umori samega sebe pri popolni samozavesti in pameti navlašč in premišljeno in ne da nikakega znamenja o kesu, preden umrje, se mu odreče cerkveni pogreb, t. j. pogrebni obred kakor n. pr. kondukt, blagoslovljenje jame. Vsled odloka c. kr. ministra notranjih zadev z dne 24. avgusta 1873 pa se mu prostor na pokopališču ne sme odreči. Ali je samomorilec ravnal pri zadostni pameti, je najbolje, da odloči zdravnik in ne duhovnik. Duhovnik se torej vsikdar lahko ravna po zdravniškem izpričevalu. V dvomu o duševnem stanju, se smatra, da rajni ni bil pri zdravi pameti. Tako se postopa tudi v dvomu, ali je rajni zgubil življenje slučajno, po lastni krivdi ali po drugih, ali je katoličan ali druge vere. Kadar torej ni popolnoma gotovo, da se rajnemu ne sme dovoliti cerkveni pogreb, naj se mu tudi ne odreče. Tu velja načelo: In dubio odiosa sunt restringenda. A v tem slučaju naj je pogreb priprost, brez petja in drugih slovesnosti. Kdor pade v dvoboju, se mu ne dovoli cerkveni pogreb, ako ni dal pred smrtjo nikakega znamenja, da se kesa. Dandanes naj bi duhovnik nikdar ne odrekel cerkvenega pogreba, ako ni poprej cele zadeve z raznimi okoliščinami opisal in predložil škofijstvu v razsodbo. *Somrek*.

Molitev brevirja po starem in novem redu. — Ko je prišla apostolska konstitucija Divino afflatu, ki je odredila novo razdelitev psalmov, so prosili nekateri za dovoljenje, da smejo zasebno rabiti tudi naprej stari psalterij, in ga tudi dobili. Nastali pa so kmalu dvomi, ali je to dovoljenje dano v zmislu, da se ga poljubno poslužujejo ali ne, t. j. da lahko recitirajo psalme po starem psalteriju, včasih pa, če bi jim bolj sodilo (n. pr. v nedeljskem oficiju), po novem. Koncilna kongregacija je izdala dne 10. marca 1913 odlok, v katerem izjavlja, da to ni dovoljeno. Odredba se glasi: ... S. Congregatio Concilii, de speciali mandato Ssmi D. N. Pii divina providentia PP. X, declarat atque decernit id non licere, sed omnes et singulos cuiuscumque gradus, conditionis et dignitatis, qui impetrato, prout supra, indulto uti velint, quotiescumque privatim Officium divinum persol-

verint, debere recitare pro singulis horis omnes psalmos et reliqua prout distribuuntur in Breviario Romano a S. Pio V edito et a Clemente VIII, Urbano pariter VIII et Leone XIII recognito, servato tamen quotidie novo ordine sive Calendario iuxta praedictam Constitutionem apostolicam et regulas seu rubricas eidem adiunctas, praescripto pro dioecesi, capitulo seu clero cui quisque est adscriptus, ac firma abolitione indulti generalis dati die 5. Iulii 1883 pro Officiis votivis (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 96 s).

K rabi mesene začimbe ob postnih dneh. — V lavantinski postni postavi za l. 1913 se nahaja sub V ta-le olajšava: »Ob vseh postnih dneh, bodisi mesojeja prepovedana ali ne, se dovoljuje . . . raba mesene začimbe (ali špeha) ne le pri obedu, temveč tudi na večer pri malem zavžitku.« Isto dovoljenje imajo tudi sosednje škofije. To olajšavo je umeti o vsakršni živalski masti (S. Officium 1. Maii 1889). Smejo se rabiti ocvirki, ki so po razpustu masti ostali v zabeli (S. Poenitent. 17. Novembris 1897). Goriška postna postava to izrecno omenja. Iz tega sledi, da je postne dni dovoljena t. zv. »ocvir-kova potica« ali »špehovka«, ker so v njej ocvirki samo »condimentum«. Prim. F. M. Schindler, Lehrbuch der Moraltheologie II, 1. Wien 1909, 332 f. Lukman.

Homilije o nedeljskih berilih ali lekcijah. — Verniki prav radi poslušajo razlago nedeljskih perikop, posebno pa nedeljskih beril, ker jih le malokdaj slišijo. Zakaj pa jih duhovniki večkrat ne razlagajo? Glavni razlog je menda ta, ker so precej težavne in je le po temeljiti pripravi mogoče napraviti homilije o lekcijah. Ko sem kapelanoval na neki župniji, sem večkrat popraševal ljudi, kako jim ugajajo rane pridige, v katerih je župnik razlagal lekcije. Splošna sodba je bila, da je treba bolj paziti, kakor pri drugih pridigah, da jih je nekoliko težje razumeti, da jih pa z veseljem poslušajo, ker slišijo veliko novih in vzpodbudnih misli.

Dasi taki cerkveni govori napravijo govorniku precej truda, bi jih naj vsak vsaj včasih imel. Saj je v lekcijah prava beseda božja, prava dušna hrana, ki je mnogo bolj tečna, kakor mnoge vodene tiskane pridige, ki so polne umskega modrovanja, pa imajo zavsem komaj kaka dva izreka svetega Pisma.

Duhovnik, ki se pripravlja na homilije o cerkvenih berilih, ima izborne pomočke v sledečih knjigah: Dr. L. Klofutar, Svete listne bukve katoliške Cerkve ali razlaga in dejanska obravnava vseh listov, ki se berejo ob nedeljah in zapovedanih praznikih celega leta. V Ljubljani, 1878. — V. Podgorc, Razlaganje cerkvenega leta ali Sloven-

ski Goffine. V Celovcu, 1910. — Anton M. Slomšek, Apostolska hrana bogoljubnim dušam dana po branji svetega Pisma za nedelje in svetke cerkvenega leta. V Celovcu, 1849. — Dr. Franz X. Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch. Vorträge über Messformularien. Freiburg im Breisgau. Herder. — Sladecsek, Exegetische Erbauungsreden über Episteln und Lektionen. Wien. Kirsch.

S pomočjo teh in drugih knjig se dajo izdelati prav dobre homilije, ki bodo govorniku kakor vernikom v tolažbo in vzpodbujajo verskega življenja.

Somrek.

O starosti cerkvenih praznikov. — Ko cerkveni govornik proslavlja v svojih pridigah prazniške dogodke, prav pogosto omenja tudi starost dotičnega praznika. Saj razodeva visoka starost tudi imenitnost prazniškega dogodka in prepričanje prvih kristjanov. Ker se pa tupatam po raznih tiskanih pridigah nahajajo napačni podatki o časovnem postanku mnogih praznikov, podamo tukaj kratek pregled o starosti cerkvenih praznikov na podlagi novejših zgodovinskih preiskav Bäumerja, Rietschela, Funka, Grisarja, Propsta i. dr.

Izmed Gospodovih praznikov sta najstarejša Velika noč in Binkošti, ker ju omenja že sveto pismo novega zakona. Njima se pridruži vsaj v začetku IV. stoletja Razglašenje Gospodovo, tekem četrtega stoletja pa Božič. Tudi Vnebohod Gospodov se je obhajal že v četrtem stoletju. Praznik Gospodovega Obrezovanja se je obhajal v Galiji in Španiji že v šestem, v Rimu šele v osmem stoletju. Med starejše Gospodove praznike moramo prištevati tudi Najdenje in Povišanje svetega križa (četrto stoletje). Praznik Gospodovega Izpremenjenja (Transfiguratio) se je po nekaterih krajih obhajal že v devetem stoletju.

Izmed Marijinih praznikov se najde praznik Marijinega Očiščenja (Svečnica) v Jeruzalemu okoli leta 380. Iz Jeruzalema se je razširil ta praznik v zapadne dežele. Do sedmega stoletja najdemo praznike Oznanjenja, Vnebovzvetja, Rojstva Marijinega. Po sedmem stoletju pa so se uvedli prazniki Obiskovanja, Darovanja i. dr.

Prazniki mučenikov se omenjajo že v prvih stoletjih. Na prvem mestu so apostoli, sv. Štefan, sv. Janez Krst., Nedolžni otročiči, Sikst II, Polikarp, Ignacij, Perpetua in Felicita, Neža itd. O praznovanju svetnikov, ki niso mučeniki, v prvih treh stoletjih ne najdemo poročil; pač pa se v četrtem stoletju že častijo sv. Bazilij, Atanazij, Martin kmalu po smrti. Po osmem stoletju je število praznikov raznih svetnikov precej naraslo, po prizadevanju sv. Frančiška in njegovih učencev se je v trinajstem stoletju še pomnožilo in razširilo po vsej cerkvi.

Somrek.

Škapulirska svetinjica za vojake. — Sveta stolica je že 4. januarja in 30. marca 1908. leta dovolila, da si smejo vojaki sami obleči blagoslovljene škapulirje. Ko se je pa dne 16. decembra 1911 dovolilo, da smejo verniki mesto raznih škapulirjev nositi svetinjico, je nastalo vprašanje, ali jo smejo tudi vojaki vzeti kakor škapulirje. Ta svetinjica naj ima na eni strani podobo Zveličarjevo z njegovim Srcem, na drugi strani pa podobo blažene Device. P. Norb. Monjaux O. F. M. je prosil, naj bi smeli vojaki vzeti tako svetinjico, ne da bi jim bilo treba poprej obleči kak škapulir. Z odlokom kardinala državnega tajnika z dne 22. marca 1912 je dovoljeno, da smejo vsi vojaki mesto škapulirjev vzeti tako svetinjico in na ta način pristopiti škapulirskim bratovščinam. Kdor potem zapusti vojaško službo, nima nikake dolžnosti, da bi se moral vnovič vpisati ali še enkrat isti škapulir obleči, mesto katerega je prejel svetinjico. Pač pa ohrani vse odpustke in ugodnosti s svetinjico, ki jo je prejel pri vojakih. Upoštevajo se naj posebno škapulirji karmelski, Srca Jezusovega, trpljenja Gospodovega, Brezmadežnega spočetja, sv. Jožefa in nadangela Mihaela.

Somrek.

Blagoslavljanje sv. rožnih vencev. — Večina duhovnikov je pri dunajski družbi »Associatio Perseverantiae Sacerdotalis«. Udje te družbe imajo več privilegijev. Med njimi je tudi ta, da smejo blagoslavljanje rožne vence z križarskimi odpustki (Kreuzherren-Ablässe). Kdor s tako blagoslovljenim rožnim vencem opravlja svojo molitev, dobi za vsak Očenaš in za vsako Češčenomarijo odpustek po 500 dni. Tako blagoslovljen rožni venec se pa sme znova blagosloviti na odpustke dominikancev. Kdor pri molitvi rabi na ta način blagoslovljen rožni venec, prejme z enkratno molitvijo obojne odpustke.

Somrek.

Mesec avgust posvečen brezmadežnemu srcu Marijinemu. — Kdor opravi vsak dan meseca avgusta kako molitev ali drugo bogobjubno delo v čast brezmadežnemu srcu Marijinemu, dobi vsak dan nepopoln odpustek 300 dni. Enkrat dobi lahko popoln odpustek, ako prejme sv. zakramente, obišče kako cerkev ali javen oratorij in moli na namen sv. očeta. Dobljeni odpustki se lahko darujejo za verne duše v vicah (Decr. S. Congr. s. Officii dd. 13. Martii 1913. — Acta Apostolicae Sedis V [1913] 155 s).

Novi odpustki. — 1. Za krščanski pozdrav »Hvaljen bodi Jezus Kristus« — »Amen« ali »Na veke« je papež Pij X dne 27. marca 1913 v spomin na 1600letnico milanskega razglasa dovolil odpustek

100 dni vsakikrat. — 2. Za vzdihljej »Laudetur et adoretur in aeternum sanctissimum Sacramentum (Hvaljeno in češčeno naj vedno bo presveto Rešnje Telo)« je dovolil papež Pij X dne 10. aprila 1913 nepopoln odpustek 300 dni vsakikrat. Kdor moli ta vzdihljej redno vsak dan v mesecu in prejme enkrat sv. zakramente, dobi popoln odpustek (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 210 s).

Bratovščina praškega Jezuščka. — Pij X je z apostolskim pismom z dne 30. marca 1913 pooblastil generala bosih karmeličanov, da sme v vseh redovnih in s škofovim privoljenjem v drugih cerkvah ustanavljati bratovščino praškega Jezuščka (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 152).

Družbe za pospeševanje in podporo duhovniških in redovniških poklicev. — Pomanjkanje dušnih pastirjev, ki je ponekod že zelo občutno, je navdihnilo misel na ustanovitev društev, ki bi naj z duhovnimi in gmotnimi sredstvi budila in podpirala duhovniške poklice. Nekaj teh društev je imelo od sv. stolice že privilegije in odpustke. Da bi pospeševala ta časovnim potrebam zelo primerna društva, je kongregacija sv. oficija (oddelek za odpustke) v svoji seji dne 28. maja 1913 sklenila predložiti sv. očetu seznam odpustkov in privilegijev, ki naj bi se splošno dali takim družbam. Dne 29. maja 1913 je Pij X predlog potrdil in tozadevni odlok je natisnjen v Acta Apostolicae Sedis V (1913) 236 nsl.

Vse od ordinarijev (sedaj in v prihodnje) kanonično ustanovljene družbe za pospeševanje in podporo duhovniških in redovniških poklicev (Sodalitates promovendis iuvandisque ecclesiasticis vocationibus constitutae) imajo te-le odpustke in privilegije: I. Popolni odpustki: 1. na dan vstopa v družbo (pogoj: prejem sv. zakramentov in molitev na namen sv. očeta); 2. ob smrtni uri (kdor je prejel sv. zakramente ali, če ni mogoče, skesano in zaupno kliče ime Jezus z ustmi ali vsaj s srcem ter udan v voljo božjo sprejme smrt iz roke Gospodove kot kazen za greh); 3. na god zaščitnika družbe¹; na praznike apostolov; eden izmed kvatrnih dni² (pogoj: prejem sv. zakramentov, obisk cerkve ali javnega oratorija in molitev na namen sv. očeta). — II. Nepopoln odpustek 100 dni, kolikorkrat opravi družbenik kako delo, ki odgovarja namenu družbe. — Ti odpustki, razen onega na smrtno uro, se lahko darujejo za duše v vicah. — III. Maše, ki se opravijo za kakega rajnega družbenika, so privilegirane.

¹ Vsaka družba naj si izvoli svojega patrona.

² t. j. ob vsakih kvatrah v sredo ali petek ali soboto.

Jubileji so kakor ljudski misijoni izredni pomočki, s katerimi vodijo dušni pastirji vernike k zveličanju. V jubilejni dobi so vernikom pod določenimi pogoji odprti zakladi svete Cerkve. Spovedniki imajo takrat večje pravice, spovedenci večje odpustke. Jubileji so milosti polni časi za vernike. Na njih versko in nravno življenje uplivajo ugodno in pospeševalno. V posameznih župnijah pa prinašajo tem večjo korist, čim bolj se dušni pastirji za nje brigajo in delujejo. Zato naj dušni pastirji te izredne zveličavne pomočke po želji svete Cerkve porabijo z vso vnemo, da oživljajo med verniki gorečnost v molitvi in v drugih dobrih delih, gojijo duh spokornosti in dovršijo duševno prerojenje svojih ovčic.

Somrek.

Veljavnost oklica. — Slučaj: V pondeljek po septuagezimi prideta Tit in Kaja k zapisovanju. Kaja je domačinka, Tit pa iz sosednje župnije in dekanije, vendar v istem okrajnem glavarstvu. Potrebne spreglede tretjega oklica oskrbi za Kajo župnik, ženin Tit pa stori to za-se pri pristojnih oblastih. Titu se da oklicni list. Kaja pride v petek k pouku in v nedeljo seksagezimo je prvokrat oklicana. V četrtek potem jo sreča župnik. Kaja mu reče: »Prosim, gospod, ustavite oklice! Zvedela sem marsikaj, brat mi odgovarja, staršem tudi ni prav, ne bom se možila.« »Ali ženin že to ve?« »Saj sem mu povedala.« »Morebiti pa samo za sedaj odlagaš!« »Ne, nič ne bo iz možitve.« Župnik prihodnjo nedeljo ne okličje več.

Po Veliki noči pa pride Kaja zopet k župniku ter mu pripoveduje, kako se je vse popravilo in razjasnilo, da bo vendarle vzela Tita, ter prosi, naj ju okličje. Župnik jo opomni, naj tudi ženinu pove, da se oglasi pri svojem župniku zaradi oklica, novega oklicnega lista pa ne da. Na to ju tri nedelje okličje. Na dan poroke prinese Tit oklicni list, po katerem je bil oklican v svoji župniji na seksagezimo in kvinkvagezimo (Tit ni povedal tedaj svojemu župniku, da se je stvar razdrla) s spregledom tretjega oklica. Na zadnji strani oklicnega lista je stala opomba Titovega župnijskega urada: »Valet! Še ni preteklo šest mesecev.« Vpraša se, ali je bil Tit v svoji župniji veljavno oklican.

Rešitev: Gledé oklicev velja določba tridentskega zbora: »Sancta synodus . . . praecipit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parochia tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum solemnia publice denunciatur.«¹

Po tej določbi se morata ženin in nevesta trikrat oklicati, ako se ni izposloval spregled enega, dveh ali vseh treh oklicev. Oklici se

¹ Sess. XXIV, cap. I de reform. matrim. — Navodilo za duhovna sodišča § 60.

morajo izvršiti *tribus continuis diebus festivis* t. j. prazniki, ob katerih se oklicuje, ne smejo biti pretrgani tako, da bi bil vmes praznik, ob katerem se oklic opusti. »*Interpolato uno vel altero die festivo, parochus peccatum leve committeret*¹, sed si *multos dies festos interponeret, plures a peccato gravi eum non excusant.*«²

Oklici se torej ne smejo pretrgati, ako ni nikakega vzroka. Pač pa mora župnik prenehati z oklicevanjem, kadar je tehten vzrok n. pr. se izvé za zakonski zadržek, ali eden izmed tistih, ki hočeta v zakon stopiti, odpové nadaljnje oklicevanje.

Pravilno izvršeni oklici so po § 64 navodila za duhovna sodišča veljavni 6 mesecev in ne izgubijo svoje veljave s tem, da ženin ali nevesta v teku teh 6 mesecev oklicevanje ustavita.

Eden, dva ali trije oklici se smejo opustiti, ako se je podelil spregled. Spregled, ki je podeljen brezpogojno, ne izgubi veljave *prop-ter non usum*³.

Bistveno isto, kar predpisuje cerkveno pravo, velja po §§ 70—74 obč. drž. zak. tudi za državno področje.

Vpraša se torej: Ali je bil Tit v svoji župniji veljavno oklican? Da. Prvi oklic na seksagezimo je veljaven, ker se je pravilno izvršil in ni izgubil veljave s tem, da se je oklicevanje ustavilo. Tudi pri drugem oklicu se je storilo vse, kar terja postava za veljavnost oklica; mora se torej smatrati kot veljaven, ne gledé na to, ali je župnik izvedel ali ne, da je nevesta oklice ustavila. Za tretji oklic pa se je dobil spregled.

Temu naj pristavimo še drugo vprašanje: Ali je bilo treba, da je župnik Kaje po Veliki noči ženina in nevesto trikrat oklical? Ne. Oklic na seksagesimo je bil veljaven. Za eden oklic se je dobil spregled. Treba bi torej bilo samo še enega oklica. M. M.

Katehetov izlet s šolsko mladino. — Dandanes šolska mladina s svojimi učitelji pogostokrat izleti iz zaduhlih soban šolskega poslopja v prosto naravo, da se tamkaj okrepi na telesu, pa tudi na duhu. Taki izleti tudi v učnem oziru mnogo podpirajo in poglobljajo šolski pouk. V prosti naravi vidi mladina vse nazorno, kar ji je učitelj razlagal v šoli samo z besedo in sliko. Če učitelj modro porabi izlete, koristi mnogo šolski mladini.

Pa tudi katehet lahko porabi izlete za versko-nravno vzgojo. V naravi lahko opozarja učence na znamenita dela božjih rok. Tu se

¹ S. Alph. VI, 992. — Scavini III, n. 895.

² Ferrari v. matrimonium n. 14. — Bangen II, § 14, pag. 43. — Gasparri, Tractatus can. de matrimonio, vol. I, n. 165.

³ Wernz S. I., Ius decretalium, tom. I, pag. 132.

kaže otrokom božja modrost, božja dobrotljivost in previdnost, ki za vse tako lepo skrbi. Ako se izlet naredi h kaki prijazni cerkvi, lahko tamkaj mladino z božjo besedo in z bogoslužjem naravnost vadi in utrjuje v verskem življenju.

Kakor lahko učitelj ustreže vabilu katehetovemu, da ga na izletu spremlja, tako lahko tudi katehet razveseli učitelja in učence pri drugih izletih. Kjer se učitelj in katehet zavedata svoje vzvišene vzgojevalne naloge, sta tudi složna v lepem sporazumljenju na izletih. Kdo bi tega ne odobral.

Kakor se pa vsaka dobra reč da tudi zlorabiti, tako se žal zgodi včasih tudi pri izletih. Krčma z mladino tako škodljivim alkoholom je včasih najvišji cilj šolskim izletom. To pa je pogubljivo. Katehet, ki ni svoj lasten gospod, ampak se da vladati od pijače, naj ne hodi na izlete, da ne pohujša starih in mladih. Katehet, ki s svojim govorjenjem in vedenjem ne zna tudi na izletu pri občevanju z učiteljstvom varovati ugleda svojih predstojnikov, naj raje ostane doma.

Katehetom torej izlete v družbi učiteljstva lahko priporočamo, ako se z izleti utrjuje medsebojna ljubezen, spoštovanje in naklonjenost ter pospešuje versko moralno življenje pri mladini in pri župljanih. Kjer pa se je bati, da katehet s svojim nastopom škoduje ugledu duhovskega stanu ali versko-nravnemu napredku v župniji, tam je mnogo boljše, da naravnost potrebno, da se izletov ne udeleži.

Somrek.

Prestop v višji razred ali oddelek ljudske šole ni odvisen od zadostnega znanja verouka. Ako katehet zapiše kakemu šolarju razred »nezadostno«, mu samo s tem ne more zabraniti vstopa v višji razred ali v višji oddelek, ako niso drugi učitelji zato, da zaostane v istem razredu ali oddelku tudi prihodnje leto. Koncem šolskega leta odločuje o tem vprašanju učiteljska konferenca.

Pri razsodbi o prestopu ni le merodajna klasifikacija, ampak se morajo upoštevati tudi druge okoliščine. Posebno je treba na to gledati, koliko je učenec star, ali ima zadostno spoznanje, da more slediti pouku v višjem razredu. Ako pride učenec iz tuje šole, je merodajno tudi njegovo zadnje spričevalo.

Noben šolar pa ne dobi odpustnice, če je že tudi 14 let star, ako nima tudi iz veronauka zadostnega znanja. Množino tega znanja določijo škofjski ordinariat v sporazumljenju z deželnim šolskim svetom. V lavantinski škofiji je zahtevano znanje natančno določeno po novem učnem načrtu.

V zmislu § 97 šolskega in učnega reda pa ni le sam katehet odločilen, ali ima otrok za odpustnico potrebno znanje, ampak cela uči-

teljska konferenca. Upoštevati se mora klasifikacija zadnjih treh let in celo šolarjevo vedenje. Zato mora biti katehet zelo previden, da ne odreče kakemu odhajajočemu učencu za ljudsko šolo potrebnega verskega znanja.

Otroku, ki ni obiskoval veronauka, morajo starši za odpustnico preskrbeti katehetovo izpričevalo kolekovano z 1 K. Ako starši takega izpričevala ne morejo dobiti, jim sme šolski vodja tudi dati odpustnico, ako pripomni, zaradi katere okolnosti otrok ni dobil reda iz veronauka. Zato je najbolje, da katehet strankam ustreže, kolikor se da in sme.

Somrek.

Udeležbe katehetov pri okrajni učiteljski konferenci. — Vsak šolski okraj mora vsaj enkrat v letu pod vodstvom okrajnega šolskega nadzornika imeti učiteljsko konferenco. Namen ji je posvetovanje in razprava o predmetih, ki se tičejo šolstva, posebno o učnih predmetih ljudske šole, o učnih metodah, o učilih, o uvedbi novih učnih knjig šolski disciplini in sličnih rečeh. Vsi učitelji javnih ljudskih šol in učiteljišč v okraju so dolžni, se udeležiti okrajne konference. Učiteljem zasebnih zavodov je dano na prosto, se udeležiti konference (§ 45 šol. zak. 14. majnika 1869).

Kdor je posebno kot katehet nastavljen, ima v smislu § 129 novega šolskega in učnega reda iste dolžnosti kakor drugi učitelji in je vsled tega tudi dolžan, udeležiti se okrajne učiteljske konference. Drugi katehetje, ki nimajo samo te službe in so v dušnem pastirstvu, nimajo dolžnosti, da bi se teh konferenc udeleževali. Tudi te konference niso namenjene katehetom, ampak učiteljstvu, da pospešujejo njegovo nadaljnjo izobrazbo. Zaradi tega se jih katehetje navadno nikjer ne udeležujejo. Vendar pa ni nikjer prepovedano, da bi se jih katehet ne smel udeležiti. Ako bi bila na dnevnem redu kaka točka, za katero se posebno zanima, bi se katehet, če tudi nima samo te službe, konference smel udeležiti, ako bi se poprej predstavil predsedniku konference in prejel od njega dovoljenje. On bi na konferenci seveda ne imel glasovne pravice, ampak bi bil samo gost. Zato bi se tudi moral kot tak vesti.

Somrek.

Učiteljske konference morajo biti na dvo- in večrazrednih ljudskih šolah redno vsak mesec. Vsi udje učiteljstva, torej tudi katehet, se jih morajo redno udeleževati. Kadar so zadržani, se morajo pri šolskem vodju ali njegovem namestniku opravičiti ter naznaniti vzrok, zakaj ne pridejo.

Ker so pa nekateri katehetje, ki imajo ob enem mnogo dušno-pastirskih opravil, primorani večkrat izostati, je najbolje, da se v zmislu

§ 144 šolskega in učnega reda z dne 29. septembra 1905 po svojem župnijskem uradu s prošnjo obrnejo do okrajnega šolskega sveta, naj jim dovoli, se le tistih konferenc udeležiti, kjer se razpravlja o njihovih zadevah in imajo enako glasovno pravico kakor drugi učitelji. Kadar deluje več katehetov na isti šoli, mora po postavi vsak hoditi h konferencam, ako niso z uradno prošnjo dobili od okrajnega šolskega sveta dovoljenja, da sme samo eden prihajati h konferencam.

Katehetje, ki poleg dušnega pastirstva poučujejo na ljudskih šolah, imajo pri konferencah z drugim učiteljstvom popolnoma enako glasovno pravico v svojem učnem predmetu, v zadevah šolske discipline, šolskega obiska in šolske uprave (Schuleinrichtung), ali kadar je treba odločevati o verskih zadevah katoliških otrok.

Ako je katehet popolnoma drugačnega mnenja, kakor drugo učiteljstvo, ima pravico zahtevati, da se njegovo mnenje posebej zabeleži v zapisniku. V tem slučaju ima tudi pravico predlagati, naj se konferenčni zapisnik pošlje okrajnemu šolskemu svetu. Kar pa je večina sklenila, ostane tako dolgo v veljavi, dokler okrajni šolski svet drugače ne odredi. Vsak ud učiteljske konference se mora torej po sklepu večine ravnati, dasi je ugovarjal.

Katehet je postavno oproščen, sprejeti delo zapisnikarja pri konferenci. Kadar ni bil pri konferenci, ima pravico prihodnjič pogledati in podpisati zapisnik. Kar predsednik označi kot tajno in zaupno, se smatra kot uradna tajnost. Tega katehet ne sme drugod porabiti.

Somrek.

Sme duhovnik porabiti učence ljudskih šol med učnim časom kot ministrante? — Za odločitev tega vprašanja so merodajni §§ 63 do 65, 121 in 124 šolskega in učnega reda. Učenci so na vsak način dolžni biti med šolskimi učnimi urami pri pouku, ako jih ne opravičuje pravični vzrok. Kot takega prizna postava pred vsem otrokovo bolezen, nevarnost okuženja, bolezen staršev ali domačih, smrt ali izredne dogodke v družini ali v sorodstvu, slabo vreme, grdo pot. Poraba šolskih otrok za domača, kmetijska ali obrtniška dela se ne smatra kot upravičen vzrok, da bi otroci smeli izostati.

Učitelji morajo skrbeti, da se doseže reden in točen šolski obisk. Obiskovanje morajo strogo nadzirati, preiskovati vzroke nerednega in netočnega šolskega obiskovanja in odpravljati zapreke, če je treba tudi s kaznovanjem. Za dosego učnega smotra so učitelji odgovorni.

Poraba šolarjev za opravila, ki se ne strinjajo s šolsko disciplino, ki niso z učnim smotrom v nobeni zvezi ali so nevarni otroškemu zdravju, je učiteljem strogo prepovedana.

To so v kratkem odločilne določbe šolskega zakona. Ministriranj je torej naravnost ni prepovedano, ker pa spada med opravila, ki po mnenju učiteljevem niso z učenim smotrom v nobeni zvezi, ga učitelj v zmislu postave med šolskim poukom brez dvoma lahko prepove.

Ker pa ima učitelj v zmislu § 65 omenjenega reda pravico dovoliti, da učenec v njegovih urah izostane, mu nikdo ne more braniti, ako včasih, torej v izrednih slučajih kakega pogreba ali cerkvene slovesnosti, dovoli staršem ali katehetu, da se učenec sme porabiti pri cerkvi. To tem lažje dovoli, ako je prepričan, da dotični učenec gotovo doseže učni smoter, ako tudi tupatam izostane.

Katehet torej nima nikake pravice strežnika za cerkveno rabo zahtevati. Ako pa je učitelj duhovščini naklonjen, pa ga lahko včasih dovoli. Zato naj duhovnik tudi v tem zmislu z učiteljem postopa.

Somrek.

III.

Cerkveni pregled.

1. XXIV. mednarodni evharistični shod¹.

Od l. 1908 sem so se vršili evharistični shodi v velikem obsegu. Od leta do leta je rastle število udeležencev in rastle zunanji sijaj. London, Köln, Montréal, Madrid, Dunaj — s temi mesti je spojen oni napredek. Na zunaj madridskega in dunajskega kongresa ni bilo mogoče več prekositi. Zato so sklenili obhajati XXIV. shod v bolj oddaljenem kraju. Izbrali so otok Malto sredi med Sicilijo in Afriko, ki je bogat na zgodovinskih spominih, ima zvesto katoliško prebivalstvo in je kot angleška posest nekako mednarodna. Srečno so izbrali. Na kongres sicer niso prišle tolike množice od zunaj, pa udeležili so se ga vsi katoliški prebivalci Malte s tisto prisrčnostjo, ki izvira iz globokega verskega prepričanja, in s prav južnim entuziazmom. Nasprotniki so trosili po časopisju vest, da ne bo preskrbljeno za stanovanja, in hoteli tako ostrašiti inozemske udeležence. Veliko jih niso zadržali. Prebivalci otokov — skupina malteških otokov meri nekaj nad 300 km² in šteje okoli 210.000 prebivalcev, med njimi blizu 185.000 katoličanov — so z veseljem žrtvovali mnogo truda in denarja, da so kar najlepše okrasili mesto Valetta, kjer se je kongres vršil. Namen tega kongresa je bil seveda isti kot drugih evharističnih shodov, proslava Kristusa v zakramentu; poseben namen je bilo zadoščanje za žaljenja, ki

¹ Prim. A. Leanza S. J., Il Congresso Eucaristico di Malta. Civiltà Cattolica, anno 64^o (1913), vol. 2, pp. 421—449. — Der Eucharistische Weltkongress auf der Insel Malta. Katholische Kirchenzeitung 53. Jahrg. (1913) Nr. 18.

jih prizadevajo evharistiji protestanti. Pred shodom so si bili prireditelji nekoliko v skrbeh, kako se bodo obnašali protestanti in kako se vedla angleška vlada oz. angleške oblasti na otokih. Izid je pokazal, da je bila bojazen neutemeljena. Oblasti se sicer niso oficijelno udeležile, kazale pa so se naklonjene in tudi uradna poslopja so bila okrašena. Manj prijazne so bile italijanske parobrodne družbe. Nekaj časa pred shodom se je širila hujskajoča brošura protestantskega izvora.

Papež je poslal k shodu kot svojega poslanca in namestnika kardinala Ferrata. Angleška vojna ladja Hussar ga je pripeljala na Malto dne 22. aprila popoldne. O prihodu so ga pozdravile angleške oblasti. Dne 23. aprila se je shod otvoril. Poleg skupnih zborovanj so bili sestanki raznih odsekov, ki so se delili po narodnosti. Konstituiral se je italijanski, francoski, španski in angleški odsek, vrh tega je bila posebna dijaška sekcija. V nedeljo 24. aprila se je vršilo slovesno skupno obhajilo otrok; bilo jih je nad 10.000. Tudi domačini in tuji udeleženci so vse dni pridno pristopali h Gospodovi mizi. — Nepopisno veličasten in slikovit je moral biti prizor, ko je 24. aprila ob solnčnem zatonu kardinal-legat z najvišjega kraja v mestu, Baracca superiore, vpričo velikanske množice — nad 50.000 ljudi — blagoslovil morje. Shod se je zaključil 27. aprila s svečano procesijo, katere se je udeležilo pet kardinalov, okoli 50 škofov in izmed svetnih dostojanstvenikov vojvoda Norfolški, lord W. Kerr, lord Braye, in lord Clifford. Zvečer je bila bajnokrasna razsvetljava.

Evharistični kongres na Malti ima svojo značilno noto v navdušeni udeležbi vseh katoliških otočanov. Bil je delo ljudstva, vsega ljudstva brez izjeme, učinek pobožnosti in vere vseh prebivalcev. *Lukman.*

2. 1600-letnica milanskega edikta.

Starozakonski preroki so v časih ponižanja in nezdod tolažili in vzpodbujali izraelsko ljudstvo s spominom na čudežno pomoč, katero je Bog dal očetom. Kolikokrat se v psalmih omenja, da je Bog rešil svoje ljudstvo iz Egipta »z močno roko«, ga vodil v puščavi, pripeljal v deželo očetov in mu jo dal po dolgotrajnih bojih! Spomin na pretekle dni naj bi v izvoljenem ljudstvu utrdil zavest, da ga tudi sedaj vodi Bog, ki mu je obljubil zvesto pomoč, za katero zahteva samo zvestobo ljudstva (prim. Ex 23, 29—31). Tudi Kristus je pozval svoje apostole, naj se spominjajo njegove zmage nad svetom, katera naj jim bo temelj zaupanja na njih zmago, ker zastopajo Kristusovo stvar. »Imeli bodete stisko, pa zaupajte, jaz sem premagal svet« (Jan 16, 33). Zato je prav, da se spominjamo velikih dogodkov iz zgodovine Kristusove Cerkve, v katerih se je posebno pokazala mogočna roka božja. Med takimi dogodki zavzemajo gotovo posebno odlično mesto Galerijev edikt l. 311, Konstantinova zmaga nad Maksencijem l. 312 ter Konstantinov in Licinijev edikt v Milanu l. 313. Le-ta je dal in zagotovil preganjanemu krščanstvu prostost in enakopravnost v rimskem cesarstvu.

Da se spomin na ta dogodek dostojno obhaja, je postavil sv. oče Pij X v Rimu osrednji odbor, ki je razposlal okrožnice na vse škofije, naj se ustanovijo povsod škofijski odbori za proslavo jubilejnega leta; v govoru in pismu naj se ljudstvu razloži pomen milanskega edikta, prirejajo naj se cerkvene slovesnosti in nabirajo naj se prispevki za zgradbo veličastne cerkve ob milvijskem mostu pri Rimu, prirejajo naj se tudi ro-

manja v večno mesto. Temu pozivu so se odzvale tudi vse slovenske škofije; povsod so se ustanovili škofijski odbori, so se odredile cerkvene pobožnosti¹ in sredi aprila je šlo 648 slovenskih romarjev poklonit se sv. očetu, katerega je pa takrat zavrtna bolezen priklenila na posteljo. Dne 8. marca je papež Pij X izdal apostolsko pismo, v katerem napoveduje splošni jubilej ali sveto leto, ki se je začelo 30. marca in traja do 8. decembra 1913. Prezvzišeni knezoškof lavantinski je izdal dne 13. aprila 1913 poseben pastirski list, v katerem daje potrebna navodila za pridobitev jubilejnega odpustka in vabi vernike, naj se mnogoštevilno udeležijo cerkvenih slovesnosti².

V Rimu so se začele jubilejne slovesnosti dne 30. marca s slovesno mašo v kripti papeža Melhijada v Kalistovih katakombah. Saj so ravno katakombe značilni pomnik krščanstva pred l. 313. Popoldne istega dne je šla teoforična procesija iz bazilike sv. Domitile po via Ardeatina na kraj nad katakombami sv. Kalista, kjer je kardinal Cassetta podelil zakramentalni blagoslov, potem po via Appia v baziliko sv. Sebastijana, kjer se je velika množica udeležencev po slovesni zahvalnici in blagoslovu z Najsvetejšim razšla. Isti dan se je v lateranski baziliki odkrila spominska plošča na popravila, ki jih je oskrbel Pij X v tej cerkvi, ki je »mater et caput« vseh cerkva. Od 6. do 13. aprila so se vršile v lateranski patriarhalni baziliki velike slovesnosti: poleg pontifikalnih maš po raznih obredih pridige v različnih jezikih.

Dne 4. aprila je sprejel sv. oče veliko množico romarjev iz zgornje Italije in južne Francije v »Aula delle beatificazioni« nad portikom vati-kanske bazilike. Ta avdijenca mu je nakopala novo bolezen. Pri tej priliki je sv. oče imel nagovor, iz katerega moramo posneti nekatere značilne, žal le preresnične stavke. Ko je govoril v svobodi, ki naj bi jo imela Cerkev, je rekel med drugim:

»Naši nasprotniki ponavljajo z besedami, da je v senci njihovih zastav vsa svoboda. V resnici pa je svoboda za vse — pravzaprav vsi si smejo vse dovoliti, — ne pa za Cerkev. Svoboda za vsakogar, da izvršuje svoj kult, da podava svoj sistem, — ne pa za katoličana, ki je cilj preganjanja in nezakonitosti, ki ga ne pripuščajo k službam ali ga odrivajo od služb, do katerih ima sveto pravico. Svoboda pouka, — toda kot državni monopol. Svoboda tiska, torej svoboda časopisja, ki stremi, preziraje zakone, za drugo obliko vlade, ki vzpodbuja ljudstvo k ustaji, ki goji sovraštvo in nasprotstvo, ki ovira s stankami blagor delavcev in mirno življenje državljanov, ki grdi najsvetejše stvari in najčastitljivejše osebe, — ne pa za katoliško časopisje, ki brani pravice Cerkve in zastopa načela resnice in pravičnosti in mora biti zato pod nadzorstvom, ga opominjajo na dolžnost in kažejo nanje kot nasprotnika svobodnih naprav in sovražnika domovine. Za vse družbe, tudi najbolj revolucionarne, prostost do javnih in hrupnih demonstracij, — toda katoliške procesije naj ne prestopajo cerkvenega praga, ker izzivajo nasprotne stranke, motijo javni red in vznemirjajo mirne ljudi. Svoboda (verskega) službovanja za vse, raz-

¹ Gl. Voditelj XVI (1913) (80 nsl.

² Cerkveni zaukaznik 1913 str. 82—91. Važnejše posebne prireditve bomo za-beležili ob koncu leta.

kolnike in disidente, — za katoličane pa samo tedaj, ako služabniki Cerkve nimajo v kraju, za katerega so odločeni, kakega veljaka, četudi le enega, ki vpliva na vlado, katera potem zabrani nastop in izvrševanje službe¹. Svoboda posesti za vse, — ne pa za Cerkev in za redove, katerih lastnina se s samovoljno nasilnostjo jemlje, sekularizira in odmenja po vladah za svetne namene.«

Te besede osvitljujejo položaj Cerkve v vseh državah, kjer je svobodomiselnost na krmilu, in boj, ki ga ima Kristusova ustanova vsepovsod.

V vatikanski baziliki je bila prva cerkvena slovesnost dne 20. aprila. Višek cerkvenih opravil naj bi bila slovesna papeževa maša na binkoštni praznik, dne 11. maja. Zaradi bolezni sv. očeta je morala izostati, oz. se je odgodila na nedoločen čas. 11. maja popoldne je bila v vatikanski baziliki ob silni udeležbi zahvalna pobožnost za ozdravljenje papeža. Zvečer je bilo pročelje bazilike sv. Petra veličastno razsvetljeno. Tudi druge cerkve, cerkveni zavodi in mnogo zasebnih poslopij je žarelo v lučicah. 28. aprila se je obhajal jubilej v baziliki sv. Pavla zunaj mesta. K prazniku najdenja sv. križa je bila slovesna tridnevnicca v baziliki sv. Križa (S. Croce in Gerusalemme). Tudi po drugih večjih bazilikah, n. pr. S. Agnese, S. Lorenzo fuori le mura so se vršile meseca maja jubilejne svečanosti.

Lukman.

3. Frédéric Ozanam.

(23. IV. 1813—8. IX. 1853).

»... profecto in illustranda et scriptis et factis salutari virtute fidei catholicae aetatem omnem, heu non ita longam, consumpsit, ut inter praeclaros christianae sapientiae vindices ponatur.«

Pius X.

Koncem aprila t. l. so obhajali francoski katoličani in ž njimi, lahko rečemo, ves katoliški svet stoletnico moža, ki je v dobi, ko je v duševnem življenju vladal plitvi racionalizem, dediščina »prosvitljenega« XVIII. stoletja, ko so duhove begale revolucionarne ideje in so se bili prvi socialni boji v modernem zmislu, poln krščanskega idealizma v znanosti in v praktičnem življenju ognjevitostno zastopal katoliška načela. To je Friderik Ozanam. V zgodovini katoliškega gibanja na Francoskem okoli srede XIX. stoletja so druga imena bolj znana, ne bomo pa nikomur krutili časti, ako trdimo, da je Ozanamovo delo najtrajnejše in najboljše. V naslednjih vrstah bomo kratko očrtali njegovo življenje in pokazali pomen njegovega dela. Kdor se zanima za tega izrednega moža — in nihče, kdor ga bližje spozna, mu ne bo odrekel svojih simpatij in svojega spoštovanja, da ne rečem ljubezni — naj seže po dveh novih biografijah, ki se med seboj lepo izpopolnjujeta: L. Auer, Friedrich Ozanam, der Gründer des Vinzenz-Vereins. Ein Leben der Liebe² in pa Abbé Ch.

¹ Sv. oče ima v mislih Genovo, kjer italijanska vlada ne da »Exequatur« imenovanemu nadškofu msgr. Caronu.

² Feiburg i. Br. 1913, Caritas-Verlag.

Calippe, Ozanam¹. Najboljše dopolnilo k tema knjigama bi bila Ozanamova pisma, ki so izšla v dveh zvezkih².

Ozanamov oče je bil najprej častnik; to službo pa je pustil in postal trgovec v Lyonu. Kot porok za nekega bližnjega sorodnika je zgubil vse premoženje in se preselil s svojo obitelji v Milan. Tam je zasebno poučeval jezike in poleg tega študiral zdravilstvo, napravil v Paviji izpite in se nastanil v Milanu kot zdravnik. Kot peti otrok se mu je rodil Anton Friderik dne 23. aprila 1813. Ko je l. 1815 Lombardija prišla pod Avstrijo, se je rodbina preselila nazaj v Lyon. Ozanamov oče je tu izvrševal zdravniško prakso. Umril je kot žrtev poklica v maju 1837. Šel je obiskat revnega bolnika; v temi je zgrešil stopnico in padel v globočino na glavo tako nesrečno, da je v štirih urah bil mrtev. Bil je neumorno delaven in zelo naobražen mož, ki se je zanimal ne le za zdravilstvo, temveč tudi za druge znanosti in za umetnost; čital je mnogo in imel nenavaden spomin. Njegova sina Alfonz in Friderik ga slikata kot vzor-očeta. Bil je odločen katoličan in ubožcem velik dobrotnik. Njegov sin je posnel iz računskih knjig, da je tretjino vseh zdravniških obiskov napravil zastoj pri revežih. Prav tako čednostna je bila mati. Pred njo niso imeli otroci nobene skrivnosti, tako si je znala pridobiti njih zaupanje — in to pove vse. Umrila je 14. oktobra 1839. Friderik jo je vedno visoko spoštoval in otroško ljubil. Kmalu po očetovi smrti je zapisal o sebi besede: »Srečen človek, ki mu je Bog dal sveto mater!«

Na gimnaziji je deček vrlo napredoval, posebno nadarjen pa je bil za jezike, katerih se je mnogo učil. Že v gimnazijskih letih je dozorel v njegovi duši načrt, napisati veliko apologetično delo, kjer naj bi dale vse vede dokaze za resnico katoliške vere. Osemnajstletni mladenič računa s entuziazmom mladega Francoza, česa mu bo treba, ako hoče začeti kot petintridesetletni mož tako delo: treba bo znati »kakšen ducat jezikov«, da bo mogel primerjati vire, moral bo razumeti geologijo in astronomijo, imeti pregled čez kronologične in kozmologične sisteme narodov in modrijanov, treba bo proučevati občno zgodovino v vsem obsegu in verstveno zgodovino posebe. Pripravljati se mora začeti takoj.

Kot sedemnajstletni mladenič je prestal hudo notranjo krizo. Pozneje je večkrat omenil te notranje boje, ne da bi povedal natančno, kaj mu je delalo tolike težave. Najbrž je iskal prehod — »zlati most«³ — od vere do znanja. Z ozirom na te boje piše pozneje: »Vera je dej volje. Pride dan, ko je treba hoteti, ko je treba izročiti svojo dušo, in potem — potem da Bog obilnost svoje luči.« Iz te krize ni samo rešil svoje vere, temveč je pod vodstvom modrega duhovnega vodnika (abbé Noirot) prišel do spoznanja, da se mora vera udejestviti v ljubezni. To spoznanje je bilo odločilno za vse njegovo življenje.

Mladeniča, ki je komaj dopolnil sedemnajsto leto, ni hotel poslati oče še na vseučilišče v Pariz. Moral je ostati doma in vstopiti v pisarno

¹ Knjiga je izšla v zbirki »La Pensée et l'Œuvre sociale du Christianisme«. Paris 1913, Tralin.

² A.-F. Ozanam, *Lettres*. 8^{ème} éd. avec notes et plusieurs lettres inédites. 2 volumes. Paris 1912, Gigord, Rue Cassette 15.

³ Prim. A. v. Ruville, *Der Goldgrund der Weltgeschichte*. Freiburg 1912.

pri nekem odvetniku. Poleg pisarniškega dela je mnogo čital, spremljal svojo mater, ko je obiskovala reveže, spisal nekaj razprav o verskih vprašanjih in knjižico o Saint-Simonovi filozofiji.

V jeseni 1831 se je podal v Pariz, da se posveti pravnim študijam, ne iz lastnega nagiba, temveč le očetu na ljubo. Na prvem stanovanju je moral mnogo pretrpeti, ker je izpolnjeval drugo in tretjo cerkveno zapoved. Obiskal je slavnega fizika in matematika A. M. Ampèreja (1775 do 1836), prijatelja svojega očeta. Ta ga je ljubeznjivo sprejel in ga povabil, naj stanuje pri njem. »Vi izpolnjujete postno zapoved«, je rekel učenjak, »mi tudi. Moja sestra, moja hči in moj sin so z menoj pri mizi, torej čisto prijetna družba.« Ozanam je razodel Ampèreju svoj apologetični načrt in ta ga je s svojim obsežnim znanjem povsod podpiral. Na novega leta dan 1832 je obiskal Ozanam znanega pisatelja F. R. Vc^{te} de Chateaubrianda (1768—1848). Ta ga je vprašal, ali obiskuje gledališče. Ozanama je bilo sprva sram priznati, da ne, vendar je odkrito povedal, da mu je mati odsvetovala. »Le ravnajte se po nasvetu svoje matere!« mu je rekel Chateaubriand. »Duševno ne bodete v gledališču nič pridobili, zgubite pa lahko tamkaj mnogo.« Malo pozneje se je seznanil z grofom Montalembertom (1810—1870) in slovečim govornikom D. Lacordairejem (1802—1861).

Poleg pravoslovja je obiskoval Ozanam v Parizu predavanja iz zgodovine in modroslovja. Že tukaj je pokazal svoje odločno katoliško mišljenje in je večkrat javno nastopil proti profesorjem, ki so se drznili napadati razodetje in Cerkev. S svojim neustrašenim nastopom si je pridobil med dijaki več prijateljev, ki so bili istega mišljenja. Postal je nehoti njihov vodja. Zbrali so se večkrat in vprizajali razgovore o verskih vprašanjih, posebno se pa vadili braniti vero in Cerkev proti sodobnim zmotam. Včasih so se sešli tudi z nasprotniki in imeli z njimi hude disputacije. Pri taki priliki je rekel eden izmed nasprotnikov: »Res, če govorite o preteklosti, — krščanstvo je delalo prej čudeže; toda zdaj je mrtvo. In vi, ki se ponašate, da ste katoličani, kaj storite vi? Kje so dejanja, ki dokazujejo vašo vero, da jo spoštujemo in sprejmemo?« Ozanam in njegovi prijatelji so na tihem priznali, da ta očitek ni neupravičen, zato so sklenili storiti nekaj, kar bo jasno kazalo moč njih vere. Kaj naj storijo, jim ni bilo jasno.

V jeseni 1832 so obnovili svoje sestanke in disputacije. Med njimi je bil jurist Avg. Le Taillandier, miren mladenič, ki se ni udeleževal ognjevitih besednih bojev, temveč le poslušal. Večkrat je trdil, da se mu zdi važneje nego disputacije praktično delo na polju ljubezni do bližnjega. Nekega večera so šli trije prijatelji, Ozanam, Lamache in Devaux po vroči diskusiji domov. Med potom so srečali Le Taillandiera. Tedaj je rekel Ozanam, naj ustanovijo poleg teh sestankov z disputacijami še društvo za praktično karitativno delo. »Ne govorimo toliko o ljubezni! Raje jo izvršujemo in pomagajmo revežem!« Prijatelji so bili edini. Ta večer pomeni začetek Vincencijskih konferenc. Svoj načrt so razkrili mladi akademiki »očetu« Baillyju. Ta mož, po poklicu založnik časopisov, je bil velik prijatelj dijakov. Ustanovil je poseben dom za akademike, kjer so imeli za zmerno ceno stanovanje in hrano, poleg tega pa je otvoril »družbo za resne študije« s posebno zbirnico, knjižnico in čitalnico. Ta se je zavzel za načrt.

V mesecu maju 1833 so se zbrali k prvi seji nove družbe, ki so jo imenovali »konferenco«. Bilo jih je šestero: Pavel Lamache, Fel. Clavé, Avg. Le Taillandier, Jul. Devaux, Ant. Frid. Ozanam in Fr. Lallier. Eman. Jos. Bailly ni bil član konference, temveč samo predsednik in svetovalc. Ob začetku seje so molili »Veni sancte Spiritus«, potem se je čital odstavek iz »Hoje za Kristusom«, nato pa so sklenili, da hočejo iti sami v hiše revežev in osebno prinesiti pomoč. Za naslove ubožcev so se obrnili na usmiljenko Rozalijo Rendu, ki jih je znanprej podpirala s svojimi nasveti v njih dobroteljnosti. Za patrona so si izvolili sv. Vincencija Pavlanskega, niso pa še tedaj imenovali konference po njem. To se je zgodilo še le 4. februarja 1834. Tedaj je predlagal Leon Le Prévost, naj se imenuje konferenca po tem apostolu ljubezni, naj se slovesno obhaja njegov god 19. julija in se dostavi molitvi pred sejo in po seji klic: »Sv. Vincencij Pavlanski, prosi za nas!« Na Ozanamov predlog so je v isti seji sklenili slaviti praznik Brezmadežne.

Konferenca si je hitro pridobila prijateljev med akademiki. Koncem poletnega semestra 1833 je štela že 15 članov. Ganljiva je požrtvovalnost ustanoviteljev. Pri vsaki seji so pobirali za ubožce in vsakokrat je bilo v klobuku, s katerim je blagajnik zbiral prispevke, pet ali šest srebrnjakov po 5 frankov. To je bil honorar, ki ga je plačeval blagi Bailly dijakom za članke, katere so pisali za njegov časopis »Tribune catholique«.

V počitnicah 1833 je šla vsa obitelj Ozanam v Italijo. Tu se je Friderik navdušil za Danteja in za frančiškanske pesnike, katerim je pozneje posvetil svoje najbolj zrele literarne proizvode.

V začetku zimskega tečaja 1833 se je Vincencijeva konferenca zopet pomnožila; štela je 25 članov. V tem času so mladi akademiki razširili svoj delokrog: dijaški konferenci se je poverila delitev podpor iz javnih sredstev za dvanajsti mestni okraj (arrondissement), vrh tega so na svojo roko začeli poučne tečaje za delavce, kjer so poučevali v elementarnih stvareh one, ki niso bili obiskovali šole. Število akademičnih sodelavcev je vedno naraščalo. Že 29. aprila 1834 je razlagal Ozanam svojim tovarišem, da se bode treba deliti. Začetkom novembra je znašalo število članov nad 100. V decembru 1834 se je delila družba v več sekcij, ki naj bi pa ostale med seboj v stiku, imele skupen svet in skupna pravila, ki so se uveljavila dne 8. decembra 1834. Predsednik skupnega sveta je postal Bailly, Ozanam pa je bil predsednik konference v župniji St.-Etienne-du-Mont. Čudovito jasno je pojmoval 21letni dijak bistvo in pomen socialnega vprašanja. »Vprašanje, ki loči ljudi naših dni, ni vprašanje o političnih oblikah, temveč socialno vprašanje, t. j. gre se zato, kdo dobi premoč, duh egoizma ali duh požrtvovalnosti... Mnogo ljudi je, ki imajo preveč in hočejo imeti še več; mnogo več jih je, ki nimajo dovolj, ki nimajo nič in hočejo — vzeti, če se jim ne da. Med tema vrstama ljudi se pripravlja boj in ta boj bode strašen: na eni strani stoji moč denarja, na drugi pa moč obupa.« Edino rešitev te socialne krize vidi Ozanam v krščanski ljubezni, kakor jo zastopajo Vincencijeve konference, ki skrbje za dušni in telesni blagor siromakov. Od zgolj naravnega človekoljubja ne pričakuje mnogo. »Filantropija, t. zv. človekoljubje se mi zdi kakor domišljava gospica, ki so ji dobra dejanja le nekak nakit in ki se posebno rada ogleduje v zrcalu. Krščanska ljubezen pa je zvesto skrbeča mati, ki upira svoj pogled na otroka, ki ga

nosi v naročju; ne misli več na se in v svoji ljubezni pozabi na svojo lepoto.«

Komaj je minilo dobro leto, odkar se je ustanovila prva konferenca v Parizu, se je začela ideja tega dela širiti tudi izven glavnega mesta. V oktobru 1834 je dobil Ozanam poročilo, da je njegov bivši tovariš Curnier ustanovil konferenco v mestu Nîmes. Do konca l. 1836 so nastale konference že v osmerih mestih. Med njimi je treba omeniti konferenco v Ozanamovi domovini, v Lyonu, in konferenco v Rimu, ki je bila prva v inozemstvu. L. 1845 so šteje konference že okoli 9000 članov; letos ob stoletnici Ozanamovega rojstva deluje nad 7500 konferenc z nad 100.000 člani. L. 1911 so po uradni poročilu konference izdale za ubožce 15,594.174 frankov. Največ se je porabilo pri rednih obiskih podpore potrebnih revežev. Ti obiski so kakor v začetku tako še danes poglavitna in važna naloga konferenc. Ako kak ubožec umrje, se zberejo udje konference, molijo za njegovo dušo, nekaj jih gre tudi k pogrebu, skrbijo, da se bere sv. maša za rajnega. Vincencijeve konference, ki so ostale v tem popolnoma konservativne, se pa danes udeležujejo vsega veleobsežnega karitativnega delovanja.

Ozanam je ostal svoji ustanovi zvest do svoje smrti. Še zadnje leto svojega življenja, ko je v svoji bolezni iskal olajšave v Italiji, je večkrat govoril v tamošnjih konferencah, tako n. pr. 30. januarja 1853 v Florenci in 1. maja v Livornu. Brez dvoma so Vincencijeve konference najlepše delo, ki ga je ustvaril v svojem življenju, njegov »monumentum aere perennius«.

S tem smo pa pokazali le še eno stran Ozanamovega delovanja. Končal je na vseučilišču svoje študije na dveh fakultetah obenem. Na modroslovni fakulteti je dosegel doktorat leta 1839 na podlagi disertacije »Essai sur la philosophie de Dante«. Z velikim florentinskim pesnikom se je bavil vse svoje življenje. V Lyonu so mu obljubili novo ustanovljeno stolico za trgovinsko pravo. Pogajanja so se dolgo vlekla in med tem je nastopil Ozanam z lepim uspehom parkrat kot kazenski zagovornik. 16. decembra 1839 je imel kot profesor trgovinskega prava nastopno predavanje; na tem mestu je ostal do konca šolskega leta 1840. Tudi v Lyonu je bil duša Vincencijeve konference, katere delovanje je imelo tudi med dobromislečimi mnogo kratkovidnih in ozkosrčnih nasprotnikov. Ozanam se bridko pritožuje o tem v svojih listih na enakomisleče prijatelje.

L. 1840 je bil poklican na Sorbonno v Pariz kot docent za inozemska slovstva; l. 1844 je postal redni profesor. Predaval je 1840—42 o srednjeveški nemški literaturi, 1842—45 o početkih italijanskega slovstva in o Danteju, 1845—46 o početkih angleške literature, od l. 1848 je predaval, kolikor mu je dopuščala bolehnost, o civilizaciji V. stoletja¹. Nameraval je obdelati tudi še začetke španskega slovstva, pa smrt je prekrizala njegove načrte. Na svoja predavanja se je pripravljval zelo vestno in je snatral za svojo dolžnost, da obiše dežele in ljudstva, katerih slovstvo je obdeloval. V Italijo je prišel večkrat, obiskal je Nemčijo, Angleško in Špansko. Izmed njegovih večjih znanstvenih del jih je dvoje kul-

¹ E. Jordan, Ozanam historien. Revue pratique d'apologétique. Tome XV (1912/13) 16.

turnozgodovinskega značaja, druga pa so slovstvenozgodovinska. Kot zgodovinar ima jasno in zdravo sodbo, pozna pa se mu pomanjkanje stroge metode. V svojih kulturnohistoričnih delih¹ je mogel uresničiti del svojega apologetičnega načrta². Najpopolnejše njegovih literarnih del pa je knjiga o frančiškanskih pesnikih XIII. stoletja³.

Trdnega zdravja Ozanam nikdar ni bil. Od l. 1840 se večkrat ponavlja bolezen. L. 1847 je moral na dopust. Okoli l. 1850 se je splošni slabosti pridružila bolezen na obistih. V oktobru 1852 je nastopil potovanje na Španjo, ki ga je klasično opisal v svojem delcu »Pélerinage au pays du Cid«. Vrnil se je bolan in potr. S svojo ženo Amelijo rojeno Soula Croix, hčerjo rektorja lyonske akademije⁴, s svojo hčerko in taščo je šel še enkrat v Italijo, odkoder se je vrnil na Francosko samo umret. Ko ga je po povratku v Marseille duhovnik tolažil in ga opominjal, naj zaupa na Boga, je rekel Ozanam: »Čemu bi se ga bal? Saj ga tako zelo ljubim.« Prejel je še sv. zakramente. Na praznik Marijinega rojstva, 8. septembra 1853, ob 7. uri zvečer je zadnjikrat odprl oči, vzdignil roke proti nebesom in zaklical: »Mon Dieu, mon Dieu, ayez pitié de moi! Moj Bog, moj Bog, bodi usmiljen z menoj!« To so bile zadnje besede. Ecce, quomodo moritur iustus...

V karmelitski cerkvi v Parizu, kjer počivajo njegovi zemeljski ostanki, so mu letos ob stoletnici odkrili spomenik. Na pročelju nosi napis: Hic in pace Fredericus Ozanam Conquisitor invenum in militiam Christi Princeps in societate sancti Vincentii a Paulo instituenda. Na eni strani je čitati: Doctrina, historia, eloquentia, poesi, caritate, Studuit omnia instaurare in Christo Totum orbem terrarum quasi indagare inclusit. Na drugi strani stoje biblične besede Eccl. 39, 13. 14.

Ko stoletnici njegovega rojstva je poslal papež Pij X kot svojega posebnega poslanca kardinala Vincencija Vannutelli. Odkar traja žalostni razpor med Francosko in sv. stolico, je prvikrat šel rimski kardinal v ofiциelni misiji v republiko. Listi so vedeli povedati, da je imel papežev legat nalogo, pripraviti tla za premirje. Iz Rima se je to ofiциelno dementiralo. Gotovo je, da so kardinala v Parizu tudi državni dostojanstveniki pozdravili. Morda le smemo upati, da je stoletnica Ozanam, apostola krščanske ljubezni, za francosko cerkev prognostikon boljše prihodnosti.

Germain Breton pravi o Ozanamu: »Il fut excellemment un homme de foi et de science, de foi simple, pure et radieuse; de science sincère et probe.«⁵ Da, mož vere in znanosti! Da ga bomo pa karakterizirali popolnoma, moramo dostaviti: »et de charité héroïque«. Moč heroične ljubezni.

Lukman.

¹ »La civilisation au cinquième siècle« in pa »Études germaniques« (I. Les Germains avant le christianisme. II. La civilisation chrétienne chez les Francs).

² O Ozanamu kot apologetu prim. A. Baudrillart, Ozanam apologiste. Revue pratique d'apologetique. Tome XV (1912/13) 801—818; 881—898; tome XVI (1913) 5—32. — ³ Les poètes franciscains au treizième siècle.

⁴ Poroka je bila dne 23. junija 1841 v Lyonu.

⁵ Un homme de foi et de science, Frédéric Ozanam. Bulletin de littérature ecclésiastique 1913, p. 98.

4. Ruska cerkev.

1. »Katoliška propaganda«. — Ob koncu februarja letošnjega leta se je cela Rusija vznemirila vsled »nevarne katoliške propagande« v Peterburgu. Policija je odkrila tajno rusko-katoliško kapelo vzhodnega obreda. Dognalo se je, da je neki Ivan Dejbner, duhovnik grškega obreda, posvečen od lvovskega metropolita Šeptickega, v tej kapeli izvrševal službo božjo po ruskem obredu in vodil malo občino »pravoslavnih katoličanov«. Ruska vlada je takoj prepovedala katoliško službo božjo po vzhodnem obredu ter zaprla pravoslavno-katoliško kapelo. Kakor ob podobnem dogodku leta 1911 v Moskvi (gl. Voditelj XIV (1911) 268—270), tako so tudi letos cerkveni in politični listi z vso resnostjo svarili pred tajno katoliško agitacijo in kazali na metropolita A. Šeptickega kot voditelja te agitacije in nevarnega sovražnika pravoslavne Rusije. Vznemirjenje je bilo toliko večje, ker se je dognalo, da je bila ruska katoliška občina v Peterburgu organizirana zelo previdno v čisto ruskem duhu. Izhajal je katoliški časopis »Slovo Istini«, ki je dokazoval, da med katoliško Cerkvijo in ruskim pravoslavjem ni nobene dogmatične razlike in da so vse takoimenovane »nove« katoliške dogme utemeljene v nauku grških očetov in sploh v nauku vzhodne cerkve. V podobnem duhu je bil pisan novi ruski katoliški molitvenik »Istočnik miloserdij«. Poudarjalo se je, da se ruski »pravoslavni katoličani« ne vnamajo za unijo, kakoršna je bila maloruska, ki je bila združena z latinskimi vplivi, ampak hočejo širiti idejo »svetega edinstva« v duhu Vladimirja Solovjeva ter strogo paziti, da se ruski obred do pičice natančno ohrani. Ivan Dejbner, voditelj tega gibanja, je ruskim časnikiarjem pojasnjeval, da se on kot »pravoslavno-katoliški« duhovnik loči od drugih ruskih duhovnikov samo v tem, da se pri maši namesto sinode spominja papeža; edina razlika med »ruskim pravoslavjem« in »katoliškim pravoslavjem« je sploh edino-le v tem, da »pravoslavni katoličani« priznavajo rimskega papeža za poglavarja svete Cerkve. V veliko ogorčenje ruskih cerkvenih krogov so imeli nekateri ruski časopisi toliko poguma, da so v imenu svobode in pravičnosti branili rusko katoliško službo božjo v Peterburgu, seveda brez uspeha. Tako se je ponesrečil najnovejši poskus ruskih katoličanov vzhodnega obreda. V časopisju in v postopanju ruske vlade se očitno kaže, da je v zadnjih dveh letih zelo napredovala ruska nestrpnost. Do popolne verske svobode v Rusiji je še daleč.

2. Ruski cerkveni zbor. — Leta 1906 se je pri ruski sinodi ustanovil pripravljalni odbor za sklicanje ruskega cerkvenega zbora. Ta odbor (»predsobornoe prisutstvo«) je v 7 odsekih pripravil ogromno gradivo, ki je bilo natisnjeno v štirih debelih zvezkih. Med predlaganimi reformami je bila najvažnejša ona, ki zahteva obnovo ruskega patriarhata. Naslednja leta je v višjih ruskih cerkvenih krogih zavel drugi duh; pripravljeno gradivo z mnogimi naprednimi predlogi so položili »ad acta«. A zahteve po cerkveni reformi niso prenehale. Lansko leto je ruska sinoda zopet oživila pripravljalna dela za cerkveni zbor. Pri ruski sinodi se je ustanovil »pripravljalni svet« za cerkveni zbor (»predsobornoe so-veščanie«); ta svet ima nalogo, da pregleda gradivo, ki ga je pripravil pripravljalni odbor, izbere iz njega najvažnejše točke ter dopolni z novimi predlogi in zakonskimi načrti. Ob sedanjem ekonomičnem in socialnem napredku Rusije vsi krogi živo čutijo potrebo cerkvene reforme. Cerkveni

in politični časopisi z velikim zanimanjem spremljajo delovanje pripravljalnega sveta za cerkveni zbor. Mnogi pričakujejo, da bo za rusko cerkev napočila nova doba, ko se bo sešel cerkveni zbor in izvedel važne reforme v ruski cerkvi, predvsem obnovitev ruskega patriarhata. Drugi pa trdijo, da bodo vse zunanje reforme brezuspešne, ako ne bodo združene z versko prenovitvijo Rusije. Splošno se namreč opaža, da med ruskim ljudstvom naglo propada versko in moralno življenje.

Dr. F. Grivec.



IV. Slovstvo.

Die Allegorie des Hohen Liedes. — Ausgelegt von P. Romuald Munz O. S. B. Gr. 8^o (X u. 306). Freiburg u. Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 6.72; geb. in Leinwand K 8.16.

Rajni profesor Kaulen je zapisal v svoji introdukciji: »Ein Kommentar zum Hohenliede, welcher das Ganze aus einheitlichen Gedanken zu erfassen und das Einzelne mit exegetischer Notwendigkeit dazu in Beziehung zu setzen vermöchte, bleibt die höchste, vielleicht erst am Ende der Zeiten erreichbare Aufgabe der alttestamentlichen Wissenschaft.« Eksegeza Visoke pesmi je res težavna. Munz je podal poizkus takega komentarja v zmislu Kaulenovega ideala: vse je enotno razloženo v zvezi s temeljno mislijo Visoke pesmi. Po tej razlagi slika Visoka pesem nadnaravno ljubezen med Bogom in človeštvom v podobah zakonske ali zaročne človeške ljubezni. Visoka pesem nima kake realne zgodovinske podlage. To ni samo tako razumeti, da Visoka pesem ni svetna pesem ljubezni, ker bi sicer ne bila inspirirana knjiga, radi česar je to hipotezo peti občni cerkveni zbor (553) zavrgel, ampak tudi tako, da se v Visoki pesmi ne slika kaka človeška (n. pr. Salomonova) zaroča ali sploh kaka idealna človeška ljubezen kot tipus nadnaravne ljubezni. Te druge alegorično-tipične razlage Cerkev sicer ni obsodila, vendar ima jako malo privržencev; ne eno, ne drugo, ampak Visoka pesem slika a priori le nadnaravno ljubezen med Bogom in človeštvom, rabi pa za to podobe zaročne ali zakonske človeške ljubezni. Munz te podobe slovniško-kritično razkroji ter potem alegorično razloži. Razdeli pa celo pesem ne po poglavjih, ampak po vsebini v šest delov ali šest pesmi. Vsak del ali vsaka taka pesem se začenja s snidenjem zaročencev, na kar sledi pogovor med njima.

Cela razlaga je lahkotna in neprisiljena, dobro uporabljeno je celo tozadevno slovstvo. O posameznih delih ali posameznih izrazih se še da navesti prepornih točk. Vendar pa te prepornosti nikakor ne pokvarijo celotnega dobrega utisa, ki ga ima bralec, ko prebere ta komentar. Dunajski profesor Nivard Schlögl, ki je že sam spisal eksegezo Visoke pesmi, pravi o tem komentarju, da je najboljši izmed vseh, ki so dozdaj izšli o Visoki pesmi.

Dr. Slavič.

Hermeneutica biblica, quam concinnavit Ernestus C. Griwnacký O. S. B. Brunae 1911. Sumptibus Typographiae Benedictionorum Rajhr. Pretium K 2.30

Dočim so se še pred nedavnim časom rabila »scripta« za hermenev-tiko, imamo zdaj več tiskanih učnih knjig iz novejšega časa. Schneedorfer, Zapletal, Hetzenauer in Dölller so spisali priločne učne knjige. Še krajša, pa dobro pregledna je nemško pisana od Maderja, ki ima samo 80 strani. Malo večja je zgoraj imenovana, ki ima 103 strani. Pisana je istotako jasno in lahko umljivo. Nekatere reči bi se dale morerbiti še bolj kratko povedati. Za zglede navaja pisatelj samo mesta iz Novega zakona — menda znamenje profesorja N. z. Nekatere novejšje pridobitve iz egiptskih papyrov in ostrakov je pisatelj uporabil. Z naj-novejšimi eksegetičnimi problemi se pa natančneje skoro nič ne peča, do-čim ima Telch v svoji »Introductio generalis in Script. s.« v oddelku »Hermeneutica sacra« obširne članke o tem poglavju. *Dr. Slavič.*

Christianus Pesch S. I. **Compendium theologiae dogmaticae**. Tomus I: De Christo legato divino, de Ecclesia Christi, de fontibus theologicis. 8^o (XII et 304). Friburgi Brisgoviae, 1913, B. Herder. K 5.76.

Kristijan Pesch S. J. je zaslovel po svoji veliki dogmatiki, ki je pod naslovom »Praellectiones dogmaticae« izšla v 9 obsežnih zvezkih. Ta veliki cursus dogmatičnega študija ga je pomaknil v prvo vrsto zdaj živečih dogmatikov iz Jezusove družbe. O kakovosti tega dela spričuje dejstvo, da je začelo izhajati že v 4. izdaji.

Pisatelj se dolgo ni mogel odločiti, da bi iz tega ogromnega dela sestavil za šolo uporaben kompendij. Tudi časa mu je zato nedostajalo. Ko je pa vendar prišel do nekaj prostega časa (tandem aliquod otium nactus, pravi v uvodu), se je te naloge lotil. Dosedaj je od njegovega enhiridija izšel še le I. zvezek, ki vsebuje apologetiko ali fundamentalno teologijo. V treh zvezkih, ki bodo tekom enega leta prvemu sledili, namerava avtor dogmatično teologijo obdelati in završiti. Pri tej razvrstitvi je bil merodajen ozir na ona bogoslovna učilišča, kjer se v prvem letniku predava apologetika, v ostalih treh letnikih pa dogmatika, in sicer po eno predavanje na dan; obseg posameznih zvezkov bo tak, da se vsakeri v enem letu čisto lahko (commode pravi pisatelj) dovrši.

Didaktični ustroj teh bogoslovnih učilišč je pri avtorju tudi prišel v poštev, ko je določeval obseg materialnega predmeta svoje fundamen-talne dogmatike. Njegove »Institutiones propaedeuticae, ad sacram theologiam«, ki tvorijo I. zvezek njegovih »Prelekcij«, sponirajo (str. 31), da se je že v filozofiji razpravljalo o bivanju Boga, o dolžnosti bogoslužja, o možnosti božjega razodetja, o čudežih itd. Tudi I. zvezek njegovega kom-pendija je na istem stališču; zakaj 1. propozicija slove: »Deus, cuius existi-entia probatur in philosophia, est Deus personalis« (str. 16). Toda ne-koliko izmed tistega, kar je prej kratkomalo sponiral, pa vendar podaje, in sicer de religione in genere (str. 16—28), de revelatione in genere (28—42), de criteriis revelationis, namreč de miraculis (43—53), de vati-ciniis (53—57).

Po teh kratkih uvodnih filozofičnih razmotrivanjih sledi 1. del apo-logetičnega traktata, ki se navadno imenuje demonstratio christiana ali de

vera religione; Pesch mu da naslov: de Iesu Christo legato divino. Kot najpotrebnejši temelj apologetike predvsem ugotovi pristnost 4 evangeli-jev, ki mu ne služijo kot dogmatičen, temveč kot historičen vir; zatem razpravlja o njihovi substancielni nedotaknjenosti in verjetnosti. Kakšen je Kristus, ki ga uče evangeliji? Včlovečeni Bog. O božanstvenosti pa tukaj ne govori, temveč edino o tem, da je Kristus božji poslanec, zato poslan k ljudem, da jih uči pravo razmerje do Boga.

Kako pa se ohranjuje in posameznikom priznanjuje Kristusov nauk, katerega je on sam označil kot od Boga razodetega in za vse ljudi obveznega? V to svrhu je vpostavljal živ magisterij ali vidno družbo, kateri je izročil ves svoj nauk in tudi oblast nad njim. Traktat o Kristusovi cerkvi — *demonstratio catholica* — je obsežen, temeljit in hkrati tudi praktičen.

Cerkev ohranjuje in razširjuje Kristusov nauk z različnimi sredstvi, ki se imenujejo, ker se iz njih črpajo posamezni od Boga razodeti nauki, fontes ali loci theologici. O teh se razpravlja v 3. delu (*de fontibus theologis*), in sicer posamič *de magisterio collegii episcoporum*, *de magisterio S. Pontificis*, *de obiecto magisterii ecclesiastici*, *de s. Patribus et theologis* in v 2. poglavju tega dela *de s. Scriptura*, in sicer s posebnim ozirom na dejstvo in bistvo inspiracije.

Traktat *de fide theologica* je izločil iz apologetike ter ga postavil v specielno dogmatiko, in sicer za traktat *de gratia*.

Ni treba še le pripominjati, da je Peschev kompendij prav dobro teologično delo; pri takem veččaku se to razume samoposebi. Pa tudi moderno je to delo v pravem in dobrem pomenu besede ne samo zato, ker uporablja vse resnične rezultate moderne znanosti, ampak tudi zato, ker dosledno in odločno odklanja krivi modernizem. Opredeľjuje ga kot »*morbus, consistens in extremo quodam subiectivismo, ex cuius placitis religio, revelatio, fides potius quam in obiectiva veritate, a Christo Ecclesiae tradita, fundantur in singulorum hominum interna experientia, qua quis cum Deo, intellectualiter non cognoscibili, mysticum quoddam commercium habet. Sola haec interna et subiectiva ad Deum relatio essentialis elementum est totius vitae religiosae. Cetera omnia: ecclesia, dogmata, sacramenta sunt secundaria quaedam adiumenta, quae possunt esse utilia ad religiosos sensus commovendos, dummodo perpetuo sese accomodent subiectivis progressibus et necessitatibus. Unde in religione nihil stabile, omnia fluunt.*«

Tak sestav je bil od cerkve upravičeno obsojen. »*At venenum istud adhuc serpit. Quare theologo catholico magna cautio et diligens cura opus est, ne per ulla rimas hanc pestem in sacram doctrinam penetrare permittat*« (str. 12). Številne zmote tega sestava avtor pri tistih poglavjih apologetičnega traktata, katerim nasprotujejo, posamič pojasnjuje in krepko zavrača (str. 15, 27, 32, 71, 72, 81, 118, 124, 137, 141, 185, 242, 283).

Avtorjeva metoda je striktno sholastična. Njegova latinščina teče izredno gladko in lahko, kar pri delih te vrste ni vselej v navadi.

Dr. Hohnjec.

Dr. Anton Mahnič: **Več luči!** Iz »Rimskega Katolika« zbrani spisi. Uredil dr. Aleš Ušeničnik. 8^o (VIII in 288). Ljubljana 1912. Založilo »Katoliško tiskovno društvo«. Cena K 3.—, vez. K 4.20.

Dasi je človeštvo v XIX. stoletju v mnogih ozirih silno napredovalo — kakor prej tisočletja ne — vendar na drugi strani razmere v modernih državah spričujejo, da notranja, duševna, zlasti kultura srca ni napredovala, ampak nazadovala. Glava in srce inteligence in po njej drugih slojev je otrovano s krivim modroslovjem in polagoma bi gotovo v njih popolnoma zamrla krščanska resnica, ako ne bi prišli duševni vitezi-rešitelji, ki so z lučjo krščanske resnice, z nepobitno logiko, doslednostjo in odločnostjo rešili zakleto kraljičino, razjasnili duševno zmedo in ogreli mrzla srca s pravim radikalizmom. Opozorili so narode na najvišje zadeve in cilje — morebiti še ravno o pravem času, da se niso popolnoma pogreznili v močvirje materializma.

To je storil pri nas dr. Anton Mahnič s svojim nastopom. Zlomil je okove liberalnih fraz in predsodkov, osvobodil slovensko ljudstvo iz sužnosti mednarodnega, židovskega liberalizma ter odkril zopet solnce krščanskih načel, ki so za vsak narod, zlasti še za naš majhen narod »pot, resnica in življenje«. Na ta edini pravi pot je Slovence spravil, to življenje med njimi obudil dr. Mahnič, ko je od leta 1888 naprej v »Rimskem Katoliku« z brezobzirno logiko in doslednostjo razkrival zmedenost, škodljivost in pogubnost ter nezmisljenost liberalnih nauk, ki so že v precejšnji meri našli pot med slovensko inteligenco; nje pretežna večina se je navzela teh načel, ki so se čedalje bolj širila v slovstvo ter dosledno tudi v politiko, sploh v vse javno življenje — v največjo škodo slovenskega naroda. Ta proces je ustavil dr. Mahnič. Kakor se je po l. 1848 vzdramila narodna zavednost med Slovenci, se je vsled nastopa dr. Mahniča okrepila katoliška zavest med razumništvom in ostalim ljudstvom in povzročil katoliški preporod. Še le čez nekaj časa se bode mogla izreči sodba o pomenu po dr. Mahniču povzročene gibanja, ki ni ostalo samo na papirju, ampak je po katoliških shodih in po organizacijah, ki so jih ti rodili, prekvasilo ves naš narod. Valovi tega gibanja so dosegli že skrajno gorsko vas. In če se bo to delo nadaljevalo požrtvovalno, smotrno in vedno v duhu krščanskega demokratizma, se bo Slovincem zagotovil obstoj in boljša bodočnost! A treba je radikalnega, smotrnega dela vseh!

Zato pa iskreno pozdravljamo pričujočo knjigo, v kateri so zbrane najznamenitejše razprave dr. Mahniča iz »R. K.« Knjiga »Več luči!«, v kateri je dr. Ušeničnik ob petindvajsetletnici prerojenega krščanskega slovenskega ljudstva »raztresene ude zbral« in uredil, naj ne bo le nekaj pomnik, ampak glasnik, klicar: naprej na delo v zmyslu tukaj izraženih načel, na delo vsi, ki ljubite Boga in Cerkev, ki hočete svojemu narodu dobro!

Na podlagi metafizične trojice: pravo, dobro in lepo, so članki razvrščeni v tri oddelke. Prvi oddelek govori o najsplošnejših vodilnih idejah kulture: idealizem sploh, krščanski idealizem, liberalizem, katoliški liberalizem, radikalizem. Drugi oddelek je odločen politiki z glavnimi razpravami: politika snovi in sile, metafizično ozadje političnih metamorfoz, visoka pesem ljubezni in edinosti brez Boga, Cerkev in politika, meje državne oblasti, naša narodnostna izpoved. Tretji del vsebuje razprave, zadevajoče slovstvo, umetnost: lepota in umetnost, idealizem, realizem in njega dekadenti, krščanski idealizem v umetnosti. V »epilogu« so pridjani še članki: najnovejša socialnopolitična revolucija, božja pravda v zgodovini narodov in držav, kaj torej?

O posameznostih razpravljati tukaj pač ni potrebno, saj kritiziralo se je dr. Mahnič od vseh mogočih strani kakor morebiti še nikogar med Slovenci. A skušnja, zgodovina in razvoj slovenskega naroda zadnjih desetletij je njegova načela sankcioniral, potrdil. Nekdaj se mu je tudi od »katoliške« strani precej nasprotovalo, zdaj menda mu morajo tudi taki pritrditi.

Želeli bi samo, da ima to knjigo vsak duhovnik in laik. Čitala, pročevala naj bi jo (in pa »Excelsior«) zlasti akademična mladina na vseučiliščih in v bogoslovjih. V znanstvenih seminarjih naj bi bila stalno na dnevnem redu. Potem ne bo mogoče, da bi se »dobromisleči« laiki in duhovniki dali preslepiti od blestečih fraz, da nekako simpatizirajo z liberalizmom, bi ne stali ob strani, ampak bi z vso silo sodelovali, da prodrejo povsod edino prava krščanska načela.

V tej knjigi je Mahnič »paterfamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera«. Zajemaj, jemlji pridno iz te zakladnice! A. S.

Joh. Bapt. Scaramelli S. J., **Geistlicher Führer auf dem christlichen Tugendwege.** — Anleitung zur Askese. Bearbeitet von einem Priester der Gesellschaft Jesu. 5. Auflage. 2 Bände 12° (XVI, 510 und VIII, 456). Regensburg 1911, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Brosch. K 6.48; in Halbfranzband K 10.08.

Scaramelli (1687—1752) ima odlično mesto med asketičnimi pisatelji iz Družbe Jezusove. Njegovo delo *Direttorio ascetico*, prvokrat tiskano v Napolju l. 1752, se odlikuje po solidnem nauku in po bogati skušnji, ki si jo je pridobil pisatelj v skoro tridesetletnem dušoskrbnem delovanju. Pred seboj imamo nemško okrajšano, današnjim razmeram prikrojeno izdajo, ki je izšla v tej obliki prvokrat l. 1901 (kot tretja nemška) z naslovom *Geistlicher Führer auf dem christlichen Tugendwege*. Oskrbel jo je p. B. M. Winkler S. J. Ko je bila knjiga hitro razprodana, je oskrbelo založništvo l. 1905 novo izdajo v dveh zvezkih in v manjšem formatu. Sedanja peta izdaja je četrti povsem enaka.

Scaramelli podaja navodilo h krščanski popolnosti. Po uvodnem poglavju o bistvu krščanske popolnosti razpravlja o sredstvih, ki jih moramo rabiti (hrepenenje po popolnosti, duhovno vodstvo, čitanje nabožnih knjig, premišljevanje, ustna molitev, misel na božjo pričujočnost, pogosta spoved, izpraševanje vesti, pogosto obhajilo, češčenje Matere božje). Ker zadene vsakdo, ki stremi za krščansko popolnostjo, na težave, govori drugi del o ovirah in zaprekah ter uči, kako je treba imeti v oblasti zunanje čute, kako gospodovati nad nerednimi strastmi in kako ravnati proti težkočam, ki jih povzroča hudi duh. V drugem zvezku, ki obsega tretji in četrti del, je navodilo za vajo v dejanskih in božjih čednostih.

Scaramellijev duhovni voditelj je namenjen v prvi vrsti duhovnikom v lastno izpopolnjenje in v pomoč za vodstvo drugih. Zato ima vsak manjši oddelek posebno poglavje z naslovom »Bemerkungen für die Leitung anderer«.

Knjiga, mnogim čitateljem »Voditelja« že znana, zasluži toplo priporočilo. Lukman.

Zusprüche im Beichtstuhle nebst Bußvorschriften nach den evangelischen Perikopen und Festen des Kirchenjahres. Mit einem Anhang

von Zusprüchen nebst Bußvorschriften für besondere Klassen von Pönitenten. Aus dem Nachlasse des Alois Röggl, infulierter Abt des Prämonstratenser Stiftes Wilten... gesammelt und herausgegeben von Alois Lechthaler, geistl. Rat, Dekan und Stadtpfarrer in Hall. Dreizehnte Auflage. Kl.-8^o (XII u. 504). Regensburg 1912, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Brosch. M. 2.—; geb. M. 3.—

Dober znanec in pomočnik je ta knjiga premnogim duhovnikom, zelo potrebna in dobrodošla zlasti začetniku. Kaj nudi, pove že naslov. Za vsako nedeljo ali praznik ima premišljevanje na podlagi dotičnega evangelija oziroma življenja svetnikovega, razdeljeno v več točk; zdaj se lahko izlušči ena zdaj zopet druga misel za uporabo v spovednici, eventualno tudi za pridigo ali premišljevanje.

A. S.

Kirchliche Vorschriften und Österreichische Gesetze und Verordnungen in Ehe-Angelegenheiten. Für den Amtsgebrauch des Klerus zusammengestellt von Dr. Anton Griesl, Dompropst. Dritte, neu bearbeitete Auflage. 8^o (IV und 548). Graz 1912, Ullr. Moser's Buchhandlung (J. Meyerhoff). Geb. K 6.—

Imenovana knjiga obsega vse bistvene določbe gledé zakona. V prvo vrsto je postavljeno »Navodilo« (str. 1—59), ki vsebuje določbe zakonskega prava za avstrijsko cesarstvo iz l. 1856. Če tudi so te določbe od državne strani preklicane, veljajo vendar za Cerkev in vernike. Omenjene so te določbe za Ogrsko po papeževi konstituciji »Provida sapientique cura« z dne 18. prosinca 1906 (str. 63—67). V cerkvenem oziru so omenjene določbe predruščene za celo Avstrijo po papeževem dekretu »Ne temere« od dne 2. avgusta 1907 (str. 63—67). Pisatelj navede potem resolucije svete kongregacije glede na »Ne temere« (str. 68—75) in navodilo k temu dekretu, ki ga je izdal sekovski ordinariat (81—92). Država je 25. maja 1868 izdala posebno zakonsko postavbo, h kateri je izdelal slavni hipolitski škof Jožef Feßler navodilo za dušne pastirje. Avtor postavi to navodilo v knjigo in pripomni v malotiskanem, kar se je pozneje predruščilo (str. 100—176); zatem navede državne postavbe in odloke glede zakona, in sicer postavbo iz l. 1868 (str. 177—205), interkonfesionalno postavbo (str. 205—228), predpise za zakone vojaških uslužbencev (str. 229—249) in za inozemce, ki hočejo v Avstriji zakon skleniti (str. 250—257) Nadalje poda zakonsko postavbo za Ogrsko (str. 257—274) in predpise za inozemce (str. 375—405). Nato navede navodilo za poročno knjigo in predpise o dispensah in fakultetah. Pripravno stori knjigo dobro sestavljeni kronološki in stvarni register. Knjigo priporoča ne samo vsebina, ampak tudi ročna oblika in prikupljivi tisk.

J. Kavčič.

Der hl. Bernhardin von Siena und die Franziskanische Wanderpredigt in Italien während des XV. Jahrhunderts. — Von Dr. Karl Hefe, Pfarrer in Abtsgmünd. 8^o (IX und 300). Freiburg i. Br. Herdersche Verlagshandlung 1912. K 7.20.

Vešč pisatelj nam najprej slika pridigarsko delovanje frančiškanskega reda v Italiji v XV. stol., kako je nastopal zoper praznoverje in onečaščenje nedelj in praznikov, kako zoper zlorabo zakona in sodomijo, zoper luksuz in igre, zoper oderuhe in jude, kako je stremil za poglobljenje cerkvenega življenja, za razširjanje in reformo svojega reda, kako je sled-

njič nastopal o prilikih kuge in kako je oznanjeval križarsko vojsko zoper Turke. Tako dobimo zanimiv vpogled v kulturno osredje, v katerem je nastopil sv. Bernardin. Kratko nam slika njegovo življenje, potem pa ocenjuje njegove pridige. Deloma so že natiskane, večidel pa jih je moral pisatelj študirati po rokopisnih ostalinah v nacionalni in pa v riccardianski knjižnici v Florenci ter v državnem arhivu v Sieni. Posebič govori o Bernardinovih pridigah o svetnikih in o Kristusovem trpljenju ter o načinu, kako je uporabljal sv. pismo. Raziskuje tudi njegovo metodo v homilijah in tematičnih pridigah ter pride do zaključka, da je svetnik reformiral pridigo svoje dobe. V zadnjih dveh petinah knjige (str. 177 do 299) je zbirka zgledov, deloma celih pridig svetnikovih, deloma odlomkov. Prav poučna bo za mlajše pridigarje, ki se hočejo vglobiti v genezo osebnega pridigarskega stila in se spopolniti po velikih vzorcih. *Stegenšek.*

Peto izvestje društva za krščansko umetnost v Ljubljani 1907—1912. — Po naročilu društvenega predsednika prelata Janeza Flis uredil društveni tajnik Jožef Dostal. Ljubljana 1913. Založilo »društvo za krščansko umetnost«. Vel. 8°, 84 str. in 13 tablic s 17 slikami.

Poročila ljubljanskega društva za krščansko umetnost so redka, a tembolj zanimiva. Društvo marljivo deluje. V šestih letih je ocenilo okoli 200 načrtov za cerkvene stavbe in opravo. Od 3020 K dohodkov se je potrošilo 574 K za IV. izvestje, 437 K za restavriranje slik v škofijskem muzeju, najvišja svota — 2379 K — je šla za pomnoženje strokovne knjižnice. (Že iz tega se vidi, da udje ne dajejo nasvetov le po svoji glavi, ampak da študirajo in rabijo najboljše sodobne pripomočke in da ne bi smel že iz tega stališča nobeden ljubitelj umetnosti zanemarjati nasvetov tako odlične korporacije, posebno, če se še pomisli, da nekateri odborniki živijo več ali manj edino za umetnost in da ima odbor vsled mnogih rešenih slučajev veliko praktičnih izkušenj). Pomnožil se je tudi društveni arhiv z risbami in fotografijami domačih cerkev, istotako tudi škofijski muzej z več ko sto predmeti. Društvo pripravlja slovensko topografijo, predvsem o ljubljanskem mestu, kar pa počasi napreduje radi stanovskih poslov raznih sodelovalcev. Ravnotako vsled pomanjkanja literarnih sil in gmotnih sredstev se je opustila misel na strokovno glasilo.

V drugem delu obsega izvestje nekrolog prvega društvenega predsednika prelata Jožefa Smrekar († 1910) in tudi po Štajerskem dobro znane kiparja Janeza Vurnik († 1911) — dveh v resnici odličnih in izrednih mož. Programatičnega pomena pa je temeljita razprava o varstvu spomenikov z ozirom na naše cerkve iz spretnega peresa društvenega tajnika Jožefa Dostal. Najprej nas uvede v zgodovino vprašanja o čuvanju spomenikov, potem pa kaže, kako je Cerkev že od nekdaj skrbela za svoje spomenike s kanoničnimi določili in odredbami papežev in škofov. Vsak duhovnik je že po svojem poklicu konservator svoje cerkve. Žal, da se mnogi ne zavedajo obsega te dolžnosti. Pisatelj spretno dokazuje ničevost običajnih izgovorov: »Skrb za staro šaro je smrt za umetnost«, »cerkev ni muzej«, »ljudstvo hoče novo«, »naj le ukazujejo, naredim pa jaz, saj plačam tudi jaz«. Prav praktična so podrobna navodila o varstvu posameznih cerkvenih objektov. Pisatelj nas vodi k stari baročni cerkvi. Kaže na obzidje okoli nje, potem na streho cerkve in zvonika, na portal, vrata, znotraj na tlak, okna, freske, oltarje, paramente,

kelihe in o vsakem pove, kako se naj ne ravna z njimi, če so stari in pokvarjeni, pa tudi, kako se naj obnovijo in popravijo. Ti zlati nauki so polni mnogih osebnih izkušenj in zaslužijo, da bi jih vsak dušni pastir prečital in uvaževal.

Sicer pa poslujejo tudi po drugih škofijah umetniške komisije, ki bi naj po cerkvenih odredbah se vprašale v vseh slučajih za svet. Ko bi se to zgodilo in bi uživale večje zaupanje, kakor se opaža v resnici, bi se rešila marsikatera umetnina, zabranila bi se mnogoteri neokusnost. Kak razloček med številom komisiji znanih slučajev in pa med ogromnim delom, ki se leto za letom vrši pri naših cerkvah, da se ohranijo, obnovijo, ali z novimi umetninami okrasijo!

Stegenšek.

Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva. — Organ arheološkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu i zemaljskoga povjerenstva očuvanje umjetnih historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Nove serije sveska XII. Urednik dr. Brunšmid. Zagreb 1912. 4^o (325).

Ta Vestnik hrvaškega arheološkega društva obsega to, kar publikacije avstrijskega arheološkega inštituta na Dunaju in centralne komisije za varstvo spomenikov. Vsebina mu je mnogostranska in tudi za Slovence važna. V tem letniku opisuje naš marljivi Janko Barlé starinsko leseno kapelo sv. Janeza Krstnika v Dužici, potem poroča o zgodovini kapiteljske trdnjave v Varaždinskih toplicah in o ohranjenih gotskih kelihih, ki so bili prej last župnijske cerkve v Hrastovici, porušene s selom vred l. 1584. Dr. Josip Brunšmid nadaljuje z važnim popisom srednjeveških napisov in spomenikov v zagrebškem narodnem muzeju, Jurij Szabo pa popisuje gradove in cerkve okraja Klanjec in Pregrada. Obiskal je tudi naše Olimje, »hrvaški cerkveni spomenik na štajerskih tleh«, občudoval je krasne freske, delo »gospodskega« pavlinskega reda, »ki pa je bil žalida odpravljen«. Drugih razprav ne omenjamo posebič, a vse delajo čast resnemu strokovnemu organu arheološkega društva.

Stegenšek.

Nekoliko podatka o kugi god. 1739 i god. 1743—1745. Napisao Janko Barlé. (Preštampano iz »Liječničkog vijesnika«). U Zagrebu 1912. 4^o (13).

Iz matičnih knjig in drugih virov s trudom nabrane beležke, ki nam kažejo velikansko škodo, ki jo je napravila kuga po Hrvaškem v označenih letih (1739 in 1743—1745) pa tudi sodelovanje zagrebških škofov in župnikov, da bi omejili nalezljivo bolezen. S kulturnozgodovinskega stališča zelo zanimiva študija.

Stegenšek.

Fr. B. Videnský S. J., Sv. Hostýn ve svém původu a svých osudech. — 8^o (160). V Praze 1913, Děd. sv. Jana Nep. K 3.—

Kar so Slovencem sv. Višarje ali Brezje, to je Moravcem sv. Hostýn. Postanek in zgodovino tega Marijinega svetišča nam popisuje omenjena knjiga. Po tradiciji se je začelo češčenje Matere Božje na Hostýnu že ob času svetih apostolov Cirila in Metoda. Neizbrisljivo pa se je zapisala Mati Božja Hostýnska v srca hvaležnih Moravcev, ko so l. 1242 na njeno priprošnjo in z njeno čudežno pomočjo odbili strašen naskok Mongolcev. Od teh časov se je začelo romanje na sv. Hostýn, kjer je bilo na mestu stare cerkve l. 1721—1747 sezidano novo svetišče na stroške grofa Rotala.

Ne samo iz Morave, tudi iz Češkega in iz Šlezije so prihajali pobožni romarji v velikem številu. Sv. Hostýn spada pod župnijo Holešovsko, kjer je tudi župnikoval bl. Janez Sarkander. L. 1787 je bilo na ukaz cesarja Jožefa II tudi svetišče na Hostýnu kot »nepotrebno« razglašeno in zatrto. Dne 14. februarja 1787 se je služila v cerkvi zadnja sv. maša. Čudodelna podoba Matere Božje je bila prenešena v farno cerkev bistriško med jokanjem in žalovanjem pobožnih vernikov. Nastala je »desolatio abominationis« na svetem kraju. Cerkev je začela razpadati. Vendar pa hvaležen spomin ni zginil iz src pobožnega ljudstva. Še sedaj so prihajali častilci Marijini, iskat pomoči na sv. Hostýnu. Ni mogoče brez ginjenja brati tozadevno poročilo v naši knjigi. A tudi ta doba poniževanja je minula. Zvesti častilci Marijini niso odjenjali, dokler se ni dobilo dovoljenje za popravo svetišča. L. 1841 se je začelo z delom in že l. 1845 je bila novo sezidana krasna cerkev posvečena. In od tega časa se množi in raste na Hostýnu slava Marijina. Leta 1897 je priromal cesar Franc Jožef I sam na goro Hostýnsko počastit Mater Božjo, kot prvi med avstrijskimi vladarji. Tudi papežev nuncij Granito di Belmonte je obiskal l. 1904 imenitno svetišče. Navdušenje in veselje pa je doseglo vrhunec lansko leto, ko je bila Mati Božja Hostýnska kronana. Krono je blagoslovil sam sveti oče in na praznik Marijinega Vnebovzetja dne 15. avgusta 1912 je kardinal Bauer vpričo drugih visokih dostojanstvenikov in brezštevne množice vernega ljudstva Mater Božjo Hostýnsko kronal.

To je kratka vsebina zanimive knjige, katero krasi več lepih podob. *P. Št.*

Die oesterreichische Saisonwanderung. — Vortrag, gehalten in Wien am 21. November 1912 von Franz Markitan. Wien, 1913. Verlag des österreichischen St. Raphael-Vereines, Wien. Druck von Ambr. Opitz Nachfolger. Wien. Preis K 1.—

Izseljevanje je socialni pojav, ki zasluži iz narodno gospodarskega stališča resno, ne samo teoretično, temveč zlasti praktično uvaževanje. Izseljevanje namreč pomenja pomanjkanje delavnih sil za prizadeti narod, znižbo števila davkoplačevalcev, in ker se izseljujejo ponajveč močje v najkrepkejši življenjski dobi in moči, oslabiljenje obrambne moči tega naroda in zmanjšavo produktivnosti njegovega poljedelstva in njegove industrije. Te zle posledice čuti narod tem bolj, čim manjši je in čim bolj je izpostavljen ekspanzivni sili drugega naroda v političnem in gospodarskem oziru.

Razločujemo prekmorsko izseljevanje, odseljevanje z dežele v mesta ali industrijske kraje in sezijško potovanje. Če se govori o izseljevanju in njegovi škodljivosti, nekateri predvsem ali celo izključno mislijo na prekmorsko izseljevanje.

Pritrjamo, da se prekmorsko izseljevanje že zaradi tega ne sme nikdar omalovaževati, ker odjemlje Evropi in osobito naši monarhiji na tisoče in tisoče ljudi. Saj je bilo samo med tistimi, ki so se od julija 1906 do julija 1907 naselili v zedinjenih državah severne Amerike, 338.452 podanikov avstrijsko-ogrske monarhije, dočim je bilo 285.731 Italijanov in 258.943 izseljencev iz Rusije.

Toda Markitan v svojem v tej brošurici objavljenem govoru z vso pravico poudarja, da je nedosledno tarnati samo čez prekmorsko izseljevanje, pred sezijškim potovanjem pa zapirati oči.

Sezijsko potovanje namreč pomeni v gotovih časih redno se ponavljajoče izseljevanje ljudi, ki v inozemstvu bodisi v poljedelstvu, bodisi v industriji iščejo delo in zaslužek ter se po končanem delu s prihranjenim zaslužkom vračajo v domovino. Te sezije so časovno določene po kakovosti pridobitnega dela in po zakonodaji držav, v katere se vrši izseljevanje. Krajevno pa to začasno naseljevanje ni omejeno, temveč se razteza ne samo po Evropi, temveč tudi v prekmorske dežele.

Tok avstrijskih sezijskih izseljevalcev gre po veliki večini na Nemško; druge dežele, kakor Romunija, Švedska, Holandska, Belgija, Italija, Angleška, Francoska in Švica pridejo v tem oziru bolj malo poštev.

Število avstrijskih sezijskih potovalcev je l. 1912 znašalo okrog 450.000 oseb. S tem pa potovalna bilanca avstrijskih narodov še ni izčrpana; prišteti je še treba prekmorske izseljence, kojih je bilo okoli 150.000, vsled česar znaša za leto 1912 potovalna bilanca 600.000 ljudi, ki so v tujini iskali delo in jelo, torej 2,46 % vsega prebivalstva. Najžalostnejše so razmere v Galiciji: 300.000 sezijskih potovalcev in 100.000 prekmorskih izseljencev, torej skoraj 5 % vsega prebivalstva.

Markitan potem kritizira stanje sezijskih delavcev po raznih krajih, osobito na Nemškem, kjer so podvrženi prisilni legitimaciji in vrhtega še izjemnim naredbam proti češkim in poljskim delavcem.

Konečno priporoča zoper neomejni odtok delavskih moči v inozemstvo, kojega usodne gospodarske posledice se že tedaj čutijo posebno v poljedelstvu, kot gospodarski in socialni jez: monopolizacijo delavskega posredovanja, možnost dela in zaslužka v domači deželi in negovanje domovinske ljubezni.

Dr. Hohnjec.

Predigten von Alban Stolz. — Erster Band: Predigten, Frühreden und Ansprachen. Aus dem Nachlaß herausgegeben von Dr. Julius Mayer, Professor an der Universität zu Freiburg i. Br. Zweite und dritte Auflage. Mit einem Bildnis von Alban Stolz. 8° (VIII u. 4.56) Freiburg 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 4.56; geb. in Leinwand K 5.76.

Znane so Alb. Stolzeve pridige kot poljudne, praktične, iz življenja za življenje vzete, zato so veliko bolj porabljive ko mnogi drugi nemški govori. V pričujočem zvezku je 38 govorov (med njimi dva za novo leto, po eden za Silvestrovo in prvo sv. obhajilo) in 8 nagovorov, ki jih je A. St. govoril bogoslovcem. Tudi ti slednji se dajo porabiti pri drugih pridigah, obenem pa bodo duhovniku dobro služili za premišljevanje ali pa si ž njimi lahko pripravi nekake majhne, domače duhovne vaje. Pričakovani smo, da bodo v novi izdaji navedeni reki in označene nedelje, za katere so namenjene posamezne pridige, a se to ni zgodilo. A. S.

Die Parabeln des Herrn in Homilien erklärt. — Von Dr. Jakob Schäfer. Zweite, verbesserte Auflage. Mit einem Geleitwort von Dr. Paul Wilhelm von Keppler, Bischof von Rottenburg. 8° (XII und 576). Freiburg i. Br. und Wien 1911. Herdersche Verlagshandlung K 6.48; geb. K 7.68.

Malokatera knjiga mi je toliko veselja napravila kakor ta. Dr. Schäfer, profesor bogoslovja v Mogunciji, razlaga prilike ali parabole Gospodove v homilijah. Škof Keppler imenuje knjigo izborna, vzorno šolo za homilije. Tak način pridigovanja nam priporočajo veliki naši homiletje

kakor Stingerer, Ries, Kepler in dr. Taka pridiga mora doseči svoj namen. Vse misli so vzete neposredno iz božje besede.

In parabole niso tako slepo uvrščene, ampak v lepem redu. Najprej gledamo mesijansko božje kraljestvo v njegovem začetku, bistvu, namenu, ustanovitvi, potem razširjanju, o blagodejnem uplivu na človeštvo, o njegovi usodi, in o njegovi spopolnitvi, vse v prilikah. Kaj lepa raznobarna slika božjega kraljestva na zemlji! Kakor bi gledal krasno mozaik-podobo. In parabole so raznobarvne figurice te podobe.

Te knjige bo vsak vesel, kdor si jo kupi. Homilije, kakor so spisane v tej knjigi, so pred vsem za mestne poslušace, za poslušalce na deželi pa se morajo na vsak način predelati, če tudi to predelovanje ne bo napravilo velikih težav. Brez dvoma pa je knjiga za krščanskega propovednika vodnik, zakladnica, pravi vademecum.

Evald Vračko.

Pavlo Segneri's **Quadragesimale**. Vierzig Predigten gehalten in der heiligen Fastenzeit. Neu bearbeitet durch Nikolaus Heller. Dritte Auflage 8° (XL und 459; IV und 520). Regensburg 1912, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. K 14.40.

V dveh obsežnih zvezkih imamo pred seboj slavnoznane postne pridige italijanskega jezuita Pavla Segneri (1624—1694). Ni lahka stvar prevajati tako skrbno sestavljene in opiljene govore; priznati pa je treba, da je Hellerjev nemški prevod dober. Segnerijeve govore priporočamo zlasti mladim pridigarjem v proučevanje. L.

Aus dem Leben berühmter Männer. — Von W. Wächtler, Kanonikus. 8° (178). Wien 1910.

V posnemo in spodbudo mladim močem podaja pisatelj v 6 životopisih tipične zglede mož iz nove dobe. Vsak je v svojem poklicu po posebni prirojeni zmožnosti delal neumorno in junaško trpel za blagor ljudstva.

Prvi nastopi nesmrtni Lueger. V 48 anekdotah (v 36. se zdi anahronizem) spoznavamo skrivnost in vzrok njegove neodoljive poljudnosti in splošne priljubljenosti pri vseh slojih, od papeža in cesarja do delavca in otroka, ter spoštovanje tudi pri nasprotnikih. — Sledi kratek opis velikana na duhu, junaka v odločnosti, orjaka pri delu kaplana Ambroža Opitz. Bil je političen, verski, naroden sociolog, neizčrpen pisatelj, duhovit urednik in podjeten tiskar v eni osebi, pobožen duhovnik, oče krščanskih društev, neustrašen voditelj katoliške stranke, ustanovitelj dunajske »Reichspost«, navdušujoč cerkven in ljudski govornik, neizprosen branitelj sv. Cerkve, strah krivovercem in trepet soc. demokratom. S pisateljem te knjige sta si bila prišla v politiki navskriž, a konča životopis z besedo »Fuit vir«. Neverni, katoliški stranki sovražni P. Rosegger mu prizna »čisto srce, čiste roke«; grofica Ida Hahn-Hahn ga nazivlje »zlato pri 24 karatih«. — Emanuel Dvořák, dekan v Dlačkovicah, velik častilec M. B., je porabil svoj talent za spoznavanje flore, bil je zanesljiv botanik; ljubil je naravo, gozd in samoto, od koder je nosil polno zlatih nauk v šolo (bil je vzgojitelj grofov Schönborn), v cerkev in društvene shode. Kot dekan je negoval pri duhovnih stanovsko izobrazbo in priporočal vedno vsestransko sodelovanje pri dobrih časnikih. Ob skušnjah je pregledal knjige in časnike slehernega duhovnika, je posojal lastne knjige in usta-

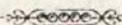
novil dekanjsko knjižnico. — Jož. Walter, dekan v Michelsdorfu je vrlo povzdignil v svoji okolici cerkveno petje in glasbo, je vzgledno gospodaril, je privadil kmete na uporabo strojev in zadrug, je ustanavljal posojilnice in prirejal razstave kmečkih pridelkov; s homeopatijo je marsikoga ozdravil. — Jan. Nep. Öttl, župnik v Pušnicah, je ves gorel in živel za čebele ter od njih podajal vernim v govorih in spisih nešteto zdravih nauk, navodil in opominov; marsikoga tudi obogatil s čebelo-rejo. Po naročilu c. kr. ministerstva l. 1860 je sestavil učno knjigo čebeloreje za učiteljišča.

Knjiga konča — kakor je pričela — z vzornim zgledom lajika (tecto nomine). Revni, kmečki starši spravijo z varčnostjo in božjim blagoslovom enega sina do dvornega svetnika, povišanega v plemstvo, odlikovanega z redovi skoraj vseh evropskih dežel; drugi sin Jožef, prikupuje zemlje, da je veleposestnik, pa ostane sosedom lep vzgled pobožnega, marljivega gospodarja, je vnet za pravi napredek in občno korist soseske in za utrjenje katoliške stranke.

Kolikor opisov, toliko raznih načinov plemenitega delovanja za javnost, tu ožjo, tam širjo. A vsi delavci so naleteli na nehvaiežnost in zlobo, doživeli so razočaranje in ponižanje svojim naslednikom v dokaz: »per aspera ad astra«.

Naroči se knjižica za 1 K 20 h pri katol. šolskem društvu na Dunaju I Dorotheag. 7 ter služi v koristno berilo nemščine večim svetnim pristašem katoliške stranke: zvestim v potrjenje, omahujočim v spodbudo. Tudi Slovenci bi dobro rabili slično, poljudno knjigo — mož, zaslužnih in vernih imamo, vrednih opisa mladim v spomin in opomin!

M. Volčič.



V.

Raznoterosti.

Babilonski zmaj. — Poročilo, kako je Daniel usmrtil zmaja brez meča in palice (Dn 14, 22—27), je bilo težavno, ker se do zadnjih časov iz klinopisnih spomenikov ni dalo dognati, da so Babilonci častili tudi žive kače. Da so imeli kačjega boga že v jako stari dobi in se nahajajo kače na reliefih, je bilo znano, za kult živih kač je manjkalo prič. Splošno je sedaj gotovo, da so v babilonskem kultu imele živali važnejše mesto, ko se je do sedaj mislilo. V templjih so se redile svete živali, ki so gotovo zvečine služile za daritve. Med svetimi živalmi so bile brzkone tudi kače, ki pač niso bile namenjene za daritve. To se sme sklepati iz poročila, da je kralj Gudea (ok. 2800 pr. Kr.) postavil pastirja En-lulim, da čuva sveto kozo v templju, »da ji kača ne oropa mleka«. Najbolj naravno je tu misliti na kačo, ki so jo gojili v templju. V najstarejši dobi je bila že vrsta svečenikov, ki so se imenovali mušlahhu, »kačji gonjači«. To dejstvo se najložje razloži, ako se sponira, da so imeli skrb za sveto kačo. Tudi pri velikem templju Esagila v Babilonu so bili mušlahhu, kar je epigrafično zagotovljeno.

Lukman.

Sredstva za povzdigo cerkvenega petja. — P. Mihael Horn O. S. B., ud papeževe koralne komisije, se mnogo trudi, da bi povzdignil cerkveno glasbo. V tak namen je tudi 3. aprila t. l. v sporazumljenju s škofi sklical v Solnograd zastopnike skoraj vseh avstrijskih škofij. Izmed slovenskih škofij sta bili zastopani lavantinska in ljubljanska. Sestanku je predsedoval kanonik metropolitanskega kapitelja B. Feuersinger. Namestnik mu je bil prošt Ig. Mitterer, tajnik pa profesor dr. A. Faist iz Gradca.

Na dnevnem redu je bila razprava o organizatoričnih in gmotnih zadevah cerkvene glasbe. Glavno poročilo P. Horna je obsegalo dva dela. V prvem je navedel sledeča sredstva, s katerimi se da povzdigniti cerkvena glasba: *a)* Vsaka škofija naj ima odbor v zmislu papeževega Motu proprio »Inter plurimas«. Pri tem omenja s priznanjem lavantinski šematizem, ki ima imena vseh odbornikov; *b)* za nadzorovanje cerkvenega petja po škofiji priporoča vprašalne pole, ki jih morajo vsako leto župnijski uradi izpolniti; *c)* po dekanijah bi se naj vršili za pevovodje in organiste poučni shodi, ne pa samo v glavnih mestih; *č)* vsaka cerkev naj ima naročen strokovni glasbeni list.

V drugem delu svojega poročila je govoril o žalostnem gmotnem stanju cerkvene glasbe ter je predlagal te-le pomočke: *a)* Ustanovi se naj škofijska blagajna za cerkveno glasbo; *b)* uvede se naj vsakoletno cerkveno darovanje; *c)* ubogi cerkveni pevski zbori se naj podpirajo z muzikalijami in z glasbenim listom; *č)* kot strokovni glasbeni list se priporoča »Musica divina«, ki jo izdaje Schola Austriaca. List je založila »Universal Edition« na Dunaju.

Predsednik se referentu zahvali ter otvori razpravo najprej o prvem, potem o drugem delu Hornovega poročila. Lavantinski zastopnik se je zglasil pri obojnem delu ter pokazal, kako je vse to in še celo več že zaukazano v lavantinski škofiji po raznih sinodalnih določbah, kar se je vsestranski odobravalo.

P. Hugolin Sattner, zastopnik ljubljanske škofije, je omenjal plodonosno delovanje orgljavske šole, za kar so ga tudi Nemci zavidali, ki v svojih škofijah še nimajo orgljavskih šol. Tudi v drugih rečeh cerkvene glasbe jih Slovenci nadkriljujejo.

Nekateri udeleženci zahtevajo, da se poučni shodi za orgljavce proglasijo »obligatnim«. Konečno zmaga mnenje, da so »zelo priporočljivi«. Ker so nekateri želeli pojasniti o medsebojnem razmerju med oficielno škofijsko komisijo v zmislu papeževega »Motu proprio« in pa med Cecilijanskimi društvi, se je zadeva tako rešila: Škofijski oficielni odbori so škofovi posvetovalni in nadzorovalni organi glede na cerkveno petje, Cecilijanska društva pa naj kakor do sedaj v zmislu društvenih pravil delujejo za napredek cerkvene glasbe. Zato lahko obojna organizacija druga poleg druge uspešno deluje in ima tudi lahko več skupnih odbornikov. Nasprotja torej ni nikakega.

Somrek.



Karol Tratnik

izdelovatelj cerkvenega
orodja in cerkvene posode
v Mariboru

Pfarrhofgasse št. 3

se priporoča prečastiti du-
hovščini za naročila mon-
stranc, kelihov, ciborijev,
lestencev, svečnikov itd.
Popravlja staro cerkveno
orodje, ga pozlati ali po-
srebrni v ognju.

*Mnogo priznalnih pisem
na raspolago.*

Jos. Brandl

izdelovatelj orgelj
v Mariboru ob Dravi

izdeluje orglje najboljše
vrste, sprejema uglašanje,
popravila in preustroj sta-
rih orgelj.

Do sedaj je postavil 94
orgelj različne velikosti.

Prodaja tudi harmonije
evropskega in amerikan-
skega sistema za cerkve,
šole ali zasebno porabo.

Proračuni za orglje in
ceniki harmonijev se pošil-
ljajo na zahtevo gratis in
franko.

Ivo Sojč,

kipar in izdelovatelj oltarjev

Maribor ob Dravi

Reiserstrasse št. 26.

se priporoča za vsa v njegovo
stroko spadajoča dela.

Pri »Upravništvu Voditelja« v Ma-
riboru se dobiva:

Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota.

Spisal Dr. Avg. Stegenšek.

Ponatis iz »Voditelja«.

Vel. 8° (IV, 128 str. in 6 tablic).

Cena K 2.—

Knjiga ima samostojno znanstveno
vrednost poleg monografij jezuitov Thur-
stona in Knellerja, ki ji spopolnjuje.

Tiskarna sv. Cirila

v Mariboru,

priporoča svojo zalogo
raznovrstnih križev

stoječih, stenskih, lesenih in
nikljastih razne velikosti, po
izredno nizkih cenah. Oskrbi
za

velike poljske križe

lesene podobe (korpuse) Kri-
žanega, umetno izvedene 80,
90, 100 cm in še več velike
od 45 K naprej.

V zalogi ima molitvenike
najboljše vsebine, rožne vence
priproste in fine, stenske podobe
v okvirjih in brez okvirjev, ob-
hajilne podobe, male podobice,
škapulirje, svetinjice in druge
devocionalije

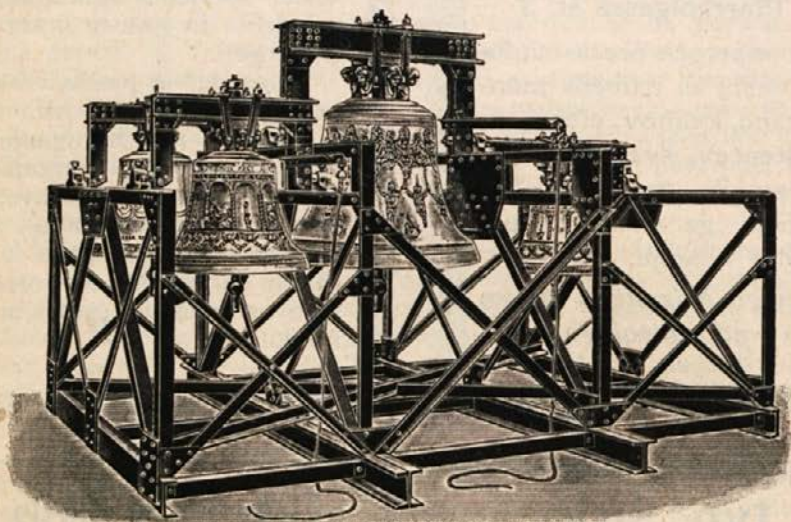
JAN. GRASSMAYR

livarna za zvonove in tovarna za brizgalnice

Wilten-Innsbruck

Naslov za brzojavke: Glockengießer-Innsbruck.

Podjetje za preobešanje zvonov in izdelovanje železnih in lesenih odrov za zvonove.



Opozarjam preč. duhovščino in cerkvena predstojništva na nov način obešanja zvonov, ki nudi te-le posebne ugodnosti:

1. Stranski pritisk na zvonikovo zidovje je znatno zmanjšan.
2. Oder za zvonove je mnogo ličnejši in bolj po ceni, ker potrebuje manj gradiva.
3. Tudi v malih stolpih je mogoče obesiti več zvonov ko prej.
4. Zvonenje ni naporno. En moški zvon lahko s tremi zvonovi, ki tehtajo 3000 kg.

Jarem je iz železa in je tako konstruiran, da segajo nosilci (Tragzapfen) približno do srede zvona in je torej tečaj blizu njegovega težišča. To povzroča navedene ugodnosti. Ker pa ležijo tečaji nižje, se ni moglo do sedaj doseči, da bi nihajoči kembelj udaril ob zvon, temveč je zvon udaril ob kembelj in ta je obležal na zvonu ter oviral razvijanje glasu. Pri mojem sistemu je ta nedostatek odpravljen; kembelj more popolnoma nihati in udarja le ob nihanju ob zvon.

Nova uredba se da uporabiti tudi pri starih zvonovih. Cena po dogovoru. V zadnjih mesecih sem v polno zadovoljnost strank izvršil ta-le naročila: Walchsee pri Kufsteinu 4 zvonove; Tieschen pri Halbenrainu 4 zvonove na železnem odru; Söchau pri Fürstenfeldu 4 zvonove na železnem odru; Lučane (Leutschach) na Štajerskem; Sv. Jurij ob Ščavnici veliki zvon (3316 kg) na železnem odru; Fontanella na Predarlškem 4 zvonove.

Mnogoštevilna priznanja na razpolago.



I.

Razprave.

1.

Liturgija, vir cerkvenih govorov.

Spisal prof. dr. Jos. Somrek, Maribor.

I. Pomen bogočastja za cerkveno govorništv.

Poleg svetega Pisma cerkveni govornik nima boljšega vira in boljše šole, kakor je katoliška liturgija ali katoliško bogočastje. Žal, da se tega mnogi ne zavedajo ali se vsaj ne ravnajo po tem spoznanju. Zato se nam zdi koristno in potrebno, da opozorimo tukaj z nekaterimi namigljaji cerkvene govornike na bogat vir cerkvene liturgije, v kateri se tako živo in dramatično pojavljajo najlepša mesta sv. Pisma ter se nam obnavljajo najvažnejši dogodki iz življenja božjega Zveličarja. Ta pa je središče in vrhunec govorniških predmetov. »Insculpere debemus populorum in animis germanam notionem et prope imaginem Iesu Christi... in sermone, in concione, ubicumque se det occasio.«¹

Liturgija je stalna skrivnostna pridiga. Sv. Avgustin jo imenuje »eloquentia quaedam doctrinae salutaris«². Brez liturgičnih govorov pa ljudstvo vzvišenega pomena katoliškega bogočastja ne razume. Da, na prvi pogled se mu zdijo bogočastna dejanja le neke prazne, zunanje, mehanične oblike, ki bi bile lahko mnogo krajše ali bi lahko celo izostale. Vendar pa se pretakajo po liturgičnih čutnih oblikah mogočni viri božjih milosti. Potrebno je, da ljudstvo ne ujame le tupa kake kapljice teh virov, ampak da pije obilno iz njih, zakaj tu teče živa voda za večno življenje.

¹ Leon XIII, Okrožnica »Tametsi futura« z dne 1. novembra 1900.

² Ep. 119 (ad Ianuarium) n. 7.

Zato veljajo cerkvenim govornikom besede, ki jih je Bog govoril že v starem zakonu: »Ostendas populo caeremonias et ritum colendi viamque per quam ingredi debeant« (Ex 18, 20). Na to dolžnost jih opozarja tudi tridentski cerkveni zbor¹ in rimski katehizem². Zato se moramo po pravici čuditi, da so liturgične pridige tako redke. Seveda zahtevajo marljivo pripravo, samostojno, globoko umevanje bogočastja in pobožno navdušenost, a te zahteve bi se morale vendarle najti pri vsakem duhovniku³.

Ako liturgijo opazujemo le površno, že zapazimo, da je sestavljena večinoma iz svetopisemskih odlomkov ali posnetkov. Liturgično besedilo je prav pogosto beseda Svetega Duha, vzeta iz sv. Pisma. Tako je jezik, pa tudi vsebina liturgičnih knjig v tesni zvezi z Biblijo. Od tod pa tudi liturgiji prihajajo vse vrline, ki jih sicer govornik občuduje v sv. Pismu. Njegov pomen za cerkveno govorništvo je znan⁴. Kar se o sv. Pismu sme reči, da je najodličnejša pridigarška knjiga, knjiga o Jezusu Kristusu, jedro verskih nauk, pomoček verskega in nravstvenega pojmovanja, vir poljudnega govorništva, — vse to velja vsaj v drugi vrsti tudi o liturgiji.

Ta nas seznanja z dušo cerkvenega govorništva, ker nas dejansko uči, zakaj in kako je »omnis scriptura utilis ad docendum, . . . ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus« (2 Tim 3, 16). Čim natančneje opazujemo liturgijo, tem jasneje spoznamo, da je v njej razvito in uporabljeno skoraj celo sv. Pismo po določenem načrtu. V tesni zvezi z božjo službo in delitvijo raznovrstnih milosti se učimo vedno bolj umevati lepoto sv. Pisma. Celo starozakonske njegove odlomke najdemo v bogočastju krasno uporabljene za pospeševanje krščanskega mišljenja, življenja in delovanja.

Vsak mašni obrazec, vsak oddelek brevirjeve molitve nam kliče v spomin dogodke, skrivnosti in nauke božjega Zveličarja. Posebno ob nedeljah in praznikih nas bogočastje usposobi, da se prav oklenemo cerkvenega leta ter oznanjujemo vernikom dejanja, zapovedi in milosti, ki prihajajo od Jezusa. Vse najvažnejše verske resnice pridejo tekom leta v določenem redu na vrsto. To podpira govornika, da izbere ne le primeren govorniški predmet, ampak tudi, da ima v svojih predavanjih lep spored, kakršnega želi Cerkev sama. Po bogočastju

¹ Sess. XXII, c. 8; sess. XXIV, c. 7 de ref.

² P. II, c. 1, qu. 10. 20. — ³ J. Amberger, Pastoraltheologie⁴, III, 78.

⁴ Prim. J. Somrek, Važnost sv. Pisma za cerkveno govorništvo. Voditelj XV (1912) 129 nsl.

stopajo pred našo dušo skrivnosti krščanske vere kot posledice iz Jezusovega življenja.

Cerkvena liturgija pa ne vzbuja samo pobožnih spominov na milosti polno delovanje Kristusovo, ampak resnično obuja in prenavlja nadnaravno življenje v posameznih vernikih. Zunanji čutni obredi nam namreč po Jezusu zaslužene in pridobljene milosti naklanjajo in delijo. Tako postanemo Kristusovi, prebivamo v njem in on v nas. Zato je pojasnjevanje in razlaga zakramentalne liturgije najlepša pridiga o Kristusu.

Razun zakramentalne strani cerkvene liturgije lahko povdarja cerkveni govornik še njeno dogmatično, moralno, estetično, zgodovinsko in molitveno stran. V liturgiji se namreč razodevajo nazorno vse važnejše verske in нравne resnice: *lex credendi est lex orandi*. Bogočastje tudi ni kak suhoparen sestav praznih zunanosti, ampak dobro premišljen, mnogovrsten, a vendar enoten umotvor, ki je nastal v Cerkvi sicer večinoma s človeško pomočjo, pa ne brez vodstva Kristusa samega in ne brez upliva Svetega Duha. Katoliško bogočastje je čudovita prikazen visoke umetniške veljave, kakršne ni najti pri drugih veroizpovedanjih.

Sedanja liturgija je sad dolgotrajnega zgodovinskega razvoja. Ako jo hoče pridigar pravilno razlagati vernikom, jih mora seznaniti tudi s tem, kako je nastala. Takrat umevajo še le pogostokrat njen pomen in njeno vzvišenost in lepoto. Bistvo zakramentalne liturgije (sv. maše, zakramentov, zakramentalij) je ostalo tekom vseh stoletij neizpremenjeno. Mnogo drugih liturgičnih delov pa je nastalo deloma pod uplivom notranjega cerkvenega razvoja, deloma vsled zunanjih spremenjenih razmer (čas v katakombah — čas po Konstantinu), deloma vsled posameznih oseb (praznik presv. Rešnjega Telesa, presv. Srca Jezusovega). Mnogo sprememb najdemo v četrtem stoletju, ob času Gregorija Velikega (590—604) in po tridentskem cerkvenem zboru.

Z zanimanjem se povprašujemo, kdaj je kak liturgični del (praznik, obred) nastal, kakšen je bil njegov prvotni pomen, kakšen je dandanes, katere misli, kakšna čustva nam hoče vzbujati. Zgodovinski razvoj katoliškega bogočastja daje cerkvenemu govorniku izdatno sredstvo, da vzpodbuja poslušalce h krščanskemu mišljenju in življenju.

Liturgične knjige niso navdihnjene od Svetega Duha kakor sv. Pismo. Zato tudi niso v vseh posameznih delih brez pomanjkljivosti. Cerkveni govornik se mora tega zavedati, da ne pretirava v svojem predavanju; kajti liturgija ni izključno božje delo ter nosi znake človeškega sodelovanja. S svojimi reformami pa Cerkev liturgijo vedno bolj in bolj izpopolnjuje. Vsled tega se marsikatera pobožna legenda odpravi, ako se dožene, da nima zgodovinske podlage.

2. Homiletični pomen cerkvenega leta.

Kakor so svete reči (kraji, priprave), svete besede (molitev, petje), sveta dejanja (blagoslavljanja, posvečevanja) predmet liturgiki, tako tudi lahko cerkvenemu govorniku nudijo snov, o kateri razpravlja in govori. Pravi in zanesljivi ključ k liturgičnim govorom je pa temeljito premišljevanje in umevanje cerkvenega leta. V tem se najde bogat vir in izborna navodilo pri oznanjevanju božje besede.

Cerkev je čas našega življenja posvetila ter želi, da nam čas in vse, kar je v času, služi k zveličanju. »Sic transeamus per haec bona temporalia, ut non amittamus aeterna!« Sv. Pavel nas opominja, naj čas porabimo in z milostjo božjo izkoristimo za večnost (1 Kor 3, 22, 23; Ef 5, 16). Lepo pravi sv. Bernard o času: »Tempus tantum valet, quantum sanguis Christi, quantum totum coelum.« Zato veljajo o cellem cerkvenem letu besede sv. apostola Pavla: »Glejte, zdaj je ugoden čas, glejte, zdaj je dan zveličanja« (2 Kor 6, 2).

Po želji svete Cerkve bi naj vsak izmed nas mogel reči: »Živim, toda ne jaz, ampak Kristus živi v meni« (Gal 2, 20). Zato pa nam kaže celo leto Jezusovo življenje, delovanje, trpljenje, vstajenje in proslavljenje. Jezus je torej središče cerkvenega leta. Po svojem bistvu je cerkveno leto vsakoletno ponavljanje in prenavljanje Jezusovega življenja med nami in v nas.

Odrešilno življenje, ki ga je živel Zveličar nekdam vidno in osebno v človeškem telesu na zemlji, nadaljuje sedaj v Cerkvi, svojem mističnem telesu. Tako živi Kristus vse čase v Cerkvi in naklanja ljudem še dandanes odrešilne sadove, ki jih je pridobil s svojo smrtjo na križu. To notranje življenje razodeva pa Cerkev tudi na zunaj. Poglavitne čine Jezusovega odrešilnega dela kaže tudi ona vsako leto: Prihod odrešenja, uresničenje in njegovo izpopolnitev zapazimo v trojni skupini praznikov, v božični, velikonočni in binkoštni. Izmed teh ima vsaka prazniška skupina poglavitni praznik kot središče, čas priprave in čas sledečega praznovanja.

Popolnoma naravno je bilo, da so že prvi kristjani obhajali obletnice vstajenja Gospodovega in prihoda Svetega Duha. Začetkom četrtega stoletja so začeli obhajati tudi praznik razglašenja Gospodovega in proti sredi četrtega stoletja na zapadu Božič. S četrtem stoletjem, ko so ponehala strahovita preganjanja kristjanov, se začne liturgično leto mogočno razvijati. Tu se že najde postni čas kot priprava na Veliko noč in praznovanje osmin glavnih praznikov. Prva je bila osmina velikonočnega praznika. Tudi Razglašenje Gospodovo je dobilo osmino, Božič pa kot pripravo priprosti post, iz katerega se je razvil liturgični advent.

Kakor se pa na nebu okrog solnca suče mnogobrojno malih in večjih zvezd v složni enoti in občudovanja vredni lepoti, tako se vrstijo tudi okrog poglobitnih praznikov manjši prazniki in nedelje.

Nedelje izhajajo od apostolskih časov, so torej prvi, najstarejši in pomenljivi prazniki katoliške Cerkve. Saj nas spominjajo na božje stvarjenje in na počitek, še bolj pa na vstajenje Gospodovo in prihod Svetega Duha kot izpopolnitev odrešenja po Kristusu. Prvih šest stoletij so le postne nedelje bile tesno združene z naslednjim poglobitnim praznikom. Druge nedelje niso imele takega liturgičnega mesta, ako izvzamemo one, ki so ločile poglobitne prazniške skupine. Bile so torej *dominicae quotidianae*, ki so imele večje število mašnih obrazcev (*Commune Dominicum*). T. zv. *Sacramentarium Gelasianum* (v sedanji obliki iz VII. stoletja) prizna le postnim nedeljam in povelikonočnim do Binkošti liturgični značaj. Šele med šestim in osmim stoletjem stopijo tri velike prazniške skupine v medsebojno zvezo. *Sacramentarium Gregorianum* že ima cerkveno leto v približno dandanašnji obliki. Nedelje po Binkošti so stopile šele tekom poznejšega srednjega veka v ožji stik, ki pa še dandanes po njih zgodovinski vsebini ni popoln.

Nedelje kažejo na delo božjega odrešenja v tesni zvezi s poglobitnimi prazniki. Deloma nanj pripravljajo, deloma pa sledijo in ponavljajo vsebino prazniške slovesnosti, da se vernikom prav dobro vtisne v spomin, pa jim tudi postane zveličavna. Kakor adventne nedelje pripravljajo na prihod Zveličarjev, tako dokazuje šestero nedelj po Razglašenju Gospodovem Zveličarjevo božanstvo. Nedelje od Septuagzime do Velike noči opozarjajo na delo odrešenja, ki se izpopolni in potrdi z velikonočnim praznikom. Ob nedeljah po Veliki noči bi se naj srca vernikov utrdila v veri na Kristusovo vstajenje. Zadnja povelikonočna nedelja že pripravlja na tretji glavni praznik, ki nas spominja na ustanovitev vidnega kraljestva božjega na zemlji. Ob pobinkoštnih nedeljah pa bi se naj kraljestvo božje utrdilo znotraj, pa tudi na zunaj razširilo.

Delavniki (*feriae*) med tednom stojijo v slični zvezi s svojimi nedeljami kakor te s poglobitnimi prazniki. Vsak teden zase tvori liturgično skupino, katere glavno misel izraža nedelja.

Vsaka doba cerkvenega leta bi naj posvečevala človeške duše s kakim dejstvom Jezusovega odrešilnega dela. Posamezniki bi naj postali sposobni, da se udeležijo zasluga, ki jih je Zveličar pridobil za vse. Vendar pa se poleg Gospodovih praznikov in nedelj nahajajo med letom dnevi, ki niso naravnost posvečeni Gospodu. To so prazniki svetnikov in svetnic božjih. Vendar pa tudi ti prazniki nikakor ne motijo harmonične enote cerkvenega leta. Saj je ravno v svetnikih uresničena odrešilna milost vsem vernikom v vzpodbudo in posnemanje.

Med svetnicami se odlikuje blažena Devica Marija, kraljica svetnikov. Z delom odrešenja je kot Mati Odrešenikova v najtesnejši zvezi. Čednostno in blagodejno življenje in delovanje svetih mučencev, spoznavcev, devic in učenikov razodeva milostni sad lesa svetega križa, sad božjega odrešenja.

Res v lepem razvoju se razcvita cerkveno leto, da izpopolnjuje človeštvo, z Veliko nočjo kot središčem, Božičem kot pripravo, Binkoštni kot sklepom v nadnaravnem življenju ter naklanja vsem nebeške sadove odrešilnega dela. Okrog poglavitnih praznikov se pa vrstijo nedelje in delavniki, prazniki angelov, svetnikov in svetnic, da se jasno pokažejo sadovi odrešilne milosti.

Ta vzvišen pomen cerkvenega leta naj bi verniki vedno bolj spoznali. Cerkvena berila jih v tem oziru izobrazujejo, še bolj pa navdušeni in temeljiti liturgični govori.

Da bi verniki pomenljive dogodke dovršenega odrešenja vedno ohranili v spominu, zato je sveta Cerkev že spočetka dala pri božji službi brati svete knjige, stare in nove zaveze. Vedno bi se naj spominjali posameznih važnih trenutkov življenja, delovanja in trpljenja božjega Zveličarja, da bi tudi sami posnemali vzvišene zglede in se vdeležili odrešilnih milosti. Berilu je že v prvih časih sledila živa beseda kot razlagalni govor. S tem se je pomen cerkvene slovesnosti bolj pojasnil. Poslušalci pa so spoznali vzvišeni namen takratnega cerkvenega praznovanja ter so si ga s podanimi pomočki obrnili v dušni prid.

3. Kako se tekom cerkvenega leta pojavlja Jezusovo življenje?

Oglejmo si pregledno glavne prazniške skupine cerkvenega leta! Njihova liturgija nam jasno slika Jezusovo življenje in delovanje. To pa mora cerkveni govornik pred vsem oznanjevati krščanskemu ljudstvu. Kristus naj živi in vlada med nami!

A. Božična doba.

- I. Advent. 1. adv. nedelja: Jezus-sodnik; pogledite k Bogu, v sebe, v prihodnjost!
 2. » » Jezus-odrešenik, spokorite se!
 3. » » Jezus-zveličar ali osrečevalec; ljubite ga!
 4. » » Jezus-voditelj; držite se ga!

- II. Božič. 1. Rojstvo: Dobrotljivost, človekoljubje, milost Zveličarjeva.
 2. Sv. Štefan: Oznanjuje Jezusa, živi in umrje zanj.
 3. Nedelja pred novim letom: Se-li hočemo odločiti za Kristusa ali proti njemu?

4. Obrezovanje Gospodovo: Nastopimo novo leto v imenu Jezusovem in spravljeni z njegovo krvjo!
5. Nedelja po novem letu: Pomrli so, ki so Detetu stregli po življenju.

III. Razglašenje: Jezus — kralj vseh kraljev in vseh narodov. — Pridite, molimo ga!

1. nedelja: Jezus — kralj mladine in naših hiš božjih.
2. » Jezus — kralj družine.
3. » Jezus — kralj ušmiljen v naših revah, ako verujemo.
4. » Jezus — kralj katoliške Cerkve v vseh viharjih.
5. » Jezus — zmagoviti kralj proti vsem sovražnikom.
6. » Jezusovo kraljestvo raste na znotraj in zunaj.

B. Velikonočna doba.

I. a) Predpostni čas: 1. Septuagesima: Kristus nas vabi na delo v svoj vinograd.

2. Seksagesima: Kristus — sejavec semena božje besede.

3. Kvinkvagesima: Kristus pridobi vse s trpljenjem in ljubeznijo.

b) Postni čas: 1. Prva nedelja v postu: Jezus se bori s satanom.

2. Druga nedelja v postu: Jezus nam daje postave v boju.

3. Tretja » » Jezus izganja satana po sv. krstu in sv. spovedi.

4. Sredpostna nedelja: Jezus po boju pogosti svoje.

5. Tiha nedelja: Jezus — trpeč veliki duhovnik.

6. Cvetna nedelja: Zmagovalni vhod Jezusov s palmami in s križem.

II. Velika noč: 1. Jezus vstane in premaga smrt in pekel.

2. Ponedeljek: Jezus — edina zmaga.

3. Bela nedelja: Vstali Zveličar — vir vere in milosti.

4. Druga nedelja po Veliki noči: Zveličar — dobri pastir.

5. Tretja » » » » Ločitev od Zveličarja — le malo časa.

6. Četrta » » » » Zveličar — naša tolažba.

7. Peta » » » » Zveličar naroči za slovo: Molite!

III. Vnebohod: 1. Jezus gre v nebesa.

2. Nedelja v osmini: Jezusovo delo naj nadaljuje Tolažnik.

C. Binkoštna doba.

Binkošti: Kristus pošlje Tolažnika Svetega Duha, ki dovrši njegovo delo. Ponedeljek: Sveti Duh terja vero v Kristusa (Jan 3, 18).

Sv. Trojica je pričela in dovršila veliko delo kraljestva Kristusovega.

živo kažeta hojo za Kristusom, posnemanje njegovih čednosti in njegovega vzornega zgleda.

Ako le površno pogledamo brevir, mašne obrazce in obrede nedelj in poglobitvinih praznikov cerkvenega leta, dobimo govorniške predmete o Kristusu in njegovem delovanju v katoliški Cerkvi ne le po tukaj navedeni vsebini, ampak za vsako nedeljo in vsak praznik bi se dalo takih in sličnih še mnogo brez težave najti. Nikjer ne dobi (razen v sv. Pismu) govornik tako bogatih idej, tako hvaležnih in za ljudstvo vzpodbudnih resnic kakor tukaj. Treba je le nekoliko premišljevanja liturgičnih obrazcev in molitev.

Govornik, ki zajema iz bogatega vira cerkvenega bogočastja govorniško snov, ima mnogo ugodnejše stališče, kakor tisti, ki iščejo snovi po virih druge vrste. V liturgiji je vse jedrnato, nakopičene so so zveličavne misli in resnice, v mnogih tiskanih pridigah pa človek prebere liste in liste in najde ne redkokrat mnogo praznega govorenja. Navadimo se oznanjevati Kristusa križanega, kakor ga proslavlja katoliško bogočastje!

4. Izdelovanje liturgičnih govorov.

Marsikdo bi morda rad imel liturgične govore, a ne zna primerne pota do praktičnega izdelovanja. Zato hočemo v naslednjem podati nekoliko navodil, pa tudi slovstvenih pomočkov.

1. Premišljuj o liturgičnih obrazcih (sv. maše, brevirja), oglej si posamezne dele. Vprašaj se, kaj je besedni, kaj višji pomen z ozidrom na dan ali na praznik. Primerjaj misli med seboj, pa tudi izreke in izraze. Loti se n. pr. mašnega obrazca za praznik sv. apostolov Petra in Pavla. S peresom ali svinčnikom v roki zabeleži, kake vzvišene misli ti podaje Introitus, Oratio, Graduale, Communio, pa tudi list in evangelij. Porablaj tudi izborna dela: Reck, Das Missale als Betrachtungsbuch; Dippel, Das katholische Kirchenjahr in seiner Bedeutung für das christliche Leben; Schedlbauer, Predigtentwürfe über die Wechselgesänge bei der heiligen Messe. Pri premišljevanju ne opusti vprašanj: Kaj pomeni ta ali oni odstavek? zakaj sveta Cerkve ravno danes rabi to besedilo? V kratkem času najdeš bogat zaklad dobrih misli, ki ti izborno služijo pri govoru.

2. Išči jedro in poglobitvno dejstvo, ki se razodeva v prazniški skrivnosti. Morda najdeš kak dogodek iz življenja božjega Zveličarja. Po njem se učiš bolj temeljito spoznavati in ljubiti Jezusa. Med evangelijem in med listom je prav pogosto taka zveza, da evangelij pripoveduje evangeljsko zgodbo, list pa uči, kakega pomena je ta za naše življenje, kako jo naj naobračamo na lastno življenje. Glavna

prazniška skrivnost se včasih razodeva iz evangelija, n. pr. o Božiču, Veliki noči, ob Razglašenju, včasih pa iz lista, n. pr. o Binkoštih.

3. Zanimivo je opazovati, katere naobračbe ima za dotični praznik liturgija sama. Včasih jih najdemo v listu, včasih pa jih podaja Introitus, Graduale, Offertorium, Communio. Tako nam n. pr. list prve adventne nedelje nudi te le naobračbe: *a)* Nobenega smrtnega greha več (abiiciamus opera tenebrarum); *b)* premagajmo tri sovražnike: nezmernost (non in comessationibus et ebrietatibus), nečistost (non in cubilibus et impudiciis), sovraštvo (non in contentione et aemulatione); *c)* živimo s Kristusom (induimini Dominum Iesum Christum), sodelujmo s Kristusom (honeste ambulemus, induamur arma lucis)! Po besedilu tega lista se je spreobrnil sv. Avguštín. Še dandanes veljajo besede: »Sermo Dei est vivus et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti« (Hebr 4, 12). Le pogosto rabimo meč liturgične besede!

4. Opazujmo medsebojno zvezo liturgičnih delov! Ta zveza mnogokrat ni slučajna, ampak sveta Cerkev jo namerava. V začetku cerkvenega leta, prvo adventno nedeljo, vzbujajo deli sv. maše zelo porabne misli. Introitus: Poglej k Bogu in moli, da ti pokaže pravo pot! Epistola: Poglej v svoje srce, izprašaj svojo vest! Evangelium: Poglej v prihodnost, da ne zapadeš sodniku na sodnji dan! Vsaka teh misli se lahko obdela v posebnem govoru, pa tudi vse tri se lahko sprejmejo kot deli enotne pridige.

5. Oglejmo si zvezo med misalom in brevirjem ob posameznih nedeljah in praznikih, pa tudi medsebojno zaporedno zvezo cele vrste nedelj kake cerkvene dobe! S tem najdemo mnogokrat novo govorniško gradivo, pa tudi njegovo razvrstitev. Tako n. pr. prvi nokturn božičnega oficija proslavlja dejstvo Jezusovega rojstva (1. lekcija: Jezus—resnica, 2. lekcija: Jezus—odpuščanje, 3. lekcija: Jezus—milost); drugi nokturn nudi dogmatično premišljevanje o Jezusovem rojstvu; tretji nokturn pa povdarja pomen tega zgodovinskega dejstva. V prvem mašnem obrazcu božičnega praznika se slika časovno rojstvo Zveličarjevo v Betlehemu, v drugem se slavi Kristusovo rojstvo v srcih krščanskih vernikov, v tretjem pa večno rojstvo od Boga Očeta. Nedelje po Gospodovem Razglašenju imajo skupno vrhovno misel o Kristusu kot kralju. Kakor ta skupina se dajo v cerkvenem letu še druge porabiti za skupino enotno združenih pridig.

6. Primerjajmo liturgične obrazce z verskimi resnicami, z zapovedmi, dolžnostmi, z vsakdanjim življenjem dobrih in slabih ljudi in nudila se nam bo obilica porabnih govorniških predmetov, pa tudi dobrih naobračb. Prav hvaležno delo je, ako prebe-

remo liturgični obrazec kakega praznika, potem pa isto snov poiščemo v kaki obširnejši dogmatiki ali moralki.

7. Premišljujmo tudi pomen raznih obredov, ki so v rabi pri sv. maši, pri delitvi sv. zakramentov in zakramentalov, ob raznih praznikih (Svečnica, Cvetna nedelja, Veliki teden) in raznih cerkvenih opravilih (pogrebi). Govornika, ki liturgične obrede ljudstvu pojasnjuje, zelo radi poslušajo. Česar človek ne razume in ne pozna, tega tudi ne zna ceniti. Po umevanju zunanjih obredov pa se verniki povzdignejo, da z veseljem tudi v duhu in resnici Boga častijo.

8. Uporabljajmo primerne slovstvene pomočke, kakršni so: Guéranger-Heinrich, *Das Kirchenjahr*. Mainz 1906. — Rippel-Riedle, *Die Schönheit der kath. Kirche in ihren hl. Zeremonien*. München 1896. — Krohn, *Liturgische Predigten*. Wien 1894. — Gühr, *Das hl. Messopfer dogmatisch, liturgisch und aszetisch erklärt*. 11—13. Aufl. Freiburg 1912. — Gühr, *Die hl. Sakramente der katholischen Kirche*. Freiburg 1897. — Podgorc, *Razlaganje cerkvenega leta ali slovenski Goffine*. Celovec 1910. — Kratek pouk o daritvi sv. maše v »*Ecclesiae Lavantinae Synodus dioecesana*« a. 1903 coadunata. Marburgi 1904, 340—393. — Meyenberg, *Homiletische und katechetische Studien*, 170—632. — Thalhofer-Eisenhofer, *Handbuch der katholischen Liturgik*. Freiburg 1912. — Müller, *Das Kirchenjahr*. Freiburg 1911.

9. Kar se govorniške oblike tiče, damo liturgičnemu govoru lahko včasih obliko pareneze, včasih homilije, včasih pa tudi popolne pridige. Odločimo se lahko za tisto obliko, ki je najprimernejša nameravanemu učinku, pa tudi vsebini in obliki liturgičnega besedila.

5. Sveta maša, najodličnejši vir za liturgične govore.

Dasi ima cerkveni govornik obilno liturgične snovi, s katero lahko vzpodbuja svoje vernike, je vendar po vsebini in obliki najlepša ona, ki mu jo nudi *Missale Romanum* v daritvi svete maše. Tu se obhajajo največje skrivnosti svete vere. Celo življenje in trpljenje našega Gospoda se razvija vsak dan pred našimi očmi. Tu gledamo Betlehem in Golgoto, žalujemo s trpečim Zveličarjem ter se z njim radujemo velikonočnega vstajenja. V najsvetejši daritvi je srce vsega bogočastja in verskega prepričanja, tu je zaklad, ki ga obdajejo vse druge liturgične oblike. Iz njega izhajajo, k njemu se vračajo. Iz njega dobivajo resničnost, moč in življenje. Vsa zunanja krasota hiše božje, ves blišč zlata in srebra na oltarjih in slikah, vse lepo doneče pesmi — vse služi najsvetejši daritvi. Od tod izvirajo vrelci božjih milosti ter se raztekajo po vsej Cerkvi vernikom v pobožna srca. Tu se vnema plamen svete ljubezni, ki ima v Kristusovi daritvi svojo predpodobo, pa

tudi najkrepkejši nagib vsake požrtvovalnosti. Tu se lomi kruh močnih, se toči vino brezmadežno čistih devic, tu blagoslavlja sama de-snica Kristusova. On sam nas tu uči, opominja, tolaži.

Resnično, mašna liturgija je polna vzvišenih skrivnosti! Ako jih celo življenje premišljujemo, jim ne pridemo do dna, vedno se nam ponujajo nove misli, ki oživljajo nas in naše poslušalce. Zato le radi zajemajmo iz tega studenca! Globok je sicer; le s trudom zajemamo iz njega živo vodo, ki teče v večno življenje. A ne ustrašimo se truda. Obilno se poplača.

Nekdaj je verno ljudstvo samo pelo Introitus, sledilo je vzvišenim mislim oracije. Kako lahko se to zopet udejevši, ako stori homilet svojo dolžnost. O slavnem Bossuetu se pripoveduje, da se je pred izdelovanjem cerkvenega govora zatopil v misli kake preroške knjige sv. Pisma. S tem se je spravil v pravo duševno razpoloženje in navdušenje. V svetih knjigah je iskal dušne hrane vzvišenega mišljenja. Tako se še naj cerkveni govornik tudi dandanes navdihuje in navdušuje poleg sv. Pisma tudi iz misala. Tudi tukaj veje duh božji. Sv. Janez Zlatoust zahteva od homileta dvojno umetnost: vprašanja (*ζητήσεις*) in rešitve (*λύσεις*). Prvo je po njegovem mnenju ravno tako važno, kakor drugo. Povprašuj torej liturgično besedilo mašnih obrazcev, razlagaj ga. Ko najdeš resnico, sprejmi in podajaj jo kot navodilo, uči in vzpodbujaj ž njo sebe in druge.

»Faciens doce, quod faciendum dicis,« mi morda kdo pove s svetim Avguštinom. Pa naj bo! Vzemimo v roke Introitus in Oratio, kakor ju beremo na praznik sv. apostolov Petra in Pavla. Poglejmo ju natančneje po njuni vsebini. Morda pa najdemo kakih naukov, ki zanimajo tudi cerkvenega govornika.

6. Mašni formular na praznik sv. apostolov Petra in Pavla.

Nunc scio vere, quia misit Dominus angelum suum et eripuit me de manu Herodis et de omni exspectatione plebis Iudaeorum. Domine, probasti me et cognovisti me, tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. — Sedaj vem resnično, da je Gospod poslal svojega angela ter me je rešil roke Herodove in vsega pričakovanja judovskega ljudstva. Gospod, preizkusil si me in me spoznal, ti poznaš mojo sejo in moje vstajanje. To je Introitus.

Dasi se Offertorium, Secreta, Postcommunio ozira tudi na sv. apostola Pavla, se Introitus, Lectio, Graduale, evangelij in Communio bavijo le s sv. Petrom. To ni naključje, ampak namigljaj, naj ima sv. Peter tudi v cerkvenem govoru prednost. To se lahko zgodi, ako se govori o Kristusovi Cerkvi, o papeštvu, o prvenstvu sv. Petra, o papeževi nezmotljivosti.

Prvi del introita je vzet iz novega zakona, kar je bolj redko. Drugi del »Domine...« pa iz starega zakona, ps 138, 1. Introitus razodeva dramatično živahnost, kakor na velikonočni dan (»Resurrexi et adhuc tecum sum«). Zdi se, kakor bi apostol sam nastopil ter opozoril na znamenit dogodek svojega življenja, ko ga je angel čudežno rešil iz ječe.

Apostol govori, da ne sanja, ampak da je gola resnica: Gospod me je rešil po angelu, Gospod, ki je močnejši od zlobnega trinoga in zemeljskih sovražnikov. Ti so mi sicer mogli napraviti stiske in težave, a ne proti tvoji vednosti, ne proti tvoji volji, Gospod. Sredi moje žalosti mi je Gospod prišel na pomoč ter mi odprl rešilno pot: Rešil me je iz Herodovih rok in iz vsega, kar so zlobni Judje pričakovali.

Zato apostol izreka zahvalo Gospodu, ki ga je preiskal in spoznal, da mu je vdan po veri in zvestobi. Pri svojem počitku in delu, v dejanju in nehanju je upal vanj. To zaupanje v božje varstvo se je čudovito pokazalo in potrdilo. S tem vidi sv. Peter poplačano svojo vero in svoje zaupanje v Gospoda.

Kaj pa naj mi počnemo s temi besedami sv. apostola. Cerkev želi, da se tudi mi pridružimo sv. Petru. Imejmo ž njim slično vero, slično zaupanje v božjo previdnost. Ona bo tudi nas varovala kakor njega raznih sovražnikov. Kar je doživel sv. Peter z ozirom na božje varstvo, to smemo v Kristusovi Cerkvi tudi mi verovati in upati.

Sv. Peter je bil rešen iz roke Herodove, a ne iz roke Neronove. Ali sodi tedaj njegov izrek: »Gospod me je rešil« tudi za slovesni praznik 29. junija? Da, tudi iz Neronove roke ga je rešil Gospod, saj mu je dal veliko milost, da se ni ustrašil grozovite smrti, se ni bal umreti za vero. To je njegova zmaga nad Neronom. Srečen dan je torej 29. junij, ko je prejel sv. Peter palmo večnega življenja.

Zato tudi nam veljajo apostolove besede: »Sedaj resnično vem, da je Gospod poslal svojega angela in me je rešil.« Tudi mi po pravici upamo, da, kadarkoli bo Cerkev stiskal kak Herod, se besede Kristusove uresničijo: »Peklenska vrata je ne bodo premagala.«

Smrtni dan poveljuje sv. Petra, ker je zadnjikrat potrdil svojo vero v Kristusa, pa tudi ljubezen, ki jo je zatrjeval Gospodu po vstajenju. Ta dan pa se poveljuje tudi Bog, ki je napovedal apostolu mučeništvo in mu podelil potrebnih milosti in ga venčal »gloria et honore«. Zato lahko ta dan govori sv. Peter s psalmistom: »Gospod, preizkusil si me in spoznal si me.«

Mučeniška smrt sv. Petra pa je pomenljiva za celo Cerkev. Ž njo je dal mučenec zgled velike ljubezni, ki se tudi v smrtnih bolečinah ne loči od Kristusa. Jasne so nam sedaj besede, ki jih v in-

troitu govori današnji praznik sv. Peter: Domine, probasti me . . . Naj se kažejo tudi v našem krščanskem življenju.

a) Z besedami sv. Petra v današnjem introitu priznavamo tudi mi vsemogočnost božjo in prepričanje o neskončno modri božji previdnosti. Bog pozna življenje pravičnih in zna kakor Cerkev skoz stoletja tako tudi posamezne vernike voditi v celem življenju. Gospodu je skrb za nas (1 Petr 5, 7), on pozna našo sedanost, pa tudi prihodnjost. V božji roki je naša usoda. Tudi v križih in težavah nas vodi Gospodova ljubezen. Včasih nas kaznuje, včasih preskuša našo zvestobo in stanovitnost. Gospodova tolažba in rešitev pa ne izostane.

b) S Petrovimi besedami pa kažemo tudi, da verujemo v božjo vsevednost. Ona pozna naše najskrivnejše misli in želje. Zato tudi vsak izmed nas prizna: Gospod, preiskal si me in me spoznal (Domine, probasti me et cognovisti me). Zato pa hočemo povsod tako ravnati, da te ne žalimo. Tvoje vsevedno oko naj na nas ne opazi nobene pregrešnosti, nobene krivičnosti.

c) Z besedami sv. Petra pa razodevamo končno posebno zaupanje v Gospoda. To nas tolaži, kadar svet ne zna ceniti naših zaslug, naših dobrih del. Gospod, ti nas poznaš natančno. Svet sodi le po zunajem, ti pa vidiš v srca. Če imamo dobro vest, nas sodba zmoljivega sveta ne vznemirja. Ne brigaj se preveč, kdo je s teboj, kdo proti tebi. Pač pa delaj in skrbi, da je Bog s teboj pri vsaki reči, ki jo delaš. Imej čisto vest in Gospod te bo branil. Če te tudi svet obrekuje in zaničuje ali celo preganja, reci s sv. Petrom: »Gospod, preskusil si me in me poznaš.« Tolažijo te naj tudi besede Gospodove: »Blagor vam, kadar vas bodo kleli in preganjali in vse hudo zoper vas lažljivo govorili zavoljo mene« (Mt 5, 11).

Ako te pa tudi ljudje hvalijo in povzdigujejo, ne povzdiguje se, da se Bogu ne zameriš. Bog drugače sodi kakor ljudje. »Ako bi dopadel ljudem, bi ne bil služabnik Kristusov« (Gal 1, 10). Zaradi tega nisi boljši, ako te ljudje hvalijo, pa tudi ne slabši, ako te grajajo. V hvali in graji naj te varujejo besede sv. Petra: Gospod, si me preskusil in me spoznal, ti poznaš mojo sejo in moje vstajenje.

Take in enake misli dobi neprisiljeno govornik, ko premišljuje Introitus praznika sv. Petra in Pavla. Ako jih v govorniški obliki poda vernikom, ravna brezdvomno v zmyslu sv. Cerkve v dušni blagor svojih poslušalcev.

Oglejmo si še molitev istega praznika. Glasi se:

Deus, qui hodiernam diem apostolorum tuorum Petri et Pauli martyrio consecrasti, da Ecclesiae tuae eorum in omnibus sequi praeceptum, per quos religionis sumpsit exordium. — Bog, ki si današnji

dan posvetil z mučeništvom svojih apostolov Petra in Pavla, daj svoji Cerkvi, da bo v vsem izpolnjevala zapoved onih, po katerih je sprejela začetek vere.

Iz sklepnih besed »per quos religionis sumpsit exordium« se da trditi, da se je ta molitev sestavila v Rimu. Verjetno je, da je zelo stara in sega nazaj v dobo, ko so Rimljani opravljali še v katakombah božjo službo. V prvi vrsti je seveda rimska verska občina proslavljala sv. Petra in Pavla kot svoja ustanovnika s to molitvijo. A v gotovem oziru jo lahko umevamo tudi o celi rimsko-katoliški Cerkvi.

Kaj pa nam pove vsebina praznikove molitve? V paganskem Rimu ni 29. junij 67. leta imel nobenega posebnega pomena. Ako sta v Neronovi dobi šla dva moža Peter in Pavel v večnost, to v velikem, zelo obljudenem mestu ni bil svetovni dogodek. Le mala skupina rimskih kristjanov je bila zatopljena v bridko žalost. Zgubila je svoja pastirja in učenika. A vsa žalost je morala ostati bolj v srcu in se ni smela kazati v javnem življenju.

In vendar je 29. junij 67. leta postal znamenit v svetovni in cerkveni zgodovini. Bog ga je blagoslovil in posvetil (Deus ... hodie nam diem ... consecrasti). Zato pa je postal ta dan smrti sv. Petra in Pavla dan neumrljivosti, dan nesmrtnosti slave. Še dandanes ga slavi sveta Cerkev. S tem sta dobila apostola znamenit spomenik, ne sicer iz kamna in bronu, pač pa v srcih vseh vernih katoliških kristjanov.

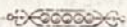
Z mučeništvom sta dobila, Gospod, tvoja apostola Peter in Pavel vso znamenitost. Služila sta Tebi in Ti si ju proslavil in spremenil njun smrtni dan v svet in častljiv praznik za ves krščanski svet. Kako pa hočemo obhajati to prazniško slovesnost? Drugi del oracije nam to označi. S tem najbolj slavimo prvaka apostolov, ako ju posnemamo. Zato prosimo milosti: daj ..., da izpolnjujemo njuno zapoved (eorum sequi praeceptum). Krščansko živeti, kazati živo vero in za njo trpeti, to je velika milost božja. Zato molimo k Bogu: daj. A s to milostjo moramo pa tudi sodelovati, posnemati (sequi) njun zgled.

Ako se sedaj vprašamo, kake misli najde torej cerkveni govornik brez velikih težav v tej molitvi, lahko rečemo, da jih je več, posebno:

1. Krščansko življenje nastane po lastnem prizadevanju (sequi praeceptum), je pa hkrati sad božje milosti.
2. Cerkev ima pravico dajati zapovedi (sequi praeceptum), verniki pa so dolžni ubogati (sequi praeceptum).
3. Cerkev moramo poslušati; to je mogoče, to je dolžnost.
4. Katoliškega kristjana prostost in dolžnosti.
5. O pokorščini in nepokorščini do Cerkve.

Te in še druge vzpodbudne misli najde cerkveni govornik že samo v tej kratki mašni oraciji. Že to mu daje migljaj, naj se še natanč-

neje bavi s posameznimi deli mašnih obrazcev. Gotovo bo našel mnogo koristnih naukov, ki jih lahko poda vernikom. Zato se mora vsakdo strinjati s Hettingerjem, ki piše: »In der Liturgie fühlen wir den Pulschlag des Lebens der Kirche, blicken wir in das Herz der großen Heiligen aller Zeiten vom Anfang an, vernehmen wir das glaubensstarke Zeugnis der Märtyrer, das innige Flehen der Bekenner, die Aspirationen überirdischer Liebe in den hl. Jungfrauen, werden wir angehaucht vom Wehen des Geistes, der von den Aposteln an hier gewaltet, der seine Kirche gelehrt, zu rufen »Abba!«¹



2.

K tisočšeststoletnici krščanske svobode.

Staro in moderno suženjstvo.

Spisal prof. dr. A. Pavlica v Gorici.

Med največje časti in zasluge katoliške cerkve prištevajo zgodovinarji odpravo suženjstva. Motil bi se pa, kdor bi mislil, da je s Konstantinovým odlokom l. 313 svet postal na mah krščanski in da je bilo grdo pogansko suženjstvo kar čez noč odpravljeno. Delo je šlo počasi izpod rok in je zadevalo na velike težave. Poganski egoizem se je močno ustavljal². Večina prebivalstva v rimskem cesarstvu je bila še koncem IV. stoletja po Kr. poganska in se torej o kaki odpravi suženjstva takrat ni moglo še govoriti. Pod Teodozijem Velikim (379–395) je bila še vsa senatorska zlahta poganska. Ta je imela v lasti skoraj vsa zemljišča v rimskem cesarstvu in cele črede brezpravnih sužnjev. Rimski prefekt Symmachus je takrat v imenu celega senata stavil predlog za ohranitev poganskega malikovavstva in posebe še za ohranitev kulta boginje Viktorije³. V nekem topografičnem popisu rimskega mesta iz V. stoletja

¹ Dr. Franz Hettinger, Aphorismen über Predigt und Prediger. Freiburg i. B. 1888, 256.

² »Die alte römische Welt krankte an einem Rechtsleben, welches ausschließlich auf Selbstsucht und Ausbeutung beruhte und christlicher Einwirkung hartnäckig sich verschloß; sie krankte ferner an einem unheilbaren Übel, gegen das auch die Heilmittel der Kirche vergeblich ankämpften, an der Sklaverei, welche die Sitten der Reichen wie der Sklaven fortwährend vergiftete und ein christliches Familienleben nicht aufkommen ließ.« G. Ratzinger, Die Volkswirtschaft in ihren sittlichen Grundlagen 28.

³ Gl. Relatio Symmachi med listi sv. Ambrozija Ep. 17.

je naštetih 43 poganskih templjev in 280 poganskih kapelic, ki so še ostale po dohodu divjih Gotov v Rim¹.

Sv. očetje IV. do VII. stoletja dvigajo na najodločnejši način glas proti grdemu poganskemu suženjstvu². Iz vseh spisov odmevajo opomini, da morajo posestniki imeti svoje sužnje kot brate in sinove. Tako-le piše sv. Ambrozij: »Sužnji in prosti so pred Jezusom Kristusom enaki. Edina razlika, ki jo dela Bog med sužnji in gospodi, so njih zasluge. Sužnji in prosti si pridobe lahko enako plemstvo, ako služijo Jezusu Kristusu.«³ Sv. Janez Krizostom opominja gospode, naj imajo za osebno službo kvečemu po dva sužnja, drugi naj se pa izurijo v rokodelstvu ali poljedelstvu⁴. Sv. Gregorij Veliki roti patricije, naj osvobodijo sužnje⁵. Na drugem turonskem cerkvenem zboru so škofje zahtevali, da morajo gospodje vsaj vsakemu desetemu sužnju dati svobodo⁶.

Suženjstva pa ni bilo mogoče odpraviti popolnoma. Tudi v krščanskih družinah, katere so že bile sprejele sv. evangelij, je suženjstvo trajalo v milejši obliki vedno še dalje⁷. V poganskih družinah pa se je suženjstvo kazalo še dolgo v vsej krutosti, kakor je opisuje Salvian v knjigi »De gubernatione Dei«⁸. Gospodje so na strašen način izkoriščali in oskrunjali sužnje. Agatenski cerkveni zbor l. 506 je izrekel izobčenje nad vsemi, ki bi umorili sužnja, dočim ni državna postava določala za gospodo radi tega nobene kazni. Boj proti suženjstvu je trajal še v IX. stoletju, kakor pričajo razna cerkvena in državna določila iz časa Karolingovcev⁹. Suženjstvo je v srednjem veku polagoma izginjalo pri vseh narodih, ki so sprejeli krščansko vero¹⁰. Nauki sv. cerkve so obrodili najlepše sadove. Toda boji za krščansko svobodo so trajali še v X. in XI. stoletju¹¹.

¹ G. Ratzinger oc. 139.

² Sv. Ambrozij, sv. Janez Zlatoust, sv. Gregorij Veliki in dr.

³ Exhortatio virginitatis c. 1, 3. — ⁴ G. Ratzinger oc. 137.

⁵ Ep. 5: Salubriter agitur, si homines in ea qua nati fuerant, manumittentis beneficio, libertate reddantur.

⁶ G. Ratzinger oc. 138. — ⁷ Sv. Avguštin, De civitate Dei XIX, 16.

⁸ IV, 4: »Divites cum occidunt servulos, ius putant non crimen.« — Delo je iz srede V. stoletja.

⁹ Monumenta Germaniae historica. Leges I, 82 cap. pro pago Cenomanico. Leg. I, 495 Caroli II edictum Pistense 864.

¹⁰ »Unter den Karolingern war es der Kirche gelungen, die Haussklaverei, welche im Altertum kein sittliches Familien- und kein reines Eheleben aufkommen ließ, zu beseitigen... Aber auch die Leibeigenschaft wurde bereits in der Karolingerzeit wesentlich gemildert.« G. Ratzinger oc. 146.

¹¹ »In Deutschland trat unter den Ottonen wesentliche Besserung ein, in Frankreich, Italien und England dagegen zeigen das zehnte und eilfte Jahrhundert

Motil bi se pa, kdor bi mislil, da je cerkev dosegla te vspehe le z oznanjevanjem nauka o bratstvu in enakosti vseh ljudi. Cerkev je tisoč let tudi v gospodarskem oziru vzgajala narode. Ustanovljenih je bilo brez števila organizacij, ki so vse imele namen, omejevati moč bogastva in ščititi delovne stanove. Suženjstvo je bilo popolnoma odpravljeno šele s pomočjo krščanskih organizacij, ki so zlomile moč poganskega oderuštva, egoizma in izkoriščanja, in pa s pomočjo državne zakonodaje, ki jo je šele v IX. stoletju prešnil krščanski duh. Karolingovska postavodaja je suženjstvo tako omejila, da se o njem ni moglo več govoriti. Z raznimi organizacijami kmečkega in obrtniškega ljudstva, zlasti s cehi, je bilo pa poskrbljeno, da se žalostno dejstvo poganskega suženjstva ni moglo več pojaviti. Cehi so bili prave trdnjave krščanske svobode. S pomočjo cehovstva je bilo človeštvo od srede XII. stoletja do konca srednjega veka v resnici svobodno. Cehi so v srednjem veku zabranjevali izsesavati ubogo ljudstvo. Kapitalizem je bil izključen. V ta namen so bili izdani razni zakoni, ki so čuvali delavstvo, združeno v cehih, pred kapitalom. V zmislu teh zakonov niso bili obrtniki podjetniki, ampak delavci. Ta določba, ki je bila izdana v zmislu nauka sv. očetov in kanoničnega prava, je velikega pomena. V zmislu te določbe ni imel kapital kot tak moči, prodobivati si lastnine, pa tudi nobene pravice do deleža pri dobičku. Dohodek dela, ki so ga imeli člani cehov, ni sploh imel značaja kakega dobička, kakršnega imajo dandanes podjetniki, ampak je bil le dobiček dela. Organizacija cehov je tlačila vpliv kapitala in mu ni dovolila, da bi se med obrtniki ustanovljale kake razlike. Nasproti težnjam kapitala, da bodi plača za delavca kolikor mogoče nizka, da imej delavec le toliko, kolikor je za življenje nujno potrebno, je cehovstvo ustvarilo zakone, po katerih se je moral dobiček ravnati po delu in je moral biti za posameznike kolikor mogoče vedno enakomeren. Med te zelo vplivne zakone spada zakon o obrtnih okrožjih, dalje določilo, da je moral biti vsakdo v cehu, kdor je hotel dotično obrt izvrševati, dalje prepoved velikih obrti, ureditev plač, pred vsem pa teoretična določba, da je kapital sam na sebi neproduktiven¹. Cehovstvo bi bilo privedlo se svojimi zelo važnimi in daleč segajočimi določili v mnogih ozirih po naravni poti do krščanskega socializma in kolektivizma, ako bi se ne bilo odpravilo. Tako je n. pr. cehovstvo skrbelo za skupnost pri nakupovanju in upo-

einen ununterbrochenen Kampf der christlichen Ideen, der Lehren der Kirche, gegen die Raubsucht und Ausschweifung, gegen die Gewalttat und Rohheit des Feudaladels.« G. Ratzinger oc. 148,

¹ v. Schönberg, Zur wirtschaftlichen Bedeutung des Zunftwesens. 1868, 64.

rabljanju materiala, dalje za skupno ustanavljanje velikih naprav in zavodov n. pr. mlinov, barvarnic, brusilnic, belilnic, prodajalnic itd., ki jih posameznik ne bi bil mogel sam napraviti¹. Cehovstvo je pognalo iz krščanstva in je imelo namen, uvesti med ljudstvom bratstvo in enakost. V mejah združnih pravil je bila vsakemu zagotovljena obrtna samostojnost. Nihče ni bil po teh pravilih nesamostojen dninar, bili so, kolikor mogoče, vsi enaki. Cehovstvo je skrbelo, da ni produkcija presegala navadnega prometa. Odločilen faktor pri produkciji je bilo osebno delo in ne kapital. Kapital, ali bolje rečeno produkcijska sredstva, so bila v službi osebnega dela. Dandanes je narobe. Cehovstvo je delalo na to, da bi bili sodrugi v resnici popolnoma enaki. Moderno podjetništvo, ki s svojim kapitalom množi produkcijo in s tem duši male obrtnike, je bilo izključeno zlasti radi tega, ker ni smel biti podjetnik nihče drug ko rokodelski mojster, ki je prestal svojo učno dobo. Načelo cehovstva je bilo: Nihče ne sme izvrševati obrti s pomočjo pomočnikov in učencev, ako sam obrti ne zna. Sodrugi so bili enaki tudi pri razprodajanju. Razprodajanje blaga, ki ga ni kdo sam napravil, je bilo prepovedano. Glavni namen cehovstva je bil, zabraniti pogubonosno delovanje kapitala in s tem zabraniti suženjstvo.

Tudi trgovstvo je imelo v srednjem veku nagobčnik. V »Corpus iuris canonici« beremo: »Mercator vix aut numquam potest Deo placere.«² V zmislu srednjega veka je tudi trgovstvo smelo zahtevati le odškodnino za resnično delo. Tudi za trgovstvo je veljalo splošno načelo, da naj si človek pridobiva premoženje le z delom svojih rok in v potu svojega obraza. Moderno trgovsko podjetništvo je bilo duhu srednjega veka nasprotno³. F. Engels piše o trgovcih: »Pod pretezo, da so najkoristnejši stan, se ustvarja vrsta ljudi, ki so pravi paraziti, ki žrejo kot v plačilo za malenkostno delo tuji in domači produkciji smetano, kopičijo naglo veliko bogastvo in pridobivajo vsled tega velik družabni vpliv, vedno večje časti in obvladujejo vedno bolj vso produkcijo.«⁴

Od človeške strani je delo veljalo v srednjem veku načelno kot edini vir bogastva. Le delo je vobče opravičevalo imetje bogastva. Zato so v srednjem veku učili tudi, da je davek, ki so ga plačevali kmetje gospodarjem zemljišč, opravičen le, ako ti spolnujejo dolžnosti, ki so združene z njihovim stališčem.

¹ v. Schönberg oc. 88.

² Dist. 88, cap. 11.

³ W. Sombart, Der moderne Kapitalismus. 1902. I, 174 175.

⁴ W. Hohoff, Die Bedeutung der Marx'schen Kapitalkritik. 1908, 40.

Ustroj gospodarskega življenja v srednjem veku je bil vse drugačen ko ustroj moderne kapitalistične ekonomije. Vse naprave in ustanove je v srednjem veku prevladoval duh vzajemnosti in skupnosti. Vse je težilo za daljnjim idealom krščanske skupnosti. Rudolf Meyer je pisal v listu »Germania« dne 15. marca 1879 po pravici: »Prepričal sem se po temeljitem študiju, da bi danes ne imeli socialnega vprašanja, ki uničuje države, ako ne bi bilo prišlo do cerkvenega razkola lutheranizma. Cerkev je v kanoničnem pravu skrbela, da je produkt dela ostajal delovnim stanovom. Danes si osvajajo produkt dela vedno bolj tisti, ki imajo umetno produktiven kapital. Pogansko rimsko pravo in njega izrodki so izpodrinili plodonosno delovanje katoliške cerkve. Nastal je velik prepad med nemaniči in posestniki. Nad tem prepadom ni več niti mostu krščanske dobrodelnosti, kakršno so izvrševali v srednjem veku samostani.« V knjigi »Kapitalismus« pravi na strani 35 in nsl: »Produktivno (t. j. veljavno proizvajajoče) je le človeško delo, kapital je sam na sebi steril. Le tam postaja kapital produktiven, kjer kupuje človeško delovno moč in si pridržuje del dohodkov iz človeškega dela. Cerkev je bila vedno nasprotna produktivnosti kapitala. To produktivnost je iznašla moderna zakonodaja, ki daje kapitalu moč, vsesavati vase veljavo. Cerkveno ali kanonično zakonodajstvo je imelo namen, zabraniti vsako rento brez dela.« Vogelsang pravi, da je cerkev obsojala kot zločin proti pravičnosti uživanje sadov brez dela. To so tudi obresti v našem veku¹. Cerkveni nauk v oderuštvi, cerkveno in državno zakonodajstvo pričajo, da so sv. očetje in za njimi sholastiki smatrali dobiček, t. j. dohodek brez dela vobče za nedopusten. Dobiček je, kar se je drugim vzelo, kar so drugi morali zaslužiti. Dobiček v tem zmislu je proti pravičnosti, ker se mora enako z enakim zamenjavati, in proti principu: »V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh.«

Krščanska cerkev je imela v boju proti poganskemu oderuštvi in kapitalizmu velike težave. Presekati to zlato žilo ni bilo tako lahko. Čitajte spise sv. očetov, zlasti sv. Ambrozija, sv. Bazilija in drugih. S kakšno silo so se zaganjali v oderuštvo! Videti je, kakor da bi bilo to njih glavno delo in glavni namen. Cerkev je po hudih bojih dosegla, da je bila prepoved obrestovanja oziroma oderuštva sprejeta v IX. stoletju v državne in komunalne zakonike. Zakonodajstvo Karola Velikega obsega važne določbe glede oderuštva. V kapitalarijih Karolingovcev² čitamo te-le postavke: *Avaritia est, alienas res appetere et adeptas nulli largiri. Turpe lucrum exercent, qui per*

¹ Gl. W. Hohoff oc. 37 nsl.

² Monumenta Germaniae historica. Leges I, 144.

varias circumventiones lucrandi causa inhoneste res quaslibet congregare decertant. Praecipimus, ut nemo usuram de aliqua causa exigere audeat . . . quicumque hoc fecit, bannum persolvat. Foenus est, qui aliquid praestat; justum foenus est, qui amplius non requirit, nisi quam praestat . . . usura est, ubi amplius requiratur, quam detur, verbi gratia, si dederis solidos X et amplius requisieris; vel si dederis modium vini, frumenti, et iterum super aliud exegeris . . . Quicumque tempus messis vel tempus videmiae non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam an vinum, verbi gratia de II derariis comparat modium unum et servat usque dum iterum venundare possit contra denarium IV aut VI, hoc turpe lucrum dicimus . . . Si laicus est, excommunicetur, sacerdos autem vel clericus, si ad episcopi admonitionem ab hoc turpi et pestifero negotio se non cohibuerit, proprii gradus periculum sustinebit.¹

Tako je katoliška cerkev se svojimi nauki prodrla v državno zakonodajstvo, zlomila moč oduševanja in osvobodila človeštvo suženjskega jarma. Brez tega bi se ne bilo dalo popolnoma odpraviti suženjstvo, ker ima suženjstvo koreniko v oduševanju. Suženjstvo ni sploh nič drugega ko izrodek grdega oduševanja². Dokler ni oduševstvo popolnoma zatrto, se ne more govoriti v popolni odpravi suženjstva.

* * *

Poglejmo sedaj, kako je v tem oziru dandanes! Brezmejna svoboda je podrla v našem času vse zatvornice, ki so zapirale oduševstvo pot. Zato se je tudi suženjstvo pojavilo v novi obliki. To suženjstvo v moderni obliki se imenuje proletariat. Proletariat ali bolje »svobodno dninarstvo« je pa predpogoj za kapitalizem. Kapitalizem je torej obnovil staro suženjstvo v obliki »svobodnega dninarstva«. Iz tega je umljivo, zakaj se je katoliška cerkev toliko stoletij borila proti obrestovanju in oduševanju.

Moderna oblika suženjstva je »svobodno dninarstvo«³. Pod piasčem svobode se skriva suženjstvo! Ali je to mogoče? Kaj je suženj-

¹ Monumenta Germaniae historica. Leges I, 404. Glej G. Ratzinger oc. 271 nsl.

² Zanimivo je vedeti, da se v asirskem in novobabilonskem jeziku izraža pojem kapital ideografično z besedo sag-du. Beseda sag pomenja glavo pa tudi suženja. Znano je, da se ni nikjer oduševstvo tako udomačilo ko pri Babiloncih. Babilonska beseda za obresti je sibtu, kar pomenja prirastek zlasti pri živali. Zato se ideogram za sibtu rabi tudi za štirinožno žival, za mlado žival in za kozliča. Iz tega sklepamo, da so si babilonci predstavljali kapital kot živo bitje, ki rodi mladiče. — Glej W. Hohoff oc. 217.

³ K temu je prištevati tudi moderno kolonstvo.

stvo? Suženstvo ni drugega ko svobodno razpolaganje s človekom kot z živaljo ali blagom. To isto dela dandanes kapitalizem se »svobodnimi« dninarji. V marsičem je kapitalizem še bolj krut ko staro poganstvo. Kapital kupuje »svobodne« delavce, kakor se kupuje blago na trgu¹. Človek z neumrjočo dušo, podoba božja, ni kapitalu več ko drugo blago. Kar je kapitalistu živina, les, žito itd., to mu je tudi človek. Kapitalist misli le, kaj more delavec izvršiti, koliko izdelkov dogotoviti. Za drugo mu ni mar. Kakor ima blago na trgu razne cene, prav tako se tudi plača za delavca spreminja. Kapitalist gleda le, kako bi z delavčevim delom svoje bogastvo pomnožil. »Svobodnega« delavca smatra kot del svojega kapitala, ki se sam množi. Kapital ne rabi delavca za drugo ko za dobiček. Za delavca, ki ne more dati dobička, se kapital ne meni. Kapital je krut in brezobziren, kjer ne vidi dobička. Tako je bil tudi staremu poganstvu suženj blago, ki se je prištevalo h gospodovemu premoženju. Kakor se prodaja na trgu blago, tako je pogan prodajal svoje sužnje. V njih ni upošteval drugega ko del svojega kapitala. Človek z neumrjočo dušo, podoba Božja, gospod vseh stvari, je bil v rokah pogana le orodje, s katerim si je ta množil svoje premoženje. Kakor je imelo blago na trgu razne cene, ki so se menjavale vsled dobre ali slabe letine, prav tako so se tudi cene za sužnje vsled raznih okoliščin menjavale.

Iz tega je razvidno, da se je dandanes suženstvo pojavilo v novi obliki. Ogrnjeno je z lepim plaščem »svobode«. Pod to »svobodo« se skriva včasih vsa krutost poganskega suženjstva in v mnogih slučajih morda še grše izkoriščanje delavskega ljudstva.

Ugovarjajo nekateri: »Izkoriščanja modernega kapitalizma nihče ne taji. Čisto gotovo je premnogo moderne zasebne lastnine krivično pridobljene. A vprašanje ni to, vprašanje je le: je-li vsaka kapitalistiško pridobljena lastnina krivična? Ali povejmo bolj preprosto in konkretno: vprašanje je, je-li delovna pogodba na pr. med kmetom in hlapcem nujno in bistveno oderuška, krivična in nemoralna, ali ne? Če je, tedaj bi bila res edino pravična splošna lastninska oblika socializem — kolektivizem. Da bo razdelitev dohodkov pravična, ne sme biti lastnik zemlje ne ta ne oni, marveč last bodi kolektivna.«

¹ »Statt Freiheit und Gleichheit brachte die Verwirklichung der liberalen Theorie faktische Knechtschaft und die tiefste Ungleichheit. Eine viel »wirksamere Kette und Geißel«, als die frühere Unfreiheit, der Hunger schwebt nach Lamennais' Ausdruck über dem modernen Sklaven, dem vermögenslosen Lohnarbeiter. Der Sklave verkaufte sich einmal, der heutige Proletarier muß sich alle Tage neu verkaufen.« G. Ratzinger, oc. 84.

Res je, da ni vsaka kapitalistiško pridobljena lastnina krivična in da ni delovna pogodba na pr. med kmetom in hlapcem nujno in bistveno oderuška, krivična in nemoralna. To je resnično! Toda tudi staro suženjstvo ni bilo v vseh slučajih oderuško in krivično. Sužnjem se je godilo v prav mnogih slučajih in v mnogih okoliščinah prav dobro. Prav mnogi gospodarji so za svoje sužnje skrbeli ko za svojo družino. Ne moremo tudi reči, da bi bilo suženjstvo v vseh razmerah in okoliščinah nemoralno. Razmere, okoliščine in zlasti ljudska omika je lahko taka, da je suženjstvo naravnost opravičeno¹. Tako uči tudi sv. Tomaž Akvinski. Sila je včasih potrebna, kakor je potrebna za otroka šiba².

Tako je tudi s kapitalistiškim sistemom ali sestavom. Kapitalistiški sistem je lahko v določenih razmerah neobhodno potreben in torej opravičen³. S tem pa ni še rečeno, da ne vede kapitalistiški sistem v suženjstvo, ali bolje rečeno, da ni kapitalizem nova oblika poganskega suženjstva. Kakor se suženjstvo med napredujočim krščanskim ljudstvom ni moglo vzdržati, prav tako se morda tudi kapitalizem ne bo mogel več dolgo vzdržati. Kapitalizem je suženjstvo in kot tak je nelogičen in proti razumu kakor suženjstvo samo. Podlaga in *conditio sine qua non* za kapitalizem je »prosto dninarstvo«. Kjer ni proletarcev, ni kapitalizma. Ti »prosti« proletarci pa imajo vsa znamenja pravih sužnjev na sebi⁴. Kapitalizem si prisvaja z indirektno silo človeško delo, prisilni produkcijski način si ga je prisvajal z direktno silo. V obeh slučajih so ljudje posameznikom sužnji, ki jih gospodje izžemajo, v obeh slučajih se smatrajo ljudje z neumrjočo dušo kot mrtvo blago, ki se po različnih cenah kupuje na trgu. To je, kar imenujemo nelogično in proti razumu! O modernem suženjstvu, ki je v marsičem bolj kruto ko pogansko, govori Marx v knjigi »Das Kapital«⁵. Tu pojasnuje, kako proizvaja kapital tujo delavnost, kako vsesuje v sebe tuje delo, si prisvaja tujo delavno moč in

¹ Fel. Dahn pravi v knjigi »Deutsches Rechtsbuch« str. 77: »Sklaverei ist unlogisch und widernünftig. Geschichtlich erklärt sie sich freilich sehr wohl und sogar als ein Kulturfortschritt.«

² S. Thom., Summa theol. II, 2, q. 77, a. 3.

³ Tako je tudi vojska nekaj nelogičnega in proti razumu, vendar v določenih razmerah opravičena.

⁴ G. Schmoller pravi: »Was Marx Kapitalismus nennt und als solchen anklagt, ist im ganzen nichts anderes, als diese Abhängigkeit der ganzen Volkswirtschaft von den egoistischen Gewinnabsichten der Händler und ihrer egoistisch ausgenutzten Kapitalmacht« Grundriß der Volkswirtschaftslehre II, 40. — W. Hohoff piše: »Die Grundlage des Kapitalismus, und seine *conditio sine qua non*, bildet die sogenannte »freie« Lohnarbeit. Die Lohnarbeit ist aber nur eine Form der Sklaverei.« Oc. 35. — ⁵ I⁴, 324.

kako usužnjuje ter telesno in duševno uničuje delavsko ljudstvo. Marx pretirava tu marsikaj, a bistvo je vendar-le resnično.

* * *

Prav tisti egoizem, ki je deloval v poganskem suženjstvu, deluje tudi v modernem kapitalizmu in vtegne postati za moderno družbo osodepoln. Konstantinov jubilej naj poživi v nas apostolskega duha, ki je prešinjal tudi sv. očete, da so se nevstrašno borili zoper suženjstvo. Da se moderno suženjstvo zajezi, ni nikakor nujno potrebna splošna lastninska oblika — socializem — kolektivizem, kakor mislijo nekateri, ampak to, kar nam nasvetuje slavni papež Leon XIII v okrožnici »Rerum novarum«, namreč organizacija delavskega ljudstva in pa tisti nauk, ki so ga oznanjali apostoli in sv. očetje. V članku »Socializem in pastirstvo«¹ je pisec teh vrstic poskusil pokazati v pravi luči zlo našega časa in veliki ideal, za katerega se je cerkev borila stoletja in stoletja. Brezverstvo, liberalizem in socialna revolucija, ki jih je porodila lutheranska reformacija, so nas odmaknile daleč, daleč proč od tega krščanskega ideala². Kapitalizem in na drugi strani proletariat ali moderno suženjstvo, strašno zadolženje kmečkega ljudstva, militarizem in kar je še drugih »izmov« — vse to se je rodilo iz poganskega egoizma, ki je zavladal. Ako se hočemo spet primakniti h krščanskemu idealu, moramo krščansko ljudstvo poživiti z evangelijskimi nauki in je zavarovati z raznimi organizacijami proti izkoriščanju in izsesavanju³. Poživiti moramo zlasti stara načela: »V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh,« »Šest dni delaj in opravljaj vsa svoja dela,« »Kdor ne dela, naj tudi ne jé,« in pa načela, ki so jih povdarjali sv. očetje: »Karkoli zahtevamo več kakor damo, je oderuštvo;« »Živeti moramo od dela svojih in ne od dela tujih rok« itd. S temi

¹ Voditelj XVI (1913) 20—35.

² »Erst mit der sozialen Revolution, welche die Reformation im Gefolge hatte, entwickelte sich in Deutschland wieder jene knechtische Leibeigenschaft, durch die die deutsche Bauernschaft ihren Wohlstand und ihre Freiheit einbüßte. Sie wurde um Jahrhunderte zurückgeschleudert.« G. Ratzinger oc. 150. — J. Janssen, Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausgang des Mittelalters. I (1876) 271; II (1878) 560 nsl.

³ Brez organizacije je delavstvo sirota. Organizacija daje moč in svobodo. V prav mnogih slučajih se delavcem ne godi slabo, a misel, da so sužnji, t. j. popolnoma odvisni od kapitala, jih dela nesrečne in nezadovoljne. Tako uči skušnja vse, ki se bavijo z delavskim vprašanjem. Resna katoliška organizacija je za dušno pastirstvo neprecenljive važnosti, ker varuje delavstvo neumne združbe socialističnih agitatorjev.

nauki bomo vzbudili v ljudstvu spet veselje do dela zavoljo Boga in iz ljubezni do bližnjega. Krščanstvo je povzdignilo čast dela in tako vzbudilo veselje do njega. Kristjanu ni delo le mučna pokora ali morda le sredstvo za kopičenje bogastva, ampak svet poklic, ki ga mora izvrševati v čast božjo, za vzdrževanje sebe in v pomoč bližnjemu. Lenoba mu mora biti gnus. Človek, ki lenobo pase in živi od dela drugih, greši proti božji zapovedi in je škodljivec človeške družbe. »Ljubi Boga nad vse in bližnjega kakor sam sebe« — to načelo nas mora voditi pri vsem delovanju, ako hočemo biti srečni in zadovoljni že na tem svetu. Egoizem vede v nezmerno uživanje tega sveta, kar ima vselej za posledico obup in celo samomor; na drugi strani pa tlači in izsesuje bližnjega. Oderuštvo usužnjuje narode.

Nazaj h krščanskim idealom! Ta klic naj odmeva v tem jubilejnem letu po vseh mestih, trgih in vaseh, po dolinah, planinah in gorah celega sveta! Ta klic naj prešine vse stanove človeške družbe! *Instraurare omnia in Christo* — kliče papež Pij X. Ako hočemo to doseči, moramo zatreti poganski egoizem, dobičkaželjnost, oderuštvo in častilakomnost in vzbuditi veselje do dela in požrtvovalnosti iz ljubezni do Boga in do bližnjega. Nov duh mora prešiniti vse ljudi, ker je zastoj oznanjevati pridnost in požrtvovalnost le delavcem. Vsi morajo postati delavci bodisi v materialnem bodisi v duševnem pogledu. Z organizacijo se moramo vrniti spet tja, kamor je bila cerkev v srednjem veku se svojim delovanjem že dospela, in moramo spet začeti zidati to, kar se je z reformacijo, liberalizmom in kapitalizmom podrlo. Kapitalizem moramo zaježiti in delu priboriti spet veljavo.

Te misli nam budi Konstantinov jubilej. S Konstantinovim odlokom l. 313 je krščanstvo dobilo svobodo. Ob enem je bil to začetek osvoboditve ljudstva izpod suženjskega jarma. Svobodno krščanstvo je takoj napovedalo grdemu poganskemu suženjstvu boj. Ta boj se je bil stoletja, toda suženjstvo se ni moglo nikoli popolnoma iztrebiti. Še dandanašnji se dobe narodi, med katerimi cvete suženjstvo. Poleg tega imamo dandanes kapitalizem, ki ima vsa znamenja starega suženjstva na sebi. Naj bi torej Konstantinov jubilej obudil v nas tistega duha, ki je prešinjal apostole, sv. očete in druge katoliške može v srednjem veku, ki so se krepko bojevali zoper suženjstvo, in naj bi pospešil med nami ustanovitev tistih organizacij, ki jih zahteva slavni papež Leon XIII v okrožnicah »*Rerum novarum*«¹ in »*Graves de communi*«²!

¹ Z dne 15. maja 1891. — ² Z dne 18. januarja 1901.

3.

Kaj uči sv. Justin o evharistiji?¹

Spisal Tom. Klinar, Št. Vid nad Ljubljano.

Prvi, ki se je boril za krščansko resnico popolnoma znanstveno, je mučenik in modrijan Justin. Doma je bil v Flavia Neapolis (danes Nablus), starem Sihemu, v Palestini. Njegova rodovina je bila pogansko-grška. Obiskoval je, kakor sam pripoveduje², šole stoikov, peripatetikov in pythagorejcev, a nikjer ni mogel utešiti svoja hrepenenja po resnici. Slednjič se je zaglobil v študij Platonovih spisov. Ko se je sprehajal nekoč ob morju pri Efezu, ga je neki starček opozoril na judovske preroke. Pri čitanju teh svetih knjig je spoznal resnico in postal kristjan. Vse njegovo nadaljnje življenje je bilo posvečeno obrambi krščanske vere. Nazadnje je ustanovil v Rimu svojo šolo. Okoli l. 165 je umrl mučeniške smrti; bil je obglavljen³. Svoje spise je pisal v grškem jeziku.

Izmed Justinovih del jih je ohranjeno troje: dve apologiji in pa dialog s helenističnim judom Tryphonom. V teh dokazuje znanstveno resničnost Kristusovega nauka.

V naslednjem si hočemo nekoliko natančneje ogledati Justinov nauk o presv. evharistiji. O tem zakramentu govori Justin posebno in prav izrazito v poglavjih 65—67⁴ svoje prve apologije. Podajmo najprej kratko vsebino teh poglavij.

Poglavje 65. govori o sv. maši, o načinu, kako se je takrat obhajala najsvetejša daritev. Poglavje 66. je posebej nauk o konsekraciji, v poglavju 67. pa pripoveduje pisatelj, kako da žive kristjani po sv. krstu in po prvem sv. obhajilu; pri tem ponavlja to, kar je deloma že v 65. poglavju povedal; razlika je le ta, da v 65. poglavju opisuje

¹ Pri sestavi razprave so se rabile sledeče knjige: F. X. Funk, Die Abendmahlelemente bei Justin. Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I. Paderborn 1897, 278—292. — Jos Kard. Hergenröthers Handbuch der Allgemeinen Kirchengeschichte. I. Band 4. Aufl. Freiburg i. Br. 1902. — A. Knöpfler, Lehrbuch der Kirchengeschichte. 4. Aufl. Freiburg i. Br. 1906. — J. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte. 4. Aufl. Trier 1908. — J. P. Migne, Patrologiae cursus completus. Series graeca. Vol. VI. — G. Rauschen, Florilegium patristicum. Fasc. II. Bonnæ 1904. — G. Rauschen, Grundriß der Patrologie. 2. Aufl. Freiburg i. Br. 1906. — Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche 3. Aufl. Band I u. V (= RE I³, RE V³). — J. Sprinzl, Die Theologie des hl. Justins des Martyrs. Theol.-prakt. Quartalschrift. Linz 1884—1886. — J. Tixeront, Histoire des dogmes I. Paris 1906. — A. Vacant — E. Mangenot, Dictionnaire de théologie catholique VI.

² Dial. 2—8. — ³ Cfr. G. Rauschen, Grundriß der Patrologie² 36.

⁴ G. Rauschen, Florilegium II, 67—72.

prisostvovanje novokrščencev božji službi, v poglavju 67. pa govori splošno o nedeljski sv. maši. To je kratka analiza teh poglavij. V njih izraža sv. mučenec jasno nauk sv. cerkve o presv. evharistiji¹.

I.

Poglejmo naprej nauk Justinov o presveti daritvi². Sv. maša je Justinu pred vsem prava, resnična daritev, ki se daruje po vsem svetu Bogu v čast; Bog ne sprejme te daritve od nikogar kakor iz rok duhovnikovih; v tej daritvi vidi Justin izpolnjeno prerokbo Malahijevo, da se bo na vseh krajih opravljala Gospodu čista daritev (Mal 1, 10, 11)³.

Na podlagi poročil v prvi apologiji si lahko ustvarimo sliko, kako se je opravljala sv. daritev v Justinovi dobi.

Ko so se verniki zbrali, se je sorazmerno s časom, ki je bil na razpolago, prečital odstavek iz komentarjev apostolov (*ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων* = evangeliji) ali pa iz knjig prerokov (pogl. 67). Ker dostavlja pisatelj »μέχρις ἐγχορεῖ«, »dokler čas pripušča«, sklepa iz tega Rauschen, da se te knjige niso brale po perikopah, temveč po vrsti, zdržema. Prebrali so pač vsakokrat toliko, kolikor so imeli ravno časa na razpolago⁴.

Ko se je odbral svetopisemski odstavek, je predstojnik cerkvene občine⁵, t. j. škof, vse vernike nagovoril in jih opominjal, naj žive po naukih sv. pisma, ki so jih ravnokar slišali. Imel je torej pred zbranim ljudstvom kratko homilijo (Apol. I, 67). Nato se je opravila skupna molitev vernikov, katere vsebino podaje Apol. I, 65. Molitvi vernikov je sledil poljub miru. Potem so pa prinesli mašniku kruha, vina in vode⁶. Mašnik je molil k Bogu in opravljal prav prisrčno in goreče zahvalne molitve, ljudstvo je pa odgovorilo: Amen (Apol. I, 65. 67). Le-ta zahvalna molitev se je opravljala najpreje zaradi naravnih darov kruha in vina (jedi in pijače sploh), potem pa zaradi

¹ J. Sprinzi, Die Theologie des hl. Justinus des Märtyrers. Theol.-prakt. Quartalschrift 35 (1886) 293.

² J. Tixeront, Histoire des dogmes I, 245; Dictionnaire de théologie catholique VI, 1598; Realencyklopädie I³, 41 f.

³ Dial. 41. 116. 117; cfr. J. Hergenröther, Handbuch der Kirchengeschichte I⁴, 221. — ⁴ G. Rauschen, Florilegium II, 71¹.

⁵ Apol. I, 67: ὁ προεστώς, antistes (predstojnik). Navadno je opravil daritev sv. maše škof ob asistenci duhovnikov; le izjemoma je opravil evharistično opravilo navaden duhovnik. Prim. J. Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte⁴ 124; P. Drews RE V³, 564.

⁶ Apol. I, 65: Ἐπειτα προσφέρεται . . . ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κρέματος. — Apol. I, 67: ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ.

včlovečenja in trpljenja Jezusa Kristusa¹. Justin pravi, da je »mašnik molil in pošiljal kvišku hvalo in čast Očetu vsega po moči imena Sinovega in po moči sv. Duha in se zelo, kar je bilo v njegovi moči, zahvaljeval.«²

V teh besedah je naznačeno v kratkem darovanje in izpremenjenje. Da pa ne govori tu tako jasno in določno o izpremenjenju, je pa vzrok v tem, ker obravnava ta najvažnejši del svetega opravila še posebej v poglavju 66. Gotovo pa misli pisatelj s temi besedami na izpremenjenje, ker bi drugače ne mogel takoj nato govoriti o sv. obhajilu. Mogoče tudi, da označuje sveti mučenec s temi besedami samo izpremenjenje, ker bi bilo darovanje lahko že naznanjeno z besedami: »prinese se kruh in vino in voda« (pogl. 67).

Zahvalna molitev pa se je, kakor pravi Rauschen³, opravljala najpreje zaradi naravnih darov kruha in vina (jedi in pijače sploh), potem pa zaradi včlovečenja Jezusa Kristusa. Migne⁴ pa pravi glede zahvalne molitve: Vsled dvojnega vzroka se je opravljala zahvalna molitev, zato, ker je Bog ustvaril le-te darove in ker so se ti darovi izpremenili v telo in kri Kristusovo.

Takoj po zahvalni molitvi govori Justin o zavživanju, o sv. obhajilu. Ta kruh, ki ga zavžijejo verniki, ni samo posvečen kruh (εὐλογία), ne, bistvo kruha in vina se je izpremenilo v telo in kri Gospodovo. »In ta hrana se pri nas imenuje evharistija.«⁵ In dalje zopet pravi, da je ta »hrana meso in kri včlovečenega Jezusa«⁶. Te besede, ki jih naveže Justin takoj na govor o sv. obhajilu, potrjujejo popolnoma jasno zgoraj izraženo misel in trditev, da govori Justin v besedah o molitvi nad darovi in zahvalni molitvi o izpremenjenju.

Različno razlagajo besede: εὐχὰς . . . ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, »prosi, kolikor je v njegovi moči«⁷, in paralelno mesto: καὶ εὐχαριστίαν ἐπὶ πολὺ ποιεῖ, »in se zelo, srčno zahvaljuje«⁸. Lahko bi mislili, da dokazujejo te besede, da cerkvene molitve pri sv. maši razven besedi izpremenjenja takrat še niso imele stalnega besedila, temveč je vsak

¹ G. Rauschen, Florilegium II, 68².

² Apol. I, 65: αἶνον καὶ δόξαν τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀναπέμπει: καὶ εὐχαριστίαν ὑπὲρ τοῦ κατηξιώσθαι τούτων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ποιεῖται. — Apol. I, 67: ὁ προσετώς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας, ὅση δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει.

³ Florilegium II, 68². — ⁴ P. gr. 6, 304¹.

⁵ Apol. I, 66: Καὶ ἡ τροφή αὕτη καλεῖται παρ' ἡμῶν εὐχαριστία.

⁶ Apol. I, 66: . . . τὴν τροφήν . . . ἐκείνου τοῦ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι.

⁷ Apol. I, 67. — ⁸ Apol. I, 65.

duhovnik molil svoje molitve; a tega sv. Justin ne trdi, on naznanja s temi besedami samo zbranost duha in pobožnost duhovnikovo¹. Če bi se pa ozirali samo na poglavje 67, bi skoraj mislili, da izražajo te besede *ἕτη δύναμις αὐτῶ*, (=kakor velika je njegova moč, oblast) mašniško oblast; samo mašnik ima oblast izpreminjati kruh in vino v telo in kri Kristusovo. A s to razlago se nikakor ne dajo razložiti besede istega pomena v pogl. 65 *ἐπι πολῶ*, prolixè, prav zelo, močno.

Izpremenjenju je sledilo, kakor že omenjeno, obhajilo, ki so ga delili diakoni². Pogoji, da je kdo smel pristopiti k sv. obhajilu, so bili sledeči: biti je moral pravoveren, krščen in živeti je moral tako, kakor je Kristus naročil in zapovedal³. Sveto obhajilo so prejeli vsi, ki so bili presveti daritvi navzoči, odsotnim so pa nesli diakoni sv. Rešnje Telo na dom⁴. Verniki so prejeli sv. obhajilo pod obema podobama⁵.

Po sv. obhajilu so bogatejši verniki, ki so hoteli to prostovoljno, prinesli raznih daril, ki jih je sprejel cerkveni predstojnik, škof, da jih razdeli med sirote, uboge, vdove, bolnike, reveže, jetnike, popotnike, sploh med vse, ki so potrebni. Za vse te skrbi on⁶. Važen je ta odstavek zato, ker je tu jasno izraženo, da so bile v tej dobi, t. j. okoli l. 150, agape ločene od sv. daritve⁷. Knöpfler⁸ pravi, da je bila ločitev agap od presv. daritve v II. stoletju že splošno vpeljana, in se sklicuje pri tem na pismo, ki ga je pisal Plinij mlajši Trajanu. Marx⁹ meni, da je bil mogoče zakon Trajanov zoper skrivne družbe, heterije, vzrok, da so kristjani preložili obhajanje sv. maše na zjutraj, agape so pa bile zvečer. S sv. mašo v zvezi so ostale le neke vrste cerkvene kolekte, darovanja.

Justin je prva priča, da se je obhajala evharistična daritev zjutraj¹⁰. Njegovo pričevanje velja tem bolj, ker je bil doma na vzhodu, deloval je pa v Rimu; svedoči lahko za vzhod in zahod.

Sv. Justin spričuje tudi takratno navado, da se je obhajala sv. daritev v nedeljo¹¹, in sicer zato, ker je to prvi dan, ko je Bog svet ustvaril, in ker je Gospod ta dan od mrtvih vstal¹².

¹ P. gr. 6, 305². — ² Apol. I, 65. 67. — ³ Apol. I, 65. — ⁴ Apol. I, 65. 67.

⁵ Apol. I, 65: *οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδάσιν ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ τοῖς οὐ παρόσιν ἀποφέρουσι.* — ⁶ Apol. I, 67.

⁷ Prim. F. Loofs, Art. Agapen. Realenzyklopädie I³, 45; A. Knöpfler, Lehrbuch der Kirchengeschichte⁴ 108. — ⁸ oc. 109.

⁹ Lehrbuch der Kirchengeschichte⁴ 123.

¹⁰ P. Drews, Art. Eucharistie RE V³, 561. — ¹¹ Apol. I, 67.

¹² Prim. A. Knöpfler, Lehrbuch der Kirchengeschichte⁴ 108.

Toliko v kratkem o evharistični daritvi, kakor se je opravljala v Justinovem času. Če pregledno povzamemo vse, vidimo, da se je sv. daritev delila v te-le dele¹: 1. branje sv. pisma in homilija; 2. molitev vernikov; 3. poljub miru; 4. darovanje (*προσφορά*, oblatio); 5. evharistična molitev (škofova) mašnikova in Amen vernikov (izpremenjenje); 6. obhajilo; 7. kolekta (ostanek agap).

II.

Brez dvoma najbolj važno v tem vprašanju je 66. poglavje prve apologije; tu govori Justin o evharistiji *κατ' ἐξοχήν*, o bistvu izpremenjenja. Podajmo najprej zvezo tega poglavja s prejšnjim.

Posvečeni kruh in vino nesejo dijakoni odsotnim na dom²; ta kruh niso evlogije, blagoslovljen kruh, ne, »ta hrana se imenuje pri nas evharistija«³. To je isti izraz, ki se rabi prvič v *Διδαχὴ τῶν ἁγίων ἀποστόλων* 9, 1 in zaznamuje tam kakor tudi tu na našem mestu sv. Rešnje Telo⁴. Sveti pisatelj pove nato, kdo sme uživati to nebeško hrano; navaja pogoje, ki smo jih že v prvem delu povedali. Takoj nato pa pove, zakaj da se stavijo na vsakega obhajanca te zahteve; zato namreč, »ker ne vživamo tega kot navaden kruh in navadno pijačo, temveč kakor se je Jezus Kristus, naš Odrešenik, s pomočjo božje Besede včlovečil in si privzel meso in kri v naše zveličanje, tako smo se tudi naučili (in verujemo, *ἐδιδάχθημεν*), da je hrana, ki je posvečena z molitvijo, katera vsebuje njegove besede in s katero (hrano) se hrani naša kri in meso po izpremenjenju (*κατὰ μεταβολήν*), istega včlovečenega Jezusa meso in kri.«⁵ Nato navaja na podlagi evangelija besede, ki izpremene kruh in vino v Gospodovo telo in kri, in govori o mašniški oblasti. Da pa spoznamo Justinov nauk v presv. evharistiji še bolj jasno, preidimo v posameznosti tega poglavja.

Materija sv. evharistije sta Justinu kruh in vino z vodo zmešano⁶. V 65. poglavju pravi, da prineso duhovniku kruha in čašo vode in vina (*ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κραμάτος*). V 67. poglavju pa pove, da se prinese mašniku kruh in vino in voda (*ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ*).

Znani protestantski učenjak A. Harnack se v svoji razpravi »Brot und Wasser, die eucharistischen Elemente bei Justin«⁷ na vso

¹ P. Drews v RE V³, 564. — ² Apol. I, 65. — ³ Apol. I, 66.

⁴ Prim. G. Rauschen, Florilegium II, 68³. — ⁵ Apol. I, 66.

⁶ Prim. J. Tixeront, Histoire des dogmes I, 245.

⁷ Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur VII,

moč trudi dokazati, da je Justinu materija sv. evharistije kruh in voda. Harnacku je odgovoril Funk z razpravo »Die Abendmahlselemente bei Justin«¹. Zanimiva je ta Funkova protirazprava; oglejmo si jo, v kolikor se ozira na naša ta tri poglavja.

Poleg teh treh poglavij navaja Harnack še devet drugih mest iz Justinovih del v prilog svoji trditvi. Funk mu navaja protidokaze in sklene tako-le: »Die neun Stellen lassen also die Frage völlig offen; keine erwähnt zwar im ursprünglichen Texte den Wein. Andererseits gibt aber auch keine einen wirklichen Grund zur Vermutung, Justin habe den Wein als Abendmahlselement nicht gekannt. Die Entscheidung liegt somit ganz auf dem Abschnitt Apol. I, 65—67, welcher die kostbare Schilderung des eucharistischen Gottesdienstes enthält.«² Prav vsled tega se hočemo ozreti le na tri poglavja.

Rešitev tega vprašanja je torej v sledečih stavkih:

Apol. I, 65: ἐπειτα προσφέρεται τῷ προεστῶτι τῶν ἀδελφῶν ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος καὶ κρᾶματος (potem se prinese predstojniku bratov kruh in kozarec vode in vina). — Apol. I, 65: οἱ καλοῦμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι διδάσκειν ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος (tisti, ki se pri nas imenujejo diakoni, dajejo vsakemu izmed navzočih zavžiti od posvečenega kruha in vina in vode). — Apol. I, 67:

ἄρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ
(kruh se prinese in vino in voda).

Harnack pravi k tem stavkom³: »An der ersten Stelle c. 65. heißt es: ποτήριον ὕδατος καὶ κρᾶματος. Das ist eine wunderliche Rede-weise. Κρᾶμα ist doch schon mit Wasser gemischter Wein! Wie widersinnig ist also der Ausdruck: ein Becher mit Wasser und mit Wein, der mit Wasser gemischt ist! Dieses καὶ κρᾶματος sieht doch ganz so aus wie eine Glosse, die an den Rand gesetzt worden ist, um das anstößige ὕδατος zu korrigieren. Wir wissen ja schon, wie man den »Wein« zweimal in die Schriften Justins eingesetzt hat (misli na ona mesta, ki smo jih mi samo omenili, ker niso važna). Nun — zum Glück — brauchen wir uns hier nicht mit einer wenn auch noch so wahrscheinlichen Vermutung zu begnügen. Für die capp. 65—67 der Apol. des Justin besitzen wir bekanntlich eine zweite Handschrift, den Ottobonianus, der vom Parisinus an ca. 20 Stellen abweicht und jedenfalls unabhängig von ihm ist. In dem Ottobonianus fehlt καὶ κρᾶματος. Es schließt einfach ἄρτος καὶ ποτήριον ὕδατος, καὶ οὕτως... An einen Zufall (Homöoteleuton) wird hier niemand denken mögen, da, wie ge-

¹ Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I, 278—292.

² oc. I, 284. — ³ Citat pri Funku, Kirchengeschichtliche Abhandlungen I, 285.

zeigt worden, die Lesart *καὶ κράματος* neben *ὕδατος* an sich fast unerträglich ist. — Ist aber Dial. c. 69 und Apol. I, 54 (to sta oni dve gori imenovani mesti) *οἶνος* eingeschmuggelt und Apol. I, 65 *καὶ κράματος*, so scheint mir das *οἶνος* in Apol. I, 65 und 67 nicht mehr gehalten werden zu können. Statt *ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ* ist an beiden Stellen einfach *ἄρτος καὶ ὕδωρ* zu lesen.«

Tem zelo drznim Harnackovim besedam odgovarja Funk sledeče¹:

1. V poglavjih 65 in 67 govori Justin prav odločno: *καὶ οἶνος*; kjer je tako jasna zveza in tako nedvomno izražanje, pač ne more biti niti najmanjšega dvoma.

2. Pri razlagi omenjenih treh poglavij Justinove apologije se nikakor in nihče ne sme sklicevati na mesto, kjer je prepisovalec izpremenil *ὄνος* v *οἶνος* (Dial. 69; Apol. I, 54), ker na onem mestu Justin ne govori o sv. evharistiji.

3. Zelo možno in verjetno je, da je v rokopisu Ottobonianus izpadla beseda *καὶ κράματος*, ker so končnice vendar popolnoma jednake: *ὑδ-ατος, κράμ-ατος*. Prav vsled tega razloga se zdi nam mnogo bolj verjetno, da je vsled hitrice prepisovalca »*καὶ κράματος*« v Ottobonianus odpadel, kakor pa, da bi jo bil v pariškem rokopisu prepisovalec popolnoma svojevoljno vstavil in pripisal.

4. Izraz *ὕδατος καὶ κράματος* ni tako nezmiseln, kakor hoče to Harnack; čemu naj bi ga pa bil rabil interpolator? Zakaj pa ni rabil mesto tega kar naravnost *οἶνος*, saj je to besedo, kakor smelo trdi Harnack, še dvakrat ustavil? Gotovo je, da izraz *κράμα* ni brez zmisla, tudi v zvezi *ποτήριον ὕδατος καὶ κράματος* ne. Tudi, če bi — kar pa nikakor ne moremo — pristali na Harnackovo mnenje o drznem interpolatorju, bi le-ta gotovo vedel, da katoliški razlagi tega mesta pomaga, ako ustavi besedo *κράμα*.

5. Kzi pred *κράμα* razlagajo nekateri, n. pr. Otto², epeksegetično; potem je zmisel: Čaša vode, in sicer z vinom zmešane vode ali — vina z vodo zmešanega. Stilistično lepo gotovo ni to izražanje, a lepota sloga ni ravno Justinova lastnost.

6. *Κράμα* pomenja res pred vsem mešano pijačo, a pomenja tudi vino, ki se primeša vodi. Pri starih pisateljih se rabi *κράμα* pogosto za vino³.

7. V grškem vulgarnem jeziku pomeni *κραδί* vino⁴.

¹ Kirchengeschichtliche Abhandlungen I, 286.

² J. C. Th. de Otto, Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi. Vol. I. Ed. 3. Jenae 1876, 179.

³ Prim. G. Rauschen, Florilegium II, 68¹.

⁴ Prim. L. Duchesne v Bulletin critique 1891, 282.

Tudi če bi se ne ozirali na vse te dokaze, moramo že z ozirom na premnoge druge priče iz prvih stoletij ta mesta razlagati tako, kakor smo ravnokar storili, da je namreč sv. Justinu materija za evharistijo kruh in z vodo zmešano vino, ne pa kruh in voda¹. Ravno zveza *πότηριον ὕδατος καὶ κρέματος* dokazuje bravcu, ki bere brez predsodkov, da pomeni *κρέμα* tu vino in sicer čisto vino, drugače bi ne rekel pisatelj preje *ὑδατος*.

Ta izraz *κρέματος* ni nerazločljiv, tako zaključuje ta odstavek Funk, in ker se je ohranil na način, katerega pametna kritika ne more zametati, ga moramo na ta ali oni način skušati razložiti. Kateri izmed od nas navedenih razlag damo prednost, je za stvar vse eno. Veliko težkoč pri razlagi tega izreza pa izgine, če se oziramo na čas in časovne razmere, v katerih je sv. Justin pisal. Justin je rabil ta izraz namenoma, da je s tem nasproti raznim sumničenjem poganov zoper sv. evharistijo dokazal in povdaryl, da je ta daritev nedolžna in ni nikomur nevarna.

Harnacku tudi podobnost med sv. evharistijo in Mitrovim kultom dokazuje, da se v Justinovem času za sv. daritev ni rabilo vino, temveč voda. Justin pripoveduje na koncu 66. poglavja, da so hudobni duhovi skušali obrede pri sv. maši posnemati v Mitrovem kultu. Pri misterijih Mitrovega kulta sta se rabila kruh in voda. Iz tega sklepa Harnack, da se je rabila tudi pri evharistični daritvi voda mesto vina. On pravi: V Mitrovem kultu se rabi kruh in voda in zbrani privrženci kulta pojo tudi pesmi; da pa je primera popolna, moramo reči, da se tudi pri evharistični daritvi rabi kruh in voda².

Funk pravi: Te tri točke pač kažejo neko podobnost med evharistično daritvijo in Mitrovimi misteriji, nikakor pa ne popolne podobnosti in enakosti; ta primera nikakor ne izključuje, da ne bi bilo v evharistični daritvi poleg treh elementov še četrtega³, t. j. poleg kruha, vode in molitve še vino.

Rauschen⁴ dobro pripominja, da so dajali novovposvečenim v Mitrov kult kruha in vode, ker so hoteli s tem naznaniti, da oni, ki temu bogu služijo, ne potrebujejo ničesar drugega kakor najpotrebnejše za življenje.

Justin tudi noče podati s tem Mitrovim kultom prave in veljavne primere, on samo pravi, da so to v prevaro posnemali hudobni duhovi.

Iz navedenih mest in iz Funkove razprave je razvidno, da govori Justin odločno o kruhu in vinu, ki mu je voda primešana, kot materiji evharistije.

¹ Prim. Cyprianus, Ep. 63, 2.

² Citat pri Funku, Kirchengeschichtliche Abhandlungen I, 291.

³ ibidem. — ⁴ Florilegium II, 70¹.

O izpremenjenju uči sv. mučenec, da se kruh in vino izpremenita po besedah, s katerimi je Gospod ta zakrament postavil. Nobene figure, nobene simbolične razlage Gospodovih besedi »*τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου*«, »*τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου*« ne pozna. Jasno in odločno se glasi njegov Credo: Verujemo in smo se naučili, da je ta hrana meso in kri včlovečenega Jezusa¹. Ta nauk je živel takrat v cerkvi.

Moderni, posebno protestantski teologi se zelo trudijo, kako bi razložili Justinove, že prej navedene besede: »Mi ne uživamo tega kot navadni kruh (*κοινὸς ἄρτος*) in navadno pijačo, temveč kakor se je Jezus Kristus naš Odrešenik s pomočjo božje Besede včlovečil in si privzel meso in kri v naše zveličanje, tako smo se naučili (*ἐδιδάχθημεν*) (in verujemo), da je hrana, ki je posvečena z molitvijo, katera vsebuje njegove besede, in s katero se hrani naša kri in meso po izpremenjenju (*κατὰ μεταβολήν*), istega včlovečenega Jezusa meso in kri.«²

Steitz³ pravi, da je izraz *κοινὸς ἄρτος* en pojmi, in na tej podlagi razlaga ta stavek. Höfling⁴ meni, da govori Justin o realnem uživanju realnega telesa Gospodovega. Kahnis⁵ uči, da se elementi povžijejo, »die Elemente werden verdaut«; Loofs dostavlja, da je to pojmovanje »recht lutherisch«. Weizsäcker in v. Engelhardt⁶ govorita o *μεταβολή... εἰς τὸ ἀφθαρτὸν εἶναι*, »izpremenjenje v nesmrtnost«.

Že sv. Ignacij⁷ govori v Eph 20, 2 o sv. evharistiji kot o *φάρμακον ἀθανασίας*, o leku, zdravilu v nesmrtnost. Tako zvene tudi te Justinove besede; kljub raznim poizkusom učenjakov, da bi jih razložili drugače, jasno pričajo vero kristjanov prvih stoletij v realno pričujočnost Gospodovo v sv. evharistiji. Protestant Loofs⁸ pravi: »Justin hat in der Eucharistie in irgend welcher Weise Leib und Blut Christi gesehen und unter völligem Schweigen von der Sündenvergebung als einem durch das Abendmahl vermittelten Heilsgeschenk nach Joh 6 in Fleisch und Blut eine Speise zur Unsterblichkeit gefunden.«

Dve resnici sta živeli v srcih kristjanov jednako močno: Beseda je meso postala in evharistija je meso in kri včlovečene Besede. Opomnimo naj tu, da je filozof Justin mnenja, da se je Gospod včlovečil virtute Logi, ne virtute Spiritus sancti⁹. S tem svojim naukom pa nikakor ne loči osebe božje (persona Verbi) od človeka iz Device rojenega, on je samo mnenja, da si je Beseda sama v telesu Device vpo-dobila telo.

¹ Apol. I, 66. — ² Apol. I, 66.

³ RE I³, 41. — ⁴ RE I³, 41. — ⁵ RE I³, 41. — ⁶ RE I³, 41.

⁷ Prim. RE I³, 41. — ⁸ RE I³, 40. — ⁹ G. Rauschen, Florilegium II, 692.

Zmisel gori navedenega stavka bi bil po Justinovem nazoru sledeči: Kakor je božja Beseda pri včlovečenju ustvarila meso in kri Kristusovo, tako ustvari logos molitve (verba consecrationis) iz te jedi meso in kri Jezusa Kristusa¹. Loofs pravi z ozirom na to naziranje Justinovo tako-le²: »Der Logos verbindet sich mit dem Brote wie er in der Menschwerdung Fleisch und Blut annahm.«

Če prečitamo gori navedeni stavek pazno, brez predsodkov, nam je eno na prvi pogled jasno: Justin uči odločno, da postane kruh in vino vsled moči posvetilnih besed meso in kri Jezusova.

V 66. poglavju pove Justin, kaj je storil Jezus pri zadnji večerji in navaja verba consecrationis; nato pravi, da je Jezus . . . καὶ μόνοις ἑαυτοῖς μεταδόναι, samo njim je dal. Zdi se nam, da se nanašajo te besede na mašniško oblast. Edino njim, apostolom, je izročil, dal oblast, storiti to, kar je ravnokar sam storil. Lahko bi se nanašal ta odstavek tudi na obhajilo zadnje večerje, a zveza in stilizacija celega poglavja pove, da je misliti tudi na mašniško oblast.

Justin je prvi, ki se ne ozira na »disciplina arcani«; o največji skrivnosti krščanske vere govori zato tako odkrito in pristočno, ker hoče in mora dokazati poganskemu cesarju, da krščanska daritev ni nič pregrešnega, da je napačno in neopravičeno očitanje poganov, da kristjani more otroke in jedo njih meso. Ravno neumevanje in nepoznanje te skrivnosti je bilo vzrok tega očitanja³. Justin je vedel, da pogani teh njegovih besedi o sv. evharistiji ne bodo razumeli, a govoril je jasno in odkrito, da bi vsaj spoznali nedolžnost kristjanov in neopravičenost svojih sumničenj in raznih predsodkov.

Iz vsega povedanega je razvidno, da je Justinov nauk o sv. evharistiji isti, kakor ga uči katoliška cerkev. Njegove besede so prejasne, da bi jih mogli drugače razlagati. Res, modrijan in mučenec Justin je ta nauk o sv. evharistiji napisal tako točno, pravilno, da je tudi v tem oziru »vir mirabilis«, kakor ga imenuje rimski martilogij.

¹ Prim. G. Rauschen, Florilegium 69⁴. — ² RE I³ 41.

³ Dictionnaire de théologie catholique VI, 1598.



4.

Starost prvoobhajancev izza IV. lateranskega zbora l. 1215.

Spisal dr. Gregorij Rožman, Celovec.

Občno je bilo mnenje, da je treba za prvo sv. obhajilo višje starosti kot pa za prvo spoved, dokler ni Pij X nasprotno odločil, da se namreč za prejem evharistije ne sme zahtevati bolj razvitega razuma kot za spoved. S tem se je sv. stolica postavila na stališče IV. lateranskega cerkvenega zbora. Ta je namreč zapovedal, da mora vsak kristjan, ko doseže leta rzsodnosti, vsaj enkrat v letu se spovedati svojih grehov in o velikonočnem času spoštljivo prejeti sv. obhajilo¹.

Od XIII. pa do XX. stoletja se je razpravljalo na razne načine o vprašanju, kdaj doseže otrok leta rzsodnosti. Po vsakokratnem odgovoru se je ravnala starost, v kateri so pripuščali otroke h Gospodovi mizi. Tekom časa se je določitev starosti prvoobhajancev zelo oddaljila od stališča očetov IV. lateranskega zbora. Prvotna razlaga lateranskega odloka se je pozabila. Naslednje vrste imajo namen, začrtati v glavnih potezah zgodovinski razvoj tega vprašanja².

I. Od IV. lateranskega do tridentskega zbora (1215—1562)³.

Lateranski zbor ni določil gotove starosti kot nepremične točke, kjer začne cerkvena zapoved velikonočnega sv. obhajila v vesti vezati, ampak je označil kot mejo čas, ko doseže otrok leta rzsodnosti. S tem pa je bil dan povod brezkončnim kontroverzam. V katerem letu nastopi rzsodnost? Kdaj začne otrok duševno razločevati, da je dolžan prejeti zakramente? Ali v sedmem, desetem ali šele v štirinajstem letu svoje starosti? Nastala so najrazličnejša mnenja, raznovrstne razlage. Odločilno pa je, kako so

¹ Conc. Lateran. IV, cap. 21: »Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti et iniunctam sibi poenitentiam pro viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae sacramentum, nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum.«

² Prim. posebno L. Andrieux, *La première Communion. Histoire et discipline, textes et documents des origines au XX^{ème} siècle.* Paris 1911.

³ Za nas prideta v poštev XIII. in XXI. seja tridentskega koncila. XIII. seja je bila 11. oktobra 1551 za papeža Julija III, XXI. seja se je pa vršila pod Pijem IV dne 16. junija 1562.

razumevali lateranski odlok sodobni kanonisti? Kakšna je bila prvotna njegova razlaga? Bistveno taka-le: ista starost se zahteva tako za prvo spoved kakor tudi za prvo sv. obhajilo. V istem času začne vezati dolžnost, prejeti oba zakramenta, ker lateranski zbor ne dela nobenega razločka v svojem predpisu. Kdaj pa da nastopijo leta rabsodnosti, se ne da absolutno določiti; tedaj pač, ko se duševne zmožnosti otrokove toliko razvijajo, da more spoznavati hudo in dobro, da more grešiti.

Prvi razlagalec lateranskega kanona je glosator dekretalijev¹, ki razlaga leta rabsodnosti kratko: »cum est doli capax, quia tunc potest peccare.« Sv. Tomaž Akvinski, ki je živel neposredno po lateranskem zboru (1225—1274), govori o otroškem obhajilu na štirih različnih mestih svojih spisov. Svoje osebno mnenje navaja v Summa Theologica. V komentarju k Libri sententiarum Petra Lombarda razlaga le misli pisatelja, ne pa svojih lastnih. Zato si Summa in razlaga Lombarda nasprotujeta v tej točki. Sv. Tomaž zahteva za prejem evharistije dejansko spoštovanje in pobožnost (actualis reverentia et devotio)². Otroci pa so zmožni potrebne pobožnosti, ko začenjajo nekoliko rabiti svoj razum (quando iam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere)³. To pa se zgodi navadno krog sedmega ali osmega leta in to starost je gotovo tudi imel Akvinčan v mislih. Ako se pa sklicujejo na Tomaža tudi oni, ki zahtevajo starost najmanj deset ali enajst let, se morejo opirati edinole na njegov komentar k sentencam Petra Lombarda.

L. 1245 je izdal Henrik, škof sistarienski (Sisteron), manuale za svoje duhovnike. V njem naroča dušnim pastirjem, naj opominjajo svoje župljane, da nauče otroke od sedmega leta naprej Oče naš in Vero, ter da jih pripeljejo na Veliki petek v cerkev, poljubovat in častit sv. križ, na Veliko noč pa, da prejmejo Kristusovo telo, ko so se preje spovedali⁴. Brez dvoma je hotel škof podati navodilo, kako izvesti novi lateranski kanon »Omnis utriusque sexus.« In pri tem predpisu se zopet lahko konstatira prvotna razlaga tega odloka. Leto rabsodnosti je približno sedmo leto, torej tedaj, ko prične otrok samo-

¹ c. 12, X (V, 38). — ² Comment. in Evang. Ioan. c. 6, lectio 7.

³ Summa theol. III, q. 80, a. 9 ad 3.

⁴ Manuale Henrici ep. sistariensis cap. XVI; citira L. Andrieux oc. 101. — Zanimivo je, kar zaukazuje ozir. priporoča sinodalni list škofa Viljema Kahorskega (Cahors) iz leta 1289: otrokom, ki imajo toliko rabsodnosti, da z nekoliko pobožnostjo morejo prejeti evharistijo, naj jo duhovniki brez skrbi dajo. Mlajšim pa ne, ampak »in mortis articulo vel alio, vinum cum aqua in calice porrigatur eisdem, non quod sit sacramentum, sed propter fidem et assuetudinem sacramenti.« Gl. L. Andrieux oc. 103.

stojno rabiti svoj razum, ko začne razločevati zlo in dobro; tedaj pa je dolžan prejeti oba zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa. To je samo ena, nedeljiva zapoved, nikakor pa ne dvojna.

Že koncem XIII. stoletja pa se je pričela razširjati popolnoma nova razlaga lateranskega dekreta. In ta nova razlaga se je utrdila tekom XIV. in XV. stoletja tako, da je kot edino veljavna ostala na površju do najnovejših časov. Nihče se ni oziral več na prvotno razlago, merodajna je bila le poznejša, podprta z avtoriteto največjih teologov. Nova razlaga je naenkrat uvedla dvojno starost, dvojna leta rabsodnosti. Prva doba rabsodnosti je tedaj, ko začne otrok spoznavati hudo in dobro, t. j. približno sedmo leto, in tedaj je dolžen kristjan vsaj enkrat v letu se spovedati; druga doba rabsodnosti pa je mnogo poznejša, ko namreč zamore otrok razločevati duhovni kruh od materielnega, in to je čas od desetega do štirinajstega leta. Dvojna razlika je v tem nasproti prvotni razlagi. Prvič razločuje nova razlaga dvojno starost za dvojno obveznost, prvotna razlaga pa pozna le eno starost za izpolnitev obojne zapovedi, spovedati se in prejeti sv. obhajilo. Drugič se zahteva za prvo sv. obhajilo mnogo višja starost nego se je zahtevala prej. Odkod ta izprememba? Lateranski zbor je vsakemu kristjanu, ki bi zanemarjal ukaz letne spovedi in velikonočnega obhajila, zažugal dvojno kazen: v življenju mu je zabranjen vhod v cerkev, po smrti pa cerkveni pogreb. To je formalna cerkvena kazen, uvrščena med določbe kanoničnega prava. Kazni pozitivnega prava pa ne zadenejo kristjana, preden ne doseže pubertete. Torej kazen, zažugana v 21. kanonu lateranskega zbora, ne zadene otrok do dvanajstega, ozir. štirinajstega leta in dosledno torej — tako se je vobče sklepalo — tudi zapoved spovedi in obhajila ne veže pred navedeno starostjo! To navidezno logično sklepanje je tekom enega stoletja popolnoma predrugačilo prakso prvega sv. obhajila.

L. 1329 so obhajali španski škofje provincialno sinodo v Tarragoni. Tam so določili kot obvezno starost za sprejem sv. zakramentov za dečke štirinajsto za deklince dvanajsto leto. Da bi zabranili nevarno nevednost v rečeh, ki so potrebne k zveličanju, ukazujejo škofje sinode svojim župnikom, da naj štirikrat na leto razlagajo vernikom dolžnost, da mora vsak, ko doseže leta rabsodnosti, in sicer moški štirinajsto in ženske dvanajsto leto, vsaj enkrat v letu se spovedati vseh svojih grehov in najmanj na velikonočni praznik prejeti sv. evharistijo, drugače naj se mu v življenju zabrani vstop v cerkev, po smrti pa naj je brez cerkvenega pogreba¹. Kaj zahtevajo španski

¹ Conc. Terracon (1329) c. 67: »Ne circa ea, quae sunt de necessitate salutis periculosa ignorantia allegatur, praecipimus Ecclesiarum rectoribus et eorum loca

škofje? V istem letu mora otrok prejeti obadva zakramenta in sicer dečki v štirinajstem in deklice v dvanajstem letu starosti. Ako v ti starosti lateranskemu kanonu ne zadoste, jih zadene cerkvena kazen, kakor jo določa dotični odlok. S tem pa škofje niso hoteli — kakor tekst določbe jasno kaže — določiti nepremakljive starosti za prvo sv. obhajilo, ampak so nastavili le leto, v katerem zadene one, ki velikonočno obhajilo zanemarjajo, cerkvena kazen. V tem pa je velika razlika. Pozitivni ukaz lateranskega zbora lahko začne vezati več let prej, nego sledi zanemarjenju zažugana kazen. Saj 21. lateranski kanon ni hotel ovreči občega pravnega mnenja, da cerkvene kazni ne zadenejo kristjana pred štirinajstim, ozir. dvanajstim letom, dokler ne doseže pubertete.

Z odlokom španske provincialne sinode pa je bila prvič določena gotova starost, izražena v številkah, za prejem zakramentov. In sicer se je fiksirala le maksimalna starost, določila se je meja edinole na zgoraj, nikakor pa ne na spodaj. Kdaj da že smejo, oziroma morajo prejeti otroci evharistijo, o tem ni bilo govora, edino o tem so se španski škofje zedinili, kdaj da je zadnji čas, poslednji termin za prvo sv. obhajilo.

Iz te določbe pa se je izcimila nesrečna navada. Bilo je ukazano gotovo leto — in kmalu se je smatralo to leto (štirinajsto, ozir. dvanajsto) za ono starost, v kateri otrok sme sprejeti sv. obhajilo. — Iz maksimalne starosti je nastala minimalna. Ako so starši, oziroma otroci zanemarili pred štirinajstim letom prejeti prvo sv. obhajilo, jih po kanoničnem pravu ni mogla zadeti nobena kazen. Zaradi tega pa je zanemarjanje staršev zelo pospeševalo novo prakso, ki se je tekom enega stoletja razširila po vsej katoliški cerkvi ter se krčevito držala do najnovejših dni. Da se je navada poznega prvega sv. obhajila hitro udomačila, nam je priča slavni pedagog Gerson (1363—1429). V svojem delu »Regulae morales de Eucharistia« piše: »Oni otroci so zmožni in dolžni vsaj enkrat v letu prejeti sv. obhajilo, ki so po postavi zmožni skleniti zakonsko zvezo.« Na drugem mestu pravi, da zadostuje za prvo sv. obhajilo starost dvanajst ali trinajst let¹.

tenentibus, ut in divinis, quater in anno, exponant parochianis suis, qualiter iuxta statutum concilii generalis quilibet, ex quo ad annos discretionis, masculus videlicet ad XIV, femina vero ad XII pervenerit, tenetur, saltem in anno omnia sua peccata fideliter confiteri et recipere ad minus in festo Paschae Eucharistiae sacramentum, nisi de licentia confessoris ad tempus duxerit abstinendum. Aliter vivens ab ingressu ecclesiae arceatur et moriens sepultura ecclesiastica careat.« Gl. L. Andrieux oc. 109.

¹ Doctrina pro pueris Ecclesiae Parisiensis.

Pa še en vzrok je, zakaj da je zgodnje obhajilo otrok na enkrat tako hitro nazadovalo, in to je prevladujoče mnenje teološke šole. Od konca XII. pa do XVI. stoletja je bila najveljavnejša učna knjiga dogmatike Petra Lombarda *Sententiarum libri IV.* Še le v XVI. stoletju jo je izpodrinila sv. Tomaža Akvinskega *Summa theologica*. Dotlej pa so na vseh vseučiliščih predavali najslavnejši sholastiki na podlagi Lombardovih sentenc. Nešteti so komentarji k ti knjigi. Peter Lombardus zahteva za prvo sv. obhajilo tako starost, v kateri znajo otroci razločevati duhovni in materialni kruh. V katerem letu da pa otrok doseže zmožnost razločevanja, so morali dognati komentatorji. Aleksander Halensis n. pr. meni, da je to v desetem ali enajstem letu¹. Sv. Tomaž Akvinski razlaga, da se sme otrokom dati sv. evharistija, ko že kažejo znamenja pobožnosti, in meni, da se to zgodi približno v starosti deset ali enajst let². Tomažev učenec Annibali degli Hannibaldi († 1272) je v svojem komentarju, ki se je dolgo časa pripisoval sv. Tomažu samemu, približno istega mnenja³.

Vse te razlage niso nič drugega nego mnenje šole. Cerkvena oblast tudi do tedaj še ni določila gotove starosti za prejem prvega sv. obhajila. Saj je to tudi nemogoče, ker razvoj razuma individualno različno napreduje. Le strokovnjaki v teoloških disciplinah so odmerili približno število let kot mejo, kdaj začne vezati cerkvena zapoved. Vpliv šole pa je bil zelo močan in skoraj edino merodajen. Vse škofjske sinode, vsi kanonisti, pridigarji in spovedniki sledečih stoletij so sledili nauku šole.

Naj omenim le še mnenje enega vplivnega učenjaka XV. stoletja, sv. Antonina, florentinskega nadškofa (1389—1459). Ohranil nam je živo sliko tedanje prakse prvega sv. obhajila. Čvetero teorij navaja⁴. Najprvo omenja najstarejšo razlago lateranskega kanona, kakor je zgoraj že navedena. Druga teorija je posneta po Petru de Ancharrano, kateri misli, da je deček »doli capax« v desetem, ozir. enajstem letu, deklica pa v devetem ali desetem. Sv. Antonin pristavlja, da

¹ *Summae Theol.* IV, q. 11, membrum 2, art. 3: *Aliquibus forte, qui sunt minoris aetatis, videlicet X vel XI annorum, qui instructi sunt in fide, maxime quantum ad articulos incarnationis, passionis et resurrectionis Christi, dummodo in eis vigeat discretio iudicii et capacitatis eius, qui datur in cibum in hoc sacramento.*

² *Comment. in lib. IV. Sent. dist. IX, q. 2, a. 6, quaestio 4, sol. 4.*

³ *IV. Sent. dist. IX, a. 4 ad 4: De infantibus dicendum, si sunt in aetate apta ad diiudicandum et reverendum corpus Domini vel prope aetatem adultam, scilicet duodecim annorum vel undecim, tunc, si apparent signa reverentiae et discretionis, possunt sumere, alias non.*

⁴ *Summa Theologiae p. II, tit. 9, c. 8, De negligentia sumptionis sacramentorum, praecipue confessionis § 2.*

se starost za prejem sv. zakramentov ne da določiti tako natanko, ampak da je treba paziti pri otroku na govorjenje in dejanja, je-li dovolj razvitega razuma ali ne. Tretje mnenje skuša predpisati za prvo sv. obhajilo gotovo in za vse enako starost. Akoravno se zahteva za sklenitev zakona in za vstop v samostan štirinajsto ozir. dvanajsto leto, kakor trdi pravo in uče teologi, vendar nastopi dolžnost, spovedati se in prejeti sv. obhajilo, takoj po dokončanem sedmem letu, t. j. v osmem letu. Sv. Antonin skuša temu mnenju oporekati, češ, da se tudi cerkvene postave ozirajo na to, kar je redno, ne pa na izjeme. Skušnja pa uči, da večina otrok v osmem letu še nima dovolj razvitega razuma (*nondum habet usum rationis*), torej tudi ne more grešiti in ni dolžna prejeti zakramente. Na četrtem mestu nasprotuje onim, ki so v napačnem razumevanju dekretalov Gregorija IX (*de delictis puerorum, de pueris grandiusculis*) trdili, da otrok pred štirinajstim letom, t. j. pred puberteto ne more grešiti. Antonin dokazuje, da dekretali govore le o grehih »mesa«, ne pa o drugih, katerih so zmožni otroci tudi že pred štirinajstim letom. »Leta razsodnosti« torej niso identična z leti pubertete. Sv. učenik sklepa končno: Neumestno je učiti in trditi, da grešijo oni otroci, ki so dopolnili sedmo leto, pa ne prejmejo zakramentov. Hvalevredno pa je, opominjati starše, naj otroke, ne samo sedemletne, ampak celo petletne vodijo k spovedi, da se navadijo krščanskega življenja, akoravno še nimajo dovolj razvite pameti¹.

Ta praksa se nam zdi nekako čudna in ta navada, ki nikakor ni bila izredna, saj jo Antonin omenja kot znano, je najbrž glavni vzrok, da se je splošno prva spoved vršila v primeroma zgodnji dobi, sv. obhajilo pa se prejemale mnogo pozneje. Ta praksa je torej vir »dvojne« starosti, katere lateranski zbor še ni poznal.

Naziranje sv. Antonina o starosti prvoobhajancev je končno to-le: Leto razsodnosti, v katerem je otrok dolžan prejeti sv. obhajilo, ni ne sedmo ne osmo leto, tudi ne štirinajsto (starost pubertete), tudi ne enajsto ali dvanajsto, kakor meni sv. Tomaž; to leto se sploh ne da natančno in splošno določiti, ampak je neka negotova, nedoločena starost, v kateri pač vsak posamezen otrok zna rabiti svoj razum. Zapoved, prvič se spovedati in prejeti sv. obhajilo, veže v istem trenutku, t. j. ko postane otrok zmožen smrtno grešiti².

Število let nima pomena, uvaževati se mora le razsodnost, duševni razvoj; zato pa grešijo starši smrtno, ako otrok ne puste k sv.

¹ Sed bene laudabile est et pium praedicare et exhortari parentes parvulos suos et septennes et quinquennes, ut faciant confiteri, ut sic assuefaciant se moribus Christianorum, etiamsi nondum habent usum rationis, quamvis non teneantur.

² Summa theologiae p. III, tit. 14, c. 12 ad 3, De frequentia Eucharistiae.

obhajilu, akoravno imajo dovolj razvito pamet, samo iz tega razloga, ker so še premladi ali ker v dotičnem kraju ni navada, da bi v teh letih prejeli evharistijo¹.

Tako se je v praksi in teoriji starost prvoohajancev vedno bolj višala; strah pred nevrednim obhajilom je že začel zapirati vrata najsvetejšega, dokler jih ni skoraj popolnoma zatvoril. Še je tridentski zbor enkrat z vso avtoriteto povdaril 21. lateranski kanon — a zaman.

II. Po tridentskem zboru.

Tridentski cerkveni zbor ni storil v vprašanju v starosti prvoohajancev bistveno drugega, ko da je ponovil lateranski odlok »*Omnis utriusque sexus*«². Le izraz »leta razsodnosti« je nadomestil z drugim, »starost razumnosti«, »leta, ko otrok že rabi svojo pamet«. Očetom zbora je bilo stavljeno vprašanje, so-li otroci, ki še niso prišli k pameti, dolžni po božjem pravu prejeti sv. evharistijo. Dne 16. junija 1562 so odgovorili, da takih otrok ne veže nobena dolžnost prejeti sv. obhajilo, kajti dokler jim manjka zadostno razvita razumnost, ne morejo izgubiti milosti otrok božjih, katero so dobili pri sv. krstu³. V odgovarjajočem kanonu pa stoji zopet stari izraz »leta razsodnosti«⁴. Jasno pa je, da meni cerkveni zbor v obeh določbah iste otroke, da sta izraza »*parvulos usu rationis carentes*« in »*parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint*« popolnoma istovetna.

To potrjuje tudi rimski katehizem, ki razlaga »leta razsodnosti« lateranskega zbora tako, da so otroci izvzeti, dokler nimajo dovolj razvitega razuma⁵.

Vkljub temu pa, da se je tridentski cerkveni zbor odločno izrekel za prvotno razlago lateranskega odloka o velikonočnem obhajilu in da je rimski katehizem, uradna knjiga za dušne pastirje in pridigarje, trdila isto, da je namreč otrok dolžan prejeti sv. obhajilo, ko ima toliko razvit razum, da more razločevati evharistijo od navadnega kruha in da ima nekaj pobožnosti do te skrivnosti — vkljub vsemu temu se

¹ *Summa theologiae* p. II, tit. 9, c. 9. De negligentia circa sacramentum Eucharistiae sumendum.

² Sess. XIII, can. 9.

³ Sess. XXI, c. 4: »Denique eadem sancta Synodus docet parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiae communionem, siquidem . . . adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa aetate amittere non possunt.«

⁴ Sess. XXI, can. 4: »Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, anathema sit.«

⁵ *Catechismus ex decreto Conc. Tridentini ad parochos*. Pars II, c. 4, n. 62: »... eos excipi, qui nondum rationis usum propter aetatis imbecillitatem habent, hi enim neque sacram Eucharistiam a profano et communi pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi et religionem afferre possunt.«

večina bogoslovcev XVI. in XVII. stoletja ni oklenila razlage tridentskega zbora, ampak je ostala pri tem, kar je bilo pred tridentskim zborom skoraj neoporekljivo mnenje teološke šole.

Le trije ali štirje bolj znani teologi so se držali prvotne razlage lateranskega odloka in so jo zastopali s svojimi dokazi. Jezuit Fernando de Castro Palao (1581—1633) je bil odločno proti »dvojni starosti«, proti navadi, da se otroci mnogo preje puste k prvi spovedi, nego smejo pristopiti k prvemu sv. obhajilu. Ne zahteva se, pravi, za sv. spoved večje razsodnosti ko za pobožen prejem sv. evharistije. Za spoved ni treba samo znati razločevati med zlim in dobrim, ampak treba je tudi znati, da se mora spovedati vseh svojih grehov z notranjo žalostjo; to pa ni manj težko, kakor vedeti, da se mora prejeti sv. obhajilo s čisto vestjo in tešč¹. Še odločneje govori Castro Palao v traktatu o evharistiji. Mnogo težja je po njegovem mnenju priprava za vreden prejem zakramenta pokore kot sv. Rešnjega Telesa, ker se za pokoro zahteva skesana spoved grehov združena s trdnim sklepom, ne več grešiti, za sv. obhajilo pa le pravi namen in stanje milosti. Kdor ima toliko razvit razum, da more obuditi nadnaraven kes, zna pač tudi razločevati nebeško hrano evharistije od navadnega kruha².

Tom. Sanchez S. J. vsaj deloma odobrava mnenje svojega redovnega sobrata Castro Palao³. Odločno za enotno starost, v kateri nastopi dolžnost, da otrok prejme oba zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa, je Filip Delacroix, ki celo trdi, da je otrok, ki je sposoben se spovedati, tembolj sposoben prejeti sv. obhajilo⁴.

¹ F. de Castro Palao, *Operis moralis de virtutibus et vitiis contrariis tract. de legibus, disp. I, punct. 24, § 2*: »Adde non minorem requiri discretionem ad recipiendam absolutionem sacramentalem quam ad recipiendam reverenter Eucharistiam. Nam ad recipiendam absolutionem sacramentalem non solum requiritur, quod scias distinguere inter bonum et malum, sed ut scias te debere omnia peccata cum intimo dolore confessario manifestare: at hoc non minus difficile est quam scire te non debere communicare nisi purgatum peccatis et ieiunium.« L. Andrieux oc. 45.

² *Ibid.*, *De Eucharistia disp. unica, punct. 10*: »At longe difficilior est dispositio ad poenitentiae fructum obtinendum quam ad fructum Eucharistiae: cum ad poenitentiam confessio peccatorum dolorosa requiratur cum proposito de cetero non peccandi; at ad Eucharistiae fructum sola voluntas suscipientis existentis in gratia sufficit. Qui usum rationis habet sufficientem ad excitandum supernaturalem dolorem de peccato et illius obligationem pro sacramento Poenitentiae suscipiendo cognoscendam, usum rationis sufficientem habebit, ut distinguere possit hunc cibum caelestem a profano et illius essentiam agnoscere.«

³ *De rebus in administratione Sacramentorum, praesertim Eucharistiae et Poenitentiae. Disp. XXVI, n. 4.*

⁴ Ph. Delacroix, *Thesauri Ecclesiae, tract. I, § 2, 3*: »Unde qui iudicatur capax absolutionis sacramentalis absolute accipiendae, potius est capax communionis, cum ad hanc minus praerequiratur.«

Navedeni trije učenjaki zastopajo uprav isto mnenje, ki postaja zdaj vsled papeževega dekreta »*Quam singulari*« zopet občno prepričanje duhovnika, ki vodi otroke že v zelo zgodnji mladosti k sv. obhajilu. Akoravno pa je njihova trditev podprta z resničnimi dejstvi, s skušnjami pravega življenja, se je vendar njihov glas zgubil v zboru številnih drugih, bolj priznanih učenjakov, ki so s svojo teorijo delali pot dušnopastirski praksi svojega časa. Vsi pa izražajo prepričanje, da je naravnost nemogoče določiti gotovo, fiksno starost, v kateri začne vezati cerkvena zapoved velikonočnega sv. obhajila, ker je duševni in telesni razvoj otroka zelo različen ter odvisen od temperamenta in načina vzgoje¹.

Večina bogoslovnih učenjakov je zastopala mnenje, da je dvojna starost razsodnosti, ena za prvo spoved, druga za prvo sv. obhajilo in da ta nastopi šele nekaj let po prvi, ker se za prejem sv. evharistije zahteva popolno razvit razum (»*omnino perfectum rationis usum*«). Za to trditev imajo dvojen argument. Prvi se da približno tako-le izraziti:

Velik razloček je nad obema zakramentoma. Zakrament sv. pokore je človeku bolj nujno potreben, zato se mora prejeti prej in večkrat. Zakrament sv. Rešnjega Telesa pa je tembolj častitljiv. Zato treba za prejem višje starosti, da more obhajanec pristopiti z večjo spoštljivostjo, da more zadostno razločevati evharistično hrano od navadne².

Drugi razlog so iskali v besedah lateranskega kanona samega. Dočim namreč odlok »*Omnis utriusque sexus*« zapoveduje absolutno brez pridržka letno spoved vsem, ki so dosegli leta razsodnosti, kar se zgodi navadno med sedmim in osmim letom, je zapovedano velikonočno sv. obhajilo s pridržkom spoštljivosti, »*suscipiens reverenter Eucharistiae sacramentum*«. Torej dolžnost, prejeti evharistijo, imajo le tisti, ki jo morejo spoštljivo prejeti, ki so zmožni jo tako častiti, kakor jo časti veren in razumen kristjan. Pa še drug pridržek so dodjali očetje lateranskega zbora. Dali so namreč spovedniku pravico presojudati, je-li kdo sposoben, vredno prejeti sv. obhajilo ali ne (»*nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum*«)³. Ta dvojni pridržek, pristavljen od lateranskega zbora samega, je vzbudil v merodajnih bogoslovcih misel, da je v duhu Cerkev, ako otrokom dalje

¹ De Lugo navaja občno sodobno mnenje: »*Alii denique communiter dicunt non posse regulam certam describi.*« (De sacramentis in genere, Eucharistiae sacramento et ss. Missae sacrificio, disp. XIII, sect. 4, n. 33).

² F. Suarez, De Eucharistia quaest. LXXX, art. II, disp. 70, sect. I.

³ F. Suarez ibid.; primerjaj De Lugo oc. disp. XIII.

časa branijo pristopiti prvič k mizi Gospodovi; ako jih prej večkrat pustijo samo k spovedi, da se bolj napolnijo s svetim strahom pred Najsvetejšim. Namen je bil pač hvalevreden, a teorija teološke šole se je — žal — le prehitro in pregloboko vjedla v mišljenje duhovnikov in ljudstva ter vodila prakso še celo v XVIII. in XIX. stoletju. Tako so se pripravljala tla mrzlemu janzenizmu, ki pa vsaj pri nas ni zapustil tako globokih sledov ko na Francoskem.

Tridentski zbor je torej zavzel isto stališče ko IV. lateranski, kar se tiče prvega sv. obhajila. Šola je šla vkljub temu svojo staro, že prej začrtano pot. Naloga, izvesti reformatorične dekrete tridentske, je bila poverjena provincialnim in škofijskim sinodam. Zaraditega je tridentski zbor ukazal, da se morajo vsako tretje leto vršiti provincialne sinode¹. Toda čas protireformacije in splošnih verskih bojev ni bil ugoden sinodam in zato se niso vršile tolikokrat, kakor je želel cerkveni zbor. Šele neumornemu delovanju kanonista P. F. Orsini, poznejšega papeža Benedikta XIII (1724—1730), se je posrečilo vzbuditi sinodalna zborovanja v Italiji in Franciji. On sam je kot metropolit v Beneventu (od l. 1685) obhajal dve sinodi svoje provincije v letih 1693 in 1698. Ko pa je zasedel apostolsko stolico, je vplival tudi na druge nadškofe, da so sklicali sinode, tako da se je vršilo do konca XVIII. stoletja šestindvajset latinskih provincialnih sinod. Pa šele potem, ko se je polegel vihar revolucije in ko je bila premagana nevarna ideja »državne cerkve«, se je začelo sijajno sinodalno delovanje. V teku tridesetih let (1840—1869) se je obhajalo nič manj kot sto provincialnih in nešteto škofijskih sinod. Od teh je bilo sedemindvajset sinod v združenih ameriških državah; samo v provinciji Baltimore jih je bilo petnajst. V Avstro-Ogrski se je vršilo enaindvajset provincialnih koncilijev, med temi trije grškega obreda².

Kaj so vse te sinode določile glede starosti prvoobhajancev?

Ločimo sinode v dva dela — v one južnih dežel in v tiste, ki so se vršile na severu. Splošno namreč trdijo avtorji naših bogoslovnih knjig, da nastopi zrelost uma v vročih južnih krajih prej kakor pa v mrzlejših severnih³. Ako so se določbe sinod ozirale na to dejstvo

¹ Sess. XXIV, c. 2, de ref.

² Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum. Collectio Lacensis. Tom. I—VII. Friburgi Brisg. 1870—1890

³ Da se je kot leto razsodnosti določilo »vobče sedmo leto«, temu ni razlog psihologično opazovanje, ker vsi avtorji iz južnih in severnih dežel navajajo isto leto, ampak ima podlago v starem rimskem pravu, kjer je človeškega življenja doba razdeljena tako-le: »infantia« do spolnjenega sedmega sedmega leta; »pueritia« do dvanajstega pri dekletih, štirinajstega pri dečkih; »adolescencia« do petindvajsetega in »iuventus« do štiridesetega leta. Po psihologičnem razvoju bi bilo leto razsodnosti na jugu sedmo leto, na severu deveto ali deseto leto. Prim. Jak. Linden

razvoja otrok, kakor se vobče meni, potem je morala biti starost prvoobhajancev na jugu druga, ko v severnih krajih.

Za Italijo je bila merodajna rimska provincialna sinoda, katero je sklical papež Benedikt XIII v Lateran leta 1725. Dekretom je papež pridjal dve prilogi v obliki katehizma, ki naj bi služili dušnim pastirjem kot navodilo, kako pripravljati otroke za prvi prejem zakramentov. V uvodu so navedene in odobrene besede sv. Karola Boro-mejskega, da je sveta navada, otroke s petimi ali šestimi leti peljati k spovedi¹. Ali pa starost sedem let zadostuje tudi za prvo sv. obhajilo, se ne da gotovo določiti, ampak v poštev pride le bolj duševna razvitost otrokova in razumna sodba spovednikova². Jako značilno se vidi v tem navodilu strogo ločenje dvojne starosti, ravno v nasprotju k prvotni razlagi lateranske odredbe.

V XIX. stoletju je natančnejše določbe za prvo sv. obhajilo izdala sinoda cerkvene provincije Urbino l. 1850. Ta ukazuje, da se morajo otroci prvič peljati k sv. obhajilu med desetim in štirinajstim letom. Tako pozna starost se je določila zato, ker otroci šele v tej starosti morejo popolnoma rabiti razum in vsebino duhovnih reči zapopasti³. Na sinodi zbrani škofje so bili torej mnenja, da je za prejem sv. evharistije potreben popolnoma razvit razum, da ne zadostuje, ako otroci le »nekoliko, primerno svoji starosti« poznajo verske resnice. Glede otrok, ki so v smrtni nevarnosti, je bila sinoda manj ozkosrčna, ker je predpisala, da se mora otrokom dati sv. popotnica, ako verujejo v Kristusa pod podobo kruha in ga častijo; to pa že morejo otroci med sedmim in osmim letom. Očetje sinode so imeli prepričanje, da veže zapoved, prejeti sv. popotnico, strožje nego cerkvena zapoved velikonočnega sv. obhajila.

L. 1892 se je vršila sinoda v Pistoji. To ime v cerkveni zgodovini nima dobrega glasu. Da bi opral stari zgodovinski madež, sklical je 12. oktobra 1892 škof Mazzanti sinodo. O prvem sv. obhajilu se je določilo, da župniki ne smejo nikogar pripustiti k mizi Gospodovi, kdor še ni dosegel razsodnosti, a njihovi goreči skrbi se priporoča, naj nobenega otroka ne zadržujejo dalje kot do dvanajstega leta⁴.

V Španiji so bili že v XVII. stoletju precej strogi v razlagi let rzsodnosti. Otroci, stari že štirinajst let, so bili še brez sv. obhajila.

S. J., Die neuen Bestimmungen über die Erstkommunion und ihre praktische Durchführung. (Theologie und Glaube III [1911] 741—746).

¹ Instructio pro parvulis prima vice ad Sacramentalem Confessionem admitendis . . . Introductio.

² Instructio pro illis, qui prima vice accedunt ad Sacramentum Mensam. Pars IV.

³ Pars I, tit. VI, n. 28.

⁴ Pars II, c. 4, n. 14. Archiv f. kath. Kirchenrecht 1894, 239 nsl; 1896, 228 nsl.

To malomarnost je hotela popraviti sinoda v Tarragoni l. 1685, ki z vso resnostjo in s posebnim povdarkom zaukazuje, da so vsi otroci, ki so dosegli dvanajsto leto starosti, dolžni o velikonočnem času prejeti sv. Rešnje Telo¹.

V južni Ameriki se je v XVIII. stoletju vršila le škofijska sinoda v Bahiji (Brazilija). Metropolit Sebastian Monteiro da Vide (od l. 1702), več kanonist, je razpisal provincialno sinodo za binkošti leta 1707. Ker dva izmed štirih podložnih škofijskih sedežev nista bila zasedena in je od drugih dveh sufraginov tudi le eden mogel priti, se je mogla vršiti samo škofijska sinoda, ki pa je imela močan vpliv na celo provincijo. Starost prvoobhajancev se je določila na štirinajsto leto; le otrokom, ki kažejo že prej duševno zrelost, se naj preje dovoli prejem evharistije.

Manj strogo so sodili v južni Ameriki v XIX. stoletju. Prva provincialna sinoda v Quito (Ecuador) l. 1863 pravi: »Otroci in Indijanci se morajo čim preje pripustiti k sv. obhajilu.«² Sinoda za republiko Columbia, ki se je vršila l. 1868 v mestu Bogotá, pa določuje, da se otrokom pred devetim letom ne sme dati kruh Gospodov, razun v smrtnonevarni bolezni³. Približno isto zahteva tudi sinoda, ki so jo sklicali škofje angleških, nizozemskih in danskih ameriških kolonij v Spanish Toron (otok Trinidad) leta 1854.

Zanimanja vredna je kitajska sinoda, ki se je vršila l. 1803 v Ton-King-Čeon za tedanji apostolski vikarijat Sučuen. Za prejem prvega sv. obhajila se je določila starost med desetim in štirinajstim letom in sicer zaraditega, ker šele v teh letih nastopi ona duševna zrelost, ki je potrebna, da se more otrok s primerno pobožnostjo približati Najsvetejšemu. Le pri bolnih otrocih se dovoljuje izjema; za te se zahteva le toliko razsodnosti, da morejo grešiti, t. j. ako se bolan otrok že more spovedati, mu mora duhovnik dati tudi sveto popotnico; spovedati pa se more otrok že s sedmim ali osmim letom⁴. Zato zavrača sinoda prakso nekaterih misijonarjev, ki še devet- ali desetletnih otrok nočejo spovedati⁵.

Omenim naj še albanski narodni koncil v Baru l. 1703. Nadškof Vincencij Zmajević toži bridko nad žalostnim stanjem verskega in cerkvenega življenja v pismu, ki ga je pisal papežu Klemenmu XI 10. julija 1703. Sinoda je morala konstatirati slabo razvado, da še šestnajst- osemnajst-, da celo dvajsetletni ljudje niso bili pri prvem sv. obhajilu, ter ukazuje, da se morajo zanaprej k mizi Gospodovi peljati otroki, kakor hitro le nekoliko morejo razumeti presv. zakrament⁶.

¹ Constitutiones num. 6. — ² Decr. III, § 11. — ³ Tit. IV, c. 4.

⁴ Sess. I, c. 4. — ⁵ Sess. II, c. 6. — ⁶ Pars II, c. 5.

Ozrimo se še na nekatere sinodalne določbe severnih dežel, kjer je telesni in duševni razvoj otrok baje počasnejši. Vpoštevanja vredne so sinode baltimorske. Trikrat, l. 1852, 1866 in 1884 so se zbrali vsi cerkveni knezi združenih ameriških držav k plenarnim zborom; izmed teh je drugi, kateremu je predsedoval nadškof Martin John Spalding, največjega pomena za cerkveno življenje severne Amerike. Obširne odloke je podpisalo sedem nadškofov in 37 škofov. O starosti otrok za prejem zakramentov se je konstatiralo, da ima že sedemleten otrok toliko razvit um, da more grešiti, in se mora tedaj v teh letih pripravljati za sv. spoved¹. Za prvo sv. obhajilo škofje ne zahtevajo več kot sv. Tomaž Akvinski, na katerega se odlok sklicuje. Kadar začne otrok nekoliko rabiti razum (*aliqualem usum rationis*), da more pobožno častiti presv. evharistijo, pa jo naj tudi prejme. V katerem letu se to zgodi, se sicer ne da nezmotljivo določiti, ampak dolžnost dušnih pastirjev je, otroke v tem oziru vestno opazovati. Vkljub temu pa je sinoda sklenila, da naj se pred desetim letom nobenemu otroku ne podeli sv. obhajilo, a tudi ne odlašaja čez štirinajsto leto. Ta določba pa je deloma dobesedno citirana iz škofijske sinode v Sabini (1844). Potemtakem velja glede starosti prvoobhajancev za severno Ameriko isto kot za srednjo Italijo.

Strožji je bil III. provincialni koncil v Cincinnati l. 1861. Starost prvoobhajancev je nastavljena na dvanajsto leto, pa s pripombo, da se ne smejo vsi dvanajstletni pripustiti k sv. obhajilu, ampak le tisti, ki se s pobožnostjo in dobrim zadržanjem pokažejo vredne². V Rimu te strogosti niso potrdili. Dekret kongregacije de propaganda fide z dne 21. januarja 1862 (podpisan je prefekt kardinal Barnabo) odločuje, da je skrb župnikova, kdaj so otroci zmožni s pridom prejeti evharistijo; predpis sinode pa se mora tako razlagati, da se pri nobenem otroku s pripravo na prvo sv. obhajilo ne sme odlašati čez dvanajsto leto, to tembolj, ker ravno ista sinoda zahteva, da morajo otroci s sedmim letom že iti k sv. spovedi.

Provincialne sinode Avstrije in Nemčije niso sklenile nobenih določb o starosti prvoobhajancev; opozarjajo pa na to, da je dolžnost posameznih škofov, za svoje škofije dajati tozadevna navodila. Kolinski koncil (l. 1860) spominja na usodepolno napako, če se starost za prvo sv. obhajilo zamenjava s starostjo izstopa iz šole. Strogo zaukazuje, da ne sme biti noben otrok nad deveto leto brez spovedi³.

Za Nizozemsko je sklenila sinoda v Utrechtu (l. 1865), da se otrokom pred začetim dvanajstim letom, razun v slučaju bolezni, ne sme dajati sv. obhajilo, pa tudi ne odlašati čez dopolnjeno trinajsto

¹ Tit. IX, c. 1, n. 442. — ² Decr. II. — ³ Tit. II, c. 13.

leto. Župnik sam ima dolžnost, prepričati se o zadostni pripravi otrok in brez pravičnega vzroka ne sme dovoliti, da bi kateri otrok iz roke drugega duhovnika prejel prvo sv. obhajilo¹.

Francoska sinoda v Albi (l. 1850) hvali navado, da se otroci s pet ali šest leti že vodijo k spovedi, češ, ako jim tudi nedostaja še spoznanje in ako zaradi pomanjkljivosti materije ne morejo biti absolvirani, se vendarle navadijo večkrat prejemati zakrament sv. pokore². Vkljub tej navadi zgodnje, da prezgodnje spovedi, pa toži sinoda nad brezbriznostjo dušnih pastirjev, ki puste mladino v najnevarnejših letih brez pripomočka sv. evharistije. Zato pa kar najstrožje ukazuje župnikom, skrbeti za reden pouk prvoobhajancev ter jih peljati k sv. obhajilo, kadar začno razločevati telo Gospodovo, kar se v obče dogaja med desetim in dvanajstim letom³. Sinoda v Rouenu (l. 1850) je prvotno prepovedala, otrokom pred dvanajstim letom deliti sv. obhajilo. Kongregacija koncilija v Rimu pa je to določbo zavrgla s pismom dne 15. sušca 1851. Oficijelna izdaja sinodalnih dekretov pravi samo obče, da se primerno pripravljenim otrokom sv. obhajilo ne sme zadrževati⁴.

Iz navedenih sinodalnih določb, ki so imele veljavo v južnih in severnih deželah, sledi, da se v praktičnem pastirstvu nikjer niso oziralo na razliko, ki obstoja v otroškem razvoju med toplim jugom in hladnejšim severom. Povsod se lahko označi približno dvanajsto leto starosti kot najprimernejši čas za prvo sv. obhajilo.

Naravnost klasično pa se kaže delitev v dvojno starost razsodnosti. Prvi čas rozsodnosti, ki zadostuje za prvo sv. spoved teče med petim in devetim letom; drugi mnogo višji za prvo sv. obhajilo pa med desetim in štirinajstim letom. To je bilo gotovo prestrogo! Še bolj se vidi pretirana strogost nekaterih sinod, ako bi se ozirali na predpisano pripravo. Da se zahteva dober in temeljit katehetski pouk, je jasno. Često pa se zahteva, da morajo otroci pred prvim sv. obhajilom iti prav pogosto k sv. spovedi, da se utrdijo v čednostnem življenju⁵, nazadnje naj opravijo generalno spoved⁶. Najstrožja o tem oziru je francoska sinoda v Bordeauxu leta 1850. Ukazuje namreč, da se morajo otroci med prvo spovedjo in prvim sv. obhajilom vsaj mesečno enkrat spovedati, in čim bližje je dan obhajila, tem česče; nazadnje pa so še predpisane tridnevne duhovne vaje. Ako se še pomisli, da je ukazanih prej dveleten pouk in da mora otroke o razumevanju verskih resnic preje še izprašati tuj (torej objektivno sodeč)

¹ Tit. IV, c. 5. — ² Tit. V, decr. 4. — ³ Tit. V, decr. 5.

⁴ Decr. XV, § 2.

⁵ Sinode v Utrechtu (l. 1865), v Halifaxu (l. 1857, Decr. XIII 4), v Bogoti (l. 1868, Tit. IV, c. 5). — ⁶ Gran 1858 (Tit. III, 3).

duhovnik, pač spoznamo, da je vsa ta priprava bila najprimernejša, otroke odvrčati od pogostega sv. obhajila, ne pa k temu jih navajati¹.

Ako s tem, v prejšnjih vrsticah začrtanim zgodovinskim razvojem starosti prvoobhajancev primerjamo odlok Pija X, vidimo dvojno: 1. Ni res, kar so skušali nekateri trditi, da ima odlok pomen le za laške kraje, kjer se otroci hitreje razvijajo. Stoletja prej se pri določevanju starosti prvoobhajancev na dozdevno razliko v razvoju ni niti najmanje oziralo, se tudi sedaj ni treba na to izgovarjati in iskati izhoda, kako se izogniti določbam providencijelnega dekreta. 2. Po skoraj šestih stoletjih je Pij X napravil konec nesrečni delitvi starosti razsodnosti. Isti čas je, v katerem je otrok dolžan prejeti oba zakramenta. Ako ima dovolj razuma, da spoznava dobro in zlo, da more že smrtno grešiti, ima samo ob sebi dovolj razvit razum, da more s pridom iti k sv. obhajilu. In ta papeževa določba velja »non obstantibus contrariis quibuslibet«. Zato bo zgodovina Piju X dajala zasluženo hvalo!

5.

Simbolika v novem zakonu.

Spisal Jakob Kavčič, Maribor.

§ 10. O liturgičnih oblačilih posebej.

11. Sandalia et caligae.

Med liturgičnimi oblačili se nadalje naštevajo liturgični čevlji ali sandale in liturgične nogavice. Nogavice so napravljene iz bele svile in segajo do kolen ter so brez vsake olupšave; za sandale ni glede oblike in blaga nobenih predpisov; navadno pa se napravljajo iz svilnatega blaga v vseh liturgičnih barvah, izvzemši črno, in so okrašene posebno na oglavju z vezenino. Na nogo se pritrldijo s tem, da se s trakom, ki je napeljan v robu odprtine, skozi katero se vtakne noga, zvežejo.

Nogavice in sandale imajo pravico nositi le škofje, po privilegiju tudi opati, prelati in dignitarji ter tisti, ki smejo rabiti pontifikalije².

Sandale in nogavice rabi škof samo pri slovesnem opravilu. Ko začne moliti pripravljalne molitve za sv. mašo, prinese subdijakon oboje oblačilo s kredenčne mize na krožniku, pokrito s svilnatim za-

¹ Tit. IV, c. 4, § 2. — ² S. R. C. 27. Avgusti 1322 (n. 2624 ad 8).

grinjalom (velum sericum) in jih obleče škofu s pomočjo škofovih strežnikov najprej na desno nogo, potem pa na levo¹; ob koncu sv. maše jih zopet izuje². Na Veliki petek in pri črnih sv. mašah izostanejo nogavice in sandale³.

Pri škofovi konsekraciji obujejo posvečencu sandale, ko moli pripravljalne molitve za sv. mašo, kar se zgodi ali pred prisego ali neposredno pred sv. mašo⁴, ne da bi za ta čin bila v konsekraciji določena posebna molitev. Pač pa ima misale molitev, katero mora škof moliti, ko mu oblačijo nogavice in sandale, ki se tako glasi: »Obuj, Gospod, moje noge za oznanjenje evangelija miru in varuj me pod varstvom Svojih perut.«⁵

Simboliko tega dvojnega oblačila nam izraža navedena molitev. Prvi del molitve se ozira na sandale, ki pomenijo, da mora škof predvsem pripravljen biti, da oznanjuje sveti evangelij: »Kako lepe so noge teh, kateri oznanjujejo mir, kateri oznanjujejo dobro« (Rim 10, 15). Drugi del molitve se nanaša na nogavice, ki so simbol božjega varstva, ki spremlja oznanjevanje božje besede.

Sandale so prišle že zgodaj v liturgično rabo in sicer pri papežih ter so veljale za znamenje njihove časti; le kleriki rimske cerkve so smeli vsled dovoljenja cesarja Konstantina nositi čevlje podložene z belim platnom⁶, drugod pa je bilo strogo prepovedano, brez dovoljenja nositi liturgično obuvalo. To nam dokazuje na primer pismo Gregorija Velikega škofu Janezu Sirakuškemu, v katerem mu naroči, naj pozve, odkod so si vzeli dijakoni katanske cerkve pravico, nositi liturgično obutel, kar v celi Sicilji nikomur ni bilo dovoljeno, razun dijakonom mesinske cerkve⁷.

¹ Caeremoniale Episcoporum I, 2. — ² S. R. C. 27. Martii 1824 (n. 2634).

³ Caeremoniale Episcoporum II, 25, 6; II, 11, 2.

⁴ Pontificale Romanum, De consecratione electi in Episcopum: Rubricae.

⁵ Calcea, Domine, pedes meos in praeparationem evangelii pacis et protege me in velamento alarum tuarum. Missale Romanum, Praeparatio ad Missam.

⁶ Clerici autem Romanae Ecclesiae ex concessione Constantini imperatoris uti possent calceamentis cum udonibus, id est, candido linteamine. Durandus, Rationale III, 8, 11. Decernimus, ut sicut noster Senatus calceamentis utitur cum udonibus, id est, candido linteamine illustratis, sic utantur et Clerici ut sicut coelestia ita et terrena ad laudem Dei decorentur. Dist. XCVI. Constantinus c. XIV.

⁷ Pervenit itaque ad nos diaconos Ecclesiae Catanensis calceatos compagis procedere praesumpsisse; quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo diaconis Ecclesiae Messanensis, quibus olim a praecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantae temeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat. . . . Epistola XXVII ad Ioannem, Episcopum Siracusanum. P. lat. 77, 928—929.

V tem pismu se imenujejo liturgični čevlji *compagus*¹. Ta noša je prišla v cerkveno rabo z belim obuvalom (*περισκελίδες*) laikov v pokonštantinski dobi, ki je pokrivalo nogo in polovico litkov².

Amalarius, ki rabi za liturgično obuvalo dvojno ime, »sandalia« in »campagi« (campobi), nam poda o njih le kratek opis: Sandale pokrivajo spodaj nogo, zgoraj pa jo pustijo golo.³

Alkuin rabi že samo besedo »sandaliae« ali »soleae«⁴, ravno tako tudi Hrabanus Maurus⁵. Papež Inocencij III in Durandus govorita o nogavicah in sandalah⁶.

Nogavice so segale do kolen, kjer so jih zadržnili, ker mora oznanjevalec božje besede hoditi pot pravičnih in mora krepiti slabotna kolena, kajti le »kdor stori in uči, bo imenovan velik v nebeškem kraljestvu« (Mt 5)⁷.

Glede nogavične barve omeni Durandus višnjevo, ki pomeni navdušenost za sveto stvar⁸. Besedo »sandalia« izvaja od neke rastline ali barve istega imena, s katero so barvali sandale⁹.

¹ *Compagus est calceamentum, quo praelati in missa utuntur, a graeca voce ζαμπτή, flexura. Gregorius Magnus, Epistola XXVII, nota a). P. lat. 77, 928–929.*

² *Campagus eosdem fuisse cum calceis antiquis patriciis contendit Salmasius in Trebellium. Patricios hos calceos decussatim adnecti consuevisse ait Isidorus, illos Hesychius »cavum et profundum calceamentum« appellat, quod usque ad medias tibias ascenderent. Gregorius Magnus, Epistola XXVII, nota a). P. lat. 77, 929.*

³ *Quia usque ad pedes Beda pervenit disserendo de lineis vestibus, congruum est, ut nosmetipsos absolvamus de sandaliis, sive, ut alio nomine, campobis (pravilno campagis) qui supersunt in pedibus. Sandalia subtus cooperiunt pedem, desuper nudum relinquunt. Amalarius Metensis, De ecclesiasticis officiis II, 18. P. lat. 105, 1095.*

⁴ *Sandaliae dicuntur soleae. Est autem genus calceamenti, quo induuntur ministri Ecclesiae, subterius quidem solea muniens pedes a terra, superius vero nil operimenti habens. Alcuinus, De divinis officiis. P. lat. 101, 1242.*

⁵ *Induunt quoque sacerdotes pedes sandaliis sive soleis, quod genus calceamenti evangelica auctoritate eis est concessum, quia hoc calceamentum mysticam significationem habet, ut pes neque tectus sit, neque nudus ad terram, id est, ut nec occultetur evangelium nec terrenis commodis innitatur. Hrabanus Maurus, De clericorum institutione I, 22. P. lat. 107, 308.*

⁶ *Pedes pontificis, in praeparationem Evangelii pacis, caligis et sandaliis calceantur. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 48. P. lat. 217, 792. Durandus, Rationale III, 8.*

⁷ *Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 48. P. lat. 217, 792; Durandus, Rationale III, 8, 4: Prius tamen, quam sandalia pedibus imponantur, caligis induuntur, usque ad genua protensis, ibique constrictis, quia praedicator pedibus suis rectos facere gressus et genua debilia roborare debet.*

⁸ *Caligae quoque iacinthini, id est, aerei seu coelestis coloris denotant, quod caelestes debet habere pedes, id est, affectus et firmos, ne claudicet. Durandus, Rationale III, 8, 4.*

⁹ *Sandalia pedibus imponuntur, quae sic vocantur ab herba vel sandalico colore, quo depinguntur. Durandus, Rationale III, 8, 5.*

Amalarius omeni več vrst sandal, in sicer take, ki so jih z vezmi na nogo privezali; te so nosili škofje in dijakoni, ker so morali veliko potovati po škofiji; dalje takšne, ki so bile brez vezi; te so rabili duhovniki, ki so doma opravljali daritev; tudi subdijakoni so imeli posebne sandale. Sestavljene so bile sandale tistega časa iz podplata in iz več usnatih krp, ki so bile zunaj črne, znotraj pa bele, pritrjene na podplat in zgoraj ob odprtini ali motvozi ali z nitmi zvezane¹. Enako Amalariju opisuje tudi Honorius sandale², medtem, ko Hrabanus samo omeni, da sandale deloma nogo pokrivajo, deloma puste nepokrito³. Inocencij III in Durandus pa nam poročata o sandalih, ki so bili zgoraj okenčasti⁴. Durandus še omeni nadalje, da so nosili navadno sandale črne barve in znotraj belo podložene, tupatam rdeče ali tudi v drugih barvah.

Ta dva liturgika naštevata sandale med pontifikalnimi oblačili, iz česar je razvidno, da so bile sandale kot liturgično oblačilo le odmenjene škofom.

12. Mitra (Infula).

Mitra ali infula je liturgično pokrivalo, katero rabijo papež, kardinali, škofje, opati, protonotarji in ponekod dignitarji in kanoniki imenitnejših kapitljev.

Beseda mitra je grška (*μίτρα, μίτρη*) in pomeni pri grških pisateljih glavno vez. V krščanski dobi se rabi beseda mitra ali mitrella za posebni glavni nakit, ki so ga poleg pajčolana nosile Bogu posvečene device; bil je tkan iz volne, zlata in škrlata⁵. Tudi sv. Izidor Sevilski omeni, da je mitra frigijsko pokrivalo, katero so v krščanski dobi nosile Bogu posvečene device kot glavni okrask⁶.

¹ Amalarius, *De ecclesiasticis officiis* III, 25. P. lat. 105, 1100. 1101.

² Honorius Augustodunensis, *Gemma animae* I, 110. P. lat. 172, 607.

³ Hrabanus Maurus, *De clericorum institutione* I, 22. P. lat. 107, 308.

⁴ *Sandalia vero de subtu integram habent soleam, desuper autem corium fenestratum.* Innocentius III, *De altaris mysterio* I, 48. P. lat. 217, 792. Durandus, *Rationale* III, 8, 5.

⁵ Optatus Milevitanus l. II adv. *Parmenianum*: »Interea supra memoratus Felix inter crimina sua et facinora nefanda, ab eo comprehensam puellam, cui mitram ipse imposuerat« . . . l. VI: »Nec ulla sunt praecepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret, aut de qua purpura pingeretur; non enim in panno hoc potest virginitas adiuvari. In s. Gregorii librum sacramentorum notae. P. lat. 78, 430.

⁶ Mitra est pileum phrigium caput protegens, quale est ornamentum capitis devotarum. Sed pileum virorum est, mitrae feminarum. Redimicula autem sunt, quibus mitra alligatur. Pileum autem a pelle erat. Nam mitra ex lana est. Isidorus Hispalensis, *Etymologiarum* XIX, 31. P. lat. 82, 699.

Besedo »mitra« so rabili v starem zakonu za pokrivalo duhovnikov (Eks 39, 26. 30; Lv 8, 13; Sir 45, 14) in žen (Idt 10, 3; Iz 3, 19; Bar 5, 2).

Grški in rimski pisatelji imenujejo z besedo »mitra« glavno pokrivalo, ki so ga nosili jutrovcji in je prišlo pozneje v rabo pri Rimljanih; bilo je nekako znamenje mehkužnežev in zloglasnih žensk, pa tudi noša starih ženic.

Drugo ime, ki se rabi za pontifikalno pokrivalo, je »infula«. Infula je bila ovijača, kakršno so nosili paganski svečeniki okoli glave kakor jutrovcji dandanes turban¹. Sv. Izidor Sevilski pravi o njej, da je bila podobna šaplju, zvezana zadaj s trakoma, katerih konca sta se vila po zatilniku²; tudi daritvene živali so pogani okrasili z belo vezjo, katero so imenovali infula³.

Besedi mitra in infula so rabili pozneje za glavno pokrivalo, ki so ga nosili na potovanju ali tudi ponoči v pomenu naše kapice. Ali je v katoliški cerkvi že v prvih stoletjih bilo v navadi pri duhovnikih, nositi mitro (mitra, corona, cidaris), se ne da določiti; podobne vsaj, kolikor so se ohranile, o tem ne svedočijo, vendar nekateri pisatelji, kakor Hefelee, to trdijo⁴ in navajajo zato mesta iz Evzebija, Gregorija Nacijanskega in Ammiana Marcellina; drugi pa to mnenje zametujejo kakor na primer razlagavec Gregorija Velikega, ki ista mesta za svojo trditev razlaga⁵. Da je mitra prišla šele okoli l. 1000 v rabo, se da sklepati iz tega, ker je stari liturgiki, kakor Alcuinus, Amalarius in Hrabanus, ne naštevajo med liturgičnimi oblačili, medtem ko jo že omeni Petrus Damiani († 1072), sv. Bernard († 1153) in Hugo a s. Victore († 1141)⁶; Honorius, Innocentius III in Durandus pa jo že tudi opišejo in razlagajo njen pomen⁷.

¹ Infula cui sacra redimibat tempora vitta. Virgilius, Aeneis X, 537.

² Infula est fasciola sacerdotialis capitis, alba, in modo diadematis, a qua vittae ab utraque parte dependant, quae infulam vincunt. Unde et vittae sunt, quod vinciant, infula autem plerumque tortilis de albo et cocco. Isidorus Hispaniensis, Etymologiarum XIX, 30. P. lat. 82, 698.

³ Saepe in honore deum medio stans hostia ad aram Laneadum nivea circumdatur infula vitta. Virgilius, Georgica III, 487.

⁴ Dr. Karl Josef Hefelee, Beiträge zur Kirchengeschichte, Archäologie und Liturgik. Tübingen 1864, 223—239.

⁵ In s. Gregorii librum sacramentorum notae. P. lat. 78, 541.

⁶ Petrus Damiani, Sermo I, de dedicatione. S. Bernardus, Epistola 40. Hugo a sancto Victore, De sacramentis I, 55.

⁷ Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 214. P. lat. 172, 609. Innocentius III, De sacro altaris mysterio I, 60. P. lat. 217, 796. Durandus, Rationale III, 13.

V začetku je imela liturgična mitra koničasto podobo, pozneje je dobila na vrhu globel, vsled katere sta nastala dva vrha in ob spodnjem robu je bil obroč (*circulus*). Ob straneh ali na zatilniku sta od obroča visela dva traka (*fasciae, ligulae, linguae, fimbriae, vittae, penduli, fanones, fulae*). Vrha, ki sta nastala vsled globeli, sta se pozneje razvila v dva roglja (*cornua mitrae*) ob sencih; pozneje pa so začeli mitro tako postavljati na glavo, da sta roglja stala nad čelom in zatilnikom. V srednjem veku so temu pokrivalu pridjali različna imena: *tiara, cidaris, infula, pileus*¹; liturgija pozna samo ime *mitra*.

Današnja mitra ima dve polovici, ki imata podobo trikota in sta ob straneh spojeni in znotraj zvezani s podloženo tkanino. Zadaj visita od roba dva prsta široka traka, ki nosita ob koncu rese (franže).

Škofovski obrednik pozna trojno mitro, in sicer *mitra pretiosa*, ki je okrašena z dragulji, z zlatimi ali tudi srebrnimi ploščicami; druga je *auriphrygiata*, ki je napravljena iz bele z zlatom preprežene svile in okrašena z nekaterimi malimi biseri ali je iz zlatega blaga brez biserov; tretja, *mitra simplex*, je izdelana iz bele svile ali damasta ali pa iz belega platna brez okraskov in traka nosita na koncu rdeče rese². Isto velja o papeški mitri³.

Dragoceno mitro (*pretiosa*) nosi škof ob slovesnejših praznikih, navadno kadar se moli pri dnevnicah *Te Deum* in se poje pri sv. maši *Gloria*. Vendar zaradi ročnosti se sme tudi ob takšnih praznikih menjati *mitra pretiosa* z *auriphrygiata*, in sicer tako, da se ob začetku in ob koncu slovesnih večernic in ob začetku sv. maše, ko si roke umiva, in ob koncu, ko da slovesni blagoslov, rabi *mitra pretiosa*, pri vseh drugih vmesnih opravilih pa *auriphrygiata*. *Auriphrygiata* (zlato-vezena) se rabi v Adventu do Božiča, izvzemši tretjo nedeljo (*Gaudete*), ko je zaradi veselja zapovedana *pretiosa*; od nedelje *Septuagesima* do Velike srede, izvzemši četrto nedeljo (*Laetare*); nadalje ob vseh vigilijah, ki so obenem postni dnevi, ob kvatrnih in prošnjih dneh ter pri spokornih procesijah; na praznik Nedolžnih otročičev, če ni ne-

¹ *Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 214. P. lat. 172, 609.*

² *Caeremoniale Episcoporum I, 17, 1.*

³ *Primo notandum est, quod dominus papa tres mitras diversas habet, quibus diversis temporibus utitur, scilicet unam albam totam, unam cum aurifrisio in titulo sine circulo et mitram aurifrisiatam in circulo et in titulo. Mitra aurifrisiata in circulo et in titulo utitur in officiis diebus festivis et aliis, excepto a Septuagesima usque ad Pascha, et ab Adventu usque ad Natale, et quando cantat pro defunctis. . . . Mitra vero cum aurifrisio in titulo et sine circulo utitur, cum sedet in consistorio et iudicat. . . . Alba utitur diebus Dominicis et aliis non festivis. . . . Ordo Romanus XIII, 12. P. lat. 78, 1114. — Alba aurificata cum perlis; alia sine perlis aurifrisiata; simplex de garnello alba et plana. Ordo Romanus XIV, 345. P. lat. 78, 1197. 1198.*

delja, pri vseh blagoslavljanjih in posvečevanjih, ki so privatnega značaja. Sme pa vendar škof zlatovezeno mitro (auriphrygiata) nadomestiti tudi s priprosto mitro (simplex). Mitra simplex se rabi na Veliki petek in pri mrtvaškem opravilu, pri Requiem¹ in pri Absolutio ad tumbam², na Svečnico pri delitvi sveč in pri procesiji³ in pri izročitvi palija⁴.

Pri provincialnih sinodah nosi nadškof dragoceno mitro, škofje zlatovezeno, opati priprosto (simplex)⁵. Pri vesoljnih cerkvenih zborih je zapovedana za kardinale belosvilena, za škofe pa beloplatna, isto velja, če kardinali in škofje prisostvujejo v pontifikalijah slovesnemu papeževemu opravilu. Pravico nositi mitro imajo papež, kardinali in škofje, vsi drugi, kakor opatje, dignitarji in tupatam kapitularji, pa le po papeževem privilegiju, in sicer mitro simplex iz belega platna s svilnatimi resami rdeče barve in tudi to samo v svoji cerkvi in ob večjih praznikih⁶.

Če tudi je mitra liturgično oblačilo, jo mora vendar oficiator odložiti, kadar opravlja oracije bodisi pri brevirju ali pri sv. maši ali pri delitvi svetih zakramentov, ker zapoveduje sv. apostol Pavel, da mora mož moliti z odkrito glavo (1 Kor 11, 3).

Pri škofovem posvečenju blagoslovi škof posvečevalec ob koncu svete maše, ko je podelil blagoslov, mitro z besedami: »Molimo! Gospod Bog, vsemogočni Oče, čegar dobrotljivost je sijajna in moč neizmerna, od katere pride vsak dober dar in vsako popolno darilo in vse lepote dika, blagoslovi in posveti milostno to mitro, ki bo postavljena na glavo tega tvojega služabnika škofa. Po Kristusu Gospodu našem.«⁷ Nato jo pokropi z blagoslovljeno vodo in jo postavi s pomočjo škofov asistentov novoposvečenemu na glavo rekoč: »Postavimo, o Gospod, na glavo tega tvojega škofa in bojevavca čelado obrambe in zveličanja, da se po okrašenem obrazu in po oroženi glavi z rogljema obeh zavez pokaže strašen nasprotnikom resnice in da bo po milosti, ki mu jo ti deliš, močen njih napadnik, ki si svojega

¹ Caeremoniale Episcoporum I, 17, 2—4.

² Caeremoniale Episcoporum I, 12, 6.

³ Caeremoniale Episcoporum II, 16, 4. 6. 8. 14.

⁴ Caeremoniale Episcoporum I, 16, 1. 2.

⁵ Caeremoniale Episcoporum I, 31, 11.

⁶ S. R. C. 27. Septembris 1659 (n. 1131). S. R. C. 27. Augusti 1822 (n. 2624); Constitutio Pii VII »Decet Romanos Pontifices« 4. Iulii 1823.

⁷ Oremus. Domine Deus Pater omnipotens, cuius praeclara bonitas est et virtus immensa, a qua omne datum optimum et omne donum perfectum totiusque decoris ornamentum, benedicere et sanctificare dignare hanc mitram huius famuli tui Antistitis capiti imponendam. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Pontificale Romanum, De consecratione electi in Episcopum.

služabnika Mojzesa obraz, ki je bil vsled pogovora s teboj odičen s presvetlimi rogovi svoje čistote in resnice odlikoval in zapovedal, postaviti tujaro na glavo višjega duhovnika Arona. Po Kristusu Gospodu našem. Amen.«¹

* Mitra pomeni znanje obeh zakonov, kajti vrha sta testamenta, sprednji novi in zadnji stari testament; čez pleča viseča traka značita duha in črko, to je, da mora škof znati sveto pismo v duhovnem in pismenstvenem pomenu. Zlati obroč, ki veže sprednji in zadnji del mitre, meri na rek Kristusov: »Vsak pismar, ki se je naučil kraljestva nebeškega, je podoben človeku gospodarju, ki prinaša iz svojega zaklada novo in staro« (Mt 13, 52). Mitra po celi svoji podobi izraža torej modrost in znanje božjih resnic, s katero bi naj bil škof oborožen, da bo strašen sovražnikom vere kakor Mojzes, ko je prišel z Sinajske gore, kateremu se je žaril obraz v dveh žarkih zaradi pogovora z Bogom. Bela barva še posebej pomeni čistost in brezgrešnost, ki se da le ohraniti, ako se peteri čuti, ki imajo na glavi svoj sedež, čuvajo, posebno po izpolnjevanju dveh zapovedi ljubezni².

Honorius še pridene mitri drugo simboliko, in sicer, da pomeni krono življenja, katero si naj škof pridobi s tem, da čuva svoje počutke pred zapeljivostjo sveta, posebno z izpolnjevanjem zapovedi ljubezni; nadalje, da pomeni mitra Cerkev, katere glava je Kristus in škof njegov namestnik; in slednjič da znači učenost, s katero naj razsvetljuje škof Cerkev, zato ga spremljajo duhovniki in ljudstvo kot čreda svojega pastirja³.

Ordo Romanus navede razun že imenovanih še mitro »de vernello«, katero je nosil papež na Svečnico, ko so delili sveče⁴; nadalje mitro »consistorialis«, katero je rabil papež v konzistoriju, ko je imenoval svoje poslance⁵, in slednjič mitro »clericalis«, katero je postavil pri kronanju rimskega cesarja vladarju na glavo in čez tisto šele cesarsko krono (diadema regni, coronam imperii, imperatorium diadema)⁶.

¹ Imponimus, Domine, capiti huius Antistitis et agonistae tui galeam munitio- nis et salutis, quatenus decorata facie et armato capite, cornibus utriusque Testa- menti terribilis appareat adversariis veritatis; et, te ei largiente gratiam, impugna- tor eorum robustus existat, qui Moysi famuli tui faciem ex tui sermonis consortio decoratam, lucidissimis tuae claritatis ac veritatis cornibus insignisti; et capiti Aaron Pontificis tui tiaram imponi iussisti. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Pon- tificale Romanum, De consecratione electi in Episcopum.

² Durandus, Rationale III, 13. Innocentius III, De sacro altaris myste- rio I, 60. P. lat. 217, 796.

³ Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 214. P. lat. 172, 609.

⁴ Ordo Romanus XIV, 344. P. lat. 78, 1196.

⁵ Ordo Romanus XIV, 440. P. lat. 78, 1271.

⁶ Ordo Romanus XIV, 401. P. lat. 78, 1241.

13. Pileolus.

Pileolus (subbirretum, Soli Deo, birretum parvum, berretino, calotta, submitrale) je temenska kapica, ki ne pripada k liturgični obleki. To pokrivalo nosijo papež in sicer belo, kardinali rdečo, škofje vijolično, vsi drugi pa, če nimajo posebnega privilegija, črno. Četudi pileolus ne pripada k liturgičnemu oblačilu, ga vendar omeni enkrat škofovski obrednik¹. Uvedli so to pokrivalo približno v XIV. stoletju², toda takrat je pokrivalo celo glavo in je imelo v sredini, to je na temenu, podaljsek. Razlog, da se je to pokrivalo uvedlo, je dala bržkone mitra. Ker je mitra težko in tudi o poletnem času ali v toplih krajih zelo vroče pokrivalo, so jo nadomestili s tem lahkim in ročnim pokrivalom in odločili mitro le za posebna opravila in izredne slučaje.

Za liturgična opravila je Cerkev omejila rabo pileola. Kot staro in glavno pravilo mora veljati določba, da ne sme nihče s pokrito glavo opravljati daritve svete maše³. Tisti pa, ki imajo pravico pileol nositi med daritvijo sv. maše, ga morajo odložiti od prefacije do obhajila⁴.

Nadaljnje cerkvene določbe glede pileola so naslednje: Med slovesno škofovo mašo ne smejo rabiti kanoniki pileola, ne pri Asperges, ko škof stopi v cerkev, tudi ne pri incenzaciji⁵. Če ima duhovnik privilegij nositi med sv. mašo pileol, mu ni dovoljeno ga nositi takrat, ko streže pri slovesni sv. maši kot diakon ali subdiakon, ako ima celebrant isti privilegij in pri sveti maši tudi pileol nosi⁶. Ne sme se rabiti pileolus, ko se sv. Rešnje Telo ali škof incenzira⁷. Nadalje je prepovedano ga nositi tistim, ki v Velikem tednu pojejo pri sv. maši pasijon ali v koru lekcije, in sicer le med petjem⁸; isto velja o duhovniku, ko se incenzira⁹. Prepovedano je nadalje sveto popotnico nositi s pileolom na glavi brez dovoljenja¹⁰ ali se z njim udeleževati procesije s sv. Rešnjim Telesom¹¹. V posebnih okolščinah sme škof

¹ Caeremoniale Episcoporum II, 8, 37.

² Ordo Romanus XV, 44. P. lat. 78, 1351.

³ Nullus Episcopus, Presbyter aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda praesumat cum baculo introire vel velato capite altari Dei assistere, quoniam Apostolus prohibet, viros velato capite orare in ecclesia. C. 57 d. 1. De consecratione.

⁴ S. R. C. 14. Iunii 1845 (n. 2845 ad 3)

⁵ S. R. C. 31. Augusti 1680 (n. 1650). S. R. C. 14. Iunii 1845 (n. 2895 ad 5. 6).

⁶ S. R. C. 2. Septembris 1679 (n. 1636).

⁷ S. R. C. 20. Iunii 1648 (n. 914, ad 2).

⁸ S. R. C. 10. Septembris 1701 (n. 2079 ad 1).

⁹ S. R. C. 11. Novembris 1665 (n. 1324).

¹⁰ S. R. C. 23. Maii 1846 (n. 2908).

¹¹ S. R. C. 23. Septembris 1837 (2769 ad VI, 2).

dovoliti, da nese duhovnik sveto popotnico z biretom ali pileolom pokrit k bolniku¹. Strežnikom, ki imajo oblečen pluvial, ni dovoljen pileolus, pač pa biret². Kdor ima od svete Stolice dovoljenje od začetka maše pa do prefacije nositi pileol, ga ne sme rabiti pri petih mašah v navzočnosti škofa³.

Kot splošno pravilo glede pileola je postavila sveta kongregacija za korarje, kar pa ravno tako velja tudi za druge: »Tisti, ki rabijo pileol, ga naj odložijo v koru vselej, ko prihajajoč ali odhajajoč pozdravijo oltar, ko se priklonijo, ko molijo očitno spoved ali se incenzirajo; med božjim oficijem, ko sami intonirajo psalme ali antifone, ko pojejo Invitorium, Lectiones, Responsoria brevia; ob času sv. maše, ko se pokropijo z blagoslovljeno vodo, ko molijo Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei, ko se poje evangelij, ko prejmejo ali dajo Pax, ko se sv. Rešnje Telo povzdigne, deli ali prenese, pri blagoslovu ob koncu maše⁴.

14. Biretum (pileus).

Biret je pokrivalo s tremi ali tudi s štirimi zvišenimi robi, ki ni sicer liturgično oblačilo v strogem pomenu, pa se vendar dandanes veliko rabi pri liturgičnih opravilih.

Ime »biretum« se izvaja od grške besede *πυρρός*, kakor so nekdam imenovali rdeč plašč s kapuco. Do desetega stoletja je bila za glavno pokrivalo beseda »infula« v rabi, potem beseda »pileus« približno do XII. stoletja⁵ in nato se je udomačila beseda biretum. Duhovniki so rabili za vsakdanje glavno pokrivalo okroglo kapico z gumbo ali s čopkom na vrhu. Čopek se je sčasoma zgubil, ko se je kapica zvišala, njegovo mesto so zavzeli robi in zaradi ročnosti so začeli dajati tej kapici trdo podlago. To pokrivalo so nosili pri korni molitvi mesto kapuce in imelo je tri ali štiri robe⁶.

Pri božji službi je prišel biret v XI. stoletju v rabo. Približno do X. stoletja so se pokrivali z amiktom, kakor še sedaj redovniki, ki imajo kapuco. V začetku maše so spustili amikt na rame; tupatam

¹ S. R. C. die 12. Septembris 1857 (n. 3059 ad XIX). S. R. C. 22. Aprilis 1871 (n. 3246 ad 1). — ² S. R. C. 25. Septembris 1852 (n. 3002 ad 5).

³ S. R. C. 21. Martii 1676 (n. 1558).

⁴ S. R. C. 14. Iunii 1845 (n. 2895 ad 4). S. R. C. 4. Aprilis 1879 (n. 3401). S. R. C. 15. Septembris 1753 (n. 2425 ad 10).

⁵ *Honorius Augustodunensis, Gemma animae I, 228. P. lat. 172, 613: Cantores enim caput pileis ornant.*

⁶ *Pileum quadratum seu biretum semper gerant in ecclesia et extra ecclesiam. Synodus Bituricensis (1584). — Clericale biretum, quod est ecclesiasticorum hominum proprium, ad crucis formam confectum semper gerant. Synodus III Mechliniensis (1607).*

so ga nosili do kanona na glavi in po obhajilu so ga zopet potegnili čez glavo, posebno v zimi¹.

Biret se rabi le v katoliški Cerkvi in sicer nosijo duhovniki biret črne, škofje vijolične, kardinali rdeče barve; ponekod nosijo tudi škofje biret črne barve z zelenim čopičem na vrhu (n. pr. v Španiji). Ako ima biret tri robe, se postavi tako na glavo, da se nahaja tisti vogel, ki nima roba, nad levim ušesom, če ima štiri robe, naj bo en rob nad sredino čela.

Biret ima duhovnik na glavi, kadar gre oblečen v liturgična oblačila opravljat svetih opravil in ko se po njih izvršitvi vrača, in nadalje med korno molitvijo, ko je dovoljeno sedeti in če ni sv. Rešnje Telo izpostavljeno. Vendar se morajo ob koncu posameznih psalmov, ko se moli Gloria Patri... vsi odkriti². V spovednici mora biti odkrit, ko moli odvezne molitve, ker je to zakramentalno dejanje, pač pa se pokrije pri odvezi in foro exteriori, ko začne besede: Dominus noster...³

Bireta ne sme rabiti duhovnik, ko deli zakramentalije, ko opravlja liturgične lekcije in molitve⁴. Pri procesijah, pri katerih se nosi sv. Rešnje Telo ali ostanki Jezusovega križa, morajo biti vsi odkriti; pri procesijah, kjer se nosijo sveti ostanki ali kipi svetniški, morajo biti odkriti tisti, ki jih nosijo, spremljajoči pa smejo imeti biret na glavi; tisti, ki hodijo pod baldahinom ali baldahin nosijo, pa morajo tudi pri teh obhodih ostati oglavi⁵. Odkriti morajo nadalje biti tisti, ki so pričujoči pri službi božji, pa niso oblečeni v liturgična oblačila⁶; duhovnik, ki gre samo v talarju skozi cerkev, ne sme imeti bireta na glavi.

Duhovnik, ki gre maševat, mora biti pokrit z biretom in obdrži biret na glavi, ko se prikloni na eno koleno gredé mimo oltarja, kjer je sv. Rešnje Telo shranjeno, to pa zato, ker drži z desnico kelihovo opravo; če pa je sv. Rešnje Telo izpostavljeno in med povzdigovanjem poklekne na obe kolena z biretom na glavi, potem se odkrije, prikloni in zopet pokrije in nato vstane⁷. Pri slovesni sv. maši ima

¹ Le Brun, Explication historique et dogmatique des prières et des cérémonies de la Messe. 1778 tom. 1, pag. 42. De Vert Claude, Explication simple, littéraire et historique des cérémonies de l'Eglise. 1706—1713 tom. 2, pag. 255. — Rupertus abbas, De divinis officiis l. I, c. 19 scribit de sacerdote: In officio altaris amictu caput suum obnubit. Benedictus XIV, De sacrosancto sacrificio Missae. Ed. P. Iosephus Schneider. Moguntiae. 1879. I, c. IX, p. 60. 61.

² Cum dicitur versiculus Gloria Patri etc. in fine cuiuslibet Psalmi, omnes caput detegunt, illudque sedentes profunde inclinant. Caeremoniale Episcoporum II, 3, 8. — ³ Rituale Romanum III, 3, 6. — ⁴ Rituale Romanum VIII, 1, 3.

⁵ S. R. C. 2. Septembris 1690 (n. 1841 ad 1. 2. 3).

⁶ S. R. C. 14. Maii 1861 (n. 3104 ad XI).

celebrant z dijakonom in subdijakonom bired na glavi, ko se poje na koru Kyrie eleison, Gloria in Credo, ako namreč sedijo med petjem; nadalje pridigar, če ni izpostavljeno sv. Rešnje Telo¹, in duhovniki pri procesijah, kjer se ne nosi sv. Rešnje Telo ali ostanek sv. križa. Nasproti pa je prepovedano nositi bired na glavi pridigarju pred izpostavljenim Najsvetejšim, četudi je tisto zakrito z zastorom, nadalje tistemu, ki deli Asperges, ki krščuje ali poroča in ki poje Libera.

Bired celebrantov se ne sme položiti ne na oltar, ne na misale in ne na kelih.

Glede števila robov na biretu je še pripomniti, da je bired s štirimi robi častno znamenje za tiste, ki so dosegli »Magisterium et Lauream aut Licentiam in disciplinis theologicis vel sacris canonibus«, in da ta ni ob sebi dopuščen za cerkvena opravila, ampak bired s tremi robi; vendar se smeta oba rabiti, če je navada v dotični škofiji².

15. Tiara.

Papež je nosil zunaj cerkve pri slovesnih sprevodih in obhodih pokrivalo, ki so ga imenovali camelaucum³, tudi frigium in regnum. Bilo je torej izvenliturgično oblačilo; ko pa ga je začel tudi v cerkvi nositi, se je spremenilo v liturgično oblačilo, ki je postalo podlaga za liturgično mitro. Zato nosi papež pri vseh strogo cerkvenih opravilih le mitro⁴, pri slovesnih neliturgičnih opravilih pa tiaro. Na dan kronanja se je v prejšnjih časih podal novi papež ob koncu svete maše v slovesnem sprevodu do cerkvenih vrat ali do cerkvenih stopnjic in tam mu je prvi kardinaldijakon odvzel mitro in mu postavil na glavo krono ali tiaro⁵. Po t. zv. Constitutum Constantini imperatoris je ta cesar papežu Silvestru prisodil krono⁶.

¹ S. R. C. 19. Augusti 1651 (n. 937 ad 6). S. R. C. 7. Maii 1746 (n. 2390 ad 4). Missale Romanum, Ritus servandus in celebratione Missae II.

² Caeremoniale Episcoporum I, 22. 3. — ³ S. R. C. 7. Decembris 1844 (n. 2877).

⁴ Apostolicus pontifex (Constantinus † 715) cum camelaucio, ut solitus Roma procedere a palatio egressus in Placidias properavit. Duchesne, Liber Pontificalis 1, 390.

⁵ Quia vero mitra appellatur pileum phrygicum, inde factum est, ut mitra seu tiara Romani Pontificis appellata sit frigium vel potius phrygium. Sugerius abbas sancti Dionysii in vita Ludovici Grossi Francorum regis agens de Alexandro papa secundo: »Cumque Turonis apud sanctum Martinum, ut mos est Romanis, frigium ferens, Laetare Ierusalem celebrasset...« In s. Gregorii librum sacramentorum notae n. 442. P. lat. 78, 431 s.

⁶ Et sic cum omnibus venit vel ad portam vel ad gradus ecclesiae et ibi prior diaconorum cardinalium extrahit sibi mitram et ponit ei coronam, quae vocatur regnum, in capite. Ordo Romanus XIV, 19. 25. P. lat. 78, 1150. 1157.

⁷ Sylvestro Patri nostro, summo Pontifici et universalis urbis Romae Papae et omnibus eius successoribus Pontificibus, qui usque in finem mundi in sede beati

Tiara je bila začetno koničasta bela kapa (*camelaucum*), ki ima svojo domovino v Perziji¹. Pozneje (v XII. stol.) so dodali temu pokrivalu zlat obroč, ki je bil (v XIII. stol.) zobčast in so ga imenovali *regnum*². Ime tiara (*thyara*) se za posebno papeško pokrivalo prvokrat rabi za časa Pashala II († 1118)³. To oblačilo izraža pač gotovo papeževo svetno vladarsko oblast, kakor to opat Sugerius izraža v svojem spisu o papežu Kalikstu II⁴.

Pozneje ob času Bonifacija VIII († 1303) so dodali drugo krono in tretjo pod njegovim drugim naslednikom Klementom V († 1314), tako, da je današnja tijara koničasto pokrivalo s tremi kronami in na vrhu nosi svetovno kroglo s križem.

Kronanje novega papeža se vrši dandanes t. j. po l. 1870 pred konfesijo v baziliki sv. Petra in sicer govori prvi kardinaldijakon, ki ga s tijaro krona, pomenljive besede: »Sprejmi tiaro, okrašeno s tremi kronami in vedi, da si ti oče knezov in kraljev, vladar sveta, na zemlji namestnik našega Odrešenika Jezusa Kristusa, kateremu gre čast in slava na vekov veke. Amen.«⁵

Iz besed navedene molitve sledi, da zaznamuje tiara s tremi obroči papeža kot namestnika Kristusovega, katerega je sv. Janez v skrivnem razodenju videl z mnogimi diademi na glavi (Raz 19, 12) in z napisom na oblačilu in bedri: »Kralj kraljev in Gospod gospodov« (Raz 19, 16). Trojna krona pomeni trojno vladarsko oblast v nebesih,

Petri erunt sessuri, de praesenti contradimus palatium imperii nostri Lateranense, deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri simulque phrygium . . . Decevimus itaque et hoc, ut ipse et successores eius diademate, videlicet corona, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo et gemmis pretiosis uti debeant, et in capite ad laudem Dei pro honore b. Petri gestare. Ipse vero beatissimus Papa, qui super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam b. Petri, omnino ipsa ex auro non est passus uti corona, nos phrygium candido splendore splendidum c. 14 (Palea) d. 96. — Besedilo gl. J. Haller, *Die Quellen zur Entstehung des Kirchenstaates*. [Quellensammlung zur deutschen Geschichte hsg. von E. Brandenburg und G. Seeliger] Leipzig 1907, 247.

¹ Persae tiaras gerunt, sed reges rectas, satrapae incurvas. Isidorus Hispalensis, *Etymologiarum* XIX, 30. P. lat. 73, 698.

² Imponit ei in capite regnum, quod ad similitudinem cassidis ex albo fit indumento. *Ordo Romanus* IX, 6. P. lat. 78, 1007.

³ L. Duchesne, *Liber Pontificalis* II, 296.

⁴ Ibiq̄ more Romano seip̄os praeparantes multo et mirabili ornatu, circumdantes capiti eius fugium (lege: frigium) ornamentum imperiale instar galeae circulo aureo circumiuctum imponunt. In s. Gregorii librum sacramentorum notae 442. P. lat. 78, 431.

⁵ Accipe tiaram tribus coronis ornatam et scias, te esse patrem principum et regum, rectorem orbis, in terra vicarium salvatoris nostri Iesu Christi, cui honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

na zemlji in pod zemljo, je znamenje njegove svetne oblasti in njegove oblasti vezati in razvezati v Cerkvi. Krono nosi papež le ob določenih praznikih (*festis coronae*), če gre v cerkev ali iz cerkve kot papež in kralj ali če izvršuje posebno slovesna opravila cerkvene sodnosti. Pri čisto bogoslužnih opravilih pa rabi izključno le trojne vrste mitre: *simplex*, *aurifrigiata* in *pretiosa*. O tem običaju nam poročata že slavna liturgika papež Inocencij III¹ in Durandus².

(Dalje prihodnjič.)



II.

Iz duhovnega pastirstva.

Expositio Sanctissimi ex causa publica et privata. — Ta razlika beli nekaterim glave, ker ne vedo, kdaj je sv. Rešnje Telo izpostavljeno *ex causa publica*, kdaj *ex causa privata*, da bi vzeli, oziroma opustili pri sveti maši *commemoratio Sanctissimi*.

Sv. Rešnje Telo je izpostavljeno *ex causa publica*, kadar ni kak malenkosten povod, ampak važen vzrok, kakor so splošne potrebe vernikov in Cerkve ali države, slovesno praznovanje kakega cerkvenega godu, začetek ali sklep majniške pobožnosti, obilna udeležba ljudstva pri kaki cerkveni svečanosti ali ob večjih praznikih, spodbujanje in ohranitev pobožnosti (ob nedeljah), odvrčevanje ljudstva od posvetnega razveseljevanja (pustni čas). Goreti mora dvanajst ali vsaj šest sveč, oltar naj je okrašen. Izpostavljenje mora biti v zmislu škofijskih določb in cerkvenih predpisov.

Samo iz zasebnih ozirov (*ex causa privata*) pa se monstranca ne sme vzeti iz tabernaklja in izpostaviti, ampak tabernakelj se odpre in verniki častijo Najsvetejše v ciboriju ali v kaki zaprti posodici ali v zagrjnjeni monstranci. Taka *expositio* je v navadi pri redovnicah, posebno pa je običajna v Rimu, kadar je kak bolnik spreviden s sveto popotnico. Takrat se na bolnikovo željo izpostavi monstranca, da verniki zanj molijo. Le kadar se podeli blagoslov, se vzame ciborij ali

¹ *Romanus pontifex in signum imperii utitur regno, et in signum pontificii utitur mitra; sed mitra semper utitur et ubique, regno vero nec ubique nec semper; quia pontificalis auctoritas et prior est et dignior et diffusior, quam imperialis. Innocentius III, Sermones de Sanctis. Sermo VII in festo s. Sylvestri Pontificis Maximi. P. lat. 217, 481. 482.*

² *Regno quidem non utitur nisi certis diebus et locis, nunquam intra ecclesiam sed extra. Durandus, Rationale III, 13, 8.*

monstranca na korporale in se po blagoslovu brez kadila dene nazaj, tabernakelj se zapre ter odloži velum.

Iz tega je razvidno, da je *expositio*, kakor je po naših župnijskih cerkvah posebno ob nedeljah in praznikih v navadi, vedno *expositio ex causa publica*. *Commemoratio Sanctissimi* se vzame pred izpostavljenim Najsvetejšim pri petih mašah vsikdar, pri tihih mašah in dupl. I. et II. cl. je prepovedana, pri tihih mašah praznikov nižje vrste pa dovoljena, a ne ukazana. Maševanje pred izpostavljenim *ex causa privata* pa ni v navadi. V tem slučaju bi se *commemoratio Sanctissimi* morala opustiti.

Somrek.

Binacija v sili. — V neki župniji sta dva duhovnika. Župniku je v nedeljo zjutraj postalo tako hudo, da ni mogel več iz postelje. Kaplan prevzame zjutrajšnje opravilo in se tolaži s tem, da bo župniku pozneje vsaj toliko odleglo, da bo mogel maševati ob desetih, ko pride mnogo ljudstva. Ko pa pride deveta ura, je jasno, da župnik ne bo mogel maševati. Kaj je treba storiti? Kaplan je že zjutraj nekoliko na to mislil in ni zajtrkoval, da bi v sili biniral in da bi tako verniki ne bili brez svete maše. Ob devetih zapazita, da se ne moreta več niti brzojavnim potom obrniti do škofijstva in zato skleneta, naj kaplan binira. Škofijstvu pa sporočita takoj celo zadevo. Ima kaplan pravico v tem slučaju binirati brez višjega dovoljenja?

Da, ravnala sta prav, da nista poslala vernikov brez svete maše domu. Pravica binacije v sili namreč ni osebna, ampak stvarna in dana *ex iure communi*. Vendar sme duhovščina to pravico izvrševati le v odvisnosti od škofa. Dovoljenje binacije v sili da splošno pravo, a slučaje proglasiti kot v sili, je pravica škofova. Zato je treba vsikdar dovoljenja škofovega, da se sme binirati. V našem slučaju pa je bil *recursus ad episcopum* nemogoč. V takem položaju se sme binirati *praesumta licentia*, a potem se mora takoj prositi odobrenja tega ravnanja.

Somrek.

Organa silent. — Zakaj je v direktoriju za postne nedelje opomba: »Organa silent«? Pri četrti nedelji v postu pa je zopet opomba: »Pulsatur organum.« Zakaj je neki ta razlika v postu? — Ta cerkvena zapoved velja samo za slovesne svete maše in vespere, kadar se celebrira v vijolični barvi. Za popoldansko božjo službo, ko se rabi bela barva, in za tihe sv. maše zapoved ne velja. Pri tihih sv. mašah pa se seve tudi sme izvrševati.

V višjem pomenu nas Cerkev s tako določbo opozarja na čas pokore postne dobe. Zato omeji zunanjo cerkveno slovestnost in želi, da se opusti orgljanje. Četrto nedeljo v postu (*Laetare*) pa stopi ve-

selje nad bližnjim vstajenjem v ospredje, kakor jutranja zarja pred vzhajajočim solncem. Zato želi Cerkev, da se zopet naj oglase orglje.

Somrek.

Rože na oltarjih. — Lepa navada je, da se ob večjih praznikih oltarji lepšajo s cveticami. To je pobožna navada, ki je Cerkev ne trpi samo, ampak želi in odobruje. Oltarje pa lahko lepšamo z naravnimi in umetnimi cveticami. Prednost imajo vedno naravne, lepo barvane in ne premočno duhteče cvetlice pred kakimi svilnatimi. Po dokončani slovesnosti se pa cvetlice naj odstranijo. Nekatere ovenele dobijo že neprijeten duh. Kadar je sveta maša v črni ali vijolčni barvi, se naj cvetlice z oltarjev odstranijo, zakaj njih namen je povzdigniti cerkveno slovesnost in spodbujati vernike k duhovnemu veselju. Pri mrtvaških sv. mašah pa ne kaže devati na oltar podob smrti ali ubogih duš v vicah ali kakih mrtvaških kosti.

Somrek.

Petje med sveto mašo v materinščini. — Dušni pastir je v prvi vrsti poklican, da skrbi za primerno petje, kadar se poje v materinščini. Tuptam se še najde razvada, da pojejo po povzdigovanju Marijine pesmi ali pesmi v čast kakemu svetniku. To gotovo ni primerno. Vsebina petja bi se naj vjemala kolikor mogoče s skrivnostmi, ki se vršijo na oltarju. Zato Marijine pesmi po povzdigovanju niso umestne. Med sveto mašo je dobro napeve spreminjati, tako da se pojejo vsaj trije napevi. Do darovanja lahko ostane prvi napev, n. pr. Pred Bogom . . ., Oče večni . . ., Bog pred tvojim veličastvom . . ., od darovanja do povzdigovanja se vzame drugi napev, na pr. pesmi z ozirom na cerkveno leto, v čast Mariji, svetnikov in angelov. Po povzdigovanju se lahko pojejo pesmi na čast sv. Rešnjemu Telesu, Srcu Jezusovemu. Ker večkrat orgljavci ta red zanemarjajo, včasih komaj dva napeva izberejo, Marijine in celo cesarsko pesem po povzdigovanju pojejo, je dolžnost dušnih pastirjev, da naredijo red. Isto velja tudi pri šolskih svetih mašah. Učiteljstvo včasih iz nevednosti nima pravega reda. Zato se mora tudi katehet pobrigati, da se vsaj trije napevi pojejo in da po povzdigovanju pridejo pesmi na čast sv. Rešnjemu Telesu na vrsto.

Somrek.

Najhujši nasprotniki krščanskega življenja v župniji so veri sovražni časniki. Nihče duhovniku tako ne spodkoplje ugleda, pa tudi trudapolnega dela kakor slabi časniki, ki prihajajo v župnijo. Zato se po pravici vsak dušni pastir trudi, da dobi najprej pregled, katere rod-bine v župniji imajo cerkvi sovražne liste. To je treba na vsak način imeti v evidenci. Res sem večkrat občudoval, kako spretno so neka-

teri zmanjšali število cerkvi nasprotnih listov. Kjer se dela pozitivno z razširjanjem katoliških listov in z rednim dopisovanjem iz dotičnega kraja, tam se da nasprotni slovenski list kmalu poriniti v stran. Hujša je stvar z nemškimi listi. Ker imamo po naših pokrajinah le malo število pristnih Nemcev, pač pa mnogo narodnih odpadnikov, ki podpirajo protikrščanske nemške časnike, te žalostne prikazni iz dušnopastirskega stališča ne smemo mirno gledati. Tudi je napačna tolažba, vsakega narodnega renegata takoj prištevati ad massam damnatam, ki zasluži k večjemu preziralno pomilovanje. Dušni pastir je za vse tukaj in mora tudi zgubljene ovčice iskati in jih skušati pridobiti h Kristusovi čredi. Da duhovnik po zgledu svetega apostola Pavla vsem vse postane, mora skrbeti, da spodrine veri sovražno nemško časopisje in ga nadomesti s katoliškim nemškim. Krščanska ljubezen je iznajdljiva in bo tudi vnetim dušnim pastirjem pomagala najti primernih pomočkov. Osebe, s katerimi ima duhovnik v tem oziru opraviti, se štejejo k inteligenci, ki se ne da rada poučiti in ki tudi od duhovnika ne sprejme rada kakih nasvetov. Zato je zadeva precej težavna, ki se naj včasih priporoči Srcu Jezusovemu. Saj je krvavelo za vse, da bi vsi bili zveličani. Kdor se bo v resnici trudil, bo z božjo pomočjo izruval nevarni plevel, ki raste po mnogih župnijah v obliki slabega tiska, ter ujeda versko in nravno življenje krščanskega ljudstva.

Somrek.

Čitatelji slabih spisov pri spovedi. — Spovednik dobro ve, kako nevarni so slabi spisi. Mnogokrat so grešna priložnost, po kateri se človek odtuji veri in krščanskemu življenju. Mnogi so vsled slabega berila izgubili svojo nedolžnost, da celo odpadli od vere.

Razločevati pa moramo dvojno vrsto knjig in spisov: Prvič take, ki ex professo pišejo zoper vero in zagovarjajo krivoverske in brezbožne zmete, in take, ki ex professo ne delajo zoper vero, ampak le včasih kaj takega poročajo; drugič spise, ki nalašč širijo nenravnost, in take, v katerih se le slučajno včasih kaj takega najde.

Knjige, ki nalašč širijo protiverske, brezbožne in nenravne nauke, so zelo nevarne celo učenim in pobožnim osebam. Zakaj s takimi lahko zgubijo vero, pridejo v dvome, ki se jih težko rešijo. Zato je Cerkev tako branje v drugem pravilu indeksa strogo prepovedala. Kaznuje pa prostovoljne in trdovratne čitatelje s tem, da jih izloči iz cerkvenega občestva. Ravno tako nevarni so nenravni spisi, posebno če so ilustrovani. Njih čitanje je v sedmem pravilu indeksa strogo prepovedano.

Spisi in tiskovine, ki ne razširjajo ex professo krivih in nenravnih nauk, nudijo tudi obilno nevarnosti. Ta pa je odvisna od čita-

teljevega namena, od starosti, od verskega prepričanja in verskega znanja. Erotični spisi so nevarni posebno mladini.

Kar velja o knjigah in tiskovinah sploh, velja tudi o časnikih in časopisih. Ker večkrat izhajajo, so, ako ex professo razširjajo zmote, tem bolj nevarni.

Za spovednika izvira odtod dolžnost: 1. da vpraša spovedenca, ali ni vzrok slabega življenja slab tisek in če ni tudi grešil s slabim čitanjem; ako bi spovednik tega ne vprašal, bi pustil večkrat spovedenca v veliki nevarnosti, da bi morda ta greh celo zamolčal; 2. da posvari čitatelja slabih knjig ter ga opominja, naj takih knjig ne kupuje, ne izposojuje, ne shranjuje; posebno je treba opozoriti starše, naj zabranjujejo slabo berilo. 3. Takim, ki nočejo opustiti branja brezverskih in nenravnih tiskovin, posebno če so zlobne ex professo, se mora po nekaterih opominih odreči odveza ter ravnati z njimi kot z grešniki, ki so v prostovoljni bližnji grešni priložnosti. 4. Spovedencem, ki berejo ex necessitate brezbožne spise, je treba dati primernih pomočkov, da jim strup ne škoduje. Berejo naj tudi krščanske knjige in časnike, molijo za ohranjenje svete vere, prejemajo pogostokrat sv. zakramente. 5. Mladino je treba resno svariti, da ne čita ljubimskih spisov.

Zastran časnikov liberalne vsebine se naj spovednik resno trudi, da njih branje zabrani, posebno: 1. kadar se spovedenec zaveda svoje dolžnosti, da se varuje takega berila, ali vsaj o tem dvomi; 2. kadar te dolžnosti sicer ne pozna, pa je upati, da opominjevanje ne bo brez uspeha; 3. kakor hitro spovednik spozna, da čitanje začne slabo uplivati na versko in nravno življenje spovedenčeve. Tega ne sme nikakor pripustiti.

Spovednik bi moral opustiti opomine, naj se spovedenec varuje liberalnega časopisja, ako bi spovedenec invincibiliter ne poznal te svoje važne dolžnosti in bi ne bilo upanja, da opomine sprejme, ali bi se bilo bati še večjega zla. V takem slučaju naj vsaj vzbudi pri spovedencu nezaupanje do takega časopisja in ga prosi, naj se vsakega nevarnega berila ogiblje.

Krčmarjem ni dovoljeno, da bi si s slabimi časniki privabljali goste. Trgovcu pa, ki potrebuje liberalen list zaradi inseratov, kakršnih ni v dobrem časopisju, se sme tak list dovoliti s pogojem, da bere le inserate in da lista drugim ne daje, posebno ne otrokom.

Somrek.

Kakšna pokora se naj nalaga spovedencem? — Po naročilu tridentskega zbora morajo spovedniki po modrem prevdarku grešnikom z ozirom na lastnosti grehov in na spovedenčeve zmožnosti nalagati

zveličavno in primerno pokoro. Ako bi postopali spovedniki premilo in preveč prizanesljivo, bi se udeležili tujih grehov. Pokora ima namen, da ohrani novo pridobljeno nadnaravno življenje, pa tudi, da se z njo kaznujejo storjeni grehi. Spovednik je dolžan naložiti pokoro, naj se spovedenec spove smrtnih ali malih ali samo že poprej spovedanih smrtnih grehov. Zadostovanje je namreč potrebno k popolnosti (integritas) zakramenta. Brez njega bi spovedenec ne dobil vseh zakramentalnih sadov, ki so zagotovljeni pokori. Brez nje bi se tudi ne zadostilo redu božje pravičnosti.

Določitev naložene pokore ni popolnoma odvisna od spovednikove samovolje. Cerkev mu daje v tem oziru določena navodila, ki ga vežejo večkrat sub gravi. Tridentiski zbor razločuje kaznilno in zdravilno zadostovanje. Spovednik ga izbere kot sodnik, pa tudi kot zdravnik spovedenčev.

Kot zdravnik naj se spovednik trudi, da celi dušne rane ter s primernimi sredstvi zabrani povrnitev v stare grehe. Pa le potrebne pomočke lahko strogo naloži. Kot sodnik pa ima večjo oblast. Po božjem pravu ima dolžnost spovedenca obvezati k izpolnjevanju potrebne pokore in ga kaznovati. Ko pa določa pokoro, je najbolje, da ravna ob enem kot zdravnik ter izbere ista spokorila, ki bolj pomagajo dušnim boleznim in zabranijo povrnitev v prejšnje grehe. Opravila, ki nasprotujejo grešnikovi čutnosti in njegovemu napuhu, so kaznilna. Zdravilna pa so, ako so sposobna odstraniti vzroke, odpraviti korenine grehov in nerednih nagnenj, ako krepčajo voljo, odstranjajo grešne priložnosti ter utrjujejo grešnika v dobrem.

Brez pravičnega vzroka spovednik za velike grehe ne sme nalogati lahke pokore, ker potem pokora ni ne kaznilna ne zdravilna ter ne doseže svojega namena. Za grehe, katerih velikost je v subjektivnem ali v objektivnem oziru dvomljiva, spovednik ni dolžan nalagati težke pokore.

Katera pokora pa je težka? To ni odvisno le od pokore same na sebi, ampak tudi od lastnosti in sposobnosti spovedenčeve. V objektivnem zmislu se dandanes vsled cerkvene navade smatra kot težka pokora vse to, kar odgovarja opraviilu, ki ga Cerkev zapoveduje sub gravi, ali pa bi vezalo sub gravi, ako bi Cerkev to dejanje zapovedala. Težka pokora je torej, ako spovednik komu naloži, naj gre enkrat v delavnik k sveti maši, naj se posti, naj moli del svetega rožnega venca, naj moli litanije vseh svetnikov z naslednjimi molitvami, križev pot, naj pride v določenem času zopet k spovedi, naj daje miloščino po svoji zmožnosti.

Kot lahka pokora se smatra šest očenašev in češčenihmarij, psalm Miserere, lavretanske litanije, litanije presv. Srca Jezusovega,

Salve Regina in vse druge krajše molitvice. Mogoče pa je, da z ozirom na spovedenčeve lastnosti tudi lahka pokora postane zanj težavna, posebno v bolezni. Zato se mora spovednik vedno ozirati na telesno, nrvstveno in umsko stanje svojih spovedencev, da more presoditi, katera pokora je v določenem slučaju lahka, katera težka.

Lepo nas uči sv. Antonin: »Spovednik mora tako pokoro naložiti, o kateri meni, da jo bo spovedenec opravil, da se mu ne zgodi kaj hujšega, če bi je ne opravil. In ako je storil velike grehe ter pravi, da so mu žal, da pa ostre pokore ne more delati, naj ga k njej vzpodbuja s tem, da mu kaže velikost njegovih grehov in vsled tega tudi zasluženih kazni. Potem pa mu naj naloži pokoro, ki jo rad sprejme. In dasi se duhovnik ne more veseliti njegovega popolnega očiščenja, se naj vsaj veseli, da ga je rešil pekla in ga more poslati v vice. Zato naj spovednik nikdar ne pusti spovedenca od sebe obupanega in pobitega, ampak naj mu raje naloži en očenaš ali kaj drugega malega in povzroči, da mu bodo druga dobra dela, ki jih opravlja, in zla, ki jih prenaša, v pokoro.

Somrek.

Molitev zaradi polajšanega posta. — Neki spovedenec se obtoži, da zanemarja ob petkih zapovedane molitve, ker se poslužuje olajšave, da uživa jedila zabeljena s svinjsko začimbo. Takega naj spovednik pouči, da nima nikakega greha, ako v tem slučaju ne opravlja kakih molitic, ker niso ukazane tistim, ki jedo zabeljeno, ampak tistim, ki uživajo meso ob olajšanih dneh.

Somrek.

Ciborijev plašček. — Karkoli je ukazano zastran sv. Rešnjega Telesa, bi naj dušni pastir izvrševal z veliko natančnostjo; tako tudi določbe, ki se tičejo plaščka na ciboriju. Ni ravno lepo videti, ako cerkovnik prinese k oltarju ciborij, ki je ogrnjen z plaščkom, da duhovnik posveti nove hostije. Ravno tako tudi ni prav, da cerkovnik ali duhovnik nese purificiran ciborij koncem svete maše pokrit s plaščkom nazaj v zakristijo. Le tako dolgo naj ima ciborij bel (ne pa rdeč ali pisan) plašček na pokrovu, dokler je v njem Najsvetejše. Ko se ciborij purificira, se odstrani plašček in ciborij se brez njega nese v žagrad. Ravno tako se nanovo napolnjen ciborij brez plaščka nese na oltar. Med sveto mašo ostane ciborij brez plaščka. Pokriti pa se ne sme že po povzdigovanju, ampak še le po zavživanju hostije, preden se dene v tabernakelj.

Somrek.

Ali spadajo nedelje v postnem času med one dneve, ob katerih je treba moliti psalm *Miserere* ali druge od škofa določene

molitve, ako se uživa meso? — Da moramo ob sobotah celega leta opravljati zapovedane molitve, ako uživamo meso, v tem so vsi edini po naših krajih. Ker pa nedelj navadno ne prištevamo postnim dnevom in ker ima postni čas po pepelnici brez nedelj štirideset dni in se zato imenuje štiridesetdanski post, so nekateri menili, da ob teh nedeljah niso dolžni opravljati zapovedanih molitev, ako uživajo mesne jedi.

Da pa prav ravnamo, moramo upoštevati splošne cerkvene zapovedi v tem oziru. Ob nedeljah, če so tudi v postnem času, si nismo dolžni pri jedilih pritrpati. Splošni cerkveni zakon pa zahteva, da se zdržimo ob nedeljah postnega časa mesnih jedi. Pri nas ta splošni zakon ne velja, ker imamo dispenzo. Vsled dispenze torej smemo uživati ob teh nedeljah mesne jedi, drugače bi jih ne smeli. Zato pa imamo tudi dolžnost, da ob nedeljah v postu ravno tako kakor ob sobotah celega leta opravljamo od škofa zaukazane molitve, ako uživamo take dni mesna jedila. Kadar pride praznik na petek, je dovoljeno jesti meso. Te dneve moramo tudi opraviti zapovedane molitve. Le kadar je božični praznik v petek, nimamo te dolžnosti, ker po splošnem cerkvenem zakonu ta dan ni ukazano, zdržati se mesnih jedi.

Somrek.

Postna dispenza. — Neki uradnik je dobil dovoljenje, da sme vse postne dni uživati meso. Vsled tega dovoljenja pa meni, da zanj ni nikakega posta več. Meni namreč, da se tudi ob največjih postnih dneh lahko večkrat na dan nasiti. To mnenje pa ni pravo, ker je Benedikt XIV izrečno določil, da kdor dobi dovoljenje, uživati mesne jedi, nima s tem pravice, ob postnih dneh večkrat se nasiti.

Somrek.

Ali sme ob petkih in sobotah uživati pri istem obedu poleg mesa tudi ribe, kdor ima za te dni dispenzo, da sme uživati mesne jedi? — Ob navadnih sobotah med letom imamo splošno dispenzo za uživanje mesa. Ob petkih pa dobijo tako dispenzo posamezne osebe iz važnih vzrokov. Benedikt XIV je prepovedal uživati meso in ribe pri istem obedu vsakemu, ki uživa postne dni meso vsled dispenze. Ta zapoved velja za ves postni čas, tudi za postne nedelje. Velja tudi za adventne srede in petke, za kvatrne srede in petke, pa tudi za bilje, ako je ukazan strogi post. Ko je pa došlo penitenciariji vprašanje: »Utrum fideles dispensati a lege abstinentiae diebus Veneris et Sabbati, decurrente anno, quando non urget obligatio ieiunii, vesci possint piscibus simul cum carnibus?« je 15. februarja 1834 odgovorila: »Permitti«.

Iz tega je razvidno, da ob navadnih sobotah smemo uživati meso in ribe pri istem obedu. Kdor ima dovoljenje ob navadnih petkih uživati meso, sme tudi pri isti pojedini jesti meso in ribe.

Ob strogih postnih dnevih pa ni prepovedano opoldne uživati meso, pri večerji pa ribe tistim, ki imajo take dni dovoljenje jesti mesne jedi.

Somrek.

Mašni stipendij za božične sv. maše. — Benedikt XIV je v svoji konstituciji »Quod expensis« z dne 26. avgusta 1748 prepovedal vzeti za drugo sv. mašo kak stipendij, ako ima kdo pravico binacije. Le z ozirom na pot k oddaljeni cerkvi bi duhovnik smel nekaj vzeti. Na Španskem in Portugalskem imajo dovoljenje, na vernih duš dan brati tri sv. maše. Za drugo in tretjo ne smejo vzeti stipendija. Za božične tri sv. maše pa Cerkev ni izdala take prepovedi. Ni jih namreč pozneje uvedla, ampak že od najstarejših časov sem so bile tri sv. maše v navadi, pa tudi stipendiji. Zato sme vsakdo še dandanes sprejeti trojni stipendij, ako nima kake druge obveznosti, n. pr. applicandi pro populo.

Somrek.

Kje naj se poročne listine shranjujejo, ako se poroča z delegacijo? — Kadar župnik poroča ženina in nevesto, katerih nobeden ne biva v župniji, potrebuje delegacijo od pristojnega župnika. Kateri župnik mora v tem slučaju shraniti poročne listine? Ali jih naj shranjuje tisti, ki podeli delegacijo, ali oni, ki jo sprejme? — Ker zakon nikjer ne zahteva, da mora parochus delegans z delegacijo vred izročiti tudi listine, in ker parochus delegatus lahko v zmislu postave vse vknjiži na podlagi delegacije, na katero se mora sklicevati pri vpisanju, sledi že iz tega, da naj listine shrani parochus delegans. Avstrijsko civilno pravo (§ 78 drž. zak.) nalaga v prvi vrsti odgovornost parochu deleganti.

V tem zmislu se najdejo tudi cerkvene določbe v dunajski in graški škofiji. Tudi Helfertov Geschäftsstil kakor Dannerbauerjev Praktisches Geschäftsbuch zagovarjajo to ravnanje. Kadarkoli se torej vrši poroka v tretji župniji z delegacijo, naj shrani parochus delegans vse listine, parochus delegatus pa pooblastilno listino, ki v zmislu dekreta »Ne temere« obsega tudi dovoljenje, ako noben poročenec ne biva že mesec dni v župniji parochi delegati.

Ako stranke zahtevajo poročni list, ga smeta dati oba župnika, delegans in delegatus. Prednost ima delegans, ker je zakonske oklical in dal pooblastilo in dovoljenje za poroko. Dobiti je moral tudi ex-offo izpisek. Parochus delegans ga pa vsled strankine želje tudi lahko izda, saj ima poroko vpisano popolnoma v redu s tekočo številko vred.

Somrek.

Ali se poročenim smejo vrniti listine (krstni listi)? — Prav pogostokrat prihajajo novoporočenci k župnijskim uradom ter želijo, da se jim vrne krstni list ali kaka druga zakonska listina. Ker duhovščina strankam rada postreže, da jim prihrani nove stroške, izroča tudi včasih take listine, ki so bile prej pri sklepanju zakonske zveze potrebne. Vendar pa se ne postopa v tem oziru povsod enako, ker imajo po nekaterih škofijah nekoliko drugačna navodila. Ministrstvo za notranje zadeve je dne 23. novembra 1898, št. 30134, z ozirom na poročilo naučnega ministrstva z dne 16. avgusta 1898, št. 8111, odločilo, »daß nur die speziell auf die betreffende Eheschließung sich beziehenden Urkunden zurückzubehalten sind, während die übrigen — eventuell nach gehöriger Vormerkung ihres wesentlichen Inhaltes und ihrer Ausstellungsdaten im Sinne des § 80 A. B. G. — den Parteien zurückgestellt werden können«.

Med listine prve vrste se prišteva n. pr. dovoljenje očetovsko ali sodnijsko, da smejo mladoletni skleniti zakon, razne zakonske dispenze. K listinam druge vrste pa spada proglašenje polnoletnosti. Nekateri deželni vlade (solnograška, gornje-avstrijska) dovoljujejo župnijskim uradom, da kratkoinmalo vrnejo strankam zakonske listine druge vrste, n. pr. krstne liste.

A to ne velja za škofiji na Štajerskem. C. kr. namestništvo v Gradcu je namreč dne 5. septembra 1903, št. 40.029 določilo: »Da die Trauungsdokumente, zu denen auch die Geburts- und Taufscheine gehören, Belegs- und Beweisdokumente für den richtig eingehaltenen Vorgang bei den Eheschließungen sind und mit der vollzogenen Trauung aufgehört haben, Eigentum der Verheirateten zu sein, und daher als Eigentum der Parteien an diese nicht zurückgestellt werden dürfen, können derlei Original-Urkunden nur mit Bewilligung der Landesstelle gegen Rückstellung ausgefolgt werden.«

V lavantinski škofiji se torej zakonske listine strankam brez dovoljenja namestništva, ki se dobi po kn.-šk. ordinariatu, ne smejo izročiti. Kadarkoli pa se izročijo po dobljenem dovoljenju, se naj shrani prepis listine ter se strankam naroči, da izvirnik prej ko mogoče vrnejo. Stranka pa naj prejem z lastnoročnim podpisom potrdi.

Somrek.

Poroka v tuji župniji z delegacijo. — Neki duhovnik piše: »Katere listine mora parochus proprius izročiti ženinu, ki hoče biti v tuji župniji poročen od tamošnjega župnika per delegationem? Ali zadostuje delegatio ali mora predložiti vse listine? Po državnem in prejšnjem cerkvenem pravu je zadostovala delegatio; in po novem? Parochus, ki poroča, je sam odgovoren za poroko. Quid faciendum? Pri nas v

Avstriji imamo po novem dekretu pač veliko zmešnjavo. Vse listine mora vpisati parochus delegans in ne delegatus, pred cerkvijo pa je odgovoren parochus delegatus ali prav za prav parochus copulans. Radi tega vprašanja sta zadnjo nedeljo dva zaročenca skoraj odpadla. Tukaj je treba edinosti.«

To tarnanje o »veliki zmešnjavi« se mi zdi, odkritosrčno povedano, nekoliko pretirano. Kadar se poroka vrši v tuji župniji, kjer nobeden poročencev ne biva niti en mesec, tam župnik po cerkvenem pravu potrebuje dovoljenja od pristojnega župnika ženina ali neveste. Da more izvršeno poroko vpisati, potrebuje potrebnih podatkov, ki mu jih pristojni župnik lahko da v dovoljivni listini. Dekret »Ne temere« nikjer ne zahteva vseh listin v originalu. Kar se pa tiče državnega prava, pride v poštev § 81 in 82 drž. zak., po katerih bi bila poroka neveljavna, ako poročenca ne prineseta delegacije od pristojnega župnika neveste ali ženina. V praksi pristojni župnik ne bo dajal dveh listin, nekolekovane licence in z 1 K kolekovane delegacije, ampak združi oboje v kolekovan delegacijski list. Za take se dobijo pri raznih tiskarnah že natisnjeni obrazci. Treba jih je le pristojnemu župniku izpolniti.

Izvršeno poroko vpiše parochus delegatus na podlagi poslane pismene delegacije v poročno knjigo ter tekom osmih dneh pošlje ex-offo poročni izpisek pristojnemu župniku. V matici pristojnega župnika se vpiše brez tekoče številke, v kraju poroke pa se šteje. Kakor se iz te rešitve razvidi, pri nas »Ne temere« ne povzroči nikakih težav.

Somrek.

Kje se naj okliče ženin z nepravim domovališčem? — Vprašanje: »Kje se okliče ženin (ali nevesta), ki tam, kjer biva, nima pravega bivališča (domicilium)? Pri nas se navadno vsi držijo pravila: Kar zadostuje za državni zakon, t. j. bivanje skozi šest tednov, to zadostuje za cerkev. »Anweisung für die geistl. Gerichte in Österreich« govori seveda drugače. Nekateri takega ženina okličejo tudi v njegovi domovini, pa ne vsi. Consuetudo govori skoraj za drugo. Nekoliko olajšana je stvar sedaj, ko pravi dekret »Ne temere«, da sme parochus licite poročati, ako je »saltem menstrua commoratio« gotova. Vendar bi bilo enotno postopanje za vse dobro.«

Odgovor: Z ozirom na stavljeno vprašanje moramo zavrniti pravilo: »Kar zadostuje za državni zakon, to zadostuje za cerkev.« Dušni pastir mora izpolniti natančno državne zakone, pa ne manj cerkvene postave in določbe. Zato se mora v vsakem slučaju natančno poučiti o zahtevah državnega in cerkvenega prava. Ker se po dekretu »Ne temere« z ozirom na oklice ni nič spremenilo in je

menstrua commoratio merodajna le za poroko, ne pa za oklice, ostane za rešitev našega vprašanja vse pri starem.

Državni zakon § 72 drž. zak. določa: »Wenn die Verlobten oder einer von Ihnen in dem Pfarrbezirke, in welchem die Ehe geschlossen werden soll, noch nicht durch sechs Wochen wohnhaft sind, so ist das Aufgebot auch an ihrem letzten Aufenthaltsorte, wo sie länger als die eben bestimmte Zeit gewohnt haben, vorzunehmen, oder die Verlobten müssen ihren Wohnsitz an dem Orte, wo sie sich befinden, durch sechs Wochen fortsetzen, damit die Verkündigung ihrer Ehe dort hinreichend sei.«

Cerkveni zakon, »Anweisung für geistl. Gerichte« § 65 pa pravi: »Bei denjenigen, welche weder einen eigentlichen Wohnsitz haben, noch an dem Orte ihres uneigentlichen schon wenigstens ein Jahr lang verweilen, muß das Aufgebot auch dort, wo ihnen auch das Heimatsrecht zusteht, oder, wenn dies ihnen nirgends zustände, wo möglich auch in der Pfarre ihres Geburtsortes vorgenommen werden.«

Iz besedila obojnega zakona je razvidno, da zahteva cerkveno pravo več kakor državno in da se cerkvenemu nikakor ne zadosti, ako se izvrši samo državno. Enotno bodo duhovniki le takrat postopali, ako obojno postavo natančno izpolnjujejo.

Cerkvena postava zahteva prebivanje skoz celo leto, državna pa le polnih šest tednov za oklic samo v kraju bivališča. Če n. pr. ženin še ne prebiva celih šest tednov v istem kraju, se mora po državnem zakonu oklicati v kraju, kjer je zadnjič prebival nad šest tednov, po cerkvenem pravu se mora pa še oklicati v domovini ali vsaj v rojstnem kraju. Iz pravičnih razlogov pa lahko cerkvena oblast oklice omeji, toda dušni pastir bi moral v takem slučaju za to prositi.

Somrek.

Enkratna molitev — dvojni odpustki¹. — Piše se nam: »Trditev v »Voditelju« str. 271, da se prejme z enkratno molitvijo oboje odpustke, se mi zdi dogmatičen pogrešek; cfr. Beringer, Die Ablässe, 12. Aufl., S. 335, Nr. 5: »denn man kann nicht durch ein und dasselbe Gebet oder das nämliche gute Werk, daß man nur einmal verrichtet, alle jene Ablässe auf einmal gewinnen.«

Odgovor: Z dogmatičnega stališča se ne da nikakor oporekati, da bi ne bilo mogoče dobiti z enkratno molitvijo posameznih delov rožnega venca, ako so jagode rožnega venca blagoslovljene po domikanskem in križarskem (Kreuzherrenablässe) načinu, kadarkoli se gre

¹ O tem vprašanju si pridržim zadnjo besedo v prihodnjem zvezku lista.

za nepopolne odpustke. Ako je rožnivenec dvakrat blagoslovljen, je mogoče dobiti pri vsakem očenašu in pri vsaki češčenimariji petsto dni križarskih in 100 dominikanskih odpustkov. Proti temu dogmatika nima nič.

Ako bi se šlo za popolni odpustek, bi se po njegovem sedanjem splošnem pojmu, ki pa tudi ni de fide, ne dala dobiti z enkratno molitvijo za isto osebo dva popolna odpustka. Zase in za verne duše bi pa tudi lahko kdo dobil naenkrat dvojen popoln odpustek. Z dogmatičnega stališča se torej ne da oporekati zoper omenjeno trditev. Pač pa veljajo tukaj besede sv. Tomaža Akvinčana: »Indulgentiae tantum valent, quantum praedicantur; dummodo ex parte dantis sit auctoritas, ex parte recipientis caritas, ex parte causae pietas, quae comprehendit honorem Dei et proximi utilitatem.«

Kongregacija za podeljenje odpustkov je pa dne 12. junija 1907 določila, da se z enkratno molitvijo lahko dobijo križarski in dominikanski odpustki, ako ima rožnivenec obojno blagoslovljenje. Zato mora zginiti vsak pomislek po načelu: Indulgentiae tantum valent, quantum praedicantur.

Somrek.

Odpustki za društvo detoljubov. — Katoliško društvo detoljubov, ustanovljeno v Solnogradu l. 1884, je Pij X dne 3. junija 1913 z apostolskim pismom znova potrdil in mu podelil za vselej te-le odpustke in privilegije:

I. Popolni odpustek dobi, kdor na dan vstopa prejme sv. zakramente. Družbeniki dobe popoln odpustek na božični, velikonočni in binkoštni praznik, na praznik brezmadežnega spočetja Marijinega, na praznik sv. Jožefa (3. nedeljo po Veliki noči) in na dan rojstva sv. Janeza Krstnika (v nedeljo pred praznikom sv. apostolov Petra in Pavla), ako prejmejo sv. zakramente, obišejo družbeno cerkev, ali kjer ni take, drugo cerkev ali javen oratorij od poldne prejšnjega dneva do večera praznika samega ter molijo pobožno za edinost krščanskih vladarjev, zatrenje krivoverstva in povišanje sv. Cerkve. — II. Nepopoln odpustek 7 let in 7 kvadragen dobe družbeniki, ako obišejo družbeno cerkev, ali kjer ni take, kako drugo cerkev ali javen oratorij ter molijo na imenovan namen na praznik Očiščenja in Darovanja Marijinega, na god sv. Ane, sv. Joahima, sv. apostola Tomaža, sv. Benedikta, sv. Angele Merici, sv. Vincencija Pavlanskega, sv. Hieronima Emiliani, sv. Jožefa Kalasancija, sv. Ruperta in bl. Petra Kanizija. Vsi ti odpustki, popolni in nepopolni, se lahko darujejo za duše v vicah. — III. Maše za rajne družbenike so privilegirane, t. j. veljajo ravno tako, kakor da bi se opravile na privilegiranem oltarju ali bi imel mašnik osebni privilegij. — IV. Voditelji družbe smejo,

ako so le aprobirani za spovedovanje, za svojega poslovanja izven Rima in s privoljenjem svojega ordinarija blagoslavljati križe, svetinjice, rožnevence in kipe Zveličarja, Matere božje ter svetnikov s t. zv. pa-peževimi odpustki, rožne vence tudi s t. zv. Birginitinimi odpustki in to v času sv. misijona javno, sicer pa zasebno. (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 301 s.)

Molitev za srečno smrt. — Sv. oče Pij X je dovolil nepopoln odpustek 300 dni po enkrat na dan za naslednjo molitev sv. Vincen-cija Ferrerja za srečno zadnjo uro:

Miserere mei, Deus: et exaudi orationem meam (Ps 4, 1).

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea (Ps 6, 2).

Miserere mei, Domine, vide humilitatem meam de inimicis meis (Ps 9, 13).

Miserere mei, Deus, quoniam tribulor; conturbatus est in ira oculus meus et venter meus (Ps 30, 9).

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam (Ps 50, 1).

Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea (Ps 56, 1).

Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die; laetifica animam servi tui, quoniam ad te, Domine, animam meam levavi (Ps 85, 3).

Miserere nostri, Domine, miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione (Ps 122, 4).

Gloria Patri etc.

Oremus.

Domine Iesu Christe, qui neminem vis perire, et cui numquam sine spe misericordiae supplicatur, nam tu dixisti ore sancto tuo et benedicto, omnia quaecumque petieritis in nomine meo, fient vobis; peto a te, Domine, propter nomen sanctum tuum, ut in articulo mortis meae des mihi integritatem sensus cum loquela, vehementem contritionem de peccatis meis, veram fidem, spem ordinatam, caritatem perfectam, ut tibi puro corde dicere valeam: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; redemisti me, Deus veritatis, qui es benedictus in saecula saeculorum. Amen.

Odpustek se lahko daruje tudi za duše v vicah (Dekret sv. ofi-cija z dne 5. junija 1913. — Acta Apostolicae Sedis V [1913] 271 s).

Svetinje mesto škapulirjev. — O blagoslavljanju svetinjic, ki nadomestujejo škapulirje, je dal sv. oficij v seji dne 4. junija 1913

ta-le pojasnila: 1. Duhovnik, ki ima pravico, sprejemati v škapulirske bratovščine, lahko blagoslovi z enim križem za vsak škapulir vse svetinjice, ki jih imajo verniki pri sebi v cerkvi; ni treba, da bi se svetinjice videle in bi jih blagoslovitelj posebe pred očmi imel. 2. Blagoslovijo se lahko svetinjice tudi osebam, ki še niso vpisane v bratovščino, pa se hočejo dati vpisati. Po sprejemu torej takih svetinjic ni treba znova blagoslavljeni. 3. Blagoslov je veljaven, ako se blagoslovi mnogo svetinjic, ki se razdele potem osebam, ki so že v škapulirskih bratovščinah ali hočejo pristopiti. (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 303 s.)

Tretjeredniki, ki molijo mesto brevirja vsak dan 12 očenašev, češčenamarij in »Čast bodi«, ne zadostijo s tem molitveni obveznosti, ki jo imajo morda kot udje kake bratovščine. Tako je odgovoril na stavljeno vprašanje sv. oficij v seji dne 11. junija 1913 in sv. oče je odgovor odobril dne 12. junija. (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 304).

Papeški odpustki. — Z devocionalijami, ki jih blagoslovi sv. oče sam, so združeni t. zv. papeški odpustki, katerih seznamek se je objavil zadnjikrat dne 28. avgusta 1903 (F. Beringer, Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch. 13. Aufl. Paderborn 1906, 365 ff), in sicer samo ti, ako sv. oče ni izrecno dovolil še drugih. (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 305).

Molitve na koncu tihe sv. maše. — Kongregaciji obredov se je predložilo to-le vprašanje: An, attentis S. R. C. Decretis n. 3697, Ordinis Min. Capucinatorum, 7. decembris 1888 ad III, de Missa Conventuali sine cantu, et n. 4271 Baion., 8. iunii 1911 ad II, de Missa votiva lecta S. Cordis Iesu, prima feria cuiusvis mensis, etiam aliqua similis Missa lecta, ex. gr. occasione primae communionis aut communionis generalis, sacrae confirmationis vel ordinationis aut pro sponsis, haberi possit ut solemnis; eique applicari valeant praefata decreta quoad Preces in fine Missae, a Summo Pontifice praescriptas, omittendas?

Kongregacija je odgovorila dne 20. junija 1913: Affirmative, si Missa cum aliqua solemnitate celebretur, vel Missam, quin celebrans ab altari recedat, immediate ac rite subsequatur aliqua sacra functio seu pium exercitium. (Acta Apostolicae Sedis V [1913] 311).

Prvo sv. obhajilo otrok. — Ko je izšel odlok sv. očeta Pija X o prvem sv. obhajilu otrok, so se ga mnogi razveselili, mnogi pa so bili osupnjeni, češ, sedemletni otroci k sv. obhajilu, to je pa vendar preveč. Ravnati so se pa vendar začeli po njem, če ne naenkrat, pa

vsaj polagoma. Ponekod so otroke puščali k sv. obhajilu šele z dvanajstim letom, sedaj so začeli z desetim, drugi, ki so se prej držali desetega leta, so odjenjali za eno ali celo dve leti, s časom pa bomo prišli vsi do tega, da bomo izvrševali naročilo sv. očeta dobesedno. Za sedaj se imamo še boriti deloma z lastnimi predsodki, pa tudi z odporom staršev, ki se novim razmeram ne znajo naenkrat privaditi. Na to jemlje ozir tudi naš učni načrt, ki pravi, naj se vsi otroci v tretjem šolskem letu pripravijo za prvo skupno sv. spoved in sv. obhajilo, vendar pa dopušča, da starši vzamejo tudi že otroke prvega leta o Veliki noči seboj k spovedi in sv. obhajilu. Ravno tu pa se mi besedilo načrta zdi nekako nejasno. Načrt za tretji razred poudarja besedo »skupno«; ako to pomeni, da v tem letu pridejo vsi k sv. obhajilu, mi to gre v glavo. Ako pa naj to pomeni, da otroci prvega in drugega leta, akoravno so o Veliki noči bili že pri sv. obhajilu, k skupnim obhajilom ne smejo, pa ne vem, zakaj. Obhajilo je obhajilo, in sv. obhajilo sedemletnega otroka je bistveno isto kakor devetletnega. In če se s prvim sv. obhajilom združi kakršnakoli slovesnost, bodisi tudi v prav skromnih mejah (kar je itak najbolje, da se otroci preveč ne raztresejo), naj se to zgodi pri tistem sv. obhajilu, ki je res prvo. Razloček med privatnim in javnim prvim sv. obhajilom se mi ne zdi prav utemeljen, v stvari sami že ne, in tudi ljudstvo se ga ne bo lahko privadilo. Vsekako bi bilo želeti, da bi se ta točka učnega načrta, kadar se definitivno sprejme, formulirala jasneje. Gospodje kateheti že marsikje ravnavajo tako, da otroke drugega šolskega leta kolikor možno vse puščajo k sv. obhajilu o Veliki noči; tudi v prvem šolskem letu se to že da storiti, a takrat je težje, prirediti sv. obhajilo o Veliki noči; to pa nič ne dene, saj nam sinoda iz leta 1911 dovoljuje, za prvoobhajance podaljšati čas do godu sv. Alojzija. Skrben dušni pastir sam vsak želi, da bi njegovi gojenci kolikor mogoče veliko milosti prejeli za svoje zveličanje, zato rad pusti otroke k sv. obhajilu, prej ko more. Zato se ne obotavljajmo, otroke puščati kar v prvem letu k sv. obhajilu, zlasti ako sami to žele in imajo pobožne starše ali sorodnike, ki sami radi prejemajo sv. zakramente. Verjemimo, da se bo dobro obneslo, za to nam jamči izkušnja tistih, ki so to že storili, še bolj pa beseda namestnika Kristusovega, ki nam to naroča. Torej: »In nomine tuo laxabo rete.«

V. K.

Snujmo Marijine družbe tudi za može in žene! — Nekaj jih že zelo uspešno deluje po raznih škofijah slovenskih. Toda treba še jih je več. Na V. svetovnem marijanskem kongresu v Solnogradu l. 1910 smo videli zlasti iz Bavarske mnogo priprostih kmečkih mož in žen z Marijinimi družbenimi traki in svetinjami. In takrat se je

reklo med Slovenci: Tudi mi moramo začeti snovati Marijine družbe za može in žene. To je mogoče zlasti tam, kjer delujeta dva duhovnika. Župnik ima može in žene, kaplan pa mladeniče in dekleta. Seveda pa mora tudi pri teh veljati za pravilo: mesečno prejemanje sv. zakramentov in mesečni ali vsaj dvamesečni družbeni nauki. Normalna pravila za lavantinsko škofijo določajo saj štirikraten prejem sv. zakramentov za Marijine družbe mož in žen, kar bi se naj spremenilo v mesečen prejem. Pri družbenih naukih lahko duhovni voditelj uspešno upliva na očete in matere, da sami vzgledno živijo, visoko spoštujejo družinsko življenje ter najvestneje odgojujejo svoje otroke. Marsikaj se tudi pri naukih ložje pove, kot v pridigi. Potom delavnega predstojništva tudi lahko marsikaj doseže. Kako veličasten je prizor, kadar žene-družbenice in posebno še možje-družbeniki v najobilnejšem številu pristopijo k mesečnemu skupnemu sv. obhajilu! In če umrje mož ali žena iz družbe, pa pridejo vsi družbeniki ali družbenice k pogrebu. Ti slovesni pogrebi ob splošni udeležbi globoko uplivajo na ude. Kako lepo pa še je videti ude, kadar v nedeljo po pogrebu vsi darujejo za rajnega sv. obhajilo! Vsa lepota marijanske organizacije se pokaže ravno ob taki priliki. Starši-družbeniki imajo več zmisla zato, da so tudi njih otroci v Marijini družbi. Dušni pastir, ki ima vse štiri Marijine družbe, ima štiri nedelje v mesecu skupna obhajila za posamezne družbe. Mnogi še pridejo večkrat med tednom k sv. obhajilu. Tako se po Marijinih družbah najložje doseže pogosto prejemanje sv. zakramentov. Seveda je tudi neprecenljive vrednosti za dušnega pastirja, ako ima ob svoji strani veliko armado značajnih mož in pobožnih mater, organiziranih v Marijini družbi. Po njih lahko vse doseže, česar je treba za živahno versko in socialno življenje v župniji.

Fr. Sal. Gomilšek.

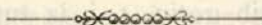
Kako skrbi lavantinska škofija za svoj duhovniški naraščaj.
 — Srečna škofija, ki si sama vzgoji dovolj duhovnikov. Tako srečna še ni lavantinska škofija. Od 508 v šematizmu za leto 1913 izkazanih duhovnikov v škofiji jih je 425 Lavantincev, od drugod jih je 83. In sicer nam je dala sekovska škofija 4 duhovnike, Kranjsko 46, Koroško 1, Primorsko 2, Hrvaško 2, Češko 10, Moravsko 2, Tirolsko 2, Nemško 4, Italija 1, Francija 8 in Amerika 1. Naslanjati se še torej moramo precej na tujo pomoč. Razven tega še je kakih 60 sistemiziranih kaplanskih mest praznih. Tega pomanjkanja bi ne bilo, ako bi vsaka župnija vzgojila vsaj toliko duhovnikov, kolikor jih rabi. Toda temu ni tako. 148 župnij je vzgojilo 425 duhovnikov, 73 župnij v škofiji pa ni vzgojilo nobenega. Največjo pomoč v duhovnikih ima lavantinska škofija iz Slovenskih goric, t. j. iz župnij med Muro in Dravo,

iz dekanij Ljutomer, Velika Nedelja, Ptuj in Sv. Lenart v Slov. gor. cah. Na prvem mestu stoji župnija Sv. Križ pri Ljutomeru, ki je vzgojila škofiji 14 duhovnikov, za njo pride Sv. Jurij ob Ščavnici s 13, Negova z 10, Ljutomer z 9, Sv. Peter pri Radgoni in Ormož z 8; po 7 duhovnikov so vzgojile župnije: Središče, Velika Nedelja, Sv. Lovrenc na Dravskem polju, Celje, Rajhenburg in Sevnica, po 6 sv. Tomaž pri Veliki Nedelji, Pilštanj, Vransko, Konjice, Gornjigrad, Sv. Peter in Pavel v Ptujju in Hajdin. Pregled po dekanijah nudi sledečo prezanimivo statistiko:

Dekanija	rabi duhovnikov	ima jih	vzgojila je duhovnikov	Preostanek (+) Primanjkljaj (-)
1. Ljutomer	18	18	52	+ 34
2. Velika nedelja	14	13	37	+ 24
3. Videm	27	22	35	+ 13
4. Sv. Lenart v Slov. gor.	20	19	31	+ 12
5. Ptuj	23	22	29	+ 7
6. Kozje	20	17	26	+ 9
7. Konjice	20	18	24	+ 6
8. Slov. Bistrica	22	19	23	+ 4
9. Dravsko polje	16	14	20	+ 6
10. Celje	21	19	19	enako
11. Šmarje	23	21	19	- 2
12. Braslovče	15	13	18	+ 5
13. Rogatec	17	13	18	+ 5
14. Gornjigrad	20	17	16	- 1
15. Maribor levi breg	45	41	13	- 28
16. Maribor desni breg	12	11	9	- 2
17. Zavrč	12	10	8	- 2
18. Laško	23	19	6	- 13
19. Jarenina	10	9	6	- 3
20. Stari trg	18	17	5	- 12
21. Šaleška dolina	12	11	4	- 7
22. Marenberg	11	11	4	- 7
23. Nova cerkev	17	13	3	- 10
24. Vuzenica	9	8	0	- 8

Te številke govore dovolj glasno. Naj torej v bodoče storé dekanije in župnije, ki so vzgojile doslej premalo duhovnikov ali pa nobenega, svojo sveto dolžnost in sčasoma bo izginilo pomanjkanje. Ta statistika bodi pa tudi glasen opomin vsem duhovnikom, da še v bodoče z večjo vnemo skrbimo, da dobi vinograd lavantinske škofije dovolj delavcev.

Fr. Sal. Gomilšek.



III.

Cerkveni pregled.

1. Deset let na prestolu sv. Petra.

Dne 4. avgusta je minilo deset let, kar se je ob opoldanskem zvo-
nenju raz loggio na pročelju bazilike sv. Petra oznanila vest: Habemus
Papam! Takoj se je začelo prerokovanje in ugibanje o delovanju novega
papeža in zlasti nasprotno časopisje je kazalo posebno skrb za bodoč-
nost Cerkve. V tem so bili nasprotniki edini, da beneški patriarh, skro-
men, pobožen in ljubezniv mož. ne bo dosegel svojega prednika. Toda kako
stališče bo zavzel proti Franciji, kjer se je bil ravnokar razvnel najhujši
»kulturni boj«? Kaj bo storil v italijanskih notranjepolitičnih vprašanjih,
posebno v rimskem vprašanju? In ugibanja ni bilo konca. Ravno dva me-
seca po izvolitvi je izdal Pij X svojo prvo okrožnico »E supremi aposto-
latus cathedra«. V njej je dal jasen odgovor na vsa ugibanja z besedami:
»Attamen, quoniam numini divino placuit humilitatem Nostram ad hanc
amplitudinem potestatis provehere, erigimus animum in eo qui Nos con-
fortat, Deique virtute freti manum operi admoventes in gerendo pon-
tificatu hoc unum declaramus propositum esse Nobis, in-
staurare omnia in Christo, ut videlicet sit omnia et in omnibus
Christus.« — Razna domnevanja nepoklicanih svetovavcev in sodnikov je
zavrnil odločno: »Erunt profecto qui, divina humanis metientes,
quae Nostra sit animi mens, rimari nitantur atque ad terrenos usus par-
tiumque studia detorquere. His ut inanem spem praecidamus,
omni asseveratione affirmamus nihil velle Nos esse, nihil, opitulante Deo,
apud consociationem hominum futuros, nisi Dei, cuius utimur auctoritate,
administros. Rationes Dei rationes Nostrae sunt, pro quibus vires omnes
vitamque ipsam vovere decretum est. Unde si qui symbolum a No-
bis expetant, quod voluntatem animi patefaciat, hoc unum
dabimus semper: Instaurare omnia in Christo.«

Ob desetletnici Pijevega pontifikata ne moremo najti primernejših
besed, da označimo njegovo delovanje, ko je ta obljuba ob začetku apo-
stolske službe. Leon XIII, gotovo eden največjih papežev, kar jih pozna
zgodovina, je povzdignil ugled katoliške Cerkve v modernem svetu; njegov
naslednik hoče Cerkev znotraj urediti in obnoviti: to je naloga, ki mu jo
je božja previdnost dala, katero izvršuje z občudovanja vredno doslednostjo
in energijo.

»O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates!«
opominja sv. Pavel svojega učenca (1 Tim 6, 20). Pij X je vesten
čuvaj verske resnice. Zato je z vso odločnostjo in apostolsko pro-
stodušnostjo nastopil proti racionalistični struji, ki jo nazivljemo s sicer
malo značilnim imenom modernizem. Najvažnejši so v tej zadevi trije
odloki: seznamek 65 zmotnih tez (Lamentabili sane exitu) z dne 2. julija
1907, okrožnica »Pascendi Dominici gregis« z dne 8. septembra 1907 in
Motu proprio »Sacrorum antistitum« z dne 1910. Posebno pozornost je
posvetil Pij X proučevanju sv. Pisma. Ni dal samo natančnih na-
vodil, kako naj se poučuje eksegeza v semeniščih, temveč ustvaril je cen-
tralni zavod za višje biblične študije (Pontificium institutum biblicum), mu
preskrbel primerne prostore in po najmodernejših načelih urejeno stro-

kovno biblioteko. Biblična komisija je pod vlado Pija X izdala mnogo važnih izjav, ki jih je Voditelj vse priobčil. Za ljudstvo je dal prirediti italijanski prevod novega zakona s kratko razlago. Započel je tudi ogromno delo revizije vulgate, ki ga je poveril benediktincem. Omeniti moramo dalje papeževo skrb za krščanski pouk ljudstva. Ker je krščanski nauk iz večine italijanskih ljudskih in iz vseh državnih srednjih šol fak-tično izključen, je sv. oče obnovil bratovščine krščanske nauka in po-sebe še priporočil dobro pripravo otrok na sv. zakramente. Kako se za-nima za katehizemsko vprašanje, je dokaz, da sta izšla pod njegovim pa-tronatom že dva katehizma, ki naj bi omogočila dober verski pouk. Da preskrbi dober duhovniški narašččaj, je preustrojil mnogo italijan-skih semenišč in ustanovil več novih. Od dobrih duhovnikov si obeta dobro prihodnjost sv. Cerkve. Zato povdarja pri vsaki priliki, kako po-trebno je, da se duhovniki temeljito izobrazijo v svetih vedah in da go-jijo duha pobožnosti. »Exhortatio ad clerum catholicum«, ki jo je izdal povodom svoje zlate maše, bode trajen spomenik apostolskega delovanja Pija X.

Posebno pozornost je posvetil Pij X katoliški akciji po vseh deželah in dal direktive, da ostane javno delo v vednem stiku s cerkven-im vodstvom in v dolžni pokorščini do cerkvene hierarhije. Naj omenim le razne odloke glede katoliške akcije v Italiji, kjer so razmere vsled do-godkov l. 1870 posebno težavne, encikliko o Sillonu na Francoskem in zadnjo določbo glede katoliških strokovnih oddelkov in interkonfesionalnih strokovnih zvez na Nemškem, kjer je modro upošteval dejanske razmere, dal škofom navodila za postopanje in tako napravil konec škodljive pole-mike med t. zv. berolinsko-triersko in kolinsko strujo.

Posebno težavne so postale za vlade sedanjega papeža razmere na Francoskem in Portugalskem. Za geslo svojega postopanja proti tema dvema državama, ki sta začeli z nasilstvi, je Pij X imel be-sede svojega velikega prednika: »At fidei vindex non flectar.« Na Franco-skem so razmere še sicer silno žalostne, vendar se javljajo znaki zboljša-nja. Razbile pa so se kulturnobojne tendence španske vlade na Pijeve odločnosti in neustrašenosti.

Dalekosežne so reforme Pija X v cerkvenem pravu. Naravnost pogumna je bila misel, ustvariti nov Corpus cerkvenega prava. Papež pa ni samo izprožil te misli, temveč je tudi zagotovil, da se bo izvršila. S tem velikanskim delom so v zvezi mnogi odloki, ki urejajo posamezna cerkvenopravna vprašanja, kakor zakonsko pravo (Ne temere), amotio admi-nistrativa (Maxima cura), papeževo volitev. škofovska poročila o stanju škofij, mnoge zadeve redovniškega prava. Preustrojil je rimsko kurijo in oskrbel modernemu času primerno publikacijo rimskih odlokov v uradnem listu. Semkaj spada tudi odlok o zapovedanih praznikih.

Reformatično je nastopil Pij X na polju cerkvene glasbe. Že prvo leto svoje vlade je izdal Motu proprio o cerkvenem petju. Skrbel je dalje za novo uradno izdajo korala. V Rimu je ustanovil višjo cerkveno-glasbeno šolo. Omeniti moramo tukaj tudi začetek reforme rim-skega brevirja.

»Instaurare omnia in Christo.« Izvršujoč to geslo je Pij X storil vse, da vodi vernike k Jezusu v presv. evharistiji. Pospeševal je vsa leta evharistične shode, na katerih se javno časti in proslavlja najsvetejši

zakrament. Ti shodi so posebno zadnjih pet let dosegli višek sijaja. Posebno važna pa sta za obnovitev praktičnega krščanstva odloka o vsakdanjem sv. obhajilu in o starosti prvoobhajancev.

Obletnice važnih dogodkov in slavnih mož je porabil Pij X da je izdal času primerne okrožnice, tako l. 1904 petdesetletnico dogme o brezmadežnem spočetju božje Matere, istega leta 1300letnico sv. Gregorija Velikega, l. 1907 1500letnico smrti sv. Janeza Zlatousta, leta 1909 800letnico sv. Anzelma, l. 1910 300letnico kanonizacije sv. Karola Boromejskega in letos 1600letnico Kanštantinovega milanskega edikta.

Pij X je obhajal dve slovesni kanonizaciji. Dne 11. decembra 1904 je prištel svetnikom Gerarda Majella in Aleksandra Sauli, dne 20. maja 1909 pa Klementa Marijo Hofbauer in Jožefa Oriol. Izmed blaženih, ki jim je Pij X podelil čast oltarjev omenimo le Orleansko devico Jeanne d'Arc, hrvaškega rojaka Marka Krizina in arskega župnika Janeza M. Vianney.

Ta sumaričen pregled desetletnega Pijevega vladanja nam izsili priznanje: Grande opus!

Vsem je znano, da je našel Pij X pri nekatoličanih, pa žalibog tudi pri katoličanih samih mnogo kritikov. Odkod ta pojav? Ne bomo se motili, ako trdimo, da prav zato, ker posega res v praktično življenje. Leon XIII je obravnaval v svojih nesmrtnih okrožnicah zvečine velika načelna vprašanja. In kaj razumejo o njih tisti, ki delajo navadno »javno mnenje«? Pij X pa hoče reformirati vsakdanje življenje po katoliških načelih — in tu jih je mnogo, ki si domišljujejo, da tudi smejo ali celo morajo govoriti tehtno besedo. To je, menim, odgovor.

Vsak katoličan pa, ki je res poln katoliškega duha, bode hvaležno priznal in občudoval veliko reformatorično delo Pija X. Svoje želje ob Pijevi desetletnici izražamo z besedami, ki so se pele na dan njegovega kronanja ob grobu sv. Petra:

Sanctissimo Domino nostro PIO
a Deo decreto Summo Pontifici
et universali Papae
Vita!

Lukman.

2. Katoliški shodi.

a) Hrvaško-slovenski katoliški shod v Ljubljani.

(24.—27. avgusta 1913).

Sedem let je preteklo od III. slovenskega katoliškega shoda. Bilo je, Bogu hvala, sedem rodovitnih let. To je pokazal letošnji hrvaško-slovenski katoliški shod. Zunanje lice shoda, število udeležencev hrvaškega in slovenskega naroda, lepe vrste katoliškega učiteljstva in katoliškega dijaštva, udeležba naše mladine, zastopstva čeških in poljskih katoličanov — vse to je kazalo, da se je v zadnjih letih pri nas marsikaj spremenilo. Poseben sijaj je dala shodu navzočnost 12 cerkvenih knezov. Katoliški shod nam je v celotni sliki pokazal, kaj da imamo, in nam s tem dal ne samo opomin: Tene, quod habes! temveč nam je dal za bodočnost kategorični imperativ za vztrajno delo.

Uvertura za katoliški shod je bilo zborovanje slovenskega katoliškega dijaštva dne 23. avgusta. Katoliške svetne inteligence nam je dolgo manjkalo in to pomanjkanje smo marsikje zelo občutili. Pogled v bodočnost je tolažljiv, ker se množe vrste katoliškega dijaštva. Naj se zanima za naše katoliško dijaštvo vsak, komur je na srcu bodočnost katoliške stvari! Z veseljem se je povdarilo, da so bili predsednik in slovenski podpredsedniki kat. shoda sami starešini naših katoliških akademskih društev.

Namen teh vrstic ni, popisovati posamezne prireditve. Oficielno poročilo o shodu bode storilo to. Le nekaj splošnih misli naj zapišem.

Odseki — bilo je četvero slovenskih (za versko življenje, za krščansko izobrazbo, za karitativno in socialno delo) in troje hrvaških (za religiozno organizacijo, za krščansko prosveto, za gospodarsko in socialno delo) — so nudili zanimivo sliko. Odgovarjajoč na vprašani: Kaj se je že storilo? Kaj je še potrebno? so začrtali referati in resolucije pot za prihodnost. Načrt je osnovan na veliko, naj mu ne manjka pogumnih delavcev, ki ga bodo izvršili.

Iz govorov na slavnostnih zborovanjih se je glasila v raznih variacijah zahteva po praktičnem katoličanstvu na vseh poljih, zahteva po katoliškem radikalizmu. To je bil nekako osnovni ton na celem shodu.

Nekaj zelo lepega je bil občni zbor »Slomšekove zveze« in kongres slovanskih katoliških pedagogov. Ta odločna volja našega katoliškega učiteljstva, biti mladini vzgojitelj po večno veljavnih načelih Kristusove vere, vpliva silno dobrodejno. Videlo se je, da je katoliško gibanje med učiteljstvom na Kranjskem zelo živahno. Kdaj ga bomo smeli pozdraviti po drugih slovenskih deželah?

Občni zbor Leonove družbe je zopet pokazal, da je znanstveno delo pri naših razmerah zelo težavno, da pa hočemo tudi tukaj ostati na površju. Za Leonovo družbo je pri nas le vse premalo zanimanja. Družba, ki je založila dr. Ušeničnikovo »Sociologijo«, izdaja aktualno znanstveno revijo »Čas« in je začela objavljati »Gradivo za zgodovino Slovencev«, zasluži, da jo vsa katoliška inteligenca podpira.

O priliki katoliškega shoda se je vršil tudi občni zbor protialkoholnega društva »Sveta vojska«, ki je sedaj razširjeno po vsem Slovenskem. Boj proti pijančenju in posebno proti žganim pijačam je za nas danes naravnost vitalnega pomena, naj ga presojava z moralnega ali z gospodarskega stališča.

Dal Bog, da obrodi hrvaško-slovenski katoliški shod obilno sadu! Slovensko in hrvaško ljudstvo se je v nedeljo 24. avgusta po sv. maši na Kongresnem trgu posvetilo Brezmadežni. Naj bo ona zaščitnica vsega dela za naše ljudstvo!

b) Drugi katoliški shodi.

Nemški katoličani so se zbrali k 60. občnemu shodu v Metz u od 17. do 21. avgusta. Temu lepo uspelemu zborovanju so nadeli ime mir v Metz u. Iz dveh razlogov. Znano je, da Francozi v republik i in v Alzaciji in Lotaringiji ne morejo pozabiti vojske z Nemčijo 1870/71, znano je tudi, da of ic ielna Prusija skoroda vse stori, da ostane njena uprava teh dveh dežel ljudstvu zoprna. Na katoliškem shodu v

Metzu pa je vladala največja sloga: vršila so se tudi francoska zborovanja in na velikih skupnih zborovanjih se je slišala francoska beseda. Zborovanje se je vršilo res v znamenju miru in sporazumljenja. Pa še v drugem oziru je bil ta shod mir v Metz. V delavski organizaciji sta bili na Nemškem že dalje dve struji. T. zv. berolinsko-trierska struja je zahtevala katoliška delavska društva in v teh strokovne (gospodarske) oddelke (Fachabteilungen), ki so bili torej tudi konfesionelni. Po drugod pa so delavci organizirani v katoliških delavskih društvih, ki skrbijo za versko izobrazbo in pošteno zabavo, poleg teh društev pa je zgolj gospodarska organizacija, krščanske strokovne zveze (christliche Gewerkschaften), v katerih so bili delavci brez ozira na konfesijo. Ta organizacija, ki ima sedež v Kölnu — odtod naziv kolinska struja —, je naperjena proti socialno-demokratskim t. zv. prostim strokovnim zvezam in proti svobodnim t. zv. nemškim (Hirsch-Duncker) strokovnim društvom. Poleg teh taktičnih razločkov obstoje med obema strujama doktrinarni diference, ki pa niso bistvene. Med tema dvema strujama je bilo zadnja leta hudo nasprotstvo. Za pravično presojanje vsega vprašanja je treba upoštevati naslednje: 1. Gre se za čisto posebne razmere na Nemškem s konfesionalno mešanim prebivalstvom in močno socialnodemokratsko stranko. Zato pa taktičnih vprašanj ne smemo presojati po naših razmerah. 2. Posebe je še treba omeniti, da se razmerje med konfesijama na Nemškem ne sme soditi po avstrijskih razmerah, kjer se v imenu nemštva agitira za protestantizem. 3. Napačno bi bilo misliti, da je kolinska struja navajala katoliške delavce, da prikrivajo svoje versko prepričanje; nasprotno, strogo je zahtevala od katoliških delavcev, da so udje katoliških delavskih društev, kjer se versko izobrazujejo, navajajo k praktičnemu katoličanstvu in se utrde v verskem prepričanju proti modernemu brezverstvu in proti protestantskim zmotam. 4. Kolinska struja se ni razvijala v nasprotju s cerkveno oblastjo, kar dokazujejo izjave odličnih članov nemškega episkopata iz zadnjih let, n. pr. zadnji pastirski list rajnega kardinala Fischerja, izjave paderbornskega in hildesheimskega škofa in pa monakovskega nadškofa dr. Bettingerja. 5. »Christliche Gewerkschaften« niso idealna organizacija in so opravičene samo kot silobran proti socialni demokraciji, ako se iz njih odstranijo verske nevarnosti, ki morejo slediti iz bližjega stika z drugo konfesijo. Odstraniti oz. paralizirati te nevarnosti, to je naloga katoliških delavskih društev.

Sv. oče Pij X je preporno vprašanje rešil v krasni okrožnici »Singulari quadam caritate« z dne 24. septembra 1912. V njej hvali in priporoča strogo katoliško organizacijo, izjavlja pa, da so »christliche Gewerkschaften« dovoljene z ozirom na posebne razmere v Nemčiji, ako se odstranijo nevarnosti, ki bi mogle pretiti verskemu prepričanju katoličanov. Ali so take nevarnosti paralizirane po katoliških delavskih društvih, o tem smejo soditi edinole škofje, ne pa morebiti pristaši druge struje. Sv. oče je izrecno opomnil, da se ne sme v teh razmerah udov krščanskih strokovnih društev »accusare de suspecta fide eoque impugnare nomine«.

Enciklika sv. očeta je položaj razjasnila in zavladal je mir. Le nekaj posebnih, ki se imenujejo »integralne katoličane« (grof Oppersdorf, K. Kaufmann in še nekaj drugih), nadaljuje prepir. Nemški katoličani so pa-pežu hvaležni za očetovske besede in nauke. To so izrazili tudi v Metz,

ko je predsednik knez Löwenstein zaklical: »Ob Berlin oder Köln, ob Trier oder Gladbach — alle Wege führen nach Rom!« Tudi v tem oziru je bil 60. shod katoličanov na Nemškem mir v Metz.

Avstrijski katoliški Nemci so se zbrali sredi avgusta v Lincu. V Avstriji so katoliški shodi raznih narodnosti gotovo upravičeni in jim je zagotovljeno več vspeha ko skupnim shodom, kakršni so se vršili nekaj časa. Ker so potrebe raznih narodov v monarhiji različne, je mogoče napraviti praktičen načrt za katoliško akcijo le na takih zborovanjih. Linški katoliški shod se je vršil zelo lepo. Posebno pozornost je obrnil na katoliško časopisje in na mladinsko organizacijo.

Dne 7. in 8. septembra se je vršil češki katoliški shod v Kolínu. Tudi to zborovanje je bilo sijajno. V odsekih so se posvetovali posebno o organizacijskem delu.

IV.

Slovstvo.

Das Zeugnis des 4. Evangelisten für die Taufe, Eucharistie und Geistessendung. — Mit Entwürfen zu Predigten über die Eucharistie. Von Dr. Johannes Evang. Belser, o. Professor Theologie an der Universität Tübingen. 8^o (XII u. 294). Freiburg i. B. und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 4.80; geb. K 5.76.

Z velikim veseljem pozdravljamo, da posveti ekseget kot je Belser svoje znanje neposredno homiletični praksi. Že lansko leto (XV [1912] 295) smo priporočili njegovo navodilo za homiletično uporabo Jakobovega lista, sedaj imamo pred seboj novo knjigo s sličnim namenom. Prvi del (1—163) nudi temeljito in zelo zanimivo razlago vseh mest Janezovega evangelija, ki se nanašajo na predmet, ki ga imenuje naslov. Razprava na str. 111—134, kjer razlaga pisatelj Jan 3, 13—17 in 4, 20—24 kot pričevanja o evharistiji, me ni mogla prepričati. Ne tajim pa, da se nahaja tu mnogo lepih in homiletično porabnih misli. Drugi del knjige obsega obširno izvedene načrte za pridige o evharistiji na podlagi 6. poglavja Janezovega evangelija (164—262), načrt pridige o pogostem sv. obhajilu na podlagi Lk 14, 16—24 (262—272) in slednjič pridigo, ki jo je imel pokojni rottenburški škof dr. F. X. v. Linsenmann še kot profesor o priliki Belserjeve primicije. Knjiga, ki jo imamo pred seboj, je lep pripomoček za praktično proučevanje sv. pisma in navodilo za homiletično uporabo sv. knjige. Priporočamo jo temeljitemu študiju. Cena knjigi je visoka.

Lukman.

Vernunft und wahres Christentum. — Im Grundriß dargestellt von Dr. Johannes Chrys. Gspann, Professor der Theologie. 8^o (VIII und 127). Regensburg 1912, Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. K 1.44.

Živahno pisana apologija najvažnejših resnic katoliškega svetovnega naziranja, umljiva vsakemu izobražencu. Posebno mi ugaja spretno pojaš-

njevanje, kako je nadnaravni red v najlepšem soglasju z naravnim, na katerem sloni in ga izpopolnjuje.

Lukman.

Ethik. — Leitfaden der natürlich-vernünftigen Sittenlehre. Von Dr. Johann Ude, k. k. Professor an der Universität in Graz. gr. 8^o (XX u. 164). Freiburg u. Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 2.88; geb. in Leinwand K 3.60.

Knjiga je nastala iz predavanj, ki jih je imel dr. Ude na graškem vseučilišču. Nauke moralne filozofije podaja v 61 tezah z točnim pojasnjevanjem pojmov in kratkimi, preciznimi dokazi v silogistični obliki. Kdor se hoče kratko, pa vendar temeljito poučiti o praktičnem delu modroslovja, mu bodi Udejeva knjiga priporočena. Z modernimi etičnimi sistemi se pisatelj ex professo ne peča, molče pa se v formuliranju tez, v razlagi in v dokazovanju nanje ozira. Na nekaj nejasnih ali dvoumnih formulacij in trditev bode referent pisatelja pismeno opozoril, da jih odpravi v novi izdaji.

Lukman.

Der Goldgrund der Weltgeschichte. — Zur Wiedergeburt katholischer Geschichtschreibung. Von Albert von Ruville, Universitätsprofessor in Halle. 5. bis 7. Tausend. 8^o (XIV und 236). Freiburg i. Br. 1913, Herdersche Verlagshandlung. K 2.88; geb. K 3.84.

Pričujoča knjiga, ki bi lahko nosila naslov »Katoliška filozofija svetovne zgodovine«, se naslanja na tri dela, katera je v. Ruville izdal po svoji konverziji. V prvem, z naslovom »Zurück zur heiligen Kirche«¹, je opisal svoj notranji razvoj do povratka v katoliško cerkev in podal sliko, ki si jo je bil napravil o cerkvi. V drugem, naslovljenim »Das Zeichen des echten Ringes«², je pokazal, da pride med vsemi izvenkrščanskimi in krščanskimi religijami edinole katolicizem v poštev kot religija resnice. V tretji knjižici »Katholischer Glaube, Geschichtswissenschaft und Geschichtsunterricht«³ — v bistvu govor na katoliškem shodu v Mainzu — je v velikih potezah označil razmerje med katoliško vero in zgodovinsko vedo. Istemu problemu je posvečena knjiga »Der Goldgrund der Weltgeschichte« in ga hoče vsestransko razmotrivati. »Religioznega indiferentizma ni, tudi v znanosti ne, so le resnična in napačna verstvena naziranja. Pri drugače stvari primernem postopanju vede resnično naziranje k pravim, napačno pa h krivim rezultatom.« Posebno za zgodovinsko vedo je resnično svetovno naziranje odločilnega pomena. Zato je potrebno, da se zgodovinska veda postavi zopet na podlago večnih resnic, ki so čiste in nepokvarjene le v katolicizmu. — »Goldgrund ist es, auf dem sich das Weltgeschehen erbaut, da es in allen seinen Richtungen von göttlicher Wahrheit durchsetzt, vom göttlichen Wirken beeinflusst ist, da besonders die Menschheitsentwicklung sich nach übernatürlich gegebenen Normen vollzieht. Goldgrund ist es, auf dem die Geschichtswissenschaft ihr Gemälde entwerfen muß, da nur so das Bild der von Wahrheitsgold durchzogenen Wirklichkeit entsprechen kann.«

¹ Berlin 1910 (in pozneje mnogo izdaj), H. Walther.

² Berlin 1910, H. Walther.

³ Essen a. d. Ruhr 1910, Fredebeul und Koenen.

Večne resnice, po katerih se vrši vse svetovno dogajanje, se nahajajo v izvenkrščanskih religijah, toda samo kot »zlate žile«, vložene v kamenje brez vrednosti, t. j. obdane od človeških pridevkov (1. pogl.) Katolicizem nima le večnih resnic, temveč je »zlati tempelj«. Posamezne resnice, ki jih uči, so božjega izvora, njih notranja zveza je nadnaravnega značaja (Jezus Kristus, včlovečeni božji Sin, je krona zlatega templja), z jamčen jim je obstoj pod božjim varstvom (inspirirana biblija in nezmotljivo učenje), vernikom je zjamčena resničnost vere z nadnaravnimi sredstvi (2. pogl.). Ta zlati tempelj so skušali posnemati v ločenih krščanskih občinah, ki jih R. imenuje skupno protestantske. Protestantizem opredeli kot religiozno strujo, ki hoče ustvariti svetovno naziranje iz Jezusovega duha, ki pa izključuje suvereniteto papežev v verskih rečeh. Protestantske struje imajo cele konstruktivne dele zlatega templja, manjka pa vsem zlata krona (3. pogl.). Vsa ta razmotrivanja se gibljejo na polju vere. Kako najti prehod na polje zgodovinske vede? Pot vodi čez zlati most, ki sloni na dveh stebrih. Prvi je osebno versko prepričanje zgodovinarja, katero pridobi s sredstvi, ki mu jih nudi cerkev, s spoznavanjem Jezusa Kristusa in z združenjem z njim v zakramentu presv. Rešnjega Telesa. Drugi steber je katoliško svetovno naziranje kot zadostna podlaga za razlago svetovnega dogajanja. Oba ta stebra pa veže zopet osebnost Jezusa Kristusa, ki je gospod duše posameznika in vsega, kar se na svetu zgodi. Da je katoliško svetovno naziranje zadostna, da, edino veljavna razlaga svetovnega dogajanja, sledi iz tega, da se je do zdaj še vedno obnesla, da se zgodovinar o njeni resnici lahko nadnaravnim potom prepriča. Zato: Nazaj h Kristusu in k njegovi cerkvi! (4. pogl.). Ker je katoliško svetovno naziranje resnično, t. j. ker vsebuje v celoti nadnaravne resnice, katere so merilo svetovnega razvoja, zato je tudi katoliški sistem »jedro slike svetovne zgodovine« ter omogočuje umevanje posameznih zgodovinskih dogodkov in osebnosti. Ruville nazivlje katoliško svetovno naziranje »zlato ogrodje« (Goldgerüst — 5. pogl.). Ker je resnična religija najvišje in absolutno veljavno merilo za presojanje človeških dejanj, zato je katoličan, ki jo pozna po lastnem razmišljanju in izkustvu, najbolj usposobljen, proučevati zgodovino, seveda, ako uporablja tudi zunanja, naravna, metodična sredstva. Klasična in protestantska historiografija ima ta nedostatek, da ne pozna pravega temelja. Ruville dokazuje to na mnogih zgledih (Loofs, Harnack, Schlosser, Ranke, Lamprecht, Lindner), posebno na akatoliškem presojanju raznih dob v zgodovini katoliške cerkve (6. pogl.). V zadnjem poglavju govori pisatelj o zgodovini po katoliških načelih. Ker je svetovna zgodovina božje delo, zato se mora zgodovinar Bogu približati, mora se notranje očistiti, potrebna mu je molitev in zaupanje v Boga.

Referent opozarja, da si iz tega sumaričnega pregleda ni mogoče ustvariti popolne slike o bogati vsebini Ruvillove knjige. Ravno v podrobnih izvajanjih se kaže pisateljeva globoka religioznost in temeljita znanstvenost. Naj omenim samo nekaj izredno zanimivih mest: izvajanja o judovski religiji (17—22, 31—34), o razmerju med duhovsko in svetno oblastjo v srednjem veku (61—67), o pomenu akatoliških verskih družb (89—90), o evharistiji v zgodovini (118—120), o pomenu molitve za umevanje zgodovine (142—145), o napačnih stališčih nemških protestantskih zgodovinarjev v presojanju katoliške cerkve (protestantsko in nemško-na-

rodno stališče (173—176), o predsodkih v presojanju katoliške cerkve (177 do 189).

Knjiga je strogo znanstveno delo hkrati pa navdušena izpoved, kako srečnega se čuti pisatelj, da je po dolgem in napornem iskanju našel resnico v katoliški cerkvi¹. Katoličani bodo znali izvajanja umevati in ceniti. Kako jih bodo sprejeli protestantje raznih struj? Do danes mi še ni prišla v roke nobena ocena, dasi je izšla knjiga že pred letom dni. Najbrž bodo o njej molčali — kot »neznanstveni«. Temu se ni čuditi. Saj zahteva Ruville, da se ustavi resnica, ki jo je oznanjeval Kristus in jo uči katoliška cerkev, kot faktor v znanstveno raziskavanje, posebno v zgodovinsko. Danes je pa »nepredpostavnost« idol, Kristus pa »Iudaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitia« (1 Cor 1, 23). *Lukman.*

Das Himmelsbrot. — Ermahnungen zum öfteren Empfang der heiligen Kommunion von Walter Dwight S. J. Autorisierte Übersetzung aus dem Englischen von P. Bernhard vom Heiligsten Sakramente aus dem Orden der unbeschuhten Karmeliten. Mit Textbild von Führich. 8^o (VIII u. 182). Freiburg i. B. und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 2.40; geb. K 3.36.

Evharistična literatura je zadnja leta silno narasla in marsikaj je šlo skoz tiskalni stroj, kar bi bilo brez škode ostalo v rokopisu. Tem bolj me veseli, da morem naznaniti tukaj knjigo, ki zasluži pohvalo. Pisatelj razpravlja dogmatično temeljito in v zelo prikupljivi obliki o lepoti in o učinkih presv. evharistije. Knjiga je priporočljiva kot duhovno berilo in bo zlasti voditeljem kongregacij dela mnogo lepih misli za govore o sv. obhajilu. *Lukman.*

Ansprachen für christliche Müttervereine von Dr. Ant. Leinz, Militär-Oberpfarrer. Zweite, verbesserte Auflage. 8^o (VIII u. 236). Freiburg und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 3.36; geb. in Leinwand K 4.32.

Dr. Leinz se ozira v teh jedrnatih govorih za krščanske matere sicer na razmere v mestih, vendar bo tudi dušni pastir na deželi, ki mora govoriti krščanskim materam, našel v knjigi dovolj hvaležnega gradiva. Priporočam to zbirko voditeljem Marijinih družb za žene. *Lukman.*

Charakterbildung. — Vorträge über den Jakobusbrief von Dr. Ludwig Baur, Professor a. d. Universität, und Adolf Remmele, Repetent am Wilhelmstift in Tübingen a. N. 8^o (XII u. 124). Freiburg i. B. und Wien 1912, Herdersche Verlagshandlung. K 1.80; geb. K 2.40.

Knjižica vsebuje devet nagovorov o vzgoji značaja, ki sta jih imela dr. L. Baur in A. Remmele v akademični kongregaciji. Izvajanja se naslanjajo neprisiljeno na list sv. Jakoba in poslanica na dvanajstere rodove »ἐν τῇ διασπορᾷ« je postala tako temelj zelo času primernim naukom za dijake XX. stoletja. Vsebina in oblika nagovorov zasluži pohvalo. *Lukman.*

¹ Četvero ali petero mest, ki so sama po sebi dvoumna, tukaj ne navajam, ker imajo »secundum mentem auctoris« pravilen zmisel. Kdor hoče čitati to Ruvillovo knjigo, naj prečita, ako je mogoče, tudi prvi dve zgoraj imenovani.

F. X. Kerer: **Gebt mir große Gedanken!** — Ein Buch für die Krisen des Lebens. K 1.44. — **Die Zunge im Noviziate.** K 1.20. — **Die Macht der Persönlichkeit im Priesterwirken.** K 1.20. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz, Regensburg.

Tri izvrstne knjige znanega nemškega župnika. Dandanes preveč govorimo, premalo mislimo. Treba je, da se poglobimo! V mladosti se je treba večkrat pogrezniti v lastno dušo, sicer ostane površna vse dni življenja. Mladini je namenjena prva knjiga, a tudi odgojiteljem in starejšem. — V drugi je zbrano pač precej vse, kar se more povedati o jeziku in govorjenju. Posebno je temeljito izrabljeno sv. pismo. Pridigarjem bo knjiga izvrstno služila. — Tretja je himna ljubezni, ki naj gori v srcu duhovnikom. Brez ljubezni je vse njegovo delovanje zidano na pesek. Do najvišje stopnje izrazite osebnosti dvigne človeka ljubezen, dvigne pa ga tudi do svetosti; ona prva in pravzaprav edina, ker zapoved ljubezni je prva in najvišja zapoved. — Vse tri knjige so pisane z žarkim srcem, v krasnem jeziku.

Ksaver Meško.

Der Priester und die gegenwärtige Lage der Kirche. — Autorisierte Übersetzung aus dem Französischen. Mit bischöflicher Approbation. Kl.-8^o. (93). Verlag der »St. Norbertus«-Buch- und Kunstdruckerei Wien. Brosch. 80 h.

Kdor prebere naslov te knjižice, jo bo gotovo želel dobiti v roke, misleč, da bo našel v njej razpravo o tej kakor malokatera druga važni, aktualni stvarini. Saj kdo se ne bi večkrat vprašal, kaj je vzrok sedanjega stanja svete Cerkve, kako stališče in kako nalogo ima duhovnik v današnjih razmerah. Toda delce ne podaje tega, na kar bo marsikdo sklepal iz naslova. Kakor neimenovani pisatelj že v uvodu pove, so v knjižici le asketična navodila za duhovnika, a ne morebiti v obliki temeljite razprave, ampak čitatelj najde snov, nekako okostje za premišljevanje, sestavljeno bolj po nam nekoliko tujem francoskem okusu. Svoja izvajanja potrjuje z zgledi in tehtnimi izreki (ti so menda najzanimivejši del spisa) slavnih mož svete Cerkve, ki so delovali tudi v tako resnih, kritičnih časih. Sviri pred napakami marsikaterega duhovnika, n. pr. storiti le to, kar je stroga dolžnost, pomanjkanje vsakega nadnaravnega duha, mlačnost... Vzpodbuja prav posebno duhovnike, da bi bolj skrbeli za posvečevanje samega sebe in vnema k čim večji gorečnosti v dušnem pastirstvu. Kdor bo knjižico rabil za premišljevanje, mu bo brez dvoma koristila. Sicer pa imamo mnogo boljših spisov te vrste.

A. S.

Katechismus der christlichen Lehre. — Herasgegeben im Auftrage Seiner Heiligkeit Papst Pius X. Autorisierte Übersetzung von P. Dr. Wilhelm Weth S. J., Theologieprofessor. Klagenfurt 1913. Verlag der Buch- und Kunsthdlgung des St. Josefs-Vereines. Kl.-8^o (X u. 181). Brosch. K 1.10.

Papež Pij X je že takoj v začetku svojega vladanja obrnil svojo pozornost na versko poučevanje krščanskega ljudstva, posebno pa mladine. Iz verske nevednosti izvira mnogo zla, mnogo sovraštva do Cerkve in njenih naprav od strani tistih, ki zaničujejo in sovražijo, česar ne umevajo. Zato povdarja sv. oče važnost kateheze, potrebo katehitičnih sestankov, da bi se povzdignila verska vzgoja.

Leta 1905 je izšel v Rimu katehizem za rimsko cerkveno provincijo z naslovom »Compendio della dottrina cristiana«. Ponemčil ga je H. Stieglitz (Kempten, Jos. Köselche Buchhandlung). Ta katehizem pa se ni obnesel. Bil je preobširen; saj je obsegal na 413 straneh 931 vprašanj. Zato je sv. oče ukazal prirediti novo izdajo. Ta je mnogo krajša in prikrojena današnjim časovnim razmeram. P. Weth je to izdajo prevedel na nemško.

V začetku so najvažnejše molitvice in druge stvari, ki jih mora vsak znati. Potem sledijo temeljni pojmi krščanske vere (5 strani). Ostala snov je razdeljena v tri dele. Prvi govori o veri in važnejših verskih resnicah. Pa te se ne razpravljajo po sporedu dvanajstih členov apostolske vere, ampak v osmih poglavjih ali oddelkih (križ, presv. Trojica, ustvarjenje, včlovečenje, sodba, katoliška Cerkev, odpustanje grehov, vstajenje in večno življenje). — Drugi del govori o božjih in cerkvenih zapovedih in o čednostih. — Tretji del obravnava pomočke milosti, namreč svete zakramente in molitev. Potem sledijo vsakdanje molitve, jutranja, večerna, sv. rožni venec, lavretanske litanije in mašne molitve. Dostavljen je kratek obris svetopisemskih zgodb na 10 straneh in liturgičen pouk o praznikih in cerkvenem letu ter opomini staršem in vzgojiteljem. Stvarno kazalo ob koncu pomaga najti vsako obdelano snov.

Poleg tega večjega katehizma je izšel tudi manjši, ki je le posnetek njegov, kakor naš Mali katehizem.

Tudi ta novi rimski katehizem ima več nedostatkov. V metodičnem oziru ima pomanjkljiva in napačna vprašanja, n. pr. 24: Je Jezus Kristus Bog in človek? — Da, Jezus Kristus je pravi Bog in pravi človek. — Sličnih vprašanj, na katere je treba odgovoriti z »da« ali »ne«, je v katehizmu mnogo. Odgovori so večkrat predolgi ter obsegajo šest in še več vrst. Tudi slog je težek, n. pr. 68: Wozu ist der Mensch von Gott bestimmt? — Der Mensch wurde von Gott zum höchsten Ziele bestimmt, nämlich, ihn, das unendliche Gut, ewig zu schauen und zu genießen; weil aber diese Bestimmung die Fähigkeit der Natur ganz und gar übersteigt, erhielt er zugleich, um dieselbe erreichen zu können, eine übernatürliche Kraft, die man Gnade heißt. — Tak odgovor je tudi preabstrakten za mladino, kakor za navadno ljudstvo. — Tudi besede sv. pisma se premalo rabijo. Moč božje besede je velika in često veliko več izraža kakor suhoparne definicije. Tudi krepkih izrekov sv. očetov pogrešamo v tem katehizmu. Gradivo bibličnih zgodb in liturgičnega pouka je po našem pojmovanju preveč skrženo.

Seveda pa ne manjka vrlin. Mali katehizem se nahaja v velikem v istem besedilu. Le tu pa tam je skrajšano in olajšano za male. Ta harmonija upliva ugodno. Katehizem ima tudi mnogo zelo praktičnih vprašanj, n. pr.: V kateri starosti se prične dolžnost velikonočnega obhajila? — Je-li dobro in koristno večkratno obhajilo? — To kaže, da se upoštevajo najnovejši cerkveni odloki.

Novi katehizem pomeni za Italijo gotovo velik napredek. Mi bi s tem katehizmom nič ne pridobili, ker smo v ugodnejših šolskih razmerah kakor so na Italijanskem. Naš verski pouk po ljudskih šolah, pa tudi po cerkvah stoji na višji stopnji. Sedanji sv. oče, ki želi vse v Kristusu prenoviti, je z novim katehizmom podal rimski cerkveni provinciji pripomoček, s katerim bo brezdvomno lažje poučevati kakor prej. Že enotna knjiga

sama je pri dandanašnjem večkratnem preseljevanju mnogih rodbin velikega pomena. Ako je pa še prirejena s posebnim ozirom na krajevne in ljudske potrebe, bo gotovo dobro služila svojemu namenu. To se pri knjigi večkrat spozna. O mešanih zakonih nič ne govori, ker v Italiji niso nevarni, pač pa razpravlja o civilnem zakonu, ker je tamkaj obvezen.

Vzor katehizma za vso Cerkev seveda še s tem delom ni dosežen. Za katehete pa je vendarle zelo zanimiv in poučljiv. Ker je predstavljatelj sledil izvirniku celo v najmanjših rečeh, se katehetje lahko iz nemške prestave natančno pouče o najnovjšem rimskem katehizmu. *Somrek.*

Grundzüge der Pastoraltheologie von Dr. Franz Schubert, Professor an der theologischen Diözesanlehranstalt in Weidenau. II. Abteilung: Allgemeine und spezielle Liturgik. 8^o (XII u. 231—484). — III. Abteilung: Homiletik. 8^o (XX u. 479—576). Graz und Leipzig 1913. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (J. Meyerhoff). Br. K 4. — bzw. K 1.60.

Schubertova pastirna spada med najboljše pastoralne spise zadnjih let. Ni sicer obširno delo, a jedrnato je. O prvem oddelku (Allgemeine und spezielle Pastoral) smo že govorili v letošnjem letniku str. 193. Od onega časa je izšla še Schubertova liturgika in homiletika v dveh sicer ločenih zvezkih, a pri vseh treh oddelkih se štejejo strani kar naprej, da se na prvi pogled zvezki kažejo kot enotno delo, ki obravnavajo celo pastirno na 576 straneh.

Katehetike ni sprejel v svojo knjigo deloma zaradi tega, ker je skoraj po vseh vseučiliščih ločen predmet z lastnim profesorjem, deloma pa tudi zaradi tega, ker se posebno na katehetskih shodih v Avstriji in na Nemškem kaže, kako različno je praktično poučevanje, in da porabne katehetike ni mogoče na kratko obdelati.

Kakor hodegetika je tudi liturgika obdelana v zelo preglednem, kratkem in priprostem slogu. To knjigo v učne namene zelo priporoča. Posebna lastnost tega dela je, da obdeluje snov na dušeslovni in liturgiško-zgodovinski podlagi. Na nekatoliške pisatelje se precej ozira, ker so njih dela v zgodovinskem oziru večkrat pomenljiva. Način obravnavanja posameznega gradiva je strogo znanstven s posebnim ozirom na vsakdanje potrebe. Ker je pod črto navedenih mnogo prvotnih virov in obširnejših del, dobi čitatelj sredstva, da lahko globlje proučuje posamezna liturgična vprašanja. Rubricistiko pa je le tamkaj upošteval, kjer je bilo treba izpopolniti kako važno snov. Sicer si je pa vedno prizadeval, reči, ki spadajo bolje v cerkveno pravo, pravoslovje in dogmatiko, spraviti na stran.

Tretji oddelek Schubertove pastirne obsega homiletiko. Tudi ta je obdelana bolj na kratko kakor v Zupančiču. Posebno upošteva znamenita dela: Jungmann-Gatterer, Schleiniger, Meyenberg, Hettinger in spise cerkvenih očetov. Celotno gradivo obravnava v štirih odlomkih: o pridigarjevi osebnosti, o govorniškem predmetu, o porabi in razvrstitvi tega predmeta in o predavanju. Homilijo deli v eksegetično in tematično. Prvo imenuje tudi analitično, drugo sintetično z ozirom na besedilo. Tem izrazom daje prednost pred starejšimi »nižja in višja« (mala in velika) homilija.

Zelo zanimiv je odstavek o homiletiški dikciji, kjer govori o govornikovem dihanju in glasu. Razločuje n. pr. Zwerchfellatmung, Flankenatmung, Schulteratmung. Veliko pozornost obrača tudi na akcijo, ki je govorniku zelo potrebna.

Kakor hodegetika in liturgika se odlikuje tudi homiletika s tem, da navaja zelo obsežno slovstvo tako, da se je mogoče vsakemu, ki želi v tem ali drugem vprašanju bolj temeljite razlage, kakor jo more nuditi kompendij, res dobro poučiti in poglobiti. *Somrek.*

Repertorium Rituum. — Übersichtliche Zusammenstellung der wichtigsten Ritualvorschriften für die priesterlichen Funktionen von Ph. Hartmann, Stadtdechant in Worbis. Zwölfte, verbesserte Auflage. Neue Ausgabe. Paderborn 1913. Druck und Verlag von Ferdinand Schöningh. Lex. 8° (XVI u. 884). K 14.40.

Za liturgična opravila ima dušni pastir razne pomožne knjige, a med najboljše se mora prištevati Hartmannov »Repertorium rituum«. Njegova vsebina je zelo obsežna in ne toliko namenjena vedi kakor praktični porabi. V njem je razloženo cerkveno leto, pojasnjen je pomen posameznih praznikov. Tu najdemo obširno razpravo o brevirju in predpisih glede njega, o daritvi svete maše in njenih obredih, o svetih zakramentih, o cerkvenem blagoslavljanju in posvečevanju, o procesijah, pogrebih, cerkvenih pobožnostih, posebnih cerkvenih opravilih (n. pr. na Svečnico, v velikem tednu), o častnih pravicah cerkvenih dostojanstvenikov pri cerkvenih opravilih in konečno določbe o cerkvenih služabnikih (cerkvenikih in strežnikih) in o notranji cerkveni opravi in snagi.

Vse je pregledno in porabno sestavljeno. Že dvanajsti natis sam kaže, da je knjiga pri duhovnikih priljubljena. Kar se pa tiče sedanje izdaje, je bila res potrebna vsled mnogoterih reform sv. očeta Pija X na liturgičnem polju. Ko pa je dvanajsta izdaja bila dotiskana, so prišli že novi liturgični odloki. Se ne izdana knjiga je bila že zopet zastarela. Zato je založnik bil prisiljen nekaj pol nadomestiti z novimi. To se je zgodilo s polami 7 do 14 (od strani 97—195). Ker se pa starejša 14. pola začne s stranjo 209, nima knjiga strani 196—208.

Pa če založnik meni, da je s tem zadostil najnovejšim cerkvenim liturgičnim predpisom, se zelo moti. Zakaj ta tako samo v nekaterih polah popravljena izdaja sedaj nikakor ne zadošča. Treba je še mnogo odstavkov popraviti in zboljšati. Sestavljatelj še ne pozna najnovejše avtentične zbirke liturgičnih odlokov, ker na strani 6. trdi: »Diese Sammlung (Decreta authentica) enthält in drei Bänden die bis zum Jahre 1900 enthaltenen Dekrete.« Res pa je, da je že leta 1912 izšel kot Appendix I nov zvezek te zbirke, ki obsega odloke do 30. decembra 1911. Ker je sestavljatelju najnovejša zbirka neznana, zato tudi tuptam nima več pravega mnenja in ni povsod zanesljiv svetovalec. Tako je n. pr. na str. 56 utemeljeno krivo mnenje o mrtvaških pogrebnih sv. mašah na pepelnično sredo z »Decr. 5. Iulii 1901. Acta S. Sedis Nr. 12 z dne 15. decembra 1906«. Za to vprašanje pa je sedaj edino merodajna določba »Decreta authentica« Append. I, n. 4076.

Ker se je cerkveno bogočastje po mnogoštevilnih odlokih zadnjega časa, s spremenjenimi prazniki, s preosnovitvijo brevirja in misala zelo predrugačilo, je treba cel Hartmannov repertorij, ne pa samo nekaj pol pre-

drugačiti in v zmyslu novejših odlokov izpopolniti. Ko bo delo dobilo v novem natisu vse potrebne popravke, šele potem ga bomo lahko vsakemu priporočali v porabo in navodilo v celem liturgičnem delokrogu.

Somrek.

Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja. — Za ljubljansko škofijo sestavil Anton Bonaventura, škof ljubljanski. 8^o (IV in 80). V Ljubljani, 1913. Založil kn. šk. ordinariat. Natisnila Kat. tiskarna.

Knjiga, prav pregledno tiskana, obsega nastopna štiri poglavja: I. O knjigah in spisih, potrebnih pri upravi cerkvenega in nadarbinskega premoženja (str. 2 - 6). II. O osebah določenih za upravo (str. 6—11). III. O dolžnostih začasnega upravitelja (str. 11—36). IV. O dolžnostih stalno nastavljenega upravitelja (str. 38—80).

Zadnje poglavje ima zopet štiri odstavke, ki govore o začetku službe, o upravi cerkvenega premoženja, o vsakoletnem cerkvenem računu in o upravi nadarbinskega premoženja. Dasiravno se naša knjiga vedno sklicuje na neko ljubljansko zastarelo »Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-, Stiftungs- und Pfründenvermögens« iz l. 1860 in na praktično navodilo druge ljubljanske sinode, utegne vendar upraviteljem cerkvenega in nadarbinskega premoženja tudi izven ljubljanske škofije prav dobro služiti, posebno, ker ima toliko dobro porabljivih obrazcev ali zgledov; prim. na strani 17—20 zgled zapisnika sestavljenega povodom izročitve temporalij večje župnije, zgled interkalarnega računa in razdelitve dohodkov (str. 28—38), zgled napovedi (fasije) z njenimi prilogami (str. 49—56).

Lavantinca veseli, da najde v tem navodilu za razne mašne ustanove enake glavnice nastavljene, kakor so jih pastirske konference leta 1895 predložile za lavantinsko škofijo.

Knjižica je obogatila naše slovstvo z nekaterimi tehničnimi izrazi, dasiravno se ni izogibala občeznanih latinskih terminov. *J. Vol.*

V.

Raznoterosti.

Biblična komisija o Dejanju apostolov in pastoralnih listih sv. Pavla.

Biblična komisija je dne 12. junija 1913 izdala sledeče odgovore na vprašanja o Dejanju apostolov in pastoralnih listih sv. Pavla (Acta apostolicae Sedis V [1913] 291—293):

I. De auctore, de tempore compositionis et de historica veritate libri Actuum apostolorum.

1. Utrum perspecta potissimum Ecclesiae universae traditione usque ad primaevos ecclesiasticos scriptores assurgente, attentisque internis ra-

tionibus libri Actuum sive in se sive in sua ad tertium Evangelium relatione considerati et praesertim mutua utriusque prologi affinitate et connexionem (Lc 1, 3—4; Act 1, 1—2), uti certum tenendum sit volumen, quod titulo Actus Apostolorum, seu Πράξεις Ἀποστόλων, praenotatur, Lucam evangelistam habere auctorem?

R. Affirmative.

2. Utrum criticis rationibus, desumptis tum ex lingua et stylo, tum ex enarrandi modo, tum ex unitate scopi et doctrinae, demonstrari possit librum Actuum Apostolorum uni dumtaxat auctori tribui debere; ac proinde eam recentiorum scriptorum sententiam, quae tenet Lucam non esse libri auctorem unicum, sed diversos esse agnoscendos eiusdem libri auctores, quovis fundamento esse destitutam?

R. Affirmative ad utramque partem.

3. Utrum, in specie, pericopae in Actis conspicuae, in quibus, abrupto usu tertiae personae, inducitur prima pluralis (Wirstücke), unitatem compositionis et authenticitatem infirmit; vel potius historice et philologice consideratae eam confirmare dicendae sint?

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

4. Utrum, ex eo quod liber ipse, vix mentione facta biennii primae romanae Pauli captivitatis, abrupte clauditur, inferri liceat auctorem volumen alterum deperditum conscripsisse, aut conscribere intendisse, ac proinde tempus compositionis libri Actuum longe possit post eandem captivitatem differri; vel potius iure et merito retinendum sit Lucam sub finem primae captivitatis romanae apostoli Pauli librum absolvisse?

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

5. Utrum, si simul considerentur tum frequens ac facile commercium quod procul dubio habuit Lucas cum primis et praecipuis ecclesiae Palaestiniensis fundatoribus necnon cum Paulo, gentium Apostolo, cuius et in evangelica praedicatione adiutor et in itineribus comes fuit; tum solita eius industria et diligentia in exquirendis testibus rebusque suis oculis observandis; tum denique plerumque evidens et mirabilis consensus libri Actuum cum ipsis Pauli epistolis et cum sincerioribus historiae monumentis, certo teneri debeat Lucam fontes omni fide dignos prae manibus habuisse eosque accurate, probe et fideliter adhibuisse, adeo ut plenam auctoritatem historicam sibi iure vindicet?

R. Affirmative.

6. Utrum difficultates quae passim obiici solent tum ex factis supernaturalibus a Luca narratis; tum ex relatione quorundam sermonum, qui, cum sint compendiose traditi, censentur conficti et circumstantiis adaptati; tum ex nonnullis locis ab historia sive profana sive biblica apparenter saltem dissentientibus; tum demum ex narrationibus quibusdam, quae sive cum ipso Actuum auctore sive cum aliis auctoribus sacris pugnare videntur, tales sint, ut actoritatem Actuum historicam in dubium revocare vel saltem aliquomodo minuere possint?

R. Negative.

II. De auctore, de integritate et de compositionis tempore epistolarum pastoralium Pauli apostoli.

1. Utrum prae oculis habita Ecclesiae traditione inde a primordiis universaliter firmiterque perseverante, prout multimodis ecclesiastica mo-

numenta vetusta testantur, teneri certo debeat epistolas, quae pastorales dicuntur, nempe ad Timotheum utramque et aliam ad Titum, non obstante quorundam haereticorum ausu, qui eas, utpote suo dogmati contrarias, de numero paulinarum epistolarum, nulla reddita causa, eraserunt, ab ipso apostolo Paulo fuisse conscriptas et inter genuinas et canonicas perpetuo recensitas?

R. Affirmative.

2. Utrum hypothesis sic dicta fragmentaria, a quibusdam recentioribus criticis invecta et varie proposita, qui, nulla ceteroquin probabili ratione, immo inter se pugnantes, contendunt epistolas pastorales posteriori tempore ex fragmentis epistolarum sive ex epistolis paulinis deperditis ab ignotis auctoribus fuisse contextas et notabiliter auctas, perspicuo et firmissimo traditionis testimonio aliquod vel leve praeiudicium inferre possit?

R. Negative.

3. Utrum difficultates quae multifariam obiici solent sive ex stylo et lingua auctoris, sive ex erroribus praesertim Gnosticorum, qui uti iam tunc serpentes describuntur, sive ex statu ecclesiasticae hierarchiae, quae iam evoluta supponitur, aliaeque huiusmodi in contrarium rationes, sententiam quae genuinitatem epistolarum pastoralium ratam certamque habet, quomodolibet infirmant?

R. Negative.

4. Utrum, cum non minus ex historicis rationibus quam ex ecclesiastica traditione, Ss. Patrum orientalium et occidentalium testimoniis consona, necnon ex indiciis ipsis quae tum ex abrupta conclusione libri Actuum tum ex paulinis epistolis Romae conscriptis et praesertim ex secunda ad Timotheum facile eruuntur, uti certa haberi debeat sententia de duplici romana captivitate apostoli Pauli; tuto affirmari possit epistolas pastorales conscriptas esse in illo temporis spatio quod intercedit inter liberationem a prima captivitate et mortem Apostoli?

R. Affirmative.



Stvarno kazalo

k XVI. letniku „Voditelja“.

Alba 18
Alkoholno vprašanje 152
Almucija 250
Amictus 16
Ana, sv., odpustki za pobožnost njej na
čas 171
Apologeti grški o Jezusu kot zveličarju
101 228
Aristeides, apologet 104
Athenagoras, apologet 107

Babilonski zmaj 299
Barve, liturgične 9
Binacija 364
Biret 359
Bratovščina praškega Jezuščka 272
Brevir: novi 67 — kdaj začeti matutin
165 — po starem in novem redu (pri-
vilegij) 268

Caligae 350
Cappa magna 259
Ca ula 130
Census, pomen besede 27
Cerkveno leto, homiletični pomen 304
Ciborijev plašč 369
Cingulum 116

Časniki: slabi 365 — kako ravnati pri
spovedi s čitatelji 366
Čevlji, liturgični 350

Dalmatica 249
Diognet, list nanj o odrešenju 238
Društvo detoljubov 375
Duhovniški naraščaj 379

Epikleza 95
Evharistični shod na Malti 278
Evharistija, Justinov nauk 326

Glasba cerkvena 300
Gozdanje na Koroškem 36
Gregorijanske maše gl. maša

Homilije o nedeljskih berilih 269

Infula 353
Izpostavljenje Najsvetejšega ex causa
publica et privata 363

Janez Nepomuški, smrt 143
Jezuitje, postava proti njim na Nemškem
79
Justin, apologet: o odrešenju 109 228 —
o evharistiji 326

Kapital, pomen besede 29
Katehet: izlet s šolsko mladino 274 —
udeležba pri šolskih konferencah 276
Katehetski kongres na Dunaju 72 77
Kateheza, prestop v višji razred ali od-
delek 275

- Kateliziranje, napake 173
 Kinematografske predstave v cerkvi prepovedane 166
 Kodratos, apologet 103
 Konrad II, lavantinski škof 146
 Ko štantinovi odloki v prilog krščanstva 224
 Krempel Anton 51
 Krst doma 166
 Krstne vode blagoslovljenje 262
 Krščanstvo v poganski državi 205
- Liturgija, govorniški vir 301**
 Liturgični govori 309
- Manipulus 120**
 Mantelletum 260
 Mantum 258
 Marijine družbe za moše in žene 378
 Maša: črna, kdaj dovoljena 66 162 — exsequialis na Pepelnico 163 — gregorijanske 69 164 — izven cerkve 166 — kakšna za privilegij oltarja 264 — molitev »Obscuro te« po maši 171 265 — molitev po tih maši 263 377 — peta maša na kvatno soboto 264 — število oracij 65 — štipendij za božične maše 371 — ustanovljene, kako jih opravljati 262 — v zasebnih oratorijih ob odpravljenih in povišanih praznikih 265
 Matutin, kdaj ga začeti 165
 Milanski edikt 221 — jubilejne slovesnosti 279
 Ministrant, šolarji med šolskim poukom 277
 Mitra 355
 Mladina v mestih, skrb za njo 173
 Molitev za srečno smrt 376
 Mozzetta 260
- Načrt veroučni 78 178**
 Nemško, postava proti jezuitom 79
 Nikolaj de Unhošt', Javant. škof 136
 Nogavice, liturgične 350
 Noša, moderna ženska 181
- Obhajilo: ante vel post missam de requie ten pore pasch. 265** — bolnikom olajšano 167 — dispozicija 246 — družba za pospeševanje prvega obhajila 167 — na Veliko noč 167 — po drugem obredu 168 — prvo 377 — prvo, literatura o njem 88 — starost prvoobhajancev 336 — učinki 241 — vsakdanje in zajtrk 266
 Oblačila liturgična 1 — njih blagoslovitve 15 — njih simbolika 6 — razvoj 3
 Obrestovanje: nauk sv. očetov 22 — cerkveno pravo 25
 Odpustki: društva kat. detoljubov 375 — dvojni za enkratno molitev 374 — kdaj treba opraviti spoved 168 — križniški 271 — novi 271 — za pobožnost na čast srcu Marijinemu 271 — za pobožnost na čast sv. Ani 171 — papeški 377 — prvo soboto v mesecu 172 — za molitev za srečno smrt 376
 Officium defunctorum, začetek vesper in matutina 166
 Oklic: veljavnost 273 — nupturienta z nepravim domovališčem 373
 Orarium v rimski noši 124
 Orglje molče v adventu in postu 364
 Otroci pri spovednici in obhajilni mizi 172
 Ozanam Frédéric 281
- Pastirski listi slovenski 180**
 Petje pri sv. maši v domačem jeziku 365
 Petrolej za večno luč 71
 Planeta 130 — plicata 131
 Pluviale 256
 Pogreb nedoraslih 267 — samomorilcev 268
 Poklic, družba za pospeševanje duhovniških in redovniških 272
 Pokora 367 — mala za velike grehe 71
 Poroka: kdo shrani listine 371 — listine se ne smejo vrniti stranki 372 — v tuji župniji per delegationem 373
 Post: obseg dispenze 370 — molitev zaradi polajšanja 369 — promiscuitas ciborum ob navadnih petkih 370 — raba mesene začimbe 269 — tudi ob nedeljah kvadrageze treba opravljati molitev za olajšavo 369
 Prazniki, starost poglavitnih 270
 Pregarjanje kristjanov v rimski državi 211

- Redovnice**, odlok o spovedi 169
 Renta 28
 Rochettum 117
 Rokavice liturgične 260
 Rože na oltarju 365
 Rožni venec s križniškimi odpustki 271
 Ruska cerkev 287
- Sandalia** 350
 Skioptične projekcije v cerkvah prepo-vedane 166
 Socializem in pastirstvo 20
 Spoved: pismena 169 — prva (literatura) 88 — redovnic 169 — za odpustke 168
 Srbska cerkev 84
 Stola 123
 Superpelliceum 119
 Suženjstvo, odprava 316
 Svetinje: blagoslavljanje sv., ki nadome-
- stujejo škapulir 164 376 — škapulirske za vojake 271
- Škapulir** gl. svetinje.
 Štolnina, pritožba zoper previsoko 70
- Tabernakelj**, monštranca in ciborij v enem 267
 Tatianos, apologet 107
 Tiara 361
 Tretjeredniki z redovno molitvijo ne zadoste obveznostim drugih bratovščin 377
 Tunicella 253
- Usura**, pomen 27
- Večna luč**, raba petroleja 71
 Velikonočno izpraševanje 63.



Naročnino

so poslali v času od 16. oktobra do 31. decembra 1912 čč. gg.:

Abram Ant. (13), Adlasnik Fr. (12), Agrež Mart. (13), Alt Iv. (13), Atelšek Iv. (12), Ažman Cir. Dr. (13), Barbič Mih., Doberna (13), Benetek Ant. (12), Bernardič Mans. (13), Bizer Andr. (13), Bizjan Jan. (13), Bohinjec Pet. (13), Božiček Fr. (13), Brecljnik Al. (12), Breznik Ant. Dr. (13), Bukovšek Ant. (14), Cajnkar Jak. (12), Cigoj Leop. (13), Cilenšek Al. (12+13), Cvetko Jur (13), Čargo Aug. (11), Čede Jos. (12), Čemažar Jak. (13), Čepin Vinc. (13), Čížek Al. (13), Čížek Jos. (13), Dekorti Jos. (13), Dimnik Mart. (13), Dobnikar Jan. (13), Dostal Jos. (12), Einspieler Andr. (13), Erker Jos., Ljubljana (14), Fabiani Placid P. (13), Ferme Goth. (12+13), Fertin Ign. (12+13), Fišer Andr. (13), Fleck Jos. (14), Florjančič Jos. (13), Fric Jos. (13), Gliebe Andr. (13), Gnidovec Jos. (13), Gorišek Iv. (13), Gosak Fr. (12), Grobljar Raf. (13), Hartman Jos. (12), Heber Fr. (13), Hirti Fr. (12), Hohnjec Fr. (13), Hribar Iv. (09—11), Jamnik Ant. (13), Jančič Iv. Dr. (12), Janež Dom. (12), Janžekovič Vid (13), Jodl Iv. (13), Jurčič Jos. (13), Jurhar Mart. (13), Kalin Jos. (11), Kansky Jan. (13), Kapler Iv. (13), Kelemina Mat. (13), Klemenčič Jan. (11), Koblar Ant. (12), Kodrič Jos. (13), Kolar Ant. (13), Kolarič Jos. sen. (12), Kompolšek Fr. (12), Korošec Fr. (12+13), Košir Iv. (13), Kovačič Fr. (13), Kragelj Mih. (13+14), Kralj Jos. (13), Krančič Iv. (13), Kraševac Al. (12+13), Kroppek Stj. (13), Kuhar Ant. (13), Kumar Jan. (11+12), Kunce Iv. (13), Kušar Fr. (13), Lah Mart. (14), Lajnsič Ant. (13), Langerholz Jan. (12+13), Leber Fr. (13), Legat Evg. (13), Lenart Jan. (12), Lendovšek Mih. (13), Lesar Jos. Dr. (13), Limpel Val. (11+12), Ljubša Mat. (13), Lovšin Ivan (13), Marenčič Jan. (13), Marinko Jos. Dr. (13), Mervec Jan. (14), Mešiček Jos. (13), Mežan Vinko (12), Močnik Fr. (13), Murovec Iv. (13), Muršec Ant. (13), Nastran Fr. (11+12), Nemanjič Iv. (13), Oberstar Ign. (13), Ogradi Fr. (13), Ogradi Iv. (09—12), Orešec Fr. (13), Ozimič Jos. (13), Panič Jos. (11), Pavec Iv. P. (13), Pavletič G. (12), Pavlica A. Dr. (13), Pečarič Mart. (12), Pečjak Greg. Dr. (13), Pečnak Jos. (13), Perne Fr. Dr. (13), Pivec St. (13), Plesničar Ant. (12), Poč Mart. (13), Podobnik Iv. (11), Poplatnik Jos. (13), Potrč Raf. P. (12), Povoden Norb. P. (13), Primar Iv. (12), Rabusa Jak. (12), Ramoveš Andr. (13), Rejec Iv. (12), Repolusk Frid. (13), Rozman Jurij (13), Saje Mih. (13), Sakelšek St. (12), Sedej Fran Dr. (12), Sedej Jan. (12), Sila Mat. (11), Slavič Fr. (13), Stanonik Fr. Dr. (13), Stermšek Fr. (12+13), Stuhec Fr. (11), Suhač Ant. Dr. (13), Suk Fel. Dr. (13), Sušnik Iv., Ljubljana (13), Šalamon Fr. (13), Šalamun Bern. P. (13), Šašelj Milko (13), Šegula Fr. (12), Šijanec Ant. (13), Šinko Mat. (13), Škerjanec Jan. (13), Škrabec St. P. (13), Šlander Ant. (13), Tavčar J. (13), Terček Mih. (13), Tomazič Mart. (12), Traven Fr. (11), Turkuš St. (13), Uranšek Fr. (12), Ušeničnik Fr. Dr. (13), Vaclavik Rob. (13), Vakselj Pij (13), Verk Henr. (13), Veternik Ant. (13), Višnar Fr. (12), Vovko Fr. (13), Vraber Maks Dr. (13), Vraz Ant. (13), Weixl Jos. (12), Wieser Jan. (13), Wurzer Mat. (12), Zabukovec Tom. (12+13), Zakrajšek Jan. (13), Zamuda Al. (12), Zbašnik Fr. (13), Zdolšek Andr. (13), Zdolšek Fr. (13), Zidanšek Jos. (13), Zmazek Fr. (13), Zupan Sim. (13), Zupan Tomo (13), Zupančič Fr. (12—14), Zupanič Jak. (13). — Samostani. Frančiškani: Brezje (13), Kamnik (13), Novomesto (11), Pazin (13), sv. Trojica (13). Kapucini: Gorica (13), Krško (13). Misijonska hiša v Ljubljani (14). Rezidenca Družbe Jezusove v Ljubljani (13). Trapisti v Rajhenburgu (12).



Ob novem letu.

S to številko začne izhajati XVI. letnik našega lista. Slovenska duhovščina si lahko šteje v čast, da zdržuje že tako dolgo svoje bogoslovno glasilo. Ob novem letu prosimo sotrudnike in naročnike, naj nam ostanejo zvesti tudi za naprej in nam pridobivajo novih prijateljev, naročnikov in sotrudnikov. Le tako bode mogoče vzdrževati in izpopolnjevati list.

Na ovitku te številke je zaznamovano, do kdaj je naročnina plačana. Čč. gg. naročniki naj blagovolijo to vpoštevati in nam zaostalo naročnino oz. naročnino za leto 1913 vposlati, ker je pri vseh listih običajno, da se plačuje naročnina naprej.

Uredništvo in Upravništvo.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Opomba uredništva. Naslove v oceno priposlanih knjig objavimo v prihodnji številki, ker nam tokrat primanjkuje prostora.

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XV. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.



Uredništvu priposlane knjige.

- Barlè, J., Kapela sv. Ivana Krstitelja u Dužici. 4° (4). »Vjesnik hrvatskoga arheol. društva« nova ser. sv. XII. Zagreb 1912.
- Barlè, J., Nekoji prilogi za povjest kaptolske tvrgje u Varaždinskim Toplicima. 4° (12). Ravnotam.
- Fritz, Dr. J., Der Glaubensbegriff bei Calvin und den Modernisten. 8° (XVI und 114). Fbg 1913, H. K 3.12.
- Grießl, Dr. A., Stoffverteilung für den Religionsunterricht an Volks- und Bürgerschulen. 2. Aufl. 8° (75). G. 1913, M. K 0.80.
- Hefeke, Dr. K., Der hl. Bernhardin von Siena und die franziskanische Wanderpredigt in Italien während des XV. Jahrhunderts. 8° (XII u. 300). Fbg 1912, H. K 7.20; gb. K 8.40.
- Humann, Vital, Katechetisches Lehr- und Lesebuch. 8° (XXIV u. 646). G. 1913, M. K 8.—; gb. K 10.—
- Huonder, A. S. J., Die Mission auf der Kanzel und im Verein. Sammlung von Predigten, Vorträgen und Skizzen über die kathol. Missionen. 8° (XIV u. 158). Fbg 1912, H. K 3.12; gb. K 3.84.
- Kovačič, Fr., Spomenica na slovesno blagoslovitev Salezijanskega zavoda v Veržeju. 8° (IV in 74). Maribor 1913, »Marijanišče« v Veržeju.
- Lehmen, Alf. S. J., Lehrbuch der Philosophie auf aristotelisch-scholastischer Grundlage. III. Bd. 3. Aufl. Hsg. v. P. Beck S. J. 8° (XIV u. 306). Fbg 1912, H. K 4.80; gb. K 6.72.
- Manuale precum in usum Theologorum. Ed. III. 12° (XVI et 512). Fbg H. K 3.84; lig. K 5.04 et K 7.56.
- Markitan, Fr., Die österreichische Saisonwanderung. Vortrag. Wien 1913, Österr. St. Raphael-Verein. 8° (30). K 1.—
- Napotnik, Dr. M., Križev pot ob bregu sv. Roka v Šmarju pri Jelšah. 8° (80 str. in 35 tablic). Maribor 1913, V lastni založbi.
- Napotnik, Dr. M., Operationes et constitutiones Synodi dioecesanæ Lavantinae. 8° (999). Marburgi 1913, Sumptibus pr.-ep. Ordinariatus Lavantini.
- Pesch, Chr. S. J., Compendium theologiae dogmaticae. Tom. I. 8° (XII et 304). Fbg 1913, H. K 5.76; lig. K 6.96.
- Priester, Der, und die gegenwärtige Lage der Kirche 12° (92). Wien, St. Norbertus-Verlag. K 0.80.
- Schubert, Dr. Fr., Grundzüge der Pastoraltheologie. II. Abt. G. 1913, M. K 4.—
- Schulte, Dr. Joh. Chrys., Die Kirche und die Gebildeten. 2. Aufl. 8° (XIV u. 182). Fbg 1913, H. K 2.40; gb. K 3.24.
- Schwillinsky, P. Paul, Leichtfaßliche Christenlehrpredigten. I. Band: Von dem Glauben. 3. Aufl. v. P. E. Gil. 8° (VIII u. 279). G. 1913, M. K 3.60.
- Tumpach, Dr. Jos. — Podlaha, Dr. Ant., Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od r. 1828 az do nynejší doby. Díl I. 8° (480). V Prage 1912, Děd. sv. Prokopa. K 10.—

- Ude, Dr. Joh., Ethik. Leitfaden der natürlich-vernünftigen Sittenlehre. 8° (XIX u. 164). Fbg 1912, H. K 3.60.
- Vřešťál, Dr. Ant., Katolická mravouka. Díl II. Část I. 8° (IV a 447). V Praze 1912, Děd. sv. Prokopa, K 8.—
- Willmann, Dr. O., Aus der Werkstatt der Philosophia perennis. Gesammelte philosophische Schriften. 8° (X u. 312). Fbg 1912, H. K 5.04; gb. K 6.24.
- Willmann, Dr. O., Philosophische Propädeutik. I. Teil: Logik. 3. u. 4. Aufl. 8° (IV u. 138). Fbg 1912, H. K 2.40; gb. K 3.—
- Wolfinger, David, Französische Grammatik für Gymnasien. 8° (IV u. 123). Wien 1912, H. K 2.40; gb. K 2.90.
- Wolfinger, David, Französisches Lesebuch für Gymnasien. Wien 1912, H. I. Teil. 8° (VIII u. 110). K 2.20; gb. K 2.60. — II. Teil. 8° (VIII u. 200). K 3.80; gb. K 4.30.
- Žlogar, A., Lurški prizori. 16° (VIII in 294). Novo mesto 1913, J. Krajec. K 2.—

Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).

Naznanilo in prošnja.

Zaradi prevelikih stroškov za stavek je podpisano upravištvo sklenilo, da ne bo več objavljalo imen tistih čč. gg. naročnikov, ki so poslali naročnino. Na ovitku zadnjega zvezka v letu bode zabeleženo, za kdaj je naročnina plačana; to bo dovolj kontrole. — Čč. gg. naročnike, ki so z naročnino še zaostali, uljudno prosimo, naj nam jo nemudoma pošljejo.

Upravištvo „Voditelja“.

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XV. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.



Uredništvu priposlane knjige.

- Belser, Dr. J. E., Die Geschichte des Leidens und Sterbens, der Auferstehung und Himmelfahrt des Herrn. 2., verb. Aufl. 8° (X u. 548) Fbg 1913, H. K 11.76; geb. K 13.20.
- Cižek, Alois, Lobet den Herrn! Gebete und Lieder zum Gebrauche bei den Schulmessen... 2., verm. Aufl. 16° (64). Marburg 1913, W. Heinz.
- Dostál, Al., Z měst a městeček. 12° (175). V Praze 1913, Děd. sv. Jana Nep. K 2.—
- Dostál, Jož., Peto izvestje društva za krščansko umetnost v Ljubljani 1907—1912. 8° (84 str. in 13 tablic). V Ljubljani 1913, Dr. za kršč. umetnost.
- Frasinetti, J., Das Kleinod der christlichen Mädchen. Nach der 27. Aufl. des Originals ins Deutsche übertragen v. P. Leo Schlegel. 16° (120). München 1912, C. A. Seyfried & Cie.
- Hartmann, Ph., Repertorium rituum. Übersichtliche Zusammenstellung der wichtigsten Ritualvorschriften für die priesterlichen Funktionen. 12., verbesserte Aufl. 8° (XVI u. 884). Paderborn 1913, F. Schöningh. K 14.40.
- Hejčl, Jan., Hodinsky Mariánské. 12° (88). V Praze 1913, Děd. sv. Jana Nep. K 0.80.
- Hettinger, Dr. F., Lehrbuch der Fundamentaltheologie oder Apologetik. Dritte, neu bearb. Aufl. v. Dr. Sim. Weber. 8° (XVI u. 860). Fbg 1913, H. K 16.80; geb. K 18.60.
- Jeglič, Anton Bonaventura, Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja. 8° (IV in 80). V Ljubljani 1913, Kn.-šk. ordinariat.
- Katechismus der christl. Lehre. Hsg. im Auftrage Sr. Heiligkeit Papst Pius X. Autorisierte Übersetzung von P. Dr. W. Weth S. J. 12° (X und 181). Klagenfurt 1913, St. Josefsvereinsbuchhandlung. K 1.10.
- Kovačič, Dr. F., Alkohol in mladina. [Zbirka protialkoholnih spisov »Sv. vojske« v Mariboru. Zv. 1.] 16° (12). Maribor 1913. K 0.04.
- Michelitsch, Dr. A., Thomasschriften. Untersuchungen über die Schriften Thomas' von Aquino. Band I: Bibliographisches [Thomistenschriften. I. Philosophische Reihe Bd I] 8° (XII u. 252). Graz u. Wien 1913, »Styria«. K 6.—
- Pesch, Christianus S. L., Compendium theologiae dogmaticae. Tom. II. 8° (VIII et 286). Fbg 1913, H. K 5.76; lig. K 6.96.
- Podlaha, Dr. A., Posvátná místa království českého. Ř. I: Arcidiecese Pražská. Díl VII: Vikariát Slanský. 8° (IV a 350). V Praze 1913, Děd. sv. Jana Nep. K 4.50.
- Schubert, Grundzüge der Pastoraltheologie. III. Abt.: Homiletik. 8° (XX und S. 479—576). Graz 1913, Moser. K 1.60.
- Seidl, Joh., Katechetisches Handbuch. Methodische Erklärung des Mittleren Katechismus. I. Abt. (I—III Hauptstück). 8° (VIII u. 376). Graz 1913, Moser. K 4.80.
- Stiegele, Dr. P., Der Agnosciesiebegriff in der griech. Theologie des IV. Jahrhunderts. [Freiburger theol. Studien H. 12] 8° (XIV u. 144). Fbg 1913, H. K 3.60.
- Talija, U., Pravci u krščanskoj apologetici. 8° (28). U Sarajevu 1913, Tiskara »Bosanske pošte«.
- Videnský, Fr. B. S. J., Sv. Hostýn ve svém původu a svých osudech. 8° (160). V Praze 1913, Děd. sv. Jana Nep. K 3.—
- Opomba. Fbg, H. = Freiburg, Herder; G., M. = Graz, Moser; Lj., Kb. = Ljubljana, Kat. bukvarna; M.-Gl. VvV. = München-Gladbach, Volksvereinsverlag; Rbg, Va. = Regensburg, Verlagsanstalt (Manz).



grund der Weltgeschichte (Lukman) 387 — Dwight, Das Himmelsbrot (Lukman) 389 — Leinz, Ansprachen für christliche Muttervereine (Lukman) 389 — Baur-Remmele, Charakterbildung (Lukman) 389 — Kerer, Gebt mir große Gedanken! — Die Zunge im Noviziate. — Die Macht der Persönlichkeit im Priesterwirken (Ksaver Meško) 390 — Der Priester und die gegenwärtige Lage der Kirche (A. S.) 390 — Katechismus der christlichen Lehre (Somrek) 390 — Schubert, Grundzüge der Pastoraltheologie. II. und III. Abt. (Somrek) 392 — Hartmann, Repertorium rituum. 12. Aufl. (Somrek) 393 — Anton Bonaventura, Navodilo za upravo cerkvenega in nadarbinskega premoženja (J. Voh) 394.

V. Raznoterosti:

Biblična komisija o Dejanju apostolov in pastoralnih listih sv. Pavla 394.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

»Voditelj« izide štirikrat na leto in velja 5 kron. V zalogi je še I. in II. letnik (po 2 K), IV.—IX. letnik (po 3 K), X.—XV. letnik (po 5 K). Ako kupi kdo več letnikov skupaj, se zniža cena po dogovoru. III. letnik je pošel.



Uredništvu priposlane knjige.

- Beiträge zur Auswandererfrage und Rechenschaftsbericht des österreichischen St-Raphaels-Vereines für das Jahr 1912. 8° (96) Wien 1913.
- Bihlmayer, H., O. S. B., Wahre Gottsucher. 12° (VIII u. 93) Freiburg i. B. 1913, Herder. Geb. K 1.56 und höher.
- Für die Praxis des Seelsorgers. Ein systematisch angeordnetes Verzeichnis brauchbarer Bücher. Freiburg i. B. 1913, Herder.
- Gruden, Dr. J., Zgodovina Slovenskega naroda. 3. zv. 8° (321—528). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.
- Koledar Družbe sv. Mohorja za l. 1914. 4° (256). Celovec 1913.
- Mehr Liebe. Lebensbild des Dom Pius de Hemptinne O. S. B. 8° (XVI und 272) Freiburg i. B. 1913, Herder. K 3.36; geb. K 4.08.
- Pesch, Chr., S. J., Compendium theologiae dogmaticae. Tomus III. 8° (VIII et 303). Friburgi Br. 1913, Herder. K 5.76; lig. K 6.96.
- Pravljice. 8° (80). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.
- Pregelj, Dr. J., Mlada Breda. Povest. 8° (224). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.
- Seidl, J., Katechetisches Handbuch. II. Abt. 8° (IV u. 377—670). Graz 1913, Morsersche Buchhandlung. K 4.20.
- Seigerschmied, J. M., Krščanska mati. Nauki in molitve krščanskim materam. 16° (284). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.
- Starogorski, Zorislava. Povest. 8° (112). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.
- Walde, Dr. B., Die Esdrasbücher der Septuaginta. Ihr gegenseitiges Verhältnis [Bibl. Studien XVIII, 4]. 8° (XIV u. 164). Freiburg i. Br. 1913, Herder. K 6.—
- Zorè, Dr. J. E., V tem znamenju boš zmagal! 8° (224). Celovec 1913, Družba sv. Mohorja.

Častitim gg. naročnikom!

Čč. gg. naročnike opozarjamo na ovoj, v katerem se razpošilja ta zvezek; na njem je zaznamovano, do kdaj je list plačan. Gospode, ki so na dolgu naročnino za l. 1913 ali še celo za več let nazaj, prosimo najuljudneje, naj nam hitro pošljejo zaostalo, da bomo mogli o novem letu poravnati svoje obveznosti. Naročnina našega lista je tako nizka, da bo mogoče izhajati le tedaj, ako store sedanji naročniki vsi svojo dolžnost in nam skusijo pridobiti še novih.

Upravništvo „Voditelja“.

